ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 2

REDAKCIONI ODBOR:

iz Centralnog komiteta KPH

Karlo Mrazović, Anka Berus, Mile Počuča, Nikola Sekulić

iz Vojnoistoriskog instituta

Steva Maoduš, pukovnik, Jovan Vujošević, potpukovnik, Zdenko Cvrlje, potpukovnik, Milan Cvitanić, major, Blagoje Radunović, kapetan

Odgovorni urednik

Jovan Vujošević, potpukovnik

IZDAJE

VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIJE

VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIJE

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 2

BORBE U HRVATSKOJ 1941 GOD.

BEOGRAD
1952

BORBE U HRVATSKOJ 1941

STUDENI — PROSINAC

I

DOKUMENTI PARTIZANSKIH JEDINICA
I PARTIJSKIH ORGANIZACIJA

BR. 1

NAREDBA BR. 5 KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 2 STUDENOG 1941 GOD. O MOBILIZACIJI SPOSOBNOG LJUDSTVA ZA VOJSKU

NAREDBA BROJ 5

Komandanta narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda za Kordun i Baniju 2. XI. 1941.

Na osnovu naređenja Vrhovne komande naređujem da komandanti bataljona (rajona) izvrše mobilizaciju cjelokupnog za borbu sposobnog ljudstva.

Mobilisano ljudstvo organizovati u desetine, vodove, čete i bataljon. Sa mobilisanim vršiti redovitu vojnu obuku.

Prema mogućnostima, a kada se partizanski odredi nalaze na odmoru, poslije izvršenih akcija predati oružje mobilisanim i vršiti s njima akcije.

Napominjem da mobilisani ostaju kod svojih kuća i vrše svoje redovne poslove, a na poziv se stavljaju na raspoloženje komandi. Pri komandama bataljona treba imati popise mobilisanih.

Svi mobilisani polažu u što kraćem roku na svečan način pred stanovništvom partizansku zakletvu.

UPOZORAVAM KOMANDANTE BATALJONA NA HITNO I SAVJESNO IZVRŠAVANJE OVE NAREDBE.

Komandant i komesar Korduna i Banije pohvaljuju i ističu kao primjer hrabrosti, požrtvovanja, smjelosti borca za nacionalno oslobođenje druga M. O.[1], koji je 19. X. o. g. u jednoj krčmi rasporio trbuh žandarskom naredniku, poznatom narodnom krvopiji, te na taj način došao do karabina i stupio u partizanske odrede. Drug je star 20 godina.

[1] Milan Ogrizović, ubijen od četnika 1941 godine.

Drugovi komesari će pročitati ovo pred odredima i popratiti sa nekoliko prigodnih riječi.

Upozoravam drugove komandante i komesare na striktno proučavanje i pridržavanje naredaba i raspisa komandanta i komesara Korduna i Banije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Politički komesar

Komandant
Ivan Manola[2]

BR. 2

IZVJEŠTAJ SEKRETARA KOTARSKOG KOMITETA KPH VELJUN OD 2 STUDENOG 1941 GOD. O RADU PARTIJSKE ORGANIZACIJE I STANJU U ODREDU SKRAD

SEKRETARIJAT KOTARSKOG KOMITETA VELJUN

IZVJEŠTAJ

Partijska ćelija u vodu (odredu) Skrad.

Sastanak sa ćelijom održan je 31. X. o. g. Sastanku je prisustvovalo svih šest članova. Usljed slabog rada u ćeliji ovoga odreda izbili su u odredu na površinu razni nezdravi elementi, koji su doveli do toga da je potrebno ili iste nasilno isključiti iz odreda ili cio odred razoružati te ponovo formirati odred. Svu odgovornost snosi uglavnom sekretar ćelije, koji kao rukovodilac ćelije nije davao podršku komesaru i njegovom radu. O primanju novih članova u odred nije odlučivao komandir i komesar, [niti] ćelija, nego se odluka o tome prepuštala cijelom odredu da je izglasa. Na taj način ušli su u odred razni pokvarenjaci koji su počeli svjesno sabotirati u odredu. Dragić Bunčić, kao sekretar ćelije, išao im je na ruku, te je radio protiv političkog komesara. Na taj je način omogućio da se u odredu vode diskusije o komunizmu, o četništvu, o tome tko će poslije biti na vlasti, hoće li doći kralj Petar ili Rusija itd. Pritom je dolazilo do žučnih diskusija i svađa u odredu koje su dovele do dviju struja u odredu: četničke i komunističke. Usljed slabosti ćelije četnički elementi imali su inicijativu u odredu. Oni (četnici) imali su namjeru da u Skradskoj šumi osnuju četnički štab, te da — kako su oni to

[2] Srećko Manola

zamišljali — dočekaju pobjedu Engleske, pa da se osvećuju nad hrvatskim stanovništvom i komunistima. Oni nijesu nikako pristajali na polaganje partizanske zakletve. Na sastanku ćelije sve je to iznesено. Sekretar je priznao svoju grešku. Oni su svijesni da su odgovorni za svoj labav rad. Da bi se odred doveo u red, odlučili su da dva glavna sabotera isključe iz odreda. Nakon toga pristupiće se polaganju zakletve. Time će automatski otpasti svi oni koji nijesu voljni da se bore za narodno oslobođenje. Dosadanji komandir odreda, uslijed neaktivnosti, smijenjen je, a imenovan je drugi, te se očekuje povećanje discipline i reda u odredu. Nadalje, potrebno je da se smijeni sekretar ćelije, a na njegovo mjesto da se postavi drugi.

2. XI. 1941

SEKRETAR KOTARSKOG KOMITETA
M. J. Velimirović[1]

BR. 3

IZVJEŠTAJ LJUBOVSKOG ODREDA OD 3 STUDENOG 1941 GOD. ŠTABU PARTIZANSKIH ODREDA ZA KOTAR KORENICU O DOLASKU GRUPE TALIJANA I USTAŠA U PODLAPAC

KOMANDI ŠTABA PARTIZANSKIH ODREDA ZA SREZ KORENICU

Sve ustaše hrvatske na sektoru Gospić—Kula[1]—Perušić obukli su se u žandarska odijela te u grupama sa talijanskim vojnicima vrše masovna hapšenja naših ljudi, tj. gdje se pojavi naš čovjek na tim sektorima. Saznajemo da je u Podlapac došlo oko 60 žandara i 40 Talijana.

Ovaj odred moli Komandu da mu da što hitnije na znanje šta se ima poduzeti protiv tih bandi, a isto da izvijesti Komanda i ostale odrede o ovim događajima.

Partizanski O. G.[2] 3. XI. 1941

P. komesar

Komandir
Stevan Opsenica

---

[1] Mihailo J. Velimirović

[1] Široka Kula

[2] Da neprijatelj ne bi saznao pravo ime odreda, ako bi dospio do dokumenta, njegova komanda ga je u ovom dokumentu nazvala partizanski odred »Gora«.

BR. 4

NAREDBA BR. 2 KOMANDE DRUGOG BATALJONA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 4 STUDENOG 1941 GOD. O RADU I REDU U BATALJONU[1]

KOMANDA II PARTIZ. BATALJONA
NAC. OSL. PARTIZ. ODREDA
KORDUNA I BANIJE

NAREDBA BR. 2

KOMANDIRU 1, 2, 3 i 4 PARTIZANSKE ČETE OVOG BATALJONA

Pošto je II rajon prestrojen u II partiz. bataljon narodno-oslobodilačkih odreda Korduna i Banije, to u cilju sjedinjenog komandovanja i daljeg rada izdajem slijedeće naređenje i uputstvo:

I. Bataljon je obrazovan u čisto vojničkom duhu i prema tome, što se tiče reda, discipline, poslušnosti, kao i odgovornosti, postoje isti propisi kao i u svim savremenim vojskama. Iako nema još pisanih zakona i propisa po kojima bi se krivci uzimali na odgovornost, to ipak postoji jedan najviši zakon, **a to je interes narodno-oslobodilačke borbe.** Tko povrijedi interese narodno-oslobodilačke borbe snosiće najteže posljedice.

II. Starješine, određene za komandovanje jedinicama, određene su privremeno. Svaki onaj koji se pokaže nesposoban, bilo u vođenju svoje jedinice, držanju reda i discipline, snabdijevanju, ili se istakne nemarnošću, nepreduzimljivošću, ili bi bio omrznut bilo od svojih ljudi bilo od okolnog stanovništva, biće smijenjen i prema zasluzi kažnjen.

III. Svaka greška i krivica, koja se učini od strane podčinjenih partizana, mora se u tančine rasvijetliti i izvijestiti ovaj bataljon, koji će donijeti rješenje o izricanju kazne. Za manje prestupe izricat će kazne sami komandiri četa i vodnici (komandiri odreda), izvještavajući o tome komandu bataljona. Za svaku grešku koja se pritaji, a za nju se kasnije dozna, biće odgovoran komandir dotične jedinice, bilo da je za nju znao ili ne, jer da vodi računa o svom ljudstvu za tu bi grešku doznao.

IV. U pogledu ishrane i smještaja ljudstva, komandiri četa regulisat će to prema mjesnim prilikama. Najpogodnije je da ljudstvo ostane smješteno u dosadanje nastambe (kuće ili zemunice), grupisano po vodovima ili desetinama.

---

[1] Redakcija posjeduje primjerak naredbe koji je umnožen na šapirografu.

V. Svi komandiri četa u zajednici sa polit. komesarima organizovaće obavještajnu službu i pratiti svaki pokret neprijatelja redovnim patroliranjem i slanjem pojedinih povjerljivih lica pomoću kojih se mogu dobiti najbolji podatci. Za ovu službu moraće se upotrebljavati naročito ljudstvo iz rezervnih odreda. Ovim dobivenim podatcima treba najhitnije obavještavati komandu bataljona. Dobiveni podatci služiće kao osnova za stvaranje plana i izvršenje pojedinih većih akcija.

VI. Ostavlja se komandirima četa, vodnicima, desetinama, da po svojoj ličnoj inicijativi vrše akcije u cilju hvatanja pojedinih lica (ustaša, špijuna itd.), zaplijenjivanja i oduzimanja oružja, prepada na manje neprijateljske grupe itd. Međutim postupak sa uhvaćenim licima riješiće ovaj bataljon.

VII. Komandiri četa i polit. komesari organizovaće rezervne odrede[2] i urediti seoske straže najkasnije do 10. o. mj. O svemu tomu treba podnijeti iscrpan izvještaj komandi bataljona.

VIII. Rajoni patroliranja i obezbjeđivanja pojedinih četa vidjeće se iz skica, koje će se naknadno dostaviti komandirima četa.

IX. Sva naređenja koja se dobivaju moraju se čuvati u najvećoj tajnosti, osim onih na kojima bude u gornjem desnom uglu napisano »otvoreno«.

4. XI. 1941

Polit. komesar
Dmitrović[3]

Komandant
Vladimir[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

BR. 5

NAREDBA BR. 6 KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 5 STUDENOG 1941 GOD. O ZABRANI PREGOVARANJA S NEPRIJATELJSKIM PREDSTAVNICIMA

NAREDBA BROJ 6

KOMANDE NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA ZA KORDUN I BANIJU NA 5. XI. 1941

1. Zabranjujem svim bataljonima, četama i odredima vođenje ma kakovih pregovora neposredno sa neprijateljem (talijanskom

[2] Rezervni odredi stvarani su uglavnom zbog nedostatka oružja. Kada je oružje nabavljeno iz njih je vršena popuna operativnih odreda.
[3] Dušan Dmitrović
[4] Robert Domani — »Vladimir Ivanović«.

vojskom, hrvatskom domobranskom vojskom, ustašama i žandarima). U slučaju da neprijatelj traži diplomatsku vezu, obavijestiti ovu komandu koja će odrediti svoga pretstavnika i koji jedino može i jeste ovlašten da vodi pregovore u ime partizana — narodno-oslobodilačkog pokreta.

Razlog:

U vrijeme kada smo na nekim sektorima vodili borbu sa talijanskom vojskom, odred Široka Rijeka vodio je pregovore sa istom. Ta činjenica jasno govori da je bila štetna i vojnički i politički.

Dana 4. o. mj. i protiv izdatog naređenja usmeno da pretstavnik partizana narodno-oslobodilačkog pokreta Korduna i Banije neće i nema šta da pregovara sa ustaškim povjerenikom sreza Vojnić Žuncem, ipak je dotični bio prekršio naređenje i pregovarao sa ustaškim povjerenikom, te na taj način, a u vezi sa nastalom kolebljivošću zbog posljednjeg pretrpjelog udarca među stanovništvom općine Kuplensko, tom prilikom pružio mogućnost jedne političke pobjede neprijatelju, a narodno-oslobodilačkom pokretu nanio stvarnu štetu.

Upozoravam drugove komesare i komandire da se u interesu narodno-oslobodilačkog pokreta pridržavaju striktno ove naredbe.

2. Naređujem da komande bataljona (rajona) podnesu u što kraćem roku detaljan obračun o utrošenim kreditima i da mi podnesu izvještaj o novčanim potrebama.

3. Naređujem da se pridržava tačno dosad izdatih naredaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
F. Kovač[1]

Komandant
Ivan Manola[2]

---

[1] Vjećeslav Holjevac
[2] Srećko Manola

BR. 6

PISMO SEKRETARA CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 10 STUDENOG 1941 GOD. SEKRETARU OPERATIVNOG PARTIJSKOG RUKOVODSTVA CK KPH O AKCIJAMA I SITUACIJI U SPLITU I OKOLICI

Prijevod[1]

Dragi Vlado![2]

Jučer poslije podne primio sam tvoj list[3].

Danas sam alarmirao ljude i našao jednu drugaricu, koja će sutra ujutro otputovati. Legitimacija i propusnica za nju su gotove. Ona putuje sutra ujutro u 8.50 sati.

To sam zbog toga tako učinio, iako je prije dva dana drugarica otišla i ponijela pismo i izvještaj, jer si mi javio da onaj tip koji redovito sluša vijesti,[4] nije ulovio Staljinov govor; da ne moram čekati dok se ne vrati drugarica, koja je otišla, šaljem ovu drugaricu izvan reda samo zbog Staljinovog govora, tako da ga možete što prije izdati. Stvarno je kolosalan. Dalje, što se tiče govora, taj drug koji je slušao vijesti,[5] vrlo je savjestan u radu. On je govor slušao na više jezika i svaki put ponešto korigirao, dok ga konačno nije imao definitivno. To što sam ja sa strane označio, odnosi se na mjesto gdje drug nije bio siguran da je Staljin to uistinu rekao, a naši urednici »Našeg izvještaja« nisu vjerovali da bi Staljin ovako nešto rekao, i zbog toga su oni to mjesto ispustili. Ali poslije je drug još jednom slušao govor i utvrdio da je Staljin rekao da u Americi i Engleskoj ne vladaju plutokratski režimi, a također i ovo: »**dovoljno je spomenuti kako loše stoji s plutokratskim režimima u njihovim zemljama.**« Isto tako je ispuštena riječ »intelektualac«, kada se obratio na prisutne. Ako se ove dvije korekture dodadu, može se reći da je govor uglavnom uhvaćen. Jasno je, da se ne može govoriti o jednoj stopostotnoj ispravnosti, ali u glavnim crtama je govor takav. Ovog našeg tipa, koji je govor ulovio, trebalo bi nekud poslati, Ti znaš već[6] . . .

---

[1] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, objašnjenje 1 uz dok. br. 59.

[2] Vlado Popović

[3] Redakcija ne posjeduje ovo pismo.

[4] Odnosi se na Jozu Butorca koji je pod teškim uslovima hvatao vijesti, pa zbog toga nisu uvijek bile potpune, a ne zbog njegove nemarnosti, kako je to izgledalo. Kasnije je bio u radio-službi Vrhovnog štaba i na toj dužnosti poginuo svibnja 1944 god. prilikom njemačkog desanta na Drvar.

[5] Nikola Babarović

[6] Misli se na upućivanje Joze Butorca u partizane.

Reći ću ti još neke druge stvari. Ti kažeš da je omladinac[7] stigao u Zagreb, međutim danas u Splitu kruži vijest da ga je netko od agenata prepoznao i da su ga u Zagrebu na ulici uhapsili. Molim Te, javi mi, da li je to tačno. Ukoliko nije istina da je pao, nisam vam pisao da mu odmah oduzmete talijansku legitimaciju, jer u slučaju da bi se kasnije kod njega našla ta legitimacija, mogla bi cijela naša stvar sa legitimacijom i propusnicom propasti, a time bi bila onemogućena naša stalna veza. Drugog omladinca[8] koji je trebao doći, poslali smo u Solin k partizanskom odredu, jer tamo ima dovoljno omladine, a nema nikoga tko bi s njima radio. Tako smo njega odredili za to. Ti si javio da pošaljemo propusnicu za Španjolca,[9] ali nam moraš najprije poslati njegove dvije slike, jer trebamo jednu za propusnicu, a jednu za legitimaciju. Pošalji ih što prije jer su nužno potrebne. Ona drugarica što putuje kao kurir, bila je u predsjedništvu Društva za prosvjetu žena u Splitu. Mi smo s njom već govorili o antifašističkom pokretu žena, i vi možete još govoriti o tome s njome. Ona nije član Partije, nego dobra simpatizerka. Uostalom, »Noru«[10] ti poznaješ dobro.

Rekao si da Stari trpi od reumatizma. Ako mu nije bolje, onda to znači da odmah dođem. Javi mi to da znam. Piši mi također da li treba, prilikom mog povratka, da svratim u Liku i Karlovac. Ukoliko moram tamo, javi šta moram tamo uraditi. Ukoliko mi javiš da svratim, obavijesti me da li je nastala promjena u javki i adresama, naročito u vezi s Karlovcem. U zadnjem pismu sam vam pisao da bi bilo dobro da donesete odluku u vezi sa kaznama partizana i Pokrajinskog komiteta ... da to provedem. Gledaj ako možeš da pošaljete odluku sa prvom drugaricom, (što se mene tiče makar i kasnije pošaljite) stav CK o toj stvari i daljnje obrazloženje kazne. Sutra ili prekosutra idem u Šibenik da se tamo raspitam za tu kaznu,[11] konačno ćemo donijeti odluku.

Sada još nešto o akcijama, kako sam to pisao u prošlom pismu.

Od bačenih bombi ubijeno je jedno dijete naše simpatizerke i jedno ranjeno, a više civilnih lica bilo je lakše ranjeno. Ranjena su četiri fašista; jedan je već umro i, kako izgleda, još dvojica će umrijeti. Fašistička banda je iskoristila protiv nas ubistvo djeteta i ranjavanje građana. Sazvali su predstavnike svih društava u Splitu i zahtijevali od njih da ih pomognu u borbi protiv nas, kao i da daju

---

[7] Odnosi se na Franca Barića.

[8] Vjerojatno se odnosi na Djermana Senjanovića ili Rudolfa Doležala. Obojica su bili osuđeni od Talijana na smrt, a nalazili su se u bjegstvu.

[9] Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

[10] Zlata Šegvić, ubijena u ustaškom logoru u Gradiški 1942 godine.

[11] Odnosi se na Pokrajinski komitet.

izjave i naše akcije javno osude. Biskup[12] je dao takvu izjavu, a Talijani su je tako vješto donijeli u novinama, da izgleda kao da su tu izjavu donijeli predstavnici svih komora (trgovinska, advokatska, inžinjerska, obrtnička i druge). Ali to nije tačno. Ovaj poziv komorama je znak, da su oni prilično izgubili glavu. Kada su naši ljudi počinili tu glupost, kojom prilikom su ubili dijete i neke civile, bio sam očajan, jer smo im time zbilja učinili »medvedu uslugu«. Mi smo ispitali kako se to dogodilo i vidjeli da su to drugovi učinili u samoodbrani. Htjeli su navaliti na talijansku patrolu, međutim su ih Talijani prije primjetili i počeli ih goniti. Da spasu glave, naši su bacili dvije bombe, koje su dvojicu ranile, ali dijete koje je bilo na ulici — ubijeno je. Od druge bombe ranjena su dva fašista. Trebalo je ovu grešku ispraviti i narodu pokazati da naše akcije nisu uperene protiv djece i građana, kako to prikazuje okupator, nego protiv njega. Zato sam u nedjelju, tj. juče, organizirao lično, zajedno sa sekretarom mjesnog komiteta, jednu akciju, koja se sastojala u tome da se razbije talijanska glazba koja se svaki dan vuče kroz splitske ulice i svira »Giovinezzu«[13] i druge fašističke pjesme. I zaista, našli smo tri hrabra druga, postavili ih na određena mjesta i kada je stigla talijanska glazba, koja se sastojala od otprilike 40—50 ljudi, pale su tri bombe; jedna na čelo, jedna u sredinu i jedna otraga. Znaš, Vlado, posmatrao sam ovu sliku sa udaljenosti od otprilike 100 metara; bilo je divota to gledati. Oni su stupali, a najednom su eksplodirale tri bombe. Među fašistima je nastala vika i pali su na zemlju. Pojurili su lijevo i desno zajedno sa trubama i nastala je strašna trka; koliko ih je tu palo — ne zna se, ali su ranjene odvezli sa dva kamiona u bolnicu, natovarene kao klade; nezna se tko je bio mrtav, a tko ranjen. Tom prilikom i neki civili su ranjeni, ali nitko nije ubijen. Poslije ove akcije ljudi su govorili: »Vidiš, komunisti tuku Talijane, a ne naš narod; ako se netko nalazi u blizini Talijana, onda nitko drugi nije za to kriv; neka bježi od Talijana.« Zatim, da si vidio trku kroz grad; Talijani su još čitav sat iz straha pucali i bacali bombe, bježeći u dvorišta. Ja sam lično vidio jednog, sa crnom košuljom, kako je ležao pod nekim plotom, odbacio oružje i od straha drhtao. Da smo imali spremnih 200 naoružanih ljudi s lakoćom bismo zauzeli cijeli Split, jer su Talijani u tolikoj mjeri izgubili glavu. U onom dijelu gde su pale bombe, pohapsili su sve muškarce i odveli ih u policiju, ali pomalo su ih pustili da odu. Do sada nije bilo drugih represalija, osim što su pojačane patrole na svakih 200 metara. Idu po trojica naoružanih crnokošuljaša i pretražuju ljude na ulici. Nadam

---

[12] Kvirin Klement Bonefačić, aktivni saradnik okupatora i ustaša u borbi protiv NOP za sve vrijeme rata. Već 1941 god., koristeći crkvu i svoj položaj vjerskog poglavara, pozivao je narod na pokornost okupatoru, a akcije partizana osudivao kao banditske.

[13] Fašistička himna

se da će još nešto preduzeti. Ovom akcijom sam potpuno zadovoljan; ona je u isto vrijeme i posljednja akcija s bombama u gradu. Nisam htio proširivati ove bombaške akcije, nego baš samo na njihovu glazbu. Sada neka opet sviraju kroz grad »Giovinezzu«. Nadam se da sada ne će više reći da bacamo bombe na mirno pučanstvo. Sada ćemo produžiti akcije izvan grada. Bombama ćemo napadati teretnjake na ulazu u grad, nadalje, paliti skladišta sa živežnim namirnicama i odjećom, slamom i drvetom, koja su određena za talijansku vojsku; brodove ćemo politi benzinom i preduzećemo mnoge druge akcije koje neće nanositi štetu pučanstvu. Tu nema sentimentalnosti. Moram ti još reći da je onaj simpatizer, čije je dijete nastradalo, primio od Talijana 6.000 lira, a mrtvo dijete su svečano pokopali i upisali u fašističku omladinu. Sada drug uviđa da je učinio grešku što je dozvolio da fašisti na ovakav način iskoriste njegovo dijete. On sada želi tih 6.000 lira dati Partiji kao prilog. Razumije se da mi to nećemo primiti. Inače on nije ogorčen što je njegovo dijete ubijeno, jer zna da se to nije namjerno dogodilo.

Na dan 7. oktobra 1941., tj. na dan Revolucije, izvršene su još i slijedeće akcije:

Na željezničkoj stanici u Splitu spaljeno je 6 vagona slame, koja je bila određena za talijansku vojsku. U Solinu su partizani bacili bombe na talijanski teretnjak s vojnicima. Nije poznato koliko je bilo mrtvih i ranjenih.

U talijanskoj tvornici cementa izgorjela su dva sita, tako da se morao obustaviti rad u tvornici.

Drugovi koji su došli sa otoka Brača, pripovjedali su da je tamo na 30 mjesta gorjelo. Talijani su mislili da je to znak za početak »revolucije« i zato su tražili pojačanje. Inače se kod Talijana općenito primjećuje, da su izgubili glavu i da se strašno plaše. Kada bi kod Dalmatinaca bilo malo više neustrašivosti i odlučnosti, moglo bi se mnogo učiniti.

Na ovaj list, kao i na prvi, očekujem odgovor, iako znam da Ti je teško odgovoriti na sva pitanja; ipak te molim da to učiniš.

Pozdrav Tebi i svima ostalima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

10. XI. 1941

Brko[14]

---

[14] Narodni heroj Rade Končar-Brko

BR. 7

NAREĐENJE KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD STUDENOGA 1941 GOD. KOMANDI DRUGOG BATALJONA ZA IZVRŠENJE AKCIJA NA PUTEVIMA I PRODUŽENJE OKTOBARSKOG TAKMIČENJA

KOMANDANTU II BATALJONA

1. — Naređujem izvršiti diverzionu akciju na cestama II bataljona u što većoj blizini centara: Slunj, Kladuša.

Prekopati ceste, mostove, propuste, srušiti T. T. stupove.

2. — Za izvršavanje ovoga upotrijebiti mobilizirane a partizani neka osiguravaju akciju.

Komesar
F. Kovač[1]

Komandant
Ivan Manola[2]

KOMESARU II BATALJONA

1. — Oktobarsko natjecanje među odredima produžuje se do 1. XII. Ovo natjecanje treba popularizirati među partizanima.

Jedinica koja se istakne i zada najviše udaraca neprijatelju biće nagrađena.

2. — Ukoliko nije izvršena proslava 7 nov. po odredima, neka se naknadno učini.

Komesar:
F. Kovač

BR. 8

UPUTSTVO OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 12 STUDENOG 1941 GOD. ZA RAD PARTIJSKIH ORGANIZACIJA I NJIHOVIH SEKRETARA

UPUTE PROČELNICIMA ĆELIJA

Ćelija je osnovna part. organizacija i od pravilnog rada ćelija ovisi pravilan rad partijskih organizacija na određenom teritoriju. Duša ćelije je sekretar ili pročelnik i od njegove agilnosti, inicijativnosti i pravilnog rukovođenja ovisit će i pravilan rad ćelije, prema

---

[1] Vjećeslav Holjevac
[2] Srećko Manola

tome i pravilan rad čitave Partije, jer uzalud je imati pravilnu liniju, uzalud je donositi pravilne rezolucije, ako ćelije ne sprovode u život partijsku liniju, ne ostvaruju rezolucije.

Što treba da radi sekretar ćelije da bi rad u ćeliji tekao pravilno? Prvo što treba da učini sekretar ćelije jeste da prouči part. liniju, da bi znao koje zadaće postavlja pred članove partije, jer put našem konačnom cilju nije jednostavan, nego vrlo složen. Našem konačnom cilju mi ne dolazimo izravno nego postepeno, mi se penjemo stepenicu po stepenicu na tom putu. Prema položaju u svijetu, u zemlji Partija ocjenjuje koji je naš najbliži neposredni zadatak, i za postizanje toga neposrednog cilja, Partija mobilizira sve partijske organizacije i članove partije i šire mase.

Danas Partija mobilizira sve partijce, sve antifašiste, sve demokrate, sve rodoljube u borbi protiv okupatora i njihovih slugu Pavelićevih ustaša. (Stvara se Narodno-oslobodilačka fronta u koju se ujedinjuje čitav narod u borbi za nacionalnu nezavisnost i slobodu naroda, s namjerom da se jednog dana podigne čitav narod na ustanak za konačno istjerivanje fašističkih okupatora iz naše zemlje i istrebljenje ustaških gadova. U cilju da se to postigne, naša Partija je pozvala članove partije i sve one koji su voljni da se bore protiv okupatora i ustaša da stvaraju partizanske odrede, kao organizaciju sile kojom se jedino može postići sloboda). Partijska linija se uči iz partijskog materijala koji je izdan od strane naših viših foruma, kao na pr.: proglas CK, letci CK, okružnice i slične partijske štampe. Zato je potrebno naročitu pažnju posvetiti proučavanju partijskog materijala, koji se ne smije samo površno pročitati, nego temeljito proučiti, tako da svakom članu partije pređe partijska linija u krv i meso. Danas treba osobito proučavati materijal koji je izdan poslije napada Hitlera na SSSR (Okružnica br. 3,[1] Bilten,[2] govor Staljina itd.). Treba u isto vrijeme poduzeti mjere da što veći broj ljudi bude upoznat s linijom naše Partije, tj. da se provede najšira propaganda za popularizaciju part. linije.

Kad sekretar sa članovima ćelije prouči partijsku liniju, onda se pristupa organiziranju provođenja part. linije. Radi toga je potrebno da se na ćelijskom sastanku pretrese što se u cilju ostvarenja part. linije može da uradi u mjestu gdje dotična ćelija djeluje. Na pr.: danas treba da se pretrese kako da se formiraju partiz. odredi, kako da se formiraju odbori Narodno-oslobodilačke fronte, kako da se pridobiju pristaše drugih stranaka za saradnju sa nama, kako da se organizira popularizacija part. linije tj. što masovnije čitanje part. štampe. Kad se to svršilo, onda se pristupa izradnji plana rada za vrijeme od po prilici mjesec dana i pri-

---

[1] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 46.
[2] Odnosi se na Bilten Vrhovnog štaba NOP odreda Jugoslavije.

stupa se podjeli rada, tj. odredi se tko će šta da radi od onoga što je zaključeno da se učini. Kod organiziranja posla treba ići za tim da ne vrše čitav posao samo članovi partije, nego i kandidati i simpatizeri. U tom cilju treba nakon partijskog sastanka sazvati sastanak sa kandidatima i simpatizerima, kojima treba objasniti šta treba da se uradi, zašto i kako, dati svakome svoj posao. Ali članovi partije, a osobito sekretar ćelije, treba da budu stalno pri ruci nečlanovima partije, da im daju upute i pomažu savjetom kako da se provedu u život zaključci. Na slijedećem part. sastanku provjerava se je li svaki član izvršio svoj posao, i ako nije, ispituju se razlozi zašto nije, i na kome je krivnja zbog toga. Sastanci ćelije treba da budu redoviti i da se drže najmanje jednom u sedmici. Najbolje je unapred odrediti kojega će se dana u nedjelji održati sastanak i za taj dan treba da svi članovi ćelije imadu slobodnog vremena da bi se sastanak mogao održati. Osim redovitih sastanaka, saziva sekretar ćelije prema potrebi i izvanredne sastanke. Sastanak treba da se održi organizirano tj. treba da se vodi po dnevnom redu koji predlaže sekretar, a članovi primaju ili prema potrebi dopune ili izmene. Koje će tačke sadržavati dnevni red ovisi o konkretnim prilikama, ali svaki dnevni red treba po pravilu da sadrži ove dvije tačke: 1) Izvještaj sekretara i članova o izvršenom poslu i o svemu što je u vezi s tim. 2) Rad koji treba da se izvrši do slijedećeg sastanka. Direktive o tome što treba da se radi dobiva sekretar ćelije od člana komiteta s kojim održava vezu, njemu daje izvještaj o radu ćelije i o svim teškoćama na koje naiđe, kao i o svemu što zapazi.

U sporazumu sa članom komiteta sekretar poduzima mjere jačanja ćelije kao osnovne part. organizacije, jer samo jaka part. organizacija moći će da izvrši zadatke koje pred nas postavlja Partija.

Osim teoretskog izgrađivanja svakog pojedinog člana uzimanjem novih članova, Partija se jača i čišćenjem svojih redova od oportunista, špekulanata, kapitulanata itd., koji su se uvukli u part. redove. Kad se vidi da neki član partije ne izvršuje posao koji mu se povjeri, da iznosi prijedloge koji nisu u skladu s linijom Partije i slično, sekretar ćelije saopći stvar komitetu, koji odredi komisiju da ispita slučaj i na osnovu mišljenja komisije komitet donosi odluku o kazni. Nijedan se član partije ne smije samovoljom sekretara lišiti prava koja mu kao članu pripadaju. Partija se još jača na taj način što se u njezine redove primaju pošteni i dosljedni borci protiv fašizma, koji se osjećaju komunistima i koji žele da budu članovi partije. Bez obzira na slabu teoretsku izgrađenost takvih drugova, treba nj ma otvoriti vrata Partije. Čišćenjem svojih redova od nedostojnih i primanjem u svoje redove boraca dostojnih da nose častan naziv komunista, partijske organizacije će se ojačati, a jake part. organizacije jesu jedina garancija da će se sprovesti partijska linija.

Danas na teritoriju gdje djeluju partizanski odredi imamo dvije vrste ćelija: seoske ćelije i ćelije po partizanskim četama. Iako su zadatci koji stoje pred svim članovima partije jedni te isti, ipak njihov način rada treba da odgovara okolini u kojoj djeluju. U partizanskim odredima, komunisti i članovi partije u prvom redu treba da nastoje da njihov odred treba da postane pravi partizanski odred, a oni svojim radom da pokazuju primjer ostalim partizanima. Kako svi partijci jedne čete sačinjavaju jednu ćeliju, a kako su oni razbacani po vodovima i desetinama, to osim pročelnika ćelije svako ćelijsko odjeljenje ima svoga pročelnika, koji u sporazumu sa sekretarom ćelije rukovodi radom ćelijskog odjeljenja. Glavna dužnost članova partije u odredima jeste da podižu borbeni duh i političku svijest partizana, da pomažu komandiru i političkom komesaru u sprovođenju naredbi, da održavaju na visini vojnu disciplinu, uopće da komandiru i političkom komesaru pomažu u njihovom poslu. Partijci u odredu treba da na svaki način izbjegnu da ne nastane podvojenost između njih i ostalih partizana, da se kod partizana ne stvori uvjerenje da su članovi partije privilegirani, a to će partijci postići jedino ako budu najteže zadatke uzimali na sebe, ako budu hrabrošću, požrtvovnošću i agilnošću stekli poštovanje svih partizana. Članovi partije treba da osobitu pažnju posvete skupovima sa svim partizanima, da pomažu političkog komesara u pripremanju tih skupova, jer su ti skupovi vrlo važni za odgoj i izgradnju partizana.

Članovi partije na selu treba da svakog dana objašnjavaju narodu potrebu borbe, da suzbijaju sve kapitulantske tendence i da podižu borbenost stanovništva i jačaju njihovu mržnju protiv okupatora. Osim djelovanja u seoskim partizanskim odredima, osim rada na mobilizaciji za borbu svih sposobnih u partizanske odrede, seoska ćelija treba da organizira izbor odbora Narodno-oslobodilačke fronte, da nakon njihovog formiranja pomaže članovima odbora u vršenju njihove funkcije. Osobitu pažnju treba posvetiti paležu sela od strane Talijana i ustaša. Da bi se ublažile posljedice tih zvjerstava, treba u prvom redu organizirati spremanje hrane na sigurno mjesto, a u svakom slučaju spriječiti da se okupatori koriste opljačkanom hranom. Treba popularizirati primjer slovenskih seljaka koji su radije upalili kuću i uništili stoku negoli da dopuste da to neoštećeno padne u ruke neprijatelja. Treba osim toga poduzeti mjere da se zaštite životi žena i djece i uopće svega stanovništva. U tom cilju treba članovi partije na selu da organiziraju obavještajnu službu i postavljanje straža na zgodnim točkama odakle će se moći vidjeti dolazak ustaša u kamionima, kojim pravcem se kreću i prema tome kamo treba da se narod skloni. Treba u isto vrijeme spriječiti dolazak neprijateljske motorizacije prekopavanjem cesta i rušenjem mostova.

Kod svega toga treba da partijci, a osobito sekretar, imaju na umu razliku u rukovođenju sa partijskom organizacijom i vanpart. masama. Partijce veže partijska disciplina, njima se može narediti da nešto izvrše. Prema nečlanovima se ne može primijeniti metoda komandiranja, nego samo metoda uvjeravanja.

Sekretari ćelija treba osobito da paze da se ne bi dešavala skretanja sa partijske linije tj. iskrivljavanje politike naše Partije. Danas je osobita opasnost tz. sektaštvo ili lijevo skretanje, o čemu je dovoljno opisano u okružnici CK KPH. Tu okružnicu treba osobito temeljito proučiti.

OK KOM. PART. KARLOVAC

12. XI. 1941

BR. 9

DIREKTIVA VRHOVNOG ŠTABA NOP ODREDA JUGOSLAVIJE OD 16 STUDENOG 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE ZA ŠIRE UKLJUČIVANJE HRVATSKIH MASA U NARODNOOSLOBODILAČKU BORBU I KORIŠĆENJE ISKUSTAVA IZ SRBIJE[1]

Položaj 16-XI-1941

VRHOVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE
Br. 137

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA ZA HRVATSKU

Iz vaših nekoliko akcija se vidi da je oslobodilačka borba kod vas još uvijek u uskim okvirima nekoliko partizanskih odreda. Još se ne pokazuju ni simptomi narodnog ustanka kod vas, još se ne pokazuje da hrvatske mase prihvaćaju u širem opsegu našu liniju po pitanju oslobodilačke borbe. Ovo je jedan od najkrupnijih nedostataka kod vas, koji vi morate hitno likvidirati. Treba objasniti hrvatskim masama da je došao krajnji čas da se dignu na ustanak protiv Pavelićeve i okupatorske tiranije, ako hoće da uklone od sebe krivnju pred svijetom za strahovita zločinstva koje je zlikovac Pavelić učinio u odnosu prema Srbima i drugim narodima. Razni peto-

[1] Redakcija posjeduje prepis direktive.

kolonaši u Srbiji i reakcionarni banditi već trpaju sve Hrvate u ustaški koš i bruse svoj nož za pokolj Hrvata. Treba objasniti hrvatskim masama da u Jugoslaviji postoji jedina sila koja je kadra da zaštiti nedužne hrvatske mase, kao i druge narodnosti, od slične sudbine kao što su je doživjele srpske mase od zlikovaca Pavelića. Treba objasniti hrvatskim masama da baš zbog toga trebaju odmah da stupe u partizanske odrede, koji vode nepomirljivu oslobodilačku borbu kako protiv okupatora tako i protiv unutrašnjeg neprijatelja. Nemojte štediti ni truda ni vremena da to hrvatskim masama objasnite.

Narodno-oslobodilačka partizanska borba u Srbiji razvija se do ogromnih razmjera baš zato što su široke mase ustale i poduprle taj pokret. Oslobođenu teritoriju koju su oslobodili partizani uspjevamo zadržavati uprkos svih naleta okupatora i unutrašnjih neprijatelja. Kaznena ekspedicija od 1 i po motorizovane divizije, s mnogo tenkova, artiljerije i 12 »Štuka« aparata, koja je bila krenula od Šapca prema Loznici, nije postigla svoj cilj. Ona se doduše probila od Loznice do Valjeva, ali je pri tome izgubila 16 tenkova, više stotina ubijenih i mnogo ranjenih i prošla ju je volja da kreće dalje u unutrašnjost na oslobođenu teritoriju. Naši odredi su se ponovo vratili u Mačvu, naše čete ponovo opkoljavaju Valjevo i naša borba sa okupatorom bila bi još uspješnija da ga ne potpomažu, osim Nedića, i takvi ljudi kao što je Draža Mihailović, sa kojim smo imali savez i koji uopće nije učestvovao u borbi kada se oslobađala ova teritorija. Pukovnik Draža Mihailović, koga je ovih dana jugoslovenska vlada unaprijedila za generala i koga ona postavlja za nekog vrhovnog komandanta na osnovu njegovog lažnog izvještaja, napao nas je 1-XI u leđa sa ciljem da nas razoruža i uzme Užice. On je do našeg Savjetovanja u Stolicama imao oko sebe svega jednu grupu oficira i koju stotinu žandara i podoficira. Samo blagodareći našoj širokogrudnosti mogao je Draža iza fronta na oslobođenoj teritoriji da stvara nove četničke odrede koje je 1-XI poveo protiv nas kod Požege i Užica. U isto vrijeme njegovi četnički odredi napali su na svim sektorima naše partizanske odrede s leđa i pokušali ih razoružati. To izdajstvo uspjelo je samo na 2—3 mjesta gdje je razoružano nekoliko četa od par stotina ljudi. Ali kod Požege, Užica itd. mi smo ove najnovije neprijatelje strahovito potukli i satjerali ostatke na Ravnu Goru. Draža je nasilno mobilisao seljake po svim srezovima, koji su na silu tjerani od njegovih žandara protiv nas u borbu. Te smo seljake poslije Dražinog poraza puštali svojim kućama, a njihov broj dostiže do nekoliko hiljada. Mi još uvijek nastojimo da mirnim putem pridobijemo tu oficirsku kliku da obustavi borbu protiv nas i da okrene svoje oružje protiv okupatora, ali je sve očitije da nam to neće

uspjeti. Mnogo nam muke zadaju petokolonaši i četnici Koste Pećanca, koji zajedno s Nedićem prave užasan teror nad stanovništvom. U Kragujevcu su Nijemci i nedićevci prije deset dana postrijeljali mitraljezima 5000 građana i radnika. Taj pokolj je bio izvršen u masama, a među žrtvama su bili i gimnazijalci iz 5-og razreda zajedno s profesorima. Ljudi su zagrljeni, sa povicima slobodnoj Srbiji, Komunističkoj partiji, Staljinu i partizanima, padali kao snoplje pred mitraljeskim ždrijelima. U Kraljevu su u isto vrijeme Nijemci i ljotićevci strijeljali 1700 radnika i građana. U Srbiji se vrši strašan teror. Hiljadama i hiljadama najboljih narodnih sinova ginu. A naši herojski partizani, skoro goli i bosi, zadaju udarac za udarcem tim zvijerima u ljudskom obliku. Naša borba je ovdje teška i krvava. Naše partizanske trupe bacaju se iz borbe u borbu, s fronta na front, jer neprijatelja je sve više i sve žešće nasrću. Ustaše i srpski izdajnici su jedno te isto. Dignite i vi svoj glas u Hrvatskoj, objasnite ovu borbu na život i smrt hrvatskom narodu, organizujte hrvatski narod na ustanak da spasi svoju čast pred ostalim narodima Jugoslavije koji se herojski bore za svoju slobodu.

Iskustvo u Srbiji je pokazalo da neprijatelj ide za tim da najprije istrijebi radnike u gradovima, pa makar oni ne uzimali nikakova učešća u ovoj oslobodilačkoj borbi. Primjer Kraljeva, Kragujevca i Beograda to jasno svjedoči. Upućujte što više radnika u partizanske odrede, jer jednog dana, kad neprijatelju [bude] vrlo tijesno, on može te radnike sve poklati, kao što je to učinio u Kragujevcu.

Dajte nam malo podrobniji izvještaj o stanju u vašim partizanskim odredima i akcijama koje vodite.

(M. P.)

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

TITO v. r.

BR. 10

OTVORENO PISMO CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 16 STUDENOG 1941 GOD. ČLANOVIMA PARTIJE U DALMACIJI POVODOM NEUSPJEHA PARTIZANSKIH ODREDA I NEZDRAVIH POJAVA U PARTIJSKIM REDOVIMA[1]

OTVORENO PISMO SVIMA PART. ORGANIMA I ČLANOVIMA U DALMACIJI

Dragi drugovi! Prvi pokušaj stvaranja partizanskih odreda kod vas u mjesecu kolovozu završio je neuspjehom i teškim porazom.[2] To je bio veliki udarac za vaše organizacije i narodno-oslobodilački pokret, udarac koji je izazvao nezdrave pojave u redovima Partije. Antipartijski i neprijateljski elementi izvan Partije nastoje da taj neuspjeh iskoriste u svoje prljave svrhe u borbi protiv Partije, protiv vašeg pokrajinskog rukovodstva i protiv narodno-oslobodilačke borbe.

To su razlozi da vam se CK obraća ovim pismom. Pitanje prvog neuspjeha u partizanskim odredima treba raspraviti i riješiti na partijski način, da bi partijske organizacije povukle pravilne zaključke i osposobile se za ispunjavanje onih velikih zadaća narodno-oslobodilačke borbe koje stoje pred našom Partijom i našim narodom.

Napad fašističkih razbojnika na SSSR stavio je pred našu Partiju nove velike i odgovorne zadaće. Partija je u svojim proglasima objasnila novonastalu situaciju, izdala direktive da se partijske organizacije stave na čelo narodno-oslobodilačke borbe, da organiziraju široki narodno-oslobodilački pokret, da razviju sabotažu i diverzije, uništavaju sve što služi fašističkim okupatorima, i da organiziraju partizanske odrede i povedu oružanu borbu protiv fašističkih okupa-

---

[1] Redakcija posjeduje primjerak pisma koji je umnožen na pisaćem stroju.

»Ovo je »Otvoreno pismo« upućeno part. organizacijama Dalmacije tek negdje polovicom 1942 godine. PK Dalmacije je, naime, po primitku pisma odbio da ga uputi organizacijama, ne slažući se s ocjenama koje je »Operativno rukovodstvo« u imę CK KPH dalo. Samo je OR, odmah po odašiljanju pisma, poslalo naknadno ispravke na tekst pisma, smatrajući da dane formulacije ocjena PK protuslove pozivu partijskim organizacijama da imaju povjerenja u taj isti PK, i da zato ne izražavaju pravilno ono što se htjelo reći. Zbog nekih provala PK nije ispravke primio na vrijeme, i pismo je ostalo neobjavljeno.

Ljeti 1942 god., u diskusiji s članovima PK, CK je ostao kod osnovne ocjene pogrešaka učinjenih tada u Dalmaciji i smatrao da PK nije imao prava odbiti objavljivanje pisma. To je PK tako shvatio da je nakon toga (t. j. polovicom 1942 god.) objavio pismo, i to bez ispravaka (koje više nije imao)«. (Objašnjenje Vladimira Bakarića).

[2] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 31.

tora i njihovih domaćih slugu. Preko niza raznovrsnih akcija, a naročito preko oružanih partizanskih borbi, pripremiti i izvesti opći narodni ustanak za istjerivanje fašističkih okupatora iz naše porobljene zemlje i uništenje njihovih plaćenika, — to je linija koju je Partija odredila odmah poslije napada fašističkih bandi na SSSR.

Vaše se pokrajinsko rukovodstvo nije u početku snašlo i nije bilo na dovoljnoj političkoj visini. Dok su se u mnogim krajevima Hrvatske i u svim zemljama Jugoslavije formirali partizanski odredi i otpočele oružane borbe protiv neprijatelja, u vašoj pokrajini nije bilo partizana i oružanih snaga. Vaše su se organizacije bile ograničile na sabotažu, diverzije i druge niže oblike borbe. Glavni uzrok što u vašoj pokrajini nisu pravovremeno osnivani partizanski odredi nalazi se u tome što vaš PK nije shvatio potrebu oružane borbe.

Takvo stanje kod vas izazvalo je potrebu da CK intervenira, da bi partijske organizacije i na vašem području držale korak s razvitkom pokreta u ostalim pokrajinama i provodile partijsku liniju.

CK je u kolovozu uputio pismo PK-u[3], u kome je obrazložio nužnost neodložnog stvaranja partizanskih odreda u Dalmaciji. Ujedno je poslao k vama i neke drugove[4], koji su trebali pomoći kod formiranja partizanskih odreda. Vaš PK nije pravilno pristupio provođenju direktiva CK. Mjesto da izvrši neophodne političke pripreme, da širokim masama objasni potrebu osnivanja partizanskih odreda i njihove zadaće, da osigura njihovu pomoć partizanima i da prethodno izvrši sve potrebne organizacione pripreme, pa tek onda da pristupi osnivanju partizanskih odreda, PK je prihvatio avanturistički tempo i bez ikakvih političkih i organizacionih priprema otpočeo osnivati partizanske odrede. Odluka PK-a, da se za 4—5 dana iz raznih mjesta mobilizira, opremi, svrsta u odrede i pošalje na teren oko 500 partizana, pokazuje njihovo nesnalaženje, veliku lakomislenost prema tako teškom i ozbiljnom zadatku i nedovoljnu političku samostalnost. Izvještaji komisije[5] koja je vodila istragu o toj stvari također pokazuju da se formiranju partizanskih odreda pristupilo bez najosnovnijih priprema i skrajnje lakomisleno. Pod takovim okolnostima morao je prvi pokušaj stvaranja partizanskih odreda neizbježno završiti neuspjehom i porazom.

Ovaj neuspjeh nanio je veliku političku i materijalnu štetu našoj Partiji i narodno-oslobodilačkoj borbi, a da o gubitku velikog broja drugova i ne govorimo. On je izazvao nevjerovanje u sposobnost naše Partije da organizira uspješne oružane akcije, strah, nesigurnost i kolebanje. A sve to nije moglo a da ne utiče na usporavanje i otežavanje daljnjeg razvitka partizanskog pokreta.

---

[3] Ovo pismo nije sačuvano.

[4] Odnosi se na narodnog heroja Pavla Papa-Šilju i Mirka Kovačevića-Lalu.

[5] U komisiji su bili Andrija Božanić, Maks Baće i Zdenka Šegvić.

U vezi s tim neuspjehom pojavile su se kod vas u redovima Partije neke nezdrave i štetne pojave. Kritika i samokritika pretstavljaju moćno i nezamjenjivo oružje u borbi protiv pogrešaka i skretanje s partijske linije. Nju treba podsticati i razvijati unutar Partije, jer bez toga partijski aparat ne može funkcionirati, a partijske organizacije se ne mogu usavršavati i osposobiti za izvršenje svojih zadaća. Ali kritika pomaže razvitak Partije i narodno-oslobodilačke borbe samo onda ako je pravilna, tj. ako se vrši unutar Partije i u određeno vrijeme, i ako se postavi za cilj da se otkriju i prebrode pogreške koje nastaju u partijskom radu. Kod vas kritika nije u cijelosti tako shvaćena. Mnogi članovi partije prenose kritiku rada foruma **na ulicu**, o povjerljivim unutarpartijskim stvarima razgovaraju s nepartijcima, čime stvaraju neraspoloženje protiv Partije i njenih foruma i krnje njihov autoritet. Protiv tih opasnih i po Partiju štetnih pojava treba povesti nemilosrdnu borbu, a nepopravljive brbljavce, koji po ulici raznose partijske tajne, treba izbacivati iz Partije.

Vaš PK je u svojoj samokritičkoj izjavi[6] uvidio i osudio svoje pogreške, a to je najbolje jemstvo da će on, uz pomoć članstva, ispraviti nedostatke u radu vaših organizacija i osposobiti ih da rukovode narodno-oslobodilačkom borbom.

CK je na osnovu prikupljenog materijala donio odluku da se vaš PK kazni ukorom zbog nesnalaženja, lakomislenosti i nedovoljne političke samostalnosti. Time se pitanje pogrešaka PK kod formiranja partizanskih odreda skida s dnevnog reda. O tome je svaka daljnja diskusija u Partiji zabranjena.

Drugovi, CK apelira na vas i poziva vas da se čvrsto zbijete oko vašeg PK i da povedete odlučnu borbu protiv onih elemenata koji pogreške PK iskorištavaju u svoje štetočinske svrhe. To je put kojim morate ići, da bi se vaše organizacije osposobile da rukovode velikom narodno-oslobodilačkom borbom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

16. XI. 41.

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

---

[6] Redakcija nije mogla pronaći ovu izjavu

BR. 11

NAREDBA BR. 7 KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 16 STUDENOG 1941 GODINE

NAREDBA BROJ 7

KOMANDANTA PARTIZANSKOG ODREDA NAC. OSL. POKRETA KORDUNA I BANIJE

Sa žalošću i zakletvom na osvetu javljam svim partizanima Korduna i Banije herojsku smrt u borbi sa okupatorom narodnog prvoborca komandanta III bataljona druga Šilje Španića — Stjepana Milašinčića. Požrtvovnost i herojska smrt druga Šilje treba biti primjer odanosti i drugarske požrtvovnosti svim partizanima Korduna i Banije.

Drug Šiljo je poginuo herojskom smrću iznoseći sa bojnog polja poginulog druga Žarka Ćuića.

SLAVA DRUGU ŠILJI!

I. Sazivam konferenciju komandanata i komesara partizanskih bataljona Korduna i Banije za 25. o. mj.

Drugovi komandiri i komesari moraju biti u štabu ove komande najdalje do 24 sata 24. o. mj. Treba ponijeti sobom pokrivače.

Iz III bataljona komandir i komesar će se sporazumjeti i na konferenciju će doći jedan od njih dvojice.

U štabovima bataljona treba predati komandovanje zamjenicima, a rukovođenje tekućim poslovima i operacijama predati drugovima operativnim oficirima.

II. Po naređenju Vrhovne komande partizanskih odreda nac. osl. pokreta za Jugoslaviju, viša jedinica od partizanskog bataljona jeste partizanski odred koji sačinjavaju tri i više bataljona, a viša jedinica od odreda jeste grupa odreda koju sačinjavaju 6 i više bataljona, odnosno 2 i više odreda, te prema tome naziv komande za Kordun i Baniju jeste:

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA NACIONALNO-OSLOBODILAČKOG POKRETA KORDUNA I BANIJE!

a) Nazivi za bataljone jesu: Komanda bataljona partizanskog odreda nac. osl. pokreta Korduna i Banije.

III. Naređujem da se ponovno povede svestrana i široka propaganda za sklanjanje i evakuisanje cjelokupnog pokretnog narodnog bogatstva tako da neprijatelj pri svojim pljačkaškim naletima ne mogne odnijeti ništa od narodnog bogatstva što bi moglo koristiti neprijatelju — okupatoru — za vođenje ovog zločinačkog rata.

Isto tako je potrebno organizovati stanovništvo za slučaj nužne evakuacije ispred najezde neprijatelja, ovdje se podrazumijeva i evakuisanje stoke.

Komandiri i komesari trebaju svaki za svoj kraj izraditi plan evakuisanja, a samu evakuaciju i njeno organizovanje sprovesti pomoću komandira i komesara mobilisanih, te odbora nacionalno-oslobodilačkog fronta i samih partizana.

IV. Postavljam za komandanta III bataljona, do daljnjeg, druga Dragu Domjanića[1].

16. XI. 1941.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Ivan Manola[2]

Komesar
otsutan

BR. 12

NAREDBA BR. 1 GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 17 STUDENOG 1941 GOD. O IMENOVANJU GLAVNOG ŠTABA I ODRŽAVANJU VEZA S POTČINJENIM JEDINICAMA

NAREDBA BR. 1

Komandanta narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda u Hrvatskoj od 17. XI. 1941 god.

I. Po naređenju Vrhovnog štaba narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda u Jugoslaviji postavljen je Glavni štab narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda u Hrvatskoj. Za komandanta imenovan je drug Ivo Vladić[1], a za političkog komesara drug Snagić Milan (Seljo)[2]. U sastav štaba ulaze slijedeći drugovi: Čanica Opačić, Vlado Četković i Veljko Kovačević.

II. Komanda narodno-oslobodilačkih odreda za Liku, Gorski Kotar i Primorje poslati će što hitnije u Glavni štab po jednog oficira koji će primiti potrebne upute za djelovanje štabova i za vezu Glavnog štaba s podređenim jedinicama.

III. Komandant Kordunaškog partizanskog odreda, komanda za Liku, komanda za Gorski Kotar i Primorje poslati će u Glavni

[1] Adolf Steinberger, borac španske republikanske vojske, ubijen od četnika 1942 godine.
[2] Srećko Manola

[1] Ivo Rukavina
[2] Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo

NAREDBA BR 1.

Komandant narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda u Hrvatskoj od 17. [illegible] god.

I. Po naređenju Vrhovnog Štaba narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije postavljamo Glavni Štab narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda u Hrvatskoj. Komandantom Štaba je drug Ivo Visnić, a za pomoćnika komandanta Grgur Rubić /Rajo/. Zapisničar Štaba neka su ostali drugovi: Danica Opačić, Vinko Dešković i Veljko Kovačević.

II. Komande narodno-oslobodilačkih odreda za Like, Gorski Kotar i Primorje poslati će što sitnije u Glavni Štab po jednog oficira koji bi primio potrebne upute za djelovanje Štabova i za vezu Glavnog Štaba s podređenim jedinicama.

III. Komandant Kordunaškog Partizanskog Odreda, komanda za Liku i komanda za Gorski Kotar i Primorje poslati će u Glavni Štab za Hrvatsku po dva naoružana i svom opremom opremljena partizana kurira. Kurire upućivati preko komande drugog part. bataljona Kordunaškog Partizanskog Odreda. U koliko komande Gorskog Kotara i Primorja ne mogu da za sada uspostavi kurirske veze, uputiti će kurire tek po dogovoru s oficirom navedenim pod točkom II.

IV. Svo dopisivanje lica upućena Glavnom Štabu za Hrvatsku treba slati preko 3. part. bataljona KPO s naznakom za GŠ /G Glavni kotar /.

V. Sve komande dostaviće izvještaj o sprovedenoj reorganizaciji po naređenju VŠ za Jugoslaviju. U isto vrijeme treba poslati brojno stanje partizana i naoružanja po jedinicama /bataljonima/.

VI. Što skorije treba ovom Štabu poslati sastav Štabova, Odreda i bataljona da bi se mogla provesti imenovanja.

VII. Komandant Kordunaškog Partizanskog Odreda provesti decentralizaciju jedinstvene komande za odrede Banije Potinje i Siska i dostaviti o tom izvještaj. Novostvorena jedinica /bataljon/ biti će privremeno pod komandom Kordunaškog Partizanskog Odreda.

VIII. Da se uspostavi redovna veza između ovog Štaba i podređenih jedinica stari do polaziti svakog 10, 20 i zadnjeg u mjesecu izvještaj o brojnom stanju, naoružanju, akcijama i organizaciji kao i izvještaj političkih komesara.

IX. Svi odredi poslati će GŠH izvještaj o količini svog [illegible] raspoloženja.

Točku I. ove naredbe treba pročitati pred svim partizanima.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODIMA

Pukl. komandant:

Komandant:

Dostavljeno na znanje:

Vrhovnoj Komandi za Jugoslaviju.

Na znanje i postupak:

I. Kordunaškom partizanskom Odredu

II. Komandi partizanskih odreda u Lici

III. Komandi part. Odreda Gorskog Kotara i Primorja

Fotokopija dokumenta br. 12

štab za Hrvatsku po dva naoružana i svom spremom opremljena partizana kurira. Kurire uputiti preko komande trećeg part. bataljona Kordunaškog partizanskog odreda. Ukoliko komanda Gorskog Kotara i Primorja ne može da za sada uspostavi terensku vezu, uputiti će kurire tek po dogovoru s oficirom navedenim pod točkom II.

IV. Sve dopise i lica upućena Glavnom štabu za Hrvatsku treba slati preko 3. part. bataljona KPO s naznakom za GŠ (Slunjski kotar).

V. Sve komande dostaviće izvještaj o sprovedenoj reorganizaciji po naređenju VŠ za Jugoslaviju. U isto vrijeme treba poslati brojno stanje partizana i naoružanje po jedinicama (bataljonima).

VI. Što skorije treba ovom štabu poslati sastav štabova, odreda i bataljona da bi se mogla provesti imenovanja.

VII. Komandant Kordunaškog partizanskog odreda provesti će organizaciju jedinstvene komande za odrede Banije, Petrinje i Siska i dostaviti o tom izvještaj. Novostvorena jedinica (bataljon) biti će privremeno pod komandom Kordunaškog partizanskog odreda.

VIII. Čim se uspostavi redovna veza između ovog štaba i podređenih jedinica, slati će posljednje svakog 10, 20 i zadnjeg u mjesecu izvještaj o brojnom stanju, naoružanju, akcijama i organizaciji kao i izvještaje političkih komesara.

IX. Svi odredi poslati će GŠH izvještaj o količini novca kojom raspolažu.

Točku I. ove naredbe treba pročitati pred svim partizanima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit. komesar
Snagić Milan (Seljo)

Komandant
Ivo Vladić

Dostavljeno na znanje:

Vrhovnoj komandi za Jugoslaviju.

Na znanje i postupak:

I. Kordunaškom partizanskom odredu
II. Komandi partizanskih odreda u Lici
III. Komandi part. odreda Gorskog Kotara i Primorja.

BR. 13

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 17 STUDENOG 1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE ZA BOLJE ORGANIZIRANJE VEZA S GLAVNIM ŠTABOM I DOSTAVLJANJE KANCELARIJSKOG MATERIJALA

GLAVNI ŠTAB
NAROD. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
U HRVATSKOJ
Br. 1 41
17. XI. 1941.

KOMANDANTU KORDUNAŠKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Uputi ovom štabu preko redovnog kurira kancelarijskog papira i indigo papira, jer za sada ne možemo dobiti na drugi način.

Dopise za Zagreb šaljemo preko vas jer još nije uspostavljena direktna veza. Preko vas, odnosno Karlovca, šaljemo dopise za Gorski Kotar i Primorje. Dostavite nam ugovorenih 10.000 kuna.

Veza između vašeg odreda i ovog štaba je prenaporna i preduga, zato je treba organizirati štafetno, a i prelaz preko Korane treba bolje organizirati. Ako vam operacijama padne u ruke koji radio-aparat, pošaljite nam ga ovamo jer inače smo otsječeni od obavještenja o događajima.

Drug Šiljo[1] je stradao krivicom drugova koji su ga ranjena ostavili neprijatelju, koji ga je po svoj prilici utukao. O toj činjenici treba povesti strogo računa. Javite što je sa akcijom u Karlovcu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit. komesar
Snagić Milan (Seljo)

Komandant
Ivo Vladić

[1] Vidi dok. br. 11.

BR. 14

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 17 STUDENOG 1941 GOD. KOMANDI PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA ZA ORGANIZACIJU VEZA

GLAVNI ŠTAB
NAROD. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
U HRVATSKOJ
Br. 2. 41.
17. XI. 1941.

KOMANDANTU PARTIZ. ODREDA GORSKOG KOTARA I PRIMORJA

Bio si pozvan na sjednicu GŠH, ali ti vjerojatno poziv nije stigao na vrijeme. Štab se organizuje u Zbjegu. Mjesto treba držati u tajnosti.

Najbolje bi bilo da se što prije uspostavi veza na terenu. Najkraća veza bi bila preko odreda u Donjim Dubravama pa za Perjasicu. Da li vam je moguće uspostaviti terensku vezu sa Dubravama? Ako to nije moguće, moći će se održavati veza vlakom. Tu vezu ćemo uglaviti sa drugom kojega shodno naredbi treba da uputite ovamo. Taj drug će vjerojatno morati da ide preko Karlovca i Petrove Gore. Isti drug neka ponese sobom izvještaje tražene u naredbi br. I. Javite s kojom količinom dinamita raspolažete i kakove su mogućnosti prebacivanja istoga u Kordun i Liku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit. komesar
Snagić Milan (Seljo)

Komandant
Ivo Vladić

BR. 15

PRIJEDLOG GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 17 STUDENOG 1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE ZA ORGANIZACIJU MEĐUSOBNIH VEZA

GLAVNI ŠTAB
NAROD. OSLOBOD. PART. ODREDA
U HRVATSKOJ
Br. 3./41
17. XI. 1941.

KOMANDANTU KORDUNAŠKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Predlažem da se veza između Glavnog štaba i Kordunaškog part. odreda organizira na sljedeći način.

Kuriri GŠH stizati će svake srijede i subote u Skrad gdje će u kući od vas za to određenoj i ostavljati materijal i čekati do predvečer na kurire odreda koji treba da stignu najkasnije do 5 sati jer se u to vrijeme naš kurir vraća natrag. Isti kuriri mogu prenašati poštu za treći partiz. bat. Prelaz preko Korane treba osigurati kao i ishranu kurira.

Ovo stavljam kao prijedlog, a ne kao naređenje, jer vi, moguće, da nađete povoljnije mjesto kao štafetni punkt.

Po prvom kuriru izvijestite o preduzetom.

Izdajte naređenje komandantu trećeg partiz. bat. da kao kurire ovom štabu pošalje Simu Livadu i Danu Livadu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit. komesar
Snagić Milan (Seljo)

Komandant
Ivo Vladić

BR. 16

UPUTSTVO KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 17 STUDENOG 1941 GOD. POTČINJENIM KOMANDANTIMA I KOMANDIRIMA ZA RAD I ORGANIZACIONO UČVRŠĆENJE JEDINICA

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
Broj 18/17. XI. 41.

KOMANDANTIMA BATALJONA, KOMANDIRIMA ČETA I ODREDA

Razvojem nacionalno-oslobodilačkog pokreta i njegovim obuhvatanjem u vojne jedinice, te istovremeno vršenjem operacija koje su nam dozvolile naše naoružanje i snage neprijatelja, imali smo dobrih uspjeha. Naši vojnički uspjesi, a jedino preko njih snage kojima danas raspolažemo, dozvoljavaju nam i nameću prelaženje na više forme borbe. Stanje u kome se danas nalazimo, gledano sa tačke gledišta vojne organizacije, pokazuje jedan čitav niz nedostataka, pogrešaka i propusta koje trebamo nastojati u što skorije vrijeme ukloniti.

Naoružanje koje smo stekli u samoj borbi jeste znatno poraslo na štetu neprijatelja, tj. preko tri petine oružja kojim danas raspolažemo jeste zarobljeno.

Politički razvoj nacionalno-oslobodilačkog fronta i njegovo rastenje u širinu nameće nam čitav niz novih zadataka zamašnih po svome obimu i punih velike odgovornosti pred narodom i nama samima. Cilj koji stoji pred nama jeste toliko velik i toliko svet da svaki pošteni čovjek, da svaki slobodoljubivi čovjek osjeća se spremnim i gotovim ponijeti na svojim leđima a pred narodom veliku odgovornost stvaranja narodne vojske i njenim rukovođenjem u borbi protivu neprijatelja, okupatora i ustaša.

Dakle, pred nama stoji cilj narodnoga oslobođenja, a da bismo ga izvršili potrebno je organizovati i opet organizovati, ukloniti sve teškoće na koje nailazimo u našem radu. Bez sumnje njih ima mnogo i svakoga dana ćemo se susretati s njima. Ima ih koje proističu iz neznanja, iz neiskustva, **ali ne smijemo zaboraviti da se također neprijatelj svjesno služi ubacivanjem neprijateljski raspoloženih ljudi sa jasnom namjerom podlokati jedinstvo i slogu među našim partizanima. Neprijatelj svjesno ubacuje u naše odrede ljude koji trebaju stvarati nered, svađe, pijanstva, kartanje i sve rđave poroke staroga**

društva, pokušavajući na taj način podlokati našu borbenu snagu, naš borben. duh i onesposobiti nas da podnesemo sve one teškoće koje pred nama stoje.

Da bismo uspjeli ukloniti sve te nezdrave pojave, nužno je o njima voditi računa i poduzimati mjere shodne i jedino takove koje će nam dozvoliti da uspijemo ukloniti sve te nedostatke.

Komandir, kao čovjek koji vojnički rukovodi borbom, treba da uvijek trijezno razmisli i donese odluku. U njegovom djelovanju ne smije se pojavljivati nikad, ni u kom slučaju, kolebljivost, neodlučnost, jer je uvijek još bolje izvršiti i jednu pogrešno donesenu odluku negoli tu pogrešnu odluku mijenjati u toku same borbe, pošto mijenjajući je izvrgavamo se kud i kamo većim žrtvama i gubitcima negoli da je izvodimo prema prvoj zamisli. Jasno da se ovo mišljenje ne može primijeniti uvijek i na svakom mjestu.

Komandir mora da bude uvijek i na svakom mjestu primjer odlučnosti i hrabrosti, primjer nepokolebljivosti, primjer drugarskih odnosa prema partizanima.

Koji su glavni nedostatci koje mi primjećujemo u našim jedinicama: 1 — Odredi su bili formirani na osnovi dobrovoljnosti, a nije se posvećivalo dovoljno pažnje gajenju i razvijanju svjesne discipline kod drugova partizana. To je nedostatak koji moramo u što skorije vrijeme otkloniti. Drugove partizane treba navići na vojnički način života i ophođenja. a) Pozdrav s pesnicom na obodu kape treba zavesti. U svakom slučaju kada partizan pristupa starijem po službenom poslu treba da bude na vojnički način tj. u stavu mirno i pozdravom daje do znanja da želi službeno razgovarati sa svojim drugom predpostavljenim. b) Treba nastojati da se što prije uvede red kod javljanja partizana drugu komandiru, naime, ako partizan treba nešto od druga komandira, da on to učini preko svoga desetara, odnosno vodnika i da ovaj partizana predvede komandiru. c) Treba posvetiti veću pažnju ređanju partizana na stražarsku i patrolnu službu, tj. treba sve radove i dužnosti koje partizani moraju izvršavati pravilno i jednakomjerno raspoređivati. Ne smije se dozvoliti da jedan određeni broj partizana zbog svoje poslušnosti i disciplinovanosti bude preopterećen radom, dok drugi zbog ostatka anarhističkog nastrojenja se izvlači pred radom i dužnostima. d) Treba posvetiti više pažnje borbenoj obuci partizana bez obzira da li su služili vojsku ili ne.

2 — Po naređenju vrhovne komande mi smo pristupili provođenju mobilizacije. Također i mobilisano ljudstvo treba po mogućnosti upotrebljavati za izvođenje akcija, a redovito s njima sprovoditi vojnu obuku. Naročito je važno što prije među njima sprovesti vojničku organizaciju, što prije učvrstiti tu organizaciju, što znači stvoriti desetine sa desetarom, vodove sa vodnikom i političkim delegatom, čete sa komandirom i političkim komesarom.

Drugovi komandanti i komandiri, sve ovo što je spomenuto proizlazi iz nužnosti i neophodno je posvetiti mu svu potrebnu pažnju, ukloniti sve nedostatke, pogreške i propuste. Ozbiljno treba shvatiti da uslovi pod kojima mi vodimo borbu zahtjevaju od nas da ubrzanim koracima se pripremamo za odlučne borbe, za odlučne bitke. Nužno je da se što prije osposobimo, da što prije stvorimo narodnu vojsku sa željeznom disciplinom, disciplinom svijesti i svjesnih boraca za narodno oslobođenje.

Ako svemu tome posvetimo odgovarajuću pažnju i još čitavome nizu ovdje nespomenutih pogrešaka i propusta, osposobićemo se za izvršenje našega zadatka, opravdaćemo nade koje u nas polažu naši narodi i naši saveznici.

Stvaramo narodnu vojsku. Nailazimo na teškoće, a naša svijest i odanost našim narodima, naša nepokolebljiva volja i nepoštedna borba sa okupatorima i ustašama daće nam i daju nam snage i odlučnosti da prebrodimo sve teškoće i da podnesemo sve tegobe ovoga opravdanog i svetog rata za oslobođenje naroda od fašističkog terora.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komandant:
Ivan Manola[1]

BR. 17

NAREĐENJE KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 18 STUDENOG 1941 GOD. KOMANDANTU DRUGOG BATALJONA ZA STROGU PRIPRAVNOST JEDINICA

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
Broj 19 18. XI. 1941

KOMANDANTU II BATALJONA

Akciju koju spremate[1] — pripremi sve za njeno izvršenje, ali samo izvršenje akcije moći će biti izvedeno tek poslije 25. o. mj. Razlog tome jeste tebi poznata stvar - koja prema obavještenjima

[1] Srećko Manola

[1] Pripreman je napad na žandarmerijsku stanicu sjeverozapadno od sela Johovice, koji je tada odložen, a kasnije uspješno izvršen. Vidi dok. br. 31 (akcije 10. XI.).

[2] Misli se na dolazak sovjetskih aviona koji su tjednima uzaludno očekivani kod sela Radonje. U tom cilju bio je formiran jedan specijalni vod od odabranih partizana iz više vodova, pod komandom Bogdana Oreščanina.

člana Vrhovne komande može da se odigra i na našem sektoru u periodu od 20 do 25. Istina, tačnih obavještenja nemam do danas, što ne znači da ona ne mogu stići i da nam rok bude i suviše kratak radi koncentrisanja potrebnih snaga, te prema tome moramo poduzeti sve mjere predostrožnosti da jedna tako ozbiljna i zapravo od istorijske važnosti stvar za nas ne bi propala. U vezi sa tim stanjem naređujem sljedeće:

Sve oružane snage II bataljona, izuzev IV čete, biti će od 20 do 25 u strogoj pripravnosti. Ne dozvoliti nikakovih odsustava, stražarsku i patrolnu službu svesti na najnužnije.

Držati u pripremi hranu u takvom stanju kako će se lako moći prenositi za najmanje 2 dana.

U štabu bataljona treba osigurati vezu sa četama, odnosno odredima, da se u najkraćem vremenu stave u pokret svi odredi.

Pravac kretanja i mjesto koncentrisanja dobićeš zajedno sa naređenjem o pokretu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
otsutan

Komandant
Ivan Manola

P. S. Zašto si bio juče kod mene? O tome mi ništa ne javljaš. Domobranski oficir koji se nalazi u Širokoj Rijeci treba od tebe i po tvom naređenju da vrši izvjestan rad. Dakle, razgovaraj s njim i odredi mu dužnost. Neka Ćane poslije izvršenih izviđanja dođe odmah u svoj štab, zbog gornjeg.

BR. 18

IZVJEŠTAJ KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 19 STUDENOG 1941 GOD. O AKCIJI PARTIZANA U KARLOVCU

IZVJEŠTAJ O AKCIJI U KARLOVCU

17. XI. 41 izvršena je akcija za oslobođenje druga Grge[1], koji se trebao tih dana nalaziti u bolnici.

Organizacija akcije:

Drugovi iz Karlovca obavijestili su nas da se drug Grga nalazi u bolnici u Karlovcu. Odmah je sastavljen plan za njegovo oslobođenje. Drugovi iz Karlovca imali su da ispitaju tačno sobu u kojoj

[1] Marijan Čavić-Grga

se nalazi Grga, koliko ga stražara čuva, u kakvom se stanju nalazi, kakve su talijanske snage koje se nalaze kraj bolnice i na putu do bolnice, prelaz preko rijeke Korane. Jedan drug iz Karlovca imao je za dužnost da nas dovede do bolnice i da nam preda odijelo i oružje za druga Grgu, a drugi da čuvaju stražu kraj bolnice.

Vođenje akcije preuzeo je polit. komesar za Kordun i Baniju drug Veco[2], zajedno sa 24 druga partizana — jurišača I bataljona. Akcija je izvedena na slijedeći način: partizani su po prijedlogu druga Vece bili obučeni u domobranskim uniformama, s fesovima i potpuno naoružani, a on sam u uniformi domobranskog poručnika. Na put se krenulo u petak 14. XI. 41. Učestvovali su partizani iz slijedećih vodova: 4 iz Radonje, 4 iz Loskunja, 3 iz Crne Lokve, 2 iz Jurge, 10 iz Debele Kose. Partizani su bili naoružani svaki s bombom, karabinom, kamom; imali su 1 puškomitraljez i 1 njemački automatski pištolj. 15. XI stigli su u selo T.[3] 16. XI u selo C.[4] gdje je bio posljednji odmor prije samog ulaska u grad. 17. u 4 sata po podne krenuli su u grad. Pred ulaz u grad drug Veco održao je drugovima govor i razjasnio svrhu i način izvođenja akcije, te podijelio dužnosti svakog pojedinca i tačan nacrt bolnice drugovima odgovornim za pojedine spratove. U 6,30 sati nalazili su se pred mostom na Korani, gdje ih je čekao drug iz Karlovca za vezu. Taj drug, po naređenju druga Vece, išao je ispred partizana na 500 metara kao vodič i predstraža. Most na Korani prešli su bez poteškoća, a talijanska straža pozdravila je našeg komandira. Prolazili su kroz grad, koji je bio osvijetljen i pun života. Komandir Veco naredio je partizanima da pjevaju kroz grad. Orila se pjesma: »Kolika je Jahorina planina«. U 7,30 sati stigli su pred bolnicu. Drug Veco prišao je vratima i pozvonio. Vratar je malo otškrinuo vrata, a drug Veco pružio je nogu kroz vrata, naperio pištolj pod nos vrataru, ušao unutra i odmah izdao komandu: svako na svoja mjesta. Čim je pala komanda, ulaze partizani u bolnicu po slijedećem rasporedu. 3 ostanu pred bolnicom na straži s puškama na gotovs, da bi onemogućili eventualne vikače s prozora. U prizemlju je takođe postavljena straža. Drug Grga[5] je prerezao telefon, a drug Veco postrojio je doktore i opatice, zatim je ušao u kancelariju, skinuo sliku Pavelića sa zida i naredio da je pocijepaju, dok je Mačekovu sliku ostavio netaknutu na stolu. Posmatrače je sve to zbunilo i nisu znali što je na stvari. Na prvom spratu, po hodnicima, držali su stražu drugovi iz voda Loskunja. Iz soba niko nije smio da izlazi, a tko bi izišao, nije smio da se vraća unutra. Svi bolesnici bili su postrojeni u hodnicima i njima je na lijep način raz-

---

[2] Vjećeslav Holjevac
[3] Tušilović
[4] Cerovac
[5] Grga Milašinčić

jašnjeno da se ne smiju vraćati u sobe. Na drugom spratu nalazio se drug Grga[6] sa jurišačima iz Debele Kose, koji su imali za dužnost da likvidiraju stražare i da oslobode druga Grgu[7] iz sobe. Međutim, druga Grge nije bilo. Drug Grga odlazi drugu Veci i referiše mu da druga Grge nema u sobi, ali je dodao da se u sobi nalaze 2 ustaše iz Pavelićeve tjelesne bojne. Drug Veca odlazi gore i ustaše ga pozdravljaju s riječima: »Gospodine poručniče, ovdje ima Srba, antidržavnih elemenata, koje treba poklati!« Drug Veco naredi drugovima da vode ustaše u prizemlje. Zatim je drug Veco preslušao doktore i pregledao bolničke knjige, ali se iz knjiga ništa nije moglo vidjeti, a doktori su izjavili da je drug Grga bio doveden u bolnicu sa prerezanim žilama, da su mu žile sašivene i da je nakon dva dana vraćen u policiju. Pretražena je dobro cijela bolnica, ali druga Grge nije bilo. Pošto su se partizani 40 minuta zadržali u bolnici, drug Veco izdao je naređenje da se napusti bolnica i da se povedu ustaše. Pri izlazu iz bolnice drugovi su ponijeli telefon. Bolnicu su zaključali i ključ ponijeli sa sobom. 500 metara od bolnice, drug Veco je naredio da se ustaše zakolju. Ustaše su u smrtnom ropcu govorili: »Gospodine poručniče, mi smo iz poglavnikove bojne, telefonirajte na Turanj, tamo se nalazi naša satnija!« Vraćali su se istim putem kroz grad. Usred grada, kod sajmišta, bili su zaustavljeni od talijanske straže s povikom: »Stoj«! Straža se pokušala približiti partizanima, ali ih je drug upitao: »Zar se ne može ovuda prolaziti?«, te odmah komandovao na lijevo i krenuo dalje drugim putem. Ispred samog mosta pozvao je jurišače iz voda Debela Kosa da priđu k njemu na čelo stroja, te im je naredio da se straža na mostu, po mogućnosti, razoruža bez pucnjave, s povikom na talijanskom jeziku »ruke u vis«. Na mostu je stajalo 6 karabinjera. Kad su došli na blizinu prsa u prsa, partizani su povikali: ruke u vis! Dvojica su digla ruke u vis, a ostali su stavili puške na gotovs. Tog momenta drug Veco je počeo pucati, a za njim ostali. Ubijena su 3 karabinjera, a s naše strane poginuo je drug Gojak.[8] Jedan karabinjer pokušao je da uleti u stražarnicu i da upotrebi puškomitraljez, ali su za njim uletila 2 druga iz voda Debela Kosa i zaklali ga u stražarnici. Druga 2 karabinjera također su ubijena. Drugovi iz voda Jurge uzeli su puškomitraljez i 1 karabin, drugovi iz voda Radonje uzeli su municiju iz stražarnice, koju su ostavili na cesti, a sami pobjegli na most. Na mjestu borbe ostao je ranjeni drug Gojak i drug Veco sa drugovima iz voda Debele Kose. Drug Veco je poletio na most i s pištoljem u ruci vratio je drugove s mosta na mjesto borbe, naredivši da povedu ranjenog druga, inače da se neće vraćati. U međuvremenu otvorili su ostali karabinjeri,

---

[6] Grga Milašinčić
[7] Marijan Čavić-Grga
[8] Ivica Gojak

koji su se nalazili u zgradi kraj stražarnice, 5 metara daleko od partizana, vatru iz pušaka. Partizani se povlače preko mosta, noseći ranjena druga. Čim su se našli u polju, otvorila se vatra oko čitavog grada. Partizani se povlače gazeći vodu do pojasa. Ranjeni drug viče, psuje fašistima mater i pita jesu li uhvatili puškomitraljez. Kad su došli do sela C., smjestili su ranjenog druga u kuću. Drug Veco i drug Grga pregledali su mu rane. Rane su bile teške i drug Gojak je umro na rukama druga Vece i Grge. Pokopali su ga u selu C.,[9] otpjevavši Lenjinov posmrtni marš i odavši mu posljednju počast. Istu noć krenuli su dalje do sela T.[10] gdje je bio odmor sa spavanjem, a zatim su opet krenuli dalje. Kroz sva sela narod ih je oduševljeno dočekivao, pošto su već bili čuli za njihov pothvat. Seljaci su izlazili pred njih noseći hranu i vino. S pjesmom kreću dalje i 19. ujutro stižu u Petrovu Goru. Tu se drug Veco oprostio sa partizanima, zahvaljujući u ime komande drugovima na hrabrom držanju i opominjući one koji se nisu tako držali da se ubuduće pokažu bolji i dostojni imena partizana. Zatim je drug Veco predao zarobljeni karabin drugu Branku iz voda Jurge,[11] koji je čvrsto obećao da će ga čuvati i boriti se s njim protiv fašizma. Dalje je drug Veco kazao da puškomitraljez daje na raspoloženje štabu I bataljona iz kojeg su u akciji sudjelovali jurišači. Partizanima prilazi komandant Korduna i Banije koji čestita jurišačima nazivajući ih našim herojima i posebno čestitajući politkomesaru kao rukovodiocu akcije.

Promašen je glavni cilj akcije, jer se nije oslobodilo druga Grgu, pošto drugovi iz Karlovca nijesu obavijestili da se drug Grga više ne nalazi u bolnici, što ni oni sami nisu znali. Drug Grga bio je te večeri u bolnici od 6 do 6,30 sati, o čemu partizani nijesu bili obaviješteni na vrijeme.

*

14 minuta poslije odlaska partizana iz bolnice nastala je uzbuna. Odmah je otvorena vatra iz bacača mina i artiljerije na šumu Kozjaču i prema selu Mekušju. Svi ljudi koji su se nalazili na ulici, u kinu, kao i neki doktor iz bolnice, bili su pohapšeni. Većina je već puštena. Odmah sutradan Talijani su pohapsili mnogo hrvatskih seljaka iz sela Mekušja i Kamenskog. Kod toga je došlo do sukoba između Talijana i hrvatskih domobrana. Jedan hrvatski oficir rekao je Talijanima neka hapse one u šumi, a ne ljude iz sela. Talijanski oficir na to je htio pucati na hrvatskog oficira, ali je ovaj pobjegao u kasarnu. Talijani tada blokiraše kasarnu i čitav kvart, tukući pri tome žene i

---

[9] Cerovac

[10] Tušilović

[11] To je ime sela kod Petrove Gore, a vod, koji je tada imao oko 25 boraca i bio u sastavu I bataljona NOP odreda Korduna i Banije, nazivao se njegovim imenom.

ljude kundacima. Tako su stajali hrvatski vojnici s puškama na gotovs iznutra, a Talijani izvana. Međutim spor se izgladio. Odmah je zabranjeno kretanje poslije 10 sati, a na periferiji poslije 8. Izdani su plakati, po kojima će svako ko se u slučaju napada na Karlovac ne bude odmah sklonio biti strijeljan bez opomene. Straže su svuda pojačane i bez propusnice i kontrole tal. i hrv. vlasti zabranjeno je kretanje izvan grada u bilo kojem pravcu. Kod bolnice su dovedeni tenkovi i pojačana je straža. Akcija je imala ogroman moralni uspjeh. Čitavo građanstvo sa divljenjem priča o izvršenoj akciji i čestita drugovima na hrabrosti. Hrvatski seljaci iz Mekušja i Kamenskog smatraju hapšenje od strane Talijana kao način da vide šta sve ima u kućama, tako da im kasnije mogu doći te namirnice oduzeti. Akcija je još uvijek predmet razgovora u Karlovcu i okolini.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
KORDUNA I BANIJE

Komesar
F. Kovač[12]

Komandant
otsutan

19. XI. 41.

BR. 19

IZVJEŠTAJ POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD 22 STUDENOG 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O HAPŠENJU RADE KONČARA I VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U DALMACIJI[1]

Split, 22. XI. 1941.

Dragi drugovi, šaljemo vam ovo pismo, uglavnom, da vas obavijestimo za teški udarac koji je snašao sviju nas, tj. da je drug Brko[2] uhapšen, ranjen i da se sada nalazi u bolnici. Sama stvar se odvijala ovako: drug Brko je bio u Splitu sve do 14. XI. Tog dana je otputovao za Šibenik, jer je lično htio da ispita rad organizacije u Zatonu i napose stvar sa drugom Fabom,[3] kand. CK. U Šibeniku

[12] Vjećeslav Holjevac

[1] Original izvještaja je u rukopisu.

[2] Narodni heroj Rade Končar-Brko, tada član Politbiroa CK KPJ i politički sekretar CK KPH, uhvaćen od talijanskih fašista u Splitu, a strijeljan je u Šibeniku 26 svibnja 1942 godine.

[3] Fabo Mrša

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 19

i Zatonu je bio do 17. XI i tog dana vratio se u Split. Došao je oko 2 h poslije podne, vidio se s nekim drugovima i u 5 h (kako je to kod nas zavedeno) otišao kući. U 6 h iste večeri (kad je izlaz zabranjen) drugarica C.[4] iz Vrazove ulice čula je pred kućom revolverske hitce. Otišla je na prozor i na veliko zaprepaštenje prepoznala je na ulici druga Brku. Bio je bez šešira i kaputa, sjedio na trotoaru opkoljen Talijanima-fašistima. Ujutro nam je saopćila to što je vidjela i zaključili smo da je morao da bježi iz stana, jer mu je došao pretres, a izgleda da je imao kod sebe dvostruku legitimaciju. Jedan drug je sutradan odmah otišao u bolnicu da ga vidi. Našao ga je gdje leži sa ispruženim nogama u gipsu. Drug Brko je kazao ovom drugu da nam kaže da ga je upropastila legitimacija. Slijedeći dan, drug Makso iz MK bio je u bolnici i Brko mu je kazao da je ranjen u desnu nogu vrh koljena, da mu je ta kost smrskana i da je izvršena operacija. To je za sada sve što vam sigurno možemo da javimo. Dalje smo saznali da je drug Brko bio primoran da skače iz II kata, gdje je stanovao, kad je naišao pretres. Trčao je iz svoje Vrh-Mamuške kroz Istarsku u Vrazovu i htio da uđe u stan poznate drugarice, ali haustor je bio zatvoren, vratio se natrag i vis-a-vis stana ove drugarice skočio preko jednog zida, gdje su ga Talijani zaskočili i ranili. Netom smo sve to saznali, odmah smo poduzeli sve moguće da ga spasimo iz bolnice. Odlučili smo pod svaku cijenu da ga izvučemo iz ruku krvnika-fašista. Velika je teškoća u tome što je drugu Brki operirana noga, pa sam ne može da hoda, i prema tome htjeli bi počekati da rana malo zacijeli (on je sam, kad mu je Makso kazao da ćemo i mi učiniti »operaciju«, kazao »da nije možda prerano?«), a s druge strane mislimo da će se talij. fašisti informirati u Zagrebu o njemu, pa da bi ga mogli prije nas izolirati. Možete po ovome sami vidjeti u kakovoj se situaciji nalazimo. On je sam rekao da je došao iz Zagreba. Imao je talij. legitimaciju da je Splićanin, a po svoj prilici našli su mu i zagrebačku i vjerovatno da se na to odnosi Brk na izjava da ga je legitimacija upropastila. Imao je prijavnicu kao da je prijavljen, i smatrao je da je na taj način najmirniji i najsigurniji.

Poslije akcija izvršenih na glazbu,[6] koja je svake večeri svirala splitskim ulicama, Talijani su pristupili masovnom hapšenju, premlaćivanju i ubijanju ljudi. Ubijen je jedan dobar drug. Uhapšeno je nekoliko funkcionera N. P.[7] i omladine, a od napada na SSSR smo

---

[4] Marija Cecić, tada član Mjesnog komiteta KPH Split.

[5] Roko Peračić, tada organizacioni sekretar Mjesnog komiteta KPH Split, kasnije zamjenik političkog komesara Mosorskog NOP odreda. Zbog izdajničkog i kukavičkog držanja u borbi osuđen na smrt od suda IV operativne zone i strijeljan lipnja 1942 godine.

[6] Vidi dok. br. 6.

[7] Narodne pomoći

izgubili što uhapšenih, što interniranih, što izginulih preko 1/3 članova part. org. u Splitu. Poslije zadnjih akcija Talijani su internirali iz Splita oko 500 ljudi. Među njima ima najveći dio naših, zatim nacionalista i samostalaca. Među interniranim ima nekoliko viđenijih intelektualaca. (Dr. Leontić,[8] bivši ban Tartaglia[9] i brat novinar,[10] advokat Šimunić,[11] sudija Katunarić,[12] i dr.) Od HSS-ovaca, koliko znamo, do danas još nitko nije interniran. Svake večeri odmah poslije 5 h pa preko cijele noći fašističke bande opkoljavaju čitave rejone Splita i vrše pretrese, tako da nema sigurnog mjesta gdje bi se čovjek sklonio. Baš uslijed takovih mjera poduzetih sa njihove strane, najviše je palo naših ljudi, koji su se skrivali po svojim ili tuđim stanovima. Uslijed tih masovnih pretresa i hapšenja, svakodnevnog krcanja na brodove za internaciju i uslijed strogih mjera poduzetih na ulicama, rad ovdje je otežan. »Naš izvještaj« momentalno ne izlazi.

Posl je oktob. akcija koje su proveli drugovi iz Solina,[13] kako su nas jučer izvijestili, Talijani su blokirali sela Solin, Rupotine, Klis i pohapsili sve muškarce (od 13—50 g.) i doveli kamionima na brod za Italiju. Informirani smo da je namjera Talijana da još 2000 ljudi pokupe. Nešto radi masovnog otpuštanja i premještanja činovnika, nešto radi internacije i [što] škole uopće ne rade, ulice grada su formalno opustile.

Poslije zadnjih akcija u Splitu,[14] Talijani su pozvali neke splitske »ličnosti«: biskupe, predstavnike raznih privrednih i staleških udruženja i tražili od njih da potpišu apel na javnost u kojem se

---

[8] Dr Ljubo Leontić, advokat iz Splita, prije rata istaknuti funkcioner SDS. Već pred rat odazvao se pozivu KP na saradnju u Narodnom frontu. Pridružio se i aktivno učestvovao u NOP-u, te bio izabran za člana Predsjedništva AVNOJ-a.

[9] Dr Ivo Tartaglia, advokat iz Splita, eksponent i pravni zastupnik stranog kapitala u Dalmaciji. Šestojanuarski ban u Primorskoj banovini, poznat po svojoj aktivnoj borbi protiv demokratskog pokreta. Poslije rata osuđen za svoj protunarodni rad.

[10] Dr Oskar Tartaglia, novinar, pristaša fašističke stranke Svetislava Hođere (takozvani »borbaši«) i poslanički kandidat na izborima u staroj Jugoslaviji.

[11] Zvonimir Šimunić, advokat iz Splita.

[12] Josip Katunarić, prije rata sudac okružnog suda u Splitu. On i Šimunić nisu internirani kao pristalice NOP, jer su se u toku rata držali po strani.

[13] Te akcije u Rupotinama i Klisu izvršio je Solinski odred koji je tada imao 86 boraca (3 voda). Prva akcija izvedena je u Rupotinama na kolonu talijanskih kamiona. U napadu su učestvovala dva voda pod rukovodstvom Antiše Vučića. Tom prilikom ubijeno je i ranjeno više talijanskih vojnika. Druga akcija izvršena je na talijanske straže na Klis Grebenu.

[14] Vidi dok. br. 6.

osuđuju partizani i atentatori i poziva javnost da budu pri ruci Talijanima pri pronalaženju istih. Biskup je u tom smislu uputio pastirsko pismo, a pomenute ličnosti odazvale se pozivu i potpisale apel. Mi ih raskrinkavamo kao izdajice narodne borbe.

Mislimo da vam je drug Brko javio u zadnjem izvještaju da su povodom oktobarske proslave u provinciji paljene vatre. Dijeljeni su letaci na našem i talij. jeziku.

Dobili smo izvještaj iz Solina, koji vam u cjelini šaljemo[15] da vidite kako su u Solinskom bazenu radnici — većinom koji se kriju u brdima — izvršili oružane akcije na talij. odrede i kamione i kako vrše sabotažu u tvornici i provode diverzione akte.

U Sinju, kod Bitelića, poslije negoli je odred izvršio nekoliko akcija (razrušio cestu Vrlika—Knin, napao na imanje jednog popa i razdijelio hranu seljacima, a samog popa zarobio, što mi mislimo da politički nije uputno, makar je bio i ustaša) Talijani su poslali jake snage za odredom, i javljaju nam iz Sinja da je veza sa odredom prekinuta, koju ćemo mi čim prije ponovo da uspostavimo.

U Šibeniku se je formirao odred, koji ima da krene put Vrlike i Knina.

U Kninu gdje su još uslovi za partizanski pokret bolji nego drugdje, part. org. je vrlo slaba. Sada je formiran MK.

U Dubrovniku i Pelješcu drugovi nisu skoro ništa radili uslijed oportunizma i kukavičluka. Dapače se kod Korčule preko Pelješca i Dubrovnika prošuljao jedan provokator kojemu su mnogi drugovi nasjeli. Provokator je imao smjelosti da ide čak do partizana, ali, kako nam javljaju, izgleda da su ga tamo naši uhvatili. Na Pelješcu vojni obveznici neće da idu u ustašku vojsku, većina ih je spremna da ide u partizane.

Drugovi Jović,[16] Borić,[17] Majki[18] su se povratili iz provincije. Očekujemo do koji dan i Bruna,[19] pa ćemo vam poslije općeg izvještaja poslati detaljniji izvještaj o stanju u pojedinim krajevima Dalmacije.

Pismo i kurira smo vam poslali najviše radi druga Brke. Sada smo u velikoj brizi da li ćemo uspjeti da ga spasimo. Ako nam vi u ovome možete da dadete neke savjete ili pomoć uopšte, učinite i

---

[15] Vidi dok. br. 22.

[16] Vicko Krstulović, tada politički sekretar Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju.

[17] Narodni heroj Ivo Lučić-Lavčević, tada član Pokrajinskog komiteta KPH, ubijen u Splitu od talijanskih fašista 1942 godine.

[18] Andrija Božanić, tada član Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju.

[19] Ivan Amulić, tada organizacioni sekretar Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju.

obavijestite čim prije. Pismo upućeno lično Brki nismo uspjeli da mu ga predamo, a ono drugo smo otvorili i prema vašim direktivama ćemo se ravnati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

S drugarskim pozdravom

Borić

Danas, tj. poslije podne, saznali smo da su sutradan poslije Maksovog pohoda Brki, tj. u petak, premjestili istog u vojnu bolnicu. Tu je ponovo, sa nogama u gipsu, skočio sa II kata, oko 10 m. visine i izgleda da nije zadobio novih težih povreda. Ponovo je u vojnoj bolnici. Nastojimo da ga i iz te bolnice izvučemo iako su uslovi mnogo teži.

Rečeno nam je i to da je na dugim preslušavanjima došlo do zamršenih izjava sa strane druga Brke.

BR. 20

NAREĐENJE KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 23 STUDENOG 1941 GOD. KOMANDANTIMA BATALJONA ZA ČUVANJE SLUŽBENIH DOKUMENATA I POSTUPAK SA ZAROBLJENIM I UHAPŠENIM LICIMA

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
Br. 22/23. XI. 1941.

KOMANDANTIMA BATALJONA

I. Upozoravam da drugovi komandiri i komesari ne smiju sobom nositi nikakvih službenih zapisa, bilješki ili dokumenata, a niti novaca svoje jedinice kada odlaze u akcije.

II. Štabovi bataljona imaju svoj djelokrug samostalnog djelovanja i treba zahtjevati od pojedinih četa da se obraćaju na štabove bataljona za sve svoje potrebe, a ne direktno na Komandu Korduna i Banije.

III. Zarobljenike i hapšenike odredi koji ih uhapse, odnosno zarobe zadržaće kod sebe, a nadležnim putem će obavijestiti Komandu Korduna i Banije o karakteru čina i razlogu hapšenja za hapše-

nike, a za zarobljenike njihovu nacionalnu pripadnost i način na koji su zarobljeni, te čekati daljnja naređenja.

Štabovi bataljona su u pravu i dužni provesti istrage, a jedino u naročitim slučajevima će istraga biti vođena direktno od Komande Korduna i Banije.

IV. Upozoriti ponovo na zabranu vođenja ma kakovih pregovora sa neprijateljem sve odrede i čete.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač[1]

Komandant
Ivan Manola[2]

Vlado![3]

Zašto me ne obavijestiš o organiziranju veze sa S. Š.[4] i III bat., kako sam naredio?

BR. 21

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OPERATIVNOG PARTIJSKOG RUKOVODSTVA CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 25 STUDENOG 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPJ O BORBAMA I AKCIJAMA PARTIZANA HRVATSKE U LISTOPADU I STUDENOM 1941 GODINE

Dragi drugovi,

Šaljemo vam izvještaj o akcijama partizana iz

LIKE:

U Lici je formiran jedan odred koji broji 2000 ljudi (srez Gospić); srez Lapački ima bataljon od 350 ljudi; srez Gračački i Korenički je pri formiranju novih bataljona. U srezovima Perušić, Brinje i Otočac postoji još stara formacija po vodovima, ali će se i u ovim srezovima prići k formiranju bataljona i odreda, kao i u ovima u kojima smo uspjeli da formiramo. Tačan izvještaj o svim vrstama vatrenog oružja još se ne može dati, jer nema izvještaja od ovih odreda i bataljona.

---

[1] Vjećeslav Holjevac
[2] Srećko Manola
[3] Robert Domani — »Vladimir Ivanović«
[4] Redakcija nije mogla ustanoviti čiji su ovo inicijali.

Vojničke akcije od početka oktobra su slijedeće:

Na pruzi između Javornika i [Lič.] Jesenice postavljene su dvije nagazne mine pod vlak. Tom prilikom je razbijeno 6 vagona, a poginulih i ranjenih ima 17 neprijateljskih vojnika. Saobraćaj je bio obustavljen dva dana. 6 i 7 oktobra razbijena je ustaška izabrana jurišna vojska. Tom prilikom neprijatelju su naneseni gubici kod Lapca, Boričevca i Nebljusa. Preko 100 mrtvih i ranjenih. Zarobljena je brdska haubica sa 117 granata, 45 karabina i 3 puškomitraljeza. Na našoj strani bilo je 8 mrtvih. 24 oktobra u selu Smiljanu, uz pomoć i poziv hrvatskih seljaka, izvršen je napad na ustaše. Tom prilikom je ubijeno 4 ustaše koliko ih je i bilo. Na našoj strani nije stradao niko. 30 oktobra izvršen je napad na željezničku prugu kod tunela Blata, između Jesenice i Blata. Ubijeno je 10 okupatorskih vojnika. Na našoj strani nije bilo ni ranjenih ni mrtvih. 31 oktobra izvršen je napad na pruzi između Jesenice i Javornika. Ubijeno je 5—6 vojnika i jedan oficir okupatorske vojske, 5—6 ranjeno. Na našoj strani nije bilo gubitaka. 31 oktobra strijeljana su 4 švercera i agenta u Metku. 5 novembra poslat je bio jedan vod u jačini od 40 naoružanih boraca da sruši željeznički most Bender,[1] ali pošto nije bilo dovoljne količine dinamita, to zadatak nije izvršen. Za rušenje toga mosta potrebno je 500 kg dinamita, a mi raspolažemo sa svega 100 kg.

8. o. m. izvršen je napad na jednu talijansku patrolu na stanici kod Gospića. Ubijena su 3 vojnika. Mi nismo imali žrtava. 7 o. m. izvršena su dva napada na Talijane kod Žute Lokve (Otočac). Tom prilikom su ubijena dva vojnika i jedan oficir, a jedan je ranjen. Drugi napad je izvršen na kamione i autobus u kojima su se vozili ustaše i talijanski vojnici. Autobus u kojem su se vozili ustaše zahvaćen je bio mitraljeskim rafalom, i bili su svi pokošeni, dok je talijanskim kamionima uspjelo da umaknu. Autobus je od naših odreda spaljen. 13 o. m. izvršen je napad, koji je vrlo slabo izveden, u Kosinju na ustaše. Dvojica su ubijena, a ostali su uspjeli pobjeći zahvaljujući slaboj zasjedi. Na našoj strani poginuo je jedan drug. 10 o. m. izvršen je neorganizirani i na svoju ruku izveden napad od jedne grupe omladinaca kod sela Mekinjara na Talijane. Poslije je odred prihvatio nametnutu borbu da ne bi Talijani popalili selo. U toj borbi neprijatelj je imao 17 mrtvih i ranjenih i 4 zarobljena. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Neprijatelju je stigla jaka pomoć, pa su osjetno opljačkali selo. Nakon toga oko 10 dana, kada su saznali da se je udarni odred povukao, koji se je nalazio u to vrijeme u susjednom selu Srednja Gora, došli su u isto mjesto i zapalili dvije kuće. Štab koji se tu prethodno nalazio pravovremeno je evakuisan. Ova akcija je malo uzdrmala uticaj u nekoliko sela, ali će se to ubrzo

[1] Odnosi se na vijadukt Bender kod Plavna.

popraviti. Simpatije su naroda na našoj strani, samo postoji strah pred okupatorima iz tih razloga što ih smatraju kao jaku silu, protiv koje ne mogu ništa učiniti.

Uspjelo se blokirati skoro potpuno pijace neprijatelja. Neki tipovi, koji su krali, otimali i švercovali za okupatore, strijeljani su pred par dana. Bilo ih je 4.

Uskoro će se organizirati radionica u kojoj će se proizvoditi nagazne mine. Raspolažemo sa 100 kg dinamita, cijevi će se već nekako nabaviti.

Pristupiće se u šumi izgradnji bolnice i skladišta za živežne namirnice iz kojih će se moći snabdijevati udarne odrede. Uspjeti će pripremiti zimnicu za jedno 300 boraca.

7 novembra širom čitave Like na istaknutim mjestima bile su upaljene vatre, kojih je bilo oko 50. One su izazvale velike uzbune u garnizonima okupatorske vojske. 3 o. m. takođe je podmetnuta nagazna mina na pruzi između Javornika i Rudopolja. Mina je iskinula tračnice, ali nije uspjela da izbaci voz iz šina. Mašinisti je uspjelo da voz zaustavi i da ga vrati u stanicu. Prilikom zastoja voza naši su odredi otvorili puščanu paljbu na mašinistu i ostalo osoblje. Poslije je neprijatelju došlo pojačanje koje su odredi sačekali u blizini i otvorili vatru na neprijatelja. Bila je magla i neprijatelj se nije mogao dobro osmotriti, ali uprkos toga čuo se jauk na njihovoj strani. Poslije je došlo još jedno pojačanje neprijatelju i odredi su se morali povući pred nadmoćnijim neprijateljem.

GORSKI KOTAR:

Situacija u Delničkom logoru. U Delničkom odredu nije bilo revolucionarne discipline, politički rad nedovoljan, partorganizacija neaktivna, drugovi komandir i komesar ne skusni u rukovodstvu masom, malo energični i neodlučni, pripreme za zimu, koje su bile naročito formirane od štaba za Gorski Kotar i Primorje, ravne nuli. Veza sa pozadinom slaba, obavještajna služba nikakva. Poslije mjera koje su bile poduzete da se situacija u ovom logoru popravi, došlo je na temelju izdaje do drskog napadaja bataljona talijanske vojske na taj logor. U borbi je poginulo 28 tal. vojnika i jedan oficir, a na našoj strani junačkom smrću drugarica Mara,[2] član partije, ubivši iz revolvera oficira i ranivši drugoga, te drug Šipek.[3] Materijalna šteta je velika, jer osim oružja nije ništa spaseno. Odred je raspršen, a neki zakleti partizani su se prijavili u vojsku, što jasno potvrđuje moralno-političku situaciju u tom logoru, koji je bio više smatran kao sklonište nego kao fronta. Kao ogromna teškoća u povezivanju

[2] Vjera Hynkova-Vejvoda, borac španske republikanske vojske. Opširnije o njoj vidi dok. br. 44.

[3] Nikola Šipek

raštrkanih boraca došao je snijeg, koji je pao 3 dana poslije napadaja u takvoj količini da o nekom kretanju nije moglo biti ni govora. U mjestu je došlo do hapšenja. Neki su pobjegli, a iz sela koje je bilo najbliže logoru i u kome su Talijani spalili 25 kuća bilo je uhapšeno 40 ljudi. Drugovi u Delnicama u tim prilikama nisu ni pomišljali na osnivanje novog logora, nego su glavnu skupinu od 7 drugova prebacili u Primorski logor prije nekoliko dana. Istog dana tj. 20. X. kada je bio napadnut Delnički logor, jedna grupa Talijana, predvođena nekim »Raubschitzerom«,[4] provalila je u spremište oružja i materijala naših partizana u S. Moravicama, i našla nekoliko pušaka i ostalog materijala. Krajnja nepažnja i neozbiljnost naših drugova, ostavljanje materijala bez straže, omogućila je ovaj uspjeh neprijatelja.

KORDUN I BANIJA:

Na Kordunu ima, poslije izvršene reorganizacije, 5 bataljona. Prvi bataljon: vod prve čete razoružao 2 tal. vojnika i pustio. Talijani zapalili 3 kuće. 16. X prva i druga četa sukobile se sa 300 Talijana. Borba je trajala 40 minuta. Izgubili smo politkomesara, a komandir zarobljen. Neprijatelj, prema posve nepotvrđenim vijestima, ima 4 mrtva i više ranjenih. Borba je primljena u iznenađenju. 21. X, poslije uspjele zasjede II bataljona, došli Talijani paliti sela. I četa I bataljona izvršila prepad na Talijane, borba trajala dva i po sata. Neprijatelj izgubio 17 mrtvih i više ranjenih, 8 konja mrtvih, mnogo konja ranjenih, 2 sedla, 240 metaka i još nekih sitnica. Prva četa zasjela na cesti Krnjak—Slunj. Plijen: 2 kamiona zapaljena, 11 karabina i drugog materijala. Poginuli 1 nadporučnik, 4 ustaše, 2 domobrana, 1 učiteljica, 6 ranjenih, 6 zarobljenih, 1 ustaša strijeljan, 5 domobrana puštenih. Na našoj strani nema žrtava, zaplijenjeno 2400 metaka. Uništen mali most Krnjak—Trupinjak. 9. XI napad na želj. stanicu Skakavac. Borba trajala 1 i $^3/_4$ sata. Otpor ogorčen. Zarobljeno 13 karabina, 600 metaka, 12 domobrana i 1 ubijen. Stanica demolirana, žrtava nema. 10. XI. I četa I bataljona: sukob sa ustaškom zasjedom. Progonili cestom opljačkanu stoku, počeli paliti sela Radulovići, Grabovac i Magarac. Bilo ih je preko 200. Borba je trajala oko 2 sata. Spriječeno dalje paljenje. Ubijeno 9 ustaša i jedan oficir. Izgubili dva druga i jedan ranjen.

IV četa razoružala 2 čuvara pruge. Zarobila 2 karabine. Od Hrvata iz Topuskog dobijene 2 karabine. Izvršeno još nekoliko diverzionih akcija. 23. X. cijela laka motorizirana divizija »Konte di Savoja« zaposjela je teritorij I bataljona u namjeri čišćenja teritorija partizanskih odreda. Snaga neprijatelja nije dozvolila prihvatiti

[4] Tako se nazivaju lovci koji love bez dozvole.

borbe. Odredi se povukli. Talijani prokrstarili šumom Debela Kosa, zapalili zemunice. U selima spalili nešto kuća, sjenika i štala. U odredima nije bilo gubitaka. Rđavo vrijeme otežava kretanje tako da se nije moglo napasti neprijatelja u povlačenju.

II. bataljon: 21. X zasjeda na cesti Vojnić—Kladuša. Plijen: 1 tal. kamion, 11 karabina, 1 puškomitraljez, 25 bombi. Ubijeno 6 vojnika, 3 ranjena i 6 zarobljena, koji su pušteni.

III bataljon: borba sa domobranima i ustašama. Zasjeda na tal. kamion. Nije zaustavljen. Žrtava je bilo i još nekih manjih akcija.

IV bataljon. Zasjeda na vojničku patrolu. Zarobljen jedan puškomitraljez i 2 karabine. I još neke manje akcije i diverzije i rekvizicije.

V i VI bataljon koji je u V rajonu jedini je postojano izdržao 2 napadaja vojski i ustaša. Izgubili politkomesara i 1 drug ranjen. Ostaci odreda otišli u VI rajon. U VI rajonu vode se stalno borbe sa ustašama i domobrancima. Provalili u logor, popalili i uništili kolibe. Većih šteta nije bilo. Stanje se u tom rajonu popravilo posljednjih dana. Postavljena zasjeda pred kolonom tal. vojnika. Ubijena 4 tal. oficira (među njima pop) i 10 tal. vojnika. Komandir odreda poginuo.

Stanje sa vojničkog gledišta. U posljednje vrijeme neprijatelj na Kordunu i Baniji vrši napade sa većim snagama i kreće se u većim grupama, ali neredovito, tako da je pitanje postavljanja zasjeda vrlo otežano, a i zbog vremenskih nepogoda. Iz tih razloga i naše naoružanje naraštava vrlo sporo. Pripremamo akcije sa većim snagama na neprijateljske garnizone. Organiziraju se grupe za redovno izvršenje atentata i prepada na neprijateljske logore u pozadini po hrvatskim selima. Problem mobilizacije rješava se paralelno sa političkom pripremom i uspjeha ima. Dolaskom Talijana i njihovom demagoškom taktikom, a naročito poslije izvršenih napada na Talijane, pol. situacija se je pogoršala, međutim, intervencijom odgovornih drugova za to, osjeća se popravljanje.

21. XI grupa od 20 partizana ušla je u Karlovac[5] s namjerom da oslobodi jednog člana OK koji se nalazio pretučen u bolnici. Drug nije mogao biti oslobođen jer je na sat prije partizanskog odreda bio odveden iz bolnice na policiju. Odred, ne znajući za to, upao je u bolnicu, razbio telefonsku aparaturu, zarobio 2 ustaše, koje su poslije ubili. Pri izlasku iz grada ubili na mostu prema Sjeničaku 7 tal. vojnika, zaplijenili njihove puške i 1 puškomitraljez. Jedan drug je bio ranjen i kasnije podlegao ranama. Nakon toga su [Talijani i ustaše] uhapsili oko 200 seljaka i građana. Ova je akcija bila od ogromnog značaja kako moralnog tako i političkog. Vlasti su izdale oglas da

[5] Vid. dok. br. 18.

će pri svakom daljem upadu u grad strijeljati svakog ko se bude našao na ulici. Sada bolnicu čuvaju 2 tal. i 2 ustaška tenka.

Juče su nam javili da je drug komandant IV kordunaškog bataljona (Milašinčić, Španac) u borbi protiv Talijana poginuo.[6]

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

25 XI 41

VI[7]

N. Z. Šaljemo vam govor Staljinov,
sliku druga Krntije.[8] Sav materijal
i proglase poslali smo za Sloveniju.
Mi smo oba oktobarska proglasa
umnožili.
Umnožićemo »Borbu«.
Drugovi na Kordunu i Lici očekuju
prijatelje s Istoka.[9]

BR. 22

IZVJEŠTAJ POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD 26 STUDENOG 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O IZVRŠENIM AKCIJAMA U SOLINSKOM BAZENU OD 1 DO 15 STUDENOG I AKCIJAMA U SPLITU[1]

AKCIJE U SOLINSKOM BAZENU OD 1/XI—15/XI. 41

Tri druga išla su nekoliko noći kući jednog ustaše u Klisu u namjeri da ga ubiju, ali ga nijesu mogli uhvatiti radi njegove velike opreznosti. Jedne večeri, idući njegovoj kući, naišli su na talij. vojničku patrolu od 10—15 vojnika; pošto su ih naši na vrijeme opazili, postavili su se iza zaklona sa obje strane puta i zapucali iz pušaka na nj h ispalivši 12 metaka i bacili jednu bombu. Čuo se jauk i zapomaganje, te su se brzo izgubili ne ispalivši ni jednog metka. Drugovi iz akcije kažu da su morale pasti sigurno 2—3 glave. U Klisu se govorilo da se te noći pucalo u Talijane i da ima ranjenih, koje su oni odmah pokupili i autom odvezli put Splita.

---

[6] Vidi dok. br. 11.

[7] Vlado Popović, tada sekretar Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH.

[8] Narodni heroj Marko Orešković-Krntija

[9] Odnosi se na sovjetske padobrance, koji su navodno trebali stići i nekoliko tjedana uzaludno očekivani. Vidi dok. br. 17.

[1] Original izvještaja je u rukopisu.

Akcije napravljene u Solinu i Rupotini sa strane jedne grupe partizanskog odreda: oni su počeli da pilaju telegrafske stupove, ali je u to naišla talijanska patrola od 10—15 vojn. Naši su na njih otvorili puščanu paljbu i bacili dvije bombe, ali Talijani nisu otvorili vatru, već je u to naišla njihova druga patrola od istog broja vojnika i oni su opalili dva metka. Pošto su naši ostali u velikoj manjini, oni su se povukli. Drugovi iz akcije kažu da su ih morali nekoliko ubiti.

Akcija druge grupe partizanskog odreda: Ovi su pilali telegrafske stupove i prepilali ih 6, našto je naišla grupa talij. vojničkih kamiona od 5 kola, na koju su naši, kad su im se približili na 20 m. otvorili vatru ispalivši 30 metaka te bacivši 3 bombe. Talijani su aute napustili te se sklonili u najbližu kuću sa povikom »Viva bandiera rossa«,[2] našto su naši paljbu prekinuli i povukli se. Od fašista je jedan oficir mrtav, a nekoliko vojnika ranjeno, što se zna; dok oni u svim akcijama svoje žrtve prikrivaju. Na cesti su se izjutra našle dvije velike lokve krvi. Automobili su išli iz Klisa prema Splitu i bili su prepoznati. Naši drugovi ovdje nisu iskoristili glavni momenat, te uništili aute kad su bili napušteni, što su mogli lako učiniti.

Jedan željeznički vagon zapaljen je na željez. pruzi Split—Sinj i to u blizini Klis—Kosa.[3] Kažu drugovi da je u njemu bilo sijeno. Mi mislimo da su to uradili drugovi iz Splita.

Vatra uoči dana oktobra bila je kod nas dobra i brojna i sa parolom na dva mjesta: Ž. O. R.[4] Bilo je i nedostataka a to su:

I. Pošto je nekoliko dana prije padala kiša, usljed mokrine neka se drva nisu upalila.

II. Da je bilo više nafte, bilo bi daleko bolje.

III. Na raznim sektorima bilo je dosta oportunizma usljed čega je vatra tamo zatajila.

Sa naših brda vidila se vatra i po nekim zagorskim selima, kao n. pr. Dugobabe, Dugo Polje, Konjsko. Zagorska sela, iako su dobila zadatak da zapale vatru, kažu da nisu mogli jer su vrhovi Svilaje i okolice pokriveni snijegom, a da je bila i velika magla. Usječena drva stoje još po vrhovima.

Akcije u tvornici cementa u Majdanu:

Jedan drug je postavio 2 kutije za paljenje na filtre od uglja, uslijed čega su svi izgorili a rad peći zaustavljen 3 h. 11 h poslije toga radila je samo sa 25% produkcije. Bilo je na desetke hiljada štete. Iste nedjelje je nekoliko žena šivalo nove filce od platna. Uslijed iste akcije zapalio se i krov nad ženama, ali je isti čas bio primijećen, pošto je bio dan, i odmah lokaliziran pomoću »minimaks« aparata i tvorničkih štrcaljki. Da su samo 5 minuta zakasnili primi-

---

[2] Živjela crvena zastava!

[3] Na karti: Kosa (Klis)

[4] Živjela Oktobarska revolucija!

jetiti požar, izgorio bi krov, uslijed čega [bi] se oštetila i mašinerija, te onesposobile peći za dugo vremena. Ovdje je akcija u daljnjem toku.

Na telef. liniji Solin—Klis, dva druga su iskidali i odnijeli 250—300 m žice. Na istoj liniji je prekinuta žica povrh puta, pa uzduž iste su okupatori postavili stražarska mjesta sa više čuvarskih kućica.

U Majdanu je jedan drug prerezao kaiš motora od peći, uslijed čega je ista stajala 1 h. Žrtava u akcijama nismo imali, već su jedino radi akcija napadaja na kamione uhapšena 2 čovjeka u blizini kuće gdje se je desila akcija. Letaci na talij. jeziku su porazbacani svugdje gdje ima vojnika. Isti su naišli na velike simpatije, što se vidi po tome da su ih pomnjivo dizali te u grupama čitali. Nakon dva dana su im pretresali (kufere) prtljagu i istresali slamnjače.

Jedan omladinac je onesposobio 1 elektromotor uslijed čega je mlin stao duže vremena. U vezi toga uhapšen je taj omladinac i još jedan, te nakon saslušanja od 36 h pušteni.

Na jednom glavnom mlinu izgorila su oba ležaja, a mlin stao duže vremena. Na svakoj peći zapaljen jedan elektromotor, te jedan oštećen, usljed čega je peć stajala 3 h.

Na želj. pruzi Split—Sinj, na mjestu Klis—Kosa, drugovi pokušali sa 4 kg eksploziva dignuti jedan nasip. Pošto su stvar slabo ocijenili, jer se je mislilo da kad se sruši vanjski zid da će nasip pasti, ali, iza zida vanjskog, unutra su bile »traverse« od kamena i betona, koje drže prugu, efekat je bio slab, jedino su izbacivanjem kamenja ranili jednog talij. vojnika, koji se nalazio u blizini.

Tri druga iz part. odreda išli su u potjeru za jednim ustašom i usput prerezali i odnijeli 50 m telef. žice na vodu Klis—Blaca.

U tupinolomu u Majdanu drugovi su oštetili jedan silos od lapora, usljed čega će tu biti obustavljen rad dugo vremena. U tvornici sada vlada velika opreznost, poduzete su velike mjere sigurnosti, ali i pored svega toga akcije su na dnevnom redu.

Natrag 7 dana Talijani su noću ranili jednog čovjeka, koji je bio sklon piću, a imao je i padavicu, te je nakon 5 dana preminuo u bolnici, a da ga nikome za to vrijeme [nijesu] dali vidjeti ni posjetiti.

Natrag 6 dana 3 djeteta čobana našli su bombu, koju su Talijani namjerno ostavili. Djeca su se sa istom igrala, te je uslijed toga eksplodirala i ubila jedno dijete na mjestu, a ostala dvojica unakažena privedena u bolnicu gdje se bore sa smrću.

Split, 26. XI. 41

Dragi drugovi, mi smo ovo naše pismo bili spremili 22. XI i htjeli da vam ga odmah po kuriru pošaljemo, međutim, padom Brke[5]

[5] Narodni heroj Rade Končar-Brko

provalile su se legitimacije i propusnice, pa smo nastojali naći mogućnosti da pronađemo čovjeka koji legalno može da putuje. Danas smo dobili vaše pismo upućeno Brki i odmah poslije podne šaljemo po njemu odgovor.

Što se tiče druga Brke nastojimo i organizujemo plan oslobođenja iz vojne bolnice. Uslovi su mnogo teži jer zgrada u kojoj leži (bivše sjemenište) je pola bolnica, a druga polovina kasarna. Stupili smo već u vezu sa vojnicima iz bolnice i nećemo žaliti žrtava da nam plan uspije.

Ispitali smo uslove pod kojima je pao i došli do zaključka da je tome najviše kriva njegova neopreznost a to je:

I. Bio je prijavljen i imao legalnu legitimaciju (od policije potvrđenu kao svakom drugom legalnom građaninu) na Reić Ivan.

II. Putovao u Šibenik na našu legitimaciju i propusnicu pod drugim imenom i sretno stigao natrag.

III. Kod pretresa one večeri, nađene su mu obje gornje legitimacije i propusnica iz Šibenika, što ga je upropastilo, a što je on sam nama izjavio u bolnici.

IV. Našla mu se slika njegove drugarice, tom slikom njihovi agenti jure gradom dvije naše drugarice. Osim toga i neki novac koji je donio iz Šibenika.

V. U neposrednoj blizini njegovog stana (kod koje je one večeri htio da bježi) bila je dobra drugarica, pouzdana i nekompromitovana, koja je bila njemu veza sa drugovima i kod koje je morao i trebao da drži što bi ga moglo kompromitovati u slučaju pretresa, a kod koje je onog popodneva bio. On se time nije poslužio, iako je znao još prije nego je otišao u Šibenik kakova je situacija nastala u Splitu iza zadnje akcije.

— — — — —

Drug Bruno[6] se još nije povratio. Čim on stigne, poslaćemo vam podrobniji izvještaj.

Kroz ovo nekoliko dana izvršeno je nekoliko akcija sabotaže i diverzije na brodogradilištu i željeznici, a to su:

I. Minonosac »Sokol« otplovio iz brodogradilišta i na putu su mu strojevi zatajili, radi izvršenih sabotaža u strojevima. Odvučen je u Riječko brodogradilište, gdje će morati izdržati reparacije $1^1/_2$ mj.

II. Jahta prefekta Zerbina također oštećena na strojevima i uslijed toga pri ulasku u Zadar mašina otkazala, udario brod u kraj gdje se smrskao.

III. Na brodogradilištu uništen elek. transformator.

IV. Na ratnom brodu »Split« koji je u gradnji na brodogr. iskvareni su komadi ležaja osovine i kormila, što predstavlja ogromnu

[6] Ivan Amulić

štetu, i koje se ovdje ne može izraditi, a za sami brod hitna je potreba.

V. 7 novembra, tokom čitavog dana u svim odjeljcima brodogradilišta izbijali su kratki spojevi, tako da je tog dana bio nemogućan svaki rad.

VI. Na željeznici redovita i temeljita sabotaža, u radionama, na lokomotivama i vagonima i uzduž pruge, tako da stalno radnici vrše popravke na pruzi.

VII. U gradu na nekoliko mjesta pokidane vojne telef. žice. Vezu sa odredom smo opet dobili; ukoliko vi imate drugove za dati van, a politički spremni, osjeća se potreba u Livnu i Kninu, tamo su sada mogućnosti dobre. Pošaljite nam karakteristiku za španca **Puharića**[7] iz Makarske, nama se čini da nije s njim u redu.

Mnogo drugarskih pozdrava

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

BR. 23

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJAMA LIČKIH PARTIZANA U DRUGOJ POLOVICI STUDENOG 1941 GODINE

Dragi drugovi!

Prenosimo vam izvještaj drugova iz Like o akcijama u Lici:

12. XI. 41. Partizani »Ognjen Prica«[1] na čelu s drugom Srđanom[2] zapalili su jednu pilanu u Kosinju, koja je radila dan i noć za Talijane. Tom prilikom zaplijenili su 2 puške, 120 metaka i nešto revolverske municije. Ubijen je jedan ustaša koji je čuvao pilanu. Šteta se ceni na 3,500.000 dinara.

Pretresena je pošta u kojoj je nađeno dosta važnih akata i potjernica za našim drugovima, tajna obavještenja o bojnom zovu i lozinki. Zvanična pošta je zapaljena, a privatna puštena. Došlo je do sukoba sa žandarima.

21. XI. 41. Isti odred izvršio je napad na prugu, te uništio jednu lokomotivu i jedna službena kola. Vlak nije išao 4 dana. Ovaj odred za vrijeme boravka u srezu Perušićkom imao

---

[7] Ivan Puharić

[1] Bataljon »Ognjen Prica«
[2] Srđan Brujić

je više političkog uspjeha. Oni su za 15 dana održali tamo nekoliko sastanaka na kojima su govorili o zajedničkoj borbi Srba i Hrvata i nailazili su na vrlo dobar prijem kod hrvatskih masa. Iz sreza Otočačkog na pruzi kod Javornika 10 drugova otvorili su vatru na vlak. Tom prilikom ranili su 7 Talijana.

23. XI. 41. Partizani iz Brloga napali su kamion s okupatorskim vojnicima. Jedan oficir je ubijen i 2 vojnika. Plijen: 3 puške i 15 metaka.

24. XI. 41. Partizani iz Škara napali su talijansku patrolu i ubili nekoliko vojnika.

25. XI. 41. Partizani iz Škara otvorili su vatru na tal. patrolu i ubili jednog tal. vojnika.

U Brinjskom srezu, poslije akcija sa strane partizana, tal. okupatori vrše žestoke represalije. Stanovništvo se nalazi uglavnom u šumama.

Mnogi roditelji partizana uhapšeni su. Jedan partizan i partizanka uhvatili su narednika vodnika, crnokošuljaša, kojeg su razoružali, saslušali i likvidirali. Crnokošuljaš je bio u potpunoj ratnoj spremi, imao je jednu pušku, 4 bombe i 40 metaka, što mu je oduzeto. Tal. vlasti traže ovog bandita i zaprijetile su da će sravniti sa zemljom sva sela u srezu brinjskom ako se ovaj bandit za tri dana ne pronađe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Šime Balen

Komandant
Vlado Četković

Napomena

Ovo je krnji izvještaj, jer nismo dobili podatke o akcijama iz svih jedinica. Slijedi izvještaj o efektivu, komandnom i komesarskom sastavu, kao i detaljan izvještaj o akcijama.

BR. 24

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD STUDENOG 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU U JEDINICAMA PREMA IZVJEŠTAJIMA NA KONFERENCIJI ŠTABOVA BATALJONA

KOMANDA N. O. PARTIZANSKOG ODREDA
KORDUNA I BANIJE

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA

25. i 26. XI. održana je druga konferencija komandanata i politkomesara bataljona — za Kordun i Baniju.

Iz izvještaja politkomesara se vidi da se stanje od prve konferencije znatno popravilo kako u vojničkom tako i u političkom pogledu. Formiranje nacional. oslobod. odbora skoro po svim srezovima uveliko je olakšalo rad na učvršćivanju i jačanju naših odreda.

Izvještaj politkomesara I bataljona:

Karakter današnje borbe svim partizanima je jasan. Moral partizana na visini, o čemu govore brojne uspješne akcije koje je izveo naš bataljon. Ističe kao primjer akciju u Karlovcu, kojom prilikom su se naročito jurišači pokazali herojski. Politkomesari u četama su dobri, ali se kod nekih od njih osjeća pomanjkanje organizatorskih sposobnosti. Disciplina je u jednoj četi popustila zbog pomanjkanja akcija. Narod je na teritoriji ovog bataljona raspoložen za borbu. Potpomaže i voli partizane. Seljaci iz nekih sela kažu da neki ljudi upadaju noću u sela i pljačkaju. Oni nose na kapama mrtvačke glave i kažu da su to četnici. Narod ističe da ih s petokrakom zvijezdom nije još niko pljačkao. Moli partizane da tu bandu što prije likvidiraju. U ovom rejonu je mobilisano 1.500 ljudi. Privremenu civilnu vlast vrše N. O. odbori. Odbori su izabrani po selima i općinama, te formirali kotarski odbor.

Izvještaj politkomesara II bataljona:

Od prve konferencije uspjelo se ubijediti narod ovog kraja u borbu protiv okupatora. Ishrana u odredima osigurana je za dosta dugo vrijeme. Moral partizana je dobar. Pljačkaške tendence, kojih je ranije bilo, nema. Održavaju se redovito politička predavanja. Narodu je postalo jasno da će samo borbom steći slobodu. Dosada je mobilisano oko 1.500 ljudi. 9. XI. upale su ustaše na teritorij ovog

bataljona i spalili selo Šlivnjak. Prema izvještaju nacionalno-oslobodilačkog odbora spalili su 35 kuća, 25 štala, 24 sjenika i 45 stogova sijena. Ubili su 8 ljudi, a 2 su oderali kožu sa nekih dijelova tijela. Odbori nac. osl. fronta odmah su se pobrinuli za smještaj pogorjelaca i za pomoć postradalima.

Izvještaj politkomesara III bataljona:

Politički jedinice su dosta slabe. Ne shvaćaju dovoljno karakter današnje borbe, no i pored toga moral je dosta jak. U drugoj četi je bolji nego u prvoj. 2 četa se u borbi pokazala kao najbolja. Pogibija komandanta 2 bataljona druga Šilje (Stjepana Milašinčića) nije pokolebala moral. Narod je protiv borbe s Talijanima, što je posljedica skoro nikakvog i slabog političkog rada. (Sam politički komesar nije dorastao ovoj funkciji.)

Izvještaj politkomesara IV bataljona:

Komesarijat ovog bataljona je radio na umnožavanju pjesama, crtica iz života partizana, izvještajima o partizanskim borbama u Jugoslaviji i ostalog materijala, koji je rasturen po hrvatskim i srpskim selima. Politkomesar i komandant ne odgovaraju u potpunosti. Prehrana u cijelom bataljonu je dobra. Pljački se stalo na put. U velikoj većini krivci su uhvaćeni i kažnjeni. Zdravstveno stanje partizana je dosta slabo, a bolničara je vrlo mali broj. Osjeća se oskudica na mazivu za oružje. Zasada partizani sami izrađuju ulje za mazanje oružja. Narod izlazi u susret partizanima u svakom pogledu. Voli partizane i smatra ih svojom narodnom vojskom. No, narod se boji aktivnosti partizanskih odreda, da ne bi izazvali reakciju neprijatelja. Kulturni rad je u začetku. Čitaju se zajednički dobre knjige, kojih nažalost ima vrlo malo. Grupice partizana odlaze po selima i održavaju kulturne priredbe. Uopšte uzevši, stanje se u cijelom bataljonu, u posljednjih mjesec dana, u mnogome popravilo.

Izvještaji politkomesara V i VI bataljona:

Politički rad po selima do nedavna bio je dosta slab. Od formiranja odbora nac. osl. fronta pošlo se mnogo naprijed i narod sve više uzima učešća u oslobodilačkoj borbi. Kao dokaz tome je činjenica da seljaci iz svih sela ovog kraja izvršili su niz diverzija na cestama, putevima i mostovima, i to sa oduševljenjem, ne osvrćući se na to kako će reagirati neprijatelj. Uporedo sa povećanjem raspoloženja masa za borbu, rastu i naše jedinice. Narod traži oružje i moli da ga se primi u partizane. Osnivanje seoskih odbora nac. osl. fronte seljaci primaju sa oduševljenjem. Odbori su od prvih dana razvili

svoju aktivnost. Samo je jedan odbor sakupio za bataljon toliko žita, masti i mesa, da mu neće faliti za par mjeseci. I ostali su odbori pristupili izvršenju svojih zadataka. Odbori su uglavnom formirani po svim selima i općinama (slobodno birani od naroda). Sreski odbor još nije biran, što će biti učinjeno u najkraće vrijeme. Odnos Hrvata i Srba u ovom srezu je bratski, što pozitivno utiče na borbenost masa po srpskim selima. Čete ovog bataljona su razmještene po selima u blizini šume. Samo 4 četa ima svoj logor u šumi pokraj Gline. Politički rad u odredima i kontakt sa seljacima je dobar. Teškoće su u tome što je rukovodeći kadar u bataljonu i politički i vojnički dosta sirov. Posljednje uspješno izvedene akcije uveliko su podigle borbenost partizana. Te akcije govore da bi ljudi oduševljeno stupali u borbu, samo da ima više oružja i da je bolje. Prilikom posljednjih borbi sa neprijateljem, koji je pretrpio mnogo gubitaka i morao se povući, spalili su ustaše oko 200 kuća i pobili oko 400 ljudi, žena i djece. Napominjemo da ovo nisu posve provjereni podaci.

Kao što se vidi iz izvještaja politkomesara svih bataljona, stanje u svim bataljonima, osim u III bataljonu, može se reći da zadovoljava. Štab Korduna i Banije odlučio je da izvrši hitnu reorganizaciju tog bataljona. Slabosti tog bataljona su posljedica nedovoljno pripremljenih i neuspješnih akcija, slabog političkog rada i nedovoljne akcione aktivnosti bataljona. Za komandanta tog bataljona postavlja se drug Kuštrin[1]. Osim toga šalje se još jedan drug tamo, tako da možemo očekivati ubrzo poboljšanje i u tom bataljonu. Iz izvještaja svih komesara se dalje vidi da je srazmjerno malo izvedeno akcija i da su posve zapostavljene akcije protiv okupatora, uprkos svih teškoća (udaljenost, kretanje okup. vojnika po većim mjestima i većim formacijama), ma da je naoružanje u posljednje vrijeme znatno poraslo. I i II bataljon imaju u planu da izvedu nekoliko krupnih akcija od kojih očekujemo veći politički i vojnički uspjeh.

Komesar
F. Kovač (Vecc)

---

[1] Mihailo Savić

BR. 25

ČLANAK EDVARDA KARDELJA OD KONCA STUDENOG 1941 GOD. O OPREDJELJIVANJU HRVATSKIH MASA ZA NOB[1]

NEUSPEH OKUPATORA U HRVATSKOJ

Na drugom mestu donosimo nekoliko važnih vesti o borbi hrvatskog naroda protiv okupatora i njegovih frankovačkih slugu. Hrvatski partizani, koji vode žestoke borbe protiv ustaša i okupatora, svakodnevno rastu i po broju i po teritoriji koju su uspeli da obuhvate svojim akcijama, i postali su ozbiljan faktor, kako u vojnom tako i u opštepolitičkom pogledu. Činjenica da su hrvatski partizani počeli ozbiljno da ruše osnovnu komunikaciju Zagreb—Beograd dovoljno jasno govori o značaju tih partizanskih odreda.

A — što je još važnije od samih vojnih uspeha koje postižu hrvatski partizani — hrvatski narod je počeo da ukazuje partizanima najveću pomoć. Partizanima daju hrvatski seljaci i hranu i zaklon u svojim kućama. Ti seljaci postali su svesni da je borba koju vode partizani — borba za njihovo oslobođenje. Hrvatski seljaci zavoleli su partizane. Hrvatski seljak se, znači, samo kratko vreme kolebao pod pritiskom frankovačke demagogije i strašnog terora.

Nekoliko meseci Pavelićeve strahovlade u Hrvatskoj bilo je dovoljno da se taj zločinac potpuno raskrinka u očima hrvatskog naroda kao prodani sluga fašističkih imperijalista, koji su ga iskoristili da rukama njegovih zločinačkih ustaških bandi porobe hrvatski narod i naprave od njega svoje kolonijalno roblje. Hitlerovi porazi kod Moskve ojačali su svest hrvatskog naroda da će Hitler — a s njim i Pavelić — bezuslovno rat izgubiti, a ta svest je još više učvrstila redove hrvatskih narodno-oslobodilačkih boraca protiv okupatora i ustaša. Jasno je da su sve te činjenice promenile i držanje najširih masa HSS prema inicijativi koju je dala Komunistička partija Hrvatske u pogledu stvaranja hrvatskog nacionalno-oslobodilačkog fronta. Danas je već potpuno jasno da je veliki deo hrvatskog naroda za aktivnu borbu protiv Pavelića i njegovih gospodara i da hrvatske narodne mase sve više i više ulaze u tu borbu, bez obzira na držanje njihovih dojučerašnjih vođa.

Eto, to su razlozi koji objašnjavaju brz razvitak hrvatskog partizanskog pokreta u poslednje vreme. Nema sumnje — svi planovi okupatora u Hrvatskoj doživeli su neuspeh. Raspaljivanjem hrvatskog šovinizma i besomučnim zločinima protiv srpskog naroda oku-

[1] Preštampano iz knjige »Put nove Jugoslavije«, izdanje »Kulture« Beograd 1946 godine. Članak je prvi put objavljen 27 studenog 1941 god. u »Borbi«.

patori i njihove ustaške sluge nisu mogli da ubiju spremnost hrvatskog naroda da se bori za svoju slobodu, nisu mogli da upregnu hrvatski narod u kola svoje imperijalističke politike. A ta činjenica i, u prvom redu, razvitak partizanskog pokreta u Hrvatskoj — uporedo sa razvitkom partizanskog pokreta u ostalim zemljama Jugoslavije — najjača je garancija da će narodi Jugoslavije očuvati i učvrstiti svoju borbenu snagu, kako danas u borbi protiv okupatora i njegovih petokolonaških slugu, tako i sutra protiv svih onih koji bi pokušali da te narode ponovo razjedine i zavade.

Užice, novembra 1941 godine

BR. 26

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 28 STUDENOG 1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE ZA HITNO PREBACIVANJE POŠTE I DOSTAVLJANJE KOPIJA VAŽNIJIH DOKUMENATA

GLAVNI ŠTAB
NACION. OSLOBOD PARTIZ. ODREDA
U HRVATSKOJ
Br. 8. 41.
28. XI. 1941.

KOMANDANTU KORDUNAŠKOG PARTIZ. ODREDA

Dobili smo obavještenje od Vrhovnog štaba da je za ovaj štab upućena veća količina materijala (2 kofera), i to preko Karlovca. Poduzmite potrebno da taj materijal bude upućen ovamo što prije.

Izvijestite nas da li su otposlani dopisi upućeni preko vas za Gorski Kotar i Primorje. Prema informacijama iz Zgb.[1] uputili su Gorski Kotar i Primorje izvještaje ovom štabu, pa čim stignu k vama uputite ih ovamo.

Uputite nam preko kurira 1—2 kg karbita i koju okruglu bateriju, ako s njom raspolažete.

Obavijestite nas odmah da li ste primili pismo Oper. part. rukovod. za Hrvatsku i dva uputstva Vrhov. štaba o zauzimanju naseljenih mjesta[2] i obrani oslobođene teritorije[3].

---

[1] Zagreba
[2] [3] Ova uputstva objavit će se u drugoj knjizi II toma »Zbornika«.

Postupite odmah po svim točkama naredbe br. 1. (Izvještaji, sastav štabova, organizacija Banije). Pošaljite nam kopije svih naredaba vojnih i komesarskih, te letaka i ostalog važnijeg materijala.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit. komesar
M. Snagić Seljo

Komandant
Ivo Vladić

BR. 27

POHVALA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE ZA IZVRŠENU AKCIJU U KARLOVCU I NAREDBA KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 28 STUDENOG 1941 GOD. O ORGANIZACIJI VOJNO-STRUČNIH KURSEVA I IZRADI OPERATIVNIH PLANOVA

NAREDBA BR. 8
KOMANDANTA PARTIZANSKOG ODREDA ZA KORDUN I BANIJU OD 28. XI. 1941.

I. Glavni štab za Hrvatsku pod brojem 7. za 23. XI. 41. pohvaljuje slijedeće:

Komesaru Kordunaškog partizanskog odreda

Čestitamo na herojskom podvigu grupe partizana koja je izvela akciju u Karlovcu[1]. Kao i naši drugovi partizani u Srbiji, pokazali ste ovom akcijom da se okupatori i njegove sluge ne mogu ni na jednom mjestu osjećati sigurnim pred pravednom osudom naših partizana.

Ti, druže komesaru, slijedio si primjer komesara Crvene armije i španjolske Narodne armije koji su vodili narodne borce k pobjedi.

Neka naši komesari i partizani slijede vaš junački čin u Karlovcu. Ovu pohvalu treba pročitati pred svim jedinicama vašeg odreda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit. komesar
Milan Snagić s. r.

Komandant
Ivo Vladić s. r.

II. Naređujem da komandanti bataljona sa snagama kojim raspolažu organizuju kratke kurseve za osposobljavanje komandira četa i odreda. Na tim kursevima treba da prisustvuju komandiri četa i odreda, te desetari i svi partizani koji pokazuju smisao i volje a i sposobnosti za daljnji razvoj.

[1] Vidi dok. br. 18.

Plan kurseva: a) Topografija — kratko upoznavanje sa kartom i radom na karti. b) Osnove strategije i taktike. c) Taktička primjena u borbi desetine, voda, čete i bataljona u svim fazama borbe tj. ofanzivnoj i defanzivnoj. Ovo je opći plan nastave koju treba preći, a komandanti bataljona prema snagama kojima raspolažu će taj plan razraditi i poslati ga što prije u štab ove komande.

III. Naređujem da se pokupuju sve količine papira do kojih se može doći. Kredite za to odobravam. Ovo izvršiti što hitnije.

IV. Naređujem da komandanti bataljona kontrolišu brojno stanje oružja i municije, jer dosad podnošena brojna stanja ne odgovaraju činjenicama.

V. Upozoravam da je potrebno neobično pažljivo ophoditi [se] sa neprijateljskim bombama koje se nađu na terenu, naročito ako su zabijene u sijeno ili zemlju. Ovo se tiče talijanskih bombi. Bilo je slučajeva da je bomba bila otvorena, a zataknuta u zemlju tako da upaljač nije mogao dejstvovati, a kada je bila izvučena proizvela je detonaciju.

VI. Komandanti bataljona imaju za dužnost na svojim teritorijama izraditi planove diverzionih akcija i zasjeda, te akcije prvenstveno izvoditi sa novim odredima i mobilisanim.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač

Komandant
Ivo Manola

BR. 28

PISMO POLITIČKOG KOMESARA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 28 STUDENOG 1941 GOD. O ZAKLJUČCIMA DRUGE KONFERENCIJE ŠTABOVA BATALJONA I ZADAĆAMA POLITIČKIH KOMESARA[1]

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
Broj 5/28. XI. 41.

PISMO KOMESARIMA U VEZI SA II KONFERENCIJOM

Ovih dana održana je druga konferencija komandanata i polit. komesara svih bataljona Korduna i Banije. Treba da se pozabavimo razlikom između prve[2] i ove druge konferencije, da uočimo važnost

[1] Pismo je umnoženo na pisaćem stroju.
[2] Vidi »Zbornik«, tom V. knj. 1, dok. br. 35.

zaključaka donesenih na samoj konferenciji u vezi sa radom polit. komesara. Drug komandant Korduna i Banije jasno je podvukao veliki porast u broju partizana kao i u broju pušaka i mitraljeza od prošle tj. od I konferencije do danas. U nekim bataljonima, kao na pr. u I, broj partizana se je upetorostručio, u drugom je broj partizana 4 puta veći nego prije, u IV isto tako. U tom **brojčanom povećanju** naš h odreda, četa i bataljona jasno se vidi volja naroda za borbu protiv fašizma i fašističkih okupatora, u tom brojčanom povećanju jasno je izražena želja naroda da ima što jaču i snažniju svoju oslobodilačku vojsku. Iz tog brojčanog povećanja vidi se da je narod spreman da listom uđe u svoju vojsku. Kao što je porastao broj partizana, tako je **porastao** i broj naoružanja. Naše naoružanje je u velikom porastu. Dok na I konferenciji nije skoro nijedan bataljon imao automatskog oružja, danas svi bataljoni osim jednog posjeduju automatsko oružje. Broj pušaka je mnogo veći nego što je prije bio. To je znak da naši odredi nisu spavali već da su vršili akcije i na taj način naoružavali se iz dana u dan sve više i više. Na konferenciji je to podvučeno sa zaključkom da se tim putem i nastavi, jer samo na taj način možemo jačati naše odrede i čete. Drug komesar Korduna i Banije također je podvukao veliku razliku u političkom radu i djelovanju za vrijeme I konferencije i danas. Dok smo onda bili nepovezani i neorganizovani, danas već čitav narod je čvrsto povezan sa svojim nacionalno-oslobodilačkim odborima uz svoju vojsku i ima svoju civilnu vlast u vidu tih odbora. Kao osnovne pogreške u radu polit. komesara pokazano je na konferenciji na sljedeće:

1. — Da drugovi komesari ne postupaju tačno po uputama koje dobivaju od komesarijata Korduna i Banije i da ne primjenjuju te upute na svoje lokalne prilike u svom radu.

2. — U više slučajeva drugovi komesari ne pristupaju dovoljno energično rješavanju raznih problema (na pr. istragama po pitanju pljačke) već ih ostavljaju za kasnije kad isti već donesu mnogo više štete nacionalno-oslobodilačkom pokretu.

3. — Da drugovi komesari ne šalju redovno izvještaje o političkoj situaciji u njihovom rajonu, o raspoloženju masa i o svom radu uopće.

4. — Da se ne posvećuje dovoljno pažnje vođenju dnevnika u odredu, četi i bataljonu, što je također dužnost komesara.

5. — Da se zanemaruje kulturno-prosvjetni rad u odredima tj. da se ne održavaju redovno časovi kad to dopuštaju prilike.

6. — Da drugovi komesari još nisu posvetili dovoljno pažnje popularizaciji antifašističkog pozdrava i imena »partizan«.

7. — Da ne postoji nigdje dopisnik »Partizana«, koji bi trebao da postoji u svakom bataljonu.

8. — Da treba zapisnički sprovesti i komisijski ustanoviti zločine ustaša i talijanskih fašista.

U vezi sa gore iznesenim pogreškama koje je konferencija konstatirala, postavlja ovaj komesarijat pred sve drugove komesare odreda, četa i bataljona da tim greškama posvete pažnju i da ih uklanjaju radikalno iz svog rada. Potrebno je da drugovi komesari znadu da se njihov rad sastoji uglavnom iz dva dijela i to:

Prvi dio: masovni rad sa narodom i selima tj. zborovi, sastanci i objašnjavanja današnje borbe. U taj dio spada još i veza komesara sa nacionalno-oslobodilačkim odborima u selu.

Drugi dio: rad sa odredima i četama. Održavanje političkih časova svakodnevno kad prilike dozvoljavaju. Objašnjavanje partizanima karaktera današnje borbe za nacionalno oslobođenje, suzbijanje nepismenosti u odredima, kao i kulturni rad, zajednička čitanja, kulturne večeri u odredu i recitacije.

Dužnost je polit. komesara da u odredu vlada atmosfera drugarstva, rada i opet rada, a ne da se partizani bave onim što ih nije dostojno.

U vezi sa zabranom izvoza u gradove dužnost je polit. komesara da tačno razjasne narodu koja je svrha tog bojkota i što mi postizavamo time.

Dužnosti komesara jesu da tačno prouče one nedostatke koje je konferencija konstatirala, a koji postoje u radu naših polit. komesara, te da što prije te nedostatke uklone.

Komesari bataljona pozvaće komesare četa i odreda na kraće konferencije na kojima će zajednički da prouče ovo pismo, da uoče sve svoje pogreške i da konkretno zajednički donesu zaključke za radikalno uklanjanje svih tih nedostataka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar za Kordun i Baniju

BR. 29

IZVJEŠTAJ KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 28 STUDENOG 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O BROJNOM STANJU I RADU ODREDA[1]

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
Broj 22/28. XI. 41.

GLAVNOM ŠTABU ZA HRVATSKU

I. Dostavljam zapisnik konferencije komandanata i polit. komesara bataljona nac. osl. pokreta Korduna i Banije[2]. Pogreškom u zapisniku se ne nalazi sumarna cifra brojnog stanja i naoružanja, koja je: 1415 partizana, 528 karabina, 1 teški mitraljez, 8 puškomitraljeza.

II. Smatram da je štab K.P.O.[3] postupio na osnovu tačke 3. naredbe br. 1. GŠ za 17. IX poslavši kurire koje je sam GŠ tražio.

III. Prilike mi nisu dozvolile da do danas izvršim naređenje po tački 7., što ću ovih dana izvršiti, ali molim da mi se ponovo objasni kako se zamišlja vojna organizacija za Kordun i Baniju u budućnosti. Jer na osnovu usmenih razgovora Banija bi ostala vojnički u sastavu Korduna i Banije, međutim na osnovu tačke 7. proizlazi samo privremeno.

IV. Naše prodiranje u Dvorski i Cazinski srez je vrlo moguće i uspjeha ima. Mišljenja smo uspostaviti službenu vezu sa Krupskom grupom odreda,[4] te sporazumiti se s njima o razgraničenju teritorija i zajedničkom izvođenju organizacije odreda.

V. K.P.O. raspolaže sa 125.000 [kuna].

VI. Molim za objašnjenje zašto GŠ naziva ovaj štab K.P.O., kad bi ga trebalo nazivati P.O.K.B.[5]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar Komandant

---

[1] Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.
[2] Ovaj zapisnik nije sačuvan.
[3] Kordunaški partizanski odred
[4] Odnosi se na susjedne dijelove Prvog i Drugog krajiškog NOP odreda koji su operirali s desne strane Une.
[5] Partizanski odred Korduna i Banije.

BR. 30

NAREĐENJE KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 28 STUDENOG 1941 GOD. ZA PROVOĐENJE ZAKLJUČAKA DRUGE KONFERENCIJE ŠTABOVA BATALJONA[1]

KOMANDA NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
KORDUNA I BANIJE
Br. 28. XI. 41.

SVIM KOMANDANTIMA I KOMESARIMA
PARTIZANSKOG ODREDA KORDUNA I BANIJE

Na dan 25. i 26. o. m. održana je konferencija komandanata i polit. komesara bataljona. Na konferenciji se konstatovalo da je broj partizana porastao za okruglo dva i po puta, a naoružanje za tri puta, dočim je naoružanje automatskim oružjem naraslo za osam puta od prve konferencije. Ove brojke jasno nam govore da je borba koju smo do sada vodili bila uspješna i zaista sa radošću možemo konstatovati da su uspjesi koje smo postigli do danas znatni, ali ipak je porast naoružanja dovoljno spor i potrebno je tražiti način na koji ga ubrzati.

Uspjesi koje smo postigli bili bi nemogući da na strani nas partizana nisu narodne mase, i zapravo naša borba bila bi bez ikakve svrhe, ako mi partizani ne bismo bili izraz narodne volje i odlučnosti za borbu protiv okupatora i ustaša.

Da, drugovi komandanti i komesari, u današnjoj borbi imali smo uspjeha, ali kao i sve ostale vojske, tako i naša u periodu svoga stvaranja proživljava teškoće i slabosti, uči i stiče iskustva u toku same borbe, tako i mi pokazujemo čitav niz slabosti i grešaka, a cilj koji stoji pred nama zahtjeva od nas, u općem interesu naroda, da što prije otklonimo sve teškoće i slabosti.

Potreba očvršćavanja redova naše vojske iskrsava pred nas u takvoj oštrini, da se postavlja pitanje ili ćemo to postići ili ćemo dozvoliti da neprijatelj u savezu sa svim labavim, nedisciplinovanim podkopa naše redove. I ja mislim da će svi komandanti i komandiri složiti se sa mnom, te nastojati svim silama ukloniti iz naših redova sve one slabosti koje pokazujemo do danas, te uklanjajući sve te slabosti opravdaćemo nade koje u nas polažu naši narodi.

U čemu se odražavaju naše slabosti? Uglavnom u slijedećem:

1. Da drugovi nisu shvatili potpuno ozbiljnost i nužnost izvršavanja dobivenih naređenja. Na žalost, ima i takvih pojava da je

[1] Redakcija posjeduje prepis naređenja.

komandir jednog odreda odbio da izvrši borbeni zadatak. Vjerujem da je drugovima komandantima i komand rima jasno da ovakve slučajeve ne smijemo više dozvoliti, i da je potpunoma u saglasnosti opšteg interesa naroda da u takvim slučajevima imamo potpuno pravo postupiti najstrože. Takođe je nužno što prije prekinuti sa aljkavim izvršavanjem dobivenih naređenja.

Nadam se da ćemo u skoro vrijeme na našu opću radost moći konstatovati da se takvi slučajevi više neće dogoditi i da će se sva dobivena naređenja izvršavati tačno i savjesno.

2. Nama još do danas nije u potpunosti uspjelo zavesti disciplinu i vojnički odnos u našim redovima. Taj nedostatak možemo vrlo lako i brzo ukloniti, jer partizani sa dovoljno shvatanja primaju zavođenje vojničkog poretka, a naša je stvar pomoći im da shvate dužnosti i potrebu tog poretka.

3. Mi smo narodna vojska koja izrastava iz samog naroda i nema dovoljno drugova sa već stečenim vojničkim znanjem, ali ima vrlo veliki broj drugova koji pokazuju vrlo mnogo sposobnosti i preduslova za razvoj. U našim redovima mi imamo dosta veliki broj drugova koji su završili podoficirske i oficirske škole, i sada je nužno organizovati kratke kurseve vojnih nauka, na kojim ćemo iskoristiti znanje gore pomenutih drugova. Te kurseve će posećivati ne samo komandiri i vodnici, već i desetari i svi sposobniji i istaknutiji partizani. Organizovanje tih kurseva treba da bude u bataljonu, a po mogućstvu i po četama.

Stavljam u dužnost svim drugovima koji poseduju ma kakvo vojničko znanje da nastoje, a zapravo to im je i dužnost, prenijeti svoje znanje na ostale drugove.

Drugovi komandanti i komandiri, uočite neophodnu nužnost da što prije otklonimo sve te nedostatke koji se pojavljuju u našim jedinicama, jer pred nama danas stoje teški zadaci, a skora budućnost, razvojem nacionalno-oslobodilačkog pokreta, postaviće pred nas još teže i zamršenije zadatke, i zato je nužno učiti i opet učiti, sticati znanje i iskustva da bismo mogli što potpunije zadovoljiti nade koje u nas polaže naš narod.

I zato, sa odlučnošću i partizana dostojnom nepokolebljivošću, u borbu protiv neznanja! Moramo se žuriti i iskoristiti svaki slobodan čas, jer vrijeme teče i ne čeka na nas, a ko zaostaje toga biju. Mi ne želimo zaostajati, i nećemo zaostajati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Ivan Manola[3]

---

[3] Srećko Manola

BR. 31

IZVJEŠTAJ KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE KONCEM STUDENOG 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA U TOKU MJESECA STUDENOG[1]

IZVJEŠTAJ O AKCIJAMA OD 1. XI. DO 22. XI. 1941.

Akcije I bataljona:

4. i 5. XI. Odredi Perna, Pecka i Malička, prilikom zasjede na cesti Topusko—Kladuša, zaplijenili su izvjesnu količinu razne vojničke robe i kancelarijskog materijala u vrijednosti oko 6.000 kuna. Roba je porijeklom od opljačkanih Srba trgovaca iz Topuskog koji su odvedeni, te na tu robu nije data nikakova priznanica. Razdioba je izvršena na odrede sporazumno.

Polit. delegat odreda Perna uspio je preko veza da dobije jedan karabin »Mauzer« sa 130 metaka i dvogled. Ovo je dobiveno od Hrvata iz Topuskog.

7. XI. Partizanski odred Malička pod vodstvom druga Steve[2], u zasjedi između Kladuše i Topuskog, dočekali su 2 radnika koji rade na pruzi. Razoružani su i dobivena su 2 karabina »Manliher« sa odgovarajućim metcima i vojničke cipele. Na našoj strani nije bilo gubitaka, dok je jedan radnik lakše ranjen u ruku. Radnici su pušteni a održan im je kratak govor o našim borbama. Radnici su se zahvalili izjavivši da više neće da služe Pavelića.

8. XI. Četa Debela Kosa sa novo osnovanim odredom Bijeli Klanac izvršila je zasjedu u šumi Petkovici na cesti Karlovac—Slunj. U 12 sati naišao je kamion sa sljedovanjem za žandarmerijsku stanicu Veljun. Odred je kamion uništio i počeo se povlačiti. Kad je međutim naišao još 1 kamion, na koji je zaštitnica otvorila vatru, izdana je komanda da se svi povuku natrag i smjesta zauzmu položaj, nakon čega se otvorila brza paljba iz pušaka i puškomitraljeza. Nakon juriša kamion se survao u grabu i vojska se predala. Na našoj strani ranjenih i mrtvih nije bilo, na strani neprijatelja poginuo je 1 nadporučnik, 6 domobrana, 1 ustaša, 1 ženska koja

[1] U naslovu originala stoji da izvještaj obuhvata period od 1 do 22 studenog, međutim, na originalu je dopisana rukom i akcija od 29 studenog, što znači da dokumenat potiče od konca studenog 1941 godine.

[2] Stevo Janjanin, poginuo 1941 god. kao komandir voda.

IZVJEŠTAJ O AKCIJAMA od 1.XI. do 22.XI. 1941.

akcija I bataljona:

4.i 5.XI. Odredi Perna,Peoke i Malička prilikom zasjede na cesti Topusko-Kladuša zaplijenili su izvjesnu količinu razne vojničke robe i kancelarijskog materijala u vrijednosti oko 6.000.- kuna.Roba je poriješkom od osiljačkanih Srba trgovaca iz Topuskog koji su izvedeni te na tu robu nije data nikakova priznanica.Isto je izvršena na cesti je sporovedena.
Polit.delegat odreda Perna uzeo je prekoj vaši 1. dobije jedan karabin "Mauser" sa 130 metaka i dvojicu Dvo je dobiveno od Hrvata iz Topuskog.

7.XI. Partizanski odred Malička pod vodstvom druga Steve u zasjedi kamadju Kladuše i Topuskog dočekali su 2 radnika koji rade na prasi.Zarobljena su i dobivena su 2 karabina "Manlicher"sa odgovarajućim metcima i vojničke cipele.Na našoj strani nije bilo gubitaka osim jednog radnika lakše ranjen u ruku.Zarobljeni su i oduzeti a oduzeta im je kratkog govora o našim borbama.Slobodni su da kažu.Ili izjavili da više neće da slaže Pavelića.

8.XI. Četa Debela Kosa na novo osnovanim odredom Bijeli Klenak izvršila je zasjedu u Donji Petkovici na cesti Karlovac-Glina.U 12 sati zaustavio je kamion sa sledovanjem sa Zenica-arijaku stanicu Veljun.Odred je kamion uništio i bacio ga potpuno.I.Kad je medjutim zaustavio jos 1 kamion za Knjeg je sedlinica otvorila vatru.Iznenadna je kamion da se svi povuku natrag i zajedno zauzmu položaj,nakon čega se otvorila brza paljba sa puškama i puškomitraljeza.Nakon juriša kamion na [illegible] i vojska se povukla.Na našoj strani ranjenih i mrtvih nije bilo.Na strani neprijatelja poginuo je 1 motorušnik,5 domobrana,1 ustaša,1 seljak koja je išla u kamionu,6 ranjenih,4 zarobljenih,1 streljan ustaša u civilu i 5 ustaša domobrana.Od uzetih bilo je 4 ustaše i 2 domobrana.Plen je bio sledeći:6 mašina,11 karabina,50 cipela,2 kom.kleka,8 pari cipela,4 šaturice,5 bluza,3 kat.krila,3 torbice,8 fišeklija,1 torba ranog automobilskog alata,2 bombe,1 kanta masti za puške,2.400 metaka,22 pakete cigara,19 paketa duhana,7 kutija "Drava" 10 kutija "Ikra".Odred Debela Kosa uzrokovao je u ovoj borbi oko 500 metaka.

9.XI. 1.Četa Debela Kosa izvršila je napad naše Seljevrešku stanicu Zbaba vas u kojej se nalazilo 18 domobranaca.Napad je počeo u 5.45 sati a trajao je do 8 sati.Neprijatelj je davao jaki otpor ali se uspjela neprijatelja svladati i zarobiti ovaj materijal:17 karabina,600 metaka, 27 noževa,11 sjekira,13 torbica,12 pari cipela,21 fišeklija,5 šljemova, 2 šaturice,13 ćutajela,3 debeli i 5 kat. krila.Tom prilikom zarobljeno je 12 domobrana,1 je u borbi ubijen a 5 se nagoje sakrilo.Selj.stanica je uništena.

10.XI. 1.Četa Debela Kosa je dobila izvještaj da 30 ustaša tjeraju stoku preko vrhnika za Vojnić.Odred je krenuo za Vrhnika ali nije mogao postaviti zasjedu pošto su ustaše već naišle.Zauzeli smo položaj i otvorili paljbu na koju je neprijatelj odgovorio sa 2 teška mitraljeza i više puškomitraljeza.Poslije vođenja borbe četa se povukla.Neprijatelj je zauzeo svoj prvobitni položaj.Borba je bila jaka a odsustvenje čete je bilo otežano pošto se odtuđalo po brijeskom prostoru kojeg je neprijatelj čistio sa 2 teška mitraljeza.Kad je četa došla na ivicu šume zauzela je položaj i [illegible] spriječila dalje nadiranje neprijatelja i paljenje kuća.Neprijatelj je napalio 3 kuće i 6 ljudi i zaklao 3 lema i 2 djece i tamo ih u vatru.Ustaše su imali 9 mrtvih,od toga 1 oficira i 1 teško ranjenog.Na našoj strani pala su 3 druga,a 1 je lakše ranjen. Ustaše je bilo 300 a na 30 kako je ženska strana krivo izvještila.

11.i12. Odred Malička prebacio se u Zbelu na 4 km oklopa Vrnograča,kojom prilikom su razoružana 4 vojnika i 1 žandar.Dvojici vojnika i žandaru je skinuto odijelo i zajedno sa civilnim.Plijen je sledeći:4karabin "Mauser" sa 500 metaka,1 pištolj sa 16 metaka,4 noža,8 sablja,4 uprtača 9 fišeklija,3 para cipela,2 kat.krila,4 torbice,2 šaturice,2 defanzivne bombe i 12 lampa za baterijama.

14.XI. Novoosnovani odred Crni Potok skinuo je sa vojnika koji je prolazio cestom Topusko-Kladuša,u Ćejanu odijelo civilno.

23.XI. Odred Crni Potok razoružao na cesti Topusko-Kladuša jednog domobrana i dobio karabin "Mauser" sa 130 metaka i 1 bombu.Odred Crni Potok dobio je 3 karabina "Mauser" od Hrvata iz Topuskog i 120 metaka.

29.XI.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 31

je bila u kamionu, 6 ranjenih, 6 zarobljenih, 1 strijeljan ustaša u civilu i 5 puštenih domobrana. Od ubijenih bilo je 4 ustaše i 2 domobrana. Plijen je bio sljedeći: 6 noževa, 11 karabina, 5 šinjela, 22 kom. hlača, 8 pari cipela, 4 čuturice, 5 bluza, 5 šat. krila, 5 torbica, 8 fišeklija, 1 torba raznog automobilskog alata, 2 bombe, 1 kanta masti za puške, 2.400 metaka, 29 paketa cigara, 19 paketa duhana, 7 kutija »Drave«, 10 kutija »Ibra«. Odred Debela Kosa utrošio je u ovoj borbi oko 500 metaka.

9. XI. 1. četa Debela Kosa izvršila je napad na željezničku stanicu Skakavac u kojoj se nalazilo 18 domobranaca. Napad je počeo u 6,45 sati a trajao je do 8 sati. Neprijatelj je davao jak otpor, ali se uspjelo neprijatelja savladati i zarobiti ovaj materijal: 17 karabina, 600 metaka, 17 noževa, 11 opasača, 13 torbica, 12 pari cipela, 21 fišekliju, 5 šljemova, 2 čuturice, 13 šinjela, 5 ćebadi i 5 šat. krila. Tom prilikom zarobljeno je 12 domobrana, 1 je u borbi ubijen, a 5 se negdje sakrilo. Želj. stanica je uništena.

10. XI. 1. četa Debela Kosa je dobila izvještaj da 30 ustaša tjeraju stoku preko Vratnika za Vojnić. Odred je krenuo na Vratnik, ali nije mogao postaviti zasjedu pošto su ustaše već naišle. Zauzeli smo položaj i otvorili paljbu na koju je neprijatelj odgovorio sa 2 teška mitraljeza i više puškomitraljeza. Poslije vođenja borbe četa se povukla. Neprijatelj je zauzeo svoj prvobitni položaj. Borba je bila jaka, a odstupanje čete je bilo otežano pošto se odstupalo po brisanom prostoru koji je neprijatelj čistio sa 2 teška mitraljeza. Kad je četa došla na ivicu šume, zauzela je položaj i spriječila dalje nadiranje neprijatelja i paljenje kuća. Neprijatelj je zapalio 5 kuća i 6 sjenika i zaklao 5 žena i 2 djece i bacio ih u vatru. Ustaše su imali 9 mrtvih, od toga 1 oficir, i 1 teško ranjenog. Na našoj strani pala su 2 druga, a 1 je lakše ranjen. Ustaša je bilo 300, a ne 30, kako je seoska straža krivo izvijestila.

11. i 12. XI. Odred Malička prebacio se u Bosnu na 4 km blizu Vrnograče, kojom prilikom su razoružana 4 vojnika i 1 žandar. Dvojici vojnika i žandara je skinuto odijelo i zamjenuto sa civilnim. Plijen je sljedeći: 4 karabina »Mauzer« sa 500 metaka, 1 pištolj sa 16 metaka, 4 noža, 8 opasača, 4 uprtača, 9 fišeklija, 3 para cipela, 2 šat. krila, 4 torbice, 2 čuturice, 2 defanzivne bombe i 12 lampa sa baterijama.

14. XI. Novoosnovani odred Crni Potok skinuo je [odijelo] sa vojnika koji je prolazio cestom Topusko—Kladuša, a njemu ostavio civilno.

23. XI. Odred Crni Potok razoružao na cesti Topusko-Kladuša jednog domobranca i dobio karabin »Mauzer« sa 150 metaka i 1 bombu. Crni Potok dobio je 3 karabina »Mauzer« od Hrvata iz Topuskog i 120 metaka.

29. XI. Odredi Debela Kosa i Šljivnjak izvršili su zasjedu u šumi Petkovici na cesti Karlovac—Slunj. Razbili 2 kamiona i zarobili 30 karabina, 1 puškomitraljez s rezervnom cijevi. Broj mrtvih i ranjenih je nepoznat. Na našoj strani gubitaka nema[3].

Akcije II bataljona:

1. XI. U noći između 31 i 1. krenuo je odred Šljivnjak na firmu Heltman pošto je dobiven izvještaj da je evakuirana sa strane vojske i ostalog personala. Tamo je nađeno nešto hrane, 1 vreća brašna, 1 vreća ječmene kaše, nekoliko flaša kiselih paprika i nešto posuđa. Te su stvari odnesene, dok su barake spaljene da bi se na taj način onemogućio ponovni dolazak vojske.

1. XI. Novostvoreni odred G. Dubrave izveo je napad na poštu i općinu u Gornjim Dubravama, odakle je odneseno 110.000 kuna i izvjestan kancelarijski materijal. Od spomenute sume zadržala je 1. četa za svoje potrebe 10.000 kuna a 100.000 je stavljeno na raspoloženje Komandi Korduna i Banije.

1. XI. Patrola odreda Perjasica zarobila je 4 domobrana. 1 od njih imao je karabin »Mauzer« sa 65 kom. municije. Karabin sa municijom je oduzet, a svoj 4 oduzeta čitava vojna sprema koju su imali na sebi.

2. XI. Odred Poloj uhvatio je odbjeglog komandira bivšeg pljačkaškog odreda Kuzma—Poloj; pošto je isti već ranije od narodnog suda osuđen na smrt, to je isti nakon provedene istrage odmah likvidiran. Strijeljanje je izvršeno javno pred narodom.

10. XI. U noći između 9. i 10. u 4 sata ujutro izvele su 2., 3. i 4. četa II bataljona napad na žandarmerijsku stanicu u Johovici (srez Cazin). Nakon kraćeg puškaranja izveden je juriš na zgradu i branitelji su se predali. Plijen je bio sljedeći: 7 karabina »Mauzer«, 1.114 metaka, 1 vojno-državni pištolj, 90 metaka za pištolj, 4 razna

[3] Ovaj stav je dopisan rukom.

pištolja na kolo, 2 otraguše, 1 kapslenjača, 10 kubura preklapača, te ostale vojne spreme, 1 radio-aparat i 1 mašina za pisanje, 7 lanaca za vezivanje. U kasarni nije bio prisutan žand. narednik, komandir stanice, koji je spavao u selu i umakao, a 2 su žandara bila službeno odsutna. Prema nađenim dokumentima akcija bi bila mnogo uspješnija da smo stigli pred 3 dana, jer baš u to vrijeme predala je žand. stanica u Cazin 40 karabina, 8 duplica te 1 sanduk bombi.

10. XI. Prema izvještaju komandira 1. čete II bataljona izgubilo je život 7 drugova iz odreda D. Dubrava prilikom polaganja nagazne mine na želj. prugu. 1 drug je umro kasnije od zadobivenih rana. Među poginulim nalazi se i komandir odreda drug Đuro Zatezalo. No i pored ovih teških žrtava vod D. Dubrava nije klonuo duhom već je nastavio sa radom. Tako su 10 o. mj. razoružali stražara i željezničare na želj. pruzi i tom prilikom zarobili 4 karabina, 2 »Mauzera« i 2 »Manlihera« i 220 metaka. Vod Perjasica uhvatio je opet 1 ustašu koji je došao kući na odsustvo u Mavrović. Isti je priznao da je sudjelovao u paljenju i pljački u Kuplenskom, u Vojniću, Perjasici itd. Isti je likvidiran.

19. XI. Odred Perjasica imao je borbu sa 40 žandara. U borbi je pao 1 naš drug, dok je na strani žandara 1 mrtav i više ranjenih.

18. XI. U noći između 17 i 18 o. mj. uhvatili su komandir i komesar 1. čete II bat. poznatog špijuna Nikolu Cimešu (zvanog Čubra) iz Perjasice, koji je ranije bio pobjegao sa žandarima, a sada se natrag sa žandarima vratio. Po njegovoj su se uputi vršile paljevine i pljačke u Perjasici. Čubra je likvidiran.

17. XI. Odred Šljivnjak uhvatio je poznatog špijuna Milana Pribića iz Veljuna. Isti je likvidiran.

20. XI. 2. i 3. četa II bataljona izvršile su zapljenu 20 svinja, 2 vola i 4 teladi koje su trgovci Đuro Vučković iz Dunjaka i Lazo Knežević iz Klokoča tjerali u Vojnić.

Akcije III bataljona:

1. XI. Rekvirirano 16 kom. prasaca, što je podijeljeno siromašnim seljacima. Isti dan zaplijenjeno je i 5 debelih svinja, što je podijeljeno za ishranu I čete.

6. XI. Izvedena je akcija pod Klekom, oduzet 1 »Mauzer« i 1 revolver ustaši.

8. XI. U Vojinovcu oduzet 1 radio-aparat. Istog dana u Plavčoj Dragi oduzeta 3 pištolja (1 vojno-državni) i 16 metaka.

10. XI. 2. part. četa III bataljona napala je na talijanski kamion na Ključištu. Kamion je pobjegao sa 7 teško ranjenih vojnika, 1 mrtvim oficirom i 2 vojnika. Naknadno su posjekli 3 bandere i povukli se u šumu. Pred večer bila je reakcija sa strane Talijana. Upali su u Močila sa 8 kamiona te upalili školu i popov stan. Navodno da su tu stanovali četnici. Premetnuli 1 dio sela, odveli 8 ljudi i ženama odnijeli čarape i novce gdje su našli.

14. XI. U noći 13 na 14 o. mj. vršena je akcija na talijansku stražu. Akciju je vodio komandant drug Šiljo. Akcija nije bila dobro pripremljena, te kad su partizani napali, dobili su mitraljesku vatru iza leđa od talijanske zasjede. U akciji su sudjelovali odred Močila i 8 drugova iz odreda Zbjeg. Kod napada je poginuo drug Žarko Ćuić; za druga Šilju još nije ustanovljeno gdje se nalazi, a po pričanju drugova bio je ranjen po glavi i vidjeli su da se je povukao, ali do sada se još ništa ne zna o njemu. Jedan partizan je teže ranjen u desnu nogu, vrat i ruku i izbijeno mu je nekoliko zuba. Drug se ponio u borbi herojski. Bio je napadnut od 3 fašista. U borbi sa njima ubio je 1 iz puške, 1 zaklao nožem, a trećem je uspjelo da ga iz puške rani. Borba se vodila prsa u prsa. Palo je oko 10 fašista. Na osnovu dobivenih izvještaja drug Šiljo (Stjepan Milašinčić) pao je u ruke neprijatelju ranjen i napušten od partizana. Istragu o tom slučaju ću povesti i saopćiti rezultate.

Akcije IV bataljona:

13. XI. Prebjegla 2 domobrana iz Bovića i donijeli puškomitraljez marke »Brno« sa 8 okvira i 1 »Mauzer«.

17. XI. Razoružan jedan talijanski vojnik u Pješčanici. Oduzet karabin sa 36 metaka.

Akcije VI bataljona:

21. XI. Poslato 25 partizana iz Šamarice da razoružaju želj. stanicu u Vlaoviću. Tamošnji komandir stanice je obećao da će metnuti na stražu 4 vojnika koji će se predati, tako da se može privući stanici. Međutim na stanici su bile 4 ustaše koji su primijetili da se radi o izdaji, te su tajno telefonirali u Glinu. Iste noći uhapšen je ko-

mandir stanice. Prema tome napad nije uspio. Istovremeno izvršen je napad na šumu, o kome smo doznali. Odlučeno je neprijatelja napasti s leđa pri napadu na šumu. Uslijed velikih snaga neprijatelja od toga se odustalo. Vojska se je zadržala 2 i po dana u logoru i tamo je napravila štete preko 100.000 kuna. Jedan dio partizana držao se dalje od šume, dok je jedan dio ostao u šumi i prebacivao se. Bilo je na našoj strani 6 mrtvih i 1 ranjen. Također je bilo žrtava među stanovništvom koje je pobjeglo u šumu. Partizani su se povratili i pristupili građenju novog logora.

10. XI. Izvedeno je više sabotažnih akcija, kao što su rušenje mostova i prekopavanje ceste u selima Dragotina, Majske Poljane, Roviška, Majski Trtnik, Vlaović, Drenovac, Gradac V. i M., Šušnjar, Dodoši. U istim selima otpočela je pljačka kukuruza i stoke, te je to izvedeno da bi spriječili neprijatelja i odvratili od šume. Sami seljaci odazvali su se oduševljeno za sabotažu. Većih mostova srušeno je 13, manjih 12, ceste su prekopane na više mjesta.

1. XI. Neprijatelj je došao ponovo do šume sa manjim snagama; dok se ustanovilo kolike su snage i pravac kretanja, neprijatelj se povratio u roku 2 sata.

5. XI. 2 partizana koja su se nalazila kod kuće po svojim privatnim stvarima razoružali su jednog ustašu. Oni sami bili su bez oružja. Dobili su 1 karabin i 70 metaka.

8. XI. Jedan mladi partizan sa kuburom u ruci razoružao je jednog ustašu i sa otetim karabinom ranio drugog ustašu koji je bio u društvu razoružanog. Dobio je 60 metaka.

9. XI. Jedna partizanska patrola, saznavši da se u Brezovom Polju u jednoj kući nalazi žand. patrola, uskočila je u kuću i sa revolverima razoružala žand. patrolu koja se sastojala od 1 podnarednika, 1 žandara i 2 vojnika. Isti su bili prepadom iznenađeni i predali su se bez borbe. Odvedeni su u logor gdje su ispitani i pušteni.

18. XI. Naša 4 odreda pripremila su zasjedu ustašama iz Maje, poznatim zločincima i pljačkašima koji su išli u jačini od 100 ljudi. Razvila se ogorčena borba koja je trajala sat i pol. Neprijatelj je nakon toga napustio bojište u divljem bijegu i ostavio 15 mrtvih i 25 ranjenih. Na našoj strani nije bilo nikakovih gubitaka, a zarobili smo 4 karabina. Partizani su izdržali na položaju jako

je u susjednom selu bjesnila strahovita vatra neprijatelja koji je tamo palio i ubijao. Drugi dan neprijatelj je došao sa velikim snagama i naši su se povukli u šumu.

*

Od 16., radi vremenskih prilika, otežano kretanje. Od 20 do 25 pripravno stanje u I i II bataljonu. 29 otišao u Šamaricu zbog reorganizacije.[4] Mišljenja sam da ako postoje mogućnosti potrebno je da neko od nas dođe tamo.[5] Poslaće direktno izvještaj s mjesta.[6]

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE

Komesar
F. Kovač

Komandant
odsutan

BR. 32

UPUTSTVO OPERATIVNOG PARTIJSKOG RUKOVODSTVA CENTRALNOG KOMITETA KPH KONCEM STUDENOG 1941 GOD. PARTIJSKIM I VOJNIM RUKOVODSTVIMA ZA VOĐENJE I RAZVIJANJE NARODNOOSLOBODILAČKE BORBE[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 9/41
30. XI. 1941.

Komandantu Ličke grupe partiz. odreda, komandantu Kordunaškog partiz. odreda i komandantu Partiz. odreda Gorskog Kotara i Primorja.

Dostavljamo vam pismo od Oper. part. ruk. Hrvatske koje glasi:

Dragi drugovi,

Na bazi do sada stečenih iskustava iz partizanskih borbi Operativno part. rukovod. Hrvatske upućuje ovo pismo Glavnom štabu

[4] Odnosi se na odlazak Srećka Manole, koji je tada bio komandant Korduna i Banije.

[5] Misli se na Glavni štab NOP odreda Hrvatske, koji se tada nalazio u Zbjegu, kotar Slunj.

[6] Vidi četvrtu primjedbu uz ovaj dokumenat.

[1] Redakcija posjeduje primjerak uputstva koji je umnožen na pisaćem stroju.

Hrvatske, kao i svim podređenim štabovima i svim part. forumima, s ciljem da se uklone dosadanji propusti i greške u vođenju partizanskih borbi, te da se još više učvrsti i proširi narodno-oslobodilački partizanski pokret.

1. Način mobilizacije za partizanske odrede:

Najbolji je način organizacije za partizanske odrede čim odlučnija akcija, ljude treba mobilisati po četama, a ne zadržavati ih po tvornicama i selima. **Načelno** treba odbiti da se ostvaruju takvi odredi koji bi bili dijelom kod kuće, a dijelom odlazili u akciju. Iskustvo iz Srbije je pokazalo da nekog jačeg značaja takvi odredi ne mogu imati sve dotle, dok partizani ne osvoje dio teritorija, a potom stanovnike toga oslobođenog teritorija ili neposredne okolice mobiliziraju za neke pomoćne akcije (rušenje cesta, mostova itd.). Mobilizacija u principu treba da ostane dobrovoljna, ali na oslobođenom teritoriju, ukoliko bi ga imali, dopušta se obavezna mobilizacija za razne pomoćne akcije, dijelom i za front. U takvom slučaju, takvu mobilizaciju treba dobro politički pripremiti i ne smije nikada ići previše široko.

2. Mobilizacija sredstava:

Jasno je da je potpuno pravilan princip koji smo postavili da partizani nasilno ništa ne oduzimaju seljacima i građanima. U cijelosti taj princip važi za početak akcije. Kada partizanski pokret zauzme maha i uzme široki teritorij, tada se neće moći uspješno dejstvovati bez konja, prevoznih sredstava itd. U takvim slučajevima treba rekvirirati od seljaka, koji mogu da odvoje bez veće štete (bogati ljudi sa više stoke itd.), konje i prevozna sredstva, automobile, motore, bicikle itd. Kada oslobodite neki kraj, neko selo, neki teritorij itd., oslobodite taj teritorij plaćanja poreza. Zato pak treba pozvati seljake da se postaraju za prehranu naših odreda. Tamo gdje je siromašniji kraj, tamo treba obavezno zahtjevati od bogatih seljaka da obezbijede dovoljnu količinu hrane. Žrtve mora dijeliti svaki u oslobodilačkoj borbi. U tom pogledu smo bili nekako previše »čistunci«, iako je to u prvim začetcima bilo korisno. U Srbiji na pr. ima svake vrste vozila, od kamiona i automobila do seoskih kola i jahaćih konja. Formiraju se konjanički partizanski odredi.

3. Kako početi?

To je pitanje koje se pojavilo kod svih odreda pri samom formiranju i nažalost vrlo skoro, a često puta i nepravilno se rješavalo. Uzimao se u većini slučajeva kurs na angažovanja (službu) pojedinih sela i mjesta, na manje ili veće diverzantske akcije, a manje

se je vodio kurs k postepenom čišćenju teritorija. U nekim pak krajevima uzimalo se kao pravilo — sistem logorovanja po nekoliko nedjelja, pa čak i mjeseci, na jednom te istom mjestu. Odredi su na taj način izlagani koncentričnim napadima neprijatelja, i odrezani od sela i mjesta i djelomično uništavani. (Na pr. Gorski Kotar). Da se to ubuduće ne bi dešavalo, svaki partizanski odred mora od svoje početne točke sve više širiti teritorij po kome se kreće i brzo poduzimati sve ove mjere, koje su potrebne da protivnik ne bi mogao ponovo zaposjesti taj teritorij. Postavljati na puteve i ceste zasjede, raskopavati ceste, razbiti mostove, ukratko, uništiti sve komunikacione veze po kojima bi se protivnik mogao približiti oslobođenom teritoriju. Tako treba čistiti korak po korak i oslobađati sve veći teren. Izbjegavati treba sve frontalne borbe. Zasjeda je glavni oblik vojevanja (gledaj priložena uputstva). Najvažnije je očistiti teren takav koji nije teško očistiti i koji je lako braniti, i odakle bi se mogli širiti po ostalim dijelovima zemlje.

4. Organizacija i djelovanje štaba:

Štab treba što prije da se osamostali, da se ne bi desilo da sve padne na part. organizacije koje takav posao ne mogu zadovoljavajuće obavljati. Veze što prije moraju biti uspostavljene. Kada se čvrsto postavi na noge štab i izvrši organizacija po četama, part. organizacije neće vršiti vojnokurirsku službu.

5. Komandirski, komesarski kadar:

Glavni sektor naše borbe je danas vojna akcija. Veliki dio našega partijskoga kadra tamo treba dodijeliti. Naročito komandirski i komesarski sastav da bez pogovora izvršuju vaša naređenja, učite ih partizanskom vojevanju. Upozorujte politkome i partorge na njihovu izvanredno važnu ulogu da provedu najintenzivniju propagandističku djelatnost svuda i na svakom mjestu gdje dođu partizani. Bez propagande, bez neprestanog političkog ubjeđivanja nećemo moći aktivizirati seoske mase.

6. Partijska organizacija i štab:

O tome smo već govorili i taj princip treba držati i ubuduće: vodstvo partizanskih četa mora bez pogovora ostati u našim rukama. U tom pogledu budite prema saveznicima[2] do krajnosti budni i nepopustljivi. To pak ne znači da morate biti sektaši.

---

[2] Misli se na ljude raznih društvenih slojeva, političkih pripadnosti i shvatanja, koji su učestvovali u oružanoj borbi.

Partizanski odredi moraju nositi karakter narodno-oslobodilačke vojske. No, mi moramo voditi računa o sutrašnjici i učiniti sve u **okviru oslobodilačke borbe**, da što jače učvrstimo svoje baze. Naročito pazite na politkomski sastav i na učvršćenje partijskih organizacija; to u prvom redu tamo gdje politkom nije komunista. Posebno pazite na sastav štabova. Ne da bi se part. organizacija formalno direktno mješala u djelovanje štabova, već tako da mora biti osigurana njena kontrola i njeno vodstvo preko partijaca koji u štabovima rade. Treba težiti za tim da se štabovi što prije osamostale i da ne budu ovisni od organizacijskih veza Partije. Nikako se ne smije dopustiti da se sekretari OK Partije miješaju neposredno u poslove štaba. Samo Glavni štab nad njima ima vodstvo u svim pojedinostima.

7. Delegati Glavnog štaba:

Iskustvo je pokazalo: G. Š. mora da ima pri ruci dobrih oficira, po mogućnosti partijaca koji bi bili delegati G. Š., a koje bi štab slao po potrebi za vođenje vojnih operacija ili za organizaciju samih odreda, tamo gdje je potrebno. U tom pogledu važi pravilo: obezbijediti partizanskim komandirima u štabovima što veću samostalnost u izvršenju njihovih zadataka.

8. Borba protiv dezerterstva itd.

U tom pogledu je stvar jasna. Nesrazmjerno treba oštrije postupati nego što se postupalo. Treba da objavite imena strijeljanih.

Svom odlučnošću treba razviti obavještajnu političku službu. To važi za sva mjesta, a naročito za oslobođeni teritorij (da se onemogući svako rovarenje pete kolone). Obavještajnu službu treba razviti preko posebnog odjeljka u štabu, preko odgovarajućih ljudi u podređenom štabu, preko politkoma.

9. Način vodstva:

Za pravilno vodstvo partizanske akcije potrebno je dati određenim kadrovima najveću pomoć. Stalno treba davati konkretne naredbe za akciju. I to na toj bazi: ako se na pr. bataljonskom štabu da konkretno naređenje i pokaže mu se kako naređenje da izvrši, onda je nužna i potrebna oštra kritika komandnog sastava ako podređeni štab nije izvršio konkretno naređenje. To je naročito važno za one krajeve gdje je partizanski pokret tek u početku.

10. Razoružavanje:

Borbu za oružje treba pojačati. Pri razoružavanju žandarmerijskih postaja i okupatorskih posada na mnogim mjestima kod nas

pristupilo se bez sistema i nacrta. Žandarmerijske postaje i okupatorske posade treba razoružavati i uništiti tako da im se onemogući ponovni povratak. To je začetak čišćenja teritorija. Treba uništiti postaju za postajom i tako očistiti teren.

11. Mobilizacija za bojkot tržišta:

»Ni zrna žita fašističkim okupatorima« — to je parola koju je istakla naša Partija od prvog dana podmukloga i razbojničkog napada fašističkih grabežljivaca naslovno[3] na Sovjetski Savez. Nažalost u mnogim našim krajevima to se nije dosljedno provodilo u život, čak ni tamo gdje su dosta jaki partizanski odredi. Nesrazmjerno odlučnije treba postupati nego što se postupalo. Provoditi treba sistematski bojkot svih pijaca, naročito tamo gdje logoruju fašističke horde. U tom pogledu nužno je razviti živu političku propagandu kod seoskih masa. Narodno-oslobodilački odbori, uz pomoć partizana, dužni su da rješavaju problem ishrane pučanstva. Svaka samovoljna trgovina (seoski špekulanti) je pljačka naroda i ide u prilog okupatorima. Ona se mora suzbiti, a krivce izvesti pred narodni sud.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
V. Katić v. r.

(M. P.)

Komandant
Ivo Vladić v. r.

BR. 33

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA O STANJU BATALJONA I IZVRŠENIM AKCIJAMA TOKOM STUDENOG 1941 GODINE[1]

IZVJEŠTAJ DRUGOVA IZ GORSKOG KOTARA I PRIMORJA:

Za sada tačan izvještaj o broju ljudi i naoružanju ne možemo vam dati, zbog izmjena i dolaska novih ljudi, a i zato što nismo dobili iz svih odreda tačne podatke; to ćemo vam poslati u drugom izvještaju. Jedno je tačno, a to je da smo dobro naoružani i da imamo više oružja nego ljudi, jer se još uvijek nije postiglo to da se ljudi

[3] U originalu nejasno.

[1] Redakcija posjeduje prepis izvještaja, kome nedostaje datum.

masovno javljaju u odrede, već većinom dolaze oni koji su pozvani u vojsku. Ovaj bataljon[2] broji 5 odreda i to: Sušački, Delnički, Lički, Bribirski i Ledenički. Sušački odred se iz dana u dan povećava. Sa njim već više od 10 dana nemamo veze. Isti je imao da izvrši neke akcije i izgleda da su ih izveli, jer kako čujemo od toga dana nalazi se u svakodnevnoj borbi. Saznajemo da je u tim akcijama poginuo veći broj Talijana, i da su represalije na stanovništvo velike. Sušački odred broji mnogo ljudi[3] i dobro je naoružan.

11. XI. 41. Bribirski odred bacio je paklenu mašinu pod automobil u kome se vozio komandant talijan. posade u Selcu, jedan pop i 1 oficir. Auto je razmrskan. Isti odred kod Grižana bacio je bombu na kamion s tal. vojnicima. 12 ih je ranjeno.

21. XI. 41. Isti odred na putu Crikvenica—Novi raskidao je telefonske žice i oborio 7 bandera.

22. XI. 41. Isti odred upao je u kuću u Bribiru jednog ustaše, špijuna, i ustrijelio ga.

25. XI. 41. Drugovi iz L.[4] odreda spojili su električni vod sa telefonskim, presjekavši 2 električna stupa, tako da za 48 sati nijesu funkcionirali telefoni na liniji Sušak—Zagreb, a sve manje centrale b le su oštećene. Tal. vojnici, čuvši pilenje stupova, pobjegli su u tunel dok se posao završio.

Drežničkom bataljonu[5] pripada i novoformirani vod u Gomirju. Ali smo juče dobili od drugova iz Drežnice izvještaj dosta pesimistički. Naime, svi partizanski logori bili su napadnuti istovremeno od Talijana, što je uslijedilo izdajom nekih ljudi iz obližnjih sela, a nažalost i pojedinaca iz samih odreda. Neki Đuro lugar, u kojeg je komanda Drežničkog bataljona imala povjerenje, doveo je Talijane do logora u kome je bilo oko 30—40 ljudi. Talijani su napad pripremili noću i opkolili logor sa svih strana. 700 Talijana bilo je čak izgradilo rovove oko mjesta gdje su se nalazili partizani, a ujutro su, na znak trube, izvršili juriš sa svih strana. Zahvaljujući snalaženju jednog mitraljesca, partizani su probili kordon i povukli se bez i jedne žrtve. U borbi je bio ranjen tal. ljekar i komandant tal. posada u Jasenku. Osim oružja ništa nije spaseno. Materijalna šteta je velika, ali detaljnih podataka još nemamo. Taj vod se morao povući čak do Brinja, gdje je sa Brinjskim odredom učestvovao u borbi protiv Talijana.

---

[2] Odnosi se na Drugi bataljon.
[3] Imao je tada oko 120 boraca.
[4] Lički odred (po selu Lič)
[5] Odnosi se na Prvi bataljon.

Drugovi, ovo je krnji izvještaj, ubuduće ćemo se starati da vam damo detaljan izvještaj, kako o efektivu, tako i o akcijama, o komandirima i komesarima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Ivo Vejvoda v. r.

Komandant
Veljko Kovačević v. r.

BR. 34

OBAVJEŠTENJE VRHOVNOG ŠTABA NOP ODREDA JUGOSLAVIJE GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O IZDAJI DRAŽE MIHAILOVIĆA I POTREBI POJAČANJA BUDNOSTI

GLAVNI ŠTAB
NAR OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 11. 41
1. XII. 1941 god.

DOSTAVLJAMO VAM DOPIS VRH. ŠTABA G. Š-u

»Dragi drugovi, u vezi s novonastalom situacijom u Srbiji, kada je došlo do oružanoga sukoba između partizanskih [odreda] i vojnočetničkih odreda Draže Mihailovića, smatramo potrebnim obavijestiti vas o slijedećem:

1. S pukovnikom Dražom Mihailovićem imali su pretstavnici našega štaba nekoliko konferencija, koje su se sve završile manje-više sa uspjehom. Draža Mihailović je sve do početka mjeseca oktobra odbijao svaku vojnu akciju s tvrđenjem da je preuranjena. Poslije toga naš je štab sklopio sa štabom Draže Mihailovića sporazum, po kojemu se obje strane obavezuju da će lojalno potpomagati jedna drugu. Partizani su u to vrijeme oslobodili od okupatorskih četa teritorij od bosanske granice (a teritorij od bosanske granice prema Sarajevu su očistili bosanski partizani) do Čačka i do najbližih mjesta Beograda. U skladu s postignutim sporazumom s Dražom Mihailovićem naši su partizanski štabovi dozvoljavali četničkim organizacijama da razvijaju na oslobođenom teritoriju svoju djelatnost, da mobiliziraju istomišljenike četnike, jednom riječju, da uporedo s našim štabovima formiraju na tom teritoriju svoje štabove s istim pravima. Prvi put su četnički odredi nastupili u vojnu akciju protiv okupatora na dva mjesta početkom oktobra, i to na izričit poziv našega štaba.

2. U vezi s pojačanom akcijom okupatora protiv naoružanih oslobodilačkih odreda srpskoga naroda, u vezi s »kaznenim ekspedicijama«, koje su strahovito pustošile po sjevernoj Srbiji, naš je štab predložio štabu Draže Mihailovića da se formira zajednički operativni štab, a podobno tomu da se formira civilna vlast, koja bi poduzela na oslobođenom teritoriju sve potrebne mjere za normalizaciju života. Naš je prijedlog bio da se ta civilna vlast uspostavi na demokratski način, da budu slobodno izabrani pretstavnici vlasti i da u organe te vlasti (narodno-oslobodilačke odbore) uđu pošteni ljudi svih političkih grupacija. Draža Mihailović je oba ta naša prijedloga odbio s tim da zajednički operativni štabovi nisu potrebni, a glede civilne vlasti da je potrebno dati funkciju starim — od raznih protunarodnih režima postavljenim — općinskim upravama i žandarmeriskim posadama, koje su sve do posljednjega dana služile okupatorima i u čijim je redovima peta kolona imala najjače pozicije. No, ne gledajući na odbijanje tih dvaju osnovnih prijedloga našega štaba, na toj konferenciji bio je ipak postignut kompromisni sporazum, koji je nanovo uredio odnose između četničkih i partizanskih odreda. Za ilustraciju naše dobre volje u tom pogledu, napominjemo da je naš štab već drugi dan po potpisu sporazuma s Dražom Mihailovićem poslao njegovom štabu 500 pušaka i 40.000 metaka za puške, iz tvornice pušaka i municije koju su partizanski odredi oteli iz ruku okupatora.

3. Tek nekoliko dana poslije toga sporazuma pojedini četnički oficiri i komande otkriveno su počeli nastupati protiv partizanskih odreda. U Požegi su u vlaku uhapsili komandanta Prvog šumadiskog partiz. odreda, Milana Blagojevića, koji je bio opskrbljen svim potrebnim dokumentima; četnički oficiri u Požegi, koji stoje pod komandom Draže Mihailovića (Požegu su oslobodili partizani, pa su je ustupili Draži Mihailoviću da bude centar njegovoga štaba), druga Blagojevića su poslije strahovitog mučenja ubili. Naš štab je protiv toga zločina uložio protest, ali nije htio iz toga zločina napraviti povod za bratoubilačku borbu. Dan poslije toga neka četnička banda zaustavila je automobil s municijom, koji je bio namijenjen za frontu kod Valjeva, ubila šofera i partizana koji je pratio kamion, te uništila automobil. Istodobno su u Kosjeriću oficiri Draže Mihailovića razoružali partizansku stražu, uhapsili su osoblje partizanske komande mjesta, strahovito mučili (pekli na ognju) partizanske povjerenike, silovali dvije učiteljice koje su radile u partizanskoj komandi, te konačno ubili 9 ljudi. Kasno u noći između prvog i drugog novembra izvršili su sve pripreme za napad na Užice, na Ivanjicu i neka druga mjesta u kojima su bile partizanske posade. Kad su izvršili napad, istodobno su povukli sve svoje trupe koje su se skupa nalazile na fronti s partizanima protiv Nijemaca kod Kraljeva, i počeli s tim trupama opći napad na partizanske odrede. Četnici Draže Mihailo-

vića, koji se nazivaju i koje naziva londonska vlada »redovnom vojskom kraljevine Jugoslavije«, započeli su toga momenta otkrivenu bratoubilačku borbu i otvorili su frontu okupatorima.

4. Jasno je da je to bio napad izdajica i da su tako odgovorili na napad naši partizanski odredi. Iako nepripremljeni na taku opću ofanzivu četnika protiv partizana, naši su odredi u dva dana potpuno razbili bande Draže Mihailovića, zarobili na stotine četnika, većinom zaslijepljenih seljaka, koji su se sami predali i koji su zbog toga bili pušteni kućama, te su počeli zbog toga da čiste teren. Dodajmo, da su Nijemci iskoristili izdaju Draže Mihailovića, te su na pet mjesta počeli s ofanzivom protiv oslobođenoga teritorija. Ali svih pet pokušaja bili su potpuno skršeni pod nesmiljenim udarcima naših četa. Danas je potpuno očišćen sav oslobođeni teritorij od četnika. Njihovi ostaci su potpuno opkoljeni na terenu dvaju sela oko Ravne Gore.

5. U toku četničkog napada na partizane, naš je štab pokušao nekoliko puta apelirati na Dražu Mihailovića da obustavi bratoubilačku borbu, koja koristi samo okupatoru, ali su svi ti apeli bili odbijeni. Danas je jasno zbog čega je Draža Mihailović napao i zbog čega je odbijao naše apele. Kod zarobljenih oficira Draže Mihailovića i u četničkim štabovima koje su zaposjele partizanske čete, bili su nađeni dokumenti po kojima se vidi: a) Da je Draža Mihailović služio dvojici gospodara. Obećavao londonskoj vladi na svoj način, davao lažne informacije i tako dobio od londonske vlade priznanje kao vrhovnoga komandanta oslobodilačkih četa u Srbiji.
b) Istodobno je bio povezan s Nijemcima, od kojih je dobivao novac za »boj protiv komunizma«, to jest, za boj protiv oslobodilačkog pokreta u Srbiji. To je prije nekoliko dana potvrdio javno i Nedić na beogradskom radiju.

6. Naš štab će ovih dana, prije izdavanja naredbe za uništenje opkoljenoga Mihailovića, još jedanput pokušati neku mogućnost sporazuma i saradnje. Tu akciju poduzima Vrhovni štab, ne zbog samoga Draže Mihailovića, već zbog srpskog naroda, na kojega je to izdajstvo napravilo najdublji utisak. Ali izgledi na uspjeh tog ponovnog apela su mali, jer Draža Mihailović ne zahtjeva ništa manje ni više nego raspuštanje partizanskih četa i njihovo podređivanje njegovom štabu. Jasno je da takve prijedloge Vrhovni štab ne smije prihvatiti, niti će ih prihvatiti.

Obavještavamo vas o tome događaju u Srbiji, koji je bez sumnje djelo reakcionarnih velikosrpskih elemenata, i molimo vas da posvetite sve svoje sile učvršćenju jedinstvene oslobodilačke borbe i tako spriječite mogućnost sličnih događaja na vašoj teritoriji.

Na kraju vas obavještavamo da je oslobođena sva Srbija zapadno od Kraljeva, Kruševca, Kragujevca, veliki dio Sandžaka i Crne Gore, većina teritorija Bosne itd., Sarajevo je skoro posve opkoljeno.«

Ovo vam šaljemo kao nadopunu pismu V. Š. poslano G. Š. Po ovome treba odmah obavijestiti sve podređene vam komande i raskrinkati izdajničku ulogu Draže Mihailovića i sličnih. Potrebno je svim silama nastojati da se slične pojave ne bi odigrale i na teritoriju ovog G. Š. Treba svim silama nastojati da ne dođe do sukoba s četnicima i do bratoubilačke borbe, koja bi poslužila samo našem neprijatelju. S druge strane, treba što prije organizovati dobru obavještajnu službu da se spriječi uvlačenje izdajničkih elemenata u naše partizanske redove. Vodstvo partizanskih četa mora biti povjereno isprobanim i pouzdanim drugovima. Trebamo biti svjesni toga da će odnos četnika i ostalih naš h saveznika prema nama ovisiti u prvom redu o snazi i unutrašnjoj čvrstoći partizanskih jedinica. To znači da naše nastojanje za stvaranje širokog nacionalnog fronta mora ići paralelno sa energičnim unutrašnjim čišćenjem i učvršćavanjem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
M. Snagić Seljo[1]

Komandant
Ivo Vladić[2]

BR. 35

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA ZA HRVATSKU OD 1 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDANTU LIČKE GRUPE NOP ODREDA ZA BOLJE ORGANIZOVANJE VEZA I ISPRAVLJANJE GREŠAKA U PITANJU NARODNOOSLOBODILAČKIH ODBORA[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 13/41
1. XII. 1941 god.

KOMANDANTU LIČKE GRUPE NARODNO-OSLOBODILAČKIH ODREDA

Pred 14 dana upućena vam je naredba br. 1 G. Š.[2] kao i pismo. Stigla je potvrda da je pismo stiglo do Ličkih odreda i upućeno u vašu komandu, ali još do danas od vas nema nikakovog odgovora

[1] Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo
[2] Ivo Rukavina

[1] Redakcija posjeduje kopiju naređenja.
[2] Vidi dok. br. 12.

niti potvrde da ste po primljenim naređenjima postupili. Ovakav rad je potpuno nepravilan i koči uspostavu normalnog djelovanja ovog štaba.

Pošaljite smjesta pismeno objašnjenje kako se to moglo dogoditi.

Postupite odmah po naredbi ovog štaba i uputite ovamo dva naoružana kurira, a osim toga pet naoružanih partizana koji će vršiti svoju službu pri ovom G. Š. Svih sedam partizana treba da budu odabrani drugovi.

Kako mi nisu poznati razlozi zbog kojih do sada nije s vama uspostavljena veza, šaljem vam ovaj put dopise preko oficira delegata ovog štaba druga Miloša Kukića koji treba da u sporazumu s vama organizira vezu između G. Š. i Ličke grupe odreda dva puta sedmično.

Do sada smo primili od vas samo kopije naređenja br. 1 i br. 2[3] koje su nam upućene preko Zagreba. Obraćamo vam pažnju na točku 5 naređenja br. 1. Potpuno je nepravilna praksa da se komesari u četama biraju. Njih treba postavljati. U točci 6 istog naređenja treba mjesto odbora za narodnu pomoć staviti odbora za narodno-oslobodilački fond.

Selske straže o kojima se govori u točci 7 treba da budu podređene civilnoj vlasti, odnosno narodnó-oslobodilačkim odborima. Isto tako i propusnice za kretanje po oslobođenom teritoriju za civilna lica treba da izdaju narodno-oslobodilački odbori.

Što se tiče naređenja br. 2, ta pitanja treba također prenijeti na civilnu vlast čim budu organizovani narodno-oslobodilački odbori po kotarima i za čitavu Liku.

Postupite hitno po svim točkama naredbe br. 1 i pošaljite ovom G. Š. izvještaj o organizaciji, brojnom stanju i naoružanju vaših odreda, kao i o političkoj situaciji. Izvještaj o akcijama, brojnom stanju i političkom radu treba slati svake sedmice, pa makar ne bilo nikakovih promjena.

Ako ne postoje nikakove naročite smetnje o kojima biste me pismeno obavijestili, potrebno je da ovamo dođu komandant i komesar grupe. O svom dolasku obavijestite me preko oficira kojega vam upućujem. Potrebno je da mi vaš dolazak najavite barem dva dana ranije tako da bih mogao pozvati i komandanta i komesara Korduna.

Upućujemo vam prepise pisama V. Š. za Jugoslaviju[4] i Oper. part. ruk. za Hrvatsku[5] koja su od naročite važnosti za vas u Lici.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar Komandant

---

[3] Redakcija nije mogla pronaći ova naređenja.
[4] Vidi dok. br. 9.
[5] Redakcija ne posjeduje ovaj dokumenat.

BR. 36

PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 2 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 14. 41.
2. XII. 1941 god.

KOMANDANTU KORDUNAŠKOG PARTIZ. ODREDA

1. Vaš odred naziva ovaj G. Š. Kordunaškim partiz. odredom zato jer Banija spada samo privremeno pod tu komandu. Kordun sa srezovima Vojnić, Vrgin Most, Slunj i Cazin ima sve osobine jedne cjeline i uskoro se može, nakon formiranja još dvaju bataljona, pretvoriti u Kordunašku grupu odreda. Treba već sada voditi računa o pripremanju kadrova za tu organizaciju.

2. Banija treba da se razvije u samostalnu cjelinu sa srezovima Glina, Petrinja, Kostajnica, Dvor i dio Siska. U prvo vrijeme, dok još Banija bude trebala pomoć da se osamostali, ostaje ona pod komandom K. P. O. a kasnije će biti priključena direktno ovom G. Š. Kadrova za postepeno formiranje Banijskog odreda će biti dosta u Sisačkoj i Petrinjskoj grupi.

3. Primili smo vaš izvještaj s vojne konferencije Korduna i Banije.[1] Uspjesi postignuti u organizacionom pogledu i u naoružanju su značajni. Pravilno su ukazani razni nedostaci, naročito u pogledu discipline, nedovoljne spreme kadrova i nedovoljnog političkog rada u odredima, ali moramo istaći neke značajnije nedostatke konferencije u vojnom i političkom pogledu.

a. Na konferenciji je posvećena nedovoljna pažnja borbenim zadaćama. Istina, ne može se na takovoj konferenciji govoriti o pojedinim akcijama, ali je bilo nužno dati opće operativne direktive i zadatke, a ne ograničiti se samo na isticanje potrebe većih kombiniranih akcija. Trebalo je dati upute operativnim oficirima za njihov rad na izradi operacionog plana, koji bi omogućio sistematsko djelovanje u jednom određenom postavljenom cilju. Za izradu takvog plana se treba služiti materijalom koji smo dobili od Vrhovnog štaba. Takovim planom, koji bi stalno bio razrađivan, spriječio bi se dosadašnji glavni nedostatak u vojnom pogledu, da su vaše akcije više-manje

[1] Redakcija posjeduje samo izvještaj političkog komesara NOP odreda Korduna i Banije. (Vidi dok. br. 24.)

sporadične i da nakon pojedinih većih akcija dolaze odulje stanke koje, prema konstataciji konferencije, loše utiču na disciplinu i moral partizana a protivniku omogućuju da nam daje jače udarce. Naročitu poduku treba povući iz akcije u Karlovcu, koja je pokazala kako se može izazvati sukobe između domobranaca i Talijana. Potrebno je formirati grupe koje bi se pripravljale za izvođenje specijalno ovakovih zadataka, i zadataka kakove je svojevremeno dobio Slavko[2] (male dobro naoružane grupice koje bi vršile stalne prepade na okupatore i njihove sluge oko i u hrvatskim selima).

b. Na konferenciji nije dovoljno istaknuto da glavnu pažnju treba posvetiti akcijama upravljenim proti okupatoru.

c. Pravilno [je] uočena potreba školovanja kadrova, a i to pitanje ne valja prepustiti inicijativi samih bataljona, već treba izraditi pojedine teme prema uputstvima V. Š. Nastojte skupiti za to potrebnu vojnu literaturu, a koristite i oficire koji vam stoje na raspolaganju. Ovaj G. Š. će vam pomoći u tom pogledu čim mu to bude moguće.

d. Posvetite veću pažnju informativnoj službi (raspodjela i kretanje neprijateljskih snaga).

e. U političkom pogledu je konferencija potpuno nedovoljno posvetila pažnju mobilizaciji hrvatskih masa u partizanske redove. To je trebalo da bude jedna od glavnih tema diskusije na konferenciji. U pismu V. Š.[3] se ističe da je to pitanje naš glavni nedostatak. pa mu zato i treba posvetiti glavnu pažnju. Naš stalni cilj mora biti dizanje općeg narodnog ustanka, a isti je isključen bez široke mobilizacije hrvatskih masa u narodno-oslobodilački pokret.

Dalje, nedovoljna pažnja posvećena radu politkoma unutar samih vojnih formacija. Još uvijek je glavni rad politkoma upravljen prema selu. Čim se završi organizacija narodno-oslobodilačkih odbora, treba taj rad uglavnom prepustiti part. organizacijama i samim odborima, a glavna pažnja politkoma mora biti posvećena samim partizanima. Za politički rad treba izraditi konkretan plan s rasporedom sati i temama, jer su naši politkomi po četama još dosta slabi da bi sami znali šta treba da rade.

4. Dobili smo pismo od Oper. part. ruk. za Hrvatsku[4] da će u gradovima biti provađana mobilizacija radnika i da će nam oni biti upućeni u partizanske odrede. Drugovi za Kordun i Liku će dolaziti uglavnom preko Karlovca i P. Gore,[5] bolji drugovi s karakteristikama. Raspodjelu tih kadrova će u ime G. Š. vršiti drugovi komandant K. P. O. Manola i komandant I bat. Čanica. O načinu raspodjele ćete dobiti konkretne upute. Za sada je predviđeno da se od tih dru-

---

[2] Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko
[3] Vidi dok. br. 9.
[4] Redakcija ne posjeduje ovo pismo.
[5] Petrova Gora

gova formira jedan bataljon na Kordunu a jedan bataljon u Lici. Poduzmite sve potrebno za prijem i smještaj tih drugova.

5. Redovno slanje vaših izvještaja o brojnom stanju, naoružanju i akcijama još uvijek zapinje. Ponovno vas upozoravamo da izvještaje treba slati svake sedmice bez obzira da li je bilo kakovih promjena ili ne, jer jedino na taj način ovaj G. Š. može zadovoljiti zahtjevima Vrhovnog štaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
M. Snagić Seljo

Komandant
Ivo Vladić

BR. 37

POHVALA KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 2 PROSINCA 1941 GOD. POJEDINIM BORCIMA I JEDINICAMA ZA ISTICANJE I USPJEH U BORBI TOKOM OKTOBARSKOG NATJECANJA

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
KOMESARIJAT
Br. 7 2. XII. 41.

SVIM POLITIČKIM KOMESARIMA PARTIZANSKOG ODREDA KORDUNA I BANIJE

30 novembra završeno je natjecanje s kojim smo i mi doprinijeli dio velikom Oktobru.

Evo rezultata koje je dao mjesec novembar, u vezi sa produženjem oktobarskog natjecanja. Dužnost polit. komesara je da upoznaju sve partizane sa rezultatima tog natjecanja, te da ukažu na primjer drugova partizana koji su se istakli u borbama i time se pokazali kao pravi narodni heroji od kojih njihov narod mnogo očekuje, a koji će i nadalje da budu uzor svima partizanima sa svojom borbenošću i sa svojom hrabrošću. Te primjere trebaju drugovi komesari da objasne svima partizanima, tako da duh drugarskog natjecanja među nama, koji je počeo sa oktobarskim natjecanjem, da taj duh ostaje i nadalje tako da se i nadalje natječemo u tako časnoj

i velikoj borbi. Oktobarsko natjecanje službeno je završeno sa 30 novembrom, no mi ćemo i nadalje da težimo za time da to natjecanje ostane među nama, da i ubuduće vidimo koji su drugovi i odredi spremni da učine najveća djela u borbi protiv fašističkih gadova i da dadu svome narodu u ruke oružje oteto od ustaša i fašista.

Znači, naše drugarsko natjecanje ostaje i nadalje na snazi i ubuduće ćemo da pohvaljujemo sve one drugove koji se pokažu hrabri i dostojni imena narodnih heroja i imena partizana.

Natjecanja u mjesecu novembru dala su sljedeće rezultate:

Ukupno je oteto iz ruku fašističkog neprijatelja: karabina 91[1] i 3 puškomitraljeza. Od toga je:

I bataljon zarobio od neprijatelja:

5. XI —	Perna	1 karabin	
7. XI —	Malička	2 „	
8. XI —	D. Kosa	11 „	
9. XI —	D. Kosa	17 „	
12. XI —	Malička	4 „	
13. XI —	Crni Potok	5 „	
17. XI —	Jurišači I bataljona	1 „	1 puškomitraljez
29. XI —	Odredi 1. četa I bataljona	15 „	1 „
		56 karabina	2 puškomitraljeza

II bataljon zarobio od neprijatelja:

1. XI —	Perjasica	1 karabin
10. XI —	2., 3. i 4. četa	7 „
10. XI —	D. Dubrave	4 „
29. XI —	2. četa	15 „
		27 karabina

III bataljon zarobio od neprijatelja:

6. XI —	1. četa	1 karabin
		1 karabin

IV bataljon zarobio od neprijatelja:

13. XI —	1 karabin	1 puškomitraljez
17. XI —	1 „	
	2 karabina	1 puškomitraljez

[1] U originalu je omaškom napisano 91 umjesto 92, što se jasno vidi iz pregleda.

VI bataljon zarobio od neprijatelja:

5. XI	— 2 partizana	1 karabin
8. XI	— partizan sa kuburom	1 karabin
9. XI	— 1 patrola	4 „
		6 karabina

Kao što se vidi iz gornjih podataka, najviše oružja je oteo iz ruku neprijatelja I bataljon i s time najviše doprinio kao bataljon nacionalno-oslobodilačkom pokretu. Najbolji odred bio je u oktobarskom natjecanju odred Debela Kosa, otevši ukupno iz ruku neprijatelja 34 karabina i 2 puškomitraljeza.[2] Svi bataljoni treba da krenu putem I bataljona, a isto tako i svi odredi treba da se ugledaju u odred Debelu Kosu koji je najviše doprinio u oktobarskom natjecanju za narodno oslobođenje.

Posebno trebamo istaknuti primjer druga partizana iz III bataljona, odreda Močila, B. M.[3] koji je 13. XI, u borbi s talijanskim fašistima, bio opkoljen od 3 fašista koji su ga srušili, ali njegovom hrabrošću uspio je 1 ubiti iz puške, a drugoga zaklati s njegovim vlastitim nožem, dok je treći fašista pogodio i ranio našeg hrabrog partizana u nogu, ali on se, iako ranjen, izvukao iz borbe i došao do svojih drugova. **To je primjer hrabrosti partizana.**

Ističemo hrabrost druga M. O.[4] iz Buzete, VI bataljona, koji je iz kubure ubio jednog ustašu, te ga razoružao i s tim karabinom odmah ranio drugog ustašu. Sam drug M. O. prošao je sa manjom ranom u ramenu.

Zahvaljujući svojoj odvažnosti i prisebnosti drug M. O. donio je nacionalno-oslobodilačkom pokretu 1 karabin i riješio naš narod jednog krvoloka. **Također jedan primjer hrabrosti partizana.**

Naši neprijatelji a ni mi nećemo zaboraviti herojski podvig jurišača I bataljona kojima je uspjelo ući u grad K.[5] i tamo zaklati 2 ustaše i ubiti 5 talijanskih fašista. Ti drugovi, kao što je i naglasio drug komandant Korduna i Banije, zavređuju naziv heroja naroda. Naš neprijatelj čudio se hrabrosti naših partizana koji su ga napali u njegovom središtu i iz tog središta oteli mu puškomitraljez. Ta hrabrost obeshrabrila je neprijatelja, jer vidi ko su partizani i što su u stanju da učine.

---

[2] Omaškom je u originalu prikazan u pregledu manji broj pušaka i puškomitraljeza koje je odred »Debela Kosa« oteo od neprijatelja.

[3] Mićo Barać

[4] Ostoja Martić

[5] Karlovac

U samoj akciji posebno su se istakli drugovi Petrović[6], drug U. O[7]., zatim drug G. M[8]. i drug D. V.[9] Ti drugovi nisu napustili ranjenog druga u borbi, već su ga iznijeli sa mjesta borbe. Sam drug M. M. ubio je 2 talijanska fašista. Ti drugovi pokazali su za vrijeme najžešće vatre prisebnost i hrabrost koja zadivljuje. **Takovi drugovi neka nam budu za primjer.**

Kao što vidimo, gore navedeni drugovi dali su primjer herojstva i hrabrosti. Gore spomenute drugove komandant Korduna i Banije pohvaljuje i ističe kao primjer svim partizanima. Dok je među nama ovakovih drugova, možemo biti sigurni u našu pobjedu.

Komanda Korduna i Banije nagrađuje drugove partizane i to:

Druga B. M.[10] iz III bataljona, odred Močila, sa jednim nalivperom.

Druga M. O.[11] iz Buzete, VI bataljona, sa jednim nalivperom.

Drugove koji su sudjelovali u akciji u K. i iznijeli iz borbe ranjenog druga G. I.[12] nagrađuje se:

Druga U. O.[13] sa zlatnim . . .

Druga G. M.[14] sa pištoljem »Vojno državni N. F.«

Druga D. V.[15] sa nalivperom.

Druga Petrovića sa jednim džepnim satom od 10 rubina.

Te nagrade su uglavnom plijen otet od neprijatelja, one neka služe drugovima partizanima kao podstrek u njihovoj daljnjoj borbi protiv krvavih tlačitelja našeg naroda. Neka ih sjećaju na njihova djela za koja im u znak priznanja i pohvale ova komanda daje te nagrade. Makar te nagrade ne pretstavljaju veliku materijalnu vrijednost, one su ipak za nas vrijednost, jer nam daju podrške u našoj daljnjoj borbi i jer smo mi svjesni **da se ne borimo za nagrade i časti**, već da se borimo za svoj narod koji stenje u jarmu fašizma. Ovo herojstvo koje su drugovi pokazali za vrijeme OKTOBARSKOG NATJECANJA treba da pokažu i nadalje, jer samo takvom hrabrošću i takvim herojstvom moći ćemo da uništimo našeg protivnika, krvavi fašizam, i da pružimo našem narodu toliko željnu slobodu.

Drugovi komesari, dužnost vam je da u vezi sa ovim izlaganjem održite časove po odredima na kojim ćete časovima pročitati

---

[6] Miloš Petrović-Pek, poginuo kod Krnjaka 1941 godine.
[7] Uroš Opačić, poginuo kod Tušilovića 1942 godine.
[8] Grga Milašinčić
[9] Drago Vukić, umro 1948 godine.
[10] Mićo Barać
[11] Ostoja Martić
[12] Ivica Gojak
[13] Uroš Opačić
[14] Grga Milašinčić
[15] Drago Vukić

drugovima partizanima rezultate oktobarskog natjecanja i s time u vezi ukazati im na hrabrost pojedinih drugova partizana i objasniti im nužnost daljnjeg drugarskog natjecanja koje treba da ostane među nama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
Korduna i Banije
F. Kovač[16]

BR. 38

NAREĐENJE KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 3 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDI DRUGOG BATALJONA ZA RUŠENJE PUTA VOJNIĆ—KRSTINJA

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
29/3. XII. 41.

KOMANDANTU II BATALJONA

Da se izda naređenje komandiru IV čete II bataljona slijedeće sadržine:

U vezi s napadajem fašista koji se vrši ovih dana, naređujem da ova četa posvema uništi cestu Vojnić-Krstinja i to dio Krstinja-Miholjsko. To je potrebno s razloga toga što se sa te ceste može neprijatelj lagano prebaciti u Petrovu Goru gdje se nalaze naši najjači odredi i štabovi.

U vezi s tim naređenjem potrebno je da 4. četa ovog bataljona mobiliše sve mobilisane odrede koji će sa potrebnim alatom da poruše na toj cesti sve velike mostove (Mađarov most i Vujin most), prokopati na mnogo mjesta rovove širine 5 m, dubine 3 m, padine velikih usjeka i zasjeka srušiti na put u najvećoj dužini, napraviti barikade s velikim kamenjem i drvećem. Ovo će sve izvršiti mobilisani, a naoružani partizani osiguraće sve pravce kojima neprijatelj može da priđe i da omete rušenje.

Po ovom naređenju postupite odmah. Može se raditi po danu i po noći. Objasniti narodu nužnost ovog rušenja i s time u vezi lakšu mogućnost obrane.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač

Komandant

[16] Vjećeslav Holjevac

BR. 39

ODLOMCI IZ DNEVNIKA POLITIČKOG DELEGATA PARTIZANSKOG ODREDA »MATIJA GUBEC« O AKCIJAMA I BORBAMA ODREDA U LISTOPADU, STUDENOM I PROSINCU 1941 GODINE[1]

. . .

Predveče[2] stigao kurir i doveo nam 3 druga, koji su pobjegli iz zatvora N. Gradiška. Spustio [sam] se niz selo[3] do prve šumice da vidim ko su ti drugovi. Iznenađenje. Prepoznajem odmah dva druga, a to su naš sekretar OK Mirko Kljaić[4], zvani David, njegov brat[5] i drug Gemberovski[6], sa kojim sam bio u Zagrebu prije 4—5 mjeseci. Grlimo se i ljubimo, veselje, drugovi su dirnuti našim dočekom. Pred par dana nalazili su se u krvavom logoru N. Gradiška, danas na slobodi. Odmah će večeras sa nama u akciju.

Danas sam upoznao onog druga Jovu koji nas je dočekao kada smo bježali iz zatvora. On se zove Jovo Rončević. U njegovom mlinu donosimo posljednji plan kako ćemo napasti i razoružati ustaše u Kozaricama.

Jedna greška po mome mišljenju. Oko dvadeset seljaka iz Grabovca učestovalo na dogovoru za akciju. Svaki daje svoj prijedlog. Pozvao druga Bumbara[7] i druga Kljaića i mi sami donijeli plan i raspodijelili drugove. Po podacima sa kojima raspolažemo neki od ustaša daće otpor. Seljaci iz N. Grabovca strahovito mrze selo Kozarice i to zbog toga što je hrvatsko. Osjeća se nacionalna mržnja. Prije polaska održali mali miting dokazujući ljudima kako nisu krivi svi Hrvati u Kozaricama zbog 9 ustaša koliko ih ima u tome selu.

U 11 sati[8] krećemo sa našim odredom prema selu Kozaricama. Prema podacima ima 9 pušaka. Na svakog ustašu odredili po 2 druga naoružana i jednog a negdje i dva seljaka. Ustaše su spavali svi kod kuće osim dvojice koji su držali stražu po selu.

Napad je počeo tačno u 24 sata. Pohvatali smo 8 ustaša i razoružali. Jedan nam je uspio pobjeći od straže. Naša dva druga »Sr-

---

[1] Dnevnik je vodio Rade Pavlović-Stric, tada politički delegat odreda.

[2] 28 listopada 1941 godine

[3] Odnosi se na selo Stari Grabovac, srez Novska.

[4] Mirko Kljajić-Stari, tada sekretar Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška, poginuo u borbi protiv ustaša kao politički komesar Prvog bataljona I slavonskog odreda na Gradini (Psunj) travnja 1942 godine.

[5] Dušan Kljajić-Vuk, uhvaćen kao kurir i strijeljan od ustaša siječnja 1942 godine.

[6] Mirko Gemberovski, tada član Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška, umro od tifusa kao politički komesar vojne bolnice novogradiškog područja 1943 godine.

[7] Josip Vojaček-Bumbar

[8] U 23 sata

druga „Srbin" i „Boni" se s. sljedeći sati su se
u pa sela sa njima. Na poziv ruke u cio pjev
je skoro i počio da bježi. Srbin počio je njim
pucati i tako smo prošli cijelo selo.

Kasnije smo sve ustaše na raskršću
u selu pozvali narod iz cijelog sela i održali
meting. Govorio je drug Ilijić, Ranjo - je
objasnio zašto se borimo, šta hoćemo i t.d. Po-
tom se od poganjenog naroda sa poklikom,
pjevao Stalinu, Tito i K.P.J.

Rezultat ove akcije 6 pušaka 2 pištolja
150 kom metaka za karabin jedne engleske čizme
i jedna ustačka kapa. Pozirali da nije bilo
3 puška nego 4, ostala dvojica bila su naoružana
sa pištoljima. Jedan ustaša ovaj stari pobje-
gao sa puškom i tako je ostalo šest.

U ovoj akciji istakli se drugovi
„Ljubica", „Ranjo", „Zoh" i „Boni"

Krećemo sa njemom iz sela ove do
njive Subotke. Ovdje se rastajemo sa drugo-
vima ostajemo ovdjeno u selu N. Grabovac i
krećemo prema istoku. Polazimo blatnjavim i
skim putevima i stazama i u samo svanuće
prišli u jedan veliki stagalj (pinik) kod
druga „Ratara" u selu Živašani.

Fotokopija iz prvog odlomka dokumenta br. 39

bin«[9] i »Đoni«[10] sa 5 seljaka sreli su se u po sela sa njima. Na poziv »ruke u vis« jedan je skočio i počeo da bježi. »Srbin« počeo za njim pucati i tako smo probudili cijelo selo.

Doveli smo sve ustaše na raskršće u selu, pozvali narod iz cijelog sela i održali miting. Govorio je drug Kljaić, Runjo[11] i ja. Objasnili zašto se borimo, šta hoćemo itd. Rastajemo se od zapanjenog naroda sa poklikom: Živio Staljin! Živjela KPJ.

Rezultat ove akcije: 6 pušaka, 2 pištolja, 150 kom. metaka za karabin, jedne vojničke čizme i jedna ustaška kapa. Provjerili da nije bilo 9 pušaka, nego 7, ostala dvojica bila su naoružana sa pištoljima. Jedan ustaša od straže pobjegao sa puškom i tako je ostalo šest.

U ovoj akciji istakli se drugovi: »Družica«[12], »Runjo«, »Zvrk«[13] i »Đoni«.

Krećemo sa pjesmom iz sela sve do rječice Subocke. Ovdje se sastajemo sa drugovima seljacima-vodičima iz sela N. Grabovac i krećemo prema istoku. Prolazimo blatnjavim šumskim putevima i stazama i u samo svanuće zašli u jedan veliki štagalj (sjenik) kod druga »Ratara«[14] u selu Livađani.

* * *

Donašamo odluku[15] da napadnemo općinu u Gaju. Šaljemo kurira za vezu i u 8 naveče krećemo iz Kukunjevca.

Stigli pod mjesto Gaj, dočekao nas jedan drug Slovak[16]. Na postavljena pitanja ne odgovara kako bi trebao skojevac da govori. Vrda lijevo, desno, boji se posljedica — spava mu se u toplom krevetu, padaju razni predlozi, samo ne akcija na općinu Gaj. Kada smo tome oportunisti naredili da nas vodi pred općinu, a u mojoj ruci opazio pištolj, počeo je da moli, kako će on sutra prvi odgovarati ako ga vidi bilježnik ili ko drugi od općinara itd. Strah da ga nećemo strijeljati pokrenuo mu je noge prema općini.

Tačno u 12 sati[17] počela je akcija. Raspored je bio slijedeći: 4 druga za razoružanje dva stražara koji su spavali kod kuća, a nas osam na općinu u kojoj su bila dva stražara, bilježnik, blagajnik i dva noćna stražara od seljana, sve naoružani. Otpor su dala dva stražara, jedan u općini i jedan preko puta općine u kući. Našim br-

---

[9] Milan Pavlović

[10] Stjepan Vir, poginuo u borbi protiv ustaša i Nijemaca prilikom oslobađanja Virovitice 1943 godine.

[11] Andrija Kmecik

[12] Jakov Fijan

[13] Pero Car

[14] Nikola Miljanović

[15] Odnosi se na Josipa Vojačeka-Bumbara, komandira odreda i Radu Pavlovića, političkog delegata.

[16] Slavko Sudra, poginuo 1943 godine.

[17] U 24 sata

zim naletom odmah su svladani i općina je osvojena. Jedan ključ od općinske kase nalazi se kod načelnika općine. Šaljemo drugove da ga dovedu. U tom vremenu naišao je pijan kao ćuskija katolički pop iz Gaja, vraća se sa nekog kirvaja[18] u kolima. I popa i kočijaša pozvali u općinu. Pop ne može da razumije ko smo mi. Pita zašto ga uznemirujemo. Silazeći iz svoga fijakera kaže: »Gospodo ustaše, ja vršim točno svoju dužnost«. Kada je ušao u sobu od bilježnika, sve onako pijan, počeo je da muca. »Vi-vi niste u-u ustaše«. Kada smo se pretstavili gospodinu župniku da nismo ustaše, nego narodna vojska, odmah je počeo da se trijezni.

Stigao gosp. načelnik i odključali kasu, u kojoj smo našli oko 40.000 dinara i svu povjerljivu poštu. Prebrojili pare i izdali potvrdu na kojoj je pisalo:

»Potvrda kojom se potvrđuje da je iz blagajne općine Gaj 17. XI. 1941 g. u 1 sat podignuta svota od 39.780 dinara za potrebe Narodne vojske u borbi protiv okupatora i njegovih sluga ustaša.«

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandir — komesar
Bumbar[19] — **Crni**[20]

Ovo je prvi pismeni dokumenat i revers koji je naš odred izdao.

Rezultat ove akcije: 7 pušaka, 450 metaka, 6 pištolja, 3 kubure, 2 štuca[21], 3 duplonke[22], 1 pisaća mašina i potreban papir za pisanje. Zapaljena: sva arhiva, vojni spiskovi, slike ustaških zvijeri i drugo. Kada je bilo sve gotovo, održao sam govor pred svima prisutnima. Općinska gospoda zajedno sa popom (koji se već potpuno otreznio) pažljivo su slušali svaku riječ; samo općinski stražari i seljaci, ti još uvijek dršću — boje se da ćemo ih kazniti zbog pružanja otpora.

* * *

5.-XII.

Ujutro ustao ranije, obilazim drugove i razgovaram o putu itd., a oni opet mene pitaju da li sam ozdravio.

Poslije doručka zakazali partijski sastanak i drugovi počeli silaziti sa štale u jednu sobicu gdje je moguće takav sastanak održati.

Čekam posljednjeg druga da uđe u sobicu, posljednji ide drug »Buco«[23] i reče mi: »Eno neki lovci.« Pogledam malo bolje, jer je bila magla do šume i pomalo padao snijeg, i odmah ustanovih da su

---

[18] Crkveno proštenje
[19] Josip Vojaček-Bumbar
[20] Rade Pavlović
[21] Jednocijevne lovačke puške
[22] Dvocijevne lovačke puške
[23] Gabrijel Vidović

to ustaše u civilnim odijelima sa karabinima na gotovs. U tom momentu povikao je ustaša Šarac[24] (porijeklom Srbin, ali najkrvaviji ustaša u kotaru Pakrac): eno ih! Prvi meci bili su namijenjeni meni i »Buci«. U sobici nas je bilo 8, ostali, njih 20, na tavanu od štale. Mi smo imali samo kratko oružje-pištolje, iz čega smo počeli odmah pucati. Nastala je brza paljba kroz prozor i vrata. Sa boka smo dobili vatru od grupe žandara.

Na tavanu je nastala mala panika. Mi smo počeli dizati tavan — plafon i tražiti puške da nam spuste dolje. Kugle su jedna za drugom zabijale se u zid pokraj nas. Mene i Družicu[25] pokraj glave štrajfovale[26] i u tom momentu čuje se jauk na štali, jedan drug ranjen teže.

Drug Brico[27] i moj bratić Boško[28] već su iskočili sa karabinima za ćoškove kuće i otvorili puščanu vatru na ustaše. U tome smo i mi došli do pušaka, istrčali iz kuće i otvorili vatru iz 20 pušaka. Jedan od ustaša bude ranjen i počeše se povlačiti u šumu. Komandu nad odredom preuzeo drug Družica i prebacimo na desnu stranu desetinu pušaka i razbijemo grupu žandara, njih 7—10, koliko smo mogli kroz vinograd i voćnjak da vidimo.

Nastala je mala pauza, ustaše i žandari povukli se u šumu, koja je niža od terena na kojem se nalazi kuća.

Petnaest drugova razvilo se u strijelce i počeše progoniti ustaše. Na drugom brdašcu opazimo da banda vuče svoje ranjene. Kašnje smo saznali da su 2 ustaše bila teže ranjena.

Banda je ponovo počela da puca, ali prilično daleko su bili od nas, oko 500 m. Mi smo na njih odgovorili plotunskom paljbom iz dvadesetak pušaka. Poslije desetak metaka banda se povukla.

Skinuli smo ranjenog druga, koji se je partizanski zvao »Kec«[29]. Rodom od Budića, kotar Pakrac, omladinac oko 19 godina. Kugla mu je prošla kroz stomak, na leđima izašla. Druga Lovca[30] štrajfala po žilama na ruci, nekome prošla kroz kaput ili hlače.

U prvoj najkritičnijoj situaciji pokazao se je drug Brico i moj bratić Boško koji su prvi otvorili vatru na bandu iz pušaka.

Drug »Buco« previo je teško ranjenog druga, ali vidimo da će izdahnuti.

* * *

---

[24] Marko Šarac, uhvaćen pred završetak rata od boraca XII proleterske brigade, zbog počinjenih zločinstava osuđen je od vojnog suda na smrt i strijeljan 1945 godine.

[25] Jakov Fijan

[26] Okrznule

[27] Rade Ljiljak

[28] Boško Mijić, poginuo u borbi protiv ustaša svibnja 1942 godine.

[29] Božo Kurjak, umro od zadobivene rane prosinca 1941 godine.

[30] Franjo Hemetek, poginuo u borbi protiv ustaša kao komandant bataljona XII proleterske brigade XII udarne divizije listopada 1944 godine.

BR. 40

UPUTSTVO ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 5 PROSINCA 1941 GOD. ŠTABU PRVOG BATALJONA ZA RAD BORACA I RUKOVODILACA[1]

ŠTAB NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA ZA HRV. PRIMORJE I GORSKI KOTAR

SVIM PARTIZANIMA, KOMANDIRIMA I KOMESARIMA I BATALJONA »MARKA TRBOVIĆA«

1.) Po naređenju Vrhovnog štaba narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda u Jugoslaviji postavljen je Glavni štab narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda u Hrvatskoj. Za komandanta imenovan je drug Ivo Vladić, za političkog komesara drug Snagić Milan (Seljo). U sastav štaba ulaze slijedeći: drug Čanica Opačić, Vlado Četković i Veljko Kovačević.

2.) Prema jednodušnoj želji svih partizana i cjelokupnog naroda Drežnice štab narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda za Hrv. Primorje i Gorski Kotar usvaja prijedlog da se I bataljon prozove imenom Marka Trbovića, narodnog borca junački poginulog 4 novembra 1941 od kuršuma fašističkih okupatora u Jasenku.

3.) Naređuje se:

a.) Da se odmah jave u komandu bataljona svi zakleti partizani, kako bi dobili raspored za svoja odredišta.

b.) Komanda bataljona treba poduzeti u svome teritoriju sve mjere za što veću mobilizaciju novih partizana ne ograničavajući se na količinu oružja sa kojim se raspolaže. Pri tome treba voditi naročitu pažnju da se u partizanske odrede ne uvuku slabi i kolebljivi elementi, te neprijateljski agenti, koji su nam u dosadašnjem radu nanijeli velike štete.

c.) Sve seljake — partizane, koji potpomažu ili su spremni potpomagati partizansku borbu i odazivaju se na poziv štaba na izvršenje raznih akcija, a ne nalaze se iz raznih razloga stalno u logorima, treba također odmah zakleti i upotrebiti ih za razne civilne komunalne (općinske) službe, narodnu stražu, sakupljanje hrane, a pri potrebi pozivati ih na borbene akcije.

Zakletvu treba polagati po mogućnosti na najsvečaniji način pod partizanskom zastavom, pod oružjem i pred narodom.

d.) Kao najhitnije pitanje postavlja se ponovna uspostava raspršenih logora i njihovo osposobljavanje za zimovanje, izgradnja solidnih baraka-zemunica, magazina za hranu, gdje će se veće rezerve

[1] Redakcija posjeduje prepis uputstva.

smjestiti podalje od logora, nabavka skija i obligatno (obavezno) učenje skijanja svakog pojedinog partizana, priprema zimskog rublja, naročito čarapa i rukavica, te bijelih plašteva kao kamuflaža za snijeg.

e.) Poduzeti sve mjere da se u odredima uvede čvrsta i vojnička disciplina. Čitav život u logorima treba da bude prožet tom disciplinom. Odnos komandira i komesara u jedinicama treba da bude drugarski, ali pri tome vojnički. Sva naređenja moraju se ispunjavati bez prigovaranja i oklijevanja, a u protivnom poduzeti sve potrebne disciplinske mjere, kao povećanje dežurstva, prekovremena straža, a u najgorem slučaju otkaza poslušnosti u akcijama, dezerterstva, izdaje, samovolje, ličnih osveta, krađe i pljačke — kazniti i smrću.

Zabranjuje se odlaženje iz logora bez izričitog odobrenja komandira i komesara. Bjegstvo iz logora, napuštanje borbe, prijavljivanje vlastima, kao što se to do sada i dešavalo, smatra se izdajom i dezerterstvom i bit će kažnjeno smrću.

Svaka jedinica mora uspostaviti straže i patrole dnevne i noćne i na taj način osigurati sigurnost jedinice od iznenadnog napada neprijatelja, da se ne bi ponovile stare greške, kada su logori bili napadnuti, usprkos straža i patrola, sa strane sa koje se napad nije očekivao. Uspostavite toliko stražarskih mjesta, koliko to iziskuje sigurnost logora. Treba uvesti uslovne znakove (lozinka, odziv, fićukanje itd.) za prilaženje k logoru, naročito noću ne pustiti nikoga u logor koji ne dolazi sa propisnim javkama. Lozinke treba često mijenjati. Mjesto logora treba držati u najvećoj tajnosti. Za svaki iznenadni prepad i nedovoljne mjere sigurnosti biti će odgovorni komandir i komesar.

f.) Po svim selima treba odmah uspostaviti narodne straže i patrole koje će biti podređene komandiru narodne straže u oslobođenoj općini i njemu predavati svoje izvještaje. Komandir narodne straže potpada pod komandu bataljona dok se ne uspostavi civilna vlast. Na glavnim cestama i prelazima koji vode u oslobođeni kraj, treba postaviti naoružane patrole-izvidnice, koje će biti najveća sigurnost od iznenadnog napadaja neprijatelja, a koje će istovremeno vršiti kontrolu nad svim sumnjivim licima. Štab bataljona i svaka jedinica treba da organizuje svoju vojničku obavještajnu službu o kretanju oružanih snaga neprijatelja i o radu domaćih izdajica.

g.) Štab bataljona treba osigurati stalne veze sa jedinicama njemu podređenim. Po mogućnosti ustanoviti jedno mjesto koje ne smije biti niti logor niti štab, gdje će kuriri dolaziti, dobivati potrebne instrukcije i vraćati se natrag. To je potrebno iz razloga da slučajno kurir bude uhvaćen i u slučaju slabog držanja oda logor. Isto tako komanda bataljona treba da pošalje jednog kurira potpuno opremljenog u štab za Hrv. Pr. i G. Kotar za stalnu vezu sa višom komandom.

h.) Rezerve hrane, odijela, stvari, municije, vojne opreme ne smiju se ni u kom slučaju držati u većim količinama na jednom mjestu niti u logorima. Svaki partizan mora da bude zadužen sa određenim količinama municije, oružja, vojne opreme i drugih stvari, koje će mu biti pri ruci i za koje je on odgovoran pri seljenju ili pri uzmicanju. Isto tako svaki partizan trebao bi imati u svojoj torbi izvjesne rezerve u hrani koje mogu stajati, kako ni u najgorem slučaju ne bi se našao u teškoj situaciji radi prehrane. Ne treba nikako stvarati rezerve, nego sve količine potrebne partizanima odmah razdijeliti, naročito se to tiče odjeće i obuće.

i.) Nijedan pojedinac niti jedinica ne smije smatrati zaplijenjenu robu od neprijatelja svojom vlastitom, nego zajedničkim vlasništvom svih jedinica, koje će dijeliti prema potrebama istih. To važi kako za oružje i municiju, tako za robu svih vrsta, pa i novac. Komanda bataljona će izvještavati tačno o količinama plijena. Isto tako o svojim potrebama, kako u novcu i u ostalim stvarima, obratit će se komanda bataljona štabu, koji će prema mogućnostima udovoljiti tim potrebama.

j.) U svakoj jedinici treba organizirati masovni kulturno-politički rad, kako bi jedinice iskoristile svako slobodno vrijeme za podizanje kulturnog i političkog nivoa svih partizana. Treba organizirati kolektivno čitanje svih novina, letaka i ostalog materijala, naprednih knjiga i brošura, učenje narodnih i stranih revolucionarnih pjesama, priređivati na godišnjice slavnih dana narodnih borbi sviju nacija svečanosti i proslave, održavati sastanke po svim tekućim pitanjima jedinica, kako bi svaki partizan učestvovao u rješavanju pitanja života i rada svoje jedinice. Komesari treba da budno paze na štednju u kuhinjama, kako se ne bi razbacivala hrana nepotrebno, na čistoću, kao i na cjelokupnu ishranu jedinica.

k.) Svaka jedinica dužna je davati redovni izvještaj najmanje jedanput nedjeljno svome štabu bataljona i to o: izvršenim akcijama, o njihovim uspjesima i nedostacima, o nanesenoj šteti neprijatelju, o izmjenama u efektivu, kako u ljudstvu tako i u naoružanju; o mjerama koje je preduzeo neprijatelj u tim krajevima, o strijeljanjima, paležu i zulumima, hapšenju i ostalom; o moralu, disciplini i borbenosti jedinica, kao i o političkom radu. Izvještaji političkih komesara o njihovom radu moraju se slati posebno od izvještaja komandira, ali istovremeno.

l.) Partizanski odredi nisu samo vojničke borbene jedinice nego i političke jedinice, koje svakom prilikom i zgodom treba da iskoriste vrijeme da se povežu sa narodom, da mu objašnjavaju ciljeve naše borbe, čitaju kolektivno sav materijal agitacioni i propagandni koji dobivaju partizani, održavaju sastanke i zborove po selima, i na taj način betoniraju neslomljivo jedinstvo naroda i partizana, pozadine i fronta.

m.) Komanda bataljona mora da se postara da se odredi što prije aktiviziraju, da postanu prave udarne jedinice, koje će kao i do sada nanositi teške i još teže udarce neprijatelju. Komesari se trebaju pobrinuti da se partizani snabdiju potrebnim agitacionim materijalom, po mogućnosti na svim akcijama, a naročito u hrvatskim selima i krajevima, i da ga razdijele ili prilijepe na zidove, kako bi se istovremeno vršila i politička akcija. Na taj će način narod biti obavještavan o ciljevima naše borbe. Poslije svake akcije treba izvršiti kritiku i samokritiku iste, o svim dobrim i rđavim stranama akcije, kako bi se nedostaci uklonili u budućim akcijama.

Gornje upute i naređenje treba pročitati svim partizanima, a komandiri i komesari su dužni iste proučiti i poduzeti sve potrebno da se provedu u djelo. To treba da bude nastojanje svih partizana isto tako kao i komandnog sastava.

Dne 5. XII. 1941

Polit. komesar Komandant

Poslati na znanje:

n.) Komandiri i komesari su postavljeni od više komande, a ne birani u jedinicama, te prema tome ne mogu biti niti smjenjivani u jedinicama, kao što je to bio slučaj u nekim jedinicama.

o.) U mobilizaciji ne treba se rukovoditi time da li je partizan služio vojsku ili ne, jer svakom se daje mogućnost da se obrazuje vojnički u rukovanju oružjem u samim jedinicama. U tu svrhu trebaju se komandiri i komesari pobrinuti da se organiziraju vojnički kursevi.

BR. 41

PISMO OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA HRVATSKO PRIMORJE OD 5 PROSINCA 1941 GOD. O ZADACIMA PARTIZANSKE ČETE U LEDENICAMA

PRIJEPIS PISMA OK ZA PRIMORJE PARTIZANSKOJ ČETI U LEDENICAMA

Dragi drugovi,

Dobro je da se među nama već jednom uspostavio dodir, koji treba da se stalno održava u obostranom interesu te iz načelnih neophodnih razloga. Odgovarajući na vaše pismo koristimo priliku da istodobno objasnimo neka važna pitanja i utvrdimo naš međusobni odnos.

I. Veza između vas i nas treba da se stalno održava. Pobrinite se vi, kao što ste javili, za tačku u Pov.[1], ali pronađite još po neku tačku, gdje bi mogli da vam ostavimo hranu, poruke i slično. Te tačke imaju biti pouzdane i sigurne. I mi ćemo se pobrinuti za istu stvar s naše strane.

II. Šaljite nam od vremena do vremena izvještaje o brojnom stanju, potrebama itd., te nam (usmeno) pripremite plan, kakve planove imate. Ovo ne treba da bude detaljno — nego općenito. Mi vam savjetujemo da svakom prilikom govorite i djelom pokažete da ste zaštitnici naših sunarodnjaka, branitelji naroda od ustaških razbojnika i fašističkih okupatora. Nemojte praviti neke neozbiljne postupke, prijetnje, poruke, nego djela, ali ispravna, kako bi naš narod na djelu poznao tko ste i što hoćete. Ne zaboravite da niste niti komunisti, niti četnička vojska, nego hrvatska nacionalno-revolucionarna vojska, dio oslobodilačke vojske našeg naroda, i one junačke vojske bratskih naroda Srba, Čeha, Poljaka, Rusa itd. Ako budete mogli, održite sastanke, zborove po tamošnjim selima i s radnicima. Objasnite im da su vaša djela obrana od razbojnika, ustaša i okupatora, i da samo protiv njih vodite borbu.

III. Snabdijevanje — sa svim potrebnim — jeste u prvom redu vaša dužnost, vi se snabdijevajte otimanjem od neprijatelja i izroda. Mi ćemo vam u tome pomoći; ali težište je na Vama samima. Zato vam već sada javljamo, da ni u jednom slučaju ne možemo poslati novac u većim količinama — osim vas imade još borbenih grupa i potreba, a i nama je mnogo toga potrebno. Javite nam koliko vam je najmanje potrebno i za što — možda ćemo smoći ili inače pomoći. Stupite u vezu sa odredom »M. Gubec« — te hranu koju vam šaljemo dijelite s njima, a oni će s vama dijeliti svoje. Stvorite uopće sve moguće veze, odrede i tačke na koje se možete osloniti — nemojte se dati odsjeći, to bi bila smrt za vaš odred.

IV. Organizirajte se uredno. Izaberite najsposobnijeg borca među vama za komandira, a stvorite i part. ćeliju — te polit. komesara odreda, kojima se svi moraju u njihovom djelovanju najdisciplinirani pokoravati. Vaša linija, politika treba da bude nac. oslobod. politika, dok ćelija u odredu obuhvata part. članove u odredu, kao jezgro. Komandir je vojni šef odreda, a polit. rukovodilac je polit. šef odreda.

V. Konačno primite na znanje: Pošto se povežete sa drugim odredima, dobit ćete upute i instruktore za vojne stvari — a polit. podpadate pod Okružni part. komitet za Hrv. Primorje, odnosno Odbor nac. oslob. pokreta za isto područje. Mi ćemo biti posrednici između vas i njih, zato sve upute ćete dobiti od nas i nama i nikom drugom obraćajte se za sve polit. i slične stvari.

---

[1] Odnosi se na Povilje.

Budite disciplinirani u vojnom i polit. pogledu, budite svjesni da ste jezgro nac. oslobod. odreda koji će se polagano oko vas okupiti i da ste dio šire opće svjetske oslob. borbe. Budite uvijek i svagdje nosioci pravde i poštenja, kaznite izdajice nemilosrdno, istrijebite okupatore na svakom mjestu. Ne dirajte privatnu imovinu seljaka i drugih, oduzimajte vojničko, državno i sl., a u najgorem slučaju bogatijima, ali im ih platite ili uskoro odštetite. Vaš je program još uvijek nacionalni, antif. i oslobodilački, a ne klasni, proleterski — ali ne zaboravite da baš kao komunisti vodite borbu za svoj narod i njegovu slobodu.

Drugi put javite nam se kratko, koncizno i jasno. Na prvom sastanku, koji vi udesite i koji bude moguć, [dobićete] daljnja usmena objašnjenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

OK

5. XII. 41

U više navrata ovih dana poslat ćemo vam po 5 kg pasulja, i da stvari uvijek javite i potvrdite prijem.

Potvrdite prijem i usmeno!

BR. 42

OKRUŽNICA BR. 4 CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 6 PROSINCA 1941 GODINE[1]

OKRUŽNICA BR. 4

Svim partijskim organizacijama, komitetima i jedinicama.

I

CK je u okružnici br. 3[2] objasnio partijsku liniju i istakao nužnost upornog rada na stvaranju Narodno-oslobodilačke fronte i njenih rukovodećih organa narodno-oslobodilačkih odbora.

Dosadanji uspjesi po toj liniji partijskog rada još uvijek ne zadovoljavaju. On se odvija i odviše sporo i na uskoj sektaškoj osnovi. Glavni uzroci slabih rezultata u stvaranju Narodno-oslobodilačke fronte nalaze se u skretanju s partijske linije, njenom nerazumijeva-

[1] Redakcija posjeduje primjerak okružnice koji je umnožen na geštetneru.

[2] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 46.

nju i nedovoljnoj odlučnosti u njenom provođenju u život. Neke organizacije i drugovi prave ove pogreške u borbi za stvaranje Narodno-oslobodilačke fronte.

Prvo: Oni nisu mobilizirali sve partijske snage (komitete, aktive, organizacije i simpatizere) u borbi za stvaranje Narodno-oslobodilačke fronte kako je to naglašeno u okružnici br. 3, nego su tom radu posvetili vrlo malo pažnje i odredili svega nekoliko pojedinaca kojima su stavili u zadatak stvaranje Narodno-oslobodilačkog fronta.

Drugo: Mjesto da rad i borbu za stvaranje Narodno-oslobodilačkog fronta postave na najširu osnovu i da rade na pridobivanju širokih masa, pristalica raznih stranaka, a osobito pristalica HSS-a, za Narodno-oslobodilački front, neke se organizacije i drugovi ograničavaju na jalove razgovore sa pojedinim predstavnicima HSS-a i drugih stranaka. To je sektaštvo vrlo štetno i opasno, osobito kad se znade da dio vodstva HSS-a sprečava stvaranje Narodno-oslobodilačkog fronta, propovijeda pasivnost i koči svaku borbu protiv fašističkog okupatora i njegovih ustaških slugu.

Težište rada i borbe za stvaranje Narodno-oslobodilačkog fronta mora biti u masama (rad odozdo), ali se ne smije zapustiti ni rad na pridobijanju predstavnika raznih stranaka i grupa (rad odozgo). Rad odozdo i odozgo treba kombinirati s borbom protiv protivnika i neprijatelja Narodno-oslobodilačkog fronta i bremzera Narodno-oslobodilačke borbe. Narodnim se masama mora uporno i neprekidno objašnjavati štetna uloga ovih vođa i predstavnika raznih stranaka i grupa, koji propovijedaju mir i pasivnost, i time pomažu ugnjetače našeg naroda: fašističke okupatore i ustašku bandu.

Treće: U mnogo se slučajeva rad na stvaranju Narodno-oslobodilačkog fronta ograničava na uspostavljanje labavih veza s pojedinim pristalicama raznih stranaka i grupa, ali se te veze ne proširuju i organizaciono ne učvršćuju.

Četvrto: Postojeći narodno-oslobodilački odbori nisu postali borbeni rukovodeći organi narodno-oslobodilačke borbe, jer im naši drugovi nisu postavili konkretne zadatke, nisu im objasnili njihovu ulogu i uputili u pravilan rad.

II

Karakter, funkcija i zadaci Narodno-oslobodilačkih odbora

NOO nisu organi nijedne partije ili organizacije. U njima trebaju biti zastupane, preko svojih predstavnika, sve političke stranke, grupe i struje koje su na liniji borbe protiv fašističkih okupatora i njihovih domaćih plaćenika. Pošteni i rodoljubivi elementi iz bivših općinskih uprava i drugih ustanova mogu ulaziti u NOO ako uživaju povjerenje naroda.

Zadaci NOO na oslobođenom području

1. Narodni su oslobodilački odbori na oslobođenom području privremeni organi vlasti, birani slobodno i neposredno od samog naroda. Oni su privremeni organi vlasti zbog toga što su ukinuti stari organi vlasti (općinska uprava, kotarska poglavarstva, žandarmerijske postaje) kao uporišta okupatora i njihovih slugu, a buduće trajne oblike i organe vlasti odredit će oslobođeni narod poslije istjerivanja fašističkih okupatora iz naše zemlje i uništenja njihovih domaćih slugu.

Zadatak je NOO mnogostruk i raznovrstan. Oni vrše sve funkcije vlasti osim vojničke kojom upravljaju štabovi partizanskih odreda.

2. NOO, kao nosioci vlasti oslobođenog naroda, poduzimaju sve potrebne mjere da se aktivizira i ujedini sav narod u borbi protiv fašističkih okupatora i njihovih ustaških i velikosrpskih plaćenika.

3. Oni poduzimaju sve što je potrebno da se partizani pomažu i opskrbe hranom, odjećom, oružjem i svim drugim potrebštinama. U tom cilju treba aktivizirati i organizirati sve narodne snage na svom području. U pomaganju partizana i njihovom obskrbljivanju, narodni će oslobodilački odbori najtješnje surađivati sa štabovima partizanskih odreda.

4. Oni organiziraju i održavaju red i sigurnost na oslobođenom području preko narodnih straža, koje osnivaju u svim mjestima. Narodne su straže podčinjene NOO.

Oni vode borbu protiv svih narodnih izdajica, plaćenika i agenata fašističkih okupatora i ustaških bandi, kao i protiv svih špijuna i sumnjivih tipova.

Oni organiziraju i provode obavještajnu službu preko svojih specijalnih lica i organa.

Isto tako vode borbu protiv svih pojava krađe, pljačke, razbojstva i nereda.

5. NOO organiziraju opskrbu i ishranu stanovništva, a osobito ishranu siromašnih slojeva i neopskrbljene porodice palih boraca i partizana. Pod njihovom je upravom sva privreda (proizvodnja, trgovina, saobraćaj), koja se stavlja u službu narodno-oslobodilačke borbe.

Oni vode strogi nadzor nad trgovinom i sprečavaju izvoz hrane, stoke, drva itd. sa svoga područja. Svim sredstvima sprečavaju i onemogućuju da se okupatori i njihove sluge bilo čime opskrbljuju sa oslobođenog teritorija.

6. NOO organiziraju i provode prosvjetni rad preko škola, analfabetskih tečajeva, narodnih čitaonica i prosvjetnih društava.

7. Oni preko svojih predstavnika i organa rješavaju sve sporove koji nastupaju između pojedinaca i skupina.

8. NOO trebaju osigurati čvrstu pozadinu i nerazdvojnu vezu između naroda i njegovih partizanskih odreda, podižu borbeni duh, požrtvovanost i disciplinu stanovništva.

9. Za pravilno su funkcioniranje NOO potrebna materijalna sredstva. Pošto su ukinuti porezi na oslobođenom teritoriju, NOO moraju raspolagati drugim izvorima prihoda. Zato se u okviru Narodno-oslobodilačke fronte i NOO osniva Narodno-oslobodilački fond, u koji sav narod daje svoje priloge u novcu, hrani, odijelu i raznom drugom materijalu.

NOO mogu, prema potrebi, u korist narodno-oslobodilačke borbe vršiti i rekviziciju od imućnih pojedinaca. Oni mogu zaplijeniti svu imovinu narodnih izdajica i plaćenika fašističkih okupatora u korist narodno-oslobodilačkog fonda.

III

Narodno-oslobodilački odbori u krajevima gdje se vlast nalazi u rukama fašističkih okupatora ili njihovih ustaških plaćenika

1. NOO u neoslobođenim krajevima rukovode narodno-oslobodilačkom borbom, i razvijaju sve oblike političke i ekonomske borbe — sve do naoružanog narodnog ustanka za oslobođenje našeg naroda ispod okupatorskog i ustaškog jarma.

2. Oni vode propagandu i borbu za okupljanje svih antifašističk h i rodoljubivih elemenata u Narodno-oslobodilačkom frontu.

NOO ne smiju visiti u zraku, oni moraju biti izraz borbene volje masa i borbeni rukovodeći organi, u koje ulaze najbolji i najborbeniji ljudi koji uživaju narodno povjerenje.

3. NOO vode propagandu i pomažu ostvarenje i jačanje partizanskih odreda, pomažu njihovu borbu, prikupljaju za njih oružje, hranu i odjeću, obavještavaju ih o kretanju i namjerama neprijatelja, prikrivaju partizane itd. Oni moraju poduzeti sve da bi široke narodne mase svestrano pomagale partizansku borbu protiv fašističkih okupatora i ustaških bandi. Vrše mobilizaciju za narodno-oslobodilačke partizanske odrede.

4. NOO populariziraju Sovjetski Savez kao zaštitnika svih ugnjetenih i porobljenih, kao predvodnika u borbi za uništenje fašizma.

5. NOO organiziraju i rukovode borbom protiv terora okupatora i njihovih ustaških plaćenika, sprečavaju hapšenje narodnih boraca, oslobađavaju uhapšene i zatvorene borce. Organiziraju oružani otpor naroda u borbi protiv fašističkog terora.

Oni vode borbu protiv šovinističke ustaške propagande, organiziraju i vode borbu hrvatskih masa protiv progona i klanja Srba u Hrvatskoj i njihovog nasilnog pokrštavanja.

6. NOO organiziraju i vode borbu protiv ustaških bandi, suzbijaju njihovu propagandu, razbijaju ustaške organizacije tamo gdje

one postoje i sprečavaju njihovo osnivanje u mjestima i krajevima gdje ih još nema.

7. NOO sprečavaju i onemogućuju mobilizaciju, sprečavaju da ustaška banda tjera sinove naše zemlje u borbu protiv bratskih sovjetskih naroda, i u borbu protiv oslobodilačke borbe partizana — u Liku, Bosnu, Srbiju i na Kordun.

NOO populariziraju borbu naroda u Jugoslaviji za nacionalno oslobođenje. Ističu potrebu bratske sloge, naročito Srba i Hrvata, i zajedničke borbe protiv zajedničkog neprijatelja.

8. NOO vode propagandu za bojkot tržišta i organiziraju široke seljačke mase u cilju provođenja tog bojkota.

Oni vode borbu protiv prodaje živežnih namirnica i stoke fašističkim okupatorima i sprečavaju izvoz hrane, goriva i raznih sirovina u fašističku Njemačku i Italiju.

9. NOO organiziraju i vode narodnu borbu protiv popisivanja žita i stoke i protiv rekvizicije. Za slučaj nasilnog oduzimanja hrane, stoke itd. od seljaštva, NOO moraju pripremiti i organizirati oružani otpor naroda i tako sprečiti pljačku njegove imovine.

10. NOO vode široku propagandu [u] seljačkim masama i građanstvu protiv plaćanja poreza i organiziraju njihovo neplaćanje, jer porezi danas služe narodnim tlačiteljima, fašističkim okupatorima i njihovoj ustaškoj bandi.

11. **NOO vode borbu protiv svih protivnika i neprijatelja N. O. fronte i njene borbe.** Oni moraju suzbijati utjecaj onog dijela vodstva HSS-a koji je neprijateljski raspoložen prema Narodno-oslobodilačkoj fronti, propovijeda pasivnost i mir i time koči svaku borbu protiv fašističkih okupatora i ustaških bandi. Taj dio vodstva HSS-a nameće svoju politiku bremzanjem narodne borbe i politiku pasivnosti pozivom na stranačku disciplinu i poslušnost. NOO mora pristalicama HSS-a objašnjavati štetnost takove politike i razbijati disciplinu u njihovim redovima, koja ide za tim da ih održi u pasivnosti. Oni moraju objašnjavati da disciplina u stranci ima služiti i jačati njenu borbu, a kada se ona zlorabljuje u druge ciljeve onda je treba razbijati, da bi se oslobodilačka borba mogla razviti i uspješno provoditi.

12. NOO, okupljajući široke mase u Narodno-oslobodilačku frontu, mora nastojati da mase što čvršće međusobno povežu njihov borbeni moral, njihovu borbenu disciplinu i požrtvovanost.

Narodno-oslobodilački odbori imadu se osnivati po selima, općinama, kotarevima i krajevima kako na oslobođenom, tako i na neoslobođenom području.

Partijske organizacije moraju osigurati rukovodstvo Partije u NOO, moraju kontrolirati njihov rad i pružati im svestranu i svakodnevnu pomoć.

IV

Akcioni odbori

U mjestima i krajevima gdje još ne postoje uvjeti za stvaranje NOO treba pristupiti osnivanju akcionih odbora, koji će organizirati bojkot tržišta, voditi borbu protiv rekvizicije i plaćanja poreza itd.; te odbore treba osnivati s već unapred pripremljenim planom da se djelokrug njihovog rada i borbe postepeno proširuje, da s ekonomskih i nižih oblika borbe prelaze na političke i više oblike i da tako prodru u NOO.

V

Antifašistički front žena

Fašizam, koji nosi sa sobom rat i nezapamćeni teror, klanje, pustoš, nasilje, poniženje, glad i propadanje, bacio je žene u vrlo težak, nesnosan položaj — široki slojevi žena kod nas još ne učestvuju aktivno u borbi za nacionalno oslobođenje ispod fašističkog jarma, niti pak u borbi za posebne zahtjeve žena.

U cilju aktiviziranja i povezivanja širokih slojeva žena i njihovog povezivanja u Narodno-oslobodilačku borbu osniva se Antifašistička fronta žena, koja treba da obuhvati sve žene svih slojeva bez obzira na njihovu političku, nacionalnu i vjersku pripadnost. Antifašistička fronta žena ulazi u sastav Narodno-oslobodilačke fronte.

Organizacioni oblik Antifašističke fronte žena (AFŽ)

1. Na čelu AFŽ kao njen rukovodeći organ nalazi se Antifašistički odbor žena za Hrvatsku. U pojedinim pokrajinama, na pr. u Dalmaciji, Lici itd., osniva se AOŽ za dotičnu pokrajinu. Oni su podčinjeni AOŽ za Hrvatsku, a na svom području rukovode radom svojih mjesnih AOŽ, koji se osnivaju u svim gradovima, kotarevima i selima.

2. Radi lakšeg i bržeg okupljanja i aktiviziranja žena, u velikim se gradovima osnivaju AOŽ po zanimanjima, na pr. AOŽ radnica, AOŽ intelektualki, AOŽ domaćica, AOŽ omladinki itd. Odbori koji su zastupani u mjesnom AOŽ razvijaju aktivnost na svim sektorima (tvornicama, kancelarijama, školama, na trgu, pred trgovinama itd.) i stvaraju aktive žena preko kojih će voditi propagandu i pokretati široke slojeve žena u borbu. Aktivi žena stvaraju se i po selima.

3. Predstavnice Antifašističkog fronta žena ulaze u nacionalno-oslobodilačke odbore u svima mjestima i krajevima gdje oni već postoje.

4. Antifašistička fronta žena u Hrvatskoj, koja ima da ostvari borbeno jedinstvo i ujedini sve žene, jeste sastavni dio Antifašističke fronte žena Jugoslavije i svjetske AFŽ.

Zadaci AFŽ

1. Da široke slojeve žena aktivizira i pokrene u Narodno-oslobodilačku borbu protiv fašističkih bandi i njihovih ustaških plaćenika.

2. Da svim sredstvima pomaže borbu Narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda.

3. Da popularizira SSSR i njegovu vodeću ulogu u borbi za uništenje fašizma.

4. Da vodi antifašističku propagandu, da sprečava fašiziranje žena i ženske omladine, da uništava postojeće fašističke organizacije žena i sprečava stvaranje novih.

5. Da vodi borbu protiv terora okupatora i ustaških bandi.

6. Da sprečava mobilizaciju koju sprovode fašistički okupatori i njihove ustaške sluge radi borbe protiv SSSR-a i gušenja oslobodilačke borbe partizana Jugoslavije.

7. Da vodi borbu protiv izvoza hrane i goriva u zemlje naših tlačitelja — fašističkih okupatora.

8. Da vodi borbu za dovoljnu ishranu, a protiv gladi i skupoće, oduzimanja hrane i odjeće u korist fašističkih bandi.

9. Da vodi borbu protiv slanja žena na rad u Njemačku, gdje su izložene teroru, gladi i poniženju.

10. Da vodi borbu za ravnopravnost žena i muškaraca u tvornicama i radionicama (jednaka plaća za jednaki rad), na studijama itd.

11. Da vodi borbu protiv svih mjera kojima ustaške bande nastoje da ponize i okuju žene i da ih upregnu u službu svoje zločinačke izdajničke politike.

Partijski komiteti i organizacije trebaju odmah provesti široku propagandu za stvaranje Antifašističkog fronta žena i pristupiti osnivanju antifašističkog odbora žena. Tom se radu koji mora biti postavljen na najširu osnovu treba posvetiti najveća pažnja. U AOŽ-a treba da ulaze naše najbolje i najaktivnije drugarice (članice partije i simpatizerke) i najbolje i najborbenije žene iz raznih ženskih organizacija i redova organiziranih žena.

Partijske organizacije su dužne da osiguraju rukovodstvo Partije u AFŽ-a i njenim odborima, da kontroliraju i pomažu njihov rad i borbu.

Sva rukovodstva, organizacije i članovi moraju obavezno dobro proučiti ovu okružnicu i poduzeti sve da se u njoj istaknuti zadaci što bolje i što prije ostvare.

6. XII. 1941

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

BR. 43

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 6 PROSINCA 1941 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA JUGOSLAVIJE O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U HRVATSKOJ[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 17. 41
6. XII. 1941 god.

VRHOVNOJ KOMANDI NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZ. ODREDA U JUGOSLAVIJI

Primili smo vaš dopis u kom ukazujete na glavne nedostatke nacionalno-oslobodilačkog pokreta u Hrvatskoj.[2] Svjesni smo svoje zadaće i nastojati ćemo da te nedostatke što je moguće prije svladamo i uklonimo.

Ovaj štab međutim još nije mogao da obuhvati glavne partizanske snage pod jedinstvenu komandu, jer se tek nalazi u stadiju organizacije. Neposredna veza uspostavljena je samo s partizanima Korduna i Banije, dok s drugima, naročito sa Likom, ta veza još uvijek zapinje. Ličanima je upućeno pismo, koje su oni primili još 20. XI, ali do danas nema odgovora. Ovaj štab je uputio 1. XII naročitog oficira delegata za uspostavu te veze.

Veza s Gorskim Kotarom i Primorjem je preko terena za sada nemoguća, a do danas je nismo uspjeli uspostaviti ni preko Karlovca.

Prelaz vojnog rukovodstva s okružnih komiteta na G. Š. odvija se jako sporo, jer niti drugovi u Lici ni u Gorskom Kotaru nisu shvatili važnost što brže jedinstvene vojne komande.

Kako smo iz Zagreba obaviješteni, uputili su Ličani i Gorski Kotar svoje izvještaje preko Zagreba, dok mi još uvijek nismo ništa primili.

Za pravilan rad trebati će ovaj G. Š. cijeli niz dobrih oficira, ali ih za sada još ne možemo izvući iz terena, pa, ukoliko postoji mogućnost, bilo bi potrebno da nam se pruži pomoć iz Zagreba. Na terenu ćemo naročito teško naći druga koji bi mogao da organizuje političku obavještajnu službu.

O operativnim namjerama i mogućnostima moći ćemo da vas izvijestimo tek kad se uspostave sve veze i kad upoznamo čitav teren. Za sada će ovaj štab posvetiti glavnu pažnju borbama u Kordunu i

[1] Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.
[2] Vidi dok. br. 9.

Baniji i Lic., a s vremenom, za što se već ukazuju mogućnosti, moći će se preko Modruša i Drežnice povezati borba u Gorskom Kotaru. Opći plan koji ćemo težiti ostvariti je pojačana akcija i koncentracija snaga za čišćenje terena na međi Like, Gorskog Kotara i Korduna obuhvaćajući i Cazinski kotar. S time u vezi mislimo da bi trebalo iskoristiti i drugove radnike i omladince koji će nam biti upućeni na teren. Mišljenja smo da se odredi formirani od tih drugova koncentriraju na već spomenutom terenu. Ne znamo kako je zamišljeno formiranje radničkih bataljona; mi smo mišljenja da bi bilo korisno formirati mješovite jedinice, jer je dosadašnje iskustvo pokazalo da prisustvo borbenih i svjesnih radnika jako utječe i na borbenost ostalih partizana. To se naročito pokazalo u 1. četi I. bataljona K. P. O.[3] Takvom razdiobom bi se sa manje ljudi postigao veći vojni efekat.

Šaljemo vam izvještaj o akcijama Kordunaškog partizanskog odreda tokom mjeseca novembra[4]. Ostalih izvještaja nemamo. U zadnje dane odigravaju se oveće borbe u području I, II i III bataljona K. P. O., ali o tome još nemamo službenih obavještenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar Komandant

BR. 44

IZVJEŠTAJ BR. 1 ŠTABA NOP ODREDA ZA HRVATSKO PRIMORJE I GORSKI KOTAR OD 6 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA HRVATSKU O STANJU I AKCIJAMA BATALJONA

ŠTAB NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA ZA HRVATSKO PRIMORJE I G. KOTAR

IZVJEŠTAJ BR. 1

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Primili smo vašu naredbu br. 1[1] dne 2 decembra 1941 g. Prema uputama VŠ provedena je reorganizacija na našem teritoriju na sljedeći način: cijeli teritorij sačinjava partizanski odred, koji se sastoji od I i II bataljona, iako efektiv jedinica ne odgovara u potpunosti direktivama VŠ. Razlozi koji su nas rukovodili da tako postupimo

[3] Kordunaški partizanski odred.
[4] Vidi dok. br. 31.

[1] Vidi dok. br. 12.

bili su sljedeći: brojno stanje četa od 80—120 ljudi, kako to zahtjeva VŠ, ne može biti provedeno u praksi, zato što je partizanski pokret, naročito u hrv. krajevima, tek u razvoju i ta situacija zahtjeva organiziranje što većeg broja logora po najvažnijim mjestima kako bi poslužili kao centri za okupljanje daljnjih partizana i za političko djelovanje u datim mjestima, a isto tako kako bi se neprijatelju nanosili udarci na mnogo strana. Postoje svi uvjeti da u skoro vrijeme popunimo efektiv sa pridolaskom većeg broja ljudi, tako da će i naše jedinice odgovarati naredbi VŠ.

I bataljon organiziran je u C1[2] kome pripada 5 logora. Radimo na organizaciji šestoga logora. Bataljon nosi ime »Marka Trbovića«, poginulog narodnog borca dne 4. XI. ov. g. Brojno stanje ljudi u I bat. »Marka Trbovića« je 650[3] partizana u logorima, dok je za razne akcije bilo mobilizirano na selima do 2500[4] ljudi (prekopavanje cesta). To su seljaci partizani koji iz raznih razloga nisu u logorima, a koji na poziv komande odlaze na akcije. Tri logora pomenutog bataljona nalaze se u C1,[5] jedan u B7[6] a drugi A7.[7] Šesti se formira u C2.[8] — Naoružanje ovoga bataljona je sljedeće: 450[9] pušaka, 20[10] puškomitraljeza, 30.000[11] metaka, 50[12] pištolja. Svi se logori spremaju za zimovanje, kao u izgradnji baraka-zemunica, hrane i odijela, skija i ostaloga.

Borbe i akcije I bat. »Marka Trbovića«

Partizani su počeli da djeluju u C1[13] pred 4 mjeseca i za to vrijeme su naneseni neprijatelju, kako ustašama tako i Talijanima, veliki gubici. Prema izjavi jednog višeg talijanskog oficira u C2[14] na cesti C2[15]—A5[16] palo je 1750[17] talijanskih vojnika, zarobljeno

---

[2] Drežnica. Slično su u ovom i drugim izvještajima Štaba Primorsko-goranskog NOP odreda šifrirana i imena drugih mjesta pomoću slova i brojki. Redakcija je, na osnovu ključa šifre koji je sačuvan, dešifrirala sva šifrirana imena.

[3] Da neprijatelj ne bi saznao stvarno brojno stanje ako bi dospio do dokumenta, brojke su šifrirane na taj način što su bile pet puta veće od stvarnih brojki. Tako je ovdje bilo 130, a ne 650 partizana.

[4] 500

[5] Drežnica

[6] Gomirje

[7] Ledenice

[8] Jasenak

[9] 90

[10] 4

[11] 6000

[12] 10

[13] Drežnica

[14] Jasenak

[15] Jasenak

[16] Novi

[17] 350

Štab [illegible]-oslobodilačkih partizanskih odre[illegible] Hrvatsko Primorje i G. Kotar.

58

I Z V J E Š T A J B R . 1

Glavnom Štabu narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda H r v a t s k a .

Primili smo Vašu naredbu br.1 dne 2.decembra 1941 g. Prema uputama VŠ provedena je reorganizacija na našem teritoriju na slijedeći način : cijeli teritorij sačinjava partizanski odred,koji se sastoji od I. i II. bataljona iako efektiv jedinica ne odgovara u potpunosti direktivama VŠ.Razlozi koji su nas rukovodili da tako postupimo bili su sljedeći: brojno stanje četa od 80-120 ljudi,kako to zahtjeva VŠ ne može biti provedeno u praksi,zato što je partizanski pokret naročito u hrv.kraju tek u razvoju i ta situacija zahtjeva organiziranje što većeg broja logora,po najvažnijim mjestima kako bi poslužili kao centri za okupljanje daljnjih partizana i za političko djelovanje u datim mjestima,a isto tako kako bi se neprijatelju nanosili udarci na svoju stranu.Postoje svi uvjeti da u skore vrijeme popunimo efektiv sa priđolaskom većeg broja ljudi tako da će i naše jedinice odgovarati naredbi VŠ. I.bataljon organiziran je u Cl kome pripada 6 logora. Radimo na organizaciji šestog logora.Bataljon nosi ime "Marka Trbovića" po ginulog narodnog borca dne 4.XI.ov.g. Brojno stanje ljudi u I.Bat. "Marka Trbovića" je 60 partizana u logorima,dok je za razne akcije bilo mobilizirano na selima 60-80 ljudi/prekopavanje cesta/.To su seljaci partizani koji iz raznih razloga nisu u logorima,a koji na poziv komande odlaze na akcije.Tri logora pomenutog bataljona nalaze se u Cl,jedan u B7 a drugi A7.Četi se formira u C2. - Naoružanje ovoga bataljona je sljedeće : 4ro puška, 2a puška - mitraljeza,3a.oko metaka,6o pištolja.Svi ze logori spremaju za zimovanje kao u izgradnji baraka-seminica,hrane i odijela,akija i ostaloga.

Borbe i akcija I.Bat. "Marka Trbovića".

Partizani su počeli da djeluju u Cl pred 4 mjeseca. i za to vrijeme su nanešeni neprijatelju kako ustašama tako i Talijanima veliki gubici.Prema izjavi jednog višeg talijanskog oficira u C2 na cesti C2-A5 pale je 170 talijanskih vojnika,zarobljeno vojnika i podoficira,zaplijenjeno puška-mitraljeza,puška,municije i ostalog ratnog materijala i opreme,spaljeno je više kamiona./Detaljni izvještaji o tim akcijama davani su prije za odgovarajuća mjesta,gdje ih možete zatražiti/ Pored toga likvidiran je veći broj izdajica i narodnih neprijatelja,spaljeno 3 pilana koje su radile za neprijatelja.Kao rezultat tih borbi čitava općina je bila oslobođena 9.X.ov.g. a okupatorska vojska koja je bila koncentrirana u ovom kraju,bila je primljena da se povuče.

2o.X. ov.g. neprijatelj je ponovno došao za ogromnom snagom /4 - 5 hiljada fašista i vojnika/ i zauzeo je ponovno Cl.Drugi veliki iznenadni neprijatelj u to vrijeme bio je izdajica,ne samo partizanima nego i narodu,koji se u tim prilikama povukao kućama.Taj dan 2o.X. je datum generalnog napadaja talijanskih okupatora na sve naše logore u čitavom teritoriju,sa namjerom da se zada smrtni udarac partizanskom pokretu.U tome je neprijatelj imao pomoć domaćih izdajica,špijuna i slabića,kao i nedovoljnu opreznost i budnost u napadnutim logorima.- Upadanje neprijatelja u oslobođeni teritorij uspio je nanesti narod raznim smicalicama kao na pr.hapšenje 2o-torice narodnih prvaka i njihovim momentanim puštanjem,iskorištavanje nekih tobožnjih prepoznanica prijetedi da će svakome ko se ne prijaviti biti spaljena kuća i sve popljačkana,i pored svega objašnjavanja i borce,masovnih zastrašivanja da su to obične smicalice neprijatelja,da se ne smije prijavljivati većina naroda je pošla da digne te razovi-legitimacije i bilo uhapšeno 6oo ljudi,uključujući i one koji bili puštani a sada ponovno uhapšeni.Ta više i jedan dio partizana se pokolebao pod pritiskom svojih familija,otišao kućama i bio pobvraćen od Talijana.Držanje naroda pred fašističkim okupatorom bilo je odlično,junačko i dostojno našeg naroda.Prebijani,tučeni,mučkani po 95 u male prostore tako da nije bilo ujesta niti za sjedenje,držani preko mjeseca dana,izdržali su sve to ne priznavajući terećenja jednogrixx kukavica,istovremeno su hapšenjima bili su izvršeni naredbi za dva logora Glogovac i izaći Marka Kozinovića,i Branka Tatalovića odbjeglog partizana. Narod je bio izveden na logore na uvidi sa po 7oo fašista rano ujutro,sa tri strane.Drugovi partizani nepjeli su se

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 44

vojnika i podoficira, zaplijenjeno puškomitraljeza, pušaka, municije i ostalog ratnog materijala i opreme, spaljeno je više kamiona. (Detaljni izvještaji o tim akcijama davani su prije na odgovarajuća mjesta, gdje ih možete zatražiti). Pored toga likvidiran je veći broj izdajica i narodnih neprijatelja, spaljene 3 pilane koje su radile za neprijatelja. Kao rezultat tih borbi čitava općina je bila oslobođena 9. X. ov. g., a okupatorska vojska koja je bila koncentrirana u ovom kraju bila je prisiljena da se povuče.

20. X. ov. g. neprijatelj je ponovno došao sa ogromnom snagom (4—5 hiljada fašista i vojnika) i zauzeo je ponovno C1[18]. Drugi veliki iznenadni neprijatelj u to vrijeme bio je snijeg, ne samo partizanima nego i narodu, koji se u tim prilikama povukao kućama. Taj dan 20. X je datum generalnog napadaja talijanskih okupatora na sve naše logore u čitavom teritoriju, s namjerom da se zada smrtni udarac partizanskom pokretu. U tome je neprijatelj imao pomoć domaćih izdajica, špijuna i slabića, kao i nedovoljnu opreznost i budnost u napadnutim logorima. Upadajem neprijatelja u oslobođeni teritorij uspio je namamiti narod raznim smicalicama, kao na pr. hapšenjem 20-torice narodnih prvaka i njihovim momentanim puštanjem, izdavanjem nekih tobožnjih propusnica prijeteći da će svakome ko se ne prijavi biti spaljena kuća i sve popljačkano. I pored svega objašnjavanja i borbe, [preko] masovnih sastanaka, da su to obične smicalice neprijatelja, da se ne smije prijavljivati, većina naroda je pošla da digne te nazovi-legitimacije i bilo uhapšeno 500 ljudi, uključujući i one koji su bili pušteni: a sada ponovno uhapšeni. Štaviše i jedan dio partizana se pokolebao pod pritiskom svojih familija, otišao kućama i bio pohvatan [po] Talijanima. Držanje naroda pred fašističkim okupatorom bilo je odlično, junačko i dostojno našeg naroda. Prebijani, tučeni, natiskani po 95 u male podrume tako da nije bilo mjesta niti za sjedenje, držani preko mjesec dana, izdržali su sve to ne priznavajući terećenja jednog kukavice. Istovremeno sa hapšenjima bili su izvršeni napadaji na dva logora blagodareći izdaji Marka Kosanovića[19] i Branka Tatalovića,[20] odbjeglog partizana. Napad je bio izvršen na logore, na svaki sa po 700 fašista, rano ujutro, sa tri strane. Drugovi partizani uspjeli su se probiti, ranivši petoricu Talijana bez naših gubitaka. Materijalna šteta je sljedeća: 6 tal. pušaka, 3 bombe, 1.000 met., 300 met. tal., 4 pisaće mašine, radioaparat, hektograf, 10 dinamita, sav kancelarijski pribor, 20 ćebadi, 100 pari đonova, rezervno rublje i odijelo, 8 vreća brašna, 20 vreća krumpira, 6 vreća kupusa, 100 kg graha, 30 kg masti, 20 kg kave i ostalog materijala. Da je pala tolika količina stvari u ruke neprijatelja uzrok je nepravilna i bolesna politika sakupljanja rezervi radi

[18] Drežnica
[19] Strijeljan studenog 1941 godine, kao narodni neprijatelj.
[20] Kao narodni neprijatelj pobjegao koncem rata u inozemstvo.

rezervi, nepodijeljena na vrijeme među sve logore i među pojedine partizane, te nesklonjena u zemunice podalje od logora. Da se neprijatelj u oba logora privukao u toliku blizinu (50 m) a da nije bio opažen dokazuje da stražarska služba nije bila dobro organizovana i da je bila nedovoljna. Vojna organizacija i disciplina također nisu bile na dovoljnoj visini. Po svim tim pitanjima izdali smo instrukcije i naređenja da se sve te pogreške i nedostaci odmah uklone.[21] Poslije tih napadaja došlo je do kolebanja i u ostalim logorima, pa čak i do likvidacije istih, oružje zakopano, a partizani su se povukli svojim kućama.

Poslije napadaja na logore počelo je po selima, upravo zato jer nije bilo više logora kao zaštite sela, do neviđenih zuluma i pljačke. Samo iz sela Tomića odvedeno je 50 glava goveda, ovaca i svinja, pokradene sve kokoši, pokradena sva roba u kućama, imade kuća koje su ostale uopće bez i komada rublja, odneseni su čaršavi, ćebad, ćilimi, razne kućne potrebe, šumski alat do najmanjih sitnica, brijaći pribori, razbijane šivaće mašine, probadani noževima mjehovi kovača, sazuvane čarape sa nogu ženama. Kao vrhunac svih zlodjela, silovali su majke nejake djece i djevojke. Kad su kod nekih ljudi našli škljoce, koje su imale kao tvornički znak srp, te su ljude na licu mjesta prebijali i tukli vičući »komunisti«. Zapalili su po selima 10 kuća i 15 stanova.

Između mase uhapšenika odmah su odvojili iz mase 6-toricu uhapšenika te iste strijeljali odmah u Jasenku. Kao prvi je strijeljan komandir partizanske jedinice drug Milan Kosanović-Veljko, član Kompartije, koji je uhvaćen u svojoj kući poslije napadaja na njegov logor. Držanje komandira je bilo junačko. Idući na strijeljanje govorio je narodu koji se našao na putu: »Borite se hrabro, sloboda je tu!« Najprije mu je ispaljeno iznad glave i pored nogu, našto je povikao: »Šta postupate kukavički? Ubijte me ili mi dajte revolver da se sam ubijem«. Nije si dao vezati oči niti pucati u leđa. Najprije mu je ispaljen plotun u noge, drugi u stomak a tek treći u glavu. Pao je sa stisnutom pesnicom. Dalje su strijeljali Jovana Tatalovića, također člana Kompartije, koji se isto tako hrabro držao, nadalje Dejana Tomića, partizana, Lazu Tatalovića, starog 17 g., partizana, Dragana Vukelića, starog 15 g. i na koncu pretsjednika narodnog vijeća izabranog poslije oslobođenja Drežnice, člana Kompartije, radnika-seljaka, koji je proveo 23 g. u Americi i 4 g. u SSSR-u, druga Marka Trbovića. Držanje starine je bilo zaista herojsko. Na pitanje vojnog istjednika da li je zaista radio u Drežnici odgovorio je: Ovaj narod nije ništa kriv. Ja sam bio u Americi 23 g. i u Sovjetskom Savezu 4 g. Iako je Amerika demokratska zemlja, ja sam se nauživao slobode i kruha samo 4 g. Tamo sam vidio novo društvo, koje ovaj narod ne poznaje, vidio sam ljude koji ne poznaju bijedu niti izrabljivanje. Po mom dolasku ovamo ja sam radio na tome da se to ovdje

[21] Vidi dok. br. 40.

ostvari. Mnogi su to teško shvaćali, kao što to i vi teško još danas shvaćate koji branite fašizam i Musolinija«. Drug Marko je imao 52 g. Strijeljanje je izvršeno 4. XI. 1941 g. Osim ove 6-torice poginuli su u Jasenku još Nikola Tomić i Dušan Maravić. Nadalje je u Ogulinu strijeljano daljnih 14 ljudi dne 2. XII. 1941 iz mase uhapšenika i to: Alu Tomića, člana MK Kompartije u Drežnici, Milana Tomića, Nikolu Tomića, Savu Tomića, Dušana Maravića, Savu Radulovića, Milana Tatalovića, Nikolu Maravića, Vitomira Vukelića (Jagatića), sve partizani, te Vaju Radulovića i neke ostale čija imena još ne znamo. Držanje strijeljanih je, prema vijestima koje smo do sada primili, bilo odlično i junačko. Govori se da su se pjevajući provezli Ogulinom na stratište.

Fašistički okupator je napustio Drežnicu, pa i Jasenak kao garnizonsko mjesto iz koga je prepadao Drežnicu ponovno dne 4. XI. ov. g., te se još do danas nije vratio u ponovno slobodni teritorij. Namjesto talijanskog garnizona od nekoliko hiljada vojnika došlo je 60 domobranaca i 2 oficira u Jasenak, te je pojačana žandarmerijska stanica. U novostvorenoj situaciji, pri raspuštenosti partizanskih jedinica i bezvlašću koje je vladalo u ovome kraju, stoje pred komandom bataljona »Marka Trbovića« kao i pred narodom velike zadaće. Štab je postavio pred komandu I bat. sljedeće zadaće: 1. povući iskustvo iz prošlih događaja; 2. momentana mobilizacija zakletih partizana, te novih boraca i uspostavljanje logora; 3. najbrža priprema za zimovanje u svim pravcima: hrana, odijelo, skije, zemunice, magazini; 4. uspostaviti vlast u vidu narodne straže, seoskih patrola, imenovati komandira narodne straže, pripremiti sve potrebno za izbor odbora narodno-oslobodilačkog fronta; 5. povećati masovni politički rad na selu, te izdavanja propagandnog materijala: letaka, plakata, te letaka upućenih domobranskim vojnicima; 6. čišćenje oslobođenog teritorija od izdajica, te partizanskih jedinica od kolebljivih i nepovjerljivih elemenata; 7. organizovati obavještajnu službu i 8. otpočeti odmah sa akcijama. Za očekivati je da će I bat. sa našom pomoći ispuniti pred njega postavljene zadaće u najkraće vrijeme.

Poslije napadaja na centralni logor Drežnice povukli su se partizani prema Brinju gdje su u zajednici sa 6-toricom ondašnjih partizana borbeno proslavljali 7 novembar. Rano ujutro toga dana napadnut je kamion talijanskih fašista na cesti Žuta Lokva—Brinje, te su ubijena 2 oficira, 9 vojnika, te ranjeni 1 oficir i 3 vojnika. Istog dana poslije podne napadnut je transport talijanskih vojnika u 10 kamiona na cesti Žuta Lokva—Senj, iza kojega je išao poštanski kamion. Kamioni su pobjegli, dok je autobus zaustavljen, ubijeno u njemu 5 ustaša i tek kad je stigla autobusu pomoć — 4 kamiona talijanske vojske, partizani su se povukli bez gubitaka.

Dne 23. XI. ov. g. ubijen je u svojoj kući izdajnik Marko Kosanović, koji je vodio talijanske fašiste u jedan logor. 1. XII. ov. g.

je u njegovoj kući, te njegovih rođaka: izdajnika Nezira Nikole Kosanovića i njegovog oca Rade Kosanovića, zaplijenjena veća količina hrane: 750 kg pšenice, 200 kg mesa, 20 kg masti, 20 lit. petroleja, 150 kg graha, 100 kg kukuruza, 2 goveda, 12 ovaca, te ostalog plijena i nadalje nešto odjeće.

Dne 4. XII. ov. g. dvije jedinice partizana I bat. približile su se periferiji Ogulina, približivši se neprimjetno bosi kućama ustaških krvoloka u selu Puškarićima,[22] koji su poznati radi bacanja stotina nevinih ljudi u jame, te opkolivši kuće ušli su istovremeno u njihove stanove. Ustaški krvnici, svjesni svojih zlodjela, nisu na spavanju kod svojih kuća, nego spavaju pod zaštitom okupatora izvan svojih stanova. Zapaljena je kuća Puškarića cestara, zaplijenjeno 40 kg masti i mesa, 2 para cipela, 1 odijelo, te legitimacija na kojoj nisu slučajno bile kapljice posušene krvi. Iz jedne kuće je odgovoreno vatrom iz pištolja na akciju partizana, koji su također odgovorili. Talijanski vojnici, iako u neposrednoj blizini, kao niti ustaše nisu se pojavljivali za čitavo vrijeme akcije, koja je izvršena bez gubitaka. Akcija je bila odgovor na strijeljanje 14-torice koje su Talijani strijeljali dan prije toga u Ogulinu.

Dne 5. XII. ov. g. jedna jedinica istog bataljona rastovarila je 19 vozova tehničkog i ogrijevnog drveta, zaplijenivši lance i upozoravajući kirijaše da prestanu sa tom pomoći ustašama i Talijanima. Kirijaši su obećali da neće više voziti.

Partizanska jedinica I bat. u B7,[23] osnovana prije 1 i pol mjeseca, likvidirala je u svom radu nekoliko ustaša i neprijatelja čija imena i zlodjela ćemo vam javiti kad stvari pobliže ispitamo. 10. XI ista jedinica spriječila je izvoz drva iz šuma u okolici, iz kojih je do daljnjega prestao svaki izvoz. Dne 24. XI izvršen je napad na manastir u Gomirju, koji je bio vođen u režiji modruške županije poslije odlaska pravoslavnih popova. U akciji je učestvovalo svega 95 ljudi partizana i seljaka. Zaplijenjena je velika količina hrane, koja se, nažalost, u velikoj većini ili gotovo sva nalazi u rukama seljaka. Zaplijenjeno je 13 prasaca, 1 junica, 1 tele, 600 kg pšenice, 50 kg kukuruza i ostalih stvari. Upozorili smo ih da nastoje što više te hrane pokupiti za naše zimske rezerve.

Dne 30. XI likvidiran je narodni izdajica Ilija Vergaš, bivši lugar, koji je sa bandom prodanih četnika: Stankom Trkuljom, Dragić Marijanom, Milanom Savićem, Miladinom Elinašom, Grnjicom Curevićem likvidirao trojicu naših drugova partizana: Antu (Tonu) Horvata, Radu Macešića i Stevana Milčevića, kako je o tome izvijestio Bilten GŠ br. 6 na 14 str.

---

[22] Na karti: Puškarić Selo
[23] Gomirje

Mi se nalazimo već 8 dana u C1,[24] gdje dajemo svu našu pomoć direktno na terenu, po selima i logorima pri izdavanju propagandnog materijala (letak za domobranske vojnike, letak o posljednjim događajima u Drežnici), te u reorganizaciji i uspostavljanju partizanskih jedinica u ovom bataljonu.

Izvještaj o akcijama i radu II bat. unatrag 10 dana nismo primili, te ćemo vam isti poslati sa sljedećom vezom. Ovog puta vam šaljemo samo kratki pregled života i aktivnosti II bat. od njegovog osnivanja.

U sastavu II bat. nalazi se 5 logora i to: 1 u B2,[25] 1 u A8,[26] 1 u A6,[27] 1 u A2,[28] a, kako dobivamo glas nezvanično, uspostavio se još 1 u A2. Brojno stanje II bat. ne možemo vam dati posve tačno, ali kreće se oko 1.000[29] ljudi. Naoružanje: pušaka cca 1.000,[30] puškomitraljeza po ranijim izvještajima 60.[31]

I ovi logori pretrpjeli su velike napadaje neprijatelja, gdje neprijatelj nastoji, obzirom na bliznu talijanske granice, te obalne pozadine, da na svaki način likvidira partizansku opasnost. Vjerojatno ste čuli za napad na Delnički logor, koji je pretrpio jak udarac. Tu smo izgubili dva druga. Drugaricu Maru[32] i Sipeka.[33] Drugarica Mara je bila studentski borac, član Središnog odbora Saveza studentstva, delegat na amsterdamskom kongresu protiv rata i fašizma, dva puta delegat studentstva na kongresima u Parizu, španjolski dobrovoljac, redaktorka frontovskog časopisa, te bibliotekarka u školi oficira i politkomesara Interbrigada u Pozo Ribiu, redaktor i speaker madridskog radija, administrator u Service kadru u Barceloni, te konačno partizanka u našim odredima. U svim zemljama gdje je radila bila je članica kompartija. Kad se približila grupa talijanskih vojnika sa oficirom na čelu, ona je ubila oficira, te pala prostrijeljena njihovim metcima. Imali smo veliki materijalni gubitak. U oružju nije bilo gubitaka. Neprijatelj je imao 30 što mrtvih što ranjenih oficira i vojnika. Izvještaji detaljni su poslani već prije o tome događaju, a neke stvari se još istražuju.

1. XI izvršen je napad na logor u A6 noću u 9 sati. Iako je bilo 1 hiljada talijanskih vojnika, napad je odbijen i neprijatelj se povukao u bijegu. Neprijatelj je imao jednog ranjenog oficira, a mi nismo imali gubitaka. Isti logor se naročito istaknuo u čišćenju

---

[24] Drežnica
[25] Delnice
[26] Lič
[27] Bribir
[28] Sušak
[29] 200
[30] 200
[31] 12
[32] Vjera Hynkova-Vejvoda
[33] Nikola Šipek

ustaških gadova i domaćih izdajica u A1,[34] kao i u akcijama protiv Talijana na cesti A5[35]—C2.[36] Ovih dana radi na sprečavanju mobilizacije Pavelićevih regruta, te zaustavlja autobuse koji ih odvoze u kasarne i ispražnjuje iste.

Novo uspostavljen je logor u A8.[37] Izvršio je jednu akciju spajajući električni vod od 6.000 volti sa telefonskim vodovima na liniji Sušak—Zagreb. Telefonski saobraćaj bio je za 48 sati posve obustavljen, a kako se saznaje, onesposobljene su sve telefonske manje centrale na toj liniji. Logori u A2[38] nalaze se, takoreći, u neprekidnoj borbi sa Talijanima već od 7. XI. I već više od 10 dana nemamo s njima veze. Uprkos svih pokušaja da se ta veza uspostavi, baš smo mi jedanput išli i u starom logoru naišli smo na Talijane. O tome ćemo poslati detaljan izvještaj. Znamo samo da ima mnogo Talijana mrtvih i ranjenih. Znamo nadalje da je komandir našega odreda ranjen u ruku. Na putu su kuriri koji trebaju da ih pronađu. Oni su vrlo dobro naoružani, ali zapreka većoj mobilizaciji ljudi je nemogućnost nabavke većih rezervi hrane.

Baš sada smo primili izvještaj o ponovnom pokušaju napadaja na logor u B2,[39] tako da se opet nalaze u stanju preseljavanja.

Akcije na pruzi na jednom od naših najvažnijih objekata, koje su se prije razvijale vrlo povoljno, usljed velikog snijega bile su prekinute; potrudit ćemo se da to nadoknadimo.

Kao što možete iz izvještaja vidjeti, mi se nalazimo u ponovnoj reorganizaciji poslije jačih neprijateljskih udaraca, te i sam Štab je pokretan. Štab, koji je bio uz razbijeni logor u B2, postojao je svega 8 dana, gdje je upravo bilo već sve spremno za izdavanje redovitog radio-biltena, lista ovog Štaba »Goranski partizan«,[40] te ostalog materijala i njegovog preštampavanja. Ali uprkos svega toga savladat ćemo sve poteškoće, stabilizirati logore, produžiti sa akcijama još više nego do sada. Naročitu nam brigu zadaje prehrana primorskih logora i oni traže od nas pomoć, a mi ne možemo da im je damo još uvijek zato što stvarno nemamo nikakvog novca i nadamo se da ćete nam vi u tome pomoći. Nadamo se da ćemo vlastitim

---

[34] Primorje
[35] Novi
[36] Jasenak
[37] Lič
[38] Sušak
[39] Delnice
[40] »Primorsko-goranski partizan« počeo je izlaziti u siječnju 1942 godine. List je trebao izaći koncem 1941 god., ali uslijed napada na delnički logor, gdje je bila instalirana tehnika, nije tada izašao. Izašlo je 8 brojeva »Frimorsko-goranskog partizana«. U početku je bio glasilo Štaba Primorsko-goranskog odreda, a poslije Štaba V operativne zone. Taj je list odigrao ogromnu političku i mobilizatorsku ulogu naročito među partizanskim jedinicama. Donosio je direktivne članke, ocjene međunarodne situacije, informacije sa frontova, vijesti o akcijama partizana, razne reportaže o borbi, itd.

silama doći do veće svote novaca, ali još za sada nemamo ništa u rukama.

Po tački 6. vaše naredbe ne možemo vam za sada poslati sastave štabova dok i u tom pogledu ne izvršimo izvjesne promjene. Šaljemo vam 2 kurira i 1 oficira za vezu koji će primiti potrebne upute.

Dinamita imademo 500[41] kg i pikirita 650[42] kg.

Predlažemo GŠ za Hrvatsku da se partizanske jedinice u C4,[43] koje sada pripadaju jednom ličkom bataljonu čiji je štab vrlo udaljen od tih jedinica, priključe našem I bat., jer sa njime sačinjavaju jednu teritorijalnu cjelinu i [postoji] mogućnost svakodnevne saradnje u akcijama i političkom radu u tom kraju. Primjećujemo i to da je njihova veza sa višom komandom, obzirom na to da se nalaze daleko na periferiji ličkog teritorija, vrlo slaba. Nadamo se da će to biti najbolja garancija da se popravi stanje u tom kraju koje je sada nezadovoljavajuće, kao i politička situacija u tom kraju.

Isto tako potrebna nam je pomoć u kadrovima. Trebali bi jednog ili nekoliko ljudi koji bi mogli samostalno da rade na određenim mjestima. Politički rad na selima i u odredima još uvijek pada na nas i najveći dio političkog rada u pozadini, naročito u oslobođenom teritoriju, gdje narod traži da dolaze stalno naši odgovorni drugovi, a gdje su domaći kadrovi nedovoljni i slabi. Zato bismo trebali drugove koji bi bili na raspoloženju Štaba i upotrebljeni za takve svrhe.

Na najhitniji način se postavlja pitanje ljekara i to po mogućnosti dvojice za ovaj teritorij. Situacija je u tom pogledu najozbiljnija i mnogo nas zabrinjuje. Ranjeni drugovi kao i bolesnici nemaju nikakve njege, a pomoć iz gradova je u tom pogledu nikakva. Isto tako ljudima iz oslobođenog teritorija nemoguće odlaziti u gradove, radi opasnosti pred ustašama i okupatorima, da se liječe, pa se i u tom pogledu postavlja to pitanje najhitnije. Očekujemo da ćete nam svakako poslati ljekare, kao i najnužniji sanitetski materijal u kome jako oskudijevamo.

Dne 6. XII. 1941

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Politkomesar
Mijo Vuletić[44]

Komandant
Veljko Kovačević

P. S. Podvučeni brojevi su šifrirani!

Prilozi: Instrukcije Štaba za Hrv. Pr. i G. Kotar na znanje svim partizanima, komandirima i komesarima I bat.[45]
Letak domobranskim voj., podofic., oficir. jasenačke posade.[46]

---

[41] 100
[42] 130
[43] Brinje
[44] Ivo Vejvoda
[45] Vidi dok. br. 40.
[46] Redakcija ne posjeduje ovaj letak.

BR. 45

IZVJEŠTAJ KOMANDE DRUGOG BATALJONA KOMANDANTU NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE O IZVRŠENIM AKCIJAMA OD 1 DO 7 PROSINCA 1941 GODINE[1]

KOMANDA II PART. BATALJONA
NACIONAL. OSLOB. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
7 prosinca 1941 god.

Izveštaj o izvedenim
akcijama

KOMANDANTU KORDUNA I BANIJE

Akcije izvedene od strane ovog bataljona u vremenu od 1 do 7 prosinca 1941 god. su sledeće:

I.

Obaveštajnom službom doznalo se je da će neprijatelj 1 ili 2 prosinca vršiti pokolj i paljevinu Krnjaka prema Veljunu. Da bi se zločinačka namera neprijatelja sprečila, sa 2. četom bez 2 desetine i 3. četom bez 2 voda, kao i sa 3. vodom 3. čete ovog bataljona poseo sam Budačku Reku, ispred sela Beli Klanac do Skradske Gore. Desno tj. prema Debeloj Kosi nalazila se 1. četa 1. bataljona. 2. XII oko 10 časova neprijatelj je nastupao cestom Krnjak-Veljun paleći pred sobom kuće i uništavajući narodnu imovinu. Pri svome nastupanju naišao je na 1. četu 1. bataljona i na 3. vod 2. čete ovog bataljona. Neprijatelj je vatrom odbacio ove delove nazad i zapalio još nekoliko kuća, a kada je video da naše levo krilo vrši opkoljavanje, isti je počeo naglo povlačenje prema Krnjaku. Levo krilo 3. čete, koje se spustilo na železnički nasip, na daljini oko 300 m, otvorilo je vatru na neprijatelja koji je u neredu počeo bežati prema Krnjaku. Ovaj napad levog krila povukao je i desno krilo u napad, tako da je neprijatelj gonjen do ceste koja se odvaja od glavne ceste za Vojnić. Na samom križu neprijatelj je napadnut tako, da se jedan deo odvojio i pobegao prema Krnjaku a jedan deo cestom prema Vojniću. Pošto mu je od strane našeg desnog krila bio presečen put za Vojnić, neprijatelj je zauzeo pljeskanu[2] u blizini glavne ceste i odavde davao ogorčen otpor. Pošto je pljeskana bila odlično mesto za odbranu, neprijatelj je uspeo da se u pljeskani zadrži do dolaska motorizacije iz Vojnića. Po dolasku motorizacije, bataljon se povukao na ranije položaje gde je u obližnjim selima zanoćio.

[1] Redakcija posjeduje prepis izvještaja.
[2] Tako se u tom kraju naziva mjesto gdje se vadi šljunak.

U ovoj borbi zaplenjena su 3 karabina. Jedan drug je ranjen u desnu ruku. Ceni se da je kod neprijatelja bilo oko 50 mrtvih, a za ranjene nema se tačnih podataka.

II.

3-XII ove god. u 7 časova napadnuta je baraka kod tunela. Napad nije uspeo iz razloga što pridodati mitraljezi iz 1. čete 1. bataljona nisu mogli dejstvovati jer su bili odviše podmazani, pa zbog hladnog vremena mast je ukočila pokretne delove mitraljeza koji su morali da se na licu mesta, tj. pred vratima same barake, rasklapaju i čiste. Neprijatelj je iskoristio ovu priliku i poseo blagovremeno rovove pripremljene za odbranu. Pošto nije bilo izgleda da će se neprijatelj predati, a niti se moglo istom bliže prići, izvršeno je povlačenje iz borbe.

U ovoj borbi poginulo je 5 neprijateljskih vojnika. Sa naše strane nije bilo gubitaka.

III.

Na dan 4 ov. m. oko 70 Italijana pod vodstvom veljuških žandara uputilo se prema s. Mračaju. Po dolasku u selo Mračaj uputili su se prema s. Grobnik, isto popalili, pohvatali kokoši i pobegli putem za Veljun. U ovom vremenu 2. četa ovog bataljona nalazila se u zasedi, ali je 1 vod 2 čete, neznajući tačno stanje i mesto neprijatelja, pre vremena i bez potrebe povukao se prema Kestenovoj Gori i omogućio neprijatelju paljenje s. Grobnik. Verujem da je na ovo povlačenje i što na neprijatelja nije gađano uticalo okolno stanovništvo koje je zahtevalo da se na neprijatelja ne gađa pošto je prošao selo Mračaj bez paljevine i napadaja na stanovništvo.

IV.

Na dan 6 ov. m. iz 2. i 3. čete ovog bataljona formiran je 1 odred jačine 70 drugova koji su izvršili zasedu na Žalčevoj Kosi na automobile koji redovno između 8 i 9 časova prolaze od Cetin Grada za Slunj. Zaseda je postavljena u toku noći neprimetno od okolnog stanovništva. U 8.30 časova jedan lovac primetio je osmatrača za dolazak automobila. Kako je lovac osmatraču pobegao u pravcu sela Ponor, to sam odmah naredio povlačenje zaseda. Po dolasku u s. Batnogu, sa jednog visa u blizini sela Ponor, a na udaljenju 1.500 do 2.000 m, oko 10 karabina otvorilo je na odred vatru. Ovom prilikom drugovi iz odreda samovoljno su se grupisali u jednu gomilu i dali se u bjeg po otvorenom zemljištu otvarajući vatru samovoljno iz gomile, kojom je prilikom drug Kosjer Đuro ubio druga Milana Zdjelara. Ovo se desilo što je drug Kosjer gledao kuda bježi, a unazad je okrenuo karabin i pucao u pravcu od kuda je dobivena neprijateljska vatra.

Ovom prilikom ranjen je u ruku i drug Grudić Božo. Nije se moglo utvrditi da li je drug Grudić ranjen od strane neprijatelja ili od metka naših drugova.

Do ovog neželjenog slučaja ne bi došlo da su komandiri, vodnici i desetari, kao i sami drugovi, išli u određenom stroju i slušali izdata naređenja, jer bi se opasan prostor, po dobivenoj vatri, prešao prebacivanjem po delovima i sigurnost drugova bila bi zagarantovana.

Po povratku sa Žalčeve Kose zaplenjena je pošta koja je išla iz Cetin Grada za Slunj. U pošti su nađena obična i službena akta. Kako službena, tako i obična pošta pregledana je u štabu ovog bataljona i sva akta i pisma bez vrednosti i potrebnih podataka uništena su, a akta i pisma ukoliko bi mogla poslužiti za naše svrhe dostavljaju se na uviđaj.

V.

Odred Široka Rijeka izvršio je prekopavanje ceste Velika Kladuša—Krstinja na više mesta.

VI.

Na dan 2 ov. m. na cesti Veljun—Krnjak, na dužini 3 km, uništena je u potpunosti telefonska linija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar Zast. komandanta

BR. 46

IZVJEŠTAJ KOMANDE TREĆEG BATALJONA OD 7 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE O IZVRŠENIM AKCIJAMA KRAJEM STUDENOG I POČETKOM PROSINCA[1]

KOMANDA III PARTIZANSKOG BATALJONA
NAC. OSLOB. ODREDA KORDUNA I BANIJE
Br. 10. — 7. XII. 1941.

KOMANDANTU KORDUNA I BANIJE

Predmet:
izvještaj o akcijama.

Dana 3. XII. u noći Odred Zbjeg, sa jednim rezervnim odredom, srušio je t. t. stupove na cesti Primišlje—Slunj, koji još do danas nisu popravljeni. 5. XII pomenuti Odred srušio je 34 stupa na cesti

[1] Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

Slunj—Rakovica, koji također još do danas nisu podignuti. Odred Močila također 5. XII srušio je 36 t. t. stupova na cesti Rakovica-Slunj. Dana 4. XII Odred Plaški, Tobolić i Močila pripremili su akciju na žand. stanicu Modruš. Akcija prvu noć nije izvršena pošto se doznalo da je u Modruš došlo 3 kamiona Talijana, već se poslalo da se točno izviđi jeli to istina. Drugu noć Odred Močila odustao je od akcije i uputio se u svoj logor tj. Močila. Odred Tobolić i Plaški pri povratku u svoj logor napali su na želj. stanicu Latin u kojoj su bili smješteni Talijani. Napad je izvršen, bačene su 3 bombe, a unutra u samoj stanici nastala je panika kod Talijana. Jedan od Talijana otvorio je vrata od zgrade i opalio metak iz puške, našto su se partizani razbježali. Ustanovljeno je da su 4 Talijana ubijena, 3 ranjena i jedan skretničar Hrvat ubijen, koji se nalazio tog momenta u zgradi. Od ove akcije nismo imali nikakove koristi.

Komanda ovoga bataljona vodi istragu radi čega je došlo do otkaza poslušnosti i čijom krivicom.

2. četa 25. XI. Porušeno 40 tt stubova na cesti Slunj-Rakovica i cesti Rakovica—Drežnik Grad. Iste večeri premetnuta su okolna sela Rakovica, Lipovača i Grabovac u cilju traženja oružja, pošto je obaviješteno da se u tim selima nalazi oružje. Oružje nije nađeno, već 1 radio-aparat, jedna vojnička sprema i pisaći materijal iz škole. 23. XI napadnuta je žand. stanica Vaganac sa jednim odredom. Uspjeha nije bilo. Odred nije bio u mogućnosti razoružati stanicu, jer ih je bilo malo, a stanica je dosta velika.

29. XI. Nekoliko partizana u Bosni razoružalo je dva žandara podpunoma, oteta 2 karabina i sva sprema. Istoga dana 6 partizana 2 čete uputilo se do blizu Cetin Grada, da razoružaju jednoga ustašu. Ustaša je razoružan. Pri povratku partizane je zatekao dan i oni se sklonili u obližnju šumicu, u to naišla patrola od 30 ustaša u cilju da ih pohvataju. Partizani su prihvatili borbu, ubili i ranili 7 ustaša i naterali ih na povlačenje. Gubitaka kod nas nije bilo. Uspjeh: 1 karabin i sprema.

1. XII. Razoružana žand. stanica Johovica. Dobiveno 14 pušaka, 246 metaka i nešto vojne spreme. Pri napadu žandari pobjegli.

Povećanje koje se vidi u brojnome stanju oružja, dobiveno je u gore navedenim akcijama i prikupljanjem po selima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Pol. komesar
Dragić Brujić

Komandant
Mih. Savić[2]

[2] Mihailo Savić

BR. 47

BROJNO STANJE JEDINICA TREĆEG BATALJONA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 7 PROSINCA 1941 GODINE

BROJNO STANJE
KOMANDE III PARTIZANSKOG BATALJONA NAC. OSL. FRONTE
OD 1—7 XII. 1941

JEDINICA	Partizana	oružje					municija				Bombi	Pistolja	Metaka	Napomena
		Mauser	Tal. kar.	Raz. voj. puš.	Duplanki[1]	Kapsl.[2]	Mauser	Tal.	Raz. voj.	Patrone				
I. VOD PLAŠKI	21	7	2	1	3		550	222	15	24	7	3	32	
II. TOBOLIĆ	31	21	1	4	6		2350	225	60	30	8	2	14	
III. BJEG PRIMIŠLJE	29	22			7	10	1821	13		50	4	8	60	
IV. MOČILA	30	23	1	1	4	4	2500	290	17	30	9	4	52	
I. BUGAR	22	15		2	1		610		60	3	3	4	16	
II. IJESKOVAC	39	32		3	1		1120		32	3	3	2	36	
III. KOR. LUG, BAŠARA	18	14		3	1		830		27	15		2	20	
IV. KRŠIJA	11	10					390							
SVEGA	201	144	4	14	23	14	9171[3]	750	211	155	34	25	230	

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

KOMANDA
III PARTIZANSKOG BATALJONA
NAC. OSLOB. POKRETA
KORDUNA I BANIJE

Br. 10.-7. XII. 1941

Komandant
Mih. Savić

---

[1] Dvocijevna lovačka puška
[2] Kapislara — starinska puška
[3] U originalu je pogrešno sabrano i napisano 9171 umjesto 10.171.

[illegible]

[illegible]

Komande III. [illegible] od 1- 7 XII. 1941.

Jedinica	Partizani	Oružje					Municija				Ranjenici			Napomena
		Puška	Pal. [illegible]	Pal. [illegible]	Bac. [illegible]	Bac. [illegible]	Puška	Pal. [illegible]	Pal. [illegible]	Pal. [illegible]	Ranjeni	Pl. [illegible]	Ka. [illegible]	
I. bat. PLAVI	31	7	2	1	2		80	222	19	34	7	3	22	
II. bataljon	31	31	1	4	6		250	225	61	31	8	2	[illegible]	
III. bataljon [illegible]	29	22			7	10	182	13		8	4	8	6	
IV. [illegible]	31	25	1	1	4	4	250	250	17	30	9	2	32	
I. [illegible]	22	19		2	1		60		64	5	5	4	15	
II. [illegible]	29	22		3	1		110		32	3	3	2	26	
III. [illegible]	15	14		3	1		83		27	15		2	20	
IV. [illegible]	11	10					30							
Ukupno	201	140	4	14	22	14	1171	70	211	130	36	8	250	

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Br. 10.- 7.XII. 1941.

[illegible]

Fotokopija dokumenta br. 47

BR. 48

IZVJEŠTAJ KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE O BORBAMA OD 30 STUDENOG DO 8 PROSINCA 1941 GODINE

IZVJEŠTAJ O AKCIJAMA OD 30. XI DO 8. XII. 41

AKCIJE I BATALJONA

29. XI, poslije napada na kamione (2) u šumi Petkovici na cesti Karlovac-Slunj, 1. četa ovog bataljona nalazila se u pripravnom stanju i držala položaj uz cestu. U međuvremenu zauzeli su i odredi II bataljona položaje također uz cestu. Taj položaj držali su ti odredi 3 dana.

1. XII. U vezi s uništenjem 2 kamiona u šumi Petkovici 2. četa ovog bataljona porušila t. stupove na cesti Vojnić—Karlovac u dužini 2 km. 1. četa porušila je na cesti Karlovac—Slunj t. t. na dužini 3 km i uništila 2 mosta. Mobilisani odred Koranski Brijeg uništio je istog dana 2 km stupova između Tušilovića i Karlovca.

2. XII. U 10 sati prije podne oko 500 Talijana počeli su redom paliti sela.

Naša 1. četa I bataljona nalazila se u Burić Selu, i kad se neprijateljska vojska približila do Gornjeg Grabovca, 1. četa je zauzela položaje frontalno i započela borbu sa neprijateljem. Neprijatelj, koji je imao 3 puta jače brojno stanje, potisnuo je našu 1. četu sa prvog položaja na drugi i to jedno pol km natrag na drugi položaj. 1. četa dobila je vezu s odredima II bataljona koji su bili na položajima prema Bijelom Klancu tj. na zapadnoj strani ceste Krnjak—Slunj. U tome času neprijatelj je palio selo Martinoviće u Krnjačkoj Rijeci, a naša četa, dok je dobila vezu s II bataljonom, hitno je obrazovala jurišni vod koji je na čelu s komandantom bataljona prešao u napad, te jurišom zauzeo Martinovića selo, gdje je ubijen 1 Talijan. Neprijatelj je nakon toga počeo naglo da se povlači i komandant bataljona dao je nalog da se neprijatelj goni. Naše trupe razvile su se od ceste Krnjak-Slunj duž cijele Rijeke do Vojničkog Grabovca i počele nastupati, dočim odredi II bataljona razvili su se zapadno od ceste Krnjak—Slunj i također počeli nastupati goneći neprijatelja. Neprijatelj je bježao u panici bez ikakvoga reda i komande i gonjen je sve do Čukura Božića gdje se je zaustavio i zauzeo položaj pod stijenom ispod koje je bilo teško istoga istjerati. Naše trupe su napravile jači pritisak, ali je neprijatelj, koristeći se dobrim zaklonom, izdržao. Mi smo sebi uzeli u zadatak da neprijatelja onako razbijena uništimo, stoga smo htjeli izdržati borbu do sumraka kada bi na juriš zauzeli neprijateljski položaj, ali u tome je došla vijest da od

Vrgin Mosta preko Vojnića kreće pomoć od 17 kamiona vojske i 8 tenkova. Među našim borcima je nastala mala zabuna, te je komandir 1. čete, bez pitanja komandanta, izdao nalog za povlačenje; komandir je u to vrijeme bio na desnom krilu, a komandant je bio na lijevom krilu položaja, naš centar i desno krilo su se povukli, dočim je lijevo krilo ostalo na položaju. Neprijatelj je to osjetio, pa je napravio jak pritisak na naše lijevo krilo na kome je bio komandant I bataljona. Tu se razvila najkrvavija borba. Bombe su bacane po 20 komada u minuti sa obje strane, protivnici su bili udaljeni oko 8 metara jedni od drugih. Za vrijeme borbe obaviješten je komandant da je desno krilo povučeno, pa je odmah poslat kurir da se povrate natrag, jer je odstupnica lijevoga krila bila potpuno ugrožena. Naše trupe su se povukle i zauzele prvošnje položaje i ponovo napale neprijatelja, u isto vrijeme stigla je neprijatelju pomoć prema ranijoj vijesti, a kako su naše trupe istrošile municiju i borci umorni, nijesmo bili u stanju da prihvatimo borbu sa svježim neprijateljskim snagama, izdao je komandant nalog za povlačenje. Za vrijeme borbe na lijevom krilu naših snaga poginuo je naš drug Miloš Petrović-Pek, pogođen metkom pod lijevu sisu; na tome mjestu izgubio je neprijatelj 17 vojnika i na desetine ranjenih.

Neprijatelj je u borbi toga dana izgubio oko 50 mrtvih te na desetine ranjenih, a mi smo imali jednoga mrtvoga i 3 lako ranjena.

Iako su se naše trupe povukle u sela i odmarale se, a neprijatelj je ostao na položaju, ali nije mogao ni taj dan ni sutradan ni stope naprijed, nego se je povratio u Karlovac paleći uz put što mu je ostalo kad je nastupao.

1. XII. Izvršila je 2. četa ovog bataljona rušenje telefonskih stupova na putu Vojnić—Karlovac. Srušeno je 2 km t.t. Isti dan 1. četa porušila je 3 km t.t. na cesti Karlovac—Slunj i 2 mosta. Mobilisani odred Koranski Brijeg uništio je 2 km t. t. između Tušilovića i Karlovca.

AKCIJE II BATALJONA

1. i 2. XII. nalazi se 2. i 3. četa ovog bataljona na položaju s I bataljonom. 2. XII oko 10 časova neprijatelj je nastupao cestom Krnjak—Veljun paleći pred sobom kuće i uništavajući narodnu imovinu. Pri svome nastupanju naišao je neprijatelj na 1. četu I bataljona i na 3. vod 2. čete ovog bataljona. Neprijatelj je vatrom odbacio ove dijelove nazad i zapalio još nekoliko kuća, a kada je vidio da naše lijevo krilo vrši opkoljavanje, počeo se naglo povlačiti prema Krnjaku. Lijevo krilo 3. čete, koje se spustilo na željeznički nasip, otvorilo je vatru iz daljine od 300 m na neprijatelja. Neprijatelj je u neredu počeo bježati prema Krnjaku. Ovaj napad lijevog krila povukao je i desno krilo u napad, tako da je neprijatelj gonjen do ceste koja se odvaja za Vojnić. Na samom raskršću napali smo neprijatelja

tako žestoko da se jedan dio odvojio i pobjegao prema Krnjaku, a drugi dio pošao je cestom prema Vojniću. Pošto mu je od strane našeg desnog krila bio presječen put za Vojnić, neprijatelj je zauzeo pljeskanu u blizini glavne ceste i odavde davao ogorčen otpor. Nešto kasnije stigla je neprijateljska motorizacija i bataljon se povukao na svoje ranije položaje. U ovoj borbi palo je 50 neprijateljskih vojnika, na našoj strani ranjen je 1 partizan. Zarobili smo 3 karabina.

3. XII. Oko 7 časova ujutro napali su odredi ovog bataljona sa jurišnom desetinom 1. čete I bataljona barake kod tunela. Napad nije uspio s razloga toga što mitraljezi 1. čete nisu mogli dejstvovati jer su bili suviše podmazani. U samom napadu poginulo je 5 neprijateljskih vojnika. S naše strane gubitaka nije bilo.

6. XII. 2. i 3. četa ovog bataljona izvršila je zasjedu na Žalčevoj Kosi čekajući automobile koji redovno između 8 i 9 časova prolaze cestom Cetin Grad—Slunj. Taj dan automobili nisu prolazili, te smo mi oko 10 sati krenuli natrag. Na povratku naišli smo na neprijateljsku zasjedu koja je otvorila na nas vatru; tom prilikom došlo je do panikerskog odstupanja kojom prilikom je ubijen drug Milan Zdjelar. On je pao od našeg metka. Jedan drug je ranjen od strane neprijatelja. Po povratku sa Žalčeve Kose zaplijenjena je pošta koja je išla za Slunj.

Od 5 o. mj. na dalje vrši 4. četa ovog bataljona uništavanje ceste Kladuša—Krstinja—Vojnić.

2. XII. Uništila je 2. četa ovog bataljona u potpunosti t. t. na cesti Karlovac-Slunj na dužini od 3 km.

AKCIJE III BATALJONA

3. XII. Odred Zbjeg s jednim rezervnim odredom srušio je t. t. stupove na cesti Primišlje-Slunj, koji još do danas nisu popravljeni.

4. XII. Odred Plaški, Tobolić i Močila pripremili su akciju na želj. stanici Modruš. Akcija nije izvršena zato što je Odred Močila odustao od akcije i uputio se u svoj logor. Odred Tobolić i Plaški pri povratku u svoj logor napali su na želj. stanicu Latin. Bačene su 3 bombe, ali pošto je jedan od Talijana opalio metak, partizani su se razbježali. 4 Talijana su ubijena a 3 ranjena.

1. XII. Razoružana je žand. stanica u Johovici. Dobijeno je 14 karabina i 246 metaka. Pri napadu žandari su pobjegli. Komanda ovog bataljona vodi istragu: radi čega je došlo do otkaza poslušnosti u 1. četi u Odredu Močila i čijom krivicom.

AKCIJE VI[1] BATALJONA

30. XII. Napadnuta je žand. stanica Žirovac. Napad je izvršio jedan odred 2 čete ovog bataljona. Akcija je uspjela. Dobiveno je 10 karabina i 12 bombi i 1700 metaka. Stanica i opština su zapaljene.

[1] Vjerojatno se odnosi na Četvrti bataljon.

Žandari, pošto su razoružani, pušteni su na slobodu. U samoj borbi ubijen je jedan žandar, a 1 je teže ranjen. Na našoj strani gubitaka nema.

4. XII. Izvršena je akcija na želj. stanicu Bačuga[2]. Dobiveno 11 karabina. Na strani neprijatelja pala su dva, a dva su ranjena, a na našoj strani 2 su partizana ubijena. Tačan izvještaj još nije stigao.

Iz gore navedenih akcija vidi se da je u roku od 8 dana dobiveno ukupno 38 karabina.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač[3]

Komandant
odsutan

BR. 49

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 9 PROSINCA 1941 GOD. ZA DOLAZAK NA KONFERENCIJU VOJNIH PREDSTAVNIKA LIKE I KORDUNA

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Br. 18. 9. XII. 1941 god.

KOMANDANTU KORDUNAŠKOG PARTIZ. ODREDA

U petak ujutro, 12. XII, treba najkasnije da počne konferencija vojnih predstavnika Like i Korduna. Od drugova s Korduna treba da dođu komandant, polit. komesar i komandant I bataljona. Budući da se komandant Lička grupe partiz. odreda[1] već nalazi ovdje, to početak konferencije ovisi o vašem dolasku. Ako se drug komandant još nije vratio iz Banije, onda će konferenciji prisustvovati polit. kom. i komandant I bataljona.

Ako [je] slučajno stigao pozvati oficir iz Gorskog Kotara, povedite odmah i njega na konferenciju.

---

[2] Vidi dok. br. 135.
[3] Vjećeslav Holjevac

[1] Narodni heroj Vlado Četković

Već vam je saopćeno da je drugarica Milka[2] pala u Karlovcu, stoga poduzmite odmah sve potrebno da se osigura prebacivanje drugova koji će nam biti upućivani iz Zagreba shodno našem dopisu br. 14[3], točka 4.

Na konferenciju ponesite materijal da biste mogli da iznesete točno stanje u Kordunu i Baniji. Ponesite točno brojno stanje sastavljeno po priloženom formularu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
M. Snagić (Seljo)[4]

Komandant
Ivo Vladić[5]

BR. 50

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OPERATIVNOG PARTIJSKOG RUKOVODSTVA CENTRALNOG KOMITETA KPH PRVOM POLOVICOM PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPJ O AKCIJAMA U SJEVERNOJ HRVATSKOJ[1]

Na području Okružnog komiteta Osijeka izvedene su slijedeće akcije:

U osječkoj ložionici oštećene su daljnje 3 lokomotive. Jedan ovdašnji simpatizer koji je putovao u Zemun zapalio je 5 vagona sijena namijenjenog za Njemačku. Izgorili su i vagoni. U posljednja dva tjedna došlo je do sudara njemačkih brzih vozova sa teretnim na pruzi Vinkovci—Šid. Prvi je bio kod Đeletovaca. Uništene su lokomotive, nekoliko vagona sa tovarom. Poginula su 3 željezničara i nekoliko Nijemaca, a ranjeno nekoliko željezničara i Nijemaca. Drugi sudar je bio kod Jankovaca prije 5 dana. Uništeni su lokomotiva i nekoliko vagona. Detalji još nisu poznati. Sabotažu su izvršili željezničari. Šef stanice iz Đeletovaca pobjegao je.

Za 7 novembra simpatizeri i omladinci po selima između Vinkovaca i Vukovara i prema Osijeku izvjesili su crvene zastave na telegrafske stupove kraj pruge, na drveće, bunare i bunkere i ispisali

[2] Narodni heroj Nada Dimić radila u Operativnom partijskom rukovodstvu Karlovac, uhapšena 17 studenog, a strijeljana od ustaša početkom 1942 godine.

[3] Vidi dok. br. 36.

[4] Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo

[5] Ivo Rukavina

[1] Redakcija posjeduje prepis izvještaja bez datuma i potpisa.

su parole: »Smrt ustašama«, »Smrt okupatorima«, »Živio SSSR« i slično. Ustaše i žandari vršili su hajku po selima i pohapsili nekoliko ljudi koji sa akcijom nemaju nikakve veze.

U Vinkovcima, u ložioni, pokvareno je 7 lokomotiva koje su ostale na otvorenoj pruzi.

Seljaci ovog kraja sve manje iznose na pijacu svoje produkte, a sada se radi na tome da se organizira potpuni bojkot gradske pijace i da seljaci odbiju davanje kukuruza i ostale hrane u državne magacine. Seljaci su otpočeli sa klanjem svinja i sakrivanjem hrane, uslijed straha pred rekvizicijom.

U Varaždinu su prije nekoliko dana stupili u štrajk radnici tvornice Tivar. Zbog nestašice kruha postavili su zahtjev: povećanje plaće i dobijanje dvostruke količine kruha. Pokušalo se razbiti štrajk prisilnim mjerama, ali nije pošlo za rukom. Radnici su dobili tražene povišice.

7 o. m. došlo je do sudara na glavnom kolodvoru u Zagrebu. Razmrskane su lokomotive i 2 poštanska vagona. Bilo je i lakše ranjenih putnika.

Nedostaje izvještaj o akcijama u Slavoniji. Posrednim putem smo saznali da je odred iz Bjelovara zaplijenio oko 15 pušaka sa municijom i da je povodom te akcije[2], na bazi denuncijacije nekog seljaka, pao sekretar O. K. (Turčin). Odred Novska[3], Nova Gradiška[4], Pakrac[5], Garešnica[6] vode već više dana borbu s žandarima i ustašama. Zvaničnog izvještaja o toku borbi nemamo.

---

[2] Odnosi se na napad na selo Novigrad. U napadu je učestvovala grupa partizana od 8 ljudi i veći broj seljaka. Ustaše iz sela prepoznali su jednog seljaka, pa su idućeg dana uhapsili njega i niz ljudi iz okolnih sela. Tada je otkriven i uhapšen Kasim Čehajić-Turčin, organizacioni sekretar Okružnog komiteta KPH Bjelovar. Poslije nekoliko dana mučenja strijeljan je u Bjelovaru 24 prosinca 1941 godine.

[3], [4], [5], [6] Ovi su odredi u ovom izvještaju prozvani po imenima mjesta, koja se nalaze u blizini planina. Odred Novska odgovara odredu sa Kričkog Brda, odred Nova Gradiška odredu sa Psunja, odred Pakrac odredu sa Papuka i odred Garešnica odredu sa Garešnice (Mosl. Gora). Vidi objašnjenje uz dok. br. 55.

BR. 51

NAREĐENJE KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 10 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDI DRUGOG BATALJONA ZA ORGANIZIRANJE JURIŠNIH DESETINA I PLAN AKCIJA ZA DRUGI BATALJON

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
Br. 42/10. XII. 41.

KOMANDANTU II BATALJONA

Primjedbe u vezi sa neracionalnim iskorištavanjem municije i neobučenosti rukovanja oružjem jesu činjenica, ali predlozi o formiranju jurišnog voda na teritoriju bataljona nisu u skladu sa onim što je nužno za nas postići u što kraćem vremenu, a sami jurišni vodovi na ostalim sektorima bili su oprobani, te su pokazali čitav niz štetnih pojava i morali biti raspušteni. Međutim, po odredima treba što prije pristupiti organizovanju i obuci jurišnih desetina kojih obuka se sastoji u rukovanju i pravilnoj primjeni vatre karabina i puškomitraljeza, te u bacanju bombi u zgrade, rovove i zaklone.

Molbu o postavljanju i predlog Dušana Komadine na dužnost zamjenika komandanta ne prihvaćamo za sada.

OPERACIONI PLAN ZA II BATALJON

Osim direktnog napada i čišćenja upornih tačaka neprijatelja, drugi način jeste blokiranje tih tačaka, što znači onemogućiti snabdijevanje i pokrete manjih odjeljenja neprijateljskih, i u tu svrhu naređujem sljedeći operacioni plan II bataljonu:

1. — Snagama I čete onesposobiti za saobraćaj ceste Generalski Stol—Dubrave, Barilović—Perjasica i Krnjak—Barilović; uništenje tih pravaca izvršiti prema uputama dobijenim od Vrhovnog štaba. Na tim pravcima postaviti kombinovane zasjede.

2. — Snagama 2. i 3. čete onesposobiti za svaki saobraćaj ceste Zagorje—Hrv. Blagaj—Slunj; Zagorje—Bandino Selo—Slunj.

3. — Snagama 4. i 3. čete onesposobiti za saobraćaj cestu Cetin Grad—Slunj.

4. — Vremenske prilike ne smiju biti smetnja za izvršenje. Prema terenskim mogućnostima držati kombinovane zasjede na tim pravcima i nastojati onemogućiti popravak tih cesta.

5. — Ovaj operativni plan za II bataljon ostaje na snazi do izmjene situacije. Komandant će me obavijestiti o izvršenju i predlo-

žiti, s obzirom na nastalu situaciju, izmjenu operativnog plana za II bataljon.

6. — Kombinovane zasjede jesu dnevne, noću samo patrole (3 partizana).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač

Komandant
Ivan Manola

BR. 52

PISMO ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 11 PROSINCA 1941 GOD. OKRUŽNOM KOMITETU KPH ZA HRVATSKO PRIMORJE

ŠTAB NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA ZA HRVATSKO PRIMORJE I G. KOTAR

DRUGOVIMA IZ OK ZA PR.[1]

Dragi drugovi, pročitali smo vaše pismo upućeno logoru u L.[2] i naročito nas veseli da ste i vi počeli da se interesujete za naš mladi partizanski pokret. Vaš odred iz L. je u vezi sa nama (sa štabom) i mi smo još odavno nastojali da ga organiziramo i u tome se uspjelo. Isto tako ukazali smo i ukazujemo mu pomoć koliko nam to dozvoljavaju naše mogućnosti. Vaša saradnja i vaša pomoć nama treba da se digne sa mrtve tačke. Mi vaš rad ne osjećamo nigdje na cijelom teritoriju nama dodijeljenom, a naročito ovih dana kada Partija postavlja i pred nas i pred vas što širu mobilizaciju ljudstva u narodno-oslobodilačke partizanske odrede. Takoreći, mi — htjeli ili ne — moramo da obavljamo jedan veliki dio vašega posla — mobilizaciju u cijelosti, a i u propagandi i agitaciji. Mislimo da vaša saradnja sa nama treba da bude svakodnevna i vaša pomoć da bude svakodnevna, i zato bi bilo potrebno da uspostavimo lični kontakt i užu saradnju kako bismo što bolje uspjeli stvoriti jake partizanske jedinice u Pr. Partija je vođa i organizator u današnjoj borbi, pa vi, kao njen dio koji u svemu tome imate veliku odgovornost, morali bi dati mnogo više. Treba da znate da smo i mi u štabu komunisti i da gledamo svim silama provesti liniju Partije u potpunosti. Prema tome nema nigdje nijedne tačke gdje bi se naš rad kosio sa vašim radom

[1] Hrvatsko Primorje
[2] Ledenice

ako bismo radili pravilno i mi i vi. Ali treba da shvatite i to da smo mi vojničko rukovodstvo koji rukovodimo odredima i akcijama, pa i tu nas vi možete pomoći.

Ovo napominjemo zato što u vašem pismu vidi se nepravilnosti i grešaka, kao n. pr. kad kažete: »Ne zaboravite da niste niti komunisti niti četnička vojska, nego hrvatska nac. revolucionarna vojska, dio oslobodilačke vojske...« Smatramo da je prva i druga formulacija nepravilna, prevedeno na naš jezik: treba da zaboravimo da smo komunisti. Nikada kao danas, baš danas, svakog momenta, treba da smo svjesni da smo komunisti i po mogućnosti bolji nego ikada. Po našemu tu vi griješite o liniju Partije. Evo što kaže naš CK.: »Partizanski odredi moraju nositi karakter narodno-oslobodilačke vojske. No, mi moramo voditi računa o sutrašnjici i učiniti sve, **u okviru oslobodilačke borbe**, da što jače učvrstimo svoje baze.« (Citirano iz pisma CK Gl. št. Hrvatske).[3]

Drugo. Na jednom mjestu kažete: »Snabdijevajte se sa svim potrebama, a to jest u prvom redu vaša dužnost; vi se snabdijevajte otimanjem od neprijatelja i izroda. Mi ćemo vam u tom pomoći, ali težište je na vama samima.« Zar je to sve što nam možete pomoći. Mi smo za to i do sada znali — da bi trebalo snabdijevati se i na taj način, ali jedan između glavnih uzroka što odredi u Pr. n su aktivniji leži u nedostatku ishrane. To je jedan i od uzroka da se ne može provesti ni široka mobilizacija, a vaša je dužnost da nas pomognete u prehrani, a ne da ostavljate sve na nama. Na taj način treba da organizirate odbore Narodno-oslobodilačke fronte koji će se starati za našu prehranu kako je to i u svim ostalim krajevima, a mi ćemo umnožiti akcije i imat ćemo vremena dvaput više nego do sada, jer ćemo osloboditi pola našeg vremena koje trošimo za nabavku hrane i iskoristiti ga u borbi protiv neprijatelja. Mi smo spremni uvijek da otimamo hranu od neprijatelja i baš unatrag nekoliko dana oteli smo više od 12 met. centi hrane, ali to ni izdaleka ne zadovoljava potrebe ni samo jedne naše manje jedinice. Pošto mi vidimo sada vrlo male mogućnosti za snabdijevanje tim putem, jer cestama kojima je prolazila hrana i gdje smo je mi plijenili više puta, ne prolazi više. Te su ceste u našim rukama i neprijatelj tim putevima ne šalje više. Mi vas molimo da nam pokažete mogućnosti nabavke tim putem, jer ih stvarno sada mi ne vidimo, osim s vremena na vrijeme što uništimo kakvog izdajicu i konfiskujemo njegovu imovinu. Drugovi, recite iskreno u čemu ste nas do sada pomogli i koliko ste ljudi mobilisali.

Vi tražite planove o akcijama koje namjeravamo izvršiti, zapravo usmeno. To tražite od jedne naše jedinice koja potpada pod našu komandu. Mi kao štab zabranjujemo da se o ijednoj akciji zna prije nego što se izvede, osim u slučaju ako ta akcija zahtijeva vašu

[3] Vidi dok. br. 32, točka 6.

stvarnu pomoć i saradnju ili ako dolazi po vašem prijedlogu; mi zahtijevamo od vas da nam date neke prijedloge o akcijama koje bi trebalo izvesti, imena ljudi izdajica koje bi trebalo uništiti, a mi ćemo nastojati da ih izvedemo ukoliko to dozvoljavaju naše snage. Dajte nam ljude iz tih uspavanih gradova i pomozite u hrani, a mi ćemo akcije. To će biti najbolja saradnja. Vaš rad slabo se osjeća i u selima i mi ga nosimo svega na našim leđima.

Vama je poznata stvar da smo mi blokirali već nekoliko cesta i da po njima kruže naše patrole, koje ne dozvoljavaju izvoz drvene robe, tog prvoklasnog ratnog materijala za neprijatelja. Kao posljedica toga, primili smo već neka pisma od vlasnika pilana, a svakako po nagovoru fašista (Talijana), da im pustimo robu i da ide na brodove, a da će oni nama dati protuusluge u novcu.

Ovakve su nam ponude dobro došle i vrlo su nam drage: 1. što kroz to vidimo da smo neprijatelja udarili na osjetljivo mjesto, zato što mu je drvo neophodno potrebno za ratne svrhe; 2. što se neprijatelj osjeća slabim da može osigurati dovoz drva sa svojim snagama; 3. što oni u nama vide snagu na koju moraju računati, nude pomirenje i nude novac.

Ali ovdje je najžalosnije, prema izvještajima drugova iz L. logora, da vi stojite na stanovištu da se uzme novac od neprijatelja a da im se puste drva da idu na tržište. Mi kao štab i kao komunisti takvu pomisao smatramo izdajom, pa i kad bi nam dali za jedna kola 50 hiljada lira. Treba da znate da bi neprijatelj platio i 50 miliona da se povučemo iz šume. Ako bismo mogli pristati na prvu stvar onda bismo mogli pristati i na drugu, a i u prvom kao i u drugom slučaju vršili bismo izdaju nad našom borbom. Mi kao štab naredili smo da se ne puste ni jedna kola građe neprijatelju i ostajemo pri tome odlučno, ne gledajući ni najmanje na neprijateljske ponude. Mi smatramo da kad su vam ponudili tako nešto — da ste nam trebali kao partijcima uputiti direktivu: »Palite pilane, ne dajte ni jedna kola građe neprijatelju, blokirajte ceste!« Sami kirijaši našu su odluku primili sa zadovoljstvom.

Očekujemo da ćete nam ubuduće pružiti svu vašu pomoć i saradnju, kao i vašu partijsku kontrolu nad našim radom kao partijaca i kao komunista, i da će naša saradnja od sada biti svakodnevna i sistematska.

Dne 11. XII. 1941

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Politkomesar:
Mijo Vuletić

Komandant:
Veljko Kovačević

BR. 53

SAOPĆENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 12 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDI DREŽNIČKE ČETE O OVLAŠĆENJU DELEGATA GLAVNOG ŠTABA ZA RJEŠAVANJE PITANJA ISHRANE I ORGANIZACIJE VEZA[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Broj: 19/41
Dana 12 XII. 1941.

KOMANDIRU DREŽNIČKE PARTIZANSKE ČETE
PARTIZANSKOG ODREDA GORSKOG KOTARA I PRIMORJA

Nosilac ovog pisma drug Miloš Kukić je kao delegat ovog G. Š. ovlašćen da riješi slijedeća pitanja:

1. Prema informacijama dobivenim od druga Slavka[2] ... postoje u vašoj četi poteškoće u ishrani partizana. S vaše strane je postavljen prijedlog da se jedan dio vaših partizana uputi na drugo mjesto gdje bi bile povoljnije prilike za ishranu. Drugu Milošu su date usmene upute za rješavanje toga pitanja.

2. Drug Miloš je također ovlašćen da preko vas organizira vezu između ovog G. Š. i komande Gorskog Kotara i Primorja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar (M. P.) Komandant

[1] Redakcija posjeduje kopiju saopćenja.
[2] Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko.

BR. 54

SAOPĆENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 13 PROSINCA 1941 GOD. OPERATIVNOM PARTIJSKOM RUKOVODSTVU CK KPH O SAVJETOVANJU VOJNIH PREDSTAVNIKA LIKE I KORDUNA, FORMIRANJU PARTIZANSKOG ODREDA I OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA BANIJU[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 19. 41.
13.XII. 1941 god.

OPER. PART. RUK. ZA HRVATSKU

Na dan 13 decembra održano je savjetovanje sa pretstavnicima Like i Korduna, a pod konac je stigao i oficir za vezu Gorskog Kotara i Primorja. Podrobniji izvještaj o tom savjetovanju dobićete po sljedećem kuriru, jer ga sad nije moguće vremenski izraditi.

Stiglo nam je pet drugova upućenih iz Zagreba preko Plaškog. Ubuduće nam ne šaljite ljude preko te javke, jer bi često dolaženje moglo lako da upropasti samu javku.

Organizovan je partizanski odred u Baniji, a isto tako i OK. o čemu vam prilažem izvještaj druga Manole.[2] Izgleda da S'sački OK nije primio nikakovo pismo o organizaciji OK za Baniju, o čemu je govorio drug Vlado[3] na sastanku u P.[etrovoj] Gori 12. XI.

Prilažem vam prvo potpuno, ali još ne sasma točno brojno stanje odreda na području ovoga G. Š-a.[4]

Politički komesar nije ovamo stigao ma da ste javili da će doći najkasnije u prošli četvrtak. Je li drug upućen ovamo?

Ne javljate nam ništa da li se slažete s našim prijedlogom za iskorištavanje drugova upućenih iz gradova.

Kao što vidite, tek sad, nakon mjesec dana, uspjelo je povezati sve odrede tako da će ovaj štab tek sad moći početi da radi u pravom opsegu.

---

[1] Redakcija posjeduje kopiju dokumenta.
[2] Srećko Manola
[3] Vlado Popović, tada sekretar Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH.
[4] Vidi dok. br. 55.

Nastojte da nam čim prije pošaljete obećanu vojnu literaturu, jer nam je ona neophodno potrebna za školovanje vojnih kadrova. Prilažemo vam i izvještaj o zadnjim akcijama.[5]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit. komesar Komandant

P. S. Prema informacijama oficira za vezu Gorskog Kotara i Primorja, uputili su oni jedno pismo za G. Š. preko Zagreba. Da li je to pismo stiglo i jeste li ga uputili ovamo?

BR. 55

BROJNO STANJE NOP ODREDA HRVATSKE OD 13 PROSINCA 1941 GODINE[1]

BROJNO STANJE

Nar. oslob. part. odr. Hrvatske na dan 13. XII. 1941 god.

Jedinica	Partizana u odredima	mobilisanih	ustrelj. naših	ustrelj. talijanskih	poškomitr. naših	poškomitr. talij.	puška manser	puška talijanskih	ručnih vojnika	civilnih puška	pištolja	metaka manser	metaka talijanskih	bombe	eksploziv za razaranje	napomena
G. Š.	15	—	—	—	—	[illegible]	7	—	—	—	7	210	—	2	—	
Lička grupa odreda	2730	—	3	—	26	—	690	5	8	9	29	4849	184	56	100	
Kordun i Banija KPO i BPO	1715	—	1	—	7	2	579	21	71	289	245	26950	1090	—	—	
H. Primorje i Gorski Kotar	330	—	—	—	15	5	275	10	5	2	10	5000	800	15	231	
Svega	5790	—	4	—	48	7	1547	36	84	300	291	37009	2074	73	331	

Polit. komesar
M. Snagić (Seljo)

Komandant
Ivo Vladić

[5] Vidi dok. br. 56.

[1] Pregled brojnog stanja napravljen je za vrijeme stvaranja Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske, koji tada nije imao direktnu vezu sa Slavonijom, Hrvatskim Zagorjem i Dalmacijom, pa zbog toga nedo-

BR. 56

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJAMA LIČKIH, KORDUNAŠKIH I BANIJSKIH PARTIZANA OD 1 DO 8 PROSINCA 1941 GODINE

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Op. br. 1/41
13. XII. 1941 god.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ
LIČKA GRUPA PARTIZANSKIH ODREDA

2. XII Otočački vod napao je jedan talijanski kamion sa vojskom kod Žute Lokve. Poginula su 4 talijanska vojnika i jedan oficir, dok su tri vojnika bila ranjena. Pošto je Talijanima došla pomoć, naš se vod morao povući pred brojnijim neprijateljem. Na našoj strani nije bilo žrtava.

Vod iz Dabra dočekao je iz zasjede Talijane i ubio 2 talijanska oficira. Nakon toga napali su Talijani, oko 2.000, Dabar i spalili u okolnim selima oko 60 kuća. Vod se je morao povući, a Talijani su ubili 11 civila a mnogo ih pohapsili.

Kordunaški partizanski odred i Banijski partizanski odred

1. XII 1. četa I bataljona porušila je t. t. stupove na cesti Vojnić—Karlovac i Tušilović—Karlovac u duž ni od pet km.

2. četa I bataljona srušila je na cesti Vojnić—Karlovac t. t. stupova 2 km.

---

staju podaci za te oblasti. Međutim, prema sjećanju drugova Karla Mrazovića-Gašpara i Stanka Radovanovića-Udarnika, u Slavoniji su tada bila tri odreda. Jedan na sektoru Psunj, jačine oko 80 boraca, drugi na sektoru Krndija—Papuk, oko 140 boraca, treći na sektoru Moslavina, oko 50 boraca i brodska grupa, oko 30 boraca. Oni su imali od oružja: 1 laki mitraljez »Maksim«; 3 puškomitraljeza »Brno«, oko 90 vojničkih i 20—30 lovačkih pušaka.

U Hrvatskom Zagorju, prema sjećanju druga Marka Belinića, postojao je tada Kalnički odred jačine tridesetak partizana. Od naoružanja imao je puške, bombe, pištolje i mitraljez. Sačinjavali su ga varaždinski radnici, a rukovodioci su bili: narodni heroj Petar Biškup-Veno (poginuo kao komandant XXXII divizije 1945 god.), Florijan Bobić, tada sekretar Okružnog komiteta KPH Varaždin (poginuo travnja 1942 god.), Vilko Jurec (poginuo travnja 1942 god.) i Gabrijel Santo.

U Dalmaciji je tada bilo oko 250 partizana, što se detaljno vidi iz dok. br. 78. Tako je polovicom prosinca bilo ukupno u Hrvatskoj blizu 6400 partizana, a pored toga postojalo je više grupa partizana koje su izvodile razne diverzije i akcije, kao u Zagrebu, Splitu, na otocima i drugim mjestima.

1. četa I bataljona srušila dva mosta.

2. četa III bataljona razoružala žand. stanicu Johovicu. Zarobljeno 14 karabina i 246 metaka. Žandari su se razbježali.

1. četa IV bataljona prodefilovala kroz hrvatsko selo Lukinići.

Vod 2. čete VI bataljona napao žand. stanicu Žirovac. Zaplijenjeno je 10 karabina, 12 bombi i 1.700 metaka. Stanica i općina su zapaljene. U borbi je jedan žandar ubijen i jedan ranjen, ostali razoružani i pušteni na slobodu.

2. XII napale su jače snage Talijana i ustaša iz Karlovca predjele na zapad od Petrove G.[ore]. Palili su sela i pucali na civilno stanovništvo. Da bi spriječili palež, stupili su partizani I i II bataljona u frontalnu borbu s Talijanima. Borbe su trajale dva dana i bile su vrlo žestoke. Talijani su upotrebljavali i tenkove. Na našoj strani pao je jedan drug, a tri su lako ranjena. Talijani su imali preko 50 mrtvih i nepoznati broj ranjenih. Drugi dan su se Talijani povukli u Karlovac paleći ponovno sela na svom povratku. Mržnja protiv Talijana među civilnim stanovništvom je ogromna. Zarobljeno je 10 karabina. Da nije bilo tenkova, doživjeli bi Talijani žestok poraz, jer su već znatni njihovi dijelovi bili opkoljeni.

2. četa II bataljona uništila na cesti Karlovac—Slunj tri km t. t. stupova.

3. XII dijelovi II bataljona napali žand. barake kod Veljuna. Poginulo je pet neprijateljskih vojnika.

Vod 1. čete III bataljona srušio t. t. stupove na cesti Primišlje—Slunj.

4. XII 1. četa III bataljona pošla na željez. stanicu Modruš, ali je nije napala jer je jedan vod otkazao poslušnost. Pri povratku napadnuti Talijani na želj. stanici Latin. 4 Talijana su poginula a tri ranjena. Partizani su se razbježali, ma da su Talijane uspješno napali. O događaju se vodi istraga.

Četa VI bataljona razoružala željezničku stanicu Bačuga, pala su dva domobrana a dva su ranjena, a partizana su dvojica poginula. Dobiveno je 12 karabina.

5 i 6 XII. Jedinice IV bataljona razrušile prugu između Skakavca i Vrgin Mosta na tri mjesta. T. t. linije uništene na 8 km. Zapaljena želj. stanica Udbina—Sjeničak.

6. XII počela je 4. četa II bataljona da uništava sistematski cestu Kladuša—Krstinja—Vojnić. Istoga dana naišla je 2. i 3. četa II bataljona na žandarsku zasjedu na Žalčevoj Kosi. Jedan partizan je poginuo, jedan je ranjen.

8. XII. jedinice IV bataljona prešle Kupu i napale žand. stanicu u Pisarovini. Oduzeto je 6 karabina i razoreni t. t. stupovi ispred i iza Pisarovine.

Odred Gorskog Kotara i Primorja

4. XII prišli su partizani I bataljona periferiji Ogulina tražeći poznate ustaške krvoloke iz sela Puškarića.[1] Nijedan ustaša nije spavao u svojoj kući. Zapaljena je kuća jednog ustaše i zapljenjeno 40 kg masti, 2 para cipela i jedno odijelo. Akcija je bila odgovor na strijeljanje 14 drugova u Ogulinu.

5. XII jedinica I bataljona rastovarila je 19 vozova tehničkog i ogrevnog drveta upozorivši kirijaše da više ne voze drva ustašama i Talijanima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar (M. P.) Komandant
M. Snagić (Seljo)[2] **Ivo Vladić**[3]

BR. 57

PISMO POLITIČKOG KOMESARA DRUGOG BATALJONA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 14 PROSINCA 1941 GOD. POLITIČKIM KOMESARIMA ČETA I VODOVA U VEZI SA ZAKLJUČCIMA PRVE KONFERENCIJE POLITIČKIH RUKOVODILACA U BATALJONU

KOMANDA II PART. BATALJONA
NAC. OSLOBODILAČKOG POKRETA
KORDUNA I BANIJE

Komesarijat

Br. 16, 14-XII-1941

PISMO SA PRVE KONFERENCIJE KOMESARIMA ČETA I VODOVA

Svima

Drugovi komesari, ovih dana održana je konferencija svih komesara četa i vodova Drugog bataljona na kojoj se došlo do vrlo povoljnih rezultata u vojničkom i političkom pogledu koji su se postigli u posljednjih par mjeseci.

---

[1] Na karti: Puškarić Selo
[2] Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo
[3] Ivo Rukavina

Ali postoje još dosta veliki nedostatci kod pojedinih četa i odreda, odnosno vodova; iz izvještaja koji su podnijeli drugovi komesari vidi se da svagdje vlada dobra odlučnost za borbu protiv okupatora i njihovih slugu. Izuzev druga komesara iz III voda 1 čete (Skrada), koji kaže da je nesmišljeno napadati neprijatelja na cesti Krnjak—Veljun, naglašujući da se ne isplati za 10 do 15 karabina da se popali veći dio kuća. Ovaj drug ne poznaje okolnosti fašizma kome je cilj uništavanje svih naroda Evrope, a niti je shvatio borbu koju vodimo, već misli na neki preokret da se može dočekati bez ikakove borbe.

Ostali drugovi komesari osuđivali su mišljenje pomenutog druga, ta se činjenica pokazala na licu mjesta izjavom druga komesara iz voda II čete M. Majstorovića,[1] koji je izjavio da u njegovom vodu vlada neobično raspoloženje drugova za borbu. Iako je na području ovoga voda i po četvrti put izvršeno paljenje kuća, isto tako i kod naroda vlada oduševljenje za borbu ne obazirući se na svoju imovinu, jer fašistički je osnovni cilj uništavanje narodne imovine i naroda. I pored dobrih uspjeha koji su se postigli u posljednje vrijeme, tj. u toku borbe, pokazali su se i nedostatci u radu, koje je ova konferencija konstatovala, a to su slijedeći:

I) Da drugovi komesari ne postupaju tačno po uputima i naređenju koja dobivaju iz komesarijata bataljona.

II) Da ne postupaju energično u rješavanju raznih problema, kao napr. istragom po pitanju pljačke i sličnih drugih stvari, već sve ostavljaju za kasnije kada se dogodi da se donese mnogo veća šteta.

III) Da se nije posvetila pažnja komesarskom dnevniku u četama i vodovima koji koristi za svakodnevni pregled komesarskog rada.

IV) Da nijesu izdane zidne novine za partizane.

V) Da se nije u pojedinim odredima uveo antifašistički pozdrav, kao i populariziranje imena partizani a raskrinkavanje imena četnici.

VI) Da nisu izvršene zakletve u svim vodovima koje su trebale biti još davno izvršene.

VII) Da se nije izvršio popis palih žrtava od ustaških bandi i to unatrag koliko se može saznati, iako su naređenja i uputstva poslata da se sve to izvrši.

VIII) Da još nijedna četa ni vod nije pristupio čitanju časopisa koji se odnose na partizane, tj. kolektivnom čitanju.

IX) Da ni u jednom izvještaju nije naglašeno kako se postupilo po dobivenim uputstvima iz komesarijata bataljona.

---

[1] Mile Majstorović

X) Da dobiveni bilten Gl. štaba »Partizan«, radio-vijesti i druge slične stvari nisu dodavane nac. oslobodilačkim odborima, što je potrebno da isti sve to prouče.

U vezi gore izloženih grešaka koje je konferencija konstatovala, postavlja ovaj komesarijat pred sve drugove komesare vodova da te greške ubuduće izbjegavaju. Da bi drugovi komesari popravili gore iznesene greške, potrebno je pristupiti likvidaciji gornjih tačaka, a to je da se sve tačke dobro prouče i popularziraju među partizanima, te na taj način moći će se likvidirati. Komesari četa pozvaće komesare vodova koji će ovo pismo kao i ostala dobivena uputstva dobro proučiti, a zatim i zajednički zaključak donijeti. Dužnost je pol. komesara da u odredu vlada potpuna atmosfera drugarstva i rada, a ne da se partizani bave sa onim što ih nije dostojno, kao napr. kartanje, rđavi izrazi, svađa među drugovima i druge slične stvari koje ne odgovaraju današnjoj borbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol.komesar
Dmitrović[3]

Drugovi komesari, popišite u svojim vodovima koliko imate partizana neopskrbljenih sa čarapama, plahtama i peškirima za brisanje, te izvještaj pošaljite odmah ovom bataljonu da se vidi pregled neopskrbljenih.

BR. 58

PRAVILNIK O ORGANIZACIJI I RADU NARODNOOSLOBODILAČKIH ODBORA U KOTARU KIRINSKO—SJENIČARSKOM OD 14 PROSINCA 1941 GODINE[1]

Dana 14. XII. 1941 sastala se u mjestu Ostrožinu apsolutna većina od naroda izabranih odbornika Nacionalnog oslobodilačkog fronta, da u svom kraju uspostave vlast prema okružnici CK KPH br. 3.

Ovi odbornici odlučili su slijedeće:

1. Odbori Narodno-oslobodilačkog fronta predstavljaju vlast, koja vodi nacionalno-oslobodilačku borbu i traje dok ta borba ne bude završena.

---

[3] Dušan Dmitrović

[1] Redakcija posjeduje prepis pravilnika.

2. Narodna vlast odlučuje o narodu i vojsci. Vojsku uzdržava i pomaže, brine za narodnu ishranu (narodno gospodarstvo), liječenje, odgoj, sudstvo i upravu.

3. Narodna vlast vrši se prema slijedećem

PRAVILNIKU

1.) Mjesta (sela) Prkosi, Moravci, Las, Sjenička Udbina, Gor. Sjeničak, D. Sjen.čak, Utinja, Slavsko Polje, Brnjavac sačinjavaju jednu općinu sa općinskim odborom nac. oslobod. fronta (Onof od 5 lica u Sjeničaku). Ime općine je Sjeničak.

2.) Mjesta (sela) Pješčanica, Ostrožin, Kirin, Kozarac, Bović, Golinja, Cremušnica, Šljivovac, Stipan, Dugo Selo i Trepča sačinjavaju jednu općinu sa općinskim odborom od 5 lica u Kirinu. Ime općine je Kirin.

3.) Općine Sjeničak i Kirin sačinjavaju srez. Ime sreza: Kirinsko-sjeničarski srez. Srezom upravlja odbor od 5 lica koji zasjeda svakog prvog i petnaestog u mjesecu u mjestu Ostrožin.

4.) U svakom selu osnovan je seoski mjesni odbor (Onof). Broj članova odbora, mjesto sastajanja i vrijeme odlučeno je prema mjesnim prilikama.

A) UPRAVA

1.) Sreski odbor (Sonof) odlučuje na teritoriji cijelog sreza.

2.) Općinski odbor odlučuje na teritoriji svoje općine.

3.) Mjesni odbori odlučuju svaki u svome selu (mjestu).

4.) Mjesni odbori podređeni su općinskim odborima.

5.) Općinski odbori podređeni su sreskom odboru.

6.) Sreski odbor podređen je Okružnom (pokrajinskom) odboru.

7.) Svaki[2] odbor vrši nadzor i daje upute općinskim odborima.

8.) Općinski odbori daju upute seoskim odborima, koji se nalaze na njihovoj teritoriji.

9.) Za upute i objašnjenja svaki odbor pita svoj nadležni odbor.

10.) Svaki od stanovnika ovog sreza može i dužnost mu je da normu ili svoj prijedlog koji bi se mogao u praksi primjeniti dostavi svom nadležnom mjesnom odborniku, a ovaj će na nadležno mjesto.

11.) Svaki stanovnik radi interpelacije i ankete može također staviti svoj prigovor za ukidanje norme koja se u praksi pokaže neprijemljivom.

12.) Odbori odlučuju tajnim glasanjem.

13.) Ako neki odbor dođe u sukob sa privatnim licem, spor će riješiti nadležni odbor.

14.) Svaki odbornik za svoj rad biće pred narodom pohvaljen, odnosno ukoren.

---

[2] U prepisu je omaškom napisano »svaki« umjesto »sreski«.

15.) Norme manjeg značenja može izmijeniti ili nadopuniti sreski odbor, a norme većeg značenja svi odbornici ovog sreza.

16.) Sva rješenja i odluke odbora imadu se voditi u posebnom zapisniku.

17.) Vođenje zapisnika može biti ćirilicom ili latinicom.

18.) Sva javna dobra t. zv. »NDH« na teritoriji ovog sreza pripadaju pod ovu upravu.

19.) Svi uredi, zakoni, norme t. zv. »NDH« od danas prestaju važiti.

20.) Mjesni odbor rješava: a.) sporove u vrijednosti do 2.000 din. (dvije hiljade dinara), b.) izriče presude do pet dana zatvora ili prisilnog rada u korist zajednice, c.) izriče globu do 500 din. koja ide nacionalno-oslobodilačkom fondu, d.) **određuje seoske straže**, e.) popisuje stanovništvo, hranu i stoku, f.) kupi priloge za Fond nac. oslobod. fronta, g.) brine se o siromašnim, h.) popularise nacionalno-oslobodilačku borbu i rješava sporove među privatnicima do gore označene vrijednosti, j.) rješava sitne kućne sporove, k.) brine se za kopanje zemunica i spravljanje hrane.

21.) Općinski odbor rješava sporove do din. 10.000 vrijednosti, b.) izriče presude do 10 dana zatvora ili prisilnog rada u korist zajednice, c.) izriče globu do din. 1.000, d.) novači partizane (regrutuje vojsku), e.) rješava kućne sporove, f.) vrši nadzor nad seoskim odborom.

22.) Sreski odbor rješava: a.) sporove preko din. 10.000, b.) izriče najteže presude, kontroliše općinske odbore.

23.) Mjesni odbor popisuje stanovništvo, općinski odbor vodi maticu rođenih, oženjenih i umrlih.

24.) Za slučaj bolesti općina ima organizirati liječenje.

B) GOSPODARSTVO

1.) Radi prehrane stanovnika određuje se kontrola nad suviškom hrane, da se ne ukrije ili ne proda izvan našeg teritorija, naročito ne fašistima.

2.) Višak hrane koji se ustanovi kod bogatijih moraće se prinudno prodati siromašnima po određenoj cijeni.

3.) Najsiromašniji dobiće podporu iz fonda Narodno-oslobod. fronta.

4.) Lica koja svojim ponašanjem i radom nisu dostojna te podpore biće prinuđena da istu odrade u korist zajednice.

5.) Vodiće se evidencija u stoci na taj način da će se dozvoljavati uzgoj iste samo u nužnoj količini.

6.) Određuje se štednja na hrani. Rasipnici biće strogo kažnjeni.

7.) Svaki odbor imaće fond Nac. oslobod. fronta.

8.) U fond Nacional. oslobod. fronta spada sabiranje hrane i novca, koju vrše odbornici Nacional. oslobod. fronta, od partizana zaplijenjena neprijateljska imovina, te globe ubrane po odluci odbora.

9.) Radi izmjene dobra određuje se tržište u općini Sjeničak (Svetinje) svake subote, u općini Kirin (Crkvište) svake srijede.

10.) Dozvoljava se izvoz izvan granica ovog sreza samo u zamjeni za robu, a ne za novac, da se spriječi podupiranje neprijatelja.

11.) Zabranjuje se uništavanje šuma. Drva za ogrev i građu dodjeljuje seoski odbornik sa lugarom besplatno.

12.) Lihvarstvo, zelenaštvo i kamati (ugovoreni od danas) strogo je zabranjeno.

13.) Određuje se cijena kukuruzu din. 300 za vagan,[3] pšenici 500 din., grahu din. 400, krumpiru 100 din. i za jaja 2.50 din. po kom.

C) SUDSTVO

1.) Sporovi koji nastanu između privatnika, zatim privatnika i pripadnika narodne vojske, te privatnika i odbora sudiće odbori prema svojoj nadležnosti.

2.) Spor će se rješavati samo na podnošenje tužbe.

3.) Tužba se podnosi usmeno ili pismeno.

4.) Tužbe bez potpisa neće se primati.

5.) Svaki tužitelj mora svoju tužbu potvrditi sa svjedocima ili dokumentima.

6.) Tuženi mora potvrditi svoju odbranu.

7.) Tužitelj koji bi zlonamjerno htio oštetiti tuženog, pa bude odbijen nakon neuspjele tužbe, biće kažnjen.

8.) Odbornik koji je u rodbinskim vezama sa bilo kojom strankom isključuje se od rješavanja.

9.) Stranka nezadovoljna sa presudom može se žaliti višem odboru u roku od 15 dana.

10.) Stranka koja je suđena po sreskom odboru može ponoviti sud kod istoga također u roku od 15 dana u slučaju ako je pribavila nove dokaze.

11.) Odbornik koji bi primao mita biće najstrožije kažnjen.

12.) Tužba se podnosi u mjestu tuženog, odnosno u mjestu načinjenog djela. Drugi odbori nisu nadležni i ne smiju tužbu primati.

13.) Nikoga se ne smije hapsiti prije dozvole odbora.

14.) Partizani na svoju ruku ne smiju nikome suditi niti ga hapsiti.

15.) Predvođenja na potražnju odbora vrše rezervni seoski odredi.

---

[3] Narodna mjera, oko 45 kg težine.

16.) Ako partizan ošteti ili napadne civila, civil tuži nadležnom odboru Nac. oslobod. fronta, te ovaj u prisutnosti partizanovog komesara i komandira sudi partizanu.

17.) Ako civil ošteti ili napadne partizana, partizan preko svog komandira stavlja tužbu nadležnom odboru Nac. oslobod. fronta, te ovaj u prisutnosti komandira i komesara partizanovog sudi civila.

18.) Partizanu za manje greške sude predpostavljeni komandiri, a za veće sudi odbor Narod. oslobod. fronta u prisutnosti komandira i komesara.

19.) Ustašama i fašistima u civilu ili uniformi sudi partizanska narodna vojska.

20.) Odborniku sudi nadležni odbor.

21.) Izdaja, špijunaža u korist neprijatelja, ubijstvo, opetovana krađa itd. kažnjava se smrću.

22.) Sreski odbor kvalifikuje ova djela.

23.) Odbornicima koji bi po privatnima stvarima izlazili iz mjesta službovanja i rješavali sporove privatnika pripada odšteta 50 din. na dan.

24.) Ovu će odštetu predujmiti tužilac, a krivac isplatiti tužitelju.

25.) Siromašna lica neće plaćati odštetu.

26.) Tko je siromašan u ovom pogledu određuje narodni odbor.

27.) Ova odšteta pripada svim odbornicima bez obzira u kome su odboru.

28.) Izlaziti na lice mjesta će odbornici po redu (po broju slučajeva).

29.) Ovaj pravilnik podpisuje u ime odbornika sreski odbor i izaslanik partizanske vojske IV bataljona, te ga interesiranim proglašuju.

U Ostrožinu 14. XII. 1941 god.

SRESKI ODBOR
Podpis nečitljiv

IZASLANIK PARTIZANSKE VOJSKE
IV BATALJONA
Podpis nečitljiv

BR. 59

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 15 PROSINCA 1941 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA JUGOSLAVIJE O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI IZNIJETOJ NA SAVJETOVANJU SA PREDSTAVNICIMA ŠTABOVA ODREDA

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 22/41
15. XII. 1941 god.

VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

Na dan 13. XII održano je u G. Š. H. savjetovanje sa predstavnicima Like i Korduna. Bili su prisutni samo komandanti. Polit. komesari nisu prisustvovali, da se jedinice ne bi ostavile bez komandnog sastava.

O stanju u Lici dao je komandant Lička grupe partiz. odreda[1] slijedeći izvještaj:

Vojna reorganizacija još nije potpuno provedena, a provodi se svega mjesec dana. U prvo vrijeme je glavna pažnja posvećena političkom i propagandnom radu. Odredi nisu bili vojnički organizovani niti je komanda nad njima imala stvarnu kontrolu. Velika količina oružja, koja je u prvim akcijama oteta neprijatelju, dopala je u ruke seljacima, koji su iza odreda dolazili na polje borbe i nosili oružje svojim kućama. Još se uvijek veća količina oružja nalazi raspršena u selima nego u rukama partizanskih odreda. Ti seljaci neće da stupe u borbu protiv Talijana, a oružje neće da predaju partizanima. Među tim naoružanim seljacima pokušavaju sada izdajnički talijanofilski elementi da organiziraju svoju vojsku koja bi sarađivala sa Talijanima. Njihov uspjeh nije naročit, jače su im pozicije samo u Srbu, gdje oni raspolažu sa nekih 800 karabina. Talijani dozvoljavaju selskim stražarima, većinom bivšim žandarima, da nose oružje. Talijani obećavaju tim elementima i oružje za borbu protiv partizana. U posljednje vrijeme su razaslani drugovi na rad u pojedine krajeve u kojima rade ti izdajnički elementi, tako da se stanje svuda popravlja. Iz samog Srba prilaze mnogi naoružani omladinci k partizanima i oni danas čine jezgro jurišne čete »Marka Oreškovića«. Organizaciono stanje je slijedeće: Gospićki kotar. Formiran odred od 2.000 partizana sa 200 pušaka i 8 puškomitraljeza. Viši

[1] Narodni heroj Vlado Četković

komandni sastav osim jednog komandanta bataljona su komunisti. Većina ovih partizana nisu spremni za borbu s Talijanima. Formiran je jurišni vod od 40 ljudi koji je spreman za sve akcije.

U Lapcu je formiran bataljon od 390 ljudi sa 270 pušaka, 2 teška i 8 puškomitraljeza, te jednom haubicom sa 10 cm. Komandant je bivši oficir, nije komunista. Formiran je jurišni vod od 60 ljudi, spreman za borbu sa Talijanima. Teška situacija... se popravlja. U Lapcu se nalazi posada od 200 talijanskih vojnika.

Talijani, uvidjevši naš politički uspjeh, nastavljaju svoj rad raznim formama. Naoružavaju ustaše i seljake, a imade se pojava i agenture, gdje nastoje povezivati se s našim drugovima i uvlačiti se u KP (izgleda da je to u vezi s engleskom agenturom). Talijani rade preko Rašete, Omčikusa, Radjenovića, Đujića i dr. Njihov rad naročito je otežao naše stanje u Srbu.

Sa drugovima koji su radili na sjeveru, Buzdovanom[2] i Stipom Palentom,[3] imali smo slabe veze. Prema posljednim vijestima njihov je rad slab, što ćemo nastojati da u najkraće vrijeme popravimo. Veze su bile bolje sa Korenicom, Udbinom i Gospićem.

Korenica. Bataljon od 450 ljudi. Komandant bataljona bivši samostalac i novinar. Komesar Srđan[4]... Naoružanje: 100 karabina, 6 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez, 50 bombi.

Otočac. Tek u zadnje vrijeme sprovedena je vojna reorganizacija sa 760 ljudi, 20 karabina, od toga 2 talijanska, 8 manlihera i 9 civilnih pušaka. Slabo se stoji sa municijom.

Udbina. Još nije sprovedena vojna reorganizacija, zbog toga što su Talijani uhvatili odgovornoga druga.[5] Tamo se nalazi 100 karabina i 2 puškomitraljeza.

Perušić. Tamo također reorganizacija nije završena. Postoji jedan vod od 25 ljudi potpuno naoružan, u sastavu su sve Hrvati.

Gračac. Organizaciono još nismo uspjeli uspostaviti našu jedinicu, sa druge strane četnički utjecaj je tu jak. U Zrmanji imademo jedan vod od 25 ljudi pod našim uticajem.

Kotar Brinje. Sa tim kotarom veza je slaba. Znademo da postoji jedan vod od 36 karabina i dosta aktivan. Ne znamo da li se taj izvještaj odnaša na prošlo djelovanje ili sadašnje.

Četa »Marko Orešković« sastoji se od 130 ljudi, 100 karabina, 1 talij. i 4 puškomitraljeza. To je jedna od najboljih naših jedinica. Ta je četa najpokretnija.

Naš štab još nije dobro organiziran zbog nedostatka potrebnih ljudi. Sastoji se od komandanta i komesara[6] i operativnog oficira,[7]

---

[2] Pero Grubor
[3] Stipe Ugarković, tada komandant bataljona u Škarama.
[4] Srđan Brujić
[5] Mićun Šakić, tada komandant Krbavskog bataljona.
[6] Šime Balen
[7] Miloš Uzelac

a koji je bivši narednik (bespartijni). Ukazuje nam se potreba načelnika štaba kao i lica za veze i informacije. Uprkos svega veze sa bataljonima se poboljšavaju pomoću direktnih kurira. Veze sa Brinjem i Otočcem su još slabe, a sa Gračacem veza se održava preko partije. U prvom odredu su veze dobre.

Naše snage za sada su dosta slabe za ofanzivnu borbu, dok za odbranu bi bile skoro sve. Za ofanzivne akcije upotrebljavamo uglavnom pokretne jedinice, koje sadrže oko 300 ljudi, uglavnom omladina. Svi odredi osim Korenice položili su zakletvu. Po selima nalazi se dosta oružja koje ne možemo za sada pokrenuti u borbu, niti sa njima samima, a niti hoće oružje predati za borbu pod cijenu života. Za kretanje u borbu izgledi su samo preko omladine, dok uglavnom to pitanje mislimo riješiti kroz razoružanje tih sela, koja su pod talijanskim uticajem. Na pr. u Srbu se nalazi oko 800 pušaka pod talijanskim uticajem. Talijani tim seljacima obećavaju oružje za borbu protiv partizana. Organiziraju naoružane seoske straže i organiziraju »puk nacionalnog oslobođenja«, kojemu su dali ime »Kralj Petar«. Mi smo poduzeli mjere preko pojedinaca za rad tamo. Imademo u tome već i uspjeha. Po selima, kako hrvatskim tako i srpskim, nalazi se dosta oružja. Talijani su naoružali jedno ustaško selo. U srpskim selima nalazi se oko 1.200 pušaka i desetak automatskog oružja. Sve to oružje nije pod našom kontrolom, čak što više većina toga oružja nalazi se pod uticajem neprijatelja, četnika i ostalih. Mi uspjevamo u pridobijanju ljudi iz te sredine sa oružjem. Iz Srba je prešlo oko 50 mladih ljudi u pokretnu četu »Marka Oreškovića«. Talijani rade u masama i pomažu svoje agente u organizaciji, ali četnici su još za sada slabo organizovani. Nezadovoljstvo u narodu protiv Talijana raste. Naše dosadašnje akcije uglavnom su sitne, osim onih oko Lapca. Tom akcijom razbita je dosta velika ustaška snaga, a između ostaloga pao nam je u plijen jedan top, 1—6 oktobra. Palo oružje nismo uspjeli pokupiti, već su ga pokupili seljaci koji nisu učestvovali u borbi, i zadržali ga. Lička pruga je razorena triputa, dvaputa sa nagaznim minama i jedanput sa razšarafljivanjem šinja. Na mostu »Bender« još nismo mogli pristupiti razaranju. U skoro vrijeme treba da dobijemo za to eksploziva iz Dalmacije. Četa »Marko Orešković« krenula je da razori prugu. (Stigle su vijesti o uspjehu te akcije). Neprijateljske snage kreću se kod nas oko 22.000 Talijana i oko 5.000 Hrvata, koji u posljednje vrijeme se povećavaju. Bojkot tržišta uspijeva prilično. Talijanima nedostaje hrane, što ih prisiljava na pljačku po selima, te samim tim izazivaju otpor i borbu stanovništva protiv sebe. Talijani primjenjuju paljenje sela i hapšenje seljaka. Imali smo jedan slučaj zamjene; zarobljene talijanske vojnike zamijenili smo za komandanta

jednog bataljona[8] (za kojega su znali da je komandant bataljona) i oko 17 seljaka. Sada stojimo pred izvršenjem većih akcija. Dobili smo doktora, koji je zaposlen oko obrazovanja bolničara i organizacije bolnice, a koja, po njegovom mišljenju, treba da bude u jednoj kući slobodnog teritorija. U organizaciji je radionica sa drebankom. Teškoće su u pogonu.

Kordun i Banija

O stanju Korduna i Banije dao je komandant Kordunaškog partiz. odreda[9] slijedeći izvještaj:

Prvo je nedostatak u našim štabovima. U našim štabovima nema dovoljan broj drugova za dužnosti, nedostaje i sposobnosti u izvršenju dužnosti, a ima i propusta. Naročita poteškoća je sa ljudima podignutim iz terena u savladavanju svoje dužnosti. IV bataljon primio je frontalnu borbu sa Talijanima braneći sela od paleža. Neprijatelj je odbijen sa mnogo gubitaka, dok sa naše strane su gubitci maleni. Sa tom borbom mi smo dobili mnogo, jedino je slabo što smo potrošili mnogo municije. Seljaci su stajali iza naših partizana sa raznim predmetima u rukama. Poslije te borbe upravo su se srasli seljaci sa partizanima i traže od partizana da budu u selu a ne više u šumi. Politički se dobilo mnogo. Izvršena je reorganizacija u Baniji. Uspostavljena je jedinstvena komanda Banije. Organizovan je bataljon sa 4 čete, komandant bataljona je drug Gaćeša,[10] a komesar Đuro Kladarin, obadva partijci. Pod tu komandu uključena je petrinjsko-sisačka grupa. Znatno je proširenо djelovanje na srez Dvorski. Opšti uslovi za djelovanje u tom rajonu su dobri. Dvorski srez bio je do sada netaknut sa naše kao i sa neprijateljske strane, i ako su uslovi za naše djelovanje odgovarajući, što je dokazano po radu drugova koji se sada tamo nalaze.

Talijana u samom rajonu nema, tek manja ustaška i žandarska uporišta. Za razbijanje logora dopremaju snage i to ustaše, vojsku i žandare iz okolnih garnizona. U Šamarici je u prvo vrijeme bio sakupljen neborački elemenat. Seljaci, miješani sa kulacima, tražili su na taj način lično osiguranje i organizaciju života više nego borbu. Same borbe čistile su i osposobljavale jedinice za borbu, pojedinci otstranjeni, a masa prelazi sve više u borbene jedinice, kako organizaciono tako i sa svojim glavnim zadatkom zajedničke borbe. Četničkih grupacija nema, osim jednoga koji kao komandir voda nastoji da u potpunosti izvršava naša naređenja. Glavne dosadašnje akcije vršile su se na uništenju cesta i mostova kao i manjih žandarskih i ustaških uporišta. U pitanju Hrvata nameće se glavni

---

[8] Mićun Šakić
[9] Srećko Manola
[10] Narodni heroj Vasilj Gaćeša

zadatak na Partiju. Otpočelo se sa školama po četama za vojne kadrove. Imali smo jedan slučaj u pripremanju atentata na komandanta bataljona i kao člana Štaba G. Š. H. druga Čanicu. Priprema je bila na vrijeme otkrivena, organizatori i učesnici pohvatani i likvidirani. Radi se [na] potpunom čišćenju ljudi koji su bili s time u vezi. U tom organizovanju učestvuju također neki elementi van naših jedinica, koji služe kao agenti neprijatelja, te su na taj način htjeli da nam zadadu udarac, što im nije uspjelo. Neprijateljsko uporište Veljun prelazi na odbranu, postavili su bodljikavu žicu i rovove. Ovih dana hrana im je dostavljena sa avionom. IV bataljon naročito je uspio sa svojim političkim radom sa seljaštvom i sa vezama među Hrvatima. Ovih dana izvršili su uspješan prepad u Pisarovini. Karlovačka akcija je imala naročit politički značaj. Talijansko službeno mišljenje je da su to izvršili domobranci. Politički rad u odredima je potpuno nedostatan i neorganizovan. Naši komesari najteže savladavaju dužnost u organizaciji života partizana. Odnos muslimana prema nama se je u mnogome popravio toliko da je već sada dobar. Likvidacija neprijatelja iz naših redova izvršena je bez predomišljanja i kolebanja, što više uz široku podršku. Obavještajna služba još nije organizovana, ali njezino djelovanje već otpočinje. Po pitanju spora i sukoba sa Dražom Mihailovićem izdati će se letak Srbima i Hrvatima.

Zaključci:

I. Organizacija štabova. Naši štabovi moraju obavezno da se proširuju. Oni se moraju dopunjavati sa licima koja su prošla borbene jedinice i pokazali se neograničeno požrtvovnim i koji posjeduju sposobnosti za daljnji razvitak. Kod viših štabova ukazuje se potreba na slijedeći raspored dužnosti: komandant, komesar odreda, pomoćnik komandanta, operativni oficir, oficir za informativnu i obavještajnu službu (vojnu i političku), oficir za vezu, sanitetska služba. Bez sumnje da će biti potreba i za intendanta ukoliko će se naše jedinice povećavati i zajednički kretati. Biti će potrebno i jedno pravno lice.

II. Organizacija vojske. Formirati će se tri udarna bataljona i to dva u Lici i jedan na Kordunu. U Lici formirati će se jedan od tih bataljona u okolici Plitvičkih Jezera. Drugi treba da se organizira u okolici Lapca. Kordunaški udarni bataljon organizirati će se u Širokoj Rijeci. Drugovi dolazeći iz gradova raspoređivati će se uglavnom po tim bataljonima. Ti bataljoni biti će pod direktnom komandom štabova odreda i grupa odreda.

III. Organizacija operacija. Operativni planovi trebaju biti izrađeni unapred i tako, kako bi se izbjeglo odkrivanje namjera i priprema za akciju, kao što to biva kada se pripreme vrše neposredno pred samu akciju.

Pojačati sistematsko uništavanje cesta i mostova, te rušenje pruge.

Izrađen je plan i zadaci koji trebaju biti izvršeni do konca godine, a u cilju stvaranja slobodnog teritorija. Ovaj plan izrađen je na osnovu zajedničkog djelovanja, a svaki sa svoje strane Like i Korduna, te u stvaranju zajedničkog oslobođenog teritorija.

Hvatati oficire neprijateljske kao taoce za izmjenu sa našim hapšenim drugovima.

IV. Obavještajna služba. Uz dosadašnje izvještaje treba biti i operativni izvještaj, kako bi se imao pregled nad ciljem operacije i ukoliko je operacija u vezi sa opštim planom. Isto treba slati i informativni izvještaj.

V. Školovanje kadrova. U tu svrhu treba izraditi nekoliko tema. Kao topografija, naoružanje, organizacija položaja, fortifikacija, borba pojedinca i jedinica sa raznim zadaćama i uslovima. Za izradu tih tema iskorištavati će se vojna lica unutar i van naših jedinica. Treba pristupiti pronalaženju takovih ljudi koji su voljni i sposobni da nam u tome pomognu. Treba tražiti i sakupljati vojnu literaturu.

VI. Uspostavljena je stalna veza između G.Š-a i štabova odreda i grupa odreda.

Gorski Kotar i Primorje

Primorsko-goranski odred zastupao je na savjetovanju oficir za vezu koji je stigao u toku samog savjetovanja i dao slijedeće informacije:

Primorsko-goranski odred sastoji se iz dva bataljona i to: I bataljon, pod imenom »Marka Trbovića«, sa 130 ljudi, nalazi se u sektoru Drežnica. II bataljon, sa oko 200 ljudi, nalazi se u sektoru Sušak. Vojna reorganizacija sprovodi se u posljednje vrijeme. Naši uslovi borbe su dosta teški na osnovu toga što se na našem teritoriju nalaze u odnosu prema nama jaki talijanski garnizoni. Oslobođeni teritorij imademo u sektoru Drežnica. 20. X bio je dan generalnog napada sa strane Talijana na naše logore u čitavom teritoriju. Taj napad izvršio je neprijatelj pomoću svojih agenata. Sa naše strane nedostajalo je obavještajna služba i straže, te nas je neprijatelj iznenadio. Neprijatelj se je poslužio i lukavstvom. Uhapsio 20 narodnih prvaka i momentalno ih pustio govoreći: »Evo, nikome ništa se neće dogoditi«. Izdao naređenje da se sve građanstvo prijavi u svrhu dobivanja nekih propusnica, a istovremeno prijeteći da će svakome tko se ne prijavi zapaliti kuću i opljačkati svu imovinu. Mi smo odmah objašnjavali narodu da se ne prijavljuje, jer da je to namjera neprijatelja da ga prevari. Uprkos našeg rada, većina naroda je pošla da dobije te njihove »legitimacije«. Bilo je kolebanja

Fotokopija četvrte stranice dokumenta br. 59

i među partizanima pod pritiskom svojih familija. Rezultat toga bio je masovno hapšenje, njih oko 500 ljudi koji su zlostavljani, prebijani i tučeni, natiskani u male podrume i tako držani preko mjesec dana. Narod se je držao dobro ne priznavajući opterećivanja. Istovremeno vršen je i napad na naše logore, kod čega smo imali uglavnom velike materijalne štete: 6 talijanskih pušaka, 3 bombe, 1.000 metaka, 300 talijanskih metaka, 4 pisaće mašine, radio-aparat, hektograf, 10 kg dinamita, sav kancelarijski pribor, 20 deka, 100 pari đonova, rezervno rublje i odijelo, 8 vreća brašna, 20 vreća krumpira, 6 vreća kupusa, 100 kg graha, 30 kg masti, 20 kg kave i ostalog materijala. Glavni razlog tome što smo izgubili toliki materijal je u tome što nismo posvetili dovoljno pažnje u organizaciji rezerve i sa druge strane što nas je neprijatelj uspio iznenaditi, i to tako da se je privukao na rastojanje od 50 metara od logora neopaženo. Nedostatak u vojnoj organizaciji i disciplini uslovili su taj slučaj. Povodom toga pojavila su se kolebanja i u logorima koji nisu bili direktno napadnuti. Bilo je i likvidacije logora na taj način što su partizani zakopali oružje, a sami se povukli svojim kućama. Poslije smanjenja naših snaga, što znači slabljenje seoskih zaštita, neprijatelj je iskoristio to i opljačkao neka sela. Samo iz sela Tomića odvedeno je oko 50 komada goveda, ovaca i svinja, pokupio sve kokoši, kao i odijela i razne predmete iz kuća. Bilo je kuća koje su ostale bez jednog komada odijela i rublja. Zapaljeno oko 10 kuća. Kod nekih ljudi nalazile su se škljoce[11] sa tvorničkim znakom srp, te su ljude na licu mjesta prebijali. Strijeljana su šestorica, a prvi među njima komandir partizanske jedinice drug Milan Kosanović-Veljko, partijac. Njegovo držanje bilo je junačko, nije si dao vezati oči niti pucati u leđa. Teritorij je ponovo oslobođen.

Drugovi se žale na nedostatak kadrova zahtijevajući pomoć u tome, naročito se ističe potreba ljekara.

Veliki nedostatak savjetovanja u tome što nisu učestvovali komesari.

Najveći nedostatak u vršenju dužnosti komesara jeste u organizaciji života partizanskih jedinica.

U prvom periodu svoga zadatka oni su vršili svoju dužnost zadovoljavajuće. To je bio period mobiliziranja, organiziranja partizanskih jedinica sela i seoskih odbora, kao i opšta propaganda. Međutim, njihova se dužnost mijenja u tome što trebaju taj dosadašnji svoj glavni rad prepustiti seoskim odborima i novostvorenim part. organizacijama, a svoj glavni rad prenijeti na formirane vojne jedinice, njihovom životu, odgoju, snabdijevanju i borbenom osposobljavanju. Jasno je da u tom pitanju mora komesarijat G.Š-a da

[11] Tako se u nekim krajevima Hrvatske naziva primitivan džepni nož.

pristupi najozbiljnije svojoj dužnosti kao generalno rukovodstvo odgoja narodne razvijajuće vojske. Po tome pitanju još do sada nije bilo ništa konkretno poduzeto, osim savjetovanja i uputstva. Niski politički nivo i neimanje prakse u tome i takvome radu traži mnogo više, a to je izrađivanje pojedinih tema i to tako opširno da će poslužiti kao potpuni materijal.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
V. Katić[12]

(M. P.)

Zastupa komandanta
M. Snagić Seljo[13]

BR. 60

NAREDBA BR. 2 GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 15 PROSINCA 1941 GOD. O IMENOVANJU NOVOG POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA I DOSTAVLJANJU IZVJEŠTAJA

NAREDBA BR. 2

Komandanta Narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske od 15. XII. 1941 god.

I. Naređenjem V. Š. J. imenovan je za polit. komesara Narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske drug Vlado Katić.[1]

II. Dosadašnji vršilac dužnosti polit. komesara drug Milan Snagić-Seljo[2] postavlja se za pomoćnika komandanta i operativnog oficira u G. Š. H.

III. Svi komandanti grupa odreda i odreda treba da najhitnije dostave slijedeće izvještaje:

a) točno brojno stanje naoružanih odreda, nenaoružanih mobilisanih četa i količinu oružja, municije i ostalog materijala, sve to prema priloženom formularu;
b) nacionalni i socijalni sastav (radnici, seljaci, intelektualci) komandnog sastava i partizana, kao i njihovu političku pripadnost;
c) borbeni kvalitet pojedinih četa i odreda;

---

[12] Vladimir Bakarić
[13] Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo

[1] Vladimir Bakarić
[2] Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo

d) u kakvom se stanju nalaze partizani u pogledu odjeće i obuće — potreba u odjeći i obući;
e) ishrana i kakve su rezerve hrane i kakva je njihova količina i na koji se način nabavlja hrana i stvaraju rezerve, te kakovi su izgledi i mogućnosti za daljnje nabavljanje hrane;
f) kakva i kolika je pomoć potrebna odredima;
g) kakvo je stanje u sanitetskoj službi: bolnice, sestre, lijekovi;
h) kakvi su dosadašnji gubici u mrtvim i ranjenim partizanima.

IV. Komandant K. P. O.[3] izdati će naređenje Banijskom part. odredu da se sisačka partiz. jedinica, bez obzira gdje ona sada djeluje, stavi pod komandu B. P. O.[4]

V. Komandanti grupa i odreda izdati će naređenja podređenim bataljonima da vode spisak poginulih i ranjenih partizana. Taj spisak sadržavati će slijedeće rubrike: redni broj, ime i prezime, mjesto i datum rođenja, gdje, kako i kada je poginuo, gdje, kako i kada je ranjen, napomena. Komandanti grupa i odreda dostavljaće G. Š. H. mjesečne izvadke iz tih spiskova.

VI. Izvještaje o akcijama treba slati kao operativni izvještaj svake sedmice, a na koncu svakoga mjeseca treba dostavljati pregled operacija tokom čitavoga mjeseca. Takav mjesečni izvještaj dostaviće G. Š. H. svi odredi za sve prošle mjesece od kako su počele borbe.

VII. Kao operativni, treba redovito slati i informativni izvještaj koji će sadržavati sve podatke o snazi, rasporedu i pokretima neprijateljskih snaga i garnizona.

VIII. Obavještajnu službu u štabovima treba organizovati kao vojnu obavještajnu (informativnu službu) i političku obavještajnu službu (špijunaža i kontrašpijunaža).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Polit. komesar
V. Katić

Komandant
Ivo Vladić

Dostavljeno na znanje:
V. Š. Jugoslavije
Na znanje i postupak:
I. Ličkoj grupi partiz. odreda
II. Kordunaškom partiz. odredu
III. Primorsko-goranskom odredu

---

[3] Kordunaški partizanski odred
[4] Banijski partizanski odred

BR. 61

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OPERATIVNOG PARTIJSKOG RUKOVODSTVA CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 15 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU PARTIZANSKIH ODREDA I PARTIJSKIH ORGANIZACIJA U SJEVERNOJ HRVATSKOJ[1]

15. 12. 41.

IZVJEŠTAJ GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Odred u Slavoniji broji 271 partizana. Svi imaju karabine, 1 TM[2] i LM[3], sa dosta municije. Prije nešto više od mjesec dana počeli su sa 5 partizana i jednom diverzantskom grupom od 6 ljudi. Sve oružje je mahom oteto. Uslovi za mobilizaciju masa u tim krajevima veliki, naročito u Pakračkom kotaru i Garešnici. Ali part. organizacija je vrlo slaba. Drugovi u rukovodstvu su vrlo mladi i neiskusni. Uslijed toga i nema tamo još jačih akcija. Mi smo već u tri navrata slali pomoć. Tamo se nalazi Paja[4] još od ranije, Grga Jankez[5], koji je prije dva mjeseca došao iz Njemačke, 2 dobra druga španca[6], a sada ćemo tamo poslati i Ortega[7], koji je dosad bio u Zagorju. Za 2 do 3 dana biće formiran štab za Slavoniju, pa se nadamo većim uspjesima.

Sisačkom odredu[8], koji broji oko 30 ljudi koji su dobro naoružani, nikako ne polazi za rukom da izvrši širu mobilizaciju po hr-

---

[1] Redakcija posjeduje prepis izvještaja.

[2] Teški mitraljez

[3] Laki mitraljez

[4] Pavle Gregorić, delegat Centralnog komiteta KPH za Slavoniju.

[5] Borac španske republikanske vojske, tada sekretar Okružnog komiteta KPH Bjelovar.

[6] Vicko Antić-Pepe i Ćiro Dropulić-Joža.

[7] Ime koje je u Španiji dobio Karlo Mrazović-Gašpar, kapetan španske republikanske vojske. tada član Politbiroa Centralnog komiteta KPH.

[8] Kada je 22 lipnja Njemačka napala na SSSR, Okružni komitet KPH Sisak održao je ujutro sastanak i donio odluku da se odmah mobilišu svi kompromitovani komunisti i otpočne s oružanom borbom. Istog dana članovi Okružnog komiteta obavijestili su o ovim odlukama partijske organizacije u Sisku, Petrinji, Sunji i Kostajnici i donijeli ranije prikupljeno oružje kod s. Žabno. gdje je oko 20 sati formiran partizanski odred od desetak drugova.

Već idućeg dana, 23 lipnja, presječena je pruga Zagreb—Sisak na nekoliko mjesta između sela Grede i Siska. Poslije nekoliko dana pruga je ponovo prekinuta između Capraga i sela Blinjskog Kuta. Polovicom srpnja kod same stanice Sisak postavljen je pod željezničke šine eksploziv, koji je nanio dosta štete jednom njemačkom vojnom transportu.

Zbog učestalih diverzija na pruzi i kidanja telefonskih i telegrafskih veza, oko 500 ustaša preduzele su 20 srpnja napad na partizane,

vatskim selima. Uglavnom se njihova aktivnost, osim nekoliko diverzantskih akcija, svodi na politički rad.

Drugovi iz Broda, gdje ne postoji mnogo teškoća, sredili part. organizaciju; javljaju nam da će nanovo formirati jedan odred i nekoliko diverzantskih grupa.[9]

U Zagorju i Međumurju po starom. Ortega tamo nije imao uspjeha u radu. Formirao je doduše OK u Varaždinu i Krapini, ali organizacije nisu sposobne ni za najsitnije akcije.

U Međumurju, gdje je mađarska uprava, nedavno je došlo do provale. Poslije su [uhapšena] 2 člana OK, neki Zorman i Hajdarović, prvi slastičarski a drugi pekarski radnik, koji su se izdajnički držali. Prokazali su sve što su znali. Ostale su samo još 2 jedinice u blizini Čakovca i 1 član bivšeg MK u Čakovcu. Tamo za sve vrijeme rata nije bilo nikakvih akcija.

---

kojim su uspjele razbiti odred i ubiti dva druga. Od tada do 12 rujna odred se oporavljao, uspostavio vezu s partizanskim odredima u šumi Šamarici i okolini, pojačao se novim borcima i pripremio za nove akcije.

12 rujna odred je izvršio napad na općine u selima Palanjek i Topolovac te ubio jednog ustašu i zarobio trojicu, a zaplijenio 35 pušaka, oko 3000 metaka, nekoliko pisaćih strojeva i drugi materijal. (Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 174.)

20 rujna ustaše su ponovo preduzele napad s jakim snagama (oko 650 ustaša) uz podršku avijacije. (Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 174.) Odred je uspio da se, prema Sisku, gdje su se ustaše najmanje nadale, povuče bez gubitaka i neopaženo prebaci preko Save, gdje se 21 rujna ujutro sastao i sjedinio u Šamarici s odredom banijskih partizana.

26 rujna, jedna četa iz ovog odreda i jedna iz odreda sa sektora Gline, kojim je rukovodio narodni heroj Vasilj Gaćeša, izvršile su napad na žandarmerijske stanice u selima Mali Gradac i Gornji Klasnić. Tom prilikom ubijeno je i ranjeno oko 15 ustaša i žandarma. (Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 179.) Poslije ovoga odredi su se sjedinili i od njih je formiran jedan snažan banijski odred, a za komandanta izabran Vasilj Gaćeša. Taj odred je polovicom prosinca imao oko 200 boraca, što znači da su podaci o Sisačkom odredu koji su navedeni u ovom dokumentu bili prilično zastarjeli.

[9] Ovdje se prvi put u našim dokumentima pominju partizanski odredi i diverzantske grupe u okolini Slavonskog Broda. Međutim, partizanski odred formiran je još 4 srpnja 1941 godine. 8 srpnja imao je 25 partizana, računajući i drugove iz Okružnog komiteta Brod, koji su bili u odredu. Od toga su 15 partizana bili članovi KPJ, 5 članovi SKOJ-a, a ostalih 5 smatrani su komunistima. Po nacionalnosti 23 su bili Hrvati, a 2 Srbi; po socijalnom sastavu 16 radnici, a 9 đaci i studenti. 13 srpnja od odreda su formirane dvije diverzantske grupe od po 5 boraca. Jedna sa zadatkom djelovanja na pruzi Beograd—Zagreb istočno od S. Broda, a druga zapadno od Broda. Po tome su nazivane »istočnom« i »zapadnom«. Tada je formirana i treća grupa zvana »partizanska«, od 7 drugova, sa zadatkom vršenja akcija u selima na Dilju i prema Krndiji. Ove grupe izvele su niz diverzija i akcija.

19 srpnja zapadna diverzantska grupa minirala je prugu Beograd —Zagreb na 2 km zapadno od S. Broda. Saobraćaj je bio obustavljen 6 sati.

12 kolovoza zapadna diverzantska grupa ubila je u Sibinju ustaškog tabornika Štivić Matu i bacila bombu na mlin ustaše Martinović

Poslije provale[10], org. u Osijeku se oporavlja. Uspostavljene su veze sa svim mjestima. Jedna diverzantska grupa izvršila je tamo nekoliko uspjelih akcija (2 sudara njemačkih transportnih vlakova, rezanje tt. žica). Prije dva dana, denuncijacijom nekog seljaka, pao je jedan drug iz te grupe. Poslije toga nastalo je hapšenje u Vinkovcima. Uhapšen je jedan član MK[11], i oko 30 seljaka partizana i simpatizera.

Iz Zagreba šaljemo radnike u partizane, samo dosta sporo ide zbog teškoće u putovanju. Formirali smo MK od legalnih drugova. U nedjelju je jedna omladinska grupa likvidirala 2 agenta i 1 ustašu na Trešnjevki. Povodom toga nastalo je masovno hapšenje[12].

S drugarskim pozdravom

S. F. — S. N.

(Vlado Popović)

Mate u selu Slobodnici, što se potpunije vidi iz neprijateljskog priznanja u dok. br. 160. prve knjige V toma »Zbornika«.

3 rujna jedan ustaša je ubijen i jedan ranjen u selu Slobodnici. (Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 160.)

5 rujna minirana željeznička pruga između Sibinja i Oriovca. (Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 157.)

Noću između 12 i 13 prosinca narodni heroj Ivan Senjuk-Ujak i Ivo Lovinčić-Rođo minirali su prugu Beograd—Zagreb kod sela Stupnik.

14 prosinca druga grupa partizana ubila je dvojicu ustaša kod sela Gromačnika.

U vremenu od rujna do prosinca, nekoliko drugova upućeno je, po direktivi Okružnog komiteta, na teren kotara Đakovo, gdje su dosta doprinijeli radu partijskih organizacija, drugi dio drugova pao je u akcijama i pri održavanju veza s Brodom. Koncem prosinca, po direktivi Okružnog komiteta Brod, skuplja se oko 25 drugova iz Broda, Đakova i okoline u selu Podvinju te uspostavljaju vezu s drugovima iz Krndije, preko sela Duboke. Tako je došlo do ponovnog formiranja odreda koje se navodi u ovom dokumentu.

[10] Odnosi se na provalu koncem kolovoza, kada je provaljen i Okružni komitet KPH Osijek. To je bila druga provala Okružnog komiteta 1941 godine, a polovicom prosinca otpočela je i treća provala.

[11] Drago Kožanić

[12] Prije ove akcije, pod rukovodstvom Mjesnog komiteta KPH izvršeno je u Zagrebu niz akcija, od kojih su poznatije sljedeće:

Početkom srpnja organizovano je paljenje padobranske svile u Bužanovoj ulici. Izgorjelo je oko 60.000 metara svile. Akciju su izvršili Milan i Dragica Dvorščak.

Tih dana zapaljen je i skoro cio izgorio stadion u Maksimiru. U akciji su učestvovali Gvozden Budak, Ivo Sabljak i još nekoliko omladinaca.

Pod rukovodstvom Ante Milkovića, tada člana Mjesnog komiteta Zagreb, željeznički radnici na stanici Černomerac izvukli su iz vagona 5 mitraljeza, oko 50 pušaka i preko 10.000 metaka.

4 srpnja ubijen je u Laginjinoj ulici br. 5 policijski agent Tiljak.

BR. 62

IZVJEŠTAJ DELEGATA CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 15 PROSINCA 1941 GOD. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U GORSKOM KOTARU, HRVATSKOM PRIMORJU I KOTARU BRINJE

Izvještaj Ćaći!

Dragi drugovi, kako nisam siguran da li ste primili moj izvještaj od 27. XI, to ponavljam važnije stvari iz njega.

Srpske Moravice: Kako sam vam već ranije javio, u S. M. je bio neko vrijeme ostao drug V.[1] koji je održao nekoliko sastanaka sa partijcima i odborom N. P.[2] (odbor N. O. F. nije formiran). U

U akciji su učestvovali narodni heroji Pavle Pap i Rudolf Kroflin, te drugovi Ante Milković, Martin Mojmir i Stipe Ugarković.

4 kolovoza Slavko Komar sa 6 drugova napao je ustašku četu studenata kod Botaničkog vrta. Ranjeno je 28 ustaša.

11 kolovoza u Primorskoj ulici ubio je Martin Mojmir ustaškog agenta koji ga je htio legitimisati. Odmah poslije toga ubio je dva žandara i pobjegao.

19 kolovoza grupa zagrebačkih studenata i radnika na čelu sa Silvijem Pelclom napala je kod sela Sesvete žandarmerijsku patrolu i ubila jednog žandara.

7 rujna ubijen je na Trešnjevki ustaški agent Ivan Majerhold, koji se kao izdajnik radničkog pokreta priključio ustašama i bio jedan od najopasnijih agenata, jer je poznavao skoro sve sindikalne i partijske funkcionere. U akciji su učestvovali Šibl Ivan, Kroflin Rudolf, Malek Stjepan-Lata, Perković Nikola, Horvat Arnold-Moša, Mesarić Blaž i dr.

12 rujna grupa na čelu s Ivanom Šiblom napala je bombama njemački autobus i ranila 2 njemačka vojnika.

Istoga dana, zagrebačka partijska organizacija organizirala je rušenje postrojenja fabrike cementa u Podsusedu, čime je napravljena neprijatelju velika materijalna šteta.

14 rujna postavljene su četiri mine u telegrafsko-telefonskom odjeljenju Ravnateljstva PTT. Pored materijalne štete, ranjeno je 8 osoba, među kojima dva njemačka vojnika, jedan oficir i dva ustaška agenta, a ubijen jedan policijski činovnik. Diverziju su organizirali narodni heroji Rade Končar i Vojo Kovačević, a izvršili su je Markon Slavko, Čuljat Jože, Blaž Mesarić, Nada Holjevac i Vilim Galjer.

Istoga dana, grupa od oko 20 drugova, pod rukovodstvom narodnog heroja Rudolfa Kroflina, tada člana Rajonskog komiteta, napala je oko 50 ustaša u Vrbanićevoj ulici. Ranjeno je 12 ustaša, a sa naše strane poginuo jedan drug i uhvaćen Rudolf Kroflin s jednim drugom.

30 rujna, na uglu Zvonimirove i Vrbanićeve ulice, ubijen je jedan njemački avijatičar, a ranjena dvojica. (Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 186.)

9 studenog ubijen je jedan domobranski stražar i ranjena dvojica.

Ove i druge akcije imale su veliki odjek i značaj zbog toga što su izvođene baš u Zagrebu.

[1] Ivo Vejvoda

[2] Narodne pomoći

Partiju su primljene 3 drugarice, tako da sada ima 13 članova u 3 ćelije. Žene su u posebnoj ćeliji. Najaktivniji je mladi član Partije radiotelegrafist[3], zato bi bilo dobro da on, ako nije nužno potreban, ostane još neko vreme u S. M.[4] jer se on jedini može slobodno da kreće. S. M. su u kotaru Vrbovskom, u kojem osim te partijske organizacije nema ni jedna druga. Vrbovsko je dio Gorskog Kotara i najprirodnije bi bilo da se pripoji KK Delnice, ali kako Delnice nemaju dovoljno snaga ni za rukovodstvo radom u ovom kotaru, to je moj prijedlog da se part. organizacija pripoji Ogulinskom kotaru i da jedan drug iz S. M. uđe u KK Ogulin i to baš drug radiotelegrafist. Odmah nakon raspada logora u S. M. i Delnicama bilo je predloženo da partizani iz S. M. pređu u logor Gomirje, ali je poslije uspostave logora u Delnicama komanda štaba dala direktivu da partizani iz S. M. pređu u logor D.[5], što je i po mom mišljenju pravilnije. Srbi počinju dobivati pozive za vojsku i mogućnost mobilizacije većeg broja partizana postoji.

Delnice: Nakon raspada logora i hapšenja partijaca u samim Delnicama, može se kazati da je zamro partijski život. Preostali partijci su se toliko uplašili da nisu htjeli doći u dodir sa drugom Veljkom[6] kad je on po njih poručivao, navodeći neozbiljne razloge za to. Kako Delnice nemaju snaga za formiranje jednog sposobnog za rad KK, to sam drugarici I.[7] kazao da kao prvu zadaću uzme formiranje MK. U međuvremenu su preostali partizani iz Delnica bili pošli u logor u Liču i odatle upućeni da formiraju svoj novi logor, o čemu možete više doznati iz izvještaja druga Veljka. Raspoloženje masa se pogoršalo, poslije raspada logora izgubile su vjeru u partizane.

Lič: Drugovi su formirali partizanski logor i rade prilično. Masovno raspoloženje je dobro, nema ni jednoga ustaše u selu ni domaćeg ni stranog. Simpatije naroda su na našoj strani. Kako je partijska organizacija u Liču najjača part. org. u G. K.[8], to sam mišljenja da bi bilo najbolje kad bi se od tri člana MK u L.[9] formirao biro KK u koji bi još ušao drug Rački[10] i dr. I.[11] iz D.[12] Drug Stipe[13], o kojem je govorio dr. [ug] Fatty, ne dolazi u obzir, jer se nije dr-

---

[3] Milan Vukšić
[4] Srpske Moravice
[5] Delnice
[6] Veljko Kovačević
[7] Ilčika Golik, tada sekretar Mjesnog komiteta KPH Delnice, poginula kao borac u borbi protiv Talijana 1943 godine.
[8] Gorski Kotar
[9] Liču
[10] Nikola Rački
[11] Ilčika Golik
[12] Delnice
[13] Stipe Šimec, poginuo u borbi protiv Talijana svibnja 1942 godine.

žao direktiva Partije u odnosu prema Talijanima, te se odazvao pozivu karabinjera, bio hapšen i neko vrijeme zadržan u konc. logoru. Dr.[ug] Tomo Strižić, član ranijeg KK, zbog raznih razloga nije prisustvovao sjednicama KK, a kako je on sada zaposlen drugim poslovima i kako njegov matični odred nije više na teritoriju Gorskog Kotara, to mislim da ni on ne dolazi u obzir kao član K. O. u D.[14] Gor. Kot. Nezavisno od mene došao je do istog zaključka i drug Veljko i u tom pravcu pozvao na sastanak predviđena tri druga iz Liča, kojem sam i ja prisustvovao, jer sam baš tada prispio tamo.

Hrv. Primorje: U času moga dolaska u Hrv. Pr.[15] bila je u toku provala, koja je započela u Kraljevici na taj način što je jedan simpatizer na skandalozan način pao u ruke karabinjera (uprkos opomene karabinjera, nije se dao iz gostione prije zabranjenog sata) koji su mu u džepu našli sedmonovembarski letak. Taj je simpatizer provalio partijca koji mu je letak dao, a on dalje pet članova ćelije od šest. Provala je doprla do člana OK u Crikvenici druga Bubnja[16], tehničara, koji se sklonio u logor u Liču...

Bribirski logor: U Bribirskom logoru nisam našao ono raspoloženje koje je bilo ovog ljeta. Odnošaji nisu drugarski, osobito su se drugovi žalili na druga Tomu Strižića da se odnosi prema njima kao oficir u buržujskoj vojsci, a ja sam sâm bio svjedok jednog nedrugarskog ispada druga T. Str., na što sam ga upozorio. To nevaljalo raspoloženje je bilo toliko, da su drugovi iz Ledenica nastojali da se što prije odvoje od Bribirskog logora i osnovali svoj vlastiti. Svi su izgledi da se drug T. Str. pokvario radi toga što je bio rano izdignut. Baš za vrijeme moga boravka u Bribirskom logoru poginuo je drug Stipe Brozičević od ruke druga koji je neoprezno baratao puškomitraljezom. Jedan od nedostataka part. rada jest slaba pomoć OK partizanskim odredima i slaba kontrola nad njima. Kontrola i pomoć ranije je bila prilično otežana time što nijedan član OK nije bio u odredu. Sad se situacija popravila, jer je drug Bubanj u partizanima, samo ja sam ga zatekao u Ličkom logoru,[17] te sam mu savjetovao da pređe u Logor bribirski i da i dalje održava vezu s drugovima iz OK, kao i da iskoristi slobodno vrijeme za rad u part. org. po selima.

Lički logor: U Ličkom logoru našao sam druga Veljka i odlučio da s njim odmah krenem u Drežnicu. Zadržao sam se jedino da pođem na sastanak s drugovima u selo, o čemu sam već govorio...

Lički je logor mlad ali se lijepo razvija.

---

[14] U originalu su ove skraćenice nejasno napisane, ali se po prednjem tekstu vidi da se misli na Kotarski komitet Delnice.

[15] Hrvatsko Primorje

[16] Viktor Bubanj

[17] Odnosi se na logor u Liču.

Ledenički logor: Također i Led. logor je mlad, ali drugovi koji su u njemu su solidni i obećavaju da će od svog logora napraviti dobar logor. U Hrvatskom Primorju počeli su drugovi sistematsko čišćenje ustaša, ali su ponešto zapustili borbu protiv Talijana.

Drežnica: U posljednje vrijeme Drežnica je proživljavala dane strahovitog terora od strane fašističkih okupatora, ali i dane narodne radosti zbog oslobođenja. Drežnicu su 9. X bile napustile okupatorske trupe i partizanski odredi ušli su u selo, defilovali i prisustvovali masovnom zboru koji je održan kod općine. Tu su naši drugovi počinili krupnu pogrešku što su dozvolili da partizanski odredi marširaju pod crvenom zastavom mjesto pod partizanskom iako su znali direktivu Partije. Odgovornost za to nosi MK, čija su dva člana kasnije strijeljana, a treći nije dovoljno samostalan u radu te se povodio za ostalima, kao što su se svi oni zajedno poveli za trenutačnim raspoloženjem većine naroda. Tako su napr. mjesto odbora nacionalno-oslobodilačkog fronta birali narodno vijeće i agrarni odbor. Druga krupna pogreška jest padanje u drugu krajnost i nasjedanje neprijateljima naroda i fašističkim agentima, koji su radili na tome da se natrag pozovu fašistički okupatori. Kako se oni nisu usudili da to sami iznesu pred narod, to su upotrijebili kolebljivost nekih članova Partije, osobito člana MK, kasnije strijeljanog, Ale Tomića, da preko naše Partije provede svoj plan. U tu svrhu je sazvana sjednica MK, kojoj je prisustvovao i jedan od bogatih trgovaca i nekoliko partijaca izvan MK, na kojoj su se najodgovorniji drugovi složili s mišljenjem fašističkog agenta da treba poslati predstavku talijanskoj komandi u Ogulinu da se u sporazumu s njima uspostavi civilna vlast, s motivacijom da bez toga neće moći dobijati propusnice za Ogulin i druga mjesta, kao i da neće moći da kupuju stvari za kućnu potrebu. Intriga bi bila uspjela, da nije jedan mlad partijac, drug Vlado Lončar iz Brinja, ali dugo u partizanskom odredu u Drežnici, ustao protiv toga, upozorio drugove da je to u suprotnosti s našom borbom i da to ustvari znači izdaju. Potaknut tim stavom, drug Marko Trbović[18], sekretar MK, izvršio je samokritiku i uticao na ostale da se donese zaključak da se Talijani ne pozovu. O tom postoji zapisnik, ali ga ja nisam mogao dobiti. Prepis postoji u Brinju, pa ćete ga možda otuda dobiti. 20. X Talijani su opet ušli u Drežnicu i tom prilikom upotrebili lukavstvo i teror da razbiju partizane. Lukavom prevarom s propusnicama i puštanjem kući ljudi koji su najprije uhapšeni, uspjelo im je da pohvataju veliki broj ljudi, a među njima i znatni broj partizana. Opet su tu drugovi iz MK. Ale Tomić djelovao je u suprotnosti s linijom Partije, tražio da se ne prekopavaju ceste i da se ide po propusnice, po koju je i sam išao i ako su ga žena i kćerka nagovarale da bježi. Nakon tih hap-

[18] Ubijen od Talijana u Jasenku 4 studenog 1941 godine.

šenja fašisti su, pod vodstvom domaćih izdajica, napali na logore partizana i nanijeli im ozbiljne udarce, što im je bilo olakšano činjenicom da su mnogi partizani, pod pritiskom familije, pošli kućama po propusnice, a jedan je logor raspustio na svoju ruku sam komandir Milan Kosanović, član KP, bez sporazuma s komandom i to na temelju prijetnje njegova rođaka Nezira Kosanovića da će prokazati logor Talijanima ako logor ne bude u roku od 10 dana raspušten. Drug M. Kos., koji je kasnije u Jasenku strijeljan i na strijeljanju se držao junački, nije, zbog rodbinskih veza, otkrio izdaju, niti je išta ikome spomenuo o pismu njemu upućenom, za koje je drug Veljko doznao od zaručnice strijeljanog komandira. Još jedna okolnost je pogodovala Talijanima, a to je da se baš u to vrijeme komandir jednog odreda nalazio u Gomirju, te su partizani z njegovog logora ostali bez komandira, u koga su imali povjerenja i koga bi bili slušali, pošli po propusnice i bili pohapšeni, što se ne bi bilo dogodilo da je on bio s njima. Usljed tih udaraca većina je partizana bila raspršena, ali jezgro je ostalo, te se, kad radi raspoloženja naroda nije momentalno moglo djelovati u Drežnici, povuklo prema Brinju i sudjelovalo u akcijama. Kad su se Talijani povukli iz Drežnice, vratili su se natrag.

Pred fašističkim krvnicima drugovi članovi naše Partije držali su se dobro, jedino su pogriješili što su priznavali izvjesna terećenja kojima ih je kod suočenja teretio bivši partizan Bojica, koji je u fašističkim rukama postao provokator. To je ujedno jedan od dokaza da se nisu dovoljno provjeravali ljudi koji su se primali u partizane. Na strijeljanju u Jasenku i u Ogulinu svi su se drugovi herojski držali. Imena svih strijeljanih u Ogulinu nisam mogao doznati jer su spisak drugovi iz G.[19] već poslali u Drežnicu. Ako se uzme u obzir sve što je narod u Drežnici pretrpio, držanje naroda je dobro. Kod naroda nije se stvorilo neraspoloženje protiv partizana nego, naprotiv, većina naroda rezonuje: da nema partizana bilo bi još gore, a mržnja protiv fašističkih okupatora je neizmjerna, samo narod moli da se akcije ne vrše neposredno kraj Drežnice, od straha da ne bi Talijani ponovno došli da hapse i pale. Danas se kao i prije mogu da održavaju masovni zborovi, što smo mi i činili, samo narod se pomalo boji domaćih izdajica. Tako se odbor NOF nije mogao da bira javno na zboru, nego se to pitanje riješilo tako da je izabran jedan drug kome su predstavnici svih sela dali mandat da on formira odbor. Protiv izdajica narod traži oštre mjere i pozdravio je kad se na zborovima govorilo o organiziranju obavještajne službe. I familije strijeljanih su se dobro držale. Kad je došao glas da su izvršena strijeljanja u Ogulinu, nalazili smo se u selu Tomiću, odakle su bile četiri žrtve. Mi smo pošli da posjetimo familije i da im kažemo koju

[19] Gomirje

riječ hrabrenja. Ni kod jedne familije nismo čuli nikakovu riječ prigovora, nego obrnuto: govorili su o tome da znaju zašto su njihovi rođaci pali. Jedino partijci se nisu pokazali dorasli zadacima, te ne samo da nisu pokazivali dobar primjer nego su, obrnuto, neki od njih prednjačili u kapitulantstvu i oportunizmu. Zbog toga sam odmah poduzeo mjere za čišćenje part. organ. Na jednom sastanku aktiva bila je jedina tačka dnevnog reda kritika i samokritika postupaka pojedinih partijaca. Ta se mjera bila pokazala korisna, jer su se mnogi partijci iskreno pozabavili ispitivanjem svojih postupaka, te su uvidjeli i priznali svoje pogreške, dok jedan dio nije bio sposoban za samokritiku. U komisiju su ušli drug Veljko[20], Branko Vukelić iz Drežnice, koji se tek nedavno vratio iz Beograda, i ja. Komisija je donijela prijedlog za četiri isključenja, dvije kazne i jedno nepriznanje članstva. Nešto zbog čistke, nešto strijeljanjima, broj se članova u Drežnici smanjio, te je novoizabranom MK stavljeno u dužnost da sve one partizane i seljake koji se osjećaju komunistima i žele da budu članovi Partije, a provjerili su se u posljednjim događajima, prime u Partiju; osobitu pažnju da posvete ženama, od kojih ima mnogo dobrih, ali potrebna im je pomoć, zato će se morati poslati neko iz Korduna kao pojačanje, a i potrebno će biti da ih se stalno obilazi.

. . .

Druga partizana Ivana H.[21] nisam mogao povesti sa sobom na Kordun, jer je ranjen nepažnjom druga. Rana nije teška, te će on moći da se skoro amo prebaci, gdje je potreban i gdje će biti bolje iskorišćen.

Jasenak: U Jasenak su otišli drugovi Veljko i I. V.[22] da uspostave logor. Prema svim izgledima će u tome uspjeti. Bilo je već i prije uslova za pomicanje logora, ali to nije učinjeno, najviše krivnjom jednog druga, koji je sada u Drežnici u logoru i od komisije predložen za isključenje.

Ogulin: Kako sam vam pisao u pismu od 20. XI. 1941[23], stanje se u Ogulinu popravilo u našu korist. Drugovi su za vrijeme moga puta izabrali MK i voljni su da rade, ali im fali znanja. Na sastanku nepotpunog aktiva objasnio sam im zadaće koje stoje pred njima, ali biće potrebno da im se stalno ukazuje pomoć. Po mom mišljenju, treba MK proširiti drugovima iz Drežnice, Dubrava i Srp. Moravica i tako formirati KK.

---

[20] Veljko Kovačević
[21] Narodni heroj Ivan Hariš
[22] Ivo Vejvoda
[23] Redakcija ne posjeduje ovo pismo.

Gomirje: Stanje se malo promijenilo, u part. pogledu se pogoršalo, jer su potpuno propali pokušaji da se formira part. organizacija i to, po svim izgledima, krivnjom druga Jove Mamule.

Gomirski logor: Zbog slabog političkog rada bila se pojavila tendencija da se trpaju u isti koš s ustašama svi Hrvati, te se počelo s likvidacijom nekih ljudi na osnovu vrlo mršavih dokaza. Komanda im je skrenula pažnju da to neće trpjeti i da će im u slučaju da oni nastave s takovim postupkom oduzeti pravo da se nazivaju partizanskim odredom. U posljednje vrijeme stanje se popravilo. U logoru nema članova Partije, osim druga Jove Mamule... Potrebno je poslati jednoga ili dva partijca za pojačanje i kontrolu.

Brinje: Kako sam se zbog nedolaska kurira iz Gor. Kotara morao zadržati u Drežnici više nego sam namjeravao, a kako nije bilo takovog posla koji ne bi mogli drugovi obaviti bez mene, to sam pošao na jedan dan u Brinje, jer su otuda dolazile alarmantne vijesti o drugu Peri Gruboru[24]. Ono što sam samo vidio i čuo nije ohrabrujuće... Inače partizani se ne nalaze u logoru nego kod kuće, a u šumi u kolibi nalaze se samo rukovodeći drugovi bez straže i nema izgleda da će se u dogledno vrijeme formirati partizanski logor. Ne znam koliko su optužbe drugova tačne i prigovori opravdani, ali ima nešto trulo u Brinju, i molim vas da skrenete pažnju OK za Liku na te stvari.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

15. XII. 1941.

Slavko[25]

---

[24] Tada sekretar Kotarskog komiteta KPH Brinje, poginuo kao obavještajni oficir Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske u Otočcu 1943 godine.

[25] Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

BR. 63

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 15 PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI I PROBLEMIMA ODREDA

Dragi drugovi, primili smo vaše pismo i materijal koji ste poslali dne 13. XII kao i pismo sa materijalom od 26. XI ov. g.[1] Ne shvaćamo kako je moguće da niste primali naše izvještaje koje smo vam slali redovito. Posljednji izvještaj ponio je drug Slavko[2]. Uspostavili smo vezu sa GŠ za Hrvatsku i dobili Naredbu br. 1[3]. Drug kurir je bio posljednji puta u Z.[4] i govori da je on rekao pravilno javku.

Ovo pismo nije izvještaj o situaciji kod nas, nego vas radi kratkoće vremena obavještavamo o izvjesnim stvarima. Izvještaj će doći naknadno.

Radi novostvorene situacije poslije napadaja na L'čki logor[5], koji je uslijedio poslije niza akcija o kojima ćemo vam poslati izvještaj, ne šaljite ni u kom slučaju nijednog čovjeka preko Liča. Jedina mogućnost sada je da šaljete ljude preko GŠH, odakle bi došli sa našim kuririma koji se tamo nalaze. Ali veza za dopisivanje može da ostane. Bili smo u Drežnici i situacija je tamo uređena. Partizani su se vratili u logore i otpočeli sa uspješnim akcijama. Formiran je NOO i uspostavljena narodna vlast. Pored svega nedostatak u kadrovima je kod nas ogroman i cio posao pada uglavnom na nas trojicu. Nalazimo se stalno na putu i do sada nije uspjelo da se negdje stalno učvrstimo sa našim štabom, koji je već po drugi put osvojen od neprijatelja. U izvještaju ćemo vas detaljno o svemu obavijestiti, kao i o namjerama gdje ćemo poslije ovih teških iskustava smjestiti naš štab.

Situacija je zaista teška, ali ipak ta teška situacija ima kao posljedicu priliv partizana u naše redove, koji je do sada najveći. Partizana prilazi sve više i više tako da ćemo formirati jedinice prema naređenjima VŠ za Jug.

Problem ishrane je najteži i pored toga što dižemo od neprijatelja. Taj će problem biti vrlo teško riješiti na teritoriju II. bat. Na pr. u Sušaku smo imali 120 partizana protiv kojih je neprijatelj bacio ogromne snage (govori se o 6.000).

To je bio odred politički najjači, pa je usprkos toga naišao na takove poteškoće radi ishrane da su se mnogi povratili kućama, ali

---

[1] Redakcija ne posjeduje ove dokumente.
[2] Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko
[3] Vidi dok. br. 12.
[4] Zagreb
[5] Logor se tako zvao po selu Lič.

ostaju spremni, kako kažu, da se odazovu na poziv štaba. Baš bliskost talijanske granice i nepovoljan teren kao i problem ishrane ne dozvoljava da se logor održi tamo. Danas idemo tamo da učinimo sve da logor ostane i u manjem broju, a da ostale prebacimo u ove logore.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dne 15. XII. 1941

Politkomesar
Mijo Vuletić[6]

Komandant
Veljko Kovačević

BR. 64

PISMO KOMANDE DRUGOG BATALJONA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 15 PROSINCA 1941 GOD. O ZADACIMA POLITIČKIH KOMESARA U VEZI JESENJE SJETVE I RAZMATRANJA BORBENOG RASPOLOŽENJA PO ODREDIMA I SELIMA

KOMANDA II PART. BATALJONA
NAC. OSLOB. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
Komesarijat
Br. 15. XII. 1941.

KOMESARIMA ČETA I VODOVA

Svima

Drugovi komesari, uslijed popravljenih vremenskih prilika, proglasiti preko nac. oslob. odbora da narod nastavi sa sjetvom ječma, pira i drugog jesenjeg usjeva. Rastumačiti im potrebu te sjetve, bez obzira da li je svaki posijao običajnu mjeru, naglašavajući potrebu te sjetve. Obrazložiti važnost da li će postojati mogućnost za proljetne usjeve ili neće, zato je od velike važnosti usijati što više jesenjih usjeva za koje ima uslova da se usiju u što većoj mjeri, odnosno količini. Istodobno obavijestiti odbore da izvrše pregled sakrivene hrane i robe, a zatim opet sakriti u skloništa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar
Dmitrović[1]

Komandant
Vladimir Ivanović[2]

---

[6] Ivo Vejvoda

[1] Dušan Dmitrović
[2] Robert Domani

Drugovi komesari, održite odmah sastanke u odredima i po selima, te na tim sastancima donesite slijedeće zaključke: I. Kakvo je raspoloženje drugova za borbu u samim odredima i u selima. II. Ekonomsko stanje odreda i sela. III. Broj palih žrtava tj. partizana u borbi protiv krvoločnih okupatora i njihovih slugu, kao i ranjenih u borbi. IV. Broj palih žrtava od aprila mjeseca pa do danas i to ne u borbi, već koji su na razne intrige pohapšeni i poklani.

Do sada je poslužio za primjer odred Bukovac; iako najmlađi po svom formiranju, shvatio je svoju vojničku i političku dužnost, kao i događaje koji se odigravaju pred nama, te su odmah poslije održane konferencije komesara četa i vodova održali sastanak u odredu i selu na kojima se sastancima pretresalo pitanje današnje borbe, te se iz toga zaključilo da su svi jednoglasno za borbu do istrebljenja okupatora i njihovih slugu. Da bi se mogao imati pregled političke i vojničke situacije, opominju se drugovi pol. komesari da redovito šalju svoje izvještaje nadležnim, iz kojih će se moći vidjeti sve postojeće prilike koje se odnose na današnju borbu.

Pol. komesar II part. bataljona
Dmitrović

Drugovi,

Raspoloženje drugova za borbu vrlo odlično kako u odredu tako i na selima.

BR. 65

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 15 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDANTU ODREDA O IZVEDENIM AKCIJAMA U PRVOJ POLOVICI PROSINCA

KOMANDA
III PARTIZANSKOG BATALJONA
ODREDA KORDUNA I BANIJE

Dana 15. XII. 1941.

Predmet: Izvještaj o akcijama

KOMANDANTU KORDUNA I BANIJE

Dana 3. XII napadnut je Drežnik Grad. Akcija je uspjela, zaplijenjena su 2 radio-aparata, 2 pisaća stroja i 4 karabina Mauzer i drugog pisaćeg pribora. 4. XII u noći porušeni telegrafski stubovi, između Rakovice i Drežnik Grada 80 komada, između Slunja i Ra-

kovice 48 komada. 6. XII jurišna desetina 2 čete krstarila je po Bosni i naišla na žan. patrolu od 6 žandara, prihvatili su borbu, ubili 3 žandara, 1 ranili i dvojica su se predala. Plijen: 6 pušaka Mauzer, 2 bombe, 650 metaka i 2 pištolja i komplet odijela. Na putu su naišli na muslimana Perviša, poznatoga ustašu koji je klao žene i djecu, i patrola ga je ubila. 10. XII desetina 2 voda II čete ubila je dvojicu ustaških vođa koji su bili glavni inicijatori u ovome klanju i to Antu Špoljarića i Ivicu (Roke) Rukavinu. 13. XII u noći patrola uhvatila je Bićanić Josipa iz Nove Kršlje koji je od žandarmerijske postaje primio karabin sa 15 metaka da se bori protiv komunista i četnika u slučaju napada na hrvatska sela; imenovani je također likvidiran. 11. XII desetina 2 voda II čete našla je na mrtvu predstražu od neprijatelja kod Raštela, tom prilikom naš je jedan drug ranjen (Dane Topić[1]), a sa neprijateljske strane 2 su ubijena.

11. XII. Odredi 1 čete Tobolić i Plaški prekopali su cestu u šumi Kneja, uništili 2 propusta i prekopali cestu u šumi Drenovica, sve ovo je na cesti Primišlje—Plaški; također na ovoj cesti, a na rijeci Mrežnici, pokušan je rušiti Čičin most; isti nije srušen radi malo eksploziva, ali je oštećen tako da se njime nemoguće služiti sa većim teretom. 13. XII porušeni su t. t. stupovi na cesti Primišlje—Slunj 30 komada.

Naređenje za rušenje i prekopavanje ostalih cesta u rajonu ovoga bataljona izdato je i čekaju se izvještaji o izvršenju naređenja. Istraga se vodi u odredu Močila da se ustanovi ko je krivac; po završenoj istrazi izvještaj će se dostaviti komandantu[2].

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Pol. komesar
Dragić Brujić

Komandant

---

[1] Tada ostao invalid zbog lomljenja kosti, a kasnije poginuo na Neretvi 1943 godine.

[2] Listopada 1941 god. pokušao je Pero Kosanović, bivši lugar (kasnije strijeljan kao četnik), da rovari u odredu Močila, ali je njegova neprijateljska djelatnost otkrivena i spriječena.

BR. 66

BROJNO STANJE JEDINICA TREĆEG BATALJONA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE POLOVICOM PROSINCA 1941 GODINE

BROJNO STANJE

KOMANDE III PARTIZANSKOG BATALJONA ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 7.—14. XII. 1941

JEDINICA	Partizana	Oružje					Municija				Bombi	Pištolja	Metaka
		Mauzer	Tal. kar.	Raz. voj. puš.	Duplanki	Kapslara	Mauzer	Tal.	Raz. voj.	Patrone			
I PLAŠKI	21	7	2	1	3		550	222	15	24	7	3	32
II TOBOLIĆ	31	21	1	4	6		2350	225	60	30	8	2	14
III ZBIEG PRIMIŠLJE	29	22			7	10	1821	13		50	4	8	80
IV MOČILA	30	23	1	1	4	4	2500	290	17	30	9	4	52
I BUGAR	22	19		2	1		690			3	3	6	26
II KOR. LJESKOVAC	47	42		3	1		1789		47	3	5	5	36
III KOR. LUG. BASARA	13	10		3	1		640		30	15	1	3	36
IV FURJAN. KRŠLJA	5 11	4 10			1 1		140 390			13			
Samostalni vod VERA	21	12			4		750			100		5	30
Svega	230	170	4	14	28	14	11560	750	169	268	37	36	286

KOMANDA
III PARTIZANSKOG BATALJONA
KORDUNA I BANIJE
Br. 11. 1.[1] XII. 1941

Komandant
Mih. Savić

[1] U originalu nedostaje druga cifra datuma, ali je očito da dokumenat potiče iz polovice prosinca 1941 godine.

BR. 67

PROGLAS MJESNOG KOMITETA KPH OSIJEK SREDINOM PROSINCA 1941 GODINE[1]

RADNICI! OBRTNICI! NAMJEŠTENICI! ČINOVNICI! GRAĐANI! INTELIGENCIJO GRADA OSIJEKA!

Pred vašim se očima odigrao niz zuluma, što ih je izvela Pavelićeva ustaška banda. Treba se samo sjetiti da je u Osijeku dva puta zasijedao prijeki sud i osudio na smrt oko 50 ljudi.

Ko je od vas prisustvovao suđenju sjetit će se zašto su osuđeni ti ljudi, kako su herojski primili tu osudu i junački dali život za ideale svoje borbe. Treba se samo sjetiti **Sare Bertić**,[2] koja je išla u smrt s pjesmom na usnama, pa omladinca Šestaka,[3] koji je herojski poginuo ne zaželivši pomilovanja, zatim Kleina,[4] Milice Križan[5] i mnogih drugih koji su junački pošli na stratište uz poklike Sovjetskom Savezu i narodnoj oslobodilačkoj borbi. Da li ste ikada pomislili kakova su sve mučenja i patnje proživjeli ti ljudi u zatvorima prije smrti? Da li ste ikada pomislili kakovi su ideali, za koje se tako herojski gine, i kakovi su to ljudi, koji daju život bez straha, s pjesmom i poklicima, i koji ne izdaju svoje drugove? Mogu li tako ginuti razbojnici, propalice i plaćenici, kakovim te ljude prikazuju? Ne! Jasno je da ne mogu! Tako ginu samo heroji, poštenjaci, čelik-karakteri. Tako se gine samo za pravednu i poštenu stvar, kakova je njihova. Oni su pali kao prvoborci za slobodu svoga potlačenog i porobljenog naroda u plemenitoj borbi za bolju i sretniju budućnost svoga i svih ostalih naroda. To kod njih nije bila fraza i borba iz ličnih interesa, kao što je slučaj s »borbom« ustaških bandita. Oni su to dokazali junačkim držanjem na svim mukama i herojskom smrću. A takovih žrtava nije dao samo Osijek. Hiljade i hiljade života položili su takovi borci po čitavoj Hrvatskoj i po cijeloj Evropi. Znajte da sve te teške i plemenite žrtve nisu pale uludo i beskorisno. Narodu se po čitavoj Hrvatskoj i po cijeloj Evropi otvaraju oči, i on danas pokazuje da je shvatio ideale borbe tih svojih mučenika. Dokaz tome je sve veća i žešća borba potlačenih evropskih naroda, koji se rame uz rame sa

---

[1] Redakcija posjeduje prepis proglasa. Ustaše su zaplijenile proglas u momentu kad je umnožavan.

[2] Član SKOJ-a, strijeljana od ustaša 15 rujna 1941 godine.

[3] Ivica Šestak, član Mjesnog komiteta SKOJ-a, strijeljan od ustaša 17 rujna 1941 godine.

[4] Mihajlo Klein, sekretar Okružnog komiteta KPH, strijeljan 22 listopada 1941 godine.

[5] Član Okružnog komiteta KPH, strijeljana 22 listopada 1941 godine.

moćnim i nepobjedivim Sovjetskim Savezom bore za svoje oslobođenje. Sovjetska Crvena armija i legije narodnih prvoboraca zadaju udarac za udarcem međunarodnom (u prvom redu njemačkom) fašizmu i vrlo je blizu čas, kada će ga potpuno uništiti.

Njemački su fašisti mislili uništiti Sovjetski Savez za jedan i pol do dva mjeseca i time oteti evropskim potlačenim narodima njihovu najveću nadu, u najmoćnijeg zaštitnika i saveznika. Oni su svojom propagandom proglasili SSSR trulim i nemoćnim; razbojnik Hitler je već nekoliko puta rekao da će SSSR-u ubrzo odzvoniti. Njemački Glavni stan je javljao fantastične cifre sovjetskih gubitaka, a njemačka fašistička propaganda širila je bljutave vijesti o sovjetskim nečovještvima. A kako je u stvari? U stvari je njemački fašizam na samrti. Njemačke bande su na svim frontama razbijene i odbačene, po njima pljušti kiša smišljenih i proračunatih udaraca Crvene armije i narodnih partizana, njihova pozadina stenje pod terorom gladi i nemaštine i pitanje fašističke smrti je pitanje bliske budućnosti. Čas konačnog obračuna primiče se neobičnom brzinom.

RADNICI GRADA OSIJEKA! PROLETERI!

Ne dajte da vam fašistička i ustaška gamad puni uši bljutavim lažima, ne dajte se zavesti i obeshrabriti! Vi fašističkim porazom možete izgubiti samo svoje ropstvo i okove. Znajte da naš put u sretan i čovjeka dostojan život vodi samo preko **lješina omraženih fašističkih izroda!** Kucnuo je čas da uzmete svoju sudbinu u vlastite ruke. Stoga je vaša dužnost, radnici, da fašizmu nanosite udarce svuda i na sve načine. **Vaša je dužnost sabotaža.** Sabotirajte proizvodnju svih artikala namijenjenih fašističkim gadovima. Ne dozvolite da se proizvodima vašega rada ubijaju vaša braća i drugovi, radni narod Sovjetskog Saveza i radni narod drugih zemalja, jer to je zločin protiv cijelog naprednog čovječanstva. To je zločin i protiv vas samih.

RADNICI GRADA OSIJEKA!

Pokažite se dostojni svojih drugova-radnika koji svojom krvlju iskupljuju oslobođenje radničke klase i cijelog porobljenog i napaćenog čovječanstva! Ne dajte se zaplašiti nikakvim terorom ni obmamiti nikakovim lažima i obećanjima. Put koji vas vodi u svetu i čovjeka dostojnu budućnost jeste put najaktivnije borbe i solidarnosti sa svima slobodoljubivim elementima grada i sela, a protiv fašističkih okupatora i njihovih prirepaka i plaćenih slugu, hrvatskih ustaških pasa. Idući jedino tim putem — nećete zalutati! Svaki vas drugi put sigurno i neizbježno vodi u propast.

NAMJEŠTENICI! OBRTNICI! ČINOVNICI! GRAĐANI! INTELIGENCIJO GRADA OSIJEKA!

Ne vjerujte ustaškim psima koji vas uvjeravaju da bi pobjeda SSSR-a bila vaša smrt. Ne vjerujte lažima da će komunisti istrijebiti Hrvate. Istina je da će krvavo odzvoniti ustaškim psima, ali svaki onaj koji bude pomagao narodnu oslobodilačku borbu može biti potpuno uvjeren da će i njemu kao i svima osvanuti uskoro bolja vremena. Stoga u borbu! Združ te se svi u borbi za bolji i slobodan život. Zajedničkim silama udrite po interesima fašističkih okupatora i krvavih ustaša. Protestirajte protiv ubijanja narodnih prvoboraca, jer se oni bore za sve nas. Pokažite ustaškim psima da ne odobravate njihovu »politiku«, koja je sva ogrezla u krvi najboljih narodnih s nova. Pomažite i aktivno sudjelujte u narodnoj oslobodilačkoj borbi, koja se svakim danom sve više razvija i jača. Pomozite borce novcem, hranom, odjećom i obućom! Stupajte i sami u njihove redove! Vod te borbu protiv »ekonomske politike« krvavog »zloglasnika« Pavelića i ustaških bandita. Složite svoj glas protiv sve veće skupoće i nestašice. Ne dozvolite da vi i vaši drugovi zebete u interesu najvećeg zločina historije: u interesu jačanja fašizma u borbi protiv Sovjetskog Saveza i demokratskih sila Engleske i Amerike kao i protiv slobode svih naroda Evrope. Jačajte svim sredstvima borbu protiv fašističkih okupatora i ustaških plaćenih slugu, i ne mirujte dok i jedan bandit postoji u našoj zemlji.

Smrt fašizmu — sloboda narodima!
Dole krvavi »zloglasnik« Pavelić!
Smrt ustašama!
Živila nepobjediva Crvena armija!
Živio drug Staljin!
Živila slavna Komunistička partija Hrvatske!

MJESNI KOMITET KOMUNISTIČKE PARTIJE

BR. 68

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 17 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDANTU PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA ZA BOLJU ORGANIZACIJU ŠTABOVA[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 23/41
17. XII. 1941 god.

KOMANDANTU PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZ. ODREDA

I. Po informacijama vašeg oficira za vezu, vi imadete ozbiljnih nedostataka u sam'm štabovima.

a) Nedostaje vam u svim štabovima operativni oficir, što trebate u najkraće vrijeme nadopuniti.

b) Štabovi se nalaze zajedno sa jedinicama. Štabovi se moraju organizovati zasebno u svojim prostorijama sa odgovarajućim licima, kao štabsko osoblje, kuriri i straža.

II. Pošaljite nam, i to što prije, oko 100 kg pikrita.

III. Dobili ste 10.000 kuna za vaše najnužnije potrebe, a koje ćete morati po mogućnosti vratiti. Od toga vam šaljemo odmah 5.000 kuna.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar — Zastupa komandanta

[1] Redakcija posjeduje kopiju naređenja.

BR. 69

IZVJEŠTAJ BR. 2 ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 18 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA I STANJU JEDINICA

ŠTAB NARODNO-OSLOBODILAČKOG PART.
ODREDA ZA HRVATSKO PRIMORJE I G. KOTAR

IZVJEŠTAJ BR. 2
GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Reorganizacija našeg I bat. u C1[1] je uglavnom dovršena. Osnovan je logor u C2[2] u koji se odmah prijavilo 30 partizana i koji također ulazi u sklop toga bataljona. Efektiv ljudstva je ostao isti kao i naoružanja. Kako nas izvještava komanda toga bataljona, čim se spreme nove ubikacije[3] u šumi, biti će primljeni novi partizani kojih još imade dosta po selima. Teritorij te općine je oslobođen, branjen je zasjedama na cestama i prolažima, ali ga vjerojatno pri većem naletu neprijatelja neće biti moguće u današnjoj situaciji obraniti. Napravili smo operativni plan da se raširi taj oslobođeni teritorij, da se naime u najbližim mjestima unište daljnje žandarmerijske postaje i okupatorske posade, ali taj je nažalost samo djelomično uspio.

Akcije I bat. »Marka Trbovića«

Dnevne zasjede na cesti B5[4]—C2[5] koje, osim sigurnosti teritorija, rastovaruju sve transporte tehničkog i ogrijevnog drva za Talijane i ustaše. Povodom toga smo primili pismo od poznatog industrijalca, koje vam prilažemo i na koje smo odgovorili još strožijom kontrolom izvoza drva iz ovdašnjeg teritorija. Karakteristično je da smo u isto vrijeme primili ponudu jedne talijanske firme koja nam nudi veću sumu novaca ako joj dozvolimo nesmetani izvoz drvenog materijala. Jasno je da smo i na to odgovorili negativno.

8. XII ubijen je ustaša cestar iz sela Musulinskog Potoka koji je bacao u Ogulinu nevine ljude u jame i kod koga je nađeno dosta robe i stvari tih nesretnika.

---

[1] Drežnica
[2] Jasenak
[3] Na talijanskom jeziku znači položaj, a ovdje se odnosi na smještaj.
[4] Ogulin
[5] Jasenak

U noći između 12. i 13. XII došlo je do sukoba naše zasjede sa navodnim ogulinskim »dobrovoljcima« koji su išli da uspostave vlast u C1[6] i borba je trajala do rano ujutro. Ubijeno je 9 vojnika i 30 ih je ranjeno, kao i jedan oficir. Naši su se povukli bez gubitaka. Ostali »dobrovoljci« su se razbježali u paničnom bijegu na sve strane. Iako plijen nije bio nikakav, vojnički i moralni uspjeh ove borbe je ogroman. Drugi dan je pošlo 500 Talijana u Jasenak, ali su se odmah vratili uhapsivši jednog čovjeka.

15. XII, u noći, napala je naša zasjeda 70 vojnika i žandara koji su se vraćali iz Jasenka u Ogulin, ne zna se sa kakvim uspjehom.

15. XII jedna jedinica I bat. zaustavila je kola koja su išla iz Ogulina u Jezerane i Brinje. Uhapšen je jedan uniformirani ustaša, jedan u civilu, te jedan policajac. Ostalima putnicima je ukratko održan agitacioni govor o ciljevima naše borbe. Trojica uhapšenih su strijeljani. Akcija je imala dobrog odjeka u čitavom kraju.

Dne 17. XII privukla se jedna četa partizana barakama talijanske posade [od] 50 voj., u Brezama i otvorila vatru na njih. U borbi su poginula 2 talijanska oficira, 1 narednik i 3 vojnika, te 2 vojnika su ranjena. Potpuno uništenje posade nije uspjelo. Kod partizana nije bilo gubitaka. Plijena također nije bilo.

U oslobođenom kraju je organizirana narodna straža, te NOO, koji je počeo da rješava pitanje snabdijevanja pučanstva živežnim namirnicama, i to solju u prvom redu, dok traje blokada sa strane ustaša i Talijana. Za očekivati je u najskorije vrijeme novi pokušaj Talijana i ustaša da uđu u oslobođeni teritorij.

Na teritoriju II bat. sa ogromnim uspjehom prolazi mobilizacija novih partizana tako da logor u A6[7] broji 400[8] ljudi a logor A7[9] također 400[10] ljudi, dok je logor u A2[11] imao u posljednjoj borbi, pri napadu na logor, 600[12] ljudi. Očekujemo da će i logor u A8[13] imati u najskorijih nekoliko dana 500[14] ljudi. U B1[15] smo imali prije manje logore, koje smo smatrali kao centre za okupljanje novih partizana, ali praksa je pokazala da su te male jedinice suviše izložene presili neprijatelja i da se vojnički mogu teško održati. Zato smo naredili da se koncentrišu u veće jedinice, tj. čete, kako bi mogle bolje odgovarati težim uslovima borbi sa Talijanima koje su ovdje na dnevnom redu. Neprijatelj koncentriše velike snage u pri-

---

[6] Drežnica
[7] Bribir
[8] 80
[9] Ledenice
[10] 80
[11] Sušak
[12] 120
[13] Lič
[14] 100
[15] Gorski Kotar

morskim mjestima, tako n. pr. Crikvenica 9000 vojnika, Novi 6000, Selce 1660 itd., i prema nekim informacijama sprema se ponovno na generalni udar, jer mu onaj prvi nije uspio. Mi smo dakako uzeli to u obzir i naredili komandama svih jedinica najveću opreznost. Veliki problem, svih tih logora pretstavlja problem ishrane. Većih rezervi nema, a ukoliko ih je bilo, pridolaskom novih partizana brzo se iscrpljuju. U tom pogledu biti će nam potrebna pomoć sa strane. Već smo uredili izmjenu dobara, soli za pasulj i ostalo u našim krajevima, ali ne znamo da li će sve to biti dovoljno. Problem naoružanja gledat ćemo riješiti vlastitim snagama. Ukoliko nikako ne bismo mogli riješiti problem ishrane, javite nam kakvo je vaše mišljenje o prebacivanju ljudi u druge krajeve.

Akcije II bat. »Matije Gubca«

6. XI je jedan vod partizanske čete iz A2 zarobio u Hreljinu 1 karabinjera, 1 talijanskog vojnika, te jednog domobranca. Karabinjer i domobranac su bili likvidirani, dok je talijanski vojnik bio pušten. Talijani su poslije okupirali sa 3000 vojnika mjesto i proveli masovna hapšenja.

7. XI razoružao je vod iste čete 2 talijanska financa na granici i iste poslije objašnjenja o ciljevima naše borbe pustio na slobodu. Prema informaciji, obadvojica su suđena na pet god. robije od svojih vlasti.

12. XI došlo je do pohoda velikih snaga talijanske okupatorske vojske na logor kod Sušaka. Cifre o količini talijanske vojske se kreću od 2000—6000 vojnika. Došlo je do velike borbe, jer je naša partizanska četa brojila 600[16] ljudi i bila naoružana sa 250[17] pušaka i 40[18] p.mitraljeza. Borba se vodila na samim vratima logora, jer ni patrole ni straže nisu neprijatelja primijetile. U borbi je poginulo 90 tal. vojnika, dok nam broj ranjenih nije poznat. Na našoj strani su poginula dvojica, dok je jedan ranjen, to je sam komandir čete. Partizani su se morali povući nad presilom, ostavljajući u logoru spremu, dok su oružje povukli. Isti dan je jedna naša patrola došla u sukob kod Trsata sa Talijanima i tom prilikom su bila trojica partizana zarobljena i strijeljana na Trsatu. Poslije te borbe nastalo je u redovima partizana kolebanje radi velikih teškoća ishrane, smrzavanja (imade ih dosta koji su imali smrznute prste, koji su im morali biti odrezani, jer su iz baraka izletili bosi i bez obuće), i komanda čete, pod tim raspoloženjem, odlučila je uputiti partizane na nekoliko dana svojim kućama. Mi smo odmah osudili taj postupak i drug komandant je odmah otišao da ih pronađe i pošalje opet

[16] 120
[17] 50
[18] 8

u logor, međutim se vratio sa puta, jer je čuo da se Talijani spremaju u šumu na napadaje i da o tome obavijesti logore. Zato smo uputili odmah tamo operativnog oficira našeg štaba i komandanta II bat. da odmah pokupe sve zaklete partizane kojih tamo imade oko 600, te da sakupe oružje i da ljude i oružje prebace u druge logore ako tamo zaista nema uslova za opstanak. Nadamo se da će to potpuno uspjeti.

17. XII jedna partizanska patrola napala je talijansku patrolu između Selca i Novoga koja je brojala 20 vojnika. Talijani nisu uspjeli odgovoriti na vatru. Rezultat je nepoznat.

U noći između 16. i 17. XII jedna manja grupa partizana izvršila je napad na jedno državno poduzeće i zaplijenila 60 kg dinamita, 1000 m korde, 2 i po kutije kapsla, 300 kg pasulja i ostale hrane. U čitavoj šahti je prekinut posao, a većina radnika je otišla u partizane.

Iste noći je druga grupa partizana porušila više telefonskih stupova između Novoga i Povila. Nadalje je prekinut talijanski vojni telefon između Novog i Selca.

2. XII uhvaćen je na putu u delnički logor partizanski kurir drug Franić[19] i poslije strašnog mučenja na kom se junački držao strijeljan u Delnicama.

6. XII partizanska jedinica iz logora u A8[20] postavila je eksploziv na željezničku prugu između Lokava i Fužina. Izbačena su iz tračnica 3 vagona teretnog vlaka. Šteta je nepoznata. Promet je stajao 16 sati.

7. XII ista jedinica zaustavila je transport hrane koji je išao iz Triblja za Fužine. Tom prilikom je zaplijenjena veća količina hrane, 600 kg brašna, 50 kg pasulja, 10 vreća zobi itd.

8. XII postavila je ista grupa eksploziv na prugu između Lokava i Delnica. Tri vagona teretnog vlaka sa stražnjim dijelom stroja iskočili su iz tračnica. Promet je bio zaustavljen 14 sata.

10. XII postavljen je eksploziv na pruzi između Liča i Drivenika. Stroj i dva vagona teretnog vlaka iskočili su iz tračnica. Promet je bio zaustavljen 8 sati.

Kao odgovor na ove učestale akcije provalila je četa tal. vojnika sa žandarima dne 11. XII u logor. Talijani su se privukli neopaženo do pred sam logor. Partizani su prihvatili borbu. Kod logora je ubijen tal. oficir, dok su 2 vojnika teže a 2 lakše ranjena. Talijani su oteli iz logora 2 revolvera, 50 kg dinamita i ostale spreme. Uz taj logor je bio formiran štab teritorija, te je tom prilikom palo u ruke neprijatelju: 2 pisaće mašine, radio-aparat, sito za umno-

---

[19] Franjo Andlar-Franić
[20] Lič

žavanje, 2 hektografa i nešto papira, kao i agenda[21] štaba koja se tamo nalazila. Jedna grupa partizana je prerezala otstupnicu Talijanima, napala ih, pri čemu su u strahu vojnici pobacali dosta spreme koju su nosili iz logora. Kod partizana nije bilo žrtava. Do provale je došlo na temelju izdaje. To da je neprijatelju uspjelo dovući se u neposrednu blizinu logora razlog leži u tome da nisu bile poduzete nužne mjere opreznosti, naročito poslije učestalih akcija sa strane te jedinice. Odgovornost pada na komandu jedinice.

To je već drugi puta da pada štab i tehnički materijal, koji smo tako teškom mukom skupljali, neprijatelju u ruke. I opet smo u pogledu umnožavanja materijala, izdavanja novina i biltena otsječenih ruku. Štab je bio formiran uz taj logor jer je to bio centar nama dodijeljenog teritorija, te prema tome i najzgodnija veza sa svim jedinicama. U času napadaja nijedan član štaba nije se nalazio u njemu nego su svi bili na terenu. Praksa del.[ničkog] i sada ličkog logora pokazuje da ćemo morati štab smjestiti na sigurnije mjesto, a naročito njegov tehnički dio, a jedinice će trebati koncentrirati u prave čete kako bi bile sposobnije za borbu sa neprijateljem i kako ne bi sav rad akcija, straža, patrola i svih ostalih službi pao na 20-toricu ljudi, kako je to bio slučaj sa ovim posljednjim logorom. Naš štab ćemo smjestiti sada u C1[22] otkuda će biti bolja veza sa GŠ za Hrvatsku i gdje će štab biti vjerojatno u većoj sigurnosti od provala. Organizirat ćemo ga potpuno odijeljeno od svake jedinice i konspirativnije, koliko nam to bude moguće.

U štabu je bilo umnoženo slijedećeg materijala: 600 kom. talijanskih letaka, 1.200 letaka »Hrvatskom narodu«, te 350 govora Staljinovih. Taj materijal je bio podijeljen, kao partizanska akcija, istovremeno na čitavom teritoriju. Jedino OK Kom. par. za Primorje je »zabranio« raspačavanje tih letaka, jer bi to bilo, kako navađaju, »štetno za opću stvar«.

Nadamo se da su naši kuriri kao i naš oficir stigli već do vas, te da je terenska veza sa vama uspostavljena. Pred nekoliko dana posjetio je komandu našeg I bataljona »Marka Trbovića« drug Kukić,[23] oficir za vezu, kako upravo dobivam jedan potpuno nejasni izvještaj, ali nažalost nikoga od nas nije bilo tamo, tako da s njime nismo mogli govoriti. Što se tiče poziva koji smo dobili preko Zagreba da Veljko[24] ili ja dođemo u GŠ radi nekih priprema akcija za koje dolaze u obzir i naše snage, obavještavamo vas da će vjerojatno drug Veljko doći k vama čim svrši jedan važan posao na terenu. Radi se naime o tome da veća grupa [domobranskih] vojnika i podo-

---

[21] Odnosi se na materijal štaba, većinom propagandni.
[22] Drežnica
[23] Miloš Kukić
[24] Veljko Kovačević

ficira traži vezu sa nama i želi prijeći sa čitavim naoružanjem i spremom na našu stranu.

Očekujemo od vas financijalnu pomoć koju smo već u prvom izvještaju tražili. Isto tako ako je moguće poslati ljekara, kako smo to također u 1. izvještaju tražili.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dne 18. XII. 1941

Operativni oficir
Tomo Strižić

Politkomesar
Mijo Vuletić[25]

P. S. Očekujemo od vas pomoć stručnog vojničkog osoblja, oficira, na kojima jako oskudijevamo!

Sve podvučene cifre su šifrirane!

BR. 70

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 18 PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA PODRUČJU ODREDA

Hrvatskom Ćaći

Dragi drugovi, šaljemo vam danas kopiju izvještaja br. 2 GŠ za Hrvatsku[1] iz koga ćete vidjeti kakva je situacija kod nas. Kopiju komesarskog izvještaja poslati ćemo vam naknadno. Nadamo se također da ste već primili i naš izvještaj br. 1 GŠ[2]. Mi smo uvijek nastojali da u našim izvještajima budemo redoviti, slali smo izvještaje koji iz ovih ili onih razloga nisu stizali na vrijeme do vas. Nastojat ćemo da ta veza funkcionira redovito. Međutim treba uzeti u obzir da je čitav naš teritorij, takoreći, blokiran talijanskom vojskom. Od Ogulina do Senja, na najmanjoj željezničkoj stanici, u najmanjem primorskom mjestu, gotovo i selu, nalaze se talijanske posade koje, naročito poslije akcija partizana, blokiraju čitave teritorije, kao što je to bio slučaj sa Hrelj'nom, a sada opet sa Ličom. Nitko ne smije iz kuće, nitko u šumu, nitko ne dobiva ma kakve propusnice. Zato nama nije nekada moguće poslati čovjeka do vas. To vrijedi sada i za ljude koje ste nam htjeli poslati. Kao što smo

[25] Ivo Vejvoda

[1] Vidi dok. br. 69.
[2] Vidi dok. br. 44.

vam već javili, ne šaljite sada nikako nikoga preko Liča niti preko ma kojeg drugog mjesta dok vam mi to ne javimo, osobito sada kad formiramo akcije. Jedini način da ih pošaljete ovamo biti će preko GŠ gdje se nalaze naši kuriri. Veselimo se drugovima koje ste nam obećali poslati. Ogromne su naše potrebe u kadrovima. Što se tiče formiranja KK u Liču, kako su to predložili drugovi, sada se stvar promijenila utoliko što su svi drugovi koji su dolazili u obzir otišli u partizane poslije tal. udara na Lič. Javite nam kako da se u toj stvari postupi. Rezultat istrage nad drugom Mance[3] ćemo vam javiti kad uspostavimo redovitije veze sa Del.[4]

Vaša kritika pisma bataljonu u Dr.[5] je tačna, međutim nije ostalo samo na pismu, jer smo se našli svi zajedno, drug Slavko,[6] Veljko i ja, na terenu da pomognemo tamošnjim drugovima riješiti masu problema koji su stajali pred njima. Isto tako je zaista pogrešna primjedba koja se ticala londonske vlade, iako nije bila tako zamišljena. Što se tiče vaše primjedbe da učvrstimo naše pozicije u našem kraju, da čvrsto budu u našim rukama partizanski odredi, koji neće pustiti iz ruku oružje dok ne izvojuju potpunu pobjedu, mi vas uvjeravamo, drugovi, da i u čisto hrv. krajevima kao što je naše Primorje, kao i u srpskim krajevima Drežnica, Srp. Moravice itd. su naše pozicije dobre i takoreći bez ozbiljne konkurencije, to vrijedi barem što se sela tiče; partizanski odredi su naši i pod isključivo našim uplivom i rukovodstvom, moguće svega tu i tamo [ima] kakva šovinistička pogreška nevrijedna spomena. Dakako, da partizani budu do konca nepokolebljivi, ovisi samo od našeg političkog rada u odredima. Isto tako imademo teritorija Mrkopalj, Ravna Gora i još neki manji gdje su naše pozicije minimalne ili nikakove, gdje su partizani neprijateljski sretani, ali i u tim se krajevima upravo posljednjih dana situacija popravila, došli su naime već prvi partizani iz Mrkoplja u odrede.

Materijal poslani smo primili sav. Umnožili smo ono što se tiče svih partizana i komandnog sastava jedinica i uvrstili smo to u naredbe. Naš list »Goranski partizan« nismo izdali iz razloga koje ćete saznati u našem izvještaju GŠ. Što se tiče dolaska druga Veljka ili mene u GŠ, odgovorili smo drugovima da će, čim to dozvoli situacija, otići drug Veljko da se sa njima dogovori o tim stvarima. Imamo snaga dosta dobro naoružanih i veselilo bi nas kad bi mogli učestvovati u akcijama koje ste zamislili. — Vezu sa OK u Novom možete imati preko naših jedinica. Pismo koje ste uputili za njih mi smo odmah predali.

---

[3] Dragan Mance
[4] Delnicama
[5] Drežnica
[6] Narodni heroj Ivo Marinković

I mi smo uspostavili vezu sa njima, za sada tek samo pismenu. Došlo je već u nekim pitanjima do razmimoilaženja. Prvo pitanje je bilo: da se za 50 hiljada dozvoli izvoz drva tal. firmi Bartoleti koju su upravo naši partizani napali 17. ov. mj. i gdje se nalazi tal. posada. U OK je bilo tendencija da se ta ponuda primi. Druga je stvar bila sa d.jeljenjem letaka koje smo mi kao štab odredili za isti dan na čitavom teritoriju. OK je to zabranio partizanima u Primorju sa motivacijom da bi to dijeljenje letaka moglo biti »štetno po opću stvar«. Na naše pitanje zašto bi to bilo štetno još nismo primili odgovor. Ako partizani prave akcije napadaja na Talijane po tim mjestima, zašto bi bilo dijeljenje letaka nešto »gore« za drugove koji rade u mjestima — to nam nije jasno. Osim toga smo čuli da su neki članovi OK na Sušaku zabranjivali seljacima da seljaci daju pomoć partizanima, zabranjivali, odnosno onemogućivali odlazak u partizane nekim ljudima itd. Kad stvar pobliže istražimo, javit ćemo vam. U svakom slučaju sva teži na rada na selu, mobilizacije partizana, sakupljanja oružja, leži isključivo na partizanima i njihovim komesarima koji podržavaju najživlju vezu sa pozadinom i sa selom. U tom pogledu mi pomoć partorganizacije uopće ne osjećamo.

Očekujemo sa znatiželjom vaša daljnja pisma i vašu drugarsku kritiku.

Dne 18. XII. 1941.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar*
Mijo Vuletić[7]

P. S. Kako će se postupiti sa drugaricom ing. P.?[8]

---

[7] Ivo Vejvoda
[8] Ova rečenica je dopisana rukom.

BR. 71

PISMO POLITIČKOG KOMESARA KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 18 PROSINCA 1941 GOD. POLITIČKIM KOMESARIMA BATALJONA O PROVOĐENJU SABIRNE AKCIJE ZA PARTIZANSKE JEDINICE I BOLNICE[1]

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
18-XII-41,
Komesarijat br. 9

SVIM POLIT. KOMESARIMA BATALJONA

1) Komesari bataljona zajedno sa sreskim odborima nacionalno-oslobodilačkog fronta sprovešće u najkraće vrijeme sabirnu akciju u novcu za narodno-oslobodilačku vojsku.

Komesarijati bataljona izradiće sabirne arke, koji će da sadrže ime i prezime i svotu koja se daje. U selima gdje ne postoje mogućnosti da se sprovede akcija sa sabirnim arcima, treba naći poštene i povjerljive drugove koji će bez sabirnih araka da novac sakupe i dostave u štabove bataljona. Popaljena sela treba isključiti od te sabirne akcije. Drugovi komesari izvijestiti će ovaj komesarijat o uspjehu te sabirne akcije i podnesti ovom komesarijatu točan izvještaj sa priloženim novcem i sabirnim arcima.

2) U vezi sa potrebama bolnice dužnost je svih komesara bataljona da pristupe sakupljanju dasaka za gradnju bolničke barake.

Komesarijat	I	bataljona	nabaviti	će	300	kom,	malih	dasaka	za	krov.
„	II	„	„	„	200	„	„	„	„	„
„	IV	„	„	„	300	„	„	„	„	„

3) Komesari bataljona hitno će izvijestiti ovaj komesarijat da li su odposlali određene živežne namirnice za partizansku bolnicu.

4) Izvještaje o radu komesarijata slati će se redovno svake srijede zajedno sa vojnim izvještajem. Izvještaji treba da sadrže rad polit. komesara u vojsci (časovi u odredu, zakletve, zborovi itd.). Komesari moraju što prije da se odterete od poslova odbora nac. oslobodilačke fronte i posvete sve svoje sile radu u odredima i među partizanima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar

[1] Redakcija posjeduje prepis pisma.

BR. 72

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 19 PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O SITUACIJI U OKRUGU I RADU PARTIJSKE ORGANIZACIJE[1]

OKRUŽNI KOMITET KPH
KARLOVAC

CENTRALNOM KOMITETU KPH

Zagreb

Dragi drugovi,

Proslava oktobra

Prije svega treba da se osvrnemo na jedan veliki propust našeg OK, a to je slaba organizacija proslava godišnjice oktobarske revolucije. OK nije iskoristio velike mogućnosti koje su mu stajale na raspoloženju, niti u mjesecu oktobru (7. X.—7. XI.), niti u produženju tj. do 30. XI. Može se reći da se, osim nekih izuzetaka, proslava oktobra sastojala samo u natjecanju za oružje. Mi se obavezujemo CK-u da ćemo ubuduće bolje i temeljitije pripremiti proslavu svih naših godišnjica i nacionalnih i internacionalnih. Već sada mislimo na proslavu godišnjice Lenjinove smrti.

Politička situacija: U posljednje vrijeme fašistički agenti, svjesni da ih hrvatske i muslimanske mase ostavljaju, pokušavaju raznim intrigama da spriječe ujedinjenje naroda. Osim starih laži koje šire po hrvatskim i muslimanskim selima da će ih partizani i četnici poklati, oni u srpskim selima proturaju glasine o tome da će Hrvatima i muslimanima biti dozvoljeno da 15 dana nesmetano pljačkaju i kolju narod po srpskim selima. Međutim se fašistički agenti ne zadovoljavaju samo propagandom, nego nastoje da pridobiju razne tipove, koji su se uvukli u partizanske odrede, pa čak u odbore NOF, za svoju razornu rabotu. Ti su tipovi u prvom redu pokušali da odvoje jedan dio Srba od naše borbe, te su u tom cilju razvili vrlo živu propagandu protiv partizana i partizanske komande, protiv napadaja na Talijane, protiv svakih akcija uopće, propagandu za izmirenje s ustašama, pa su pisali i nosili u Zagreb Paveliću predstavku tobože u ime naroda. Kad im ta rabota nije uspjevala kako su oni željeli, pristupili su organiziranju atentata. Tako je organiziran atentat na druga Čanicu, ali atentat nije uspio već su atentatori pohapšeni i likvidirani. Neki znaci ukazuju na to da su ti banditi

[1] Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

organizirali atentat u sporazumu sa ustaškim povjerenikom Žuncem, ali ne mogu se sva ta rovarenja objasniti intrigama ustaša, jedan dio toga je odraz sukoba između partizana i Draže Mihailovića u Srbiji, a ima i ostataka šovinizma. Međutim, ugled naše Partije među narodom je tako velik, a kontrola nad partizanskim odredima tako čvrsta da s te strane ne prijeti ozbiljna opasnost, što dokazuje i lakoća s kojom su atentatori likvidirani kao i odobravanje njihove likvidacije sa strane seljaka. Da bismo suzbili neprijateljsku propagandu, mi smo odlučili da pojačamo rad na selu a osobito među hrvatskim seljacima, specijalno smo KK[2] za Veljun i Primišlje naredili da svoje najbolje snage bace na taj posao i izradili smo upute za rad.

Partijska organizacija: Partijske organizacije razvijaju se povoljno, može se reći da svakoga dana pristupaju novi članovi u KP, ali zbog neiskustva i mladosti većine partijaca pojavljuju se na mnogim mjestima teškoće, ponajviše zbog sektaštva kao i zbog toga što naši kadrovi ne znaju razliku u rukovođenju partijskim i vanpartijskim organizacijama, u ovom slučaju partizanskim jedinicama. Osim toga su se u Sjeničaku pojavile grupaške borbe. Podvojenost među partijcima u Sjeničaku pojavila se još ranije, ali se u posljednje vrijeme produbila do tog stepena da su 32 člana, među njima i 2 člana KK, poslala OK predstavku sa raznim primjedbama i zahtjevima. OK stalnim obilaženjem partijskih organizacija nastoji da im pomogne u svladavanju poteškoća koje nailaze u radu. Osim toga pribjegavat će oštrim mjerama protiv svakog sektaštva i grupaštva i svih pojava kolebljivosti i nediscipline. Neposredno pred nama stoji sređenje prilika u kotaru Vrgin Most (Sjeničak).

Partizanski odredi: Najslabija tačka u partizanskim odredima je komesarski rad koji je potpuno nedovoljan. Još uvijek je rad komesara usmjeren prema selu, gdje sudjeluju ili sami organiziraju biranje odbora NOF, a svoj rad u odredu zanemaruju, tako da se u nekim jedinicama politički ne radi ništa. U nekim partizanskim jedinicama komesari su zanemarili razvijanje mržnje protiv fašističkih okupatora tako da se tamo javno zastupaju mišljenja da se Talijani ne smiju napadati, na pr. u III bataljonu. U nekim se odredima još nisu likvidirale pljačkaške tendencije, a ni provjeravanju partizana nije se posvetila dovoljna pažnja, tako da se moglo desiti da su baš između partizana regrutovani atentatori na druga Ćanicu. I slabost partijskih organizacija je uzrok mnogima od tih pojava, tako na pr. u odredu odakle su bili atentatori nije postojala part. ćelija. Ovdje inače vlada veliko pomanjkanje na drugovima sposobnim za komesare, a neki su se komesari pokazali osobito slabi, kao na pr. komesar I bataljona, koji je stavljen pod part. istragu zbog neizvršenja

[2] Kotarski komitet

naređenja. OK je zbog toga odlučio da obrazuje jednu komisiju koja će izraditi teme i plan rada za komesare.

Odbori NOF: Rad na formiranju odbora napreduje, ali nije ispunjen plan po kome je trebalo da budu do 10. XII završeni izbori kotarskih odbora NOF na cijelom području Korduna i Banije. Nastojaćemo da se taj posao što prije završi da bi se mogao sazvati plenum NOF za Kordun, na kojem bi se birao izvršni odbor NOF, za koji smo već predvidjeli drugove.

SKOJ. Rad s omladinom nije u svim selima i odredima jednako napredovao. Da bi se rad organizovanije odvijao, OK je odlučio da imenuje Okr. omladinski komitet. Tom se poslu pristupilo odmah i komitet je već formiran. Omladinci se žale da nemaju materijala za prosvjetni rad među omladinom i molili su da im zagrebački Skoj pošalje koliko je moguće više materijala, isto tako i pozorišnih komada, jer ovdje postoji mogućnost da se obrazuje diletantska grupa. Ni pjesme s notama neka ne zaborave. Ako je ikako moguće, nađite nam dramu Friedricha Wolfa »Die Matrozen von Cattaro«.[3] Mi bismo nju preveli i prikazali. Isto tako vas molimo da pronađete za nas jedan primjerak knjige Ostrovskoga »Kako se kalio čelik«.

Žene: S radom među ženama je slično kao sa radom među omladinom. U nekim kotarima se rad sa njima lijepo razvija, a u nekim nije ni započet. Taj ćemo nedostatak ukloniti u najkraće vrijeme. Na sjednici OK je odlučeno da se formira Inicijativni odbor antifašističkog pokreta žena za Kordun, i to je učinjeno.

Agitprop: Sistematski rad agitpropa ustvari ne postoji. Što se tiče »Partizana«, od kada je tehnika prenesena u Petrovu Goru izišao je samo jedan broj (br. 8) i to tehnički slabo uspio. Zbog pomanjkanja papira i štamparske boje nije se moglo pristupiti štampanju daljnjih brojeva »Partizana«, koji nisu bili ni redigirani, kao ni umnožavanju letaka. Molimo vas da nam preko drugova, koje ovamo šaljete, pošaljete uvijek po nešto papira i materijala, jer je nama privremeno zbog provale teško te stvari nabavljati. Drugovi iz GŠ govore da bi »Partizan« imao da postane službeni organ GŠ, to znači da bismo mi ostali bez lista ili bismo morali štampati drugi. Mi mislimo da je najbolje rješenje da »Partizan« bude poluslužbeni organ GŠ u kojem će za GŠ biti rezerviran odgovarajući prostor, a ostalo u »Partizanu« da ostane kao do sada. Uostalom može se stvar riješiti tako da predamo »Partizan« Glavnom štabu, a mi da izdajemo novi list, ali u tom slučaju mislimo da bi trebalo da to bude organ KP.

Tehnika: Uslijed provale u Karlovcu prekinuta je veza s vama. Mi smo preko GŠ zatražili od vas javku na koju ćemo poslati pouzdanog druga. Prirodnije bi bilo da mi najprije uredimo u Karlovcu javku, pa da vam je predamo, ali to zbog provale neće biti tako

[3] »Bokeljski mornari«

skoro. Jedino se možete da poslužite javkom u I,[4] gdje treba potražiti postolara II s lozinkom »jesu li gotove sandale za M lovana« — »nisu sandale ali jesu čizme«. Tamo ima mogućnosti za prebacivanje drugova u partizanske odrede. Mi ćemo sa svoje strane nastojati da uspostavimo što više kanala za prebacivanje drugova i to što prije.

Eksploziv: Molimo vas da pišete u Bosnu da nam stave na raspoloženje potreban eksploziv, jer ga ovdje nemamo dovoljno.

Provala: O provali ste već obaviješteni. Ona se proširuje, te je od članova N.P.[5] prešla na Partiju. Detalje vam sad ne možemo javiti, ali znamo da je uhapšen drug III.[6] Drugovi Grga[7] i Milka[8] odvedeni su u Zagreb.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

19. XII. 1941

BR. 73

UPUTSTVO KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 19 PROSINCA 1941 GOD. O SARADNJI I DUŽNOSTIMA POLITIČKIH KOMESARA, KOMANDANATA I KOMANDIRA

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
19-XII-41
Komesarijat br. 10

O SARADNJI KOMESARA, KOMANDANATA ODNOSNO KOMANDIRA

U svagdašnjem životu jedinica, u pravilnom razvoju jedinica, u podizanju vojnih i političkih kadrova, u donošenju pravilnih i korisnih odluka u borbi i za vrijeme boja, nužno je postići što je moguće veću i savršeniju saradnju između komandanata, komandira i komesara. Da bi drugovi komandanti, komandiri i komesari uvi-

[4] Javka I bila je u Gundulićevoj ulici kod postolara Milana Malešević (»postolar II«). Ova javka trajala je kratko vrijeme, jer je Malešević uhapšen koncem studenog 1941 godine. Javka II bila je u »Atheneum«-u kod Horvat Vike, dok je javka III bila kod Vohalskog Matije u Radićevoj ulici.

[5] Narodna pomoć

[6] Matija Vohalski

[7] Marijan Čavić

[8] Narodni heroj Nada Dimić

djeli još jedanput neophodnu nužnost potpune međusobne saradnje osvijetliću ukratko dužnosti komandanata, komandira i komesara.

Dužnost komandanata i komandira jeste djelovati na vojničkom polju i sva svoja nastojanja posvetiti podizanju jedinica u vojničkom duhu. Što znači da vojna lica se staraju o vojnoj obuci i usavršavanju partizana, o pravilnom uzdizanju i pružanju nužne pomoći drugovima partizanima koji pokazuju vojničkih sposobnosti i obećavaju razvoj na vojnom polju. Zavođenje vojničkog poredka i pravilnog odnosa mlađeg prema starijem, zavođenje vojne discipline jeste daljnja briga vojnih lica.

Sva pažnja vojnih lica mora da je usredotočena na savjesno i ozbiljno pripremanje vojnih akcija-operacija, te pravilno rukovođenje jedinicama za vrijeme borbe.

Drugovi komandanti i komandiri trebaju imati uvijek pred očima da njihovo prisustvo u borbi, njihovo držanje dapače i njihov glas za vrijeme samoga boja jesu momenti koji u mnogome odlučuju sam ishod boja. U tom pogledu mnogo se griješi, jer drugovi komandanti i komandiri ne ocjenjuju pravilno gdje je njihovo mjesto za vrijeme borbe, te često puta kada u borbi učestvuju više odreda tj. više četa, komandant odnosno onaj ko rukovodi operacijama utopi se sa karabinom u ruci u streljačkom stroju, a na taj način gubi potpuno pregled nad frontom i nije u stanju vršiti pravilno manevrisanje vatrom i frontom, dapače ne zna kako se borba razvija desno i lijevo od njega.

O ovom problemu nužno je povesti računa i u slučajevima kada u operacijama učestvuju 1, 2 ili više četa, mjesto druga koji komanduje trupom nije u streljačkom stroju s karabinom, nego na takovom mjestu koje omogućava što širi pregled fronta, a to je uslov za pravilno rukovođenje borbom.

Znati šta se dešava desno i lijevo, znati gdje neprijatelj vrši glavni pritisak, znati gdje je neprijatelj najslabiji uspjeva onda ako se drug koji komanduje nalazi na mjestu koje omogućava što širi pregled fronta i ako je obezbijedio brzu i stalnu vezu sa podređenim odredima odnosno četama. Ta veza postizava se na taj način da uz druga koji komanduje za svaki podređeni odred odnosno četu jeste po jedan svezista koji zna gdje se nalazi komandir njegovog odreda, a uz komandira odreda odnosno čete ako se nalazi po jedan svezista koji zna gdje se nalazi drug koji komanduje operacijom. Dužnost je podređenih komandira odreda i četa da obavještavaju o svakoj značajnijoj promjeni u toku borbe, a dužnost je druga koji komanduje da se sam preko svezista obavještava o toku borbe i šalje naređenja svojim podređenim odredima: šta, kako i na koji način da učestvuju u borbi.

Dužnosti komesara jesu budno nadzirati borbeni moral partizana, starati se da partizani pravilno shvataju politiku narodno-

oslobodilačke borbe, da vaspitava partizane i da im ukazuje na štetnost nediscipline, na štetnost poroka kao što su: kartanje, pijančevanje, svađa, tuča, nepravilan odnos prema ženama; da potpomaže, a ovo naročito, komandanta odnosno komandira u sprovođenju vojnih naređenja i izvršavanju borbenih zadaća, da se pravilno stara o snabdijevanju i ishrani jedinice, da se stara o kulturnom podizanju i higijenskom životu partizana, da prema mogućnostima organizuje drugarske večeri sa veselicama (pjevanje, recitacije, manje pozorišne komade), da organizuje dopisivanje odreda sa odredom, da organizuje posjete delegacija odreda odredu, da organizuje borbena takmičenja odreda sa odredom, čete s četom, bataljona s bataljonom, da organizuje posjete odredima prijatelja Hrvata i muslimana, da organizuje odlaženje partizana na prela u selu, da organizuje kolektivna čitanja romana i ostale literature.

Mjesto komesara u borbi jeste uz komandira, odnosno tamo gdje je njegovo prisustvo potrebno i nužno s obzirom na tok borbe, a to je uvijek mjesto na frontu gdje neprijatelj vrši najsnažniji pritisak, tamo gdje je neprijatelju uspjelo baciti naše snage nazad, tamo gdje su se pojavili znaci panike i straha. Komesar mora nastojati da za vrijeme borbe obilazi front, hrabri, pomaže partizane u borbi.

Da komesar mora vršiti objašnjavanje narodno-oslobodilačke borbe među stanovništvom i na taj način podizati borbeno raspoloženje stanovnika i raskrinkavati narodne štetočine, izdajice i kočničare narodno-oslobodilačke borbe.

Komesari treba da obrate pažnju na neprijateljsko djelovanje u svrhu demoralisanja i da na taj način neprijatelju ne uspije umanjiti borbenu sposobnost partizana.

U donošenju odluka i rješenja koja su u općem interesu odreda, čete i bataljona moraju učestvovati komandant, komandir i komesar.

Kada rasmotrimo sve ovo što treba da vrše komandant, komandir i komesar, vidimo jasno da je neophodno nužno da drugovi komandanti, komandiri i komesari moraju djelovati u potpunoj saglasnosti, da se moraju međusobno sporazumijevati o svemu što se dešava u odredu, o svemu što je nužno poduzeti za opću korist jedinice i narodno-oslobodilačke borbe. I zaista, u jedinicama u kojima nema potpune saglasnosti između komandira i komesara stanje u jedinici i borbeno raspoloženje partizana nije na odgovarajućoj visini, u takovim jedinicama osjećaju se nedostaci borbene gotovosti partizana i takovi odredi su zaostali, a njihova udarna snaga je nikakva.

Jedan od preduslova za stvarnu saradnju jeste lična trpeljivost komandira i komesara, a sve lične zađevice, nesporazumi jesu jedino smetnja općem cilju, da jedino i samo koriste neprijatelju, i zato

preporučujem svima komandirima i komesarima da iskreno uklone sve smetnje koje se nalaze na putu njihovog zajedničkog sarađivanja.

Moramo biti svijesni činjenice da borba koja pred nama stoji će trajati još neko izvjesno vrijeme i da će biti teška i krvava. Da zadaće koje pred nama stoje postaju iz dana u dan teže, da zahtijevaju sve to više znanja, okretnosti i pravilnog ocjenjivanja položaja i uvjeta pod kojima radimo.

Uzevši u obzir situaciju u kojoj se nalazi neprijatelj, jasno je da je on iz dana u dan slabiji, a to ga sili da mijenja taktiku i da postaje sve to krvoločniji i podliji, i zato najtoplije preporučujem drugovima komandantima, komandirima i komesarima da porazmisle o tim pitanjima i da se međusobno sporazumiju kako i na koji način djelovati, raditi u općem interesu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar: **F. Kovač**

Komandant: **Ivan Manola**

BR. 74

UPUTSTVO KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 19 PROSINCA 1941 GOD. ZA RAD OPERATIVNIH OFICIRA BATALJONA

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
Op. br. 1
19-XII-41

OPERATIVNI OFICIR I NJEGOVA DUŽNOST

Osjeća se još uvijek da operativni oficiri u štabovima bataljona ne vrše u potpunosti svoje dužnosti i ne rješavaju svoje zadaće. Ovdje ću kratko iznijeti širinu djelovanja i svrhu operativnog oficira u štabovima bataljona.

Operativni oficir u štabu bataljona jest najbliži saradnik komandanta bataljona u pripremi i izvršavanju operacija. U tom opsegu on ima za dužnost djelovati samostalno i na vlastitu inicijativu, te predlagati komandantu bataljona ovu ili onu operaciju, ovaj ili onaj način izvođenja operacije.

Pripreme operacije treba vršiti na ovaj način:

1) Od obavještajnog oficira u štabu bataljona preuzima sva obavještenja o neprijatelju, a koja treba da se sastoje iz sljedećih:

a) brojno stanje neprijatelja, b) naoružanje, c) smještaj neprijatelja, d) način snabdijevanja, e) moralno stanje.

Operativnom oficiru je nužno poznavati sve ove podatke što je moguće tačnije i podrobnije, jer poznavajući ih moguće je donijeti i pravilnu odluku o načinu izvođenja same operacije, a i sama odluka donesena zasnovana je na tačnom poznavanju stvarnih snaga neprijatelja, te pruža sigurnost za uspjeh operacije.

2) Poznavajući podatke neprijatelja pristupa se izviđanju terena gdje bi se operacija izvršavala i izviđanjem se ustanovljava slijedeće:

a) pravac kretanja i osiguranje kretanja, b) prilazi ishodnim položajima za operaciju, c) same položaje za izvođenje operacije, d) pravce i način povlačenja, e) slijedeće položaje i mogućnosti novih položaja pri razvoju operacija, f) izvidivši sve ovo gornje donosi se odluka o snagama koje će izvoditi operaciju, o naoružanju koje će učestvovati u operacijama i način na koji će se izvoditi operacija.

3) Operativni oficir kada je izradio plan za operaciju podnosi ga komandantu bataljona i sporazumijeva se o samom izvođenju.

4) Prema prilikama i uslovima i nahođenju samoga komandanta bataljona, operativni oficir učestvuje i vodi operacije.

O izvještajima

Dosadašnji izvještaji bili su površni pregled akcija, u kojem se nabrajao i ratni plijen; od primitka ovoga objašnjenja izvještaji se sastoje iz slijedećeg: operativni izvještaj i informativni.

Operativni izvještaj

a) Ideja operacije i plan izvođenja (priložiti skice), b) opis samog toka operacije, c) uspjeh operacije.

Informativni izvještaj

Informativni izvještaj izrađuje informativni oficir, koji podatke o neprijatelju preko četa sabira i sređuje, provjerava, a sastoji se iz slijedećeg za svaki garnizon neprijatelja: a) brojno stanje, b) naoružanje, c) smještaj ljudstva i materijala, d) komandni sastav, e) mjesto štaba, f) nastrojenje trupe, g) namjere neprijatelja, h) službena prepiska.

Naređujem da se odmah po primitku ovoga postupi pri izradi izvještaja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač[1]

Komandant
Ivan Manola[2]

---

[1] Vjećeslav Holjevac
[2] Srećko Manola

BR. 75

UPUTSTVO KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 19 PROSINCA 1941 GOD. O NASTUPNOM MARŠU I OSIGURANJU

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
19-XII-41

NASTUPNI MARŠ I OSIGURANJE

Akcije i operacije koje mi poduzimamo nose uvijek obilježje nastupnog marša tj. sva naša kretanja do mjesta gdje ćemo vršiti operaciju jesu nastupni marš, što znači da se mi krećemo sa namjerom podići neprijatelju, izvršiti napad i uništiti njegovu snagu. Naše kretanje do mjesta gdje imamo namjeru postaviti zasjedu neprijatelju također je nastupni marš svoje vrste, jer je moguće, i prije negoli do mjesta određenog za zasjedu dođemo, da se susretnemo sa neprijateljskim snagama u pokretu ili da [naiđemo na] neprijateljsku zasjedu postavljenu nama. Zato je nužno da svako naše kretanje osiguramo nužnim predostrožnim mjerama osiguranja. Mjere predostrožnosti jesu isturanje unapred jednog dijela snaga sa svrhom da izvrše to osiguranje. Jačina tog prednjeg odjeljenja je u zavisnosti od cjelokupne trupe koja se kreće, tj. ako se u kretanju nalazi četa, ona istura vod za svoje osiguranje, ako se u kretanju nalazi odred, on istura jednu do dvije desetine, što je u zavisnosti od jačine odreda. Koji raspored ima prednje odjeljenje čete? Ono se dijeli na slijedeće dijelove:

a) glavninu prednjeg odjeljenja, — b) patrole predhodnice.

Patrole predhodnice kreću se na otstojanju od 100 m ispred glavnine, a ima ih 3: lijeva i desna, te prednja. Njihova snaga jeste od jednog do tri partizana, a njima komanduje partizan određen od vodnika, odnosno desetara. Njihov zadatak jeste izviđanje terena u pravcu kretanja, a kojim izviđanjem se postizava: spriječiti iznenadni susret sa neprijateljskim snagama. Odkrivši neprijatelja, patrole predhodnice obavještavaju svoju glavninu tj. glavninu prednjeg odjeljenja o neprijatelju koji se nalazi ispred njih. ustanovljavaju snagu neprijatelja i položaj u kom se nalazi, prema slučaju prihvataju borbu da bi dale vremena svojoj glavnini razviti se u borbeni položaj i prihvatiti borbu pod povoljnim uslovima.

Glavnina prednjeg odjeljenja se razvija u borbeni položaj i prihvaća borbu da bi dala vremena glavnini čete razviti se, podići i stupiti u borbu. Ako se u kretanju nalazi odred, kao što je rečeno, on

izbacuje unapred za svoje osiguranje jednu do dvije desetine. Iz tih desetina isturaju se patrole predhodnice sa istim zadatkom kao gore.

Pitanje osiguranja u pokretu često se je puta zanemarivalo, a naročito je to bio slučaj pri noćnim kretanjima, i zato smo imali slučajeva da se je b lo iznenađeno od neprijatelja, te prihvatala borba pod nepovoljnim uslovima. I zato je nužno da drugovi komandiri četa ili odreda, kada kreću svojim jedinicama, poduzmu mjere predostrožnosti kao što je gore navedeno.

Drug komandir čete ili odreda mora uvijek isturiti prednje odjeljenje, odrediti komandira tog odjeljenja i izdati mu slijedeću zapovijed:

Drug N.N. komandir prednjeg odjeljenja. Onda mu saopštava pravac kretanja i naređuje kako će izvršiti osiguranje kretanja.

Komandir prednjeg odjeljenja, kada je primio komandu nad prednjim odjeljenjem i kada mu je saopćen pravac kretanja te način osiguranja kretanja, odvodi prednje odjeljenje u stranu i vrši podjelu prednjeg odjeljenja na patrole predhodnice i glavninu predhodnice. Patrolama predhodnicama objašnjava njihov zadatak i uvjerava se da li su vođe patrole, odnosno izviđači razumjeli svoj zadatak, tj. da li poznaju pravac kojim se trebaju kretati i da li znaju šta treba raditi u slučaju susreta sa neprijateljskim snagama.

Razmak između glavnine prednjeg odjeljenja i patrola predhodnica zavisi od terena, a treba uv jek da se međusobno vide sva tri dijela u kretanju. Noću su te daljine umanjene.

Komandiri četa obradiće ovu temu sa svojim vodnicima, desetarima i istaknutim partizanima, obraćajući naročito pažnju na slijedeće: da je potrebno, izdvajajući prednje odjeljenje, odrediti mu komandira, a da taj komandir mora, dajući naređenje patrolama, odnosno izviđačima, prokontrolisati da li su ovi razumjeli i shvatili svoju dužnost.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
F. Kovač

Komandant
Ivan Manola

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU KONCEM PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O STANJU PARTIZANSKIH JEDINICA PO KOTAREVIMA I IZVEDENIM AKCIJAMA OD 11 STUDENOG DO 17 PROSINCA

Dragi drugovi, kako drug Mali Španac[1] još nije stigao, a vjerojatno neće stići nekoliko dana, to vam mjesto njega šaljem izvještaj na postavljena pitanja. Štab još nije ni izdaleka organizovan onako kako bi trebao biti. Do sada su u tom pogledu postignuti slijedeći rezultati: komandni sastav sačinjavaju komandant, politkomesar, operativni oficir, šef saniteta i ovih dana ćemo uvesti u dužnost oficira za vezu, oficira za obavještajnu i informacionu službu. Također ćemo formirati vojni sud na čijem će čelu biti drug Jakov[2]. Što do sada nismo to sve već učinili glavni je razlog nedostatak kadrova, a i ovo danas što smo učinili i što ćemo učiniti ide na štetu ostaloga rada, tj. svi su ovi drugovi veoma potrebni na terenu, ali smatramo da je ovo danas najvažnije polje rada, kako ste nam to i vi skrenuli pažnju. Do sada nismo imali dobre i čvrste veze sa svima krajevima Like, jer nismo imali dobro organiziranu vojničku kurirsku službu. Sada smo i u tom pogledu napredovali. Formirali smo sistem relejnih stanica, tako da će od sada veze biti brže i bolje. Istina, teškoća će u tom pogledu biti i nadalje, s obzirom da je teren dosta velik, da su mećave i nameti već počeli, a da sa saobraćajnim sredstvima ne raspolažemo, pa kada bismo i raspolagali, bilo bi ih teško upotrebiti kod ovakvog nevremena.

Organizacija po vojnim jedinicama je slijedeća: postoji u Srezu gospićkom 1 odred podijeljen na 4 bataljona, koji broji 2.300 boraca. Raspolažu sa 400 karabina i 8 puškomitraljeza. Komandant ovoga odreda[3] je mladi partijac... odan i ima dosta autoriteta. Politkomesar je također partijac[4], vrlo odan i s mnogo autoriteta, ali sa malo političkog iskustva. To se odražava i na sam odred, koji je do sada izvršio svega nekoliko akcija i to manjega obima. Uslijed toga i slabe budnosti moglo se dogoditi: da su neprijatelji narodne slobode mogli da rovare na terenu toga odreda i izvršili podmuklo ubistvo nad drugovima: Petrom Vuksanom i Vladom Cerinom. Ovom ćemo odredu morati posvetiti mnogo veću pažnju, a što se tiče kažnjavanja ubica naših drugova, tu su poduzeti potrebni koraci,

---

[1] Narodni heroj Vlado Četković
[2] Jakov Blažević
[3] Milan Kuprešanin
[4] Petar Kleut

te će kazna biti u najskorije vrijeme izvršena. Od ovih 400 pušaka skoro polovica je čvrsto u našim rukama. Izvjestan broj pušaka nalazi se u kolebljivaca, koji nisu za odlučnu borbu protiv okupatora. Oko 50 pušaka nalazi se u rukama elementa koji je momentalno nahuškan protiv nas. Nadamo se da ćemo uspjeti te zavedene ljude da osvijestimo, bar toliko da nam ne budu neprijatelji. U tom pravcu poduzeli smo raskrinkavanje onih nekoliko plaćenika za kojima su se momentalno poveli oni ljudi i nastojaćemo da postepeno oružje iz njihovih ruku pređe u naše ruke.

U drugim srezovima nemamo još odreda (zbog malog broja mobilisanih ljudi), nego bataljone. U Srezu koreničkom imamo organizovani bataljon »Ognjen Prica«, koji će se skoro pretvoriti u odred. Komandant bataljona... Politkom je drug Srđan Brujić. Bataljon raspolaže sa 150 pušaka, 6 puškomitraljeza i 1 teški mitraljez i 50 bombi. S karabina na karabin ima po 35 metaka. Ovaj bataljon je potpuno pod našim uticajem. Borci su najviše seljaci. Spremni su za borbu protiv okupatora, te su imali nekoliko akcija protiv Talijana. Politička svijest je prilična, no disciplina ne zadovoljava, te se u tom pogledu mora mnogo raditi. Borci nemaju nekog naročitog vojničkog iskustva, no steći će ga putem akcija. U bataljonu se politički dosta radi, što je dalo vidljivih rezultata. Pored ovoga bataljona postoje po selima narodne straže, koje su sve pod našim uticajem. U Srezu otočačkom postoji bataljon od 760 ljudi koji je vrlo slabo naoružan. Raspolaže sa 20 mauzerki, 2 talijanske, 8 austrijskih, 25 pištolja i 6 bombi. Komandant bataljona je drug Palenta[5]. On ujedno za sada vrši i dužnost politkoma, ali će ovih dana biti postavljen i politkom toga bataljona. Ovaj bataljon je izvršio niz akcija protiv okupatora, te se baš i sada nalazi u akcijama o kojima još nemamo podataka. Borci su odani, ali nemaju dosta vojničkog iskustva, a i disciplina ne zadovoljava. Inače se u bataljonu i vodovima radi dosta politički, te ima uvjeta da postane vrlo dobar bataljon. Ima dobar ugled u narodu. Narodne straže su također pod našim uticajem.

U srezu Brinje postoji jedan vod. Vodnik je mladi drug bez osobitog političkog iskustva, ali odan i hrabar[6]. Politički komesar je drug Buzdovan[7]... Buzdovanu smo inače prije mjesec dana dali uputstva i naređenje za formiranje četa ili bataljona ako za to ima uslova i također da podnese izvještaj o oružju koje posjeduje u tom srezu, međutim još nije podnio nikakav izvještaj ovome štabu. Koliko znamo, ovaj vod ima 45 pušaka i dva p.mitraljeza. Položaj partizana

---

[5] Stipe Ugarković

[6] Narodni heroj Srđan Uzelac, poginuo u Drežnici 1944 god. kao komandant brigade.

[7] Pero Grubor

u Brinju je dosta težak, zbog terora okupatora koji tamo bjesni, a ovi zbog slabe naoružanosti nisu u stanju da pruže efikasnu pomoć stanovn štvu. Zbog toga je tamo i Otočcu poslat bataljon »Marko Orešković«.

U srezu Udbina sada smo pri formiranju bataljona. Inače postoje manje jedinice i narodna straža, koji su većinom pod našim uticajem. Za komandanta bataljona u ovome srezu postavljen je drug Mićun Šakić, koji je do sada bio zatvoren kod Talijana. Nadamo se da ćemo u roku od 10—15 dana uspjeti potpuno organizovati ovaj bataljon jer su mu data potrebna uputstva za organizovanje.

U Srezu gračačkom stvari idu na bolje, tako da ćemo u najskorije vrijeme i tamo uspjeti formirati bataljon, koji će biti pod našim potpunim uticajem. Za komandanta ovoga bataljona postavljen je drug Milojko Ćuk, član KP, a za politkoma drug Bićo[8], također član KP. Prema izvještaju drugova, bataljon će raspolagati od 100 do 120 pušaka. I njima su data uputstva potrebna za formiranje bataljona. Ostali posjednici pušaka su neodlučni. Reakcija je pokušala i tu rovariti, ali bez uspjeha... Ima u srezu stanovitih sela u kojima još uvijek vode glavnu riječ šverceri i pljačkaši (Mazin). No uza sve to naš uticaj tamo raste. U samome Mazinu moći ćemo osnovati vod pod potpunim našim uticajem.

Srez lapački. Još uvijek naš najteži problem. U ovome srezu još je najjači utjecaj reakcionera Rašete, Omčikusa. Njihov pokušaj da formiraju puk nac. oslobođenja doduše nije uspio kako su oni željili. Ipak smo u samoj Općini srbskoj uspjeli proširiti simpatije naroda za našu borbu, naročito na omladinu. No općenito je stanje dosta teško, jer izdajnici nastupaju s parolom obrane srpstva, srpskog komunizma itd., te svojim ekonomskim uticajem, raznim trikovima legalizacije šverca i pljačke drže uza se zaostali narod. Uprli smo sve snage da raskrinkamo izdajnike. Nekoliko ljudi radi stalno na tome terenu. Na rad je otišao i drug Mile[9]. U ovome srezu formiran je bataljon, na čelu njegovom se nalazi Stojan Matić. Za političkog komesara ovoga bataljona postavljen će biti na mjesto Gojka Polovine drug Stevo Tišma, član OK SKOJ-a. Inače drug je požrtvovan i pokazao je dobre rezultate u radu s omladinom. Komandant bataljona Matić... On ima inače priličan uticaj i popularan je radi njegovog držanja u borbi protiv ustaša. Za četrnaesti o. mj. sazvali su Rađen.[ović], Omčikus, Rašeta, Čorak sjednicu »vođa«, ali su je odgodili za 16 o. mj. Na sastanak su pozvali Gojka Polovinu i Matića. Nastojaćemo da im ovo bude prva i posljednja sjednica i u tom pogledu smo već preduzeli mjere.

U Srezu perušićkom uspjeli smo formirati jedan vod od 22 borca sa 20 karabina, koje smo morali prebaciti u bataljon »Ognjen

---

[8] Petar Kesić, ubijen od četnika 1942 godine.
[9] Mile Počuča

Prica« uslijed naleta ustaša i Talijana. Inače, tamo nismo uspjeli formirati veće jedinice, no ukoliko očistimo Pazarište i Kosinj, mogli bismo formirati jedno dvije čete, a možda više, što ćemo svakako nastojati da učinimo u najskorije vrijeme.

Formirali smo jedan udarni bataljon, bataljon »Marko Orešković«, koji broji 180 boraca. Raspolaže sa 160 karabina i 7 puškomitraljeza. Komandant bataljona (intelektualac) vrlo je dobar i odan drug, član je KP[10]. Politički komesar bataljona je obalski radnik, disciplinovan i odan, član KP[11]. Većina boraca u ovome bataljonu su mobilisani iz Srba. Polovica bataljona su Srbi, polovica Hrvati i Slovenci. Borci su uglavnom seljaci, ima nešto radnika, intelektualaca i đaka. U bataljonu postoji jaka i dosta dobra ćelija, čiji su članovi prošli sa mnom kratak partijski kurs za vrijeme boravka na K.[12] Ima nekoliko kandidata i jak SKOJ-evski aktiv. Ima recitativni hor, pjevačku grupu i diletante, te priređuju po selima (za vrijeme kretanja) razne priredbe koje dobro uspijevaju. Za vrijeme boravka na Kamenskom, držali smo sa njima svakodnevno politička predavanja i vojne vježbe. Ovo je naš najbolji bataljon.

Pošto svi borci koji potpadaju pod ovaj štab nijesu spremni da se bore protiv okupatora, bar za sad, to smo pristupili formiranju udarnih vodova (kako ste nam i vi savjetovali) i s njima vršimo akcije.

Tačne podatke o naoružanju i svim vrstama vatrenog oružja poslaćemo u idućem izvještaju.

Akcije koje smo izvršili u posljednji mjesec dana su slijedeće:

11 — XI sukobila se četa [iz bataljona] »Ognjen Prica« sa žandarima i ustašama kod Studenaca. U borbi su ranjena tri žandara i ustaše. Kod nas nije bilo ni mrtvih ni ranjenih.

13 — XI napala je četa iz bataljona »Ognjen Price« pilanu Dražić u Kosinju. Ta pilana je radila dan i noć za okupatore; pilana je zapaljena, te je izgorjela do temelja. Zapaljeno je veliko skladište dasaka. Šteta iznosi oko tri milijuna dinara. Tom prilikom je poginuo jedan ustaša, a sa naše strane jedan partizan. Zaplijenjene su dvije puške.

21 — XI izvršila je četa iz bataljona »Ognjen Prica« napad na prugu, odšrafila šine s namjerom da razbije talijanski vojnički vlak, ali je naišao putnički koji se je survao u provaliju od deset metara. Uništena je lokomotiva i nekoliko vagona. Teretni promet je obustavljen četiri dana, dok se putnički promet odvijao presjedanjem.

21 — XI doljanska desetina (vod Škare) napala je talijanski vojnički vlak i ranila sedam vojnika i oficira.

---

[10] Đoko Jovanić
[11] Milan Šijan
[12] Kamensko

23 — XI brloška desetina (vod Škare) napala talijanski kamion. Poginuo je jedan talijanski oficir i dva vojnika ranjena. Zarobljene su tri puške i nešto municije.

24 — XI jedna desetina voda Škare napala je talijansku patrolu na pruzi. Poubijana je cijela patrola (pet do šest vojnika), ali nije uspjela uzeti oružje, jer je neprijatelju stigla pomoć, pa se morala povući. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

25 — XI jedna desetina voda Škare je nosila minu pod talijanski vlak, ali su naišli talijanski vojnici, pa se razvila borba. Naši su se morali povući. Poginuo je jedan talijanski vojnik. Kod nas nije bilo gubitaka.

26 — XI jedna desetina iz odreda »Velebit« napala je talijansku patrolu na pruzi kod Bilaja. Poginulo je sedam Talijana, kod nas nije bilo žrtava.

24 — XI oko 60 ustaša i žandara napalo je Divoselo i doprlo do pola sela. Divoselska partizanska desetina uz pomoć hrvatskih partizana iz Smiljana dala im je otpor. Nakon žestoke borbe morali su se žandari i ustaše u neredu povući. Poginula su četiri žandara i ustaše. Tih dana izveli su Talijani i ustaše napad na selo Ornice, da opljačkaju seljake. Bilo ih je oko stotinu. Ornički partizanski vod iz odreda »Velebit« dao im je otpor i protjerali ih iz sela. Talijanima je došla pomoć od stotine vojnika (Talijana), ali su i ovi morali bježati pred jakom vatrom partizana.

25 — XI Talijani su napali Divoselo i zapalili 5 kuća, a druge kuće opljačkali i demolirali, te ubili dva seoska mladića. Naši im nisu dali otpora.

24 — XI žandari i ustaše napali su hrvatsko selo Smiljan. Partizani smiljanskog voda su im dali otpor. Poginula su dva žandara. Kod nas nije bilo gubitaka.

28 — XI je desetina iz Zalužnice (vod Škare) imala sukob s talijanskom patrolom blizu stanice Sinac. Ubijena su četiri talijanska vojnika. Kod nas nije bilo gubitaka.

6 — XII jedna desetina iz odreda »Velebit« sukobila se s talijanskom patrolom na pruzi blizu stanice Lovinac. Poginula su dva talijanska vojnika. Kod nas nije bilo žrtava.

10 — XII partizani bataljona »Marko Orešković« i »Ognjen Prica« napali su ustaše u Plitvicama. Žandari i ustaše su se povukli u kasarnu odakle su davali žestok otpor i potražili telefonski Talijane u pomoć. Dojurio je eskadron konjice talijanske i jak vod pješadije da napadnu naše s leđa i naletio je na jednu našu zasjedu. U borbi je palo mrtvih i ranjenih oko trinaest Talijana i ubijeno nekoliko konja. Talijanska se konjica povukla. Naši su nastavili s napadom na kasarnu. Međutim je došla nova pomoć Talijanima na kamionima. Razvili su se u strijelce, natkrili su naše partizane. Naši su ih ponovno odbili, no približavala se noć, pa su morali odustati od daljnjih

napadaja. U toku ove borbe poginulo je ukupno 19 Talijana, ustaša i žandara. Na našoj strani poginuo je jedan partizan, a dvojica su ranjena. Više Talijana je bilo ranjeno. Od ratnog materijala zaplijenili smo jednu pušku. Poslije borbe 10. XII bataljon »Marka Oreškovića« se prebacio u Otočac i Brinje, gdje će zajedno s tamošnjim partizanima izvršiti neke opsežnije akcije. Na toj strani se je već čula pucnjava i kanonada, ali još nema izvještaja.

11 — XII jedan dio talijanskog garnizona iz Korenice u jačini od šest stotina vojnika uputio se u Bunić da pljačka. Na povratku iz Bunića uhvatili su dva mladića ispod Debelog Brda, a jednu ženu ranili. Ovaj njihov pohod na ova sela im je trebao da posluži kao odgovor na blokadu koja se vrši na tržište koreničko.

10 — XII jurišni vod bataljona »Ognjen Prica« i jedan dio partizana iz bataljona »Marko Orešković« razrušili su most na Plitvičkim Jezerima i razrušili cestu na dva mjesta.

15 — XII ustaše i žandari pobjegli su iznenadno iz kasarne i tako ispraznili Plitvice.

15 — XII sukobila se je jedna naša desetina partizana sa ustašama i žandarima iz Široke Kule. Poginula su tri žandara i ustaše, a od naših je jedan lakše ranjen.

17 — XII Talijani su napali hrvatsko selo Dolac (Čorci)[13] i zapalili oko 20 kuća. Kao povod za paljenje sela rekli su da je to što su puštali da partizanski odredi nesmetano prolaze kroz njihovo selo i što potpomažu partizane. Seljake su obavijestili jedan dan ranije da će popaliti selo i rekli su im da imaju seliti u Vrhovine. Mi smo odmah poslali jednu četu iz bataljona »Marko Orešković« da zaštiti selo od paleža, ali kako smo bili dockan obaviješteni, četa nije stigla na vrijeme i Talijani su zapalili selo dva sata ranije nego što su naši partizani stigli.

Dragi drugovi, ja sam se vratio iz G. Š. 15 o. mj. Poslije moga dolaska iz G. Š. poduzeli smo korake o organizaciji bataljona u srezu Udbinskom i Gračačkom, a takođe i u popunjavanju osoblja u naš Štab. Za par dana biće Štab kompletiran kao što sam to unio u izvještaj druga Martina[14]. Za obavještajnog informacionog oficira u Štab ulazi drug J. B.[15] Za operativnog oficira drug M. Uzelac[16]. Nije član KP, ali je dobar simpatizer. Bivši narednik jug. vojske. Za šefa sanitetske službe mlada doktorka[17].

Sada poslije ove reorganizacije vršimo pripreme u duhu odluka koje smo donijeli u G. Š. tj. [za] čišćenje terena. Mjesto koje je bilo predloženo — Lapac — sa naše strane, promijenjeno je i uzeto

[13] Odnosi se na selo Čorci u predjelu Dolac.
[14] Šime Balen
[15] Redakcija nije mogla ustanoviti čiji su ovo inicijali.
[16] Mile Uzelac
[17] Dr Slava Očko-Četković

je kao polazna tačka K.[18] Možemo već sada da kažemo sa čišćenjem Plitvičkih Jezera da imamo izvjestan teritorij slobodan. (Leskovac, Uvalica, Jezerce, Trnavac, Turjanski, Krbavica, Homoljac, Debelo Brdo; ova mjesta su sva povezana u jedan lanac). Sada su velike snježne oluje i smetovi, te je neprijatelju onemogućen saobraćaj.

Od sada ćemo imati stalnu i redovitu vezu sa G. Š., a takođe smo na putu da uspostavimo vezu i sa bos. odredom.

Drugovi, uprli smo sve sile da što prije dovedemo u red naš teritorij; to smo i do sada radili, ali se nije moglo postići prije, jer se organizaciji pristupilo dosta dockan (prije mjesec i po dana), a i ovo je bio valjda najzaostaliji kraj. I mi smo se bili dali isprva skoro samo na polit čki rad, što, jasno, nije bilo ispravno.

Od sada će sigurno svi izvještaji biti redovni. Drug Martin je ovaj izvještaj sastavio dok sam ja još bio u G. Š. A njemu nijesu bile poznate neke stvari, te sam ih ja unio. Tako da sam neke stvari ispustio, a neke unio. Izvještaj sam našao u Krbavici, pročitao i nadopunio, o ovome sam se sa njim i sporazumio.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Martin

Komandant
Mali Španac

BR. 77

PISMO POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD 20 PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O REZULTATIMA RADA U PRVIM MJESECIMA BORBE I UZROCIMA NEUSPJEHA PRVIH PARTIZANSKIH ODREDA

Prijevod.[1]

CENTRALNOM KOMITETU KPH

Dragi drugovi! U našoj zajedničkoj izjavi o neuspjehu dalmatinskih partizanskih odreda u mjesecu augustu,[2] mi smo uvidjeli i sami sebe osudili zbog naših učinjenih griješaka. Znamo i svijesni smo toga, da za takve griješke snosimo odgovornost. Potpuno se slažemo s vašom odlukom, da Pokrajinski komitet kaznite opomenom.

---

[18] Korenica

[1] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, objašnjenje 1 uz dok. br. 59.
[2] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 31.

Što se tiče otvorenoga pisma,[3] koje ste uputili partijskim organizacijama i članovima Partije u Dalmaciji, smatramo za potrebno i pravilno, da vam u vezi s tim pismom saopćimo naše mišljenje. Kod toga nas rukovodi samo odanost i vjernost našoj Partiji i njenom rukovodstvu.

Nakon zločačkog napada njemačkog fašizma na SSSR i u vezi s primljenim uputama i direktivama CK KPH i CK KPJ, poduzeo je Pokrajinski komitet sve mjere, da svim snagama poradi na mobilizaciji partijskih organizacija u Dalmaciji. Radili su na Jedinstvenoj narodnooslobodilačkoj fronti u borbi protiv okupatora i njegovih slugu.

Tokom mjeseca jula proveli smo u Splitu štrajkove protiv okupacije fašističke Italije, u kojima su sudjelovali i radnici Splita, Solina i okoline. U polovini mjeseca augusta prekinuli smo u vezi sa odlaskom partizanskih odreda štrajk »električnih poduzeća«, u kome je sudjelovalo 90% ukupnog radništva. Dalje ćemo navesti sabotaže itd., koje smo proveli u Splitu za vrijeme napada na SSSR: paljenje dvaju velikih vojnih transportnih brodova, jedan sa 4—5000 t., drugi od 5—8000 t., paljenje jednog velikog vojnog skladišta, nadalje sabotaže na 4 ratna broda u brodogradilištu: teško je oštećeno kormilo na nosaču aviona »Zmaj«, a minonosci »Kobac« i »Soko« bili su dva puta teško oštećeni eksplozivom. Ova dva minonosca trebala su prije 4 mjeseca isploviti, ali se još danas nalaze u brodogradilištu u Splitu na popravku.

Zatim je prije mjesec do mjesec i po isplovio minonosac »Orao«. Putem je zbog sabotaže nastalo oštećenje na mašinama i morao se ponovo povući u brodogradilište. Potopljene su dvije jahte i to jedna s velikom količinom municije, i druga, koja je vlasništvo guvernera Dalmacije Bastijanini-a[4]. Uništeno je bilo 15—20 lokomotiva i veći broj vagona, a željeznička pruga bila je oštećena kod Labina, Kaštela i Solina. Osim toga su izvršili još druge manje sabotaže radnici brodogradilišta, željeznice, tvornice cementa i drugi. Navest ćemo još uspjelu demonstraciju đaka kao i mobilizaciju građanstva protiv pokušaja talijaniziranja i fašiziranja škola, zbog čega Talijani škole ove godine uopće nisu otvorili, zatim demonstracije u vezi s kruhom i protiv okupatora na otocima Hvar, Brač i Vis.

Sve te navedene akcije kao i oružane borbe, koje smo izveli bacanjem bomba na ulicama Splita, Šibenika, Solina, Vodica i Zatona; kao i oružani napadi na talijanske odrede na ulicama Solina, Vrlike, Sinja... kao i općenito partizanske borbe, stajale su nas mnogo žrtava, Sinj 30 mrtvih, Split 18 mrtvih, Drniš 7 strijeljanih, Šibenik i Vodica 26 strijeljanih i 23 osuđena na smrt, koji se nalaze na bijegu i još mnoga druga strijeljanja u Dalmaciji. Svi ti

[3] Vidi dok. br. 10.
[4] Talijanski guverner za Dalmaciju

drugovi pali su u aktivnoj borbi protiv okupatora, dok su s druge strane vojni sudovi u Šibeniku i Splitu izrekli na stotine godina tamnice. Tim mjerama bilo je samo u Splitu pogođeno preko 1000 osoba.

U prvim danima napada na SSSR, počeli smo izdavanje »Našeg izvještaja«, kroz koji smo dnevno popularizirali liniju Partije i propagirali potrebu oružane borbe protiv okupatora. Tokom ovog vremena izišlo je 118 brojeva. Naglasili smo važnost narodnooslobodilačke fronte i ujedinjenja svih narodnih snaga u toj borbi.

Mi se u Dalmaciji ne nalazimo u istoj situaciji kao i ostali dijelovi naše zemlje. Kod nas je bila taktika talijanskih okupatora ne zaoštriti odnose s narodom, tj. taktika laviranja i popuštanja. Drugo, vodstva svih građanskih stranaka, naročito HSS, bila su na liniji pasivnih odnosa prema okupatoru uprkos svim našim nastojanjima. Zatim sve izbjeglice iz naše čitave zemlje, koje su došle u Dalmaciju, većinom u Split, nisu samo nastojale da s okupatorom održavaju mirne i pasivne veze, nego su sklopile kompromis.[5] Osim toga moramo još naglasiti, da kod nas ne živi pravoslavni element, kojemu je u drugim dijelovima Hrvatske voda došla do grla i koji je u takvom položaju, da treba da brani svoj život i opstanak. Ti pravoslavni elementi, koji su pobjegli pred ustaškim krvolocima u šumu, da spase svoj život, zaista su spremni za borbu, ali se nalaze u rajonima kod Livna i Knina, gdje su naše partijske organizacije vrlo slabe ili ih uopće nema. Taj pravoslavni elemenat bio je pod jakim utjecajem velikosrpskih stranaka i nama nije bilo lako, da im se u tako kratko vrijeme stavimo na čelo i da taj element organiziramo za borbu protiv ustaša i okupatora.

Poznato vam je, da je imala Partija u Dalmaciji svoje najjače oslonce i utjecaj u gradovima Split, Šibenik i ostalim obalnim gradovima i na otocima, a baš u tim obalnim gradovima bile su koncentrirane jake snage talijanske vojske.

Dakle, kao što vidite, morali smo se boriti protiv svih tih poteškoća, i mi smo sami vodili kurs pooštravanja borbe protiv okupatora i u te oružane borbe stupali smo uglavnom s našim partijskim kadrom i s našim simpatizerima. Konstatacija druga Brke[6] bila je da smo mi u Dalmaciji partijski više dali nego bilo koja pokrajina. Drugovi, smatrali smo za potrebno, da vam to saopćimo u vezi s mišljenjem pojedinih drugova iz rukovodstva da »Dalmacija nije ispunila nade« i da »ništa ne vrijedi«. Istina je, drugovi, da ste vi rekli kuriru[7] i Francu,[8] da mi ništa ne vrijedimo i da

---

[5] Odnosi se prvenstveno na Iliju Birčanina, Dobrosava Jevđevića i ostale koji su sklapali sporazume s Talijanima.

[6] Narodni heroj Rade Končar-Brko

[7] Vjerojatno se odnosi na Zlatu Šegvić ili Dobrilu Jurić.

[8] Franc Barić

ćete nas raspustiti. U ovom listu saopćit ćemo vam naše mišljenje, da smo bili vrlo začuđeni, kada smo čitali vašu okružnicu br. 3,[9] u kojoj ste govorili o raspuštanju dalmatinskih partizanskih odreda. Nama nije poznato, da je bila u Dalmaciji dana parola: »Ne dajte se od Talijana provocirati«. Odmah prvog dana dolaska okupatora znali smo, da oni ne će izazivati nezadovoljstvo naroda protiv sebe i već smo tada rekli, da je to njegova taktika i dali smo svim organizacijama direktivu, da vode kurs zaoštravanja odnosa prema okupatoru, tj. kurs na oružanu borbu. Uostalom, smatramo, da broj 120[10] dovoljno govori o liniji koje smo se držali.

Istovremeno kada je bio drug Jović[11] kod nas u mjesecu julu u novonastaloj situaciji bilo je postavljeno pitanje formiranja partizanskih odreda i razvijanja partizanskih borbi u Hrvatskoj. Uz izvještaj o prilikama i stanju u Dalmaciji,[12] dao je drug Jović i svoje mišljenje o tome, u kojim predjelima Hrvatske postoje najbolji uvjeti za partizanski pokret. Naveo je granicu Bosne i Dalmacije, Drvar, Liku, Kordun, i sjevernu Dalmaciju. Da smo u ove krajeve uputili veći broj naših rukovodilaca možda ne bi bilo uspjelo četničkim elementima Đujiću,[13] Bogunoviću,[14] Paji Popoviću i kompaniji izvršiti zločinačku izdaju Drvara[15] i pustiti unutra fašističke pse. Istovremeno opisao je drug Jović uvjete, koji postoje u Dalmaciji za partizanski pokret. Naveo je terenske poteškoće, gole stijene, nestašicu šuma, u ljetu nestašicu vode, a kao što je poznato to su toliko važni uslovi, da se ne mogu pustiti iz vida. U okružnici navodite, da je to likvidatorsko shvatanje. U jednom izvještaju pisali smo vam, da ove poteškoće nisu nesavladive, ali da se o njima mora voditi računa. To su pokazala naša skupa iskustva. Udaljenost od Splita do Sinja iznosi 36 km. Ovaj put može se prijeći u jedan dan, ali Splitski odred išao je od Splita do Sinja od ponedjeljka navečer do četvrtka ujutro i to zbog toga što tamo nema šuma i tako se moglo ići samo noću. Ovu nestašicu šuma osjećaju mnogo odredi Solina i Cetine. Solinski odred održava se samo zbog toga, što su drugovi iskopali zemunice[16] gdje žive i odakle i vode borbu protiv fašista. Cetinski odred bio je ovih dana opkoljen od talijanske vojske i zbog nestašice šuma izložen vatri talijanskih strojnica. Sreća je bila što su se nalazili u blizini vrha brda inače bi bili svi pobijeni. Dakle prevladali smo sve geografske poteškoće i usprkos svim tim poteškoćama mi vodimo partizansku borbu. U svojem pismu navodite da je glavni uzrok

---

[9] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 46.
[10] Odnosi se na broj izvedenih akcija.
[11] Vicko Krstulović
[12] Redakcija ne posjeduje taj izvještaj.
[13] Momčilo Đujić
[14] Brane Bogunović
[15] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 20.
[16] Skloništa pod zemljom

što u Dalmaciji nije osnovan nijedan partizanski odred u tome, što Pokrajinski komitet nije shvatio potrebu oružane borbe i da je baš zbog ovakvoga stanja potrebna intervencija CK. Pismo CK sadržavalo je i to, da ste poslali nekoliko drugova u pomoć za formiranje odreda. Sve je to trebalo dokazati našu veliku lakomislenost i nedovoljnu političku samostalnost. Vi nam, drugovi, niste objasnili u vašim intervencijama i pismima i po drugovima Mirku[17] i Šilji,[18] da moramo najprije prirediti politički teren, kao što n ste ništa ni rekli o pripremama i organiziranju, nego ste vi jednostavno naredili, da treba u Dalmaciji odmah početi s oružanim akcijama i zauzimanjem sela. Kad su drugovi Mirko i Šilja forsirali, da u roku od 3 dana organiziramo odred i stavimo ga u pokret, nismo to mogli drukčije shvatiti nego da je to vaša odluka i uputa, te smo to i bez primjedbe prihvatili. Dakle, ovdje je naša samostalnost, a ne kao što vi pišete u pismu Brki, da smo mi pokazali našu nesamostalnost u nepravilnom shvaćanju vašeg pisma. U pismu apelirate na naše članstvo, da se okupi oko Pokrajinskog komiteta, ali vaše pismo nas stavlja u teški položaj. Svi naši antipartijski i oportunistički elementi, a osobito grupa Jelaska, Marić, Baljkas, ne trebaju ništa drugo nego ovo pismo u borbi protiv Pokrajinskog komiteta i Partije.

Danas se čuje od onih, koji su pod njihovim utjecajem, slijedeća glasina, da je drug Jović slao ljude u partizane, da tamo nastradaju i da je on (Jović) od odijela sakupljenih za partizane dao izraditi odijela za svoju djecu.[19] I kad vi u otvorenom pismu bacate svu krivicu na Pokrajinski komitet, onda možete biti sigurni, da će nas još više optužiti u vezi s palim drugovima, što nam ne može biti svejedno. Otvoreni stav u vašem pismu predstavlja još veću kaznu nego opomena, koju ste nam dali. Uvjereni smo, da bi drug Brko dijelio naše mišljenje, kad bi bio slobodan. Vi tražite da vam objasnimo onaj pasus u vašem saopćenju, u kojem se govori o našoj nesamostalnosti, nasuprot drugovima iz rukovodstva, zbog čega je došlo do nepravilnih zaključaka. To se odnosi — kao što ste i sami u pismu naveli, na generalni štrajk u septembru 1940. u koje vrijeme su bili u Splitu tri druga iz rukovodstva. Čitava krivica u pitanju partizana bila je bačena na naše rukovodstvo u Dalmaciji. Na Zemaljskoj konferenciji i kasnije u »Proleteru« bilo je saopćeno, da je učinilo Pokrajinsko rukovodstvo u Dalmaciji vrlo velike griješke. Vodio se kurs za generalni štrajk, tako kao da drugovi iz rukovodstva, koji su se nalazili cijelo vrijeme u Dalmaciji, ne mogu biti pozvani na odgovornost za te griješke. Znamo, da smo učinili nekoliko griješaka i ne bježimo od odgovornosti za njih, ali ne smatramo za korektno, da se sva krivica baca na Pokrajinski komitet Dalmacije.

---

[17] Mirko Kovačević-Lala
[18] Narodni heroj Pavle Pap-Šiljo
[19] Odnosi se na stare frakcionaše iz klike Vicka Jelaske.

Tom prilikom hoćemo još naglasiti, da nam ne pružate dovoljno konkretnu pomoć, čak ni onda, kada nam dajete direktive za rad i akcije, pa čak ni onda kada uviđate da činimo griješke. Pisali ste nam, da platforma naše narodnooslobodilačke fronte[20] nije dobra, a niste nam ukazali na konkretne griješke i nedostatke, iako ste nam to obećali. Ne samo to, da još danas ne znamo griješke platforme, nego i dalje ostajemo mišljenja, da je sadržajno dobra i politički pravilna.

Istina, prilično je dugačka, ali smatramo pravilnim da je čitaju široke mase i da se ovdje opširnije ocrtavaju ciljevi borbe protiv okupatora.

S pravom ste nas kritizirali, da vam šaljemo vrlo loše izvještaje o djelatnosti organizacija o pokretu u Dalmaciji. To je istina. Ali mi nastojimo, da vam šaljemo u svim pitanjima što bolje izvještaje. Kao što vidite šaljemo vam i sada izvještaje od 6 stranica. I protiv volje dobijamo utisak, da nas vi previše napadate i optužujete. Na pr. navodite u posljednjem pismu, da je bila vrlo velika naša griješka, što se dozvolilo, da se preveze druga Brku u vojnu bolnicu. Kažete, da smo trebali postaviti stražu. Ali kao što vam je možda poznato ovdje je policijski sat u 7 sati navečer. Optužujete nas, da smo mi dozvolili, da drug Brko pokuša pobjeći skokom kroz prozor, ali mi mislimo, da za njegovo oslobođenje nije bilo potrebno, da skače s nogom u gipsu. Pišete nam zašto smo dozvolili takova masovna hapšenja u Splitu itd.

Možda ćete reći, da smo sitničavi, ali ako smo se već odlučili, da vam pišemo, onda ćemo pisati sve što namjeravamo. Ne bi bilo drugarski niti lijepo, ako bi sve te stvari zadržavali i sakrivali. Nadamo se, da ne ćete naše pismo shvatiti tako kao nešto slično i zajedničko s pređašnjim i antipartijskim harangiranjem protiv rukovodstva sa strane Jelaske[21] i drugih. To je drugarsko pismo, upravljeno na vas, naše rukovodstvo, prema kojemu imamo puno povjerenje te u pismu iskreno ističemo sve ono što mislimo, da je u interesu Partije i pokreta.

S drugarskim pozdravom,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POKRAJINSKI KOMITET ZA DALMACIJU

---

[20] Vidi »Zbornik« tom V. knj 1, objašnjenje 21 uz dok. br. 31.
[21] Vicko Jelaska

BR. 78

IZVJEŠTAJ POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD 20 PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O STANJU PARTIZANSKIH ODREDA I POLITIČKOJ SITUACIJI U DALMACIJI

Prijevod.[1]

Dragi drugovi, primili smo materijal, koji ste nam poslali po drugarici[2] (pismo o Draži Mihailoviću[3] i vojničke direktive[4]). Pismo o Draži Mihailoviću smo umnožili i dostavili svim organizacijama u pokrajini tako, da se svi članovi upoznaju s našim odnosom prema četnicima, kao i s ulogom samog Draže Mihailovića. Odlučili smo, da sadržaj tog pisma još ne objelodanimo (na pr. preko »Našeg izvještaja«) s obzirom na to što je moskovski radio u zadnjim danima nekoliko puta javljao, da su u Jugoslaviji u toku velike borbe protiv okupatora pod rukovodstvom Draže Mihailovića[5] i uslijed toga odgodili smo, da objavimo sadržaj prije nego što dobijemo direktive.

U posljednjem pismu[6] nismo vam mogli poslati podatke o broju partizana u Dalmaciji. S ovim ćemo vas opširno obavijestiti o stanju partizanskog pokreta kod nas. U prvom redu o moralu kod partizana, koji je sada mnogo bolji nego pred 3—4 mjeseca. Mnogi drugovi iz Splita i okoline traže da ih pošaljemo partizanima. Među njima ima i nekoliko pristalica ostalih građanskih partija. U nekim selima kotara Livno, Kupres i Sinj javljaju se seljaci kao dobrovoljci. Ova promjena je, s jedne strane, rezultat našega rada i naše borbe, koju smo vodili protiv okupatora i njegovih slugu, s druge strane, represalija koje vrše Talijani nad stanovništvom i Pavelićeva mobilizacija. Talijani na veliko hapse. Iz Splita su internirani preko hiljadu patriota u Italiju. Osim toga bilo je mnogo strijeljanja i smrtnih osuda. Uz to su došli i pozivi u ustašku vojsku i to u područjima, koja pripadaju NDH. Oni se ne odazivlju pozivima nego se skrivaju u šumama i gorama. Iz Makarske javljaju, da se od 25 bjegunaca javio samo jedan na vojničku dužnost. U Sutivanu na

---

[1] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, objašnjenje 1 uz dok. br. 59.

[2] Odnosi se na Dobrilu Jurić.

[3] Vidi dok. br. 34.

[4] U ovim vojničkim direktivama govorilo se o formiranju, daljnjem učvršćenju i obliku vojno-političke organizacije partizanskih odreda.

[5] Vijesti radio Moskve o borbi koju vodi Draža Mihailović protiv okupatora stvarale su zabunu i dezorijentaciju kod masa i — u krajnjoj liniji, demobilizaciju u borbi koju je KP vodila pod rukovodstvom druga Tita.

[6] Ovo pismo Redakcija nije mogla pronaći.

Braču se od 13 nitko nije javio. Na Pelješcu od 20 mobiliziranih otišlo je 16 partizanima, a četvorica nisu htjeli ići ni ustašama ni partizanima. Sa otoka Brača od 60 otišlo je samo 6. Slične vijesti primili smo danas iz ostalih mjesta Dalmacije. Kao posljedica spomenutih okolnosti prilično se poboljšao partizanski pokret. Pred 20 dana formirao se partizanski odred u sjevernoj Dalmaciji (Šibenik i okolina) i otišao u određenom pravcu.[7] Odred broji 70 partizana. Kako nam nadalje javljaju, spremno je u Šibeniku daljnjih 400 dobrovoljaca, koji će stupiti partizanima.

Drugi odred u Solinu, u blizini Splita, broji 60 ljudi. Odred je u većini sastavljen od radnika iz solinskih tvornica, koji se već 4—5 mjeseci kriju pred terorom ustaša i talijanskih okupatora. Odred radi prilično dobro. Napada Talijane, pomaže sabotaže u solinskim tvornicama. Sastav i rukovodstvo je prilično dobro. Pitanje prehrane je prilično teško. Osim toga odred se skriva i spava u takozvanim zemunicama (rupe pod zemljom), iz kojih kasnije vrše napade i akcije. Drugi način spavanja i skrivanja ne postoji u području Solina. Treći odred se nalazi u rajonu Sinja kod Bitelića i broji 40 ljudi. Ovaj odred je izvršio nekoliko napada na Talijane, ceste i oštetio telefonske veze. Napao je i jedan samostan i dva župna dvora, a župnika su odveli i predali Livanjskom odredu, koji ga je likvidirao.[8] Robu i živežne namirnice pravoslavnog samostana bili su ustaše rekvirirali. Župnici su to vrlo rado predali seljacima i partizanima. Ova akcija bila je pravilna i korisna. Ipak taj napad na župni dvor kao i to što smo odveli župnika nije ostavilo dobar utisak na splitsku biskupiju, i splitski biskup[9] je u jednom pismu vjernicima iskoristio ovaj slučaj protiv nas. Pokrajinski komitet poslao je partizanskom odredu pismo,[10] u kome mu je objasnio ciljeve partizanskih akcija protiv koga treba da se partizani bore i kako. O svakoj akciji treba da vode računa. Ovaj odred uglavnom je sastavljen od partizana. Odred se je u zadnje vrijeme podijelio na tri grupe. Svaka je uzela po jedan sektor i imala zadatak od takve grupe stvoriti odred.

---

[7] Iz sjeverne Dalmacije krenula je 5 prosinca u Liku vodička grupa od 25 partizana pod komandom Franje Kursara. Sa otoka Iža, Dugog Otoka i Molata krenula je 6 prosinca grupa od 35 partizana na čelu sa Antom Baninom u Liku, gdje se istog mjeseca formirala u Krbavici od njih i grupa dalmatinskih partizana, koje su ranije došle, dalmatinska četa, koja je ušla u sastav bataljona »Ognjen Prica«, kao treća četa.

[8] Odnosi se na samostan Dragović u koji su upali borci partizanskog odreda »Starac Vujadin« i partizani iz sela Bitelića. Župnik iz sela Zasioka bio je ustaša i neprijatelj NOP. Zaplijenjeno žito podijeljeno je seljacima. S ovom akcijom Pokrajinski komitet KPH nije se složio, jer je ona politički bila nepravilna, pa je kasnije uputio pismo odredu u vezi s njom.

[9] Klement Bonifačić

[10] Odnosi se na pismo Pokrajinskog komiteta KPH u kome se borcima skreće pažnja zbog upada u samostan i ukazuje na odnos prema narodu, pojedinim ljudima i političkoj liniji NOB.

Primijetili smo, da je odred zbog toga na svojoj sposobnosti izgubio, ali oni su nas uvjeravali, da će u najkraće vrijeme stvoriti tri jaka odreda. Sinjski odred se izdržava našim novcem, koji smo mu mi poslali, dosad 40.000 dinara (14.000 lira). Odredu je potrebno bolje rukovodstvo. Pokrajinski komitet je odlučio uputiti još jednog druga iz Splita u odred.[11]

Četvrti odred[12] operira u livanjskom i kupreškom području. Iz pisama koja primamo iz ovog odreda, vidi se, da među tamošnjim seljaštvom vlada masovno oduševljenje za pristupanje partizanima. Računa se time, da se može obuhvatiti u području kotara Kupres po prilici 800 seljaka dobrovoljaca. Ali oni nemaju mnogo oružja. Zaključili su, da će jednu oružničku stanicu razoružati u tom selu. U pismima nisu nas obavijestili o brojnom stanju u partizanskom odredu, ali vjerojatno ih ima 50. Odred dobro politički radi. U 4 sela su održali zborove i birali su jedan narodnooslobodilački odbor. Oni nastoje, da u borbi protiv okupatora ujedine sve Srbe, muslimane i katolike. Seljaci nude partizanima živežne namirnice, blago i sve što im je potrebno. U tom području žive uglavnom pravoslavci. Odlučili smo, da i u ta dva kotara pošaljemo dva druga iz Splita. Pred 4 dana smo saznali, da se vode borbe između partizana i Talijana u kotaru Livno, ali službenog izvještaja nismo primili, nego znamo samo to, kako nam drugovi iz Sinja pričaju, da su doveli iz Livna u Sinj teretne automobile s mrtvim i ranjenim Talijanima. Pozitivno znaju i to, da je talijanska vojska išla za Livno.[13] Peti odred[14] nalazi se u drugom dijelu livanjskog područja (sela Sajković, Crni Lug i druga), ali taj odred je pasivan i ne vodi nikakve akcije. Sastav odreda je slab i politički je na vrlo niskom nivou. Jedino što ima dovoljno oružja, po prilici 200—250 pušaka. Odred spada pod komandu bosanskih partizana (Drvar),[15] ali je od njih odrezan zbog udaljenosti i loših veza. U toku od 4 mjeseca došao je drug iz Drvara[16] do njih. Drugovi su mišljenja, da bi bilo mnogo bolje, kad bi se taj odred nalazio pod našom komandom, te bi se u tom slučaju odred aktivizirao, a ljudi i oružje bi se mnogo bolje iskoristili, i zbog toga bi bilo potrebno, da štab u Drvaru obavijesti odred, da se stavi pod komandu Dalmacije. Razumije se, da to važi za slučaj, ako se i vi i ostali u Drvaru tamo složite.[17]

---

[11] Odnosi se na Edu Santinija.

[12] Livanjski odred na Cincaru, kasnije dobio ime narodnog heroja Vojina Zirojevića.

[13] Talijanske jedinice upućene su u Livno zbog pojačanja garnizona i vođenja borbe protiv partizana.

[14] Odred »Starac Vujadin«

[15] Odnosi se na štab Drvarske brigade.

[16] Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

[17] Odlučeno je da odred bude pod komandom štaba Dinarsko-dalmatinskih odreda.

Na Pelješcu postoji grupa partizana, koja se sastoji od 16 drugova, koji se skrivaju, jer neće u vojsku. Drug iz PK,[18] koji se je prije nekoliko dana vratio iz Pelješca, izradio je zajedno s njima plan, prema kojem bi se grupa iz Pelješca spojila sa 30 rodoljuba iz Metkovića time, da počne sa akcijama na Pelješcu: razoružanjem oružanih stanica i drugo. (Tako će taj odred u početku brojiti 46 partizana.) U mjestima i okolini Knina, Vrlike, Makarske — što se tiče broja raspoloživih ljudi — postoji mogućnost za osnivanje partizanskih odreda, jer se dovoljno drugova skriva, djelimično zbog mobilizacije, djelimično kao posljedica terora okupatora i ustaša.

Kao što vidite, mogućnosti su za partizanski pokret kod nas sada bolje nego što su bile ovog ljeta. Sazreli su uvjeti, da se formira štab za partizanske odrede u Dalmaciji.[19] Do sada je sva pitanja partizanskih odreda pretresalo i rješavalo operativno rukovodstvo pri PK. Štab treba da izradi zajednički plan, efektivniju međusobnu povezanost odreda i proučava pitanje organizacije, naoružanja, opskrbe i nabavke, zatim pitanje akcija, a naročito pitanje oslobođenja sela i teritorija. Ovo pitanje je vrlo važno i treba ga dobro proučiti, jer mi na pr. možemo zauzeti Vrliku, gdje nema mnogo vojske, ili da razoružamo oružničku stanicu u Muću, da zauzmemo taj rajon i postavimo narodnooslobodilačku vlast; ali mi bismo se mogli samo kratko vrijeme zadržati ne samo u mjestu nego i u tom rajonu. Dakle, da nas razumijete, mi ne mislimo samo na to, da napadamo Talijane, vršimo različite akcije, razoružavamo oružničke stanice, odlazimo u sela i održavamo konferencije, a da na danom teritoriju ne uspostavimo vlast i u slučaju mogućnosti, da se trajno na njem zadržimo. Tako dakle stoji stvar danas sa partizanskim odredima i pokretom u Dalmaciji. Sveukupno bit će po prilici 250 partizana pod oružjem. Ali broj je onih, koji imaju želju da dođu partizanima još veći. Nismo vas obavijestili o odredu, koji se nalazi ispod Dubrovnika (kod Huma—Gacko), u koji je došlo nekoliko drugova iz Dubrovnika. Drugovi iz Dubrovnika imaju vezu sa odredom, pomažu ga, ali odred, po našem mišljenju, ne treba da potpadne pod komandu Hercegovine.

Kao što sam vam već u posljednjem pismu javio, oslabile su represalijama partijske organizacije u Splitu, dok se stanje partijskih organizacija popravilo u provinciji. Mi smo se iz Pokrajinskog kom teta sa terena vratili, ali dvojica su odmah otišla natrag.[20]

Na zadnjem sastanku PK odlučili smo, da ćemo još 10 funkcionera i aktivista iz Splita poslati na ona mjesta, gdje je rad partij-

---

[18] Ivan Amulić

[19] Štab Dinarsko-dalmatinskih odreda formiran je početkom prosinca 1941 godine. Komandant je bio Vicko Krstulović, politički komesar Vojin Zirojević i operativni oficir Maks Baće-Milić.

[20] Odnosi se na Vicka Krstulovića i Andriju Božanića.

skih organizacija slab i gdje ima uslova za partizanski pokret. Sekretar Mjesnog komiteta Split,[21] kojemu se teško održavati u Splitu, ići će u rajon Livno—Kupres, gdje postoji masovna sklonost za partizane, ali je stanje partijskih organizacija slabo. U Dubrovniku je bio drug iz PK-[22] 20 dana. Šaljemo i dva druga, jednoga u Šibenski odred,[23] drugoga u Knin.[24] Općenito kanimo, prebaciti jednog druga iz pokrajine na rad u druge sektore, gdje će danas biti korisniji.

Pitanje Narodnooslobodilačke fronte. Kroz čitavo vrijeme održavamo stalno kontakt sa predstavnicima građanskih partija i grupacija radi osnivanja jedinstvene Narodnooslobodilačke fronte. U zadnje vrijeme smo u tome nešto napredovali, dok su prije predstavnici drugih političkih partija odbijali naše prijedloge za saradnju, naročito o pitanju oružane borbe, sa motivacijom, da je još prerano i da mi lupamo glavom u zid. Danas su ih prilike prisilile, da uvide, da oružana borba, koju vode narodi Jugoslavije protiv okupatora, nema samo uspjeha, nego da ta borba ima svjetski značaj. Građanske partije kod nas uviđaju da one u slučaju, da i dalje zadrže svoje pasivno držanje, potpuno gube povjerenje svojih pristaša, i to je razlog, da su se u izvjesnoj mjeri aktivizirale, da ne ostanu bez svakog utjecaja na budući razvoj prilika u politici. Oni izjavljuju, da su sada spremni s nama sarađivati. Samostalni demokrati[25] su pripravni stupiti u Narodnooslobodilački odbor i u tom pravcu djelovati na HSS. Obećali su poslati svoje ljude u narodnooslobodilačke odbore, koji će se formirati u poduzećima i uredima (uputili su već svog predstavnika u odbor činovnika). Daju nam mjesečno novčanu pomoć za partizane.

Nacionalisti[26] su također za osnivanje Narodnooslobodilačkog odbora. Politički odobravaju i oružane akcije te su spremni pružiti materijalnu pomoć za te akcije, ali ne žele učestvovati u tim akcijama. U Splitu se nalazi veći broj oficira[27] (400). Oni su sporazumni u svakoj formi sarađivati s nama, a naročito su voljni lično učestvovati u partizanskim borbama. Oni vide i priznaju, da predstavljamo snagu, kojoj ne mogu pobjeći i zbog toga nas traže i žele sa nama pregovarati. Ali ne zbog toga što im je sloboda naroda na srcu, te se žele angažirati u borbi protiv okupatora, nego što nas žele iskoristiti i kasnije se, u odlučnom trenutku oboriti na nas, zajedno s drugima.[28] To primjećujemo ovdje sasvim jasno. Imajući to sve pred očima, mi ćemo i ubuduće nastojati, da čuvamo jedinstvo naroda u borbi protiv okupatora.

---

[21] Odnosi se na Edu Santinija.
[22] Odnosi se na Ivana Amulića.
[23] Odnosi se na Pepi Martina.
[24] Odnosi se na Andriju Božanića.
[25], [26] Vidi objašnjenje 20 uz dok. br. 31, prve knjige V toma.
[27] Za iskrenu saradnju bili su tada, a kasnije su i pristupili NOP Mihovil Tartaglia, Rudi Primorac, Branko Obradović i dr.
[28] Odnosi se na bivše oficire i nacionaliste, pristalice pokreta Draže Mihailovića.

Sa Hrvatskom seljačkom strankom stvar je još uvijek na mrtvoj tački. Oni još uvijek ne će da sarađuju s nama službeno kao organizacija. Karakteristično je, da između hiljadu interniraca iz Splita nema ni jednog pristaše HSS. U Dubrovniku je izjavio poslanik Hrvatske seljačke stranke gospodin Mišetić,[29] da će čekati na svršetak rata i do tada pomagati ustaše. U okolini, tj. u pokrajini, stanje nije ništa bolje nego u Splitu. U pokrajini postoji Jedinstvena fronta sa narodnooslobodilačkim odborima i u selima kotara Kupres, gdje su partizani. Narodnooslobodilački odbor postoji i u Sutivanu na otoku Braču, ali tamo su uglavnom naši ljudi. I na Korčuli postoji narodnooslobodilački odbor, ali bez pripadnika HSS. Opaža se, da se građanski elemenat u našoj pokrajini približava našim drugovima. Iz Knina javljaju, da tamo pripremaju sastanak naših pripadnika, HSS i JRZ.[30] U Solinu su oficiri tražili sastanak s našim partizanima, a u Makarskoj je tražio jedan potpukovnik; čini se, da oficiri traže zbog toga, jer žele biti komandanti u našim partizanskim odredima.[31] Dakle, drugovi, toliko vam mogu pisati o rezultatima naših pregovora i nastojanjima oko stvaranja Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte odozgo.

U Šibeniku su nedavno osudili na smrt 16 rodoljuba (svi su na bijegu, a ostali su osuđeni na tamnicu od 2—20 godina. O borbama u Livnu izvijestit ćemo vas slijedeći put. Radnici brodogradilišta u Splitu poduzeli su akciju protiv nedjeljnog rada. Fašisti su o tome saznali i obustavili nedjeljni rad prije nego što je akcija počela. S tim u vezi uhapšeno je 50 radnika. Na škveru su radnici oštetili veliku dizalicu. U tvornici cementa »Majdan« i »Sv. Kajo« oštetili su radnici pust (Filz) te je proizvodnja cementa lošeg kvaliteta.

Demonstracije radi kruha bile su u Komiži na otoku Visu, u Sutivanu i Supetru na Braču. Naročiti uspjeh bio je u Komiži, gdje se demonstracija pretvorila u političku. Mnogo je bilo uhapšenih, a neke uhapšene žene odveli su u Split.

Sada vam, drugovi, pišemo šta je s drugom Brkom.[32] Uspjelo nam je doći s njime u vezu i tačno saznati gdje se nalazi, nakon što su ga prevezli u vojnu bolnicu. Drugarica,[33] koja je dva puta išla u bolnicu, da tobože posjeti talijanske vojnike, nije ga nijedanput mogla naći. Drugarica, koja se namjerno povezala s jednim oficirom-liječnikom iz bolnice, da nešto sazna, navela ga je na razgovor o Brki, ali se oficiru učinilo to sumnjivo i tako je morala razgovor skrenuti

---

[29] Roko Mišetić

[30] Do ovog sastanka nije došlo krivicom pretstavnika građanskih partija.

[31] Razgovori su vođeni, ali bez rezultata, pri čemu se postupalo vrlo oprezno.

[32] Narodni heroj Rade Končar-Brko

[33] Drina Delić

na druge vode. Danas poslije podne rekao mi je drug Jović,[34] da mu je zagarantirano, da se može za 5000 lira osloboditi koga god se želi iz zatvora direktno preko vođe Fašije u Splitu. Zaista kod Talijana vlada velika korupcija i mi dopuštamo, da se to može dogoditi. Odlučili smo, da mu odmah isplatimo 5000 lira, a nakon oslobođenja Brke isplatiti ćemo još 5000 lira. Mi ne štedimo samo ako je moguće, da ga oslobodimo. Ništa drugo ga ne tereti osim falsificiranja propusnica i legitimacija. Time bi imao taj fašista formalnu motivaciju, da ga pusti na slobodu. Vrlo nam je teško što vam ne možemo saopćiti bolje vijesti o Brki, ali učinili smo sve, da ga oslobodimo iz ruke fašističkih krvnika.

Fašistima je uspjelo otkriti mjesto gdje smo štampali »Naš izvještaj«. Našli su ciklostil, nekoliko brojeva »Našeg izvještaja« i pismo o Draži Mihailoviću. Talijani su se previše veselili. Pošto smo na još jednom mjestu imali štampariju. »Naš izvještaj« nije prestao izlaziti. Sada izlazi dvaput tjedno.

Šaljemo vam izvještaj Pokrajinskog odbora Narodne pomoći... Upitali su nas iz Dubrovnika za Vasu Srzentića iz Beograda, koji se predstavlja kao komunist i koji je primio novac od jednog bogatog Dubrovčanina. Kurir,[35] po kojem vam šaljemo ovo pismo ima brata, koji ima navodno visoki položaj i kazao nam je, da bi se njegov brat stavio nama na raspolaganje. Razgovarajte s njim o toj stvari lično. Otvoreno pismo,[36] koje ste poslali članovima Partije u Dalmaciji o partizanima nismo mogli umnožiti, jer nam je nakon akcije u novembru tehnika onemogućena. Osim toga pismo je i oštećeno tako da ga ne bismo mogli izdati bezprijekorno. Šaljemo vam i 4 zadnja broja »Našeg izvještaja«. Juče smo saznali, da se u Drnišu sakriva Darsul[37] (trockist, kojemu je Baljkas[38] pisao iz Pariza vama poznata pisma).[39] Stavlja se na raspolaganje i traži ga. Rekli smo drugovima, nek u njega nemaju povjerenja i neka ga zasada još nezaposle, dok kod vas ne provjerimo stvar. On naime govori, da mu nije poznato zašto je bio isključen.

S drugarskim pozdravom:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

20. XII. 1941 g.

Borić[40]

---

[34] Vicko Krstulović
[35] Javor Vučković
[36] Vidi dok. br. 10.
[37] Odnosi se na Sekulića (Redakcija nije mogla doznati ime), koji je kasnije pristupio NOP i poginuo kao borac Prve dalmatinske brigade 1943 godine.
[38] Ivo Baljkas
[39] Redakcija ne posjeduje ta pisma.
[40] Narodni heroj Ivo Lučić-Lavčević

BR. 79

IZVJEŠTAJ BR. 1 POLITIČKOG KOMESARA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 20 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU I RADU ODREDA

ŠTAB NARODNO-OSLOBODILAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA ZA HRVATSKO PRIMORJE I GOR. KOTAR

IZVJEŠTAJ POLIT. KOMESARA BR. 1

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Rad polit. komesarijata u Narodno-oslobodilačkom partizanskom odredu za Hrv. Primorje i Gor. Kotar nije još do danas dobio karakter pravog polit. komesarskog rada i to iz nekoliko razloga. U prvom redu što je partizanski pokret mlad, komesarski kadar također mlad i neiskusan u vršenju te funkcije, i radi dovoljnog neshvaćanja važnosti komesarskog rada. Poslije organiziranja štaba za gore navedeni teritorij i vojne reorganizacije, te imenovanja bataljonskih, te četnih polit. komesara, otpočelo se sa organizovanim i sistematskim radom u tome pogledu. Polit. komesarima su odmah izrađena uputstva za njihov rad, objašnjena njihova funkcija, zadaće, dužnosti i prava, ukazivana im je na terenu pomoć pri rješavanju raznih pitanja, ukazivano na njihove pogreške, izdavana konkretna naređenja za njihov rad i na taj način podizan politički i organizacioni nivo polit. komesarskog kadra, koji se vidljivo iz dana u dan diže. Iako štab postoji svega dva mjeseca i u svome radu je imao velikih teškoća (provala u Del.[1] logoru i gubitak sveg tehničkog materijala, ponovna provala u Ličkom logoru, te ponovni gubitak sveg tehničkog materijala), ipak se za taj period mogu konstatirati izvjesni uspjesi u polit. komesarskom radu.

MORALNO-POLIT. SITUACIJA I BORBENOST ODREDA

Moralno-polit. situacija i borbenost odreda su dobre. U tom pogledu postoji ipak velika razlika između pojedinih jedinica, koja se u mnogome može svesti upravo na rad polit. komesara i na polit. nivo boraca u tim jedinicama. Jasno se opaža da je moral, disciplina i borbenost daleko viša u jedinicama koje postoje dulje vremena, koje su prošle vatrenim krštenjem i teškim borbama negoli u novim jedinicama koje još nemaju nikakvog iskustva u borbi. To se je naj-

[1] Delničkom

bolje vidjelo u posljednjoj velikoj akciji našeg I bat. pri napadu na talijanski garnizon u Brezama, gdje je dat zadatak: uništiti neprijatelja, razoružati ga i spaliti pilanu, te njegove barake, da se ne može više povratiti na to mjesto. Kad je silnom vatrom od 500[2] pušaka i 20[3] p. mitraljeza bio sjajno pripremljen juriš na jedanput slabijeg protivnika i kad je pala komanda: »naprijed«, nastalo je u izvjesnom dijelu novih boraca kolebanje, koje se pretvorilo u panično otstupanje, iako za to nije bilo nikakovog razloga, iako je pobjeda ustvari bila već u našim rukama. Ta će se situacija popraviti samo forsiranjem daljnih akcija, a u prvom redu boljom političkom pripremom boraca za takve borbe. I bat. je u svojim borbama sa Talijanima pokazao veliku borbenost i masovno junaštvo, tako da su borci čekali kamione u zasjedi 5 met. daleko od ceste u želji da što bolje razoružaju mrtve ili one koji se predaju. Imade slučajeva legendarnog junaštva (borac svijetli na udaljenosti 20 met. na žandara, koji je napadnut iz zasjede, sa baterijom da bi ga osvijetlio i omogućio paljbu drugu koji čeka u zasjedi, dok žandar puca prema svjetlu koje on drži u rukama). II bat., iako nije imao tako čestih i teških okršaja sa Talijanima i vršio je više-manje samo diverzione akcije, osim velike borbe Sušačke čete sa hiljadama Talijana, ipak je pokazao u tim okršajima već dosta borbenosti, izdržljivosti i discipline. Ipak, u cjelosti uzeto, disciplina u odredu nije još na dovoljnoj visini, što pokazuju česte provale i nedovoljne sigurnosne mjere koje se, preko svih naređenja, ne održavaju (provala u Del. logor u Ličkom, u Drežničkom, u Bribirskom, u Sušačkom). Treba, doduše, uzeti u obzir nastojanja talijanskog okupatora da upravo u tom teritoriju uništi partizanski pokret, ali su zato ipak neoprostive griješke da napadaji dolaze iznenadno radi nedovoljne budnosti i opreznosti u očekivanju neprijatelja.

Nedovoljnost polit. rada se pokazala u nekim jedinicama kad su te jedinice proživljavale teške krize poslije otstupanja radi teškoća ishrane, zime i studeni, te došle do zaključka da rješenje leži u likvidaciji jedinice na određeno vrijeme (Sušački logor).

U odredu je bilo slučajeva dezerterstva, koje u prvo vrijeme nije bilo dovoljno oštro kažnjavano i u kojem pogledu su izdata naređenja komandama jedinica da se postupa najstrožije [što je] moguće. Bilo je i slučajeva izdaje (naročitog obima u slučaju jednog partizana iz Drežničkog bat.), jer se nije vršilo dovoljno provjeravanje ljudi prije primanja u odred. U tom smo pogledu izdali naređenje da, i ukoliko se vrši što je moguće veća mobilizacija za partizanske jedinice, ipak se ne smije zaboraviti na budnost pred slabim i izdajničkim elementima. Organizacija obavještajne službe je tek u formiranju i treba od nje očekivati veliku pomoć u tom pogledu.

---

[2] 100
[3] 4

Komesarima je naređeno da pri čitanju i objašnjavanju agitacionog i propagandnog materijala koji primaju naročito ukazuju na karakter naše borbe, na karakter naših partizanskih odreda u smislu partizanske zakletve, da neumorno opetuju i naglašuju narodni, nacionalni karakter današnje naše borbe. Bilo je izvjesnih šovinističkih uklona kod nekih jedinica, koje smo u zametku ugušili, kao i tendencija likvidacije buržoazije kao klase. Bilo je tendencija, naročito kod seljaka koji su pomagali partizane u nekim akcijama, da se prigrabi u ličnu korist plijen, što nam je naročito u jednoj akciji nanijelo mnogo štete (zapljena gomirskog manastira, gdje partizanima od velikog plijena nije ustvari ništa ostalo). Nastojali smo pravovremeno ukazivati drugovima na te griješke i učiti ostale na tom iskustvu. Slučajeva razbojstva i pljačke nije bilo u partizanskim redovima ovoga odreda. Neki koji su to pokušali na račun partizana bili su kažnjeni smrću.

Štab odreda kao i štabovi bataljona nastoje sa silama koje im stoje na raspoloženju da izdaju agitacioni i propagandni materijal o svim naročitim događajima na svom teritoriju (izdavanje letaka: »Ko su i zašto se bore partizani«, »Ni kap hrvatske krvi Hitleru i Musoliniju«, »Ni jednog vojnika Paveliću«, nadalje letaka za hrvatske domobrance, letaka povodom strijeljanja i pljačkanja u Drežnici, apela jezeranskom narodu povodom nekih akcija partizana itd.). Nadalje, izdavanjem redovitih radio-biltena informiraju partizane i pozadinu o međunarodnoj situaciji, što je od ogromnog uspjeha i koristi u polit. radu. Štab odreda je umnožio 600 kom. letaka za tal. vojnike, 1.200 letaka »Hrvatskom narodu«, te 350 Staljinovih govora koji su bili raspačani po čitavom teritoriju. Štabu odreda nije do danas uspjelo da izda svoj zamišljeni časopis »Goranski partizan«, kao i redoviti radio-bilten »Goranin« za čitav teritorij, radi teh. materijala, koji je već dva puta propao, iako je materijal već bio potpuno spremljen za štampu. Osim toga osjećamo veliki nedostatak tehničkih sila (stenotipista i daktilografa za taj posao).

Najveća politička pogriješka u odredu bila je pri zauzimanju vlasti u Drežnici, kad su partizani manifestirali sa narodom pod crvenom zastavom a ne pod partizanskom zastavom narodno-oslobodilačke borbe i sa tom sektaškom pogriješkom doveli u zabunu narod u okolnim mjestima i krajevima.

Mora se konstatirati da se sa pojačanjem borbe protiv okupatora pojačavaju suprotnosti između partizana i naroda na jednoj strani te nekih bogatih ljudi industrijalaca, bogatih seljaka na drugoj strani koji nastoje unijeti zabunu u narodne redove ili prelaze otvoreno na stranu okupatora u strahu za svoje lične interese. Prema

njima smo postupili najoštrije (neki su kažnjeni smrću), pa iako nam nisu nanijeli mnogo štete i nema izgleda da bi je mogli učiniti, mi ipak stalno upozoravamo na tu opasnost na iskustvu Like i Srbije.

KULTURNI RAD U ODREDU

Komesarima je naređeno da u svojim jedinicama razviju najintenzivniji kulturni rad izrabljujući svaki slobodni moment za podizanje općeg kulturnog nivoa partizanskih boraca. U prvom redu da se likvidira nepismenost u odredu pod parolom »Ni jedan analfabeta među partizanima«. Nadalje su u jedinicama organizirane knjižnice, uspjelo nam je naime skupiti veće količine naprednih beletrističkih i političkih knjiga i brošura i nastojat ćemo da dođe do što češće i brže razmjene knjiga među pojedinim jedinicama. Nadalje da se što ozbiljnije pristupi učenju narodnih i revolucionarnih pjesama svih naroda, da se na godišnjice slavnih dana narodnih borbi priređuju svečanosti i proslave u oslobođenom teritoriju, po mogućnosti sa narodom. Proslava Oktobra nas je zatekla u teškim borbama sa Talijanima tako da se na političkom polju nije učinilo ono što smo od tog mjeseca u tom pogledu očekivali. Sada spremamo svečanu proslavu i dočekivanje »Godine pobjede 1942«, kao i pripremu za Lenjinov mjesec siječanj, kao i proslavu borbe protiv imperijalističkog rata i slavne smrti Roze i Liebknechta. Očekujemo i sa vaše strane u tom pogledu pomoć, naročito što se tiče raznog materijala i knjiga koje bi nam u tome radu poslužile.

VEZA SA POZADINOM

Komesarima je naređeno da vezu sa pozadinom na svom teritoriju smatraju jednom od svojih glavnih zadaća i da u tom pogledu utiču na partizane. Izrabiti svaku situaciju i mogućnost, svaku, pa i najmanju, akciju i priliku i objašnjavati narodu ciljeve naše borbe. Mora se priznati da su komesari, pa i partizani, imali u nekim krajevima našeg teritorija ogromnog uspjeha u čem i leži snaga tih partizanskih jedinica. To je slučaj sa C1[4] gdje se uspjelo povezati u svakodnevni kontakt sa narodom, ljudima, ženama i omladinom i gdje uz vrlo male iznimke narod pomaže i učestvuje u nar.-oslob. borbi.

U tom se pogledu situacija i u A1[5] znatno popravila i ima izgleda da će biti za kratko vrijeme još bolja. Partizani su sretani sa velikim simpatijama u selima, pa je i pomoć i saradnja sela iz dana u dan sve osjetljivija. Najslabije u tom pogledu stoji B1,[6] u čemu također treba i tražiti uzroke slabog partizanskog pokreta u onom kraju. Iako je u tome pogledu bilo velikih uspjeha u radu pojedinih

[4] Drežnica
[5] Hrvatsko Primorje
[6] Gorski Kotar

jedinica, ipak, u cjelosti uzeto za čitav teritorij, trebati će u pogledu veze sa pozadinom učiniti još mnogo više a da bismo sa situacijom mogli biti zadovoljni. Imade čitavih krajeva (naročito hrv.) u kojima imamo vrlo slabe ili uopće nikakove veze i to je vrlo veliki nedostatak našega rada. Bez dobrih veza sa pozadinom neće biti jakog partizanskog pokreta, toga smo si svjesni i zato ćemo poraditi svim silama da se u tom pogledu naša situacija poboljša.

VEZA SA POLITIČKIM PARTIJAMA

Naš partizanski odred ima vezu uglavnom sa organizacijama, komitetima i forumima Komunističke partije i sa njima sarađuje u borbi za nac. oslobođenje, iako je tražio vrlo često vezu i sa ostalim partijama, ali mu to iz više razloga nije uspijevalo, uglavnom radi straha pred ikakvim radom i borbom pretstavnika drugih partija koje smo pozivali na saradnju. No dok se pretstavnici raznih polit. partija uklanjaju saradnje sa nama, mora se priznati da članstvo tih partija sluša vrlo napeto riječi partizana i pozdravlja njihovu borbu bez obzira na političko uvjerenje. To i opet vrijedi za C1[7] i A1.[8] Samo u nekim mjestima imamo vezu sa pojedincima, viđenijim pretstavnicima polit. partija, koji uglavnom pomažu materijalno partizanski pokret, ali se sustežu od bilo kakvog političkog rada. Držanje ustaša je potpuno izmijenjeno, naročito u krajevima gdje su partizani izvršili već neke osvete narodnog suda, šta više imade primjera u A1.[9] da neki od njih koje su partizani mislili ukloniti danas pomažu partizane i snabdijevaju ih nekim potrebnim stvarima.

U oslobođenom teritoriju održava vlast nar. oslob. odbor, koji nije bio biran na najdemokratskiji način radi naročite situacije u ovom relativno malo oslobođenom teritoriju, nego je bio biran od pretstavnika sela. Odbor organizuje narodne straže, vrši funkciju narodnog suda, organizuje tajnu obavještajnu službu, doprema pomoću partizana potrebne živežne namirnice (so) za stanovništvo, pomaže partizane. Bude li moguće, početi će se i sa kulturnim radom otvaranjem škola i večernjih kurseva.

ORGANIZACIJA VOJNIČKIH KURSEVA

Nastojat ćemo da se poslije primljenih uputstava VŠ organiziraju vojnički kursevi obavezni za sve partizane bez obzira jesu li služili vojsku ili ne. U tome pogledu imademo velikih poteškoća u pomanjkanju stručnjaka, oficira koji bi mogli da osiguraju kvalitet tih kurseva. Mi smo se u tom pogledu obratili na vas da nas u tome pomognete. Očekujemo od tih kurseva pojačanje discipline u odredu,

[7] Drežnica
[8] Hrvatsko Primorje
[9] Hrvatsko Primorje

bolje ispunjavanje i savjesnije stražarskih i patrolskih dužnosti, kao i veću sigurnost partizana u borbi. U tome pogledu smo zaostali i trebati će posvetiti ovom sektoru našeg rada otsada više pažnje.

KOMESARSKI KADAR

Komesarski kadar partizanskog odreda za Hrv. Primorje i Gor. Kotar je sljedeći po svome socijalnom porijeklu: 8 radnika i 3 intelektualca. Po svom političkom uvjerenju svi su polit. komesari komunisti. Većina ih je radila po masovnim organizacijama, sindikatima ili kulturnim organizacijama, tako da gotovo svi imadu praksu u rukovođenju masovnim radom. Glavnu poteškoću kod svih drugova polit. komesara pretstavljala je nejasnoća o njihovim dužnostima, o njihovoj funkciji i pravima, držeći mnogo puta da je komesar onaj koji drži političke govore, a ne onaj koji je organizator rada i borbe odreda, njegovo »srce i duša«, moralni odgovorni [vaspitač] njegovih duhovnih osobina. Nadalje, odnos prema komandirima nije bio jasan, pa ipak nije dolazilo nigdje, do u jednoj manjoj jedinici, do rivalstva između komandira i komesara. Taj se odnos inače može okarakterisati za čitav odred kao drugarski i vrlo dobar. Komesari iz dana u dan pojačavaju svoju aktivnost i poboljšavaju svoj rad. Mi nastojimo da u našim naređenjima budemo što konkretniji u naznačivanju rada i za komesare, nadalje im pružamo po mogućnosti svakodnevnu pomoć u samim jedinicama pri rješavanju mnoštva pitanja koja im se danomice postavljaju. Nadalje, trebati će da naši komesari budu i vojnički potkovani, to jest da ne budu laici u vojničkom radu i da bi svakog momenta bili u stanju da zamijene i komandira jedinice u borbi prema potrebi, kako bi mogli aktivnije učestvovati u pripremama planova za akcije, kako bi iz vojničkih zadaća napravili glavni interes i prema njima upravili sav svoj politički, kulturni i moralni rad. Kako je već gore spomenuto, čitav komesarski rad u cijelosti nije još dobio karakter pravog i stvarnog komesarskog rada, ali svi uvjeti postoje da komesarijat u našem odredu postane prava njegova duša, a da će se njegov rad poboljšati zato su garancija drugovi komesari, koji sa ogromnim oduševljenjem, disciplinovano i predano vrše svoje dužnosti i koji svojim primjerom u borbi podižu moral čitavog odreda. (Javite nam da li je potrebno da vam pošaljemo imena komesara, kao i njihove karakteristike za službu kadrova?)

SNABDIJEVANJE ODREDA

Snabdijevanje odreda nije isto u svim krajevima. Dok je I bat. u Cl[10] snabdjeven sa hranom za određeno vrijeme, moguće i nekoliko mjeseci unaprijed ako se znatno ne poveća broj partizana, dotle je

[10] Drežnica

situacija u Al[11] u tom pogledu vrlo zabrinjujuća. Tamo je mobilizacija uspjela tako da su se odredi podvostručili i početverostručili, što je naročito postavilo komande jedinica pred težak problem ishrane. Mi nastojimo svim silama da izmjenom naročito soli iz krajeva u Al[12] zamijenimo ostalu hranu iz Cl[13], za što ovdje postoje ogromne mogućnosti, obzirom na to da je u Cl nestalo uopće soli i narod trpi u tome veliku oskudicu. Međutim sada se postavio novi problem transporta radi velikog snijega koji je zapao. Mi se usprkos svega nadamo da će nam uspjeti organizirati i provesti tu stvar koja je od egzistencione važnosti za daljnje postojanje naših partizanskih jedinica u Al.[14]

Pitanje snabdijevanja zimskom odjećom također nije najbolje, a što se tiče obuće još mnogo gore. Najgore je u tome to da su izgledi minimalni da bi se situacija u tome pogledu mogla popraviti. Mi smo mobilizirali žene u selima gdje imade vune ili gdje smo mi dali vunu da se pletu čarape, rukavice, veste, ali neće biti dovoljno da se baš svi snabdiju sa tim zimskim stvarima. Isto tako pitanje rublja nije najpovoljnije, tako da i čistoća po logorima i kasarnama nije primjerna.

Prvi bataljon je otpočeo akciju za sakupljanje skija i nabavio je do sada oko 20 pari, i nastavit ćemo još intenzivnije sa sakupljanjem istih kako bi se svi premjestili na skije, jer je inače kretanje po zimskom terenu u ovim krajevima nemoguće. Nadalje smo dali izraditi zimske bijele plašteve kao kamuflažu za snijeg.

Snabdijevanje oružjem je bilo u početku uglavnom sakupljanjem, a poslije i razoružavanjem. Međutim i danas još imade mjesta na našem teritoriju gdje imade oružja koje nije predano partizanima, i u tome pogledu nas čeka usiljena akcija da se to oružje skupi, naročito u Al.[15] Trebati će dakako povećati i pojačati borbu za razoružavanje, ali tu treba očekivati veće okršaje sa talijanskim okupatorom koji je koncentrisao ogromne snage u našem Primorju, dok u teritoriju Cl[16] treba tražiti oružje već na vratima Ogulina. Municijom smo se do danas snabdijevali uglavnom sakupljanjem i jedinice su uglavnom dosta dobro snabdijevane njome.

I mi u našem radu očekujemo od komesarijata GŠ konkretnu pomoć u naređenjima, savjetima i kritici našeg rada, kako bismo mogli popraviti naš rad, kao i izmjenu iskustva sa drugovima kome-

---

[11] Hrvatsko Primorje
[12] Hrvatsko Primorje
[13] Drežnica
[14] Hrvatsko Primorje
[15] Hrvatsko Primorje
[16] Drežnica

sarima iz ostalih krajeva gdje je partizanska borba na višem stepenu negoli u našem kraju. Osim toga očekujemo kritiku na ovaj naš izvještaj, kao i odgovor po kojim pitanjima treba slati stalne izvještaje komesara.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dne 20. XII. 1941

Politkomesar
Mijo Vuletić[17]

Primjedba: svi podvučeni brojevi su šifrirani![18]

BR. 80

PROGLAS MJESNOG KOMITETA KPH ZAGREB OD 20 PROSINCA 1941 GOD. STANOVNIŠTVU ZAGREBA

ZAGREBČANI!

Dolazi nam zima, a s njom se iz dana u dan sve više i više približava i avet neimaštine, bijede i gladi. U Zagrebu nema drva, nema masti, mesa, ulja, nema kruha, nema odjeće i obuće. Pred Zagrebom je zima kakve još nikada nije imao: zima gladi, hladnoće i smrti.

Zašto to? Otkuda najednom ta oskudica? »Oslobodiše« nas — kažu. Nema nas danas tko više pljačkati, kad smo »slobodni« i »nezavisni«!

Činjenica međutim sve veće bijede i gladi razotkriva sve laži i sljeparije, kojima nametnuti nam krvnici i komedijaši nastoje zavarati narod.

Njemački su i talijanski okupatori u prvim danima okupacije »nakupovali« od nas robe u vrijednosti od 5.5 milijardi dinara za svoje »Reichskreditkassascheine«[1], koji papir nisu kasnije htjeli otkupiti, te ga je »Državna banka« »nezavisne« Hrvatske morala SPALITI. Pljačka je ovdje bila vješto prikrivena formom poštenog plaćanja.

Živežne se namirnice i životne potrepštine izvoze u Njemačku i Italiju, bez obzira na to što ih mi nemamo. Nijemci zaustavljaju vlakove i pretovaruju u kamione svinje, stoku i drva, da bi vlakovođi

[17] Ivo Vejvoda
[18] Ova rečenica je dopisana rukom.

[1] Okupatorske novčanice, koje su Nijemci umnožavali posebno i različito za svaku okupiranu pokrajinu.

Zagrebčani!

Dolazi nam zima, a s njom se iz dana u dan sve više i više približava svet neimaština, bolesti i gladi. U Zagrebu nema drva, nema mesa, nema ulja, nema kruha, nema odjeće i obuće. Pred Zagrebom je zima kakva jednako da nije imao: zima gladi, hladnoće i smrti.

Zašto to? Odakle neljudnost te nekadašnji „Oslobođitelji" sad — kate. Ranu sus danas tko vite pitalati, kad nas „Oslobodi" i „osvaćine"!

Čujemo, naročito sve veća bijeda i glad razotkrive sve lati Ustaštva, kojima nametnuli nam hrvatski i talijanski nacisti nacrati narod.

Njemačke su i talijanske okupatori u prvim danima okupacije „nakupovali" od nas robe u vrijednosti od 5,5 milijardi dinara za svoje „Reichskreditkasschaine", koji papir nisu kasnije htjeli otkupiti, te ga je „Drzava Hrvat" „osvojena" Hrvatski narod SPALITI. Plaćka je svoje-bila vjerno pokrivena bonom, pošteno plaćanje.

Živalne se namirnice i čvrste potrošne lazete u Njemačku i Italiju, bez otpke na to, što je mi nemamo. Nemoći za zatrovanja stoke i prehranu u kamione vrlje, stoke i drva, da bi vlakovoli izbili „potrebu", kako se „prirodi" roba. Tako Zagreb smjesti brane i ogrjev dobije samadić papiru s potpisom kakvog nacista njemačkog okupatorskog oficira.

Osnovu bolšine žrtvi, ogrjeva i dr. potrebi talijanska i njemačka okupatorska vojska, koje se ugnjezdile u našim kućama, gdje žiteo naše mesto i krv, te su nevrat vrši neizmeni teror nad narodom. Okupatori hoće iz naše zemlje odtati zlamenitnje za svoje horce kojih dvanče sve više i više.

Unatoč njemačkog fašističkog poobljavanja Europe smiješno je ova trgovina za njemjaca, od kada samo ranije svijet ona, kto nam je za život potrebna. Sada i te izdišu plaćke i teorijnje njemačke okupatorske čizme ili su nam stajalište.

Okupatorom je i kamenjem plaćanjem marionetske ustaše vlade ustaštva i onemogućavanje gradnje neprobojnim štrefom. Gradnji se spiljačkasi, industriji i mirta odnose strunje... i ona žito proizvode, odnosno okupatori i ustaše bande, da ovo nemo ništa prestiti nešto u znanosu za nagrade proizvode. To nerodi da toga za nešto nemaju zrakoga proizvodi svoje proizvode za novac, koji je postao beznačajnim papirom. Osi ih stoje na dozvole vlasti gradnje na tržišta. Zakon je izdajnički „ministar" Tom vrti lažnim lijepim riječima, da daju svoje žito „kroz i nesiterovoćim kraljevima i radnicima", jer ovi znaju, da da ovim tim ziom raspolagati i koristiti se tudim prato svojih ustaških dugo, a ne narod.

U svim većim mjestima njemački „povjerenici", koji se boru, da se mogle na tlemo prati.

Povrh svega toga ustaše gomad noću upada u vaše domove i vrši premetačine, da bi nam nalazili i one male zalihe namirnica, da ste spremili pred grabežljivim okom fašističkih okupatora.

Ne ne uzrok a kolih se obroć nalmaćine, bijede i gladi sve vile stoje ono nas.

„Oslobođitelji" u svojoj bezsramu za sitne ljekuleste se samo, da ne mogu sliti pobojnoli, nego su dosadnoe ojlosiđeno zato, da bi se narod zavaro o lobotrjoj bdi „poglavnikovoj" za nas, a djelomično zato i da ih se prijetnjom, nasiljem i neotvrtima osiguraše pljačke sela i tiraćivanje tobožnjih „ribova" okupatorima.

Osvemen je zadatak narodjnom i humnoj „Pomoći". Okupatorovi stoge nikakavoje tamoriteli i vole nacionalnje najedaje, da vam iz dlaga lenjeje i sam, kto vam nemaju otrete direktno poljačkati. U kolko ti „prijeti" or ako direktno o nim okupatora i njihovih ustaških slugu, ostatkom li si trenac narod sam — i na svoj rukav — ukažite narodu, u kom je lutko okupator.

ZAGREBČANI!

NESMILJENA JE OVA PLJAČKA, BTO JE VRŠE NJEMAČKI I TALIJANSKI FAŠISTIČKI OKUPATORI NAŠE DOMOVINE, PRAVI I GLAVNI UZROK SVE NESTAŠICE, BIJEDE I GLADI. Svaki nas korak može osloboditi samo istrjevanje okupatora i ustaštva s lhovih sluga ja naše porobljene Hrvatske, SAMO NAS OKUŽAMA BORBA ZA NACIONALNU SLOBODU I NEZAVISNOST MOŽE SAČUVATI OD GLADI I ISTREBLJENJA I OSIGURATI NAM LJEPŠI I BOLJI ŽIVOT.

ZAGREBČANI!

U borbi protiv naših tlačitelja i eksploatatora naši su čitav slobozoljubivi, kulturni svjet. Izvrgnut su dani fašističkim pljačkašima. Bilo je dani slobode svim-ga fašizmu porobljenim narodima. Ogromna borba protiv fašizma — neprijatelja prava, letnje, kulture, Slavena, i čitavog čovječanstva — vode udruženi narodi Sovjetskog Saveza, Velike Britanije, USA i čitavo porobljene Europe. Fašistička je bestija dobila do danas teške udarce od herojske Crvene Armije, da se od nih više nikada neće moći opoviti. Ne samo je, da ukvarnoj nijetu prijeti potom anglo-ameriške borbe u zajednici za svim narodima Jugoslavije, da sačuvamo narod od istrebljenja i upoloma demorthu.

ZAGREBČANI!

Srpski je narod u svojoj borbi postigao golemo uspjeha. Neprijatelj nije mogao od dvije godine uhvatiti nam za pljaku, za onemogućavanje i prekidanje svojih pljačkaških hordi. Sebi su ponosni kako se srpsko narod može borbi protiv dobro naoružanih neprijatelja, kada se bori — za pravedna stvar.

Hrvatski je hrvatski i srpski narod na Kordunu, a Lici i drugdje pomoć takoder borbu za ujedinjenje ustaštva i za nacionalne zaštitnice. Formirali su se odbori jedinih narodno - oslobodilačkih partizanski odredi, koji uništavaju ranu nacionalnih neprijatelja domovine sve teže i teže udarce. Oni za tem borbom žudavili ova dok neprijatelj se kuda protjeran i zadnji ustaši izvjesnjaki gad nestane.

Ujedinimo i mi naši nacionalne snage i pridružimo se ti svetoj narodno - oslobodilačkoj borbi naših junačkih partizana. Pokažimo im, da si bliže gori bi ujedinimo patriotizmu naših stoti Zagrebčana - Hrvata, koji su vrlo pokazali svim neljudima na naš narod.

ZAGREBČANI!

Umjesto bukavičnog pozivanja pred okupatorima, ondostojnog našeg hrvatskog imena, i pomagnje napuštu hrvatsku patnu - ustaštvu, pribavimo odlučnu borbu u tim najtvrtnim neprijatelju čovječanstva.

STVARAJMO JEDINSTVO HRVATSKOG NARODA U BORBI PROTIV FAŠIŠTIČKIH OKUPATORA, TE SPECIJELNI PREKO — NARODNO-OSLOBODILAČKIH ODBORA — SPREČAVAJMO IZDAJNIČKU I SLUGANSKU PLAĆOTU USTAŠA I PLJAČKU OKUPATORA. UMJESTO ZIMSKE „POMOĆI", NAMJENJENE NEPRIJATELJU NAŠEG NARODA, DALJMO SVO POMOĆ NAŠIM HRABRIM PARTIZANIMA. UMJESTO STUPANJA U PAVLIČEVU VOJSKU KOJOJ SU TI KRVNICI NAMJENILI DA SE BORI PROTIV SLOBODNIH NARODA SSSR-a I NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA, STUPAJMO U PARTIZANSKE ODREDE.. Što prije ostvarimo naše slobodne mnoje će nas hrtera stajati manje da bi glad, manje bijede, manje smrti. Jedinstvo hrvatskog naroda s ustaštvu je poslavlje, neželjene Evrope, SSSR-a, Velike Britanije i USA, sigurna je zalog naše skore pobjede.

Živjela oslobodilačka borba hrvatskog naroda!
Živjela herojska borba naroda Jugoslavije protiv krvavih fašističkih tlačitelja!
Smrt narodnim izdajicama — smrt krvnicu Pavelićevim ustašama!
Živjela jedinstvo i bratstvo slavenskih naroda u borbi protiv fašističkih neprijatelja Slavenstva!
Živio SSSR, vođa oslobodilačke borbe neprijatelji naroda protiv fašističkih osvajača!
Živio nepobjedivi narod SSSR-a, Velika Britanija, i USA!
Živio jedinstveni hrvatski Zagreb!
Živ da Komunistička Partija Hrvatske!
SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zagreb, [illegible]

Mjesni Komitet Komunističke Partije [illegible]

Fotokopija dokumenta br. 80

izdali »potvrdu« kako su »primili« robu. Tako Zagreb umjesto hrane i ogrjeva dobije komadić papira s potpisom kakvog nadutog švapskog okupatorskog oficira.

Goleme količine hrane, ogrjeva i dr. potroši talijanska i njemačka okupatorska vojska, koja se ugnijezdila u našim krajevima, gdje ždere našu muku i krv, te za uzvrat vrši nečuveni teror nad narodom. Okupatori kane iz naše zemlje učiniti zimovalište za svoje horde kojih dovlače sve više i više.

Uslijed njemačkog fašističkog porobljavanja Evrope uništena je sva trgovina sa zemljama od kuda smo ranije uvozili ono što nam je za život potrebno. Sada i ta tržišta pljačka i iscrpljuje njemačka okupatorska čizma ili su nam otsječena.

Okupacijom je i nametanjem plaćeničke marionetske ustaške vlade uništeno i opskrbljivanje gradova najpotrebnijim živežem. Gradovi su opljačkani, industriji i obrtu oduzete sirovine, a i ono što proizvode, odnose okupator i ustaške bande, pa grad nema šta pružiti selu u zamjenu za njegove proizvode. To dovodi do toga da seljaci nemaju razloga prodavati svoje proizvode za novac, koji je postao bezvrijednim papirom. Oni ih stoga ne donose više u gradove na tržišta. Zalud ih izdajnički »ministar« Toth[2] vabi lažnim lijepim riječima da daju svoje žito »braći u nežitorodnim krajevima i radnicima«, jer oni znaju da će svim tim žitom raspolagati i koristiti se tuđini preko svojih ustaških slugu, a ne narod.

U svim većim mlinovima sjede njemački »povjerenici«, koji se brinu da se možda ne bismo prejeli.

Povrh svega toga ustaška gamad noću upada u vaše domove i vrši premetačine, da bi vam odnijeli i ono malo živežnih namirnica, što ste spremili pred grabežljivim okom fašističkih okupatora.

To su uzroci s kojih se obruč neimaštine, bijede i gladi sve više steže oko nas.

»Odredbe« o smrtnim kaznama za sitne špekulante ne samo da ne mogu ništa poboljšati, nego su donesene djelomično zato da bi se narod zavarao o tobožnjoj brizi »poglavnikovoj« za nas, a djelomično zato (dio o seljacima) da bi se prijetnjom, nasiljem i umorstvima osigurala pljačka sela i izručivanje tobožnjih »viškova« okupatorima.

Besraman je zadatak namijenjen i zimskoj »pomoći«. Okupatorove sluge pokušavaju iskoristiti i vaše najhumanije osjećaje, da vam iz džepa iscijede i ono što vam nemaju obraza direktno opljač-

---

[2] Dragutin Toth, ustaški ministar, koncem rata pobjegao u inozemstvo.

kati. U koliko ti »prilozi« ne odu direktno u ruke okupatora i njihovih ustaških slugu, ostatkom bi si trebao narod sam — na svoj račun — ublažiti nevolju, u koju ga je turio okupator.

ZAGREBČANI!

NESMILJENA JE OVA PLJAČKA, ŠTO JE VRŠE NJEMAČKI I TALIJANSKI FAŠISTIČKI OKUPATORI NAŠE DOMOVINE, PRAVI I GLAVNI UZROK SVE NESTAŠICE, BIJEDE I GLADI. Svega nas toga može osloboditi samo istjerivanje okupatora i uništenje njihovih slugu iz naše porobljene Hrvatske. SAMO NAS ORUŽANA BORBA ZA NACIONALNU SLOBODU I NEZAVISNOST MOŽE SAČUVATI OD GLADI I ISTREBLJENJA I OSIGURATI NAM LJEPŠI I BOLJI ŽIVOT.

ZAGREBČANI!

U borbi protiv naših tlačitelja i eksploatatora nalazi se čitav slobodoljubivi, kulturni svijet. Izbrojeni su dani fašističkim pljačkašima. Bliže se dani slobode svim po fašizmu porobljenim narodima. Gigantsku borbu protiv fašizma — neprijatelja pravde, istine, kulture, Slavena, i čitavog čovječanstva — vode udruženi narodi Sovjetskog Saveza, Velike Britanije, USA i čitave porobljene Evrope. Fašistička je beštija dobila do danas takve udarce od herojske Crvene armije, da se od njih više nikada neće moći oporaviti. Na nama je da ubrzamo njenu propast putem nesmiljene borbe u zajednici sa svim narodima Jugoslavije, da sačuvamo narod od istrebljenja i spasimo domovinu.

ZAGREBČANI!

Srpski je narod u svojoj borbi postigao goleme uspjehe. Neprijatelj nije mogao od Srbije učiniti bazu za pljačku, za snabdijevanje i prehranu svojih pljačkaš k h hordi. Srbi su pokazali kako se uspješno narod može boriti protiv daleko nadmoćnijih neprijatelja kada se bori za pravednu stvar.

Ujedinjeni je hrvatski i srpski narod na Kordunu, u Lici i drugdje poveo također borbu za istjerivanje okupatora i za nacionalno oslobođenje. Formirali su se ondje junački narodno-oslobodilački partizanski odredi, koji oružjem u ruci nanose neprijatelju dnevno sve teže i teže udarce. Oni će tom borbom nastaviti sve dok neprijatelj ne bude protjeran i zadnji ustaški izdajnički gad smrvljen.

Ujedinimo i mi svoje nacionalne snage i priključimo se toj svetoj narodno-oslobodilačkoj borbi naših junačkih partizana. Pokažimo se da u nama gori luč istinskog patriotizma naših starih Zagrebčana — Hrvata, koji su uvijek prkosili svim najezdama na naš narod.

ZAGREBČANI!

Umjesto kukavičkog puzanja pred okupatorima, nedostojnog našeg hrvatskog imena, i pomaganja njegovim krvavim psima-ustašama, prihvatimo odlučnu borbu s tim najkrvavijim neprijateljem čovječanstva.

STVARAJMO JEDINSTVO HRVATSKOG NARODA U BORBI PROTIV FAŠISTIČKIH OKUPATORA, TE SJEDINJENI PREKO NARODNO-OSLOBODILAČKIH ODBORA SPREČAVAJMO IZDAJNIČKU I SLUGANSKU RABOTU USTAŠA I PLJAČKU OKUPATORA. UMJESTO ZIMSKE »POMOĆI«, NAMIJENJENE NEPRIJATELJU NAŠEG NARODA, DAJMO SVU POMOĆ NAŠIM HRABRIM PARTIZANIMA. UMJESTO STUPANJA U PAVELIĆEVU VOJSKU KOJOJ SU TI KRVNICI NAMIJENILI DA SE BORI PROTIV SLOBODNIH NARODA SSSR-a I NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA, STUPAJMO U PARTIZANSKE ODREDE. Što prije ostvarimo našu slobodu manje će nas žrtava stajati, manje će biti gladi, manje bijede, manje smrti. Jedinstvo hrvatskog naroda s narodima Jugoslavije, potlačene Evrope, SSSR-a, Velike Britanije i USA, siguran je zalog naše skore pobjede.

Živjela oslobodilačka borba hrvatskog naroda!

Živjela herojska borba naroda Jugoslavije protiv krvavih fašističkih tlačitelja!

Smrt narodnim izdajnicima — smrt krvavim Pavelićevim bandama!

Živjelo jedinstvo i bratstvo slavenskih naroda u borbi protiv fašističkih neprijatelja Slavenstva!

Živio SSSR, vođa oslobodilačke borbe ugnjetenih naroda protiv fašističkih osvajača!

Živio nepobjedivi savez SSSR-a, Velike Britanije i USA!

Živio jedinstveni hrvatski Zagreb!

Živjela Komunistička partija Hrvatske!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

MJESNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HR.[VATSKE]

Zagreb, 20-XII-41.

BR. 81

NAREĐENJE KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 20 PROSINCA 1941 GOD. ZA IZVOĐENJE VOJNE OBUKE ČETA I POJAČANJE AKTIVNOSTI UOČI NOVE GODINE

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
20-XII-41

KOMANDANTIMA BATALJONA I KOMANDANTU BANIJE

Iako je organizacija bataljona i četa relativno stara stvar kod nas, osjeća se za vrijeme borbe da čete nisu saživljene i da se zapravo u borbi ne drže kao čete, već još uvijek, više ili manje, kao grupe koje nemaju na čelu svoga komandira. Da bismo u što skorije vrijeme otklonili te nedostatke, jer ćemo u borbu voditi cijele čete i zato je potrebno da ih osposobimo za učestvovanje u borbi kao čete, i zato naređujem da se postupi na slijedeći način:

a. — Skoncentrisati četu prema mogućnostima što je moguće bliže. Osigurati prehranu i smještaj. b. — Izvoditi borbenu obuku sa cjelokupnom četom na slijedeći način:

1. — Četa u nastupnom maršu. Osiguranja koja četa poduzima radi svog obezbjeđenja. Što znači isturiti prednje odjeljenje, patrole predhodnice, izdati naređenje komandiru prednjeg odjeljenja i vođama patrola predhodnica.

2. — Četa u susretnoj borbi. Za ovaj slučaj postaviti predpostavku da se je četa u nastupnom maršu susrela sa neprijateljskim predhodnicama i otpočela je borba. Ovdje treba svratiti naročitu pozornost na to šta je zadaća prednjeg odjeljenja kada se susretne sa neprijateljskim predhodnicama, a to [je] da komandir prednjeg odjeljenja mora nastojati da baci nazad neprijateljske predhodnice i osigura za svoju četu najpovoljnije položaje za borbu na tom terenu. Predpostavka o susretu sa neprijateljskim snagama treba da sadrži slijedeće momente: a. — Snaga neprijatelja. b. — Pravac kretanja i c. — Namjera neprijatelja. d. — Nama uspijeva potisnuti neprijatelja i e. — Neprijatelju uspijeva potisnuti nas.

3. — Ovaj manevar na terenu neka izvode komandir čete, vojnici i otresitiji desetari.

4. — Četa u odbranbenom položaju. Za ovaj slučaj nužno je obratiti pažnju na slijedeće: četa razvijena u borbeni položaj, komandir čete organizuje vatru svoga oružja na taj način da predvidi snagu vatre na onim tačkama koje su neprijatelju pogodne da podiđe na našoj liniji i da izvrši pritisak na nas. Kada se četa nalazi u odbran-

benom položaju, komandir čete će sebi omogućiti u svakom slučaju ma koliko svojih snaga kao rezervu za vršenje manevra i odbijanje neprijateljskog pritiska; to je isto slučaj i za susretnu borbu, samo što se rezerva u tom slučaju upotrebljava u momentu kada nam je jasno da je neprijatelj slab i da je nastupio čas da mu zadamo odlučujući udarac, kojim nastojimo uništiti njegovu živu snagu.

5. — Otstupanje. Kada nastupa takva situacija, da li zbog snažnog pritiska neprijatelja, da li zbog nepovoljnog položaja u odnosu prema neprijatelju koji nas prisiljava da otstupimo sa položaja koje u tom momentu imamo, mora se u svakom slučaju nastojati da otstupanje bude izvedeno organizovano, u potpunom redu, i da otstupajući neprijatelj ne primijeti da snaga naše vatre slabi i da mi otstupamo.

Na koji način izvršiti otstupanje? Otstupanje se uvijek vrši po dijelovima; koje snage moraju prve otstupiti, da li lijevo ili desnokrilne ili centar, to zavisi od situacije, a odluke o tome donosi komandir čete. Pri vršenju otstupanja obratiti pažnju na slijedeće: komandir čete izdaje naređenja vodniku ili desetaru voda ili desetine, kojeg povlači najprije, određujući mu položaj koji će zauzeti i pravac u kome treba da djeluje vatra povučenog voda ili desetine da bi se omogućilo povlačenje drugog odnosno drugih dijelova. Komandir voda, odnosno desetar, koji je primio naređenje da povuče svoj vod, odnosno desetinu, vrši povlačenje organizovano u poredku i brzo. Zauzevši nove položaje, upravlja vatru svoga oružja u određenom pravcu da bi omogućio povlačenje drugog dijela naših snaga.

6. — Otstupni marš. Kada se četa nalazi u otstupnom maršu, ona ostavlja zaštitno odjeljenje, a zaštitno odjeljenje istura patrole zaštitnice. Zadatak ovih odjeljenja jeste omogućiti otstupanje čete, zadržavati neprijatelja i vatrom svoga oružja ne dozvoliti neprijatelju prebrzo napredovanje. Zaštitnice otstupaju pred neprijateljem i uvijek djeluju svojim oružjem.

7. — Zasjede. Jednostavne, kombinovane i višestruke za uvježbavanje četa; za ovakovo djelovanje pridržavati se uputstva Vrhovnog štaba. Pri uvježbavanju treba posvetiti pažnju: a. — tajnosti postavljene zasjede, b. — organizaciji vatre; pogotovo ako se zasjeda postavlja kamionima, kolima, onda treba odrediti najboljeg mitraljesca i najbolje strijelce sa zadatkom da gađaju šofera, odnosno konje.

Izvođenje borbene obuke treba povjeriti drugu koji za to ima sposobnosti, a kontrolisati će komandant bataljona ili operativni oficir. Obuku vršiti najmanje kroz pet dana. U četama u kojim nema sposobnih drugova za izvođenje te obuke vodiće je komandant bataljona ili operativni oficir. Izvođenju obuke pristupiti odmah.

U vezi sa nastalom promjenom vremena nužno je izmijeniti predviđeni plan operacija u slijedećem: predviđene blokade izvoditi patrolama što je moguće bliže samih mjesta. Posvetiti pažnju zarobljavanju i organizovanju zarobljavanja komandujućeg kadra neprijatelja. Krstarenje patrola po terenu treba da bude stalno. Pripreme i izviđanja predviđenih operacija ne smiju prestati, prema mogućnostima mora se pristupiti izvođenju samih operacija.

Naređujem da polit. komesari pristupe organizovanju dočeka Nove godine sa veselim programom. Program treba da se sastoji: 1. — Kratak pregled događaja u 1941-voj. 2. — Uspjesi koji su postignuti. 3. — Pjevanje, šale i, prema mogućnostima, recitovanje. 4. — Poslije pola noći potrebno je pripremiti da li čaj ili nešto drugo. U samu ponoć čestitati će komandir i komesar odreda sa nekoliko prigodnih riječi Novu godinu partizanima. Za doček Nove godine treba pozvati u odrede predstavnika narodno-oslobodilačkog fronta i nekoliko viđenih prijatelja, a ako postoje mogućnosti proslaviti doček Nove godine sa što većim brojem seljaka.

Naređujem da se između pola 12 i pola 1 imaju izvršiti na sve neprijateljske garnizone prepadi, odvođenje oficira i tome slično, fingirani napadi sa više strana, bacanje dinamitnih patrona itd. Ovo izvoditi sa udarnim grupama od 3—5 partizana. Treba ih snabdjeti sa benzinskim flašama da bi se izazvao požar zgrada koje nastavaju [neprijatelji], magacina, stražara i tome slično.

Komandant bataljona će detaljno izraditi plan za svaki neprijateljski garnizon — ko će ga napasti i kako.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
otsutan

Komandant
Ivan Manola

BR. 82

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA BANIJU OD 20 PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O SITUACIJI NA TERENU I RADU PARTIJSKE ORGANIZACIJE[1]

Dragi drugovi, 20-XII-41.

Koristimo priliku da uspostavimo stalnu vezu s vama. Naime, donosilac ovoga pisma je u vezi sa drugom Mrkim[2], koji se sada nalazi kod nas. Još je samo potrebna vaša saglasnost.

Početkom decembra smo vam javili o formiranju Okružnog komiteta Banija od kotareva: Petrinja, Gradac, Dvor i Cazin, a po vašem naređenju koje nam je prenio komandant Korduna i Banije drug M.[3]

U istom pismu smo predložili da se kotar Kostajnica pripoji istom OK radi svoje pripadnosti istom. Držimo da ste pomenuto pismo dobili, pa vas molimo za odobrenje i potvrdu po prednjem. U našem dosadašnjem radu načinili smo dosta grešaka, koje su bile posljedica nepoznavanja okružnice br. 3[4], koju smo dobili u zakašnjenju, skoro od dva mjeseca. Ipak smo i pored prednjeg izvršili niz akcija, koje su neprijatelju dale dosta posla. U političkom radu smo manje griješili. Odbore nacionalno-oslobodilačke borbe smo stvorili u mnogim selima, prije pet mjeseci, ali ih nismo pravilno oformili. Dobivanjem okružnice br. 3 (donio nam komandant Korduna i Banije) prišli smo energičnoj likvidaciji naših grešaka i tačnom izvršenju iste. Komanda partizanskih odreda Banije, koja je rukovođena našim OK samo mjesec dana, povećala je naoružanje za 40 karabina, koje su partizani oteli od neprijatelja u borbama. Jedan veći teritorij od nekoliko sela nalazi se već mjesec dana u našim rukama. Neprijatelj se sprema za napad, jer je naš teren, naročito kotar Petrinja, dosta težak. U slučaju većeg napada mislimo da se povučemo u Dvorski kotar gdje je teren mnogo podesniji za obranu.

NOO imamo u svim selima srpskim kotara Petrinja i Gradac, zatim u većem broju sela kotara Kostajnica i Dvor. Upravo je pri završetku priprema kotarskih konferencija NOO kotara Gradac i Petrinja. Prodiranju u hrvatska sela posvećujemo veliku pažnju i pri tome smo imali teških partijskih žrtava. Za sada imamo NOO u jednom hrvatskom selu, a u dva druga je u pripremi. Većina odbora je birana pred seoskim skupom, ali ih ima i takovih koji su radi terora neprijatelja birani u manjem opsegu. NOO dali su partizanima

---

[1] Original izvještaja je u rukopisu.
[2] Vlado Mutak
[3] Srećko Manola
[4] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 46.

mnogo hrane, odjeće i novca. U pojedinim selima organizirani su odbori AFŽ.

SKOJ ima masovnu bazu, ali ga još nismo pravilno oformili. Regrutovanje partizana se sada vrši uglavnom iz redova SKOJ-a.

Cjelokupnim radom rukovodi Partija, ali mnoge partijske organizacije nisu dorasle svojim zadatcima. Rad još uvijek počiva na nekolicini aktivista. Razlog je tome mladost Partije[5] (dvije do dvije i po godine) i nedostatak teoretske izgradnje, jer smo ranijih godina dobivali malo materijala za izgradnju. Stvaranjem vlastite tehnike popravlja se taj nedostatak. Osim toga, veći broj aktivista poslan je u kotar Dvor. U pripremi je partijska okružna konferencija. Partijska organizacija kotara Petrinje i Gradac imaju svaka svoju tehniku, pomoću kojih se sada lako snabdijeva materijalom cijeli OK. Potreban bi nam bio ciklostil, pa vas molimo ako bi nam ga mogli kako nabaviti. Mi ćemo snositi troškove.

Iz ovoga napred izloženog se vidi da u radu ima dosta nedostataka, pa vas molimo **da nam što prije pošaljete jednog od odgovornih drugova** koji bi nam dao potrebna uputstva. Preko ove sada uspostavljene veze prebacivanje nije teško.

Druga Mrkog smo za sada uposlili na rad po partijskoj organizaciji, a radi usput i druge poslove. Ukoliko je moguće, molimo vas da nam pošaljete podatke za njega.

Drug Kalc[6] (Španac) se za sada nalazi kod nas iako je bio dodijeljen sisačkom OK. Potrebno je da nam javite da li on sada pripada Okružnom komitetu Sisak ili OK Banija.

Pred pet mjeseci javio se kod nas bivši član Partije Mladen Čaldarević, student filozofije, koji je svojevremeno bio bačen iz Partije, kako izjavljuje sam, kao Partiji »tuđ elemenat«. Izrazio je želju da s nama sarađuje. Mi smo ga uposlili po pitanjima narodne oslobodilačke borbe. Organizirao je odbore NOO u dva sela. Za partizanski odred pribavio je veće količine odjeće i veće količine sanitetskog materijala, a u posljednje vrijeme nam mnogo koristi na uspostavljanju veze sa vojskom. Molimo vas da nam javite kako da postupimo spram njega.

Izvještaje ćemo slati redovno po svakoj vezi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Drugarski pozdrav

OKRUŽNI KOMITET
BANIJA

P.S. Preko nas moguće je prebacivanje drugova za Bosnu i Liku.

---

[5] Partijske organizacije

[6] Juraj Kalc, borac španske republikanske vojske, poginuo 1942 god. kao rukovodilac diverzanata.

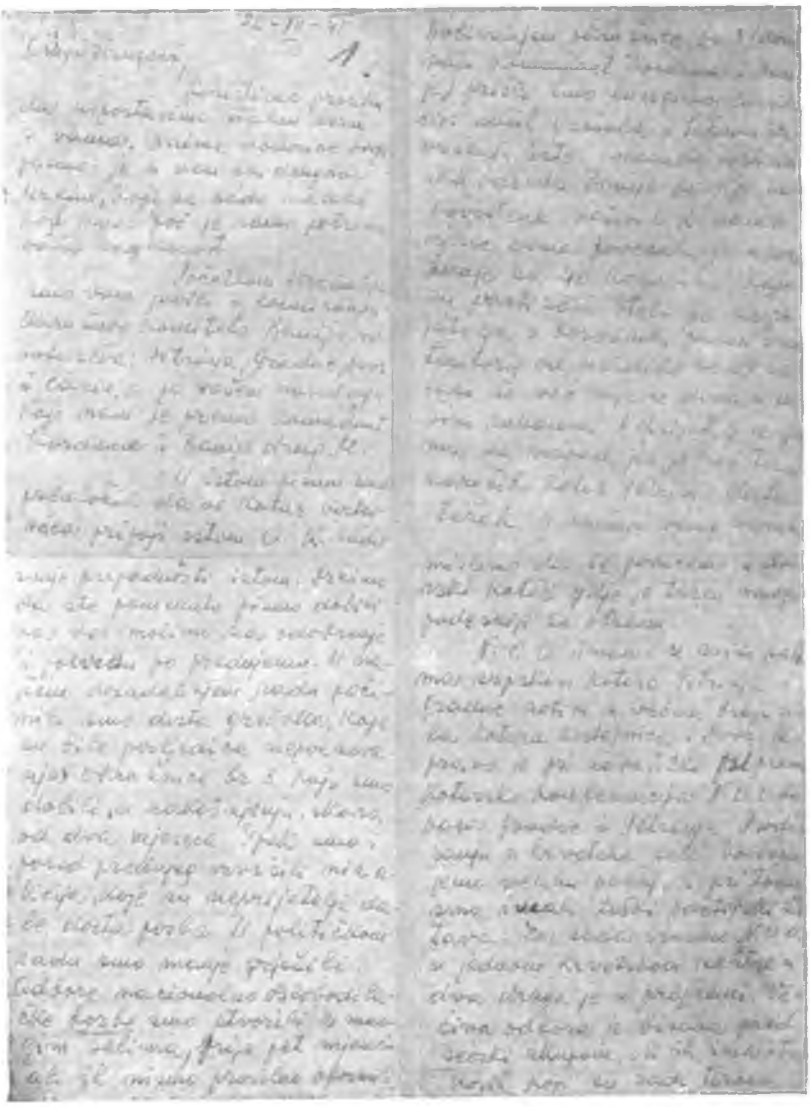

Fotokopija 1. 2. 3 i 4 stranice dokumenta br. 82

BR. 83

IZVJEŠTAJ KOMANDE TREĆEG BATALJONA OD 21 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE O IZVEDENIM AKCIJAMA[1]

KOMANDA
III PARTIZANSKOG BATALJONA
ODREDA KORDUNA I BANIJE
Dana 21. XII. 1941, br. 12

KOMANDANTU PARTIZANSKOG ODREDA KORDUNA I BANIJE

Predmet:
Izvještaj o akcijama

Dana 16. XII. Odred Plaški uhvatio je izdajicu Đuru Šušnjara iz Plaškog koga je poslao tabornik Milan Tomljenović da izvidi stanje u odredu. Imenovani je cijelo vrijeme sarađivao sa ustašama. Dokaz njegovo priznanje. Isti je likvidiran.

Dana 14. XII. Odred Močila bio je u zasjedi na cesti Rakovica—Plitvice i uhvatio ustašu Petra Pađena iz Rakovice; priznao nije ništa, ali ga drugovi iz odreda poznadu i znadu da je bio ustaša. Istoga dana je likvidiran.

Sve ostale dane odredi 1. čete proveli su u zasjedi na cestama Slunj—Rakovica, Slunj—Primišlje i Primišlje—Ogulin.

2. četa je preko cijelog tjedna u strogoj pripravnosti i vršila ove akcije.

12. XII. Likvidirani ustaše: Tomo Zrilić, ustaški povjerenik iz Vidovske, Dane Marinić iz Lipovače i Stipan Bićanić iz Nove Kršlje. Od posljednjeg je rekviriran 1 par volova, koje [je] pomenuti prigrabio kod rasula jug. vojske.

13. XII. Omladinac iz odreda Bugar sreo je u Rujnici jednog žandara i sa pištoljem oduzeo pušku i 170 metaka.

16. XII. Odredi Kršlja, Kor.[anski] Lug i 1 desetina odreda Ljeskovac dočekali su između Lipovače i Grabovca 150—180 ustaša i žandara koji su dolazili iz Rakovice. Neprijatelj je bio naoružan sa 2 puškomitraljeza i 1 teškim mitraljezom. Naši su prihvatili borbu, koja je trajala od 3 sata poslije podne do navečer; neprijatelj je u ovoj borbi imao jako velik gubitak koji do sada nije prebrojen, na našoj strani 3 mrtva. Ovom prilikom smo izgubili 2 puške.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Pol. komesar
Dragić Brujić

Komandant
Čort u z.[2]

---

[1] Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.
[2] Slavko Klobučar, poginuo na Žumberku 1942 godine.

BR. 84

BROJNO STANJE TREĆEG BATALJONA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 21 PROSINCA 1941 GODINE[1]

BROJNO STANJE

KOMANDE III BATALJONA ODREDA KORDUNA I BANIJE
od 13—21. XII. 1941

JEDINICA	Partizana	ORUŽJE					MUNICIJA				Bombi	Pištolja	Metaka	Napomena
		Mauzer	Tal. karab.	Raz. vojničke	Duplanki	Kol.	Mauzer	Tal.	Raz. vojn.	Patroni				
I. ČETA	104	73	4	6	19	17	7671	750	92	144	29	19	184	
II. ČETA	98	83		8	4		3279		77	34	9	14	98	
SAMOS. VOD VERA	21	12			4		750			160		5	30	
SVEGA	223	168	4	14	27	17	11700	750	169	278	38	38	312	

KOMANDA
III PARTIZANSKOG BATALJONA
ODREDA KORDUNA I BANIJE
Br. 12./21. XII. 1941

Pol. komesar
Dragić Brujić

Komandant, u. z.
Čort

[1] Redakcija posjeduje kopiju pregleda.

BR. 85

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 23 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE O REORGANIZACIJI JEDINICA I PRIPREMAMA ZA ČIŠĆENJE TERENA OD OKUPATORA I IZDAJNIKA

ŠTAB GRUPE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA LIKU

Broj 1/41.
23. XII. 1941.

REFERAT

KOMANDANTU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

U pogledu vojničke reorganizacije narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda u Lici učinili smo slijedeće:

Postavljeni su komandanti bataljona i politički komesari za srez Udbinu i Gračac. Za komandanta bataljona sreza Udbina postavljen je drug Mićun Šakić, član KP., a za političkog komesara drug Stevo Cvjetićanin-Čekljun, koji je odstranjen iz p.[artije] zato što je prije ustanka pobjegao u Njemačku, a da nije o svojoj namjeri obavijestio p. Inače je odan našoj borbi i vrlo popularan u tom srezu.

Za srez Gračac postavljen je za komandanta bataljona drug Milojko Ćuk (učitelj), član KP., a za politkomesara drug Bićo Kesić,[1] seljak, član KP.

Svima su dana uputstva o reorganizaciji vojničkoj, o organizaciji štaba, veza itd.

Pripreme koje su dane ovom štabu za čišćenje terena u toku su. Dana su uputstva i potrebna naređenja, koja su potrebna kao predradnje za izvršenje operacija. Mjesto naznačeno od toga Štaba izmijenjeno je uslijed promjena koje su se u međuvremenu desile. Tako da je mjesto L.[2] uzeto mjesto Kor.[3] Ovo je učinjeno iz tih razloga što su prilike u ovom srezu mnogo bolje i što su se odnosi između okupatora i stanovništva zaoštrili, i što je stanovništvo ovog sreza raspoloženo za borbu protiv okupatora. A i same vremenske prilike nam omogućuju da se može izvršiti napad. Veliki su sniježni

[1] Petar Kesić-Bićo
[2] Lapac
[3] Korenica

nameti, tako da je saobraćaj onemogućen i na taj način neprijatelju ne može stići brza pomoć. Tako da poslije č.šćenja možemo uzeti povoljna mjesta za obranu oslobođenog teritorija. A s ovim će se povezati naš očišćeni teritorij s teritorijem Kord[una]. Ima još jedna važna okolnost koja nam omogućuje da možemo izvršiti napad na jedan jači garnizon: što su neprijateljske snage na čitavom području Like mnogo smanjene, i pomoć koja bi im došla ne bi bila tako velika s obzirom na to da će morati biti zadržavana na raznim stranama od naših partizana. Haubica za ovu operaciju neće moći biti upotrebljena, jer su veliki nameti, pa se neće moći prebaciti. Za akciju imat ćemo oko 400 naoružanih partizana sa 17 puškomitraljeza i jednim teškim mitraljezom.

Izdato je naređenje bataljonu »Marko Orešković« da se povuče iz Sreza otočačkog, ali još nije stigao, uslijed nevremena, a i uslijed akcija u kojima je tamo angažiran.

U pogledu veza sa štabovima bataljona uspjeli smo da organizujemo relejne stanice, tako da će veza i kontakt Grupe sa ostalim jedinicama odsada biti mnogo bolja i tješnja.

Štab Grupe također je popunjen, tako da sada ima, pored komandanta i politkoma, operativnog oficira, oficira za obavještajnu i informacionu službu, šefa sanitetske službe i oficira za vezu. Još moramo naći čovjeka za intendanta i pomoćnika komandanta. Za ove posljednje postoji teškoća na našem terenu da ih pronađemo.

Uspjeli smo formirati jednu vojnu ambulantu, u kojoj se već nalaze ranjenici.

S pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Polit. komesar
Šime Balen

Komandant
V. Četković[4]

---

[4] Narodni heroj Vlado Četković

BR. 86

IZVJEŠTAJ KOMANDIRA ODREDA »SLOGA« KONCEM PROSINCA 1941 GOD. O AKCIJI U PREČCU[1]

Odred »Sloga«, akcija 23 XII t. g. Razoružao vojničku stražu na lonjskom željezničkom mostu u Prečcu, kotar Dugo Selo. Plijen 9 pušaka, 1 puškomitraljez, 300 metaka, 6 vojn. deka (ćebadi), 3 šatorska krila, 8 šinjela. U vaktarnici,[2] gdje je bila i sama vojnička straža sa vakterom, polupana je telefonska aparatura i pokidane žice i podrapana zloglavnikova slika. Jedan od vojnika domobrana odupirao se je, te je na samom pokušaju ubijen; tom prilikom pao je naš 1 drug. Razbružanim vojnicima dali smo upute o našoj borbi, te su sa oduševljenjem rekli: »Hvala vam! Sad smo sretni, možemo našim kućama, mi smo silom ovamo dotjerani«.

Zamj. pol. kom.
N. N.

Komandir
N. N.

BR. 87

PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 24 PROSINCA 1941 GOD. OKRUŽNOM KOMITETU KPH ZA BANIJU O POTREBI MLADIH I SPOSOBNIH RUKOVODILACA ZA OFICIRE ŠTABA[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br 24./1941
24. XII. 1941 god.

Dragi drugovi!

Ovom štabu potreban je cio niz mlađih drugova koji bi radili kao oficiri pri štabu. Zato su nam potrebni drugovi koji posjeduju izvjesnu naobrazbu i potrebno povjerenje. Ako je ikako moguće,

[1] Original izvještaja je u rukopisu. Na dokumentu nema datuma, a umjesto potpisa stavljeno je N. N. Vjerojatno je ovo izvještaj Vinka Jeđuta, koji je poginuo 1944 god. na Kalniku u borbi protiv ustaša, kao obavještajni oficir brigade.

[2] Željeznička stražarnica

[1] Redakcija posjeduje kopiju pisma.

otstupite nam druga Milutina,[2] člana OK. Znademo da je to težak zahtjev, ali nam je još danas teško naći na terenu drugova Srba koji bi odgovarali za navedeni rad. Mišljenja smo da biste vi među partizanima, na pr. Rafko,[3] našli mlađih drugova koje biste mogli s vremenom osposobiti da zamijene druga Milutina.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit. komesar Komandant

BR. 88

NAREDBA BR. 3 GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 24 PROSINCA 1941 GOD. O POTREBI STALNOSTI RUKOVODEĆEG KADRA, UVOĐENJU SLUŽBENOG POZDRAVA I ORGANIZACIJI PREBACIVANJA POŠTE[1]

NAREDBA BR. 3

KOMANDANTA NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE OD 24. XII. 1941 god.

I. Budući da je vojna organizacija uglavnom svuda završena nužno je da se uvede što veća stalnost komandnog sastava, jer česte izmjene loše utječu i krnje potrebni autoritet komandanata i komesara. Zbog toga naređujem:

a) Sve podređene jedinice neka odmah postupe po točci 6. naredbe br. 1.[2]

b) Kod postavljanja novih komandanata bataljona i polit. komesara treba poslati ovom štabu karakteristiku drugova predloženih na odgovorna mjesta s prijedlogom za njihova imenovanja.

c) Komandanti i komesari podređenih jedinica mogu po svom nahođenju smjenjivati i postavljati komandire i komesare četa, dok za smjenjivanje komandnog sastava od bataljona na više trebaju tražiti odobrenje G. Š. H. s potrebnim obrazloženjem. Jasno da iznimku čine slučajevi u kojima su direktno ugroženi interesi narodnooslobodilačke borbe.

---

[2] Milutin Baltić
[3] Rafael Tabor

[1] Naredba je umnožena na šapirografu.
[2] Vidi dok. br. 12.

II. U posljednje vrijeme je uspjelo protivniku da uhvati nekoliko naših istaknutih boraca. Postoje mogućnosti da te drugove oslobodimo vršeći zamjenu za zarobljene visoke ličnosti talijanske, ustaške ili domobranske vojske. Zbog toga je potrebno da se organizuju specijalne zasjede ili upadi u mjesta za hvatanje i zarobljavanje pogodnih neprijateljskih ličnosti. Prema tome, ako ubuduće koja jedinica zarobi višeg oficira, neće ga odmah strijeljati nego će ga držati u zarobljeništvu i obavijestiti o tomu ovaj štab, koji će već prema potrebi dati naređenja za daljnji postupak.

III. Još se uvijek susreće dosta odgovornih drugova naše partizanske vojske koji ne nose propisne kape i znakove. Komandanti grupe odreda i odreda treba da od zaplijenjenog materijala osiguraju potrebnu količinu vojničkog sukna da se izrade kape za sve oficire i političke komesare. Kapu[3] mora da nosi obavezno svaki oficir i komesar, a i ostali partizani čim za to budu postojale mogućnosti.

IV. Službeni pozdrav u našim odredima je stisnuta pesnica prinesena obodu kape. Taj pozdrav treba svuda uvesti u svim jedinicama.

V. Budući da su pojedine komande jako udaljene jedna od druge i direktni kuriri ne mogu da prenašaju poštu, već se ona šalje preko relejnih stanica, potrebno je uvesti točnu kontrolu nad primljenom i odaslanom poštom. Svi će štabovi uvesti otpravne knjige u kojima će zavoditi svu otposlanu poštu. Pri samom odašiljanju pošte treba u koverte staviti ceduljicu na koju će se popisati svi brojevi akata. Onaj komu je pošta upravljena vraća ceduljicu s potvrdom o primitku pošte. Kad se ceduljice vrate, označuje se u otpravnoj knjizi da je pošta stigla na svoje mjesto i datum kad je stigla.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar (M. P.) Komandant
V. Katić[4] **Ivo Vladić**[5]

Dostavljeno na znanje:
V. Š. Jugoslavije

Na znanje i postupak:
I. Ličkoj grupi partiz. odreda
II. Kordunaškom partiz. odredu
III. Primorsko-goranskom partiz. odredu

---

[3] Misli se na partizansku kapu.
[4] Vladimir Bakarić
[5] Ivo Rukavina

BR. 89

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 24 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE ZA REDOVNO DOSTAVLJANJE IZVJEŠTAJA I ORGANIZIRANJE DIVERZANTSKIH GRUPA

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 23/41
24. XII. 1941 god.

KOMANDANTU KORDUNAŠKOG PARTIZ. ODREDA

Straža određena za G. Š. H. još uvijek nije stigla. Poduzmite potrebno da se svih pet stražara javi najhitnije na dužnost.

Od 8. XII nije primljen od vas nikakav operativni izvještaj. Pridržavajte se datog naređenja da se operativni izvještaji šalju svakih osam dana bez obzira na to da li je bilo kakovih operacija.

Upućujemo vam druga Iliju Gromovnika (Partizana)[1], koji treba da izvrši diverzione akcije na pruzi Zagreb—Beograd i unskoj pruzi. Druga uputite u Banijski partiz. odred, gdje će zajedno sa drugom Kalcom[2] organizirati i izvježbati diverzantske grupe i poduzeti diverzione akcije. Drugu Iliji dajte upute da iz Bosne pokuša nabaviti eksploziva, koji bi se prebacio k vama u Kordun za razbijanje mosta kod Dubrava. Iz Primorja nećemo moći dobiti eksploziva.

Pošaljite nam opširne izvještaje o atentatu na Čanicu i ostalim slučajevima obavještajne službe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Polit. komesar
V. Katić

(M. P.)

Komandant
Ivo Vladić

---

[1] Narodni heroj Ivan Hariš
[2] Juraj Kalc

BR. 90

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 24 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O USLOVIMA ZA BORBU I POTREBAMA ODREDA

PRIMORSKO-GORANSKI
PARTIZANSKI ODRED

GLAVNOM ŠTABU NAROD. OSLOB. PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Dragi drugovi, juče su stigli naši kuriri koji su tamo poslani ima već 15 dana. Mnogo nas je čudilo šta je sa njima i ja sam bio krenuo tamo i sretoh se sa njima, te prema tome nije potrebno da ja idem sada tamo premda su drugovi iz Zagreba naglašavali da bi trebalo da dođem do vas. Obavijestite da li je potrebno ili ne.

Mi ne znamo od kuda potječe ta vijest da se jedan dio partizana iz II bat. prebaci tamo. Stvarno je da su tamo velike poteškoće, i kao što se vidi iz izvještaja broj 2,[1] grupu partizana od 120 u okolici Sušaka moraćemo razmjestiti po ovim logorima koji se nalaze na zgodnijem položaju, jer oni nemaju mogućnosti da tamo ostanu kao odredi. Teškoća ima velikih, a naročito u ishrani, ali i pored toga trudimo se svim silama da ne bi došlo do toga da budemo morali prebacivati drugove tamo, jer bismo time izgubili mnogo ljudi i išlo bi na štetu mobilizacije. U Primorju možemo da imademo partizana koliko hoćemo za sada i poduzeli smo sve mjere da ne bi ni jedan vojnik pošao Paveliću.

Materijal za koji pitate da li smo dobili iz Zagreba — dobilo se u cjelosti. Sa Zagrebom imamo redovnu vezu.

Skoro nas i veseli da Brinje neće biti priključeno k nama, ali mi vas upozoravamo da bi poduzeli sve mjere da se u Brinju situacija uredi, jer logori su svi raspušteni, partizani su doma, a svega 2—3 stranca žive u logoru. Bez obzira na to da mi nemamo dovoljan broj kadrova, ipak smo se nadali da bismo tamo stvar dobro uredili. Možemo uvidjeti jednu stvar: da drugovi u Brinju nemaju posljednjih direktiva i da njihov rad ne odgovara ni po čemu radu koji bi trebalo provoditi.

Mi smo se obraćali na vas da nam uputite nekoliko dobrih drugova aktivista. Time što kažete da treba drugove izdizati i osposobljavati na samom terenu niste ništa novoga otkrili. Mi to znamo vrlo dobro i trudimo se da izgradimo i osposobimo, ali čovjek se za

[1] Vidi dok. br. 69.

jedan dan ne stvara. Drugovi iz Zagreba po istom našem zahtjevu ne misle kao vi, nego nas čak opominju zašto takvih drugova nismo još ranije tražili. Oni su nam obećali poslati, i to još ove sedmice, ljekara i nekoliko drugova, i izgleda da će doći preko vas i s obzirom da tako gledate na stvar bojimo se da i njih ne zaustavite.

Slažemo se po vašoj primjedbi koja se odnosi na naše naređenje u tačci j.,[2] ali mi nikako nismo to tumačili na tako širokoj bazi ili uvođenje na neko parlamentarno vijećanje.

Vaša primjedba da štabovi ne smiju biti uz jedinice u našim prilikama mora da otpane kao potpuno neispravna. Vi tu griješite kada identifikujete situaciju kod nas i kod vas; i prema usmenom izvještaju druga oficira za vezu i prema vašem pisanju uviđamo da ne poznajete dovoljno prilike kod nas niti teškoće koje sam geografski položaj nam nameće. Jedinice II bat. nalaze se između Mora i želj. pruge; drugo, to je sama talijanska granica. Neprijatelj na svim stanicama u svim primorskim mjestima i gradovima drži na hiljade svojih posada. Takoreći nema ni najmanje stanice koja ne bi imala 500 talijanskih vojnika. U primorskim gradovima oni drže ogromne kontingente vojske, zato nama nije lako ni voditi borbu sa njima, zato što ih ne možemo nigdje sresti ni naći u manjim grupicama; inače, ako idu u šumu, ide obično po 1000—2000 vojnika. Taj prostor između želj. pruge i Mora je vrlo malen i neprijatelj može da ga za vrlo kratko vrijeme pretraži. Ako nekud hoće da se ide, jedan ili više ljudi recimo, to je prava akcija samo preći prugu kada na svakih 50 met. pruge nalazi se stražar a svakih 5—10 minuta prolaze patrole od 50 i više ljudi. Pored toga, kod nas je već pao snijeg debljine od 1—1.50 met., te svako kretanje osim na skijama je onemogućeno, zato je vrlo teško uspostaviti i održavati redovite veze sa svim jedinicama.

Kao što smo već i napomenuli, grupu Sušačana, kojih ima 120 naoružanih sa 8 puškomitraljeza, moramo prebaciti u ove krajeve. U Primorju je cijelo stanovništvo takoreći u potpunosti sa nama i zato mislimo da će se naše jedinice moći održati ovdje i usprkos najvećih poteškoća. Mobilizacija ide brzim tempom.

Ne možemo razumjeti zahtjev za 100 kg pikerita, jer to bi bilo prebacivanje eksploziva sa važnije tačke na manje važnu, a s druge strane, i da ga imamo više, tehnički je nemoguće prebaciti ga uslijed ogromnog odstojanja i velikog snijega kojim se jedva kreće i na skijama. Mi smatramo za sada jednu od najvažnijih tačaka za napadaj baš želj. prugu i kada bi nam nestalo to malo pikerita, kao što će i nestati za nekoliko dana, onda ne znamo gdje da nađemo eksploziv.

---

[2] Vidi dok. br. 40.

Izvještaj broj 2 već je spremljen ima nekoliko dana, te vam ga šaljemo onakvog kakav jeste, a idući izvještaj odgovaraće zahtjevima naredbe br. 2.[3]

Kao što vidite iz izvještaja broj 2, mi smo blokirali cestu koja vodi za Novi, cestu za Ogulin i ne damo da prođe ni jedan tovar građe; svakim danom dolazi sve više ponuda da bismo propustili građu, a mi kao odgovor dajemo pojačanu blokadu.

Naročito bi nam bilo drago kada bi mogao doći neki od vas ovdje na naš teren i da se upozna sa pravim stanjem stvari.

Drugovi, molimo vas da drugi put, kada šiljete kurire ovamo, ne pošaljete ih bez i jednog zalogaja kruha kao što se to sada desilo, da su jedva prešli živi kroza snijeg od gladi i studeni. Drug kurir neobično se žali na prehranu koju je imao tamo i kaže da pod takvim uslovima neće moći drugi put da pređe put. On je na putu bio sustao. Ako nemate da im date što za jesti, onda nam pišite da ga obezbijedimo sa hranom za tamo i natrag, samo ovako nešto da se drugi put ne dešava. Oni su putovali 5 dana dok su došli do nas, te uslijed toga dođe do zakašnjenja davanja izvještaja.

I pored ovoga prvoga nerazumijevanja o potrebi našoj za nekoliko ljudi aktivista, to vas opet molimo da nam uputite, ako ikako možete, nekoliko operativnih oficira; to bi nam mnogo vrijedilo, tek tada bismo mogli imati dobre štabove, a ovako cio teret na teritoriju pada takorekuć na nas dvojicu. Uvijek smo na putu i radi toga dolaziće i do zakašnjenja izvještaja i slično. Uveli smo kod svih naših odreda kao obavezno učenje skijama i nabavku skija, jer drukčije neće moći niti vršiti se akcije, niti kretati se.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

24. decembra 1941

Komandant
Veljko Kovačević

---

[3] Vidi dok. br. 60.

BR. 91

IZVJEŠTAJ KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 24 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJAMA I BORBAMA KOD VOJNIĆA, VELJUNA I PERJASICE[1]

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
24. XII. 41

KOMANDANTU PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Molim komandanta da primi k znanju ovaj privremeni izvještaj o operacijama izvedenim na području Korduna.

Detalji operacija mi nedostaju zbog teških veza i stalnih borbi. Iz Banije nisam već dobio deset dana nikakova obavještenja, te mi je potpuno nepoznato stanje tamo.

IV bataljon je izveo razoružanje Vojnić-kolodvora i Utinje, te zarobio preko 100 karabina, 6 puškomitraljeza, obuće i odjeće, municije i živežnih namirnica. I bataljon opsjeda Vojišnicu i Vojnić, zarobio je 53 karabina, 3 puškomitraljeza, jedan bacač mina i 4 mine, odjeće, obuće i municije.

II bataljon opsjeda Veljun i Perjasicu i vrši pripreme za operacije koje su u planu predviđene.

Talijani su ponovno ušli u Vojnić. IV bataljon vodi borbe već tri dana sa Talijanima i ustašama kojih po prilici ima oko 4000 sa motorizacijom i konjicom. Pale i hapse stanovništvo; šteta će bez sumnje biti velika, čak ni hrvatska sela nisu pošteđena od pljačke.

Podaci o zarobljenom oružju su približni, po mom računu prevazilaze date cifre.

Ležim bolestan, jedna manja gripa, osjećam se već dobro. Organizacija udarnog bataljona s obzirom na stanje je zapela. Šta je sa primorcima?

S obzirom na takovu količinu zarobljenog oružja namjeravam izvesti reorganizaciju I, IV i II bataljona i čim prilike dozvole užurbano pristupiti organizovanju udarnog bataljona.

U vezi sa pokušajem neprijatelja da pređe u ofanzivu izdao sam shodno naređenje svim podređenim jedinicama i molim komandanta da povede kontrolu nad III bataljonom koji treba da izvrši pritisak ma kakvog oblika na Plaški i Slunj da bi vezao neprija-

[1] Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

teljske snage za garnizone. Molim komandanta da snage Gorskog Kotara izvrše nešto slično na Ogulin, da bi i te snage koliko tolikobile vezane.

Molim da me se obavijesti ukoliko je poznat tok operacija u Lici, Gorskom Kotaru i Primorju.

Još uvijek smo bez veze sa Karlovcem i centrom, a sadašnje stanje onemogućava ispostavu. Potrebno je još neko vrijeme za organizaciju tih veza, zato molim da mi preko vaših veza nabavite matrica »Pelikan O typ Dauerschablone« br. 5039; ako matrice koje vi imate odgovaraju, molim da mi ustupite koliko možete.

Sada sam baš primio izvještaj IV bataljona: Neprijateljske snage su došle iz samog Zagreba preko Lasinje u snazi triju satnija[2] i to jedna dočasničke škole,[3] jedna bojne[4] i jedna taborna[5] opremljene bijelim kabanicama.

Po dogovoru komesar je otišao u IV bataljon da spriječi eventualne komplikacije i da se upozna sa nastalim stanjem.

Čim sakupim detaljne izvještaje, podnijeću izvještaj po naređenju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar Komandant

---

[2] Domobranski naziv za četu
[3] Domobranski naziv za podoficirsku školu
[4] Domobranski naziv za bataljon
[5] Četa ustaša sa terena jedne mjesne ustaške organizacije.

BR. 92

IZVJEŠTAJ KOMANDE DRUGOG BATALJONA OD 24 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE O BROJNOM STANJU LJUDSTVA, NAORUŽANJU I OPREMI[1]

KOMANDA II PARTIZANSKOG BATALJONA
PARTIZANSKOG ODREDA
KORDUNA I BANIJE

KOMANDANTU PARTIZANSKOG ODREDA

Korduna i Banije

U vezi sa naredbom br. 10[2] šaljem slijedeći izvještaj:

a) Pregled brojnog stanja i naoružanja:

Partizana	415	
Puškomitraljeza	2	(1 zbrojovka i 1 breda)
Karabina	169	
Duplica otraguša	51	
Samica otraguša	59	
Pištolja	78	
Metaka za karabine	9500	
Bombi defanzivnih	50	
„ ofanzivnih	15	

b) Nacionalni i socijalni sastav:

Seljaka	390
Radnika	22
Intelektualaca	3
Srba	403
Hrvata	12

Broj članova KP nepoznat (zbog odsutnosti sekretara KK). Ostatak u većini bivši samostalci, koji danas simpatišu KP.

v) Borbeni kvalitet odreda: Prema iskustvu dosadašnjih borbi, dobar. Ali to još uvijek nijesu bile teže borbe.

g) Stanje obuće i odjeće: 60% partizana su takoreći bosi, a ni ostatak obuće nije od osobitog kvaliteta. Odjeća partizana uglavnom je slaba. Naročito se opaža manjak pantalona.

---

[1] Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.
[2] Redakcija ne posjeduje ovu naredbu.

d) Ishrana partizana nije za sada slaba. Jelo je hranljivo i izdašno. Hrana se nabavlja dobrovoljnim prilozima po selima.

Rezerve:

Pšenice	200 mc
Graha	50 mc
Masti	200 kg

Prikupljanje hrane nastavlja se dalje.

đ) Gubici: 12 mrtvih (od toga 7 prigodom polaganja nagazne mine u Dubravama), 6 ranjenih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
otsutan

Komandant
Vladimir[3]

24. 12. 1941.

BR. 93

PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 25 PROSINCA 1941 GOD. O SLABOSTIMA U RADU POLITIČKIH KOMESARA[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSL. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Br. 25/41, 25. 12. 1941 god.

KOMESARIMA GRUPA ODREDA I ODREDA

Iako su komesari narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda odigrali vanredno značajnu ulogu u mobilizaciji narodnih masa u borbu protiv okupatora i njihovih slugu, te u formiranju, proširivanju i jačanju samih odreda, pokazuje se da oni danas nisu na onoj visini koju bi, prema dosadašnjem razvoju borbe, trebalo očekivati.

U mnogo čemu je zanemarena uloga polit. komesara, a mora se kazati da su ovi sami dopustili da do takvog zapostavljanja dođe. Komesari su često propuštali da liniju naših odreda na svom terenu konkretiziraju i da tako učine da ona prodre u dno duše svakog

[3] Robert Domani

[1] Redakcija posjeduje prepis pisma.

pojedinog partizana, te dopre i u zadnji kutak terena na kojemu pojedine jedinice djeluju. Uslijed toga nema savjetovanja na kojemu se ne bi i komandanti i komandiri, a i sami komesari tužili na nedostatak rada komesara.

Rezultati su ovog nedostatnog rada komesara da se partizanske jedinice ne mogu onom brzinom razvijati, kako bi se mogle s obzirom na svoju borbenost i stečeno iskustvo ratovanja. Naročito se opaža težak prelaz pojedinih jedinica od najsitnijih lokalnih partizanskih akcija na akcije krupnijih značaja, u kojima trebaju sudjelovati i veće snage, a mjesto kojih je često puta izvan terena same jedinice. Poteškoće oko toga prelaza bi se mnogo lakše savladale kad bi komesari po svojim jedinicama uvijek konkretno pratili i tumačili razvitak naše narodno-oslobodilačke borbe i samih odreda. Umjesto ovakvog dnevnog rada komesari prorađuju s partizanima ponajčešće samo opća pitanja narod. osl. borbe, a o konkretnim ih pitanjima, koja bi se pojavila na njihovom području, samo obavještavaju. Taj put vrlo sporo vodi k osamostaljivanju partizana boraca. U tom pravcu treba učiniti odlučnu prekretnicu.

Komesari se moraju u prvom redu sami dobro upoznati s linijom naše borbe o čemu ima već do sada prilično opsežnog materijala i iskustva. Oni moraju zatim povodom svake predstojeće akcije ili većeg operativnog plana razraditi način kako će svojim jedinicama protumačiti vezu između te konkretne akcije ili plana same linije naše borbe. Oni moraju svakoj jedinici rastumačiti važnost učestvovanja te jedinice u onakvoj borbi kakva joj je planom dodijeljena, kako prema ostvarenju samog plana, tako i prema osnovnoj liniji. Oni moraju iza svake akcije organizirati pretresanje držanja same jedinice u akciji i tražiti da i sami partizani kritički i samokritički sudjeluju pri donošenju ocjene. Oni se moraju pobrinuti da se u tu svrhu iskoriste sva sredstva, počevši od predavanja, nevezanih razgovora, pjesama, šala itd. pa sve do izvrgavanja preziru kukavica. Oni moraju organizirati čitav svakodnevni život partizana tako da on sav bude vođen u onom osnovnom pravcu što ga data etapa zahtijeva. Tako će na pr. kod osnivanja grupice partizana na terenu gdje oni do tada nisu djelovali, komesari glavnu pažnju posvetiti tumačenju općih ciljeva naše borbe i prenošenju iskustva iz partizanskih borbi starijih odreda. Oni će popularizirati pojedine junačke podvige manjih partizanskih grupica i ljudi kako iz naše zemlje tako i iz zemalja gdje su se partizani proslavili, a naročito u Sovjetskom Savezu. Oni će izabirati pjesme koje govore o narodnoj borbi, te naročito one koje govore o borbi manjih grupa i slavnih pojedinaca. U starijim će i sređenim odredima veću pažnju obratiti pitanjima koja nas više vežu s vojskom i pitanjima prelaza od partizanske borbe na dizanje narodnog ustanka i formiranje narodno-oslobodilačke vojske.

Naročito valja ukazati na tipičnu pogrešku u koju upada velik broj naših komesara. Oni umjesto da u stopu prate razvoj borbe i organizacije, prepuštaju se da ih vodi jedan dio partizana koji se još nisu uspjeli saž.vjeti sa zahtjevima današnje borbe. Tako oni po jedinicama organiziraju prosvjetni rad s ovakvim temama: »Razvitak društva«, »Glavne karakteristike kapitalizma«, »Porijeklo porodice«, »Kako mi gledamo na nacionalno pitanje«, »Što je višak vrijednosti« itd. Istovremeno su partizani tih jedinica gotovo potpuno neinformirani o osnovnim pitanjima koja pred našom organizacijom stoje. Tako naročito o iskustvima masovnog mobiliziranja Hrvata u partizane, te na pr. o značenju trobojki i crvene zvijezde na partizanki. Drugovi se komesari ispričavaju da su partizani na tako »visokom« nivou da su im upravo takva predavanja i nastavni plan potrebni, a i da su sami partizani to zahtijevali. Nitko ne bi imao ništa protiv toga da se znanje partizana proširuje, kao niti protiv toga da u okviru partizana napreduje ideološko izgrađivanje političkih grupa koje najiskrenije vode nac.-osl. borbu. No komesari koji provode takav plan čine rđavu uslugu i nac.-osl. borbi i partizanskim odredima i svojoj polit. grupaciji, jer ne vrše onu funkciju za koju su postavljeni. Komesari se nisu smjeli dati zavesti izjavom partizana kako su oni dobrovoljci, pa da je stoga samo po sebi razumljivo da razumiju liniju borbe. Naša nam borba iz dana u dan nameće nove probleme, koje valja u skladu s osnovnom linijom što brže i što bolje riješiti. Upoznavanje partizana s tim problemima upravo je osnovni zadatak komesara, i ukoliko ovi nisu osigurali dostatno upoznavanje partizana s tim problemima i razvijanje inicijative kod partizana, ne mogu se i ne smiju preopterećivati uzgrednim poslovima. Takav postupak komesara zatvara i partizanima, a i samim komesarima oči upravo ondje gdje bi trebali biti najbudniji. Niz pjesama koje pjevaju upravo partizani tih jedinica, koje su imale ovakav plan rada, pokazuju kako je malo učinjeno za razjašnjavanje osnovne linije naših odreda. Gotovo nijedna se od tih pjesama ne odnosi na današnju etapu borbe. Unapred je jasno da ovakav postupak mora kočiti razvoj borbe u širinu.

Umjesto apstraktnih tema, nepovezanih s današnjom borbom, trebali bi na pr. Lička G. P. O.[2], K. P. O.[3] i B. P. O.[4] posvetiti najveću pažnju pitanju mobilizacije hrvatskog stanovništva. Lička G. P. O. još i osnovnoj našoj liniji (borba s Talijanima), a Primorsko-goranski P. O. također osnovnoj liniji, te borbi protiv mirnog logorovanja partizana.

Evo jednog primjera kako komesari ne shvaćaju dovoljno ozbiljno svoju dužnost. Dne 3. 12. 1941. održana je nekakva »skup-

[2] Lička grupa partizanskih odreda
[3] Kordunaški partizanski odred
[4] Banijski partizanski odred

ština« na Kordunu, koju su organizirali okupatorovi agenti, a na kojoj tobože u ime naroda traže likvidaciju partizana i narodno-osl. borbe, te prikriveno pozivaju narod da obustavi ishranu partizana, a povede borbu protiv »naoružane oslobodilačke vojske«. Nesumljivo je da je već dne 7. 12. štab bataljona imao zapisnik s te nazovi-skupštine, no do danas se još nitko nije sjetio da o toj važnoj pojavi obavijesti ovaj štab, koji je za to morao doznati tek po pripovijedanju i nevojničkim putem. Pravilan bi postupak bio da je smjesta poslan izvještaj i zatražene direktive o postupku, a istovremeno se počelo raditi na organiziranju pretresanja toga slučaja među partizanima toga kraja, te među narodom. Trebalo je osigurati odmah raskrinkavanje, te donijeti rezolucije kako partizana tako i naroda.

Da bi se poboljšao rad, podređeni će štabovi redovno sedmično slati izvještaje komesara, kako o njihovom radu u odredima tako i o odnosu partizana i naroda. Isto tako treba hitno poslati izvještaj o dosadašnjem radu.

* * *

S obzirom na sve to, partizani se trebaju brinuti da na oslobođenom teritoriju narod bude u mogućnosti da slobodno bira osobe svog povjerenja a da eliminiraju sumnjive elemente. U tu svrhu najbolje je da se partizani obrate na polit. ljude mjesta (razumije se, takvih političkih grupacija koje su dosljedne na liniji narodno-oslobodilačke borbe) i na ostale ugledne ljude, te da na ove prenesu težište organizacije ovog oblika civilne vlasti. Time će baš i mobilizirati širi krug ljudi. Drugo je shvaćanje naročito opasno u nacionalno mješanim selima i hrvatskim selima onog kraja gdje Hrvati još ne sudjeluju masovno u borbi. Tamo ovakvi odbori, uslijed tog pogrešnog shvaćanja, pretstavljaju kakvu takvu vlast za srpski dio stanovništva, dok se hrvatski dio stanovništva prepušta da ostane bez ikakve vlasti i perspektive; tu se međutim upravo pruža prilika čvršćeg približavanja i povezivanja s tim dijelom stanovništva. Na primjer treba tu pokušavati stvarati odbore na pitanjima kao što su sječa drva, putevi, dječja obuka itd., a koja pitanja su od interesa i za to stanovništvo.

Kako su ova dva pogrešna shvaćanja velika zapreka u svladavanju i prevladavanju glavnog nedostatka u radu naših narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda, to treba s njima što prije likvidirati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
V. Katić

Komandant
Ivo Vladić

BR. 94

UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 25 PROSINCA 1941 GOD. ZA ORGANIZACIJU OBAVJEŠTAJNE SLUŽBE[1]

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

26/41
25 XII. 1941

UPUTA ZA ORGANIZACIJU POLITIČKE OBAVJEŠTAJNE SLUŽBE

Neprijatelj nije uspio da oružanom intervencijom slomi naše oružane snage, a nije mu to uspjelo ni političkim manevrima ni različitim lažnim obećanjima. Što se jače širi narodno-oslobodilački pokret, to se jače zaoštrava borba kako vojna tako i politička. Kad protivnik nije uspio da nas slomi divljačkim paljenjem sela i ubijanjem djece i žena, kad nije uspio da slomi strahovitim terorom pozadinu koju on kontrolira, pokušavaju sada fašistički okupatori i njihovi domaći plaćenici da nas unište novim metodama. Oni organizuju atentate na istaknute borce nacionalno-oslobodilačkog pokreta i pokušavaju da u naše redove ubace svoje agente, koji bi svojim razornim djelovanjem oslabili borbenu i moralnu snagu narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda. O radu takovih agenata imamo cijeli niz dokaza. U Lici izdajnički plaćenički elementi ubili su političkog komesara Ličke grupe partizanskih odreda druga Marka Oreškovića... Slični elementi namjeravali su da izruče ustašama jednog partizana na koga je bila raspisana nagrada od 100.000 kuna. Osim takovih otvorenih napada, služe se fašistički agenti i drugim metodama u namjeri da razbiju čvrstinu naših odreda i njihovu čvrstu povezanost sa civilnim stanovništvom. Tako su sazivali skupštine na kojima su tražili obustavu borbe preko zime, a naročito borbu protiv Talijana. Tražili su da »narod« sam bira vojne rukovodioce. Pokušavaju ubaciti nacionalnu mržnju između partizana Srba i Hrvata. Na mjestima gdje se je uspješno uspostavljala veza sa hrvatskim i muslimanskim selima, pokušavali su na razne načine ponovno raspaliti nacionalnu i vjersku mržnju među civilnim stanovništvom. Bilo je pokušaja, a nema sumnje da će ih biti još i više, da protivnik namjerno ubacuje desničarske i ultra-lijeve političke parole, u namjeri da oslabi

[1] Uputstvo je umnoženo na šapirografu.

jedinstveni narodno-oslobodilački front. Protivnik pokušava da snagu naših odreda slabi širenjem raznih poroka, kao pljačke, pijančevanja i kartanja.

Sve su to metode kojima se protivnik služi već danas, a kojima će se služiti sve više, čim naš pokret i naša snaga budu jači. Kad ne može da nas slomi izvana, pokušava da nas razbije iznutra.

Da bismo taj rad uspješno spriječili i u zametku onemogućili podlu rabotu fašističkih plaćenika, moraju komesari, komandanti i partizani da razviju veliku političku djelatnost i budnost. Ali to neće biti dovoljno. Za taj rad treba organizirati posebnu službu, u kojoj će se drugovi za to određeni posvetiti isključivo pronalaženju i raskrinkavanju petokolonaških i tuđinskih agenata u našim redovima. Taj zadatak treba da vrši POLITIČKA OBAVJEŠTAJNA SLUŽBA.

Organizacija političke obavještajne službe:

U svakom bataljonu i višim štabovima treba postaviti političkog obavještajnog oficira, koji će obuhvatiti u svoj djelokrug sve vojne jedinice i sve civilno stanovništvo svog područja, dok se ne organizira civilna obavještajna služba, koja će kasnije preuzeti civilnu službu.

Rad političkih obavještajnih oficira mora u svakom pogledu biti u skladu sa narodno-oslobodilačkim karakterom naše borbe. Za taj rad se moraju određivati dobri, povjerljivi i iskusni drugovi, koji moraju posjedovati dovoljno političko znanje i iskustvo za povjereni im rad.

Za svoj rad u četama, odijeljenim vodovima, selima i mjestima imati će obavještajni oficiri svoje povjerenike.

Povjerenici mogu biti raznovrsni, već prema zadaćama koje treba da vrše i prema njihovim kvalitetima. Mogu to biti drugovi potpuno upućeni u posao koji stalno vrše, mogu biti uzimani samo za pojedine zadatke, mogu biti iskorištavani kao povjerenici a da sami ne znaju kakvu ulogu vrše, a konačno, može se za tu svrhu na zgodan način iskoristiti samog protivnika, obećavajući mu razne usluge. Rad obavještajnog oficira ovisit će mnogo o tome kakove će si ljude izabrati za povjerenike. Rad povjerenika je tajan, za njih se ne zna. Oni taj rad obavljaju uz druge dužnosti, tako da su što manje primjetljivi. Povjerenik radi tako da posmatra ili slijedi protivnika izvana ili da se uvlači među protivničke agente. Samo za takav rad treba oprezno odabirati najspretnije drugove.

Obavještajni oficir mora biti dobro upoznat sa svime što se u njegovom području događa. Za svoj rad odgovara svome komandantu i komesaru, a održava stalne veze sa političkim obavještajnim oficirom više komande, koji mu daje uputstva za rad.

Sav rad u obavještajnoj službi odvija se sistematski, temeljito i bez žurbe. Nije najvažnije uhvatiti sitne protivničke agente ili izvršitelje, nego prave kolovođe i organizatore. Ako se naiđe na rad

protivnika, ne treba odmah intervenirati, jer nam otkriveni protivnički agent nije više tako opasan, i već prema potrebi odredit ćemo momenat njegovog hapšenja. Takve agente treba vješto pratiti i hvatati njihove veze i organizaciju. Hapšenju pristupati onda kad je stvar sazrela ili kad iziskuju same prilike.

Kad se radi o ličnostima koje su poznate široj javnosti, bilo među partizanima bilo među stanovništvom, treba poduzeti široko raskrinkavanje rada takovih ljudi. Treba im skinuti podlu masku s lica. Da li će se to vršiti prije ili poslije hapšenja, to ovisi o konkretnoj situaciji. Osude, presude i kazne u takvim slučajevima javno objavljivati uz političko razjašnjenje.

Politički obavještajni oficir polaže računa o svom radu svom pretpostavljenom komandantu i komesaru, kojima podnosi svoje izvještaje, upoznava ih sa tokom ispitivanja i prima od njih potrebna uputstva. U slučajevima veće, a naročito političke važnosti, treba odmah obavijestiti više komande, koje će u konkretnom slučaju odlučiti da li je potrebna i njihova intervencija.

Obavještajni oficir viših komanda sazivat će povremeno podređene obavještajne oficire, dajući im konkretne upute za način rada, crpući iskustva iz rada na različitim područjima.

Svake sedmice i mjeseca sastavlja obavještajni oficir izvještaj višoj komandi i podnosi ga svom komandantu na potpis. Više komande izdaju povremeno nižim jedinicama biltene, u kojima ih upoznavaju sa radom protivničkih agenata i načinom rada protiv njih.

Suđenje nad krivcima vrši sud, koji se sastoji od komandanta, komesara, sudskog oficira i obavještajnog oficira.

Organizaciji političke obavještajne službe treba pristupiti čim prije i posvetiti joj naročitu pažnju, jer aktivnost protivnika postaje sve veća.

Izvještaji moraju biti točni i iscrpni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Vlado Katić v. r.

Komandant
Ivo Vladić v. r.

(M. P.)

BR. 95

POZIV KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 25 PROSINCA 1941 GOD. ŠTABU GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU NA JEDNOMJESEČNO BORBENO TAKMIČENJE[1]

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
25-XII-41

KOMANDANTU GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA LIKE

Druže komandante!

U ime partizana, komandira i komesara partizanskih odreda Korduna i Banije pozivam partizane, komandire i komesare grupe partizanskih odreda Like na drugarsko borbeno natjecanje: ko će neprijatelju u toku od 1 januara do 1 februara nanijeti veće gubitke.

Naši uspjesi u toku od 6 dana jesu 170 zarobljenih karabina, 12 puškomitraljeza i jedan bacač mina i mnogo drugog materijala.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar Komandant

BR. 96

NAREĐENJE KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 25 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDI DRUGOG BATALJONA ZA OPSJEDANJE VELJUNA I PERJASICE

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
25-XII-41

KOMANDANTU II BATALJONA

I bataljon je razoružao Vojišnicu i sada vrši opsjedanje Vojnića i Krnjaka, a ti sa svojim snagama Veljun i Perjasicu. Rasporedi snage tako da za opsjedanje Veljuna ne upotrebiš potpuno dvije čete, nego da ti ostane jedan dio slobodan za svaki slučaj. Nastoj svim sredstvima da likvidiraš što prije jednu od dviju tačaka. Ne

[1] Redakcija posjeduje kopiju pisma.

zaboravi da pošaljete bar jednu udarnu grupu na Dugu Resu, a odred Dubrave neka ma gdje prekine saobraćaj na pruzi bar za 5 minuta; to želim reći — da je veoma važno taj saobraćaj uznemiravati zbog samog Gorskog Kotara i Like.

IV bataljon uspješno vodi i dalje borbu i nanosi neprijatelju gubitke. Talijani se do sada drže pasivno.

U ovo nekoliko dana zarobili smo oko 170 karabina, 12 puškomitraljeza i jedan bacač mina, i to samo na teritoriju I i IV bataljona, a podaci iz III i Banije mi nedostaju.

Obraćam ti ponovo pažnju na Cetin Grad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
otsutan

Komandant
Ivan Manola[1]

Druga Franju Pavičića[2] koji je emigrirao iz Ogulina uputi u tvoju 1 četu, a oni neka ga tamo upotrebe za koji bilo rad.

BR. 97

UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 26 PROSINCA 1941 GOD. O RADU I ZADACIMA OPERATIVNIH OFICIRA[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 27./41
26. XII. 1941 god.

OPERATIVNIM OFICIRIMA

Osnovne zadaće operativnih oficira jesu slijedeće:

I. U detalje izrađuju komandantove, odnosno komandirove direktive i naredbe, te slijede njihovo izvršenje.

II. Neprekidno ima u pregledu, a pomoću informativne službe, neprijateljsko kretanje i namjere kao i pokrete i djelovanje svojih jedinica. Zabilježava sve izvršene pokrete i operacije.

---

[1] Srećko Manola
[2] Ranjen 1943 god., zatim obolio od tifusa i iste godine umro.

[1] Uputstvo je umnoženo na šapirografu.

III. Neprekidno ispituje uslove i mogućnosti svih vrsta aktivnosti i operacija svojih jedinica.

IV. Izrađuje operacijske planove za unapred predviđene operacije. Ti planovi izrađuju se na osnovi skice, a koja se obavezno skida na licu mjesta. Skica se skida na terenu posmatrajući isti kako bi bila što potpunija, točnija, i dopunjuje se dobivenim podacima, koji se moraju sa više strana provjeravati. Skica mora sadržavati sliku terena u odnosu na brežuljke, jarke i doline, ceste, puteve kao i sve objekte koji predstavljaju zaklon ili prepreku, pristupe i prolaze kao i sve olakšavajuće i otežavajuće činioce.

Tih planova mora biti uvijek gotovih u štabu. Sa izradom tih planova izbjeći će se ubrzano i neposredno izviđanje i pripreme pred samom akcijom a što, otežava da se operacija izvrši sa iznenađenjem, a što je za nas, kao i za svako vojno djelovanje, od presudnog značaja. Ubrzano i neposredno izviđanje omogućava neprijatelju da primijeti, pa čak i da dozna za naše namjere; time se onemogući iznenađenje, a može i da potpuno onemogući izvršenje našega plana ukoliko neprijatelj primeni neophodne mjere osiguranja. Te planove treba držati u najvećoj tajnosti, pa čak i u samom štabu mogu da imaju uvid u njih samo ona lica koja učestvuju u izradi.

V. Izrađuje nedjeljne i mjesečne operativne izvještaje višoj komandi, a podnosi ih na potpis komandantu odnosno komandiru.

VI. Izvještaji o važnijim operacijama tj. relacija treba biti detaljna. Ona sadržava uglavnom slijedeće točke:

a) skice terena,

b) raspored svojih i neprijateljskih snaga pred samu borbu,

c) znatniji olakšavajući i otežavajući činioci u pripremi i u toku same borbe,

d) vremenske prilike i njihov uticaj na borbu, kao i doba dana,

e) sat početka i svršetka operacije,

f) znatniji olakšavajući i otežavajući činioci u toku operacije i mjere koje su poduzimane sa strane rukovodstva operacijom,

g) primjeri dobroga i lošeg držanja pojedinaca partizana, komandira i komesara,

h) glavni cilj operacije,

i) rezultat u odnosu na glavni cilj, te gubitci sa naše strane i sa strane neprijatelja uopće.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
V. Katić[2]

Pomoćnik komandanta i oper. oficir
M. Snagić Seljo[3]

(M. P.)

---

[2] Vladimir Bakarić

[3] Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo

Fotokopija dokumenta br. 97

BR. 98

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 26 PROSINCA 1941 GOD. ŠTABOVIMA PARTIZANSKIH ODREDA ZA PRILAGOĐAVANJE AKCIJA I RADA ZIMSKOM VREMENU I USLOVIMA[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Br. 28./41
26. XII. 1941 god.

KOMANDANTIMA I KOMESARIMA PARTIZANSKIH ODREDA

Od zadnjeg savjetovanja u G. Š. H.-u nije još stigao nijedan operacioni izvještaj. Svakako je snijeg otežao veze, ali se ni u kom slučaju ne smije dozvoliti da se veze dulje vremena ne uspostave. Treba poduzeti sve mjere da se kurire snabdije s potrebnim sredstvima za prebacivanje i po velikom snijegu (skije). Ako bude potrebno, treba upućivati i nekoliko kurira zajedno.

Izvršenje operativnih zadataka će svakako uslijed snijega biti otežano, ali ni u kom slučaju se ne smije dozvoliti da operacije potpuno prestanu. Međunarodna situacija je za nas u sadašnjim momentima vrlo povoljna i izaziva kod protivnika jako kolebanje koje moramo nastojati da iskoristimo.

Akcije treba prilagoditi zimskom vremenu. Treba se pobrinuti za odgovarajuće maskiranje (bijeli plaštevi) po uzoru marokanskih plašteva sa kukuljicom. Podilaženje k ciljevima napada treba vršiti postepeno da se partizani previše ne zamaraju. Na akcije treba voditi samo najnužniji broj partizana snabdjevši ih sa što boljom odjećom i obućom.

Snijeg će znatno otežati i kretanje neprijatelja, a time i njegovo snabdijevanje. Treba svim silama nastojati da se to snabdijevanje onemogući. Treba postavljati dobro maskirane zasjede u što većoj blizini neprijateljskih posadica, i stalno ih uznemiravati.

Slobodno vrijeme koga će sada biti više treba iskorištavati na intenzivan politički rad među partizanima, a isto tako na kulturne

---

[1] Redakcija posjeduje primjerak naređenja koji je umnožen na šapirografu.

i zabavne priredbe. Ne smije se dozvoliti da partizani besposleno sjede po logorima, jer bi to slabo utjecalo na moral i raspoloženje.

Izvijestite ovaj štab o svim mjerama koje ste poduzeli za osiguranje vojne i političke djelatnosti tokom zimskih mjeseci.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Polit. komesar
V. Katić[2]

Komandant
Ivo Vladić[3]

BR. 99

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 26 PROSINCA 1941 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOP ODREDA JUGOSLAVIJE O OPERATIVNOM PLANU I ZADACIMA PARTIZANSKIH ODREDA KORDUNA, BANIJE I LIKE[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 29/41
26. XII. 1941 godine

VRHOVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZ. ODREDA JUGOSLAVIJE

Dodatak izvještaju sa savjetovanja G. Š. H. od 13. XII. 41.[2]

Glavni dio savjetovanja posvećen je izradi operacionog plana za Kordun, Baniju i Liku. Postavljene su zadaće za čišćenje terena unutar svakog spomenutog područja, i postavljene smjernice za stvaranje većeg oslobođenog teritorija, koji se nalazi na granici Korduna i Like.

Kordun je dobio zadaću da očisti uporne točke neprijatelja, koje se nalaze razasute između manjih ili većih oslobođenih predjela. Te su točke slijedeće: domobranska posada u Vojišnici, domobranska posada na Vojnić-kolodvoru, veća žandarmerijska postaja u Krnjaku, žandarmerijska i domobranska postaja u Veljunu, žandarmerijska i domobranska postaja u Perjasici, domobranska posada

---

[2] Vladimir Bakarić
[3] Ivo Rukavina

[1] Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.
[2] Vidi dok. br. 59.

kolodvor Utinja, te žandarmerijska i domobranska postaja u Cetin Gradu. Konačno je, u slučaju povoljnih mogućnosti, predviđen napad na Vojnić, u kome se nalaze Talijani, žandari, ustaše i domobranci. U isto vrijeme s napadima na te posade predviđeno je razaranje svih cesta i telefonskih veza na Kordunu, kao i pruge Karlovac—Caprag.

Banija je dobila zadatak da likvidira dvije žandarmerijske stanice u Dvorskom srezu i da prodire prema Dvoru i Uni. Također je dobila zadatak da razara sve ceste i prugu Glina—Caprag.

Ličani su dobili zadatak da likvidiraju talijansku posadu od 200 ljudi u Lapcu, da očiste Plitvička Jezera, Prijeboj i Ličko Petrovo Selo, i tako taj teren povežu sa oslobođenim terenom, koji se prostire do blizine Vrhovina. Dobili su također da ruše ceste i da stalno vrše prepade na ličku prugu. Dalje im je stavljeno za zadatak da odmah pristupe oduzimanju oružja koje se nalazi kod civila, a kojeg ima vrlo mnogo.

Sve operacije su trebale biti završene do 1 januara 1942 god. Iza toga bi se pristupilo čišćenju centralne zone saradnjom kordunaških, banijskih i ličkih odreda. Ta centralna zona bi obuhvatala srezove Cazin, Dvor i Slunj i povezivala bi međusobno oslobođeni teritorij u Lici, Kordunu i Baniji.

Za čišćenje centralne zone je predviđeno formiranje triju jurišnih bataljona: jednog u Kordunu kod Široke Rijeke i dva u Lici, jedan kod Plitvičkih Jezera, a jedan u Lapcu.

Izvođenje ovih operacija će svakako biti otežano i usporeno uslijed velikog snijega koji je zapao u tim predjelima. Zbog istog uzroka nisu nam stigli još izvještaji o dosadašnjem izvršenju operacionog plana. Prema neslužbenim izvještajima, izvršen je napad na domobrance koji su vozili hranu za posadu u Vojišnici. Tom prilikom je zarobljeno 25 pušaka i 1 puškomitraljez. Posada iz Vojišnice se povukla u Karlovac. IV kordunaški bataljon je napao Vojnić-kolodvor i došao do 7 pužkomitraljeza i 76 karabina. Pruga između Karlovca i Capraga je na mnogo mjesta teško oštećena. Između Gline i Petrinje su uništeni kilometri pruge. Ličani su survali jedan vlak i očistili Plitvička Jezera. Kao što sam naglasio, za sve ove operacije još nemam točnih službenih obavještenja.

Među domobranima i kordunaškim posadama se primjećuje jako kolebanje i neraspoloženje za borbu. Na više mjesta su domobranski oficiri tražili pregovore s našim snagama. Pri razoružanju žand. postaje u Žirovcu (kotar Glina) su tri žandara sarađivali na razoružanju i stupili u partizane.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar Komandant

BR. 100

PISMO GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 26 PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH

G. Š. 26. XII. 41.

Dragi drugovi,

Naše obećanje da ćemo vam poslati kurira u najskorije vrijeme nismo mogli održati, jer naši ljudi nisu mogli dobiti propusnica. Još smo u prošlu srijedu pripremili sve i uputili ljude da zatraže propusnicu, ali im to do danas nije uspjelo. Moramo se stoga pobrinuti da tu vezu bolje osiguramo.

Mi smo ovog tjedna imali visok snijeg, koji nas je odrezao od svih naših štabova, pa stoga nismo dobili nikakvih novih izvještaja o akcijama. Bojimo se da će ovo vrijeme omesti one zamišljene akcije, koje smo već počeli pripremati. Iz izvještaja o savjetovanju i dodatka k tomu izvještaju vidjet ćete o kojim se stvarima radi. U svakom se slučaju bojimo da će vrijeme usporiti tok operacija. Ipak smo još juče primili neslužbenu vijest da su naši uspjeli razoružati Vojnić-kolodvor i tom prilikom dobili 7 puškomitraljeza i 76 karabina. Znači da ih nije snijeg smetao ili da im je tamo manji. Priča se da je tom prilikom komandant (oficir) dao naređenje za predaju, ali da ga je na to jedan ustaša vojnik ustrijelio. Taj je ustaša navodno po našima uhapšen. Ivo[1] se vratio s putešestvija, a u skoro se vrijeme misli opet otputiti. Seljo[2] bi trebao posjetiti Primorsko-goranski odred. U međuvremenu se bavimo organizacionim pitanjima, pa smo izdali niz uputa, čije kopije vam u prilogu šaljemo.

Sad najprije da vam uputimo niz molbi. Trebao bi nam jedan dobar radio na baterije. Ne možemo se služiti s ovima, jer se svakim transportiranjem pokvari. U ovom ih siromašnom kraju nema, a ono nešto što ih je bilo već su naši zaplijenili i uspjeli pokvariti. Mi bismo mu osigurali dobar prenos. Trebamo zatim konca svih vrsta. Naročito nam treba crvenog, bijelog i plavog za naše partizanske kape. Trebali bismo zatim nekoliko pari skija za naše kurire, jer nam se skoro dogodila nesreća. Oficir za vezu Primorsko-goranskog P. O. išao je pješice kroz Kapelu, pa je na cesti skupa s kurirom pao u nesvijest, a kad su se povratili morali su se vraćati da bi posudili negdje skije. Inače nam nije moguće održavati veze. Namislili smo ih doduše tražiti od Gorskog Kotara, ali kako nemamo s njim veza moramo se prije toga obratiti na vas. Ivo vas je nekoliko puta tražio da mu nabavite vojnih knjiga svake vrste, ali još ništa nismo

---

[1] Ivo Rukavina
[2] Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo

primili. Knjige su nam zaista vrlo potrebne radi obučavanja kadrova. Šaljite sve što možete dobiti. Mi smo počeli tražiti preko nekih naših veza, ali i to nikako ne de. Ovom vam prilikom šaljemo našu staru mašinu na popravak. Za stroj za umnažanje trebamo glicerina.

U velikoj smo potrazi za liječnikom. Pošaljite nam odmah onog šepavog[3] koji se bio onomadne sam javio. Kad već koristite ovu javku, mnogo bi bolje bilo da ste nam njega poslali nego ovolike partizane. Konspirator[4] neka usput potraži Bonku,[5] za koju prilažemo pismo njenog brata,[6] pa neka je nagovori da i ona dođe ovamo. Ona je neka medicinarka zadnje godine, pa bi mogla koristiti. Onaj šepavi neka dođe odmah. Dobro bi bilo da preko liječnika propitate za Goldnera[7] i Petrešević,[8] koji su obojica bili liječnici na internoj klinici, pa da ih pokušate nagovoriti da i oni pođu ovamo.

U našem smo radu naišli na podosta nerazumijevanja odnosa Partije i partizana, pa bismo vas molili da na partijska rukovodstva uputite jednu okružnicu o tom pitanju. Dešava nam se naime prilično stalno da mnogi part. sekretari (kotarski, pa ponekad i Slavko[9]) umiješaju neposredno svoje prste u rad partizanskih odreda i ondje gdje je već vojna organizacija prilično uspostavljena, pa dolazi do prilično velikih zbrki. Isto se tako dešavaju slučajevi da se neki drugovi ne usuđuju kritizirati komandante pred vojnim forumima, pa onda angažiraju čitavu part. organizaciju za borbu protiv komandanta prije nego što je sve poduzeto da pitanje njegovog skidanja eventualnog dozrije. U redove se partizana u zadnje vrijeme javilo ponešto muslimana, pa smo počeli misliti o njihovim oznakama. Ja sam bio mišljenja, da nose naprosto partizanke, a Ivo je mišljenja da nose fesove s ostalim partizanskim oznakama (crvena zvijezda i obje trobojke). Ovo bi rješenje bilo od dobrog propagandističkog efekta. Molimo vas da nam vi pošaljete svoje mišljenje o tom pitanju. Isto vas tako molimo da nam kažete nekoliko imena naših dobrih drugova čijim bismo imenima mogli krstiti pojedine bataljone.

Ukoliko znadete neprijateljeve namjere za ovu zimu, molimo vas da nas što podrobnije obavijestite.

Po obavještenjima od OK, u Karlovcu se provala proširila. Drugarica je Milka[10] s Grgom[11] otpremljena u Zgb.[12] Svileni[13] je

---

[3] Dr Ivica Pavletić
[4] Dragutin Salli
[5] Dr Bogdanka Oreščanin
[6] Bogdan Oreščanin
[7] Dr Milan Goldner
[8] Dr Berislav Petrešević
[9] Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko
[10] Narodni heroj Nada Dimić
[11] Marijan Čavić
[12] Zagreb
[13] Ing. Bartol Petrović, nije bio uhapšen, uspio je pobjeći.

pao. Pao i mjesni sekretar,[14] pa se doktor boji da je i vaša javka pala (za koju je znao Svileni). Više je ljudi pobjeglo u P.[etrovu] Goru. Uglavnom je na policiji pričala Mira[15] iz Naroma[16] (Čuić). Nisu je niti tukli. Uslijed toga još i one stvari nama upućene leže na jednom mjestu i imamo muke da do njih dopremo. Provala je i u Ogulinu. Pohapšeno je više ljudi, a čini se da je uhapšen ili u bijegu i onaj kojega vam Slavko u priloženom pismu nudi kao javku.

OK kaže da je s vama izgubio svaku vezu, pa nam je dostavio sva priložena pisma da vam ih pošaljemo s našim kurirom.

Uputili smo u Baniju druga Iliju Gromovnika (Ivo H.[17]), koji nam je došao iz Gorskog Kotara, a koji je specijalista za popravak vlakova (»Partizan«[18]). Kažu nam odanle da je Kalcu[19] obećano iz Bosne 500 kg eksploziva, pa vas molimo da tu stvar osigurate ukoliko je realna.

Interesantna je pojava da su zloglasni ustaše iz Maje objesili na jednom raskršću ceduljicu s pozivom da u njih ne diramo, pa da niti oni neće u nas.

Dobro bi bilo da kurira provodite s faškom, a i materijal da počnete slati u kuferima ili slično. Nama biste mogli također poslati materijal za kufer.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Pošaljite: 2 tube **»Pelikanola«**, kvačica za **akta**.

---

[14] Sekretar Gradskog komiteta KPH Karlovac, Stevan Gojak.

[15] Mira Čuić

[16] Narodne pomoći

[17] Narodni heroj Ivan Hariš, poručnik španske republikanske vojske.

[18] Ivana Hariša u Španiji su zvali »Partizan«, a riječ popravak ironično je rečena.

[19] Juraj Kalc

BR. 101

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 27 PROSINCA 1941 GOD. ŠTABU GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU ZA RASPORED UPUĆENIH DRUGOVA I DOSTAVLJANJE IZVJEŠTAJA[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 30./41
27. XII. 1941 god.

KOMANDANTU LIČKE GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA

Upućujemo vam 5 drugova i jednu drugaricu iz Zagreba, i jednog druga iz Korduna. Kako smo govorili na savjetovanju, upotrebite drugove za dva udarna bataljona koje formirate.

Iz Korduna vam upućujemo druga Antu Bijelića,[2] koji je bio komesar I bataljona K. P. O.... Upotrijebite ga kao operativnog oficira u bataljonu ili kao vodnika. Posjeduje nešto vojnog znanja i upotrebljiv je, samo ga u slučaju potrebe malo gurnuti.

Drugaricu[3] upotrebite za rad u štabu Grupe ili je stavite na raspoloženje OK-u za rad među ženama.

Jedan od upućenih drugova[4] je bolestan, dobivao je pneumatoraks. Dajte mu lakši rad, u kancelariji ili u tehnici.

Debeloga ne mećite na političke dužnosti. Njegovo izdizanje može uslijediti tek onda ako se pokaže dobar u vatrenim krštenjima, znači počinje kao partizan s puškom.

Potvrdite da li su vam stigli svi do sada upućeni drugovi, s ovom grupom ih je 16.

Gledajte udesiti javku tamo negdje kod vas tako da ne moraju svi dolaziti ovamo.

Nisam mogao da odem k vama u ono vrijeme kako smo se dogovorili. Polazim k vama za nekoliko dana.

Osigurajte kurirsku službu, ne smiju se dozvoliti prekidi.

Pošaljite opširne izvještaje o svemu što je do sada učinjeno, od zaključaka sa konferencije, bez obzira na to što ja tamo dolazim.

---

[1] Redakcija posjeduje kopiju naređenja.
[2] Ante Kukuljan
[3] Marija Šoljan
[4] Drago Bogdanić

Uputite još dva stražara koje ste dužni poslati u G. Š. H. Prvi put ste nepravilno postupili da niste drugove upozorili kamo idu, tako da nisu sobom ponijeli potrebne stvari.

Što ste poduzeli da sredite prilike oko Brinja?

Pošaljite svakako izvještaj iz područja političke obavještajne službe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar Komandant

BR. 102

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 27 PROSINCA 1941 GOD. ŠTABU PRIMORSKO-GORANSKOG ODREDA ZA BOLJE ODRŽAVANJE VEZA I DOSTAVLJANJE IZVJEŠTAJA[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 31/41
27. XII. 1941 god.

KOMANDANTU PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZ. ODREDA

Na zadnjem savjetovanju G. Š. H. postavljeni su zadaci Kordunašima i Ličanima. Vama još nisu postavljeni zadaci, jer nisu bile točno poznate vaše prilike. Za kratko vrijeme polazi k vama operativni oficir ovog Štaba, koji će vam pomoći na sređivanju prilika i koji će vam postaviti konkretne zadatke.

Već ima 10 dana što smo prvog vašeg kurira uputili u Drežnicu, ali se do danas nije vratio. To se ubuduće ne smije događati. Ukoliko snijeg bude smetao normalnoj vezi morate kurire snabdjeti skijama.

Po pričanju druga Slavka[2] je slučaj Ilije Vergaša drugačiji nego što ste nam vi to javili u izvještaju.[3] Pošaljite nam o tom slučaju točan izvještaj[4]. Upozoravamo vas da izvještaji moraju biti točni.

Po prvom kuriru smo vam uputili 5.000 kuna, a sada vam upućujemo daljnjih 5.000 kuna. Pošaljite potvrdu o primitku novca.

---

[1] Redakcija posjeduje kopiju naređenja.
[2] Narodni heroj Ivo Marinković - Slavko
[3] Vidi dok. br. 44.
[4] Vidi dok. br. 113.

Slavko nam je govorio o nekim promjenama u vezi s komesarom, međutim u vašem izvještaju nema o tom ni riječi. Kompetentan za rješavanje takovih pitanja je samo G. Š. H.

Izvijestite nas što je s Primorcima, jeste li uspostavili vezu s njima i kako stoji s pitanjem o njihovom seljenju.

Da li vam je nešto poznato o sukobu domobranaca u Delnicama?

Šaljite izvještaje i to: operativni, komesarski, informativni i obavještajni.

Partizan Ilija[5] se javio u ovaj Štab i upućen je na svoje novo odredište.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar Komandant

BR. 103

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 27 PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH

27. XII. 41.

Dragi drugovi!

Organizacija našeg štaba slabo napreduje. Ovaj nas je grdni snijeg odrezao od svega svijeta, pa smo sasvim bez veza. Inače smo pristupili pozivanju oficira uz štab, pa ćemo postepeno izvršiti onu vašu sugestiju. Najgore je s Gorskim Kotarom. Tu nam nikako ne uspijeva uspostaviti nikakve čvrste veze. Nije nam niti sasvim jasna tamošnja situacija. Sve se naše direktive osnivaju gotovo isključivo na kordunaškim iskustvima, a tek ponešto na ličkim.

Najveća je poteškoća u radu s hrvatskim selima. Tu se nailazi na ogromno nerazumijevanje kod drugova. U razgovoru s doktorom[1] kazao mi je ovaj da misli kako bi u slučaju naglog poboljšanja Istočnog fronta vjerojatno došlo do klanja hrvatskih sela i da ne bi ostao živ niti jedan Hrvat. Meni se čini da je to malo pretjerano, ali da ima u tome mnogo istine. Usprkos rada polit. komesara (koji su baš dobrim dijelom Hrvati) ide teško s razumijevanjem politike pridobijanja Hrvata. Partizani često iskorištavaju priliku kad nema komesara u četi da napišu po pisamce u kojem poprijete paležem hrvatskog sela u slučaju represalija prema srpskim selima. Kad se komesar vrati, ne javlja se pisac, nego se stvar pokušava prebaciti na civilno pučanstvo. Tamo gdje je rad komesara nešto bolji, tamo se partizani odnose pravilnije prema hrvatskim selima, ali ih nikako

[5] Narodni heroj Ivan Hariš

[1] Dr Savo Zlatić

ne možeš pridobiti da pristupaju vrbovanju Hrvata u partizane. Sve Hrvate su morale vrbovati više komande. Usprkos tih teškoća broj Hrvata ipak raste, a sada se u priličnom broju javljaju muslimani. Glavno će biti da se kod partizana odlučno prekine s otporom proti primanju Hrvata u sve čete. To neće biti baš bog zna kako teško, ali treba na to naročito upozoriti komesare. Inače se ovdje situacija kod Hrvata prilično brzo mijenja. Mi smo ovdje ipak nekakva vlast, pa se moraju prema tome ravnati. Imali smo ovih dana jednu diskusijicu. Selo Hrv. Blagaj je pretežno ustaško selo. Stanovnici redovno doznavaju kad se naši iz vodova nalaze na akciji, pa iskorišćavaju priliku da pale srpska sela. Partizani traže da se to selo zapali. Mi smo se složili na tome da će se izdati letak u okolna hrvatska sela, kojim će se objasniti uloga toga sela, a onda da će se pristupiti paljenju ustaških kuća u tom selu.

Interesantno je i to da gotovo svagdje na Kordunu domobrani traže pregovore. Naši to redovno primaju, ali su u pregovorima uvijek vrlo kratki. Događalo se naime da su oficiri i žandari pristupali pregovorima i na račun par metaka zavlačili pregovore, dok nije došlo pojačanje. Sada se odmah s naše strane postavlja pitanje razoružanja i konkretizira njihova pomoć. Nikakvih drugih pregovora nema.

Sada da malo pređem na partijska pitanja. Bio sam na sjednici KK.[2] Pošao sam onamo s doktorom, koji me je uveo i pretstavio. Od starih kadrova nema nikoga. Raniji član OK iz tog kraja drug Kukić[3] je ubijen (to je onaj nagluhi). Ostali su ili uhapšeni ili se razbježali. Velika je većina članova regrutirana iz partizana. Tako je i ovaj sreski sastavljen većinom od partizanskih funkcionera. Ja sam im predložio da učine izvjesne izmjene, kako bi uvukli što veći broj civila, što je već danas moguće. Nije im bila poznata direktiva o stvaranju općinskih jedinica, nego su ih stvarali po selima. Organizacija međutim nije nipošto takva da bi mogla dopuštati jedinicu po svakom selu. Drugovi su prihvatili direktivu i provesti će reorganizaciju (koja nije baš naročito teška). Manjak je još prilično velik u shvaćanju ozbiljnosti. Previše amaterski shvaćaju svoje zadatke, a premalo osnovnu zadaću da baš oni moraju ovdje organizirati sav život, pa i samu vlast. Tako su na pr. kod diskusije o ličnosti pretsjednika sreskog odbora NOF diskutirali o čovjeku koji bi imao vremena, a mnogo manje o sposobnostima. O njegovom uredu nisu gotovo niti mislili, sve dok ja nisam na tome insistirao. Doktor mi je saopćio da OK misli formirati odbor za čitav Kordun. Meni se ta stvar čini u najmanju ruku preuranjenom. Svoje sam mišljenje saop-

---

[2] Odnosi se na Kotarski komitet Slunj.

[3] Nikola Kukić, prije rata bio organizacioni sekretar Okružnog komiteta KPH Karlovac. Pred ustanak stradao u Veljunu za vrijeme ustaškog pokolja nad Srbima.

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 103

ćio doktoru. Rekao sam mu da ću posjetiti OK u skoro vrijeme, jer ću morati skrenuti onamo. OK inače nema veze s vama, pa je nama poslao sve svoje stvari da vam ih dostavimo. Oni vam šalju i zapisnik one nazovi skupštine sazvane protiv partizana, a stanje je kod nas takvo, da su oni tamo i postrijeljali atentatore na Čanicu, ali nama do sada uopće nisu poslali nikakvog izvještaja. Prave se velikim mudrijašima i ne nalaze potrebnim da se u njihove stvari netko miješa, pa niti GŠ. Ja sam već počeo dizati vatru i istjerat ću im ovakav postupak iz glave. OK ima inače namjeru da izda ponovno onu brošuru o Partiji, a da je prije preradi. S doktorom sam se dogovorio da stvar svakako prije dostave vama, ili barem meni. Nisam nikako htio pristati da je izdaju samo na svoju odgovornost, jer i u samom OK ima tendencija nepravilnog odnosa prema partizanima. Oni naime ulaze direktno i u najsitnija pitanja, koja spadaju na komande. Tako na pr. ne samo da diskutiraju neki članovi s jedinicama o naredbama, recimo, komandanta bataljona, nego i diskutiraju o tome treba li ih izvršiti, iako nema nikakvog osnova da se sumnja u ispravnost komande. Doktor mi kaže da na njihovom području ima 3000 primjeraka pohranjene Historije;[4] to je koliko ja znam, vlasništvo CK KPJ, ali, s obzirom na ogromnu potrebu tog materijala i na mogućnost koju CK ima da štampa nove primjerke, ja sam mišljenja da bi trebalo taj materijal staviti u promet. OK traži svega 300 primjeraka, a ja sam im već rekao da mogu uzeti 100 komada, a ostalo otpremiti na sigurno mjesto. Na vama je da im odobrite tih 300 kom., a i ovih 100, koje će vratiti ako se vi s ovim ne složite.

Imam nekoliko privatnih pitanja ovdašnjih ljudi, za koja molim da mi odgovorite, jer su ljudi zaslužili.

Steinberger[5] s Pešćenice (Livadićeva 6) pita što je s njegovom familijom.

Galjer[6] pita znade li se što o njegovoj braći.

Drug »Partizan« (Ilija Gromovnik)[7] mi je nešto pričao o nekom većem sukobu između Talijana i domobrana, ali nije znao nikakvih detalja.

Komesarski rad je inače vrlo, vrlo slab. Ljudi se doduše podosta mnogo bave zborovima među seljacima, ali rad u jedinicama zapuštaju. U Lici su počeli predavati razvitak društva i druge slične teme.

Od ljudi koji nam sada svakoga dana dolaze čuli smo da je pala javka koju ste dali Ivi[8] kao rezervu. Ne znamo kako je s ovom našom.

---

[4] Odnosi se na Historiju SKP(b).

[5] Adolf Steinberger, borac španske republikanske vojske, poginuo kao komesar čete u borbi protiv četnika 1942 godine.

[6] Vilim Galjer, poginuo kao komandir čete Trećeg kordunaškog bataljona 1942 godine.

[7] Narodni heroj Ivan Hariš

[8] Ivo Rukavina

Mi smo dali i jednu i drugu OK-u da si i oni uspostave veze. Morat ćemo im poručiti da se njima ne služe. Tražio sam od doktora da odmah uspostave vezu s vama preko Pisarovine. Tuda im treba i slati onaj sanitetski materijal.

Ove ljude što dolaze mogli biste opteretiti da nam donesu soli. Inače nam je ta stvar vrlo, vrlo neprilična. Već svako zna gdje smo i izgleda da ćemo morati seliti. Ne možemo mjesto nikako osigurati, pa čak i od manjih snaga. Što se tiče naših veza s vama, morat ćete vi preuzeti daleko veći dio, jer naši ne mogu da dobivaju propusnice.

Pošaljite nam tinte za nalivpera i soli.

Noru[9] molim da mi svakako pošalje moje nalivpero i da mojima kaže da sam živ i zdrav i da mi je dobro.

Do sada smo ovdje primili 16 ljudi.

Htjeli smo otvoriti kanal preko Ogulina, ali uslijed provale ne možemo. Jučer je bilo i u ovom mjestu nekakvo hapšenje, pa ne znamo hoće li zahvatiti i naše ljude.

Za nelijepo pisanje ove mašine nosite vi odgovornost, jer joj niste stavili vrpcu koja joj odgovara.

Ja se pomalo snalazim i sasvim mi je lijepo. Kašljem sve u šesnaest, ali to ništa ne smeta. Mogli biste mi poslati nešto gripohina, onu kutiju streptazola što mi je ostala kod gospoje i nešto kodeina.

Javite mi svakako što je s Brkom.[10] Čuo sam ovdje da je uhapšena i njegova drugarica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V[11]

Ljudi što dolaze imaju pogrešno ime javke.[12] I vi ispravite u vašoj cedulji (4 je slovo a). Međutim Šuco[13] je sasvim iskrivio ime.

Dajte direktive za rad omladine. »Partizan« je organ OK, a ne Štaba.

Priloženo pismo dajte Ivinom bratu. Adresu dajem usmeno. Drugo pismo[14] dajte adresatu. Ivin brat treba dati odgovor.

Pokušajte organizirati prevoz literature (knjige Hrv. nakl. i kult.) ovamo.

Dolazeći nisu još imali nikakvih poteškoća, pa bi mogli donijeti i po koju knjigu. Volio bih međutim da ovo slanje obustavite, dok vam ne javimo novu javku.[15]

Pošaljite mi i jedan kalendar i tubu sindetikona.[16]

---

[9] Zlata Šegvić, ubijena u ustaškom logoru 1942 godine.
[10] Narodni heroj Rade Končar
[11] Vladimir Bakarić
[12] Dane ili Danica Latas — Plaški
[13] Antun Biber - Tehek
[14] Redakcija nije pronašla ova pisma.
[15] Tekst ispod pozdrava i parafa dopisan je mastilom.
[16] Ova rečenica dopisana je olovkom.

BR. 104

IZVJEŠTAJ POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD 27 PROSINCA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O STANJU DALMATINSKIH ODREDA, IZVRŠENIM AKCIJAMA I VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U KNINSKOM I DRNIŠKOM KRAJU[1]

Dragi drugovi, primili smo okružnicu[2] i vaše pismo od 22 XII.[3] Poslali smo vam opširniji izvještaj 20-XII.[4] Tog dana je imao da otputuje jedan drug za Zagreb ličkom prugom, ali kako je na istoj pruzi promet tog dana zaustavljen, poslali smo vam preko Sarajeva kurira sa izvještajem i posebnim pismom PK-a Centralnom komitetu KPH. Nadamo se da ste već primili. Sada vam javljamo slijedeće: 1) O partizanskim odredima:

23 XII je došlo 18 žandara na Panj (most na Cetini) da tamo uspostave novu žandarmerijsku postaju i to zbog partizana koji se u tom kraju nalaze. Naš Sinjski odred je izvršio uspješan napad na stanicu, ubio dva žandara, jednoga ranio, a 15 ih zarobio skupa sa čitavom spremom i oružjem koje su sobom donijeli.

Solinski partizani su prošle sedmice likvidirali dva ustaše, koji su se u selu hvalili kako su u Livnu ubijali Srbe i govorili da će isto raditi kad dođu u Solin. Partizani su to dočuli, dočekali ih i likvidirali.

O borbama Livanjskog odreda s Talijanima još nismo dobili izvještaj, te vas ne možemo ni ovaj put izvijestiti šta je u stvari bilo.

Šibenski odred od 110—115 ljudi, za koji smo vam zadnji put javili da je krenuo iz okolice Šibenika, doznali smo da je odred svršio u Lici. Svi su naoružani puškama. Mi nismo zadovoljni s time što je odred dospio u Liku. Naši odredi treba da vrše akcije i uopće razviju svoju djelatnost na dalmatinskom terenu, dok su odredi sjeverne Dalmacije već drugi put svršili vani Dalmacije: onaj put u Drvar, a sada u Lici. Mi ćemo poduzeti sve da se vrate natrag. Jedan od nas iz PK će ove sedmice ići u Šibenik.

Dobrovoljaca za u partizane kod nas ima sve više. Mobilizacija koju pokušava kod nas da provede Pavelić ide nam na ruku. Partizanske grupe, u vezi sa pozivima u ustašku vojsku, takorekuć, spontano niču u raznim mjestima Dalmacije. Formiramo i u Splitskom Polju partizanski odred od drugova koji se kriju (ne vojnih obvez-

---

[1] Original izvještaja je u rukopisu.
[2] Vidi dok. br. 42.
[3] Redakcija ne posjeduje ovo pismo.
[4] Vidi dok. br. 78.

nika). Potreban nam je rukovodeći kadar odreda, osobito komandiri. Izkombinirali smo partizanski štab za Dalmaciju: drug Milić (Maksošpanjolac[5]), Vojin[6] iz Livna; imamo u vidu druga iz Omiša,[7] kojeg smo pozvali u Split, on je rezervni oficir i jedan od politički jačih drugova u Dalmaciji, te jedan od nas iz P. K. Pri takvom sastavu mislimo da bi štab mogao samostalno da rukovodi partizanskim borbama u Dalmaciji. Osjećamo da nam još fali jedan drug vojnički sposoban. Mi smo već tražili da nam pošaljete druga Nonveilera (španjolca — splićanina[8]). Dodijelite nam njega ili nekog drugog na kojeg bi se kao vojnog stručnjaka mogli osloniti. Kada ovoliko insistiramo, znajte da nam je zaista potreban, a za partizanski pokret u Dalmaciji sada su izgledi mnogo bolji nego su bili do sada.

Drugo pitanje za koje tražimo od vas savjeta i pomoći odnosi se na stav koji mi treba da zauzmemo prema četnicima Kninskog i Drniškog kraja. Kninski kraj je napučen srpskim življem (možda preko 90%) a Drniški 40%. Drug[9] koji je poslan na rad u tom kraju piše nam o velikoj gladi i oskudici u živežnim namirnicama. Civilna vlast u Kninu je formalno ustaška; u samom gradu ima dosta vojske i žandara, ali ne smiju da idu preko mosta, tojest van grada.

U okolici Knina prema sporazumu s Talijanima — »imadu vlast« četnici, a talijanska vojska opet sa svoje strane drži red i uglavnome je za sada gospodar situacije. Četnički odredi u selima oko Knina su pasivni i prema sporazumu s Talijanima ne vrše nikakve akcije. Na četnike kao i uopšte nad srpskim življem još jak utjecaj imadu velikosrpski elementi. Iako se u raznim krajevima Dalmacije partizanski pokret razvija pod našim rukovodstvom, u Kninskom i Drniškom kraju dominiraju velikosrbi. To je rezultat toga što u ranijim god nama partijske organizacije uopće nije bilo. Danas već, djelomično uslijed pojačanog rada partijske organizacije, a djelomično uslijed događaja u svijetu, a naročito herojske borbe naroda Sovjetskog Saveza i Crvene armije protiv osovinskih osvajača, očito se opaža da i u tim krajevima srpski elemenat počinje drukčije da politički misli. U Kninskom i Drniškom kraju n. pr. srpski seljaci i četnici s velikim simpatijama govore o Sovjetskom Savezu, dapače i o komunistima Sovjetskog Saveza, ali vrlo loše misle o našim komunistima, jer su im takvo mišljenje o nama nametnuli njihovi vođe.

---

[5] Maks Baće

[6] Narodni heroj Vojin Zirojević, tada sekretar Okružnog komiteta KPH Livno, ubijen od četnika 1942 godine.

[7] Ferdo Gazin, kasnije komandant Mosorskog NOP odreda, zbog izdajničkog i kukavičkog držanja u borbi osuđen na smrt od suda IV operativne zone i strijeljan 1942 godine.

[8] Pokrajinski komitet smatrao je da se Gvido Nonveiller već vratio iz inozemstva, međutim on je došao u Jugoslaviju poslije rata.

[9] Bruno Ivanović, upućen od Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju kao politički radnik, ubijen od četnika 1942 godine.

Opaža se i to da velikosrpski vođe sve više gube povjerenje srpskih masa i da mase proziru njihovu protunarodnu politiku i izdajničku ulogu. To se je pokazalo n. pr. i povodom proglašenja blokade Knina sa strane četničkih vođa, koju seljaci nisu prihvatili. Velikosrpski elementi šire razne laži kako bi stvarali i podržavali u masama krivo mišljenje o komunistima kod nas. Za Ljubu Babića šire vijesti ne samo da je pokrao pare u Drvaru, nego da je i prišao ustašama. Dakle, pomoću laži velikosrpski vođe još imadu vodstvo nad pravoslavnim i četničkim elementima u Kninskom i Drniškom kraju, ali je ujedno to povjerenje masa u njih pokolebano i srpske ih mase ujedno i napuštaju. Evo još jedan primjer koji karakteriše tamošnje raspoloženje srpskih masa. U Mokrom Polju (v še Knina) postoji partizanski odred, za koji držimo da je naš i komandir se odreda smatra komunistom i pod našim je rukovodstvom. Ali raspoloženje je u odredu takvo da se oni ne bi borili s nama protiv četnika, a ni s četnicima protiv partizana. A sam komandir, koji sebe smatra komunistom, Talijane pozdravlja fašistički i nosi talijansku značku. Ipak možemo računati da je odred više naš nego četnički. Evo vam nekoliko momenata, koji karakterišu stanje u Kninskom i Drniškom kraju.

I sada nam se nameće pitanje kakav stav da zauzmemo prema četnicima. Pročitali smo vaše pismo o Draži Mihailoviću, poznato nam je da su vođe njihove (Brković,[10] Bogunović[11]) osuđeni na smrt od komande Drvarske brigade, dopalo nam je u ruke jedno pismo štabova njihovih dvaju pukova (»Gavrila Principa« i »P. Mrkonjića«) u kojem pismu govore o nužnosti likvidiranja komun stičkih bandi, znamo za njihova protunarodna i izdajnička djela i nevjere.

Uza sve to, obzirom na konkretno stanje u Kninskom i Drniškom kraju, postavlja se pitanje je li moguća saradnja s njima, i da li je cjelishodno pozvati ih na saradnju radi masa koje još idu za njima, ili je sve to suvišno i ostaje samo međusobno obračunavanje. Mi smo mišljenja da je u interesu narodno-oslobodilačke borbe da im uputimo poziv na saradnju.

Nemamo iluzije u Bogunovića, Đujića i dr., nego zbog masa koje im još vjeruju i koje ih ujedno poč nju da napuštaju. Mi smo mišljenja da treba uputiti javan poziv masama na saradnju, a isto tako, doći u direktan dodir s njihovim vođama i predati im ponudu. Imamo u vidu i to da među njihovim vođama ima kolebljivaca, koji su skloni da s nama sarađuju, n. pr. Vlado Novakov.ć, brat Longe[12] i dr.

---

[10] Živko Brković
[11] Brane Bogunović
[12] Niko Novaković

Ali se nameće pitanje i stava Drvara, koji je s njima prekinuo veze i njihove vođe osudio na smrt, a čiji stav ne bi smo biti suprotan našem. Odlučili smo da im pišemo i s njima izmijenimo misli po ovoj stvari.

Očekujemo od vas odgovor po ovom pitanju.

Sada mi govori jedan drug da je razgovarao s jednim talijanskim vojnikom iz štaba divizije i da mu je rekao da je u borbama blizu Livna (negdje kod Duvna) poginulo i zarobljeno od strane naših partizana 19 talijanskih vojnika (među njima 3 oficira). Da su artiljerijom porušili Talijani neka sela i zapalili kuće i šume. Kad dobijemo izvještaj iz odreda, javiti ćemo vam naknadno.

Za druga Brku[13] smo saznali prekjuče, preko one drugarice koja se je upoznala s onim oficirom, da je živ u vojnoj bolnici i da je sa zdravljem dobro. To je kazao oficir,a ona nije uspjela još da se vidi. Rekao joj je k tome da je opasan i da ga u sobi čuvaju karabinjeri. U vezi s time smo i danas razgovarali o mogućnosti njegovog oslobođenja. Ispitujemo kakvi su uvjeti u bolnici, nastojati ćemo učiniti sve što se bude moglo, jer znamo od kakvog bi značaja i koristi za Partiju bilo uspješno izvršenje akcije oslobođenja druga Brke, ali vam nećemo obećavati da ćemo izvršiti više nego su momentalno izgledi za to.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

27/XII 1941 g.

Borić[14]

Šaljemo vam prepis pisma koje smo uhvatili četnicima i jedan broj »Našeg izvještaja«.[15]

---

[13] Narodni heroj Rade Končar

[14] Narodni heroj Ivo Lučić-Lavčević, tada član Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju, ubijen od Talijana 23 prosinca 1942 godine.

[15] Redakcija ne posjeduje ove priloge.

BR. 105

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA I NAORUŽANJA JEDINICA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 27 PROSINCA 1941 GODINE

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

G. P. O. L.[1]

Datum 27. XII. 1941 god.

JEDINICA	broj mobilisanih partizana	naših teških mitraljeza	talijanск. teških mitraljeza	naših puškomitraljeza	talijanск. puškomitraljeza	manzerki	austrijskih	talijanск.	civilnih	pištolja	municije za manzer	municije za talijan.	bombi	eksploziv	primedba
I-i Odred	2000	—	—	9	—	400	—	1	—	—	—	36	—	—	
Lapački bataljon	390	2	—	8	—	270	—	—	—	—	—	—	—	—	1 haubica m 17 100m/m sa 117 granata
Bat. „Ognjen Prica"	350	1	—	8	—	189	—	2	—	30	13,362	126	21	10	nepotpun izvještaj
Otočački b.	760	—	—	1		26	8	2	9	27	837	97	5	—	
bat. „Marko Orešković"	223	—	—	7	—	162	—	1	—	3	—	40	?	—	
svega	3723	3		33		1027[2]	8	6	9	60	14,199	299	27	10	

Komesar
odsutan

Komandant
V. Četković[3]

(M. P.)

[1] Grupa partizanskih odreda Like
[2] U originalu su pogrešno sabrani brojevi i zbroj iznosi 1047.
[3] Narodni heroj Vlado Četković

BR. 106

NAREDBA BR. 11 KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE KONCEM PROSINCA 1941 GOD. O POHVALI BORACA I RUKOVODILACA PRVOG I ČETVRTOG BATALJONA[1]

NAREDBA BR. 11

Komandanta partizanskog odreda Korduna i Banije

1. — Pohvaljujem za uspješno izvedene operacije komandante bataljona, komesare bataljona, komandire i komesare četa, te partizane I i IV bataljona. Ostali bataljoni trebaju se ugledati u I i IV bataljon i poći njihovim putem, jer ćemo na taj način najbrže i u najkraćem vremenu osloboditi naš narod od fašističkog terora.

2. — Čestitam komandantima i komesarima bataljona , komandirima i komesarima četa i svim partizanima na njihovom hrabrom i borbenom držanju i uspješno izvedenim operacijama.

Hrabro i neustrašivo naprijed do konačne pobjede!

3. — Svim komandantima, komandirima i komesarima Korduna i Banije i partizanima Korduna i Banije:

Dragi drugovi!

U ime vaše pozvao sam grupu partizanskih odreda Like preko njihovoga komandanta na drugarsko borbeno natjecanje ko će za vrijeme od 1 januara do 1 februara nanijeti neprijatelju veće gubitke.[2]

Dakle, spremimo se dobro i osvjetlajmo obraz Korduna i Banije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
otsutan

Komandant
Ivan Manola[3]

---

[1] Dokumenat je bez datuma.
[2] Vidi dok. br. 95.
[3] Srećko Manola

Fotokopija dokumenta br. 105

BR. 107

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU OD 28 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O PRIPREMAMA ZA ČIŠĆENJE TERENA I AKCIJAMA BATALJONA »OGNJEN PRICA«

ŠTAB. GR.
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODR.
op. izvještaj
2/41
27.[1] XII. 1941 god.

KOMANDANTU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

U posljednje vrijeme smo uspjeli da otstranimo nedostatke veza između ovog štaba i nižih jedinica na taj nač n što su formirane relejne veze i što za službu veze imamo čovjeka koji se specijalno bavi kurirskom službom. Veze održavamo sa nižim jedinicama tri puta nedjeljno. kako je određeno, izuzev ovih posljednjih nekoliko dana, radi strašnog nevremena.

U pogledu reorganizacije se također ide na bolje, tako da će reorganizacija biti završena najdalje za deset do petnaest dana, kada ćemo prići organizovanju jedne, a kako smo obaviješteni i dvije čete u Općini srbskoj, pošto se tamo raspao puk »Slobode« i komandant podnio ostavku.[2]

Stanje vojničko u odredima, iako ne kako treba, se poboljšava, naročito u bataljonu »Ognjen Prica«.

Na pripremama oko čišćenja se radi i skoro će biti izvršene iako postoji poteškoća. Skice smo dobili, koje Vam i prilažemo, a također i podatke koji su po našem mišljenju netačni, a to po naoružanju protivnika, što ćete vidjeti iz podataka koje smo dobili. Iste ćemo provjeriti. Jedinice sa kojima mislimo da vršimo operacije nisu sve ovdje, tj. bataljon »Marko Orešković« nije sav ovdje, jer nije mogao da se prebaci uslijed nevremena koje je vladalo posljednjih dana, ali će biti najdalje do utorka (30 ov. m.).

Pošto je teren prilično nezgodan, pokušat ćemo da protivnika izvučemo iz mjesta[3] na drugu stranu i onda napasti na bazu. Ako

---

[1] Omaškom je napisano 27 umjesto 28 što se očito vidi iz teksta i drugog datuma na kraju dokumenta.

[2] Odnosi se na četnički puk pod komandom Pajice Omčikusa, koji je izvršio samoubistvo u krbavičkom zatvoru 1942 godine.

[3] Korenica

nam to ne uspije, onda ćemo učinjeti prepad na mjesto. Top ćemo također nastojati da prebacimo iako ima vrlo malo izgleda da ćemo uspjeti, uslijed velikih nameta, koji dostižu po brdima 1,50 do 2 metra. Kretanje je dosta otežano uslijed toga.

Vojnička obuka. Do sada smo dobili izvještaj iz bataljona »Ognjen Prica«:

a) pješadiski egzercir (radnje sa puškama i prestrojavanja),
b) borbena obuka; zauzimanje položaja, pravilno i brzo razvijanje strijelaca u streljački stroj,
v) lako naoružanje: opis puške, puškomitraljeza i teškog mitraljeza,
g) dejstvo artiljeriskih zrna,
d) zasjede: raspored zasjeda, zauzimanje položaja prema terenu i zadaći, postupak pojedinaca prilikom dolaska neprijatelja, razlika streljačkog stroja i zasjede.

Uputstva V. Š. su umnožena i razaslata svim jedinicama.

Akcije:

16. XII strijeljan je špijun Tresiglavić, koji je služio okupatorima.

23. o. m. napali su partizani bat. »Marko Orešković« na hrvatsku stražu kod Lešća i razoružali ih. Zarobljeno je 6 karabina, a vojnici pušteni. Naš niko nije stradao.

25. o. m. izvršili su napad partizani iz bataljona »Ognjen Prica« na Perušić. Tom prilikom je zaklano 7 ustaša. Naš niko nije nastradao. Zarobljena su 2 karabina i dva pištolja.

24. ov. m. pokidana je telefonska linija između Korenice i Udbine.

27. ov. m. krenula se bila jedna kolona Talijana iz Kornice prema Krbavici, ali se sa puta povratila. Kada sam čuo za ovo, ja sam se uputio u Krbavicu (odakle i pišem ovaj izvještaj u otsutnosti politkomesara) da bih pripremio odbranu i rukovodio akcijom, ali, kako su se odmah vratili, to je otpalo.

Buduće akcije koje imaju otpočeti 1. I. 42: čišćenje Pl. Jezera,[4] Prijeboja, Ličkog P. S.,[5] Korenice i rušenje cesta i t. t. veza.

28. XII. 1941

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

Komandant
V. Četković[6]

(M. P.)

---

[4] Plitvička Jezera
[5] Ličko Petrovo Selo
[6] Narodni heroj Vlado Četković

BR. 108

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 28 PROSINCA 1941 GOD. KOMANDI TREĆEG BATALJONA NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE ZA UPUĆIVANJE DVA STRAŽARA I POLITIČKOG KOMESARA U GLAVNI ŠTAB[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Br. 32/41
28. XII. 1941 god.

KOMANDANTU III KORDUNAŠKOG PARTIZ. BATALJONA

Prema saopćenju komandanta Kordunaškog partiz. odreda dužan je vaš bataljon da uputi dva naoružana stražara u ovaj štab. Uputite odmah stražare na njihovu dužnost.

Od vas smo primili pismo komesara 1. čete.[2] Neka se drug komesar odvikne običaja da daje savjete ovome štabu. Po ostalim pitanjima navedenim u pismu trebao bi komesar da dođe ovamo u štab.

Ako imate petroleja, pošaljite nam izvjesnu količinu za potrebe ovog štaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
otsutan

Komandant

[1] Redakcija posjeduje kopiju naređenja.
[2] Redakcija ne posjeduje ovo pismo.

BR. 109

UPUTSTVO KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 28 PROSINCA 1941 GOD. O POPUNI JEDINICA NOVIM LJUDSTVOM, NAČINU VOĐENJA BORBE I ODRŽAVANJU VEZA

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
28-XII-41. br. 59

KOMANDANTIMA BANIJE I BATALJONA

Posljednje operacije i razvoj situacije postavljaju pred nas slijedeće probleme na koje želim upozoriti sve komandante, jer je nužno imati u vidu i ne propustiti te probleme, jer posljedice mogu biti vrlo dalekosežne.

I i IV bataljon su u posljednjim operacijama zarobili veću količinu oružja i na taj način povećali svoja brojna stanja.

Pitanje popune bataljona jeste od vrlo velikog značaja za budući razvoj događaja i za povjerljivost i sigurnost redova naše vojske i zato je potrebno voditi računa o toj popuni u dva pravca i to:

Popunu vršiti uglavnom od siromašnog i srednjeg seljaka; voditi strogu kontrolu nad ljudstvom koje se prima da nam se u redove partizana ne uvuku neprijateljski raspoloženi elementi ili čak štaviše direktni agenti neprijatelja.

Ukoliko su u tome pogledu izvršene omaške, potrebno [ih] je u što kraćem vremenu popraviti i primljeno ljudstvo strogo kontrolirati, a po potrebi odstraniti iz redova partizana.

Upozoravam da ne smijemo ni u kom slučaju odnositi se nemarno i aljkavo prema tim mogućnostima, jer sami sebe u protivnom slučaju dovodimo u težak položaj; i kao što je uvijek slučaj u najtežim i najkritičnijim momentima, uskrsnuće unutarnje teškoće, čiji pokretači će biti baš ti prije nekontrolirani elementi; a vodeći računa unaprijed o tome, moguće je izbjeći i umanjiti sve te teškoće.

Drugo pitanje, koje je od prvostepene važnosti za vođenje operacija i naše taktike, a ispoljava se u neshvaćanju i nerazumijevanju osnovice taktike koju mi treba jedino da primjenjujemo, a koja je jedina i svrsishodna za uslove pod kojima vodimo rat, to je pitanje zasjeda.

Greške koje se u tom pogledu čine jesu ove: U slučajevima pojave neprijateljskih snaga, ne imajući dobro organizovanu obavještajnu službu izvana i zbog slabe organizacije patrolne službe vlastitim snagama, a naročito zapuštenosti noćnih patrola i izviđanja ne-

prijateljskih garnizona i cesta po kojima neprijatelj saobraća, pojava neprijatelja je iznenadna i nalazi nas nespremne za prihvatanje borbe, a tada nastupaju ovakove pojave: stavljaju se u pokret jedinice sa ciljem kontakta s neprijateljem i zauzimaju se odbrambeni položaji frontalnog karaktera, a ne postavljaju se zasjede, ono što je najbolje i najkorisnije za nas.

Da bi se došlo u kontakt s neprijateljem nužno je izvršiti jedan marš, a ne posvećujući pažnju izvještajima točno se ne zna pravac njegovog kretanja i tada nastupaju nepotrebna umaranja, što još u mnogo većem stepenu umanjuje borbenu sposobnost naših jedinica.

U slučajevima kao što se desio u IV bataljonu gdje [je] neprijatelj sa više strana poduzeo ofanzivne operacije, savršeno je pogrešno i strahovito pogubno preći u defanzivu i neprijatelja sačekivati u razvijenome frontu za odbranu, nego je nužno u takovim slučajevima učiniti slijedeće:

1. — Pokupiti obavještenja o snazi neprijatelja i pravcima iz kojih se kreće, a tada izvršiti raspodjelu snaga i na tim pravcima postaviti zasjede onog tipa i karaktera koje snage na raspoloženju dozvoljavaju (o tipu i karakteru zasjeda proučiti uputstva Vrhovnog štaba koja su dostavljena svim štabovima).

2. — Kada su već zasjede postavljene ne znači da je time stvar završena, nego treba i dalje izviđati i prikupljati podatke o neprijatelju i njihovom kretanju i to preko vlastitih patrola i civilnog stanovništva. Imajući te podatke, moguće je donijeti odluku: da li zasjeda postavljena na tom i tom mjestu ima svrhu ili je nužno, u vezi sa promjenom situacije, promijeniti položaj.

3. — U slučaju kontakta sa neprijateljem treba se odvići uobičajenog prepucavanja, nego manevrom vatre, što znači prebacivanjem automatskog oružja i snaga na samoj borbenoj liniji i manevrom borbene linije, nastojati potisnuti neprijatelja i dezorganizirati ga. U tim slučajevima i postupajući na taj način jedino je moguće zarobljavati oružje neprijateljskih vojnika, što je konačno i svrha.

4. — Pored postavljenih zasjeda, nužno je sa jednim dijelom snaga, na najpovoljnijim tačkama, preći u ofanzivu, što znači izvršiti napade ma kakvog tipa na uporne tačke neprijatelja i zapravo drsko prodrijeti u neprijateljsku dubinu te tamo izvršiti napad. Ovo učiniti prema mogućnostima na više tačaka.

Da bi na ovaj način mogli postupati, a zapravo i na taj način moramo, nužno je imati slijedeće preduslove:

1. — Potrebno je držati bataljon u rukama, što znači imati organiziran štab bataljona koji zaista živi kao štab. A da bi štab živio i djelovao kao komandni centar, mora da zna šta se dešava na teritoriju bataljona, mora da ima organiziranu obavještajnu službu. Iz-

vještaji i podaci o neprijatelju moraju se sticati redovito i blagovremeno u štab bataljona. Treba komandovati bataljonom, što znači izdavati tačna, nedvosmislena naređenja i kontrolirati kako i na koji način su izvršena.

2. — Mora se postići i iskoristiti sve mogućnosti najkraćih i najbržih veza da bi se dobijala blagovremeno obavještenja o stanju na pojedinim dijelovima, jer je u vezi s time i mogućnost donošenja, pravilnih odluka.

Daljnja slabost naših partizanskih jedinica u borbi jeste pitanje veze i održavanja veze. Da bismo mogli pravilno rukovoditi borbom, treba znati šta se dešava oko nas, a da bismo znali šta se dešava, treba organizovati prenošenje obavještenja, što znači treba organizirati vezu.

Treba organizirati vezu između onoga ko komanduje cijelom trupom u operaciji i podređenih jedinica na način o kom je već bilo govora u predhodnom uputstvu.

Ne samo da je potrebno održavanje veze između komandanta i podređenih jedinica, nego naročitu važnost ima održavanje veza između desetine i desetine, voda i voda, te čete i čete. Način na koji se održava veza između desetine i desetine, voda i voda, čete i čete jeste da se desetari, vodnici i komandiri četa sporazumiju, da li prije borbe ili u toku same borbe, o slijedećem:

Međusobno se obavještavati o stanju svojih frontova, o neprijateljskim snagama i pokretima neprijatelja, o svojim namjerama; u toku same borbe nužno je održavati vezu ne samo zbog navedenih razloga, nego ta veza mora biti stalna radi pravilnog pokretanja borbene linije unaprijed ili unazad, što znači: u slučaju napredovanja linija se mora kretati pravilno u poretku, što je isto od naročite važnosti za slučaj povlačenja. Dakle, veza u jednom i drugom slučaju jeste jedna od bitnih potreba za vođenje operacija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar

Komandant
Ivan Manola[1]

[1] Srećko Manola

BR. 110

PRIMJEDBE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 29 PROSINCA 1941 GOD. NA IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 24 PROSINCA[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 33./41
29. XII. 1941 god.

KOMANDANTU PRIMORSKO-GORANSKOG PARTIZ. ODREDA

Ovo pismo vam donosi operativni oficir ovog Štaba, koji će vam dati sva potrebna naređenja za daljnji rad, i s kojim ćete riješiti sve probleme koji se pred vama nalaze.

Primili smo vaš operativni i komesarski izvještaj. Na te izvještaje se sada nećemo osvrtati, jer će vam naše mišljenje o njima iznijeti naš operativni oficir.

Upozoravamo vas da je vaš dopis, upućen Glavnom štabu Hrvatske pod datumom 24. XII,[2] potpuno nevojnički, kako po formi tako i po sadržini. Nisu potrebna vaša upozorenja, već točni prikazi situacije i prijedlozi.

Što se tiče obećanih vam aktivista iz Zagreba, s tim pitanjem smo upoznati, ali vam o tome nismo ništa javljali, jer nam je poznato da ni u Zagrebu nema mnogo aktivista na raspolaganju, jer je to pitanje vremena. Vaše neke primjedbe o »otkrivanju« su neumjesne i nedopustive. Liječnika za vas smo već nekoliko puta urgirali, a što prije stigne tim bolje.

Eksploziva smo tražili od vas, ukoliko ga imate na raspolaganju, a o tomu na kojem će mjestu njegova primjena biti najvažnija odlučivati će G. Š. H.

. . .

Upozoravamo vas da je ovo zadnji dopis sličnog oblika, koji ćemo ostaviti bez naročitih posljedica, jer nam se čini da je pisan u nekom afektu zbog teškoća koje ste imali u zadnje vrijeme.

Kao uzorak za vojnu administraciju neka vam služe dopisi ovoga Štaba. Gledajte što prije da se rasteretite svih drugih poslova koji nisu direktno vojničke ili vojno-političke prirode.

---

[1] Redakcija posjeduje kopiju dopisa.
[2] Vidi dok. br. 90.

Držite na umu da ste za rješavanje svih vojnih pitanja na vašem terenu kompetentni jedino vi i da o tomu nitko nema prava da odlučuje osim vas (slučaj sušačke jedinice).[3]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar Komandant

BR. 111

SAOPĆENJE PARTIZANSKE IZVJEŠTAJNE SLUŽBE KOTARA KORENICA OD 29 PROSINCA 1941 GOD. O BORBI PROTIV TALIJANA U BJELOM POLJU

DOMAĆE VIJESTI:

Jučer poslije podne krenulo je 15 Talijana sa saonicama i vrećama u Bjelo Polje sa namjerom da ponove pljačku kod naših ljudi. Kako smo mi ovo očekivali, to smo poslali u to selo jedan naš odred kao zaštitu sela, i tako je došlo do žestoke borbe, koja je trajala kraće vrijeme. U ovoj borbi poginula su 3 Talijana, 4 su teško ranjena, dok ih je 8 zarobljeno, među njima i 2 oficira. Tom prilikom zarobljen je 1 puškomitraljez, 12 karabina, 3 pištolja i 2 bombe. Istoga dana uveče u 11 sati neprijatelj je došao sa oko 80 vojnika i pokušao je sa iznenadnim napadajem. Naši su borbu brzo prihvatili i rezultat je bio: 12 Talijana mrtvih, nekoliko ranjenih i 16 zarobljeno. U ovoj drugoj borbi jedan je oficir poginuo a jednog smo zarobili. Od plijena smo uhvatili 2 puškomitraljeza, preko 40 karabina, mnoštvo

[3] Odnosi se na Sušačku četu koja je formirana početkom kolovoza 1941 god. na planini Tuhobiću. Komandir čete bio je Moša Albahari (strijeljan od Talijana studenog 1942 godine). Početkom studenog 1941 god. Sušačka četa sjedinila se s Kastavskom četom i narasla na oko 120 boraca. 12 studenog, rano u zoru, oko 2000 Talijana napalo je četu na Tuhobiću. Iako iznenađena, četa je ubila u borbi oko 99 talijanskih vojnika i veći broj ranila. U borbi je ranjen komandir čete, a politički komesar Franjo Cvetan raspustio je četu, s tim da se partizani kasnije vrate na poziv Partije. Ova odluka bila je nepravilna, bez obzira na teškoće u kojima se nalazila četa. Koncem prosinca 1941 god. partizani Sušačke čete počeli su se ponovo okupljati.

[1] Preštampano iz dnevnih vijesti za 29 prosinac 1941 god. kojima je Kotarski komitet KPH Korenica obavještavao partizane i narodne mase o vojno-političkoj situaciji u našoj zemlji i inozemstvu. Redakcija je uzela samo dio koji govori o borbama u Hrvatskoj.

municije i ostalog ratnog materijala. Zarobljena su i tri para teških konja sa saonicama. **Na našoj strani nije bilo ni mrtvih ni ranjenih.**

Neka sva sela kojima smo se obratili za coklje i krplje[2] sa istima što više požure, jer su nam iste jako nužne.

Agencija »Grm«[3] Komanda štaba

BR. 112

SAOPĆENJE GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 30 PROSINCA 1941 GOD. ŠTABOVIMA ODREDA O PRIPREMANJU POTREBNIH PODATAKA ZA REFERIRANJE NA SAVJETOVANJU U GLAVNOM ŠTABU[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE
Br. 34/41
30. XII. 1941 god.

DRUGU ĆANICI OPAČIĆU, VLADI ĆETKOVIĆU, VELJKU KOVAČEVIĆU, TE KOMANDANTIMA I KOMESARIMA LIČKE GRUPE PARTIZ. ODREDA, KORDUNAŠKOG PARTIZ. ODREDA I PRIMORSKO-GORANSKOG ODREDA

Na dan 30. I. 1942 god. održati će se pri ovom G. Š. H. savjetovanje, na koje se pozivaju svi članovi G. Š. H., komandant i komesar Ličke G. P. O., komandant i komesar K. P. O. i komandant i komesar P-G. P. O. Napominje se da je obvezatan dolazak i komesara.

Predmet će savjetovanja biti pretresanje toka izvršavanja i iskustva iz operativnog plana postavljenog na savjetovanju G. Š. H., zatim stvaranje novog plana.

---

[2] Cokljama se nazivaju naglavci od čarapa podšiveni gumom ili kožom, a krpljama naprave od drveta, koje se privežu za noge da se ne upada u snijeg.

[3] Proizvoljan naziv — dat po tome što se radioaparat nalazio u šumi kod sela Krbavice.

[1] Redakcija posjeduje primjerak naređenja koji je umnožen na šapirografu.

U tu su svrhu komandanti i komesari dužni pripraviti referate o ovim pitanjima:

1) Stanje vojne organizacije. Jedinice. Oružanje. Kvalitet jedinica.

2) Stanje mobilizacije. Rad mobiliziranih jedinica. Njihov kvalitet. Izgledi daljnje mobilizacije i približan cjelokupni broj koji se može mobilizirati.

3) Kvalitet komandnog sastava i njihov rad. Broj aktivnih oficira — rezervnih oficira, aktivnih podoficira na oficirskoj dužnosti. Broj novouzdignutih komandira koji nisu služili vojsku i njihov kvalitet.

4) Teoretsko i praktično školovanje jedinica i komandnog sastava (kursevi, vježba). Način školovanja. Održani kursevi.

5) Karakter operacija (koliko su rađene po planu, sabotaža, diverzija).

6) Štabovi, njihov sastav i funkcioniranje.

7) Veze.

8) Oslobođeni teritorij (slobodan, poluslobodan, kontroliran i teren operacija) sa skicama na pauspapiru.

9) Pregled neprijateljskih položaja i garnizona s podacima i skicama.

10) Borbenost kod pojedinih skupina neprijatelja (Talijani, ustaše, domobrani, žandari).

11) Moguće operacije s obzirom na zimu. Zimska priprema.

12) Ishrana i izgledi za proljeće.

13) Odjeća i obuća.

14) Obavještajna služba i rad neprijatelja među nama.

15) Blagajnički izvještaj, približni obračun i proračun.

16) Pregled nacionalnog i socijalnog sastava partizanskih odreda. Politička pripadnost. (Kako partizana, tako i komandnih sastava).

17) Pregled uslova pod kojima je vršena mobilizacija (strah od ubijanja i paljenja, bježanje pred policijom i žandarima, uspješno djelovanje odreda u blizini, odazivanje pozivu, samoinicijativa itd.). (U kratkom pregledu).

18) Poznavanje linije borbe sa strane partizana, sa strane naroda u oslobođenom, poluoslobođenom, kontroliranom području, te području operacija. Odnos naroda prema borbi, prema okupatoru i njegovim slugama u tim područjima.

19) Kakve su teškoće stavljane sa strane partizana za prelaz na jači vojnički duh i veću mobilnost u partizanskim organizacijama.

20) Koliki je procenat omladine u partizanima i kakvom se pokazuje u borbi.

21) Rad partizanskih organizacija na stvaranju N. O. F.

22) Rad političkih komesara u partizanskim organizacijama: a) politički (linija borbe, konkretni problemi borbe, raskrinkavanje neprijatelja i njegovih manevara itd.), b) kulturni (pismenost, podizanje kulturnog nivoa itd.), c) zabavni.

Komandant će K. P. O. dostaviti odmah primjerak ovog poziva drugu Ćanici Opačiću.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

U otsutnosti komandanta
za Štab **V. Katić**[2]
pol. komesar

BR. 113

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ BR. 3 PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 30 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJAMA BATALJONA

ŠTAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAROD. OSLOBOD. PART. ODREDA
Broj: 12/1941
30 decembra 1941

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ BROJ 3

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Akcije I bataljona »Marka Trbovića«

Partizanski vod u B7[1] uhvatio je 14. XII ustašu Stjepana Kapojtića i osudio ga na smrt te strijeljao. Isti je došao u B7, prema vlastitom priznanju, špijunirati u ustašku korist. Poznat je radi svoga pljačkanja u Moravicama. Priznao je svoja zlodjela, među njima — koga je odvodio, te da je igrao zaista sramnu ulogu.

Isti partizanski vod zaustavio je i zaplijenio transport goveda dne 24. XII, koja su bila kupljena na ogulinskom sajmu za talijansku vojsku na Sušaku. Zaplijenjeno je 12 kom. goveda. Goveda su zaklana i meso konzervirano kao rezerva. Gonič je zadržan, te je u

[2] Vladimir Bakarić

[1] Gomirje

4 dana pokušao da bježi 3 puta. Kad je posljednji puta, u noći, pokušao da pobjegne, bio je uhvaćen i strijeljan.

Dne 25. XII prešlo je 7 domobranskih vojnika u II četu I batalj. u A7.[2] Svi su po narodnosti Hrvati, po činu redovi. Trojica od njih su došla sa oružjem i spremom, a ostala četvorica u uniformama bez oružja.

Dne 27. XII je ista četa organizirala prebacivanje veće količine soli u oslobođeni teritorij, koji je radi blokade ostao bez te živežne namirnice. Srpski seljaci iz oslobođenog teritorija nosili su im u susret u zamjenu hranu. Pri sastanku primoraca i srpskih seljaka došlo je do bratimljenja i oduševljenih uzajamnih pozdrava. Akcija je bila od velike materijalne koristi kako za oslobođeni teritorij tako i za primorske partizane.

Dne 24. XII jedan partizanski vod u C1[3] izvršio je strijeljanje bandita Milanka Čupurdije koga je NOO osudio radi pljačke i krađe na smrt. Strijeljanje je bilo izvršeno pred velikom masom naroda i pred ženom iz Jezerana, Hrvaticom, koju je opljačkao i kojoj su partizani vratili sve odnesene stvari. Isti je pljačkao u ime partizana, lično se osvećivao u ime partizana, te lažnim vijestima htio pokolebati povjerenje ovdašnjeg naroda u neke rukovodeće drugove Hrvate koji su, navodno, pustili iz ruku poznatog ogulinskog ustašu i krvoloka zato jer je bio Hrvat. Narod je odobrio presudu NOO, a zastrašujući primjer kako narodna vlast kažnjava slične stvari je opomena svima onima koji se bave u mislima istim djelima.

Dne 28. XII partizanski vod iz C2[4] izvršio je akciju na pilani u Jasenku i zaplijenio 100 m remenja, koji ćemo upotrebiti za đonove.

Iste noći zaustavljen je na cesti Ogulin—Jasenak transport kola, te zaplijenjeno 4.600 kom. cigareta i određena količina šibica namijenjena za domobransku vojsku u Jasenku.

Na cesti B5—C2[5] nalaze se stalne patrole i zasjede koje kontroliraju promet na toj cesti i ulazak u oslobođeni teritorij.

Većih akcija nije bilo, jer neke čete izgrađuju nove logore, vrše usiljeno skupljanje i rekviriranje hrane za zimsku rezervu, te radi snijega, jer još nemaju na raspolaganju veće količine skija, te učenje skijanja za brži pokret i borbu na skijama nije završeno.

Akcije II batalj. »Matije Gubca«

Dne 17. XII postavljen je eksploziv na prugu Lokve—Fužine. Eksplodirala je, nažalost, samo kapsla, jer je dinamit bio mokar.

---

[2] Ledenice
[3] Drežnica
[4] Jasenak
[5] Ogulin — Jasenak

Povodom toga bilo je u Lokvama uhapšeno nekoliko drugova, koje su karabinjeri strašno mučili. Akciju je izvršila partiz. jedinica iz A8.[6]

Dne 21. XII postavila je ista jedinica eksploziv na pruzi Fužine—Lokve (kod fužinskog mosta). Eksplozijom je izbačena iz tračnica ralica, te stroj teretnog vlaka koji je polazio iz Lokava u pravcu Fužina. Ralica je bačena na stranu, a stroj je podpuno uništen. Promet je bio obustavljen 18 sati. Materijalna šteta je nepoznata. Odmah poslije eksplozije talijanska patrola otvorila je vatru na partizane koji su izvršili akciju. Jedna druga patrola od 30 ljudi, koja je pritekla talijanskim vojnicima u pomoć, krenula je tragom u snijegu za partizanima, koji su se sklonuli u jednu baraku izvan sela i tamo naložili vatru. Kad su Talijani otvorili mitraljesku i puščanu vatru na baraku, a partizani primijetili da su opkoljeni, odgovorili su vatrom i probili se iz barake putem logora bez gubitaka. Talijani su baraku zapalili. Na strani neprijatelja je bio jedan oficir mrtav, jedan narednik i 5 vojnika.

U logoru su bile preduzete sve mjere opreza, te je tako drugi dan oko 11 sati do podne jedna patrola izvijestila da se približuje jedna četa Talijana u pravcu logora i to tragom po snijegu od spaljene barake. Cijela jedinica se razvila u strijelce, zauzela položaj i čekala dolazak neprijatelja. O tome je bila obaviještena partizanska četa u A6[7] te poslala kao pomoć 6 drugova koji su stigli na vrijeme. Par minuta prije negoli je neprijatelj došao na mjesto gdje je bila postavljena zasjeda prišao je jedan od partizana puškomitraljescu sa riječima da je naređeno povlačenje, na što se puškomitraljezac i jedna desetina povukla bez naređenja, počela da bježi i tako ostavila zasjedu bez automatskog oružja. (Kako nam javlja komanda jedinice, nije im uspjelo još ustanoviti koji je partizan naredio odstupanje.) Mitraljezac je za svoj postupak bio kažnjen. U borbi do koje je ipak došlo bio je lakše ranjen jedan partizan. Gubitci neprijatelja su nepoznati.

Dne 19 ov. mj. je jedna grupa partizana iz A6[8] pokušala da postavi eksploziv na prugu, ali radi strašne sniježne vijavice nije joj to uspjelo. Grupa se vratila, nakon trodnevnog putovanja po snijegu, bez uspjeha u logor.

Ista jedinica zaplijenila je jedno državno govedo i jednu junicu uz odobrenje vlasnika.

U međuvremenu nismo primili n kakav izvještaj od komandanta II bat. koji je otišao u A2[9] da reorganizira i prikupi partizane zajedno sa operativ. oficirom ovog štaba, iako je tome već više od 10

---

[6] Lič
[7] Bribir
[8] Bribir
[9] Sušak

dana. Isto tako nemamo podataka o logoru u B2[10]. Komandant odreda drug Veljko[11] otišao je u B3[12] radi akcije o kojoj smo vam pisali prošli puta i on će nastaviti prema B2[13] da pronađe i uspostavi vezu sa ondašnjim logorom.

Aktivnost II bat., a naročito čete u A6[14], nije zadovoljavajuća. Iako se mora priznati da imadu teškoća sa nabavkom hrane, njihova je situacija što se tiče zimskih uslova (mali ili nikakov snijeg) najbolja. Iako je njihovo brojno stanje podpuno i naoružanje dosta dobro, osjeća se da sa velikim teškoćama prelaze sa diverzionih akcija na zasjede i otvorene sukobe sa Talijanima.

Posljednjih dana nesretnim slučajem teže je ranjen u želudac komesar I bat. Uspjelo nam je nakon 3 dana dobiti liječničku pomoć od doktora iz C4[15]. Ovaj slučaj pokazuje kako je prekerna[16] potreba za liječnikom u našem odredu.

U vašem pismu od 27. XII. br. 31[17] pišete nam da smo vas drugačije obavijestili o likvidaciji Ilije Vergaša negoli je u stvari bilo. Mi se čudimo da je drug Slavko[18] mogao dati drugačiju informaciju jer je on od nas čuo kako se stvar odigrala. Osim toga, nas je naš oficir za vezu, koji vas je posjetio, informirao da vam je i on govorio opširno o tom slučaju. Slučaj je bio slijedeći: Kad smo primili Bilten br. 6 i pročitali o zlodjelima Vergaša, odmah su drugovi upozorili da se na ovom teritoriju nalazi neki Vergaš, lugar, bivši četnik, koji je po svom dolasku ovamo demoralizirao narod raznim glasinama. Odmah je bilo izdano naređenje da se uhapsi, i čim je bio doveden, ja sam ga preslušao. U njegovim dokumentima je bilo napadno mnogo raznih propusnica talijanskih i ustaških vlasti, zatim potvrda o primitku određene sume novaca poslanih od države iz Banja Luke, nadalje potvrda o prekrštenju itd. Ipak se iz preslušanja nije moglo točno ustanoviti o kome se radi, jer je on tvrdio da imade nekoliko Ilija Vergaša na Kordunu. Mi smo radi toga odlučili da vam napišemo ili da ga sprovedemo k vama da vi izvršite daljnju istragu. To smo i njemu saopćili, sa njime postupili najpristojnije dok se ne uspostavi o kome se radi.

Isti je, preko sveg našeg osiguranja da mu se neće ništa dogoditi ako nije kriv, pokušao drugo jutro da pobjegne iz naših ruku. Radi toga kao i radi straha koji je pokazivao kad smo mu saopćili

---

[10] Delnice
[11] Veljko Kovačević
[12] Moravice
[13] Delnice
[14] Bribir
[15] Brinje
[16] Prijeka
[17] Vidi dok. br. 102.
[18] Narodni heroj Ivo Marinković

da ćemo ga predati vama (»Ja znam da neću izvući živu glavu« govorio je on) osudili na smrt i strijeljanje. Ovo je detaljan izvještaj o tom slučaju. Javite nam da li je potrebno da se ubuduće o tim stvarima tako opširno piše.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant otsutan

Polit. komesar
Mijo Vuletić[19]

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 30 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU U HRVATSKOM PRIMORJU[1]

ŠTAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAROD. OSLOB. PART. ODREDA

Broj: 13/1941.
Dne 30. decembra 1941

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Primili smo vaše pismo od 27. XII. o. g. broj 31 komandantu Primorsko-goranskog partiz. odreda[2]. Očekujemo dolazak operativnog oficira G. Š. kako bismo sa njime lično mogli pretresti sva pitanja u vezi sa borbom i organizacijom našeg Odreda, te postavili zadatke i opći plan borbe Primorcima i Goranima, kako je to već postavljeno Kordunašima i Ličanima.

Naš kurir koga ste uputili u Drežnicu, i o kome, kako javljate, niste imali obavještenja preko 10 dana, stigao je od vas za 5 dana puta, kako vam je to u svome pismu drug komandant objasnio. Vjerojatno je već stigao u međuvremenu do vas sa našim izvještajem broj 2[3], te komesarskim izvještajem[4].

O slučaju Ilije Vergaša pišemo vam u operativnom izvještaju.

---

[19] Ivo Vejvoda

[1] Redakcija posjeduje kopiju izvještaja
[2] Vidi dok. br. 102.
[3] Vidi dok. br. 69.
[4] Vidi dok. br. 79.

Primili smo pošiljku novca od 10.000 Kn u redu i upotrebiti ćemo istu prema potrebama.

O vašoj napomeni o promjeni u vezi sa komesarom, javljam vam da je sastav ovoga štaba ostao od svoga imenovanja iz Zagreba nepromijenjen do sada, tj. komandant drug Veljko Kovačević, polit. komesar drug Mijo Vuletić, operativni oficir drug Tomo Strižić. U slučaju da drug komandant imade nekih primjedaba u vezi sa tim sastavom, on će vam to naknadno javiti kad se vrati u štab.

Pitate nas kako stoji stvar sa Primorcima i da li smo uspostavili vezu s nj.ma. Čudi nas da pitate za tu vezu, jer ista nije u posljednje vrijeme bila uopće prekinuta sa Primorcima, nego samo sa četom u A2[5]. Inače su naše veze sa drugim logorima stalne i redovite. Mi smo vas obavijestili o teškoćama ishrane pr.morskih logora, ali smo uvijek dodavali da ćemo nastojati svima silama vlastitim snagama riješiti to pitanje. Mi smo vas na to upozorili samo zato da biste bili informirani u toj stvari i računali sa eventualnošću preseljenja u druge krajeve, ako nikako ne bi bilo moguće to pitanje riješiti. Informacije koje ste vi dobivali o navodnim preseljenjima jedinica od privatnih i neslužbenih lica nisu odgovarale istini, niti je do danas i jedan partizan iz Primorja bio preseljen u neki drugi kraj, a nadamo se da neće ni biti. U Primorju kao čisto hrvatskom kraju prolazi mobilizacija partizana i pozadine za nj hovu pomoć vrlo dobro. Dokaz za to je ne samo brojno stanje partizanskih četa u Primorju, već i dolazak domobranaca, te ljudi koje do pred kratko vrijeme ne bismo mogli označiti niti kao naše prijatelje. Tamo gdje se partizan nije mogao pojaviti u selu, danas dolazi slobodno sa puškom i nalazi svuda otvorena vrata.

O sukobu domobranaca u Delnicama nema do danas nikakovih podataka. Čim iste dobijemo, odmah ćemo vas obavijestiti.

Niti ovaj put nismo u stanju poslati vam sastave štabova, jer je drug komandant na putu gdje će organizirati štab II bat., dok je u I. batalj. situacija poslije ranjavanja druga komesara također izmijenjena.

Isto tako ne možemo vam još ovaj put poslati izvještaj prema naredbi br. 2[6], jer nismo prikupili sve podatke od određenih jedinica.

Mi smo vam već javili da smo, već ima tome dosta dugo, izdali naređenja određenim jedinicama o pripremama za zimske operacije. Neke jedinice sakupile su već određeni broj skija, još potpuno nedovoljan za kretanje većih snaga po snijegu. U oslobođenom teritoriju mobilizirali smo stolare i kovače za izgradnju skija i isti su nam obećali napraviti u skoro vrijeme 50 pari skija. Bijele plašteve

---

[5] Sušak

[6] Vidi dok. br. 60.

smo dali izrađivati iz zaplijenjenog platna, ali stvar zapinje radi pomanjkanja konca, koji nastojimo pribaviti preko Primorja.

Štab smo ustanovili u C1[7], o čemu smo vas već obavijestili. Odavde ćemo imati najbolju vezu sa vama, a nastojaćemo da i veza sa našim jedinicama po čitavom teritoriju ne bude slabija. Ja sam ostao ovdje radi njegove organizacije, pa i iz toga razloga nije moguće poslati vam iscrpnije izvještaje. Ostali članovi štaba nalaze se na terenu. Sa organizacijom obavještajne službe ide sporo, jer je drug Ratko, koji je određen za taj posao, teško bolestan, a drugovi koji su nam trebali stići kao pomoć iz Zagreba oko Božića, kako nam je to bilo obećano, nisu stigli.

Kako nam je radi vrlo teških prilika u svim mjestima uz prugu i u Primorju teško održavati redovitu vezu sa Zagrebom, javite nam da li bismo mogli koristiti vaše veze tako da bismo korespondenciju za Zagreb slali preko vas. To je za nas vrlo važno pitanje, jer drugovi iz Zagreba traže bezuvjetno redovite veze, a nama to nekada, radi gore navedenih razloga, nije moguće održati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
Mijo Vuletić

BR. 115

INFORMATIVNI IZVJEŠTAJ BR. 3 PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 30 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O STANJU I AKTIVNOSTI NEPRIJATELJSKIH POSADA U GORSKOM KOTARU I PRIMORJU

ŠTAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAROD. OSLOB. PART. ODREDA

Broj: 14/1941
Dne 30 decembra 1941

INFORMATIVNI IZVJEŠTAJ BROJ 3

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Poslije napadaja na talijansku posadu na pilani u Brezama, Talijani su se povukli u Ledenice, u neposrednu blizinu morske obale, gdje su povećali posadu. Sa pilane je odneseno remenje, a i sam

[7] Drežnica

vlasnik Talijan Bartoleti, koji nam je nudio novac da mu pustimo slobodan izvoz, otišao je. Sada se čitava cesta rudolfinska od Jasenka —Ledenica nalazi u našim rukama. Posada u Ledenicama broji 250 vojnika i 27 hrvatskih žandara, od kojih su 3 aktivna a ostali iz rezerve. U tom je mjestu neprijatelj zabarikadirao svoje stanbene prostorije, prekopao cestu na jednom mjestu kod Ledenica i t. sl. U Jasenku jačina posade je 80 hrvatskih vojnika i 20 žandara. Oni su se također ušančili oko zgrade, iskopali rovove, zabarikadirali prozore i postavili mitraljeze.

Slične mjere poduzeli su Talijani u Novom gdje su čak postavili i žičane prepreke, nadalje u Ogulinu oko kojega je izgrađen sistem poljskih utvrda, rovova, mitraljeskih gnijezda kao što i u Brinju. U Ogulinu se jačina talijanske posade kreće naizmjenice od 500 —1000, dok ih u Brinju imade od 150—200.

Isto tako, neposredno poslije napada na Breze, povukli su Talijani svoju posadu, prema dobivenim informacijama, i iz Krivog Puta. Jedino mjesto u kom se do danas nalazi talijanska posada i to od prilike 50—100 ljudi je Mrkopalj, mjesto podalje od pruge i morske obale. Inače se još u nekim mjestima nalaze žandarmerijske postaje i to u nekim rezervnih žandara. (Alan, posada sa 32 puške i Krivi Put, brojno stanje nije nam za sada poznato).

U čitavom teritoriju nama dodijeljenom ima simptoma i dokaza kolebanja u neprijateljskim redovima. Tako nas jedan žandar snabdijeva municijom i obećava veću pomoć; veća skupina istarskih vojnika u talijanskoj vojsci sa svojim podoficirima traži vezu sa nama; rezervni žandari, postavljeni od ustaške vlade kao neka civilna zaštita sela od partizana, sarađuju sa nama i pokazuju mogućnost njihovog razoružavanja; te, konačno, dolazak domobranaca u naše redove. Mi nastojimo, dakako, sve to iskoristiti opominjući drugove na opreznost, budnost i mogućnost provokacije.

Prema neslužbenim informacijama kurira koji je došao danas iz Primorja (drugovi iz onog kraja su zaboravili da to unesu u izvještaj) strijeljali su Talijani u Crikvenici popularnog primorskog doktora Ivu Sobola, nekada jugoslavenske orijentacije a danas našeg prijatelja i simpatizera, koji je u nekoliko navrata pomagao partizanima, te još 5-cu ljudi, čija imena još ne znamo i o čemu ćemo vas naknadno obavijestiti. Prema toj istoj informaciji, njegov brat dr. medicine traži posl je tog slučaja vezu sa nama, i dođe li zaista, pitanje liječnika kod nas bi bilo riješeno.

Isto tako u Fužinama i u Liču uhapsili su Talijani 15 drugova, izvršili mnogo premetačina poslije akcije na pruzi. U Fužine je došlo kao pojačanje žandarmeriji 12 žandara i 4 ustaše.

U Brinje je stigao već, poslije one naše informacije o situaciji u onom kraju, novi odgovorni drug koji je odpočeo sa reorganizacijom i mobilizacijom partizana i to vrlo uspješno — prema pričanju

pr 3/I 42

[illegible]
Glav.štab Hrv.

Broj:14/1941
Dne 30 decembra 1.941.

[illegible]

[illegible] br.3.

[illegible] PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

[illegible]

Fotokopija dokumenta br. 115

drugova. Mi smo uspostavili već sa njima vezu i nastojaćemo da to bude veza stalna i sistematska, naročito u obavještavanju i mogućnosti provađanja zajedničkih akcija. Mi smo pozvali ovamo nekoliko drugova sa kojima ćemo se dogovoriti detaljno i konkretno o toj saradnji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
Mijo Vuletić[1]

BR. 116

SAOPĆENJE PARTIZANSKE IZVJEŠTAJNE SLUŽBE KOTARA KORENICA OD 30 PROSINCA 1941 GOD. O OPKOLJAVANJU NEPRIJATELJA U KORENICI[1]

DOMAĆE VIJESTI

Tokom jučerašnjeg dana vođene kroz cijeli dan borbe, koje su ispale katastrofalne za neprijatelja. Pored ranije javljenog plijena, zarobljeno je još 5 puškomitraljeza i dosta velika količina raznog ratnog materijala. Neprijatelj je imao osjetne gubitke u ljudstvu. Borbe su vođene u neposrednoj blizini samog mjesta Korenice, koja je potpuno opkoljena. O daljnjem toku borbe, koja još uvijek traje nesmanjenom žestinom, izvijestićemo naša sela u slijedećem izvještaju. Neka se održava u svim selima stanje stroge pripravnosti. Svako kretanje neprijatelja, kao i ostale važne novosti, potrebno je najhitnije dostavljati nam.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

AGENCIJA »GRM«

---

[1] Ivo Vejvoda

[1] Preštampano iz dnevnih vijesti za 30 prosinac 1941 godine.

BR. 117

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 31 PROSINCA 1941 GOD. O AKCIJAMA ODREDA

Kopija za Ćaću H.[1]

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOBOD. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Op. br. 2 41
31. XII. 1941 god.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ
I. LIČKA GRUPA PARTIZ. ODREDA

Od 13. o. m. nije stigao nikakav izvještaj. Uzroci su tomu, vjerojatno, pad kurira, koji je bio pridodijeljen ovome Štabu i, po svemu sudeći, upao u žandarmerijsku zasjedu (o tome se vodi istraga). Drugi je razlog veliki snijeg, koji sprečava upotrebljavanje do sada sigurnih puteva.

II. Kordunaški partiz. odred i Banijski partiz. odred.

Uslijedio je samo privremeni izvještaj Štaba K. P. O. i B. P. O. od 24. XII. 1941[2]. Detaljne izvještaje nema niti štab uslijed teških veza i stalnih borbi. S Banije nema uopće izvještaja.

Prema planu sastavljenom na savjetovanju G. Š. H. od 12. XII. 41. uslijedile su ove akcije:

IV je bataljon izveo razoružanje Vojnić-kolodvora i Utinje, te zarobio preko 100 karabina, 6 puškomitraljeza, obuće i odjeće, municije i živežnih namirnica.

I bataljon opsjeda Vojišnicu i Vojnić, a zarobio je 53 karabina, tri puškomitraljeza, 1 bacač mina s 4 mine, odjeće, obuće i municije.

II bataljon opsjeda Veljun i Perjasicu, te vrši pripreme za operacije predviđene u već spomenutom planu.

Talijanske su trupe ušle u Vojnić. IV je bataljon primio borbu s njima i ustašama, koja je počela 21 o. m. i trajala još 24. (daljnji podaci još nisu stigli). Neprijatelj broji oko 4.000 hiljade[3] ljudi s motorizacijom i konjicom. Pale i hapse stanovništvo. Nanijet će golemu štetu. Ni hrvatska sela nisu pošteđena od pljačke.

Podaci o zarobljenom oružju su približni, te komandant K. P. O. smatra da je zaplijenjena veća količina.

---

[1] Napomena je dopisana rukom, što znači da je ova kopija bila određena za Centralni komitet KPH.

[2] Vidi dok. br. 91.

[3] U originalu je suvišno otkucana ova riječ.

Neprijatelj je pokušao na terenu K. P. O. preći u ofanzivu. Neprijateljske su snage došle iz Zagreba preko Lasinje u snazi triju satnija i to: jedna dočasničke škole, jedna bojne i jedna taborna, opremljene bijelim kabanicama.

O toku operacija poslat ćemo detaljniji izvještaj čim primimo izvještaje štabova P. O.

III. Primorsko-goranski partiz. odred

I bataljon »Marka Trbovića«. Stalno se vrše zasjede na cesti Jasenak—Ogulin, koje osiguravaju oslobođeni teritorij i rastovaruju sve transporte tehničkog i ogrijevnog drveta za Talijane i ustaše.

8. XII je ubijen ustaša cestar iz sela Musulinskog Potoka, koji je u Ogulinu bacao ljude u jame i kod kojega je nađeno dosta napljačkane robe.

U noći između 12 i 13. XII došlo je do sukoba naše zasjede s navodnim ogulinskim »dobrovoljcima«, koji su išli uspostaviti vlast u Drežnici. Ubijeno je 9 vojnika, a ranjen 1 oficir i 30 vojnika. Ostali su se »dobrovoljci« razbježali. Naši nisu imali gubitke. Plijena nije bilo, ali je moralni uspjeh bio moralan[4]. Drugi je dan prošlo 500 Talijana u Jasenak, ali su se vratili uhapsivši jednog čovjeka.

Noću 15. XII napala je naša zasjeda 70 vojnika i žandara, koji su se vraćali iz Jasenka u Ogulin. Uspjeh nepoznat.

15. XII zaustavila je jedna jedinica I bataljona kola koja su išla iz Ogulina prema Jezeranama i Brinju. Uhapšen je jedan uniformirani ustaša, jedan u civilu, te jedan policajac. Ostalim je putnicima objašnjen cilj naše borbe. Ova su trojica uhapšenih strijeljana. Akcija je imala dobrog odjeka.

17. XII se privukla jedna četa partizana barakama talijanske posade u Brezama (oko 50 Talijana) i otvorila vatru na njih. U borbi je poginulo: dva talijanska oficira, jedan narednik i tri vojnika, a dva su ranjena. Partizani nisu imali gubitaka, a ni plijena.

U oslobođenom kraju organizirana je narodna straža, NOO, koji rješavaju pitanje snabdijevanja pučanstva živežnim namirnicama, naročito solju, dok traje blokada sa strane ustaša i Talijana.

II bataljon »Matije Gupca«. 6. XI je zarobio jedan partizanski vod u Hreljinu jednog karabinjera, jednog Talijana i jednog domobranca. Karabinjer i domobranac su likvidirani, dok su Talijana pustili. Talijani su iza toga došli u mjesto u snazi od 3.000 vojnika i proveli masovna hapšenja.

7. XI razoružana su dva talijanska financa, ali su pušteni na slobodu.

12. XI došlo je do pohoda talijanske okupatorske vojske na logor kod Sušaka. Procjenjuje se da je bilo dvije do 6.000 Talijana. Došlo je do borbe pred samim vratima logora, jer ni patrole ni straže

---

[4] Omaškom je napisano »moralan« umjesto »značajan«.

nisu neprijatelja primijetile. U logoru je bilo 120 ljudi s 50 pušaka i 8 puškomitraljeza. U borbi je poginulo 90 talijanskih vojnika, broj ranjenih nije poznat. Na našoj su strani poginula dvojica, a komandir čete ranjen. Naši su se povukli ostavivši u logoru spremu, dok su oružje spasili. Istog je dana palo u šake Talijanima tri partizana iz patrole, te su na Trsatu strijeljani. Ovaj je događaj pokolebao partizane, to tim više što su se mnogima smrznuli prsti da su im morali biti amputirani, jer su iznenada iz baraka istrčali goli i bosi. Komanda je logora na to pustila partizane kući na nekoliko dana. Štab P-G. P. O.[5] je osudio taj postupak i poslao čovjeka da ponovo okupi partizane.

17. XII napala je jedna partizanska patrola talijansku patrolu od 20 vojnika između Selca i Novog. Rezultat nepoznat.

Noću od 16 na 17. XII zaplijenila je grupa partizana na jednom državnom poduzeću 60 kg dinamita, 1.000 metara korde, dvije i po kutije kapsla, 30 kg pasulja i ostale hrane. U čitavoj je šahti prekinut posao, a većina je radnika prišla partizanima. Iste je noći porušeno više t. t. stupova između Novoga i Povila, te prekinut talijanski vojni telefon između Novog i Selca.

2. XII uhvaćen je na putu u Delnički logor partizanski kurir drug Franić, koji je strijeljan u Delnicama nakon junački izdržanog strašnog mučenja.

6. XII postavljen je eksploziv na željezničku prugu između Lokava i Fužina. Izbačena su iz tračnica tri vagona teretnog vlaka. Promet je stajao 16 sati.

7. XII zaustavljen je transport hrane koji je išao iz Triblja za Fužine, te je zaplijenjena veća količina hrane (600 kg brašna, 50 kg pasulja, 10 vreća zobi itd.).

8. XII postavljen je eksploziv na prugu između Delnica i Lokava. Iskočila su tri teretna vagona sa stražnjim dijelom lokomotive. Promet je stajao 14 sati.

10. XII je stavljen eksploziv na prugu između Lića i Drivenika. Iskočili iz tračnica stroj i dva teretna vagona. Promet je stajao 8 sati.

Kao odgovor na ove akcije provalila je talijanska vojska sa žandarima 11. XII u Lički logor[6]. Privukli su se neopaženo do pred sam logor. Partizani su prihvatili borbu, te je ubijen talijanski oficir, dva vojnika teže, a dva lakše ranjeni. Talijani su oteli iz logora dva revolvera, 50 kg dinamita i ostale spreme. Uz logor se nalazila kancelarija štaba P.-G. P. O., te je iz nje neprijatelj dobio dvije pisaće mašine, radio-aparat, sito za umnožavanje, dva hektografa, nešto papira i agendu[7] štaba. Nijedan član štaba se nije nalazio u logoru.

---

[5] Primorsko-goranski partizanski odred
[6] Logor sela Lić
[7] Materijal štaba, uglavnom propagandnog karaktera.

Jedna je grupa partizana prerezala Talijanima otstupnicu i napala ih, pri čemu su vojnici u strahu pobacali dosta spreme odnesene iz logora. Partizani nisu imali žrtava. Do provale je došlo izdajom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

U otsutnosti komandanta
za štab
(M. P.) V. Katić[8]
polit. komesar

BR. 118

PISMO POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 31 PROSINCA 1941 GOD. POLITIČKOM KOMESARU KORDUNAŠKOG ODREDA

GLAVNI ŠTAB
NAR. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
HRVATSKE

Br. 35/41
31. XII. 1941 god.

KOMESARU KORDUNAŠKOG PARTIZ. ODREDA

Primili smo vašu okružnicu od 21. XII. 1941, komesarijat br. 11[1]. Ona sadrži nekoliko krupnijih političkih pogrešaka, koje valja svakako što prije ispraviti.

I. U njoj nije jasno izražena linija borbe za nacionalno oslobođenje koju vode naši partizanski odredi. Ta nejasnoća nije, doduše, jasno izražena, ali slijedi iz stilizacije teksta. Na pr.: »... moramo ... objašnjavati svima i svugdje da je nemoguće sporazumjeti se sa neprijateljem ...« Tu je već šutke postavljeno pitanje mogućnosti ili nemogućnosti sporazuma s neprijateljem. Činjenica je, međutim, da je naš konačni cilj istjerati okupatora i uništiti njegove sluge. Iz te se perspektive ne može uopće postavljati pitanje mogućnosti ili nemogućnosti sporazumijevanja. Narodu i partizanima treba uvijek stoga tumačiti kako je okupator glavni krivac svih nevolja koje su ga zadesile, i kako se tih i sličnih nevolja može riješiti samo dosljednom borbom na našoj liniji. Ovakav tekst omogućuje različitim ko-

[8] Vladimir Bakarić

[1] Redakcija ne posjeduje ovu okružnicu.

lebljivim elementima da razvijaju suvišne diskusije o mogućnostima sporazuma i da tako podgrijavaju utjecaj okupatorovih agenata na partizane i narod. Da ovakva stilizacija nije sasvim slučajna svjedoči i redosljed nabrajanja neprijatelja: »Neprijatelj, ustaše, Talijani i Nijemci...« Ovakav obratni poredak svjedoči da je drug komesar pošao linijom nesvijesnog dijela naroda, koji tek na svojoj koži uči otkrivati glavnog neprijatelja, a da je manje pazio na to da narodu i partizanima ukazuje put borbe. Ove su na oko sitnice važne za stvaranje borbenog morala i za saživljavanje s linijom naše borbe. Da je drug komesar pošao pravilnim putem, bilo bi mu u okružnici mnogo lakše raskrinkati parole talijanskih agenata o navodnom prijateljstvu prema srpskom narodu. Ponavljam, iz referata se mora jasno vidjeti da je cilj naše borbe potpuno nacionalno oslobođenje, a da se ne smije dopustiti mogućnost nikome da ga tumači kao da je cilj možda samo sprečavanje terora.

II. Glavni je politički problem na području rada K. P. O. postizavanje bratstva i borbenog jedinstva Srba i Hrvata. Pred K. P. O. stoji danas kao osnovni zadatak privlačenje i mobiliziranje hrvatskih masa u borbu protiv okupatora i njegovih slugu. Do sada se opažala vrlo mala volja partizana da ozbiljno pristupe izvršavanju tog zadatka. Drug se komesar i u tom pogledu poveo za slabo svijesnim dijelom partizana i dopustio da mu se u referat uvuče sasvim suvišno srbovanje. Na pr.: »...jedina mogućnost da se održi srpski narod, da se održe i sačuvaju narodi...«, »...jer je neprijatelj od svojih namjera istrijebiti i uništiti srpski narod odustao...«. Umjesto toga je trebalo u referatu više govoriti o raspirivanju bratoubilačke borbe, i objasniti nužnost zajedničke borbe, a ne pogodovati nastojanju talijanskog okupatora da raspiri mržnju Srba prema Hrvatima. Baš ovom problemu uvlačenja hrvatskih masa u borbu trebat će drug komesar posvetiti najveću pažnju i najveće napore uložiti baš na suzbijanju nepovjerenja prema Hrvatima, koje je zauzelo preveliki zamah baš u K. P. O. Ovakav referat je suprotan tom osnovnom zadatku.

III. Uz ove dvije krupne pogreške, referat sadrži i niz sitnijih pogrešaka koje valja u budućnosti izbjegavati. Tako na pr. nisu teškoće, koje narod mora da podnese, one koje bacaju kolebljivce u naručje neprijatelja. Nije zatim razrađeno tko su zapravo kolebljivci, naročito ne u vezi s klasnom podjelom društva. Pitanje discipline također nije ispravno postavljeno, naročito ne pitanje njene dobrovoljnosti i nedobrovoljnosti. Mi naime ne mislimo u našim redovima održavati disciplinu samo na dobrovoljnosti, kako bi se to iz referata moglo zaključiti. Nije pitanje dobrovoljnosti discipline ono koje nas tako odlučno razlikuje od protunarodnih i nenarodnih vojski. Nije ispravno postavljena ni definicija nacije, jer je izostavljeno da je nacija historiska kategorija, pa je stoga i u izreci »narodi su nepobje-

divi« moguće iskopati momenat šovinizma. Naša borba nije narodnooslobodilačka stoga što u njoj sudjeluje čitav narod, nego zato što joj je cilj oslobođenje naroda, pa je stoga moguće ostvariti u toj borbi jedinstvo naroda (koji inače nije jedinstven). Nije točna niti konstatacija da je radnička klasa najmnogobrojnija klasa, a naročito ne kod nas.

Mislim da je pitanje tumačenja fašizma lakše i pristupačnije obraditi po govoru druga Staljina od 6. XI ove god., nego po definicijama, koje će razmjerno mali broj drugova potpuno shvatiti. Neispravno je Pavelićevu Hrvatsku naprosto označiti fašističkom državom. Ona je u prvom redu potlačena i porobljena zemlja po stranim okupatorima, a potom su ovi njome počeli vladati svojim metodama pomoću svojih marioneta. Stoga mi i ne stvaramo samo antifašistički front, nego front nacionalnog oslobođenja. Zato je ova karakteristika od osnovne važnosti.

Drug je komesar nadalje previše smion u karakterizacijama stanja na Istočnom frontu. On potcjenjuje snage fašizma, iako nema sumnje da ovome ne cvjetaju ruže i da doživljuje poraze.

Drug će komesar sve ove pogreške s malo više pažnje lako ubuduće izbjeći. U novoj mu godini želim mnogo uspjeha.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
V. Katić (M. P.)

BR. 119

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG OFICIRA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKE OD 31 PROSINCA 1941 GOD. POLITIČKOM KOMESARU GLAVNOG ŠTABA O PITANJIMA KOJA TREBA RIJEŠITI U PRIMORSKO-GORANSKOM NOP ODREDU

Selo Vukelić (Drežnica) 31. XII. 1941

Danas 31. XII u 12 sati u podne stigao sam u Štab Primorsko-goranskog part. odreda. Komandant se ne nalazi u Štabu već je otputovao 23. XII. 41 u Srpske Moravice, a otuda kreće za Primorje. Njegov se povratak ne očekuje i ja sutra 1. I. 1942 krećem na put za Primorje sa zadatkom da se nađem sa komandantom i riješimo pitanja postavljena po G. Š.

Momentano treba riješiti slijedeće: ovaj Štab Primorsko-goranskog part. odreda šalje redovite izvještaje kako G. Š.-u tako i Ćaći[1] i OK Karlovac. Ja sam čitao pismo Ćaće u kojemu se govori o prekidu redovite veze u mjesecima, tako da samo to po sebi govori o zastarjelosti toga i takvog stanovišta. Drug Slavko[2] iz OK traži sa svoje strane da mu štab šalje redovne izvještaje. Na ovo, druže Vlado[3], trebaš odgovoriti po prvom kuriru koji će ići iz G. Š.-a za G. P. O.[4] time da se G. P. O. osjeća odgovoran G. Š.-u.

Nadalje drugovi traže da svoje primjedbe i informacije o partijskom radu susjednoga OK šalju preko G. Š.; na ovo isto da odgovoriš.

Veza sa G. P. O. biti će otsada na slijedeći način.

Štab G. P. O. dati će svoje kurire preko Kapele do sela Klipe gdje će biti relejna stanica u kući Rode Klipa, kod pilane Đuro Pešut, otkuda će naši kuriri, tj. kuriri G. Š.-a, ostavljati i preuzimati poštu. Naš kurir dolaziti će preko Tobolića u Klipe. Ovo sam uspostavio na prolazu i nisam mogao temeljitije provjeriti, ali se može upotrebiti do daljnjega.

U Klipama, Kuniću i Veri organizuje se novi odred sa više jedinica. Ovo nije dovoljno pod našim rukovodstvom već djelo pojedinih partizana iz Tobolićkog i Plaškog voda. Postavlja se pitanje kojoj komandi će biti dodijeljen: da li Kordunaškom ili G. P. O. Njihova je želja da spadaju pod komandu G. P. O. navodeći lakoću veze sa tom komandom. Ja sumnjam u lakoću tih veza pošto ih dijeli Kapela. Ovo treba još ispitati. Za sada treba uspostaviti vezu sa tim novoorganizirajućim odredima kao pomoć i rukovodstvo, a pitanje kojoj će komandi pripasti riješit ćemo kasnije.

Operativni oficir G. Š.-a
M. Snagić (Seljo)[5]

---

[1] Centralnom komitetu KPH
[2] Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko
[3] Vladimir Bakarić
[4] Goranski partizanski odred
[5] Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo

BR. 120

UPUTSTVO CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 31 PROSINCA 1941 GOD. OKRUŽNOM KOMITETU KPH KARLOVAC ZA RAD KOMITETA I PARTIJSKIH ORGANIZACIJA[1]

OK-u. Dragi drugovi, primili smo vaše izvještaje. Iz njih se vidi sva slabost part. orga[2] na vašem području. Part. orge s takvim slabostima i pogreškama nisu dorasle onim velikim zadaćama narodno-oslobodilačke borbe, koje danas stoje pred cijelom Partijom i svima njenim članovima. Dovoljno je ukazati na izdajstva i kolebanja u Drežnici, na široko rasprostranjeno sektaštvo i nedisciplinu, na grupaške borbe u Sjeničaku, na težnju u nekim odredima da se živi na mirnoj nozi s okupatorima i na pljačkaške tendencije, na pogrešan odnos prema Hrvatima, pa da se uoči sva opasnost koja prijeti narodno-oslobodilačkoj borbi ako se te štetne pojave odlučno i brzo ne likvidiraju. Sve te pojave pokazuju da OK nije posvećivao dovoljno pažnje izgradnji part. orga u odredima i izvan njih, da nije učinio sve što je bilo potrebno da part. linija pređe u krv i meso svakog pojedinog člana i da naše part. orge svojim pravilnim radom prožmu sve odrede i civilno stanovništvo duhom narodno-oslobodilačke borbe, da part. orgama nije u dovoljnoj mjeri davao upute i pružao pomoć, da nije vodio odlučnu i dosljednu borbu za ostvarenje part. linije na svima sektorima rada, da nije u dovoljnoj mjeri kontrolirao djelovanje part. jedinica.

Pravilan je vaš plan borbe protiv spomenutih slabosti i skretanja s part. linije. Taj plan treba brzo i odlučno ostvariti. Ali, napominjemo da borbu protiv opasnog sektaškog skretanja treba kombinirati sa **širokom kampanjom objašnjavanja part. linije** i na konkretnim primjerima ukazivati na svu štetnost sektaštva. Treba već jednom izbiti iz glava naših drugova shvaćanje da se linija i taktika narodno-oslobodilačke borbe može određivati s uske kordunaške perspektive. U širokoj narodno-oslobodilačkoj borbi, koja ima svjetski karakter, komunisti se ne mogu ravnati prema raspoloženju jednog kraja. A ako u dotičnom kraju stvarno postoji sektaško raspoloženje i »ljevičarske« tendencije, onda su za to jedino odgovorni komunisti, koji su svojim pogrešnim djelovanjem narodu nametnuli takove tendencije, ili se protiv njih nisu borili gdje su se pojavile nezavisno od njihovog djelovanja.

Iz vašeg izvještaja i drugih obavještenja proizlazi da kod vas ne postoji pravilan odnos između partijskog i vojnog rukovodstva. Nedozvoljeno je, drugovi, da se rukovodstvo i part. orga na pogre-

---

[1] Original pisma je u rukopisu.
[2] Partijskih organizacija

šan način upliću u stvari vojnog karaktera. Kod vas part.[ijske] jedinice raspravljaju čak i o tome: da li da se izvrši ova ili ona naredba vojnog rukovodstva. Takve su stvari nedopustive. Vojna rukovodstva izdaju naredbu, a stvar je part. orga da pripreme odred za što bolje izvršavanje naredbi i da prednjače u samom izvršivanju. To ne znači da se part. jedinice i rukovodstva ne trebaju zanimati s pitanjima vojnog karaktera. Naprotiv, i part. rukovodstva i jedinice moraju biti aktivne po svima linijama. Jedinice diskutiraju i o vojnim stvarima, stavljaju prijedloge, ukazuju na nedostatke vojnih rukovodilaca i politkoma i kritiziraju njihove pogreške i propuste. Part. jedinice treba svoje prijedloge, kritiku itd. da dostave kotar. kom., odnosno OK-u, a ovi će sve to dostaviti sekretarima part.[ijskih] jedinica u štabovima. Jedinice u štabovima proučit će materijal, koji im je dostavljen partijskim putem, pa ako što od njega usvoje, to će štabovi provesti preko vojne linije, tj. preko komandira i politkoma.

Pravilna je vaša tvrdnja da rad politkoma u odredima nije zadovoljavajući. No vi ste pogriješili što ste odlučili da obrazujete komisiju za izradu plana i tema za rad politkoma. To ne spada u vaš djelokrug. Vi ste svoju kritiku rada politkoma i eventualne prijedloge part. jedinica za poboljšanje rada politkoma trebali dostaviti part. jedinici u Gl. Š. a ona bi naredila politkomu Gl. Š. da izradi plan, teme itd. za rad politkoma u nižim štabovima i odredima. Takav treba da bude odnos između part. i vojnog rukovodstva, a ne da se part. orge i part. rukovodstva direktno i mimo vojnog rukovodstva upliću u njegove kompetencije.

Ukazujemo još na neke pogrešne stvari. Pogrešno je stvaranje ženskih part[ijskih] jedinica (slučaj u S. M.[3]), žene treba svrstavati u jedinice zajedno s muškarcima. Smatramo da je preuranjeno formiranje izvršnog odbora N. O. F. za Kordun i Baniju, jer taj odbor ne bi mogao praktično djelovati i visio bi u zraku. Izgrađujte odbore po selima, općinama i kotarevima, postavite ih na noge i uputite u pravilan rad. A kasnije, kad stvar sazrije, moći će se pristupiti formiranju izvršnog odbora. Kod stvaranja Antifaš. fronta žena ne valja stvarati inicijativne odbore. Imenujte odbor A. F. Ž. za Kordun, pa preko njega provedite organizaciju antifaš. pokreta žena. Kad se to ostvari, moći će se taj imenovani odbor, ako će prilike dopuštati, zamijeniti odborom koji će se izabrati na sastanku predstavnica mjesnih odbora i organizacija.

»Partizan« treba da postane organ Gl. Š., a OK može pokrenuti drugi, partijski organ.

Formirajte KK za G. Kotar kako ste predložili.

Riješili smo pitanje Primorja. Uputili smo pismo OK-u i Št. za Primorje, u kome smo udarili po njihovim slabostima i istakli za-

[3] Srpske Moravice

daće koje stoje pred njima. O svim stvarima smo razgovarali s jednim predstavnikom OK-a za P.[4], kome smo dali i usmene upute...

U vezi s Primorjem ukazujemo još na jednu stvar. Za pozdraviti je marljivost druga Slavka[5] u obilaženju organizacija i logora. Ali ukazujemo na to da on nije dovoljno odlučan i samostalan u rješavanju pogrešaka i propusta na koje nalazi u svom obilaženju orga i logora. Kad je bio u primor. logoru, koji je preselio svoje sjedište izvan vaše teritorije, on je u njemu uočio mnoge pogreške i nedostatke. Poslije toga je bio u Novom i razgovarao s jednim odgovornim drugom, koji radi na Primorju po part. liniji. Ali mu on o tim stvarima ništa nije govorio. Tako se dogodilo da je dotični drug smatrao da se part. orge u tom logoru još uvijek nalaze pod kompetencijom vašeg OK-a, a vaš OK nije ništa poduzimao da se u tom logoru stvari poprave, jer je smatrao da on spada pod OK za Primorje. Putovanja i obilaženja ne smiju se svesti na prikupljanje podataka, nego treba na licu mjesta samostalno i odlučno rješavati sva pitanja i o tome obavještavati CK. Dakle, više samostalnosti i odlučnosti.

Ponovno naglašavamo da radu među Hrvatima posvetite najveću pažnju. Uporedo s tim radom treba odlučno suzbijati šovinističke, velikosrpske tendencije u odredima i van njih, koje ometaju zajedničku borbu Srba i Hrvata.

Potvrđujemo sve part. kazne koje spominjete u izvještaju. Zašto komisija nije dala prijedlog kazne za inžinjera? Da je to učinila, i to bi pitanje već bilo riješeno, a ovako zadajete suvišan posao i stvar se nepotrebno zavlači.

Punkt je u Karlovcu neophodan kao i što veći broj kanala za slanje ljudi. Riješite ta pitanja što prije.

Gl. Š. nam javlja da je provala u Ogulinu i da je pala ona javka o kojoj nam javljate da je dobra.

Nedozvoljeno je, drugovi, da OK dopušta da tako dugo nema veze s nama. Uspostavite tu vezu što prije, a do toga vremena održavajte vezu s nama preko G. Š.

Da se stvar s inžinjerom ne bi zavlačila, CK je, ne čekajući prijedlog komisije, donio odluku da se ing. isključi iz Partije zbog kukavičluka, niske partijnosti i traćenja part. imovine i da se uputi u odred kao običan vojnik. CK je tu odluku donio na osnovu istražnog materijala komisije. Mi smo tu odluku saopćili drugovima u Gorskom Kotaru, a drug Slavko treba također da je saopći inžinjeru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

31. XII-41. CK KPH

---

[4] Primorje
[5] Narodni heroj Ivo Marinković - Slavko

BR. 121

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 31 PROSINCA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O POLITIČKOM RADU U VOJSCI I NA TERENU

ŠTAB
PRIMORSKO-GORANSKOG
NAR. OSLOB. PART. ODREDA
Br. 15/1941
Dne 31 decembra 1941 g.

KOMESARSKI IZVJEŠTAJ BR. 2

GLAVNOM ŠTABU NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Primili smo vaše pismo br. 25/41[1] upravljeno komesarima grupa odreda i odreda sa kritikom dosadašnjeg komesarskog rada i sa uputama za daljnji rad polit. komesara u našim odredima. U našem prvom komesarskom izvještaju nastojali smo dati vam sliku komesarskog rada u našem Odredu na koji se također odnosi u današnjem momentu vaša karakteristika »da nije na onoj visini koju bi prema dosadašnjem razvoju borbe trebalo očekivati«.

Dokumenat smo pomno proučili i nastojat ćemo na temelju dosadašnjeg iskustva komesarskog rada u čitavoj zemlji povisiti nivo i važnost toga rada u našem Odredu upućujući komesare kako treba pravilno raditi i kako treba što prije ukloniti nedostatke koji tome stoje na putu.

Isto tako pitanje prelaza sa diverzionih akcija na više forme vojnih akcija je bolno kod nekih naših jedinica, jer je prelaz odviše nagao. Naime, neprijatelj je povukao sve svoje malobrojne straže i patrole (iste sada broje i do 100 ljudi i kreću se u blizini mjesta, gotovo i ne idu više u sela) i zato treba odmah očekivati veće okršaje. Slučaj koji se opet ponovio u Liču pri obrani logora, kad je mitraljezac sa desetinom ustupio panički bez naređenja, dokazuje ono o čemu smo vas već obavijestili u prvom izvještaju u slučaju napada na Breze, naime da je politička i moralna priprema boraca potpuno nedovoljna za teže borbe i nedovoljno konkretna za ispunjenje zadataka koji stoje neposredno pred našim jedinicama. Nastojat ćemo upravo u tom pogledu uprijeti sve naše sile da se ta si-

[1] Vidi dok. br. 93.

tuacija iz korjena promijeni i popravi pojačanjem političkog rada u Odredu, jer takva situacija ne samo da nam donosi vojničke neuspjehe nego i demoralise jedinice.

U našoj agitaciji, koja do sada još uvijek nije bila dovoljno intenzivna, nije bilo pogrješaka koje navađate kao loš primjer u vašem pismu: razrađivanjem apstraktnih tema dalekih od neposrednih zadataka naše borbe. Naprotiv nam je pogrješka sa crvenom zastavom pri zauzimanju vlasti u Drežnici dala povoda da našu agitaciju skinemo sa nebeskih visina i postavimo na zemlju. Jedna od najomiljenijih tema uz naše aktuelne polit. probleme su razgovori, čitanja i predavanja o SSSR. Ipak u pogledu političkog rada nije još mnogo toga učinjeno i mi ćemo prema vašem naređenju posvetiti više pažnje osnovnoj liniji naše borbe kao i borbi protiv mirnog logorovanja, u čemu je već ipak nastupio izvjesni preokret.

U pitanju organizacije i rada NOO, u oslobođenom teritoriju naročito, ne bi se moglo reći da su komesari shvaćali NOO kao pomoć rada komesara u narodu, nego upravo obratno: gurali, pomagali i upućivali NOO na rad među narodom. Tako do sada još nije bilo sjednice NOO na kojoj nije prisustvovao netko od komesara, pripremio materijal za sjednice, vodio prve sjednice i na taj način konkretno pokazivao i pomagao na organizaciji i učvršćenju te privremene vlasti. Partizani ukazuju pomoć NOO u vršenju izvršne vlasti, jer NOO do danas nije uspio organizirati svoju civilnu vlast. U vršenju dužnosti NOO ipak još veliki dio posla otpada na komesare dok NOO ne postane zaista onaj vodeći organ na mobilizaciji pozadine u korist narod.-oslob. borbe.

Štab odreda izdaje sada redovito radio-bilten »Primorsko-goranskog partizana« koji raspačavamo po čitavom teritoriju i samo nedostatak stroja za umnožavanje onemogućuje njegovo masovno raspačavanje. Ukoliko biste nas mogli pomoći sa kakvim hektografom ili strojem, bilo bi vrlo dobro.

Određeno je, naročito za oslobođeni teritorij, da se na svečani način, uz masovno sudjelovanje naroda, priredi dočekivanje »Godine pobjede 1942«. Pripremljena je velika priredba na kojoj će partizani istupati sa kulturnim programom, pjesmom, recitacijama i skečevima i na kojoj će novi partizani položiti zakletvu pod partizanskim zastavama. Parole priredbe su: »Živio Nar. oslob. front«, »Živjela jedinstvena borba srpskog i hrvatskog naroda«, »Smrt fašizmu — sloboda narodu«, »Živio SSSR«. Stigle su već delegacije Hrvata iz Primorja, domobranci koji su prešli posljednjih dana na našu stranu, te delegacije iz ostalih mjesta.

Mjesec siječanj, kao spomen Lenjinove smrti, te smrti Roze Luxemburg i Karla Liebknechta, biti će udarnim mjesecom u radu polit.

komesara na objašnjavanju osnovne linije naše borbe, te na usavršavanju rada naših polit. komesara. U tom pogledu organizirat ćemo natjecanje između pojedinih jedinica. U tom pogledu izdan je već i neki materijal kao pomoć komesarima u tom radu, među ostalim: Staljin: »Lenjin — planinski orao«, Gorki o Lenjinu, Staljinova zakletva nad Lenjinovim grobom, kao i članci o Lenjinu, Luxemburg i Liebknechtu.

U jedinicama ćemo organizirati kulturne komisije kojima će biti dužnost da u tome radu pomažu komesara prema uzoru takvih komisija u španjolskom ratu. One će se brinuti, u zajednici sa komesarom, da jedinica izrabi sve svoje slobodno vrijeme za što intenzivniji politički i kulturni rad. Osim toga i bibliotekari jedinica će ući u sklop tih komisija.

Bilo bi od velike koristi kada biste nam osigurali stalno dobivanje listova koje izdaju pojedine grupe odreda ili odredi kako bismo bili obaviješteni o njihovom radu i borbi i njihovom iskustvu. Mi smo već dva puta primili »Ličkog partizana«[2] privatnim putem. Osim toga pošaljite nam jednu brošuru »Revolucionarna vojska i revolucionarna vlada«.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant otsutan

Polit. komesar
Mijo Vuletić[3]

---

[2] »Lički partizan« bio je glasilo Štaba grupe NOP odreda za Liku. Najprije je izlazio mjesečno, a kasnije polumjesečno. Donosio je političke i vojničke članke, te reportaže, pjesme i vijesti o NOB. Odigrao je značajnu ulogu u mobiliziranju naroda Like u partizanske odrede, u učvršćivanju bratstva srpskog i hrvatskog naroda, te u raskrinkavanju četnika i drugih okupatorskih slugu. Umnožavan je na ciklostilu.

[3] Ivo Vejvoda

BR. 122

IZVJEŠTAJ KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 1 SIJEČNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O AKCIJAMA U DRUGOJ POLOVICI PROSINCA I NAMJERAMA KOMANDE[1]

KOMANDA PARTIZANSKOG ODREDA
NAC. OSL. POKRETA
KORDUNA I BANIJE
Op. br. 2 29-XII-41.

KOMANDANTU PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Prema operativnom planu izrađenom za sve bataljone ovog partizanskog odreda kao i za partizanski odred Banije, bataljoni su taj operativni plan izvršili [skoro] u cijelosti kako je zamišljen, a sastojao se od slijedećeg:

Uništiti sve saobraćajne veze kojim se neprijatelj služi i na istim pravcima postaviti stalne zasjede kojima ometati popravljanje cesta i pruga.

Postavljeni operativni plan nisu izvršili u cijelosti III bataljon, II bataljon (željeznička pruga) zbog pomanjkanja materijala, IV bataljon također ne u cijelosti. Operativni plan je izrađen 10-XII ov. g. i ostaje na snazi još do danas sa izvjesnim dopunama. Iz ovog operativnog plana izvršene su slijedeće operacije:

I bataljon: 16-XII zasjeda na cesti Vojnić—Vojnić kolodvor; plijen: 15 karabina, 1 puško-m. »Brno« i odjeće i obuće. 13-XII, bez odobrenja komandira čete, partizani Dušan Bajić, Ilija Vojnović i Sava Bakić, preobučeni u žensko odijelo, uputili su se u Vrnograč da izvrše atentat na krvoloka Zoru i tom prilikom uspjelo im je teško raniti pomenutog, oduzeti mu karabin, ali je drug Bakić poginuo, a Vojnović teško ranjen,[2] dok je Bajić uzeo zarobljeni karabin i vratio se u logor. Bajić je tom prilikom pokazao hladnokrvnost i odlučnost. 21-XII u 13 sati upućuje se jedno jače odjeljenje iz škole Vojišnice za Vojnić, čija je predhodnica 8 domobrana i jedan žandar; postavljena zasjeda, jako slaba, prihvatila je borbu i razoružala predhodnicu, dok se je glavnina povratila natrag u školu; zarobljeno je 9 karabina, 3 bombe, municije i ostale ratne spreme. Jedan sat kasnije izvršena je opsada same škole sa potrebnim osiguranjem. Odpočinje

[1] Dokumenat ima dva dijela. Drugi dio je pisan 1 siječnja 1942 godine. Pošto je veći dio dokumenta pisan 1941 god., Redakcija je čitav dokumenat uvrstila u ovu knjigu.

[2] Prema tvrđenju druga Dušana Bajića, poginuo je Vojnović, a teško ranjen Bakić. Oba su ostali na mjestu izvršenja akcije.

puškaranje s ciljem spriječiti svaki izlaz iz same zgrade; poginuo partizan Dušan Crnković iz odreda »Ključar«. 22-XII opsada traje i dalje. U 11 sati iz Vojnića prema školi kreće 36 domobrana sa 3 žandara, nose 3 pm. i 1 bacač mina. Na odstojanju od 500 m od samog Vojnića postavljeno osiguranje prema Vojniću otvara vatru na njih. Na znake u borbi prema mjestu kreću odredi »Jurga« i »Loskunja« te presijecaju odstupnicu neprijatelju. Borba je trajala do sumraka, kada su na juriš pohvatani. Plijen je bacač mina sa 6 mina, 2 pm., 25 karabina i ostalog ratnog materijala. 23-XII opsada škole i dalje traje. Vojnić demoralisan. Upućeno pismo kojim se traži predaja, ali u Vojnić dolazi 300 Talijana sa 8 tenkova, nešto poslije njih stiže i 350 ustaša, pitomaca raznih ustaških škola. Održava se konferencija oficira i slijedećeg jutra napuštaju Vojnić. Posada u Vojniću je popunjena ustašama. Nisu ni pokušali osloboditi školu. 24-XII opsada škole traje i dalje. U 16.30, na poziv na predaju, posada škole izlazi i predaje oružje; zarobljeno: 1 nadporučnik, vodnik žandarmerije i 36 domobrana. Plijen: 4 pm., 38 karabina, municije i ostalog ratnog materijala. Među zarobljenima bilo je 5 žandara koji su rukovali automatskim oružjem i stalno držali vatru. Oni su likvidirani. U zarobljeništvu zadržani nadporučnik i vodnik radi izmjene. Tražiću Grgu[3] i Marjanu,[4] jer prema vijestima Nada[5] je u Zagrebu strijeljana.

Opsada Vojnića se nastavlja, hranu im dovoze avionom. Otpočela opsada Krnjaka. Posada Krnjaka se također sastoji od ustaša. 29-XII stanje nepromijenjeno kod Vojnića; na teritoriju 4 čete I bataljona jedna kolona Talijana iz Vrginmosta pokušava prodrijeti do Vojnića; odbijena sa većim gubicima. 31-XII stanje nepromijenjeno, još dva pokušaja Talijana od Vrginmosta odbijena.

II bataljon: Izvršeno nekoliko manjih akcija, hvatanje domaćih izdajica i ustaša. 24-XII izvršeno je paljenje sedam ustaških kuća uz samu cestu Slunj—Veljun u Srpskom Blagaju, koje nisu dozvoljavale da se upotpuni opsada Veljuna. Od 16—21 XII 1 četa II bat. postavila je zasjedu, ali bez uspjeha zbog velikog snijega; opsada Veljuna je u toku. 25-XII kurir IV čete u Johovici razoružao ustašu. 1 četa blokira Perjasicu. 26-XII na cesti Kladuša—Bihać napadnuta je žandarmerijska patrola; plijen: 3 karabina, odjeće i obuće.

III bataljon: Komandant partizanskih odreda Hrvatske, po njegovom naređenju, prima direktno izvještaje od komandanta bataljona.

IV bataljon: 8. XII razoružana postaja žandarmerije u Pisarovini. Zarobljeno: 6 karabina, 1 revolver i ostalog ratnog materijala.

---

[3] Marijan Čavić

[4] Marija Pataki, upućena iz Zagreba sa Marijanom Čavićem na rad u Karlovac. Radila kao kurir i uhapšena na kolodvoru Karlovac sa materijalom koji je nosila iz Zagreba. Kasnije bila u logoru Jasenovac i Slavonska Požega gdje je ubijena.

[5] Narodni heroj Nada Dimić

Gubitci: 1 partizan poginuo. 10-XII zarobljen ustaša Janko Peraković iz Skakavca; odneseno: 1 karabin, 1 civilna puška. Napadnuta općina u Skakavcu; zarobljeno: 1 karabin, 1 civilna puška i 42.000 Kn. Od 16 pa do danas traju neprekidno u IV bat. borbe sa neprijateljem i to ustašama i Talijanima. Talijani prolaze kroz teritorij IV bat. jakim kolonama, sa motorizacijom i konjicom, i pljačkaju. U tim svojim pohodima nisu bila niti pošteđena hrvatska sela na lijevoj obali Kupe, kao Šišljavić, Kupčina, Gradac. Ustaše koji se nalaze na teritoriju IV bat. jesu ustaške vojne škole iz samoga Zagreba u jačini od oko 600, opremljeni sa 2 teška topa, 3 tankete i 2 bacača mina i velikim brojem automatskog oružja. 18-XII ujutro razoružan je Vojnić kolodvor; plijen: 59 karabina, 36 bombi, 30.000 Kn. i ostalog ratnog materijala i živežnih namirnica. 21-XII razoružana želj. stanica Utinja; plijen: 40 karabina, 2 pm., 13 mina; uništena sva postrojenja želj. stanice. 25-XII borbe se vode s ustašama na čitavom teritoriju IV bat., koje traju sve do danas. Detalje tih borbi poslaću naknadno.

Banija: Nemam nikakvih izvještaja; poslao sam specijalne kurire za sam štab Banije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar
otsutan

Komandant
Ivan Manola

Namjere i odluke

U vezi sa stanjem koje se može ustanoviti iz operativnog i informativnog izvještaja, odluke koje sam donio jesu slijedeće: Krnjak likvidirati i za to su poduzete mjere. Opsadu Vojnića umanjiti, jer mi prijeti opasnost da neprijatelj prodre preko Utinje i uništi i onaj dio između pruge i ceste Karlovac—Vojnić—Vrginmost. Oslobođene snage bacio sam u taj predio, što u isto vrijeme dozvoljava i IV bat. da pregrupiše svoje snage. §[6] četa I bat. je u stalnoj zasjedi neposredno [kod] samog Vrginmosta i vrši pritisak na njega, te tako vezuje snage za taj garnizon. Opsada Veljuna i Perjasice se nastavlja. Izviđanje Cetin Grada je u toku. Primišlje treba da je obsjednuto, ali o tome nemam izvještaja. Spremam pohod na bolnicu u Cazinu radi snabdijevanja sanitetskim materijalom. Prema izdatom naređenju, 31. između 11.30—12.30 izvršeni su prepadi na sve neprijateljske garnizone, jer se u to vrijeme čula pucnjava i detonacija iz raznih pravaca. Izvještaja još nisam primio.

Stanje u IV bat. je najteže. Pokušaj neprijatelja je očit, a ne poduzimam nikakvih jačih koncentracija, jer bih na taj način na-

[6] U originalu je omaškom otkucan znak § umjesto broja IV.

vukao veće snage neprijatelja na taj sektor i postojala bi mogućnost da mi nanesu teških gubitaka. Poslao sam tamo i 1 vod sa 40 karabina i 2 pm. radi koliko-toliko pojačanja. Stanje u IV bat. ne bi bilo u takvoj mjeri kritično da je komandant bat. u cijelosti izvršio operativni plan i da nije počinio taktičke greške razvijajući frontove i držeći se defanzivno. Kada je otpočela borba bio sam bolestan, te radi toga otišao komesar u IV bat. Veza s njima je vrlo česta i pomažem im naređenjima i savjetima. Ne mogu sam otići tamo jer bi tada Štab ostao bez ikoga, a operacije II i I bat. su u toku. Poslao sam naređenje Baniji da izvrši pritisak na samu Petrinju i Glinu i da na taj način pokušam svratiti pozornost neprijatelju na drugu stranu.

Radi ovakove situacije na mome sektoru, izvršenje općeg operativnog plana dogovorenog na savjetovanju u G. Š. H. jeste u zakašnjenju, i čim mi prilike dozvole da izvršim reorganizaciju II, I i IV bat., pristupiću izvršavanju rečenog plana, a po svoj prilici i naoružanje će mi dozvoliti da sa jačim snagama pristupim izvođenju tog plana.

1-I-1942

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komandant
Ivan Mancla

II

TALIJANSKI I USTAŠKO-DOMOBRANSKI DOKUMENTI

BR. 123

IZVJEŠTAJ OPERACIJSKOG ODJELJENJA PETOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 4 STUDENOG 1941 GOD. O AKCIJAMA PROTIV PARTIZANA U GORSKOM KOTARU

19 A — 8

KOMANDA V. ARMIJSKOG KORPUSA
OPERACIJSKO ODJELJENJE

Br. 8363 povelj. prot. Povjerljivo — V. P. 41, 4 novembra 1941-XX
Predmet: Petnaestodnevni izvještaj o situaciji (od 16—31—X)

Prilozi: br. 3

KOMANDI 2. ARMIJE — VOJNA POŠTA

. . .

2. — **Aktivnost jedinica.**

. . .

c) — **Operacije:**

Uprkos slabog vremena i stanja puteva, koji su zatvoreni za automobilski saobraćaj u najvišim zonama zbog snijega, nastavlja se akcija protiv ustanika-komunista, naročito aktivno od strane 1. brze divizije u zoni Debela Kosa—Perjasica[1] i od strane divizije »Lombardia« u zoni Lokve—Jasenak—Drežnica[2]. U sukobima sa ustanicima

---

[1] Na sektoru Debela Kosa—Perjasica nalazio se Prvi bataljon NOP odreda Korduna i Banije, protiv koga su Talijani poduzeli ofenzivu. Nisu vođene veće borbe; Talijani su samo vršili pljačke i palili sela.

[2] Na sektoru Lokve nalazila se Delnička četa bataljona »Matija Gubec«, a oko Jasenka jedinice Prvog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda, protiv kojih su Talijani 23 listopada 1941 god. otpočeli jaku ofenzivu usmjeravajući glavninu svojih snaga na Drežnicu. Tada su upali u Drežnicu, gdje su pohvatali u šumi i kod kuća oko 500—600 seljaka, od kojih su jedan dio poveli u internaciju, drugi dio strijeljali,

naše jedinice su pokazale da počinju bolje da se navikavaju na prilike sredine i na gerilu, i počinju bolje da koriste obavještajnu službu.

Bilo je moguće uhvatiti neke od ustanika, stvarnih učesnika u napadima na naše trupe i naročito aktivnih u komunističkom propagandnom i antiosovinskom radu. Takođe je vraćeno oružje koje je ranije oteto našim vojnicima i zaplijenjeno je oružje, sredstva za vezu, hrana itd. koji pripadaju ustanicima.

(M. P.)[3]

Divizijski general
Privremeni komandant arm. korpusa
M. P. Benedetto Fiorenzoli

BR. 124

RASPORED I BROJNO STANJE TALIJANSKIH JEDINICA U LICI, GORSKOM KOTARU I HRVATSKOM PRIMORJU KONCEM 1941 GODINE[1]

R A S P O R E D

talijanskih trupa po rodovima vojske na području grupe generala Lukića.

CRIKVENICA:	Commando Corpo D'Armata[2]
DELNICE:	Stožer Divizije Lombardije.
GOSPIĆ:	Stožer divizije RE.

a neke pustili kućama, pošto su ih premlatili u Ogulinskoj kuli. Za vrijeme ofenzive mnogo naroda je pobjegio u šume, tako da su partizanski odredi ojačali i početkom studenog ponovno oslobodili teritorij Drežnice i čitav niz sela u Primorju, od Bribira do blizu Senja.

[3] Okrugli pečat: Komanda Petog teritorijalnog armijskog korpusa Trst.

[1] Na originalu nema datuma
[2] Komanda Armijskog korpusa

PJEŠAŠTVO:

OTOČAC: 1 pukovnija
VRHOVINE: 1 pukov.
GRAČAC: 1 pukov.
GOSPIĆ: 1 pukov.
DELNICE: 1 pukov.
VRBOVSKO: 1 pukov.

PERUŠIĆ: 33. bat. C. C. N. N.[3]
BRINJE: 1 bat. (J. Baldo)
KRIŽPOLJE: 1 bat. C. C. N. N.
KARLOBAG: 2 bat.
LOKVE: 1 bataljon
CRIKVENICA: 2 batalj.
JASENAK: 1 bataljon

VRHOVINE: 1 vod fašista
BABINO POLJE: 1 vod
BRLOG: 1 vod
DABAR: 1 vod.
LEDENICE: 1 satnija
KARLOBAG: 2 satnije
STARI GRAD: 1 vod
KRUŠČICA: 1 vod
NOVI: 1 satnija
MEDAK: 1 satnija
LOVINAC: 1 vod
RIČICE: 1 vod
HRV. MORAVICE: 2 satnije
TROŠMARIJA: 1 vod
SEVERIN: 1 satnija
BROD NA KUPI: 1 vod.
JOSIPDOL: 1 satnija
VOJNOVAC: 1 vod
OŠTARIJE: 1 satnija

TOPNIŠTVO:

VRHOVINE: 1 pukov.
LOKVE: 1 pukovnija
KRALJEVICA: 1 pukov.

OTOČAC: 1 polu bat. top.

TURJANSKO: 1 vod
LOVINAC: 1 vod
GOSPIĆ: 1 satnija
FUŽINE: 2 satnije
VRATA: 1 satnija
SELCE: 3 satnije
TRIBALJ: 2 satnije

GRANIČARI:

VRHOVINE: 1 satnija
LIČKO LEŠĆE: 1 vod
RAMLJANI:
NOVALJA: 1 vod
MEDAK: 1 vod.

[3] Skraćenica za Camicie nere (crne košulje)

ALPINI:

VRHOVINE: 1 satnija
PAG: 1 satnija
HRELJIN: 1 satnija
LIČKE JESENICE: 1 satnija

CARABINIERI REALI:[4]

VRHOVINE: 1 vod
CRIKVENICA: 1 vod.
BROD NA KUPI: 1 vod
BABINO POLJE: 8.

PIONIRI:

SV. JURAJ: 1 satnija
SELCE: 1 satnija
MEDAK: 1 vod.

TELEGRAFISTI:

GRAČAC: 1 vod.

GUARDIA FRONTIA:[5]

GOSPIĆ: 1 satnija

AUTO-CARI:[6]

SELCE: 1 bataljun GOSPIĆ: 1 satnija

MITRAGLIERI:[7]

CRIKVENICA: 1 bataljun GOSPIĆ: 1 satnija

KONJANIŠTVO:

PLAŠKI: 1 pukovnija Div.
Celere.

OGULIN: 1 pukov.
Alesandria

PROTU BOJNI OTROVI:

DRIVENIK: 1 satnija

[4] Kraljevski karabinjeri (žandarmerija)
[5] Guardia alla Frontiera (granična straža)
[6] Kamioni
[7] Mitraljesci

RASPORED

talijanskih trupa na području Grupe Generala Lukića

Tek. br.	Naziv mjesta	Rod vojske	Vrsta oružja	Zapovjednik jedinice	Broj vojnika
1.	PERUŠIĆ	33 batt. Camicie Nere pj.	puške strojne puške	kap. Augustine Fumo	600.
2.	OTOČAC	St. 1. P. puk.[8] Artiglieri[9] Alpini i Car.[10]		puk. Angelini Giuseppe	2 satnije
3.	VRHOVINE	Pješastvo Artiglieri Alpini Graničari Carabinieri Fašisti		 Stjepan Artonikala	2.000 1.000 250. 250. 70. 30.
4.	TURJANSKO općina Vrhovine	Artiglieri Pješaci Carabinieri			30. 25. 8.
5.	Želj. post. Ličko-Lešće Ramljani	Graničari i Mitraglieri			60.
6.	BRLOG	Pješaci 1. puk. Posta Militare[11]		Sottotenente Renagoglia	40.
7.	DABAR	Pješaci Otočac	2 str. puške		1 vod
8.	BRINJE	Crne košulje J. Balbo jur. odredi	Strojnice str. puš. i brdski topovi	puk. Giulio DIVISI	750
9.	KRIŽPOLJE (opć. Jezerane)	C. C. N. N. 54. bat.	Puške Strojnice	bojnik Ed. Gavaroni	550
10.	NOVALJA	Graničari II. VII. Sect. di Coper. Obdg.[12]		Tenente Aldo Roaldi	50
11.	SV. JURAJ	Pioneri Genio[13]		Capertini Tenente	115

[8] Stožer 1 pješačke pukovnije (Komanda 1 pješadijskog puka)
[9] Artiljerci
[10] Alpinci i tenkisti
[11] Vojna pošta
[12] Sez. di Coper. (Vod za zaštitu)
[13] Pionieri Genio (Pioniri inžinjerije)

Tek. br.	Naziv mjesta	Rod vojske	Vrsta oružja	Zapovjednik jedinice	Broj vojnika
12.	LEDENICE ŽRNOVICA	Pješaci 74. pj. pukov.		Tenente Lopas	135.
13.	KARLOBAG	Pješaci i ter. vojska 26. G. A. Inžinjerija Carabinieri		Pukovnik Stagnio	2 bat 2 bat. 1 odred 1 roj.
14.	STARI GRAD				50.
15.	KRUŠČICA			Tenente	50.
16.	PAG	Alpini frontiera[14]		Cap. Bartoldeo Paolo	180
17.	NOVI	7. sat. 2. pj. pukovnije		Ruse	200
18.	MEDAK	Pješaci Pionieri Graničari			150 27 60
19.	GRAČAC	C. C. N. N. pješaci telegraf. 86 pj. pukov.		Pukovnik Avancini	1500 25
20	Želj. Post. Lovinac	Pješaci i topnici 5 b. G. A. B. 3.			50
21.	RIČICA	Genov. rez. div.		Sat. Furgoni	50
22.	GOSPIĆ	Guardia front. Autocari Mitraglieri Topnici Pješ. 2 pp. pk.		puk. Sodu	150 100 300 400 1300
23.	DELNICE	St. pj. p. Lombardia. Dojav. sat. Carabinieri Div. sklad. Ambulanta Glazba cr. k.		Pukovnik Giovani Facin	3000
24.	LOKVE	Bat. 7 pj. puk. St. 57 top. pk.		Pukovnik Gargioli	1 bojna 2.030
25.	FUŽINE	2 sat. 57. top. pk.		pp. Amori	510
26.	VRATA	1 sat. top. 57 pukovnije		sat. Alesandro Cásscino	254

[14] Alpinske granične jedinice

Tek. br.	Naziv mjesta	Rod vojske	Vrsta oružja	Zapovjednik jedinice	Broj vojnika
27.	HRVATSKE MORAVICE	2. s. pj. pk Lombardie		Bojnik Roberto Furlano	630
28.	HRELJIN	Alpini i karab.		Bojnik Bruno Lujzi	100
29.	CRIKVENICA	Com. Corpo D'arm.[15] 2. b. Guastatori Cd. Kom. Mitral.[16] Volontieri C. C. N. N.[17] Telefonisti Com. karab. reali[18]		General Ricardo Baloko	2500
30.	GRIŽANE	2 sat. 74. p. pk.			650
31	SELCE	1 pk. protuzrak. i teškog topništva. 1. s. pionieri			1800
32	TRIBALJ	2. s. t. topn.			650
33.	DRIVENIK	1. s. protu boj. otr.			120
34.	VRBOVSKO	Press. Milit[19] 1. pk. C. C. N. N.		Folagareta Cesaglio	2000
35.	TROŠMARIJA	Pješaci Karabinjeri			1 vod 25
36.	SEVERIN	1 s. pj. C. C. N. N.		N. Casine	250
37.	BROD NA KUPI	Pješaci i karab.			2 voda.
38.	JOSIPDOL	1. s. pješaka			200
39.	VOJNOVAC	Pješaci			1 vod
40.	PLAŠKI	Konjica- Div. Celere			818
41.	LIČKA JESENICA	Div. Alpini			1 sat.
42.	OŠTARIJE	Pješaci		Guarieri	1 sat.
43.	JASENAK	1 bat. pješaka		Falconi	750
44.	OGULIN	1 pk. konjice Alesandrije[20]			1 pukov..

[15] Komanda Armijskog korpusa 2 bataljona pionira
[16] Vjerojatno mitraljeska četa
[17] Crne košulje
[18] Com. carab. reali (vjerojatno četa kraljevskih karabinjera)
[19] Garnizon
[20] Alessandria

BR. 125

IZVJEŠTAJ KOMESARIJATA JAVNE SIGURNOSTI U ŠIBENIKU O POLITIČKOJ SITUACIJI I ATENTATIMA NA TALIJANSKA VOJNA LICA U VREMENU OD 27 LISTOPADA DO 5 STUDENOG 1941 GODINE

KOMESARIJAT JAVNE BEZBJEDNOSTI
ŠIBENIK

Šibenik, 5 novembra 1941 XIX.

Br. 081 prot.
Odgovor na notu od 22. oktobra br. 06472

Predmet: Šibenik — polit. situacija. Desetodnevni izvještaj.

Povjerljivo

KR. KVESTURI

ZADAR

Poslije nekoliko dana izvjesnog zatišja, uvečer 27. oktobra, oko 19.30 časova, u sreskom mjestu Šibenik, od nekolicine nepoznatih[1] bačene su ručne bombe i ispaljeno je nekoliko puščanih metaka na jedan kamion kr. karabinjera 16. bataljona, od čega su lakše bili ranjeni jedan podoficir i jedan karabinjer. Skoro istovremeno su dva ustanika, koji su docnije identifikovani, ispalili nekoliko revolverskih metaka na jednog mornara, koji je teže ranjen. Iste večeri bila je bačena druga bomba na jednu patrolu kr. karabinjera, od kojih je jedan lakše ranjen. Razni policijski organi, a naročito mjesni kr. karabinjeri, izvršili su odmah, pa i slijedećih dana, intenzivna čišćenja, koja su dovela do hapšenja pedesetak osoba, od kojih su 26 optuženi Prekom sudu Dalmacije zbog prevratničke aktivnosti.

Slijedeći dan, 28 oktobar, protekao je bez događaja i političke manifestac je su se razvile normalno. Isti dan, kao što je poznato, zaveden je policijski čas od 18 do 7. Ta mjera je zavedena radi uspostavljanja narušenog javnog poretka i do danas nisu utvrđeni nikakvi događaji važni pomena.

Stanovništvo u nekoliko deprimirano.

Politička situacija je zapletena: Među raznim slojevima stanovništva primjećuje se znak rezignacije, dok su svi skupa rađe disci-

---

[1] Napad je izvršio Živojin Bulat sa svojom udarnom grupom. Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 217.

plinovani i poslušni prema vlastima. Primjećuje se također rasprostranjen osjećaj neizvjesnosti, što se ima pripisati podmukloj propagandi hrvatskih nacionalista, koji nastoje da stvore uvjerenje kod građanstva da je okupacija novih dalmatinskih provincija privremena od strane Talijana.

Četvrtog tek. ujutro, tridesetak osoba (slobodne profesije, trgovaca, zanatlija i imućnijih), na čelu sa katoličkim biskupom dr. Miletom, posjetili su generala, da bi on dostavio Eksel. Guvernatoru Dalmacije njihove izraze vjernosti i odanosti Italiji.

Od strane »klera« nikakva aktivnost vrijedna pomena i držanje donekle rezervirano.

Noću između 2. i 3., od strane skvardista i milicije opustošena je i zapaljena sa svim stvarima kuća i namještaj šibenskog pravoslavnog vladike dr. Georgijevića[2].

Ovaj je poznat zbog svojih antitalijanskih osjećaja.

HRANA: Za vrijeme pokušaja da se sa jednog motornog jedrenjaka prokrijumčari u Šibenik, zaplijenjeno je 163 kg ulja za hranu. Za prekršaj je optuženo 5 lica. Tri prekršaja zbog povišenja prodajnih cijena. Dva prekršaja zbog neisticanja prodajnih cijena. Dva prekršaja zbog razvodnjenog mlijeka i dva zbog nepridržavanja policijskog časa.

Komesar javne bezbjednosti
(Potpis nečitljiv)

---

[2] Za vrijeme okupacije napustio zemlju i danas se nalazi u inozemstvu.

BR. 126

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG ISTRAŽNOG ODJELJENJA 107 LEGIJE OD 12 STUDENOG 1941 GOD. O SUKOBU TALIJANSKE PATROLE SA NAORUŽANIM LICIMA U SPLITU

Opšta registracija
Prijema
Registrovano 13 novemb. 1941-XX
13015

107-mi Legija
POLITIČKO ISTRAŽNO
55/B/6

Zadar, 12 novembra 1941 XX

Strogo povjerljivo
U. P. I.

Prevratnička aktivnost u Splitu

EKSELENCIJI GUVERNERU DALMACIJE

ZADAR

I. NA ZNANJE:

GLAVNOJ KOMANDI M. V. S. N[1]. (Politička služba) Rim

Dajem do znanja Vašoj Ekselenciji da je jučer, 11 tekućeg, oko 15.30 sati, u ulici »11 puka« u Splitu, jedna patrola, sastavljena od jednog karabinjera i od dvije crne košulje, naišla na dva sumnjiva lica koja su pokušala oprezno da se približe jednoj gomili kamenja. Jedna crna košulja iz patrole, kod kojeg je ponašanje spomenutih lica izazvalo sumnju, pošao im je u susret da bi ih pitao za razjašnjenje i da bi im pregledao lične dokumente. Ovi su počeli da bježe, našto je legionar bacio jednu bombu koja ih nije dostigla. Bjegunci su na to odgovorili sa dva pucnja iz pištolja koji nisu pogodili cilj.

Uprkos reakcije ovih lica, patrola je uspjela da uhapsi jednog.

Pod gomilom kamenja prema kojoj su išla ova lica pronađena je jedna bivša jugoslovenska bomba.

Javiće se potankosti čim stignu vijesti iz Splita.

(M. P.)[2]

Konzul, Šef Političko-istražnog
odjeljenja
(Ivan Scalchi)
Scalchi

---

[1] Dobrovoljačka milicija nacionalne sigurnosti

[2] Okrugli pečat: Komanda 107 legije Dobrovoljne milicije za javnu sigurnost.

BR. 127

IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA SLAVONSKI BROD OD 13 STUDENOG 1941 GOD. O DIVERZIJI PARTIZANA NA ŽELJEZNIČKOJ PRUZI KOD OKUČANA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 5027 J. S.

Primljeno 13. XI. 1941.

Lokomotiva i 17 teretnih
vagona na pruzi kod Okučana
palo u grabu.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni stožer)

ZAGREB

U Zagrebu, dne 13 studenoga 1941.

Krilno oružničko zapovjedništvo Brod N. s. od danas brzoglasno javlja:

»Noćas u 1 h. 55 izvađena je spojnica na željezničkoj pruzi kod Okučana na km. 291 po nepoznatim osobama, usl jed čega je lokomotiva i 17 teretnih vagona palo u grabu kraj pruge. Povrijeđen je jedan kočničar, a jedan uslijed mraka nije pronađen[1].

Istraga se vodi. Seljaci ne dolaze na čuvanje«.

Prednje izvješće dostavljam stim, da sam izdao zapovijed, da se protiv počinitelja ovoga djela povede najenergičnija istraga.

(M. P.)

Razaslato:
Ministarstvu hrvatskog domobranstva (Glavni stožer) i »Predsjedništvo O« kao i Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H.

Zapovjednik, general:
Potpis nečitak

[1] Diverziju su izvršili partizani Psunjskog odreda, pod rukovodstvom Dušana Čalića.

BR. 128

UPUTSTVO ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆE PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD 15 STUDENOG 1941 GOD. ZA PREDUZIMANJE MJERA PREDOSTROŽNOSTI KOD SEOSKIH STRAŽA I POSADA ZBOG IZNENADNIH NAPADA PARTIZANA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
3 PJEŠAČKE PUKOVNIJE

Br. 3223/Tajno
15. studenoga 1941.
Karlovac.

ZAPOVJEDNIKU 10 SATNIJE III BOJ.

. . . . . .

Zapovjednik 2. pješačke divizije sa spisom br. 246/Tajno od 12. o. mj. dostavio je sliedeće:

U zadnja dva mjeseca veoma često se je desilo, da su pojedine oružničke postaje ili domobranske straže i posade bile od strane pobunjenika iznenađene i razoružane.

Kada su se poveli izvidi, tada su se zapovjednici navedenih odjeljenja obično izgovarali, da je pobunjenika bilo po nekoliko stotina i svi da su bili vrlo dobro naoružani.

Međutim zadnjih dana predalo se je više pobunjenika iz raznih krajeva, te ispitivanjem istih ustanovljeno je bilo, da o stotinama pobunjenika i još k tomu dobro naoružanih, nije moglo biti ni govora.

Među uhvaćenim pobunjenicima jedan je iz okolice sela Burić kod Koštinje, a koji je izvjestio, da su u napadu na posadu u s. Tušilović sudjelovali oko 40—50 pobunjenika, od toga samo 20 naoružanih sa vojničkim puškama, a naša posada bila je jaka 20 ljudi.[1] Drugi jedan pobunjenik koji se je predao izvjestio je, da su u gradu na postaju Plitvička Jezera učestvovali svega oko 60 ljudi, od toga jedva polovica naoružanih, a naša posada jaka je bila 40 ljudi i to dobro naoružanih.

Jedan četnik izjavio je, da je u napadu na vlak kod Bos. Krupe učestvovalo svega 30 pobunjenika, a da ih je začudilo kako su naši oružnici i domobrani slabo gađali.

Iz svega vidi se, da su naši djelovi po svome naoružanju kud i kamo jači, a ipak je uspjeh izostao.

---

[1] U napadu je učestvovalo oko 40 boraca Kordunaškog NOP odreda, od kojih je bilo 30 naoružanih. Svrha akcije je bila da se uništi žandarmerijska posada, u čemu se potpuno uspjelo, a zaplijenjeno je oko 20 pušaka. Na neprijateljskoj strani bilo je poginulih i zarobljenih, koji su kasnije pušteni.

Razlozi su sliedeći:

1. — Velika nebriga za opću stvar, a velika briga za osobni komoditet- a često i obični kukavičluk.

2. — Straže i posade stanuju usred sela i svi u jednoj...

3. — Slaba ili nikakva pažnja, a mjere osiguranja nedo...

4. — Zasjede postavljaju se uvijek na istim mjestima, a... ne kreću se na ta mjesta uvijek istim putevima.

5. — Kuće u kojima posade stanuju uopće nisu uređene za borbu.

6. — Stražarska služba kod postaje posade itd. vrši se kao da živimo usred mira.

7. — Naši dočasnici i domobrani prilikom otvaranja vatre uopće ne gađaju, a bombe bacaju nasumce.

Ovakovi postupci i rad koštali su života, ranjen veliki broj časnika, dočasnika i domobrana, dok su pobunjenici dolazili do uspjeha sa relativno malo gubitaka.

Sve ovo baca slabo svjetlo na našu Hrvatsku vojsku i oružništvo.

...

Naprijed iznijete upute saopćiti svima časnicima, dočasnicima, desetnicima i domobranima sa potrebnom poukom a radovima odmah i bez puno oklijevanja pristupiti.

Dijelovima odvojenim na raznim osiguranjima saopćiti će osobno njihovi zapovjednici satnija.

Uopće pokazati više inicijative, pa ćemo sve događaje spremniji dočekati, nego što je to do sada bio slučaj.«

Prednje se dostavlja s molbom na znanje i točan postupak. —

Po nalogu zapovjednika
pukovnije
pobočnik satnik
Potpis nečitak

Dostavljeno:
Z-ku: od I do V. bojne
Z „ Novaček bojne
Z-cima: satnija gor. bojni i
Koncept. —

BR. 129

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI KRALJEVICA OD 18 STUDENOG 1941 GOD. O BORBI TALIJANA PROTIV PARTIZANA KOD HRELJINA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA — KOTARSKA OBLAST KRALJEVICA

Broj: 591 Prez.-1941. Kraljevica, dne 18. studena 1941.

Predmet: komunističke bande sukob sa talijanskim vojnicima kod Hreljina.

VELIKOJ ŽUPI VINODOL I PODGORJE

Senj

Dana 9. IX. 1941 vodnik Delničkog oružničkog voda poručnik g. Franjo Jurjević, sa oružničkim narednikom oružničke postaje u Hreljinu, ustanovili su od povjerljive osobe Vladimira Antić iz Hreljina 85, da su iz Hreljina odvedeni domobran Božo Frković i dva talijanska karabinjera, koji su se nalazili u patroli u Hreljinu, od 15 naoružanih komunista u komunistički logor[1] u dolini Veli Dolac ispod brda Tuhobić, opć. Krasica. Italija blizu državne granice.

Vlade Antić iz Hreljina 85 izjavio je kod ispitivanja da je vraćajući se iz Meje[2] na 6. IX. o. g. oko 19 sati sreo na putu ispod Vitlov Gaja gdje idu Božo Frković i dva talijanska karabinjera ispred 15 naoružanih komunista u pratnji, koji su komunisti i njega uzeli sobom. Kod željezničke stražare Meja ispod željezničke pruge dočekalo je ovu pratnju još 10 naoružanih komunista, te su svi skupa došli u jednu dolinu t. zv. Veli Dolac ispod brijega Tuhobić u komunistički logor. Ovaj Antić sa Božom Frković domobranom i dva talijanska karabinjera smješteni su u šator i tu su skupa prenoćili, a po noći bili čuvani od jednog stražara. Antić je bio u tom logoru sve do 9. IX. o. g. od kuda je na njegovu molbu bio pušten kući praćen od dvojice komunista sve do blizu sela Zlobin.

Nadalje je Antić izjavio, da se u tom logoru komunista, nalazi oko 50 komunista, od kojih je 11 iz sela Hreljina, dva Jevreja[3] iz

---

[1] Odnosi se na partizanski logor »Božo Vidas-Vuk«, u kome je bilo 120 boraca, naoružanih sa 52 puške i 8 puškomitraljeza. U kući Zore Kružić razoružana je talijanska i domobranska patrola u momentu kada je iznenada upala u kuću, gdje se nalazilo 10—15 partizana iz pomenutog logora.

[2] Meja Gaj

[3] Moša Albahari i Milan Hofman

Zagreba, a ostali su iz okolice Grobnika, Sušaka, talijanskog područja, te četiri ženske, jedna iz Hreljina[4], jedna iz Sušaka, jedna iz Karlovca[5] i jedna jevrejka iz Zagreba.

Od 11 komunista iz Hreljina nalaze se u pomenutom logoru slijedeći komunisti:

1. Ivan Kućan[6] iz Hreljina kbr. 523 r. 1915, stas mali, lice crno, nos i usta pravilna, bradu i brkove brije.

2. Rajko Vidas iz Hreljina kbr. 334 r. 1913, stas srednji, blond, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, kosa crna, neoženjen.

3. Josip Gecan iz Hreljina kbr. 427 r. 1912, stas mali, u licu crn, oči i obrve crne, kosa crna, nos i usta pravilna, neoženjen.

4. Milan Vukelić iz Hreljina kbr. 33 r. 1912, stas visok, u licu crn, oči i obrve crne, nos i usta pravilni, neoženjen.

5. Luka Šubat iz Hreljina kbr. 455, r. 1913, stas mali, u licu crn, oči i obrve crne, nos i usta pravilan, kosa crna, neoženjen.

6. Josip Šubat[7] iz Hreljina kbr. 560, r. 1903, stas srednji, lice blond, kosa smeđa, oči i obrve smeđe, nos i usta pravilna, neoženjen.

7. Franjo Paškvan iz Hreljina kbr. 10, r. 1911, stas visok, lice blond, kosa smeđa, oči i obrve smeđe, nos i usta pravilna, oženjen bez djece.

8. Ivan Jakovčić iz Hreljina kbr. 525 r. 1914, stas visok, u licu crn, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, neoženjen.

9. Dušan Kućan iz Hreljina kbr. 25, r. 1911, stas srednji, lice crno, kosa crna, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, oženjen, bez djece.

10. Josip Kućan iz Hreljina kbr. 25, stas visok, lice crno, kosa crna, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, neoženjen.

11. Ivica Lukančević[8] iz Hreljina, kbr. 39, r. 1896 u Pagu, živi u Hreljinu (Emeja Meja Gaj) Italija, stas visok, u licu crn, oči i obrve crne, nos i usta pravilna, oženjen, otac 3 djece.

Od ženskih osoba.

12. Zora Kružić r. Blažina iz Hreljina 61, rođena 1897, stas mali, u licu crna, kose crne oči i obrve crne, nos i usta pravilna, udata, muž iste u Americi, iz njezine kuće su nestali domobran Božo Frković i dva karabinjera.

---

[4] Zora Kružić
[5] Cica Drakulić
[6] Uhvaćen od ustaša 1942 god. pri napadu na vlak kod Gomirja i kasnije strijeljan.
[7] Poginuo 1942 godine.
[8] Ivica Fabijanić (nadimak Lukančević)

13. Mošo[9] (prezime nezna), jevrejin iz Zagreba, voda komunista, srednjeg stasa dobro ugojen, lica crna, kose crne, oči i obrve crne, nos i usta pravilna.

Odmah nakon ove izjave Antića, oružnički poručnik oružničkog voda iz Delnica, stupio je u vezu sa talijanskim vojnim vlastima u Hreljinu, te se jedan odred sa vodnikom Ladislavom Kukoljem, i 100 talijanskih vojnika uputio na 12. IX. o. g. iz Hreljina prema željezničkoj stražari Meja do brda Tuhović, komunističkog logora. Drugi odred sa 100 talijanskih vojnika krenuo je prema selu Zlobin prema t. zv. Veli Dolac, komunističkom logoru, da se ovaj opkoli.

Odjeljenje koje je išlo preko Meje željez. stražare u ophodnji 10 talijanskih vojnika došlo je do mjesta t. zv. Sunjevčeva Hrusta, te se sukobila sa komunističkom ophodnjom od tri komunista, dvojica u jugoslovenskoj vojničkoj odori i jedan civil, naoružani puškama, te dva komunista ubili i jednog živog uhvatili imenom Dukić Vjekoslav[10] iz Kastva, koji stalno živi u Sušaku, Zvonimirova ulica 2, te je isti sproveden u Sušak. Uhićeni nije ništa priznao, gdje su odvedeni domobran i dva karabinjera, jedino je izjavio, da je logor od 50 komunista i 4 ženske.

Odjeljenje koje je išlo preko sela Zlobin sukobilo se sa komunističkom ophodnjom kod Stragareva bunara i tu uz puškaranje napredovalo od 7.20 sati do 9 sati kada je logor zauzet i u istom nađeno 9 vojničkih deka jugoslovenske vojske i 10 kom. pušaka, koje su talijanski vojnici uzeli.

U ovoj borbi poginula su tri talijanska vojnika i jedan teže ranjen.

Od ubijenih komunista lješine nalaze se u mrtvačnici u Hreljinu, koje još nisu pokopane. Obe lješine nemaju na nogama cipele, nije poznato tko je ovo uzeo, dali komuniste ili talijanski vojnici.

Ovaj sukob desio se na talijanskom području.

Opis lješine je slijedeći:

jedna lješina stara je oko 25 godina, visoka 180 cm, u licu blond, nos veliki pupast, obučena u odijelo jugoslovenskog vojnika, ispod košulje suknena majica bijela, koja se obično nosi u primorskim krajevima, obrve smeđe, uši male, preko košulje druga majica bjela sa zelenim kragnom amerikanska, nov veš bradu i brkove brije.

jedna lješina stara oko 25 do 30 godina, stas 175, u licu blond, kosa smeđa, bradu brije i brkove brije, brkovi jako rijetki, hlače dugačke civilne prugaste, kaput crn zimski, na nogama sukanene čarape, jedna bijela a jedna sura i nov šareni veš.

---

[9] Moša Albahari

[10] Strijeljan u Sušaku prosinca 1941 godine.

Ovo izvješće o događaju predlaže se na znanje.

Isto ovo izvješće predloženo je Obće upravnom povjereniku Nezavisne Države Hrvatske kod II. Talijanske Armate u Sušaku i Ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik:
Petković v. r.

BR. 130

IZVJEŠTAJ O POLITIČKOJ SITUACIJI I AKCIJAMA KOMUNISTA U ZADARSKOM I ŠIBENSKOM KOTARU U VREMENU OD 1 SRPNJA DO 20 STUDENOG 1941 GODINE

C. D. — 06759

20. novembra 1941 — XX

GLAVNA DIREKCIJA POLICIJE
GUVERNATORA DALMACIJE

ZADAR

Izvještaj o političkoj situaciji i javnom redu od 1 jula do 20 novembra 1941 g.-XX

— —

Rješavajući telegrafsko naređenje br. 2148 od 9 tekućeg, izvještava se da u vezi političke situacije u staroj provinciji Zadar nema ničeg naročitog i da je normalna.

Ovdje ne postoje prevratničke organizacije, niti elementi sposobni da razviju ma kakvu štetnu djelatnost ili propagandu.

U Zadru nije se za sada pojavila nikakva prevratnička djelatnost ili narušavanje javnog poretka, gdje su prevratnički elementi u vrlo ograničenom broju.

Prevratnička i antifašistička djelatnost u ovom gradu svodi se na pojave više-manje neznatnog gunđanja, koje iščezava uslijed stalne i vješte budnosti ovog nadleštva i uslijed blagovremenih opomena, kojima su podvrgnuti nepromišljeni elementi.

Ono malo zadarskih antifašističkih elemenata nemaju uticaja među masama i ne uzimaju se nikako u obzir.

Kartoteka prevratnika stare provincije Zadar pruža u sastavu slijedeću sliku:

Uvedeni u kartoteku 19, od kojih su: 3 prisutna, 8 u inostranstvu, 1 protjeran u drugu provinciju, 6 interniranih, 1 uhapšen.

Neuvedeni u kartoteku: 137, od kojih: 91 borave u provinciji, 21 u drugim provincijama, 27 nalaze se u inostranstvu.

Konfinirani: 2, od kojih se jedan nalazi u ludnici.

Opomenuti: 1, nalazi se u bjegstvu.

Spiskovi sa pet kategorija lica koje treba uhapsiti u određenim prilikama ovako su raspoređeni:

Spisak za 1-vu i 2-gu negativan, podrazumijeva 8 imena za 3-ću, četiri za 4-tu i pet za 5-tu.

Sastavljaju se novi spiskovi u koje će ući lica nove provincije.

Spisak atentatora stare provincije Zadar sadrži dva, koji su u spisku imenovani, jedan je interniran.

* * *

ANEKTIRANE TERITORIJE

Odmah poslije okupacije od strane naših trupa sada anektiranih teritorija, antitalijanski elementi i kler, izazivajući sumnju u neizvjesnu budućnost Dalmacije i stvarnu političku i vojničku snagu Italije, koja bi imala da popusti na pretjerane zahtjeve Hrvatske ili na njemačka nametanja, pokušavali su da nagovore narod na remećenja javnog poretka u raznim mjestima.

Antifašistički i antitalijanski događaji su se međutim desili u više općina.

Ali, uslijed izuzetno preduzetih mjera predostrožnosti, stanje javnog poretka se poboljšava.

Od jula mjeseca tek. god. do danas pozvati su na odgovornost u smislu propisa čl. 164 od T. J. zakona javne bezbjednosti br. 73 lica, od kojih su 12 svećenika. Ostalih 125 su internirani u općinama poluotoka ili u koncentracione logore.

Također narodno raspoloženje se popravlja. Mjere predostrožnosti primijenjene od strane guvernatora Dalmacije u korist stanovništva djelovale su povoljno na mase.

Energična i primjerna intervencija kaznene pravde, koja je dala više primjera, od kojih je posljednji od 27 oktobra tek. god., sa izrečenom smrtnom kaznom nad šesnaestoricom lica a ostali na razne kazne od 30 pa na deset godina, pošto su iz postaje otvorili vatru na jednu patrolu od pet vojnika od kojih su dva ubijena a jedan teško ranjen, pomogla je da ukoči svaku zlu namjeru zlonamjernih.

Zaista se primjećuje izvjesno stišavanje duhova.

Srpsko-pravoslavni elemenat pokazuje svoju zahvalnost prema Italiji, dok iredentisti, naklonjeni ustaškom pokretu, pokazuju se protivni novom stanju stvari i prema nama su uvijek neprijateljski raspoloženi. —

Što se naročito tiče grada Šibenika, potrebno je primijetiti da je stanovništvo pomenutog grada u svojoj većini sastavljeno od hr-

vatskih elemenata sa nešto ograničenom kulturom i sa neprijateljskim osjećajem prema Italiji i fašističkom režimu. Dijele se na seljake, ribare, radnike, intelektualce.

Prve dvije kategorije su brojnije, treća se sastoji od ograničenog broja osoba, četvrta je sastavljena od malo ljud. slobodne profesije, činovnika, svećenika i studenata. Postoji klasa trgovaca, koja pretstavlja jednu neznatnu brojnu i privrednu suštinu.

Srbi i Slovenci pretstavljaju manjinu, dakle brojno neznatnu suštinu, odlučni protivnici Hrvata uslijed starog plemenskog antagonizma, vjere i političkih težnji, ali su sa njima solidarni u koliko se tiče talijanskih prava na Dalmaciju. —

Dalmatinci, u pravom smislu riječi, koji su se odupirali političkom odnarođivanju od strane habzburškog i jugoslovenskog režima, iako pokazuju zadovoljstvo zbog povratka talijanske zastave u njihovu zemlju, ipak ne prikrivaju svoju bojazan zbog prodirućeg duha i prikrivenog hrvatskog infiltriranja. Osim toga, očito je njihovo nezadovoljstvo zbog teritorijalne strukture Dalmacije, koja, pored toga što ostavlja Hrvatima dio sreza Šibenik, zaleđe Splita i cijelu provinciju Dubrovnika, lišava također teritorij predjelima bogatim prehranbenim i industrijskim proizvodima, izazvavši tako razočarenje kod iredentista obzirom na njihove stare aspiracije, a koji sadašnju ekonomsku oskudicu pripisuju toj činjenici.

Prije ulaska u rat, Komunistička partija bila je nešto proširena također i u zoni Šibenik. Naročito poslije orijentacije jugoslovenske vlade prema Sovjetskom Savezu, direktni uticaj boljševizma našao je lak mamac, ne samo među radništvom fabrika Lozovac i »Dalmatienne«, već i među mačekovskim seljacima i studentima, kod ovih naročito među onim (siromašnijim) koji su pohađali škole u Beogradu.

Pored komunističkog pokreta, razvio se je i hrvatski iredentistički ustaški pokret »Ustaša«, naročito među inteligencijom, ljudima slobodne profesije, trgovcima, studentima, poduprt od klera.

Takva je bila politička situacija u vrijeme talijanske okupacije. U julu mjesecu Komunistička je partija uzela veći zamah uslijed sukoba između »osovine« i Sovjetskog Saveza.

Istoga mjeseca, u mnogim mjestima općine Šibenik, a naročito u glavnom mjestu, pojavili su se prevratnički natpisi i crteži sa srpom i čekićem, ispisani olovkom po zidovima.

30 jula, od strane jednog komuniste koji je bio otpušten iz preduzeća, izvršeno je djelo sabotaže u »Dalmatienne«; pomoću dinamita podignuta je u zrak jedna pumpa za hlađenje. Izvršilac je zatim odmah bio pogubljen zajedno sa svojim pomagačem.[1]

---

[1] Sabotažu je uspješno izvršio Trlaja Paško i tada uspio pobjeći. Kasnije uhvaćen od Talijana i strijeljan zajedno sa Pavlom Papom kolovoza 1941 godine kod Skradina.

Uslijed energične akcije odreda kr. karabinjera i odreda vojske među stanovništvom, nekolicina komunista su se odmetnuli u planine, stvorivši oružane bande koje su neko vrijeme terorisale zemljoradnike po selima.

Energičnim operacijama čišćenja uspjelo se je djelomično raspršiti bande na otoku Krapnju, u selu Primošten, početkom avgusta, dvojica su poginula u borbi sa oružanim snagama, 7 su strijeljani, nekolicina su ranjeni, a ostali optuženi i osuđeni od Prijekog suda Dalmacije.

Dana 11 avgusta u selu Srima bilo je oboreno 5 telefonskih stubova na liniji Šibenik—Zadar, a u blizini vodovoda bile su pronađene 4 dinamitske kapisle.

Slijedećim operacijama čišćenja uspjelo se je raspršiti oružane bande i znatno neutralisati njihovu akciju.

Zatim je nastupio period izvjesnog zatišja, ostajući ipak vrlo zamršena i neizvjesna politička situacija zbog podmukle i uporne iredentističke propagande od strane ustaša i hrvatskih intelektualaca koji su uvijek u dodiru sa Hrvatima preko granice. Mjesec septembar protekao je bez naročitih događaja u pogledu javnog poretka.

Ali stanovništvo se drži zakopčano i neprijateljski raspoloženo prema nama, iako prividno pokorno i disciplinovano.

Dana 11 oktobra u sumrak, fašista Scotton Antonio[2] Josipov, star 21 godinu iz Šibenika, ubijen je u potaji iz neposredne blizine sa više revolverskih metaka.

To je duboko poremetilo javni red. Preduzete su energične mjere opreznosti i čišćenja od strane organa policije, koje su dovele do hapšenja nekolicine komunista, od kojih je 6 bilo osuđeno od strane Prijekog suda slijedećeg dana na smrt strijeljanjem, a 7 na razne kazne.

Nastupilo je izvjesno zatišje, ali je javno mnijenje ostalo potišteno, duhovi ponešto uzrujani iako uzdržani.

Dana 25 oktobra u općini Vodice su ubijena 2 vojnika,[3] koji su bili sastavni dio jedne patrole od 5 ljudi na službi pretraživanja.

Dana 27 oktobra u 19.30 sati u ovom sreskom mjestu bačene su ručne bombe i ispaljeno više puščanih metaka na jedan kamion 16 bataljona kr. karabinjera. Lako je ranjen jedan podoficir i jedan karabinjer. U isti sat, u mjestu Šibenik, ispaljeno je nekoliko revolverskih metaka na jednog mornara, koji je teško ranjen.[4]

Jedna ručna bomba bačena je na patrolu kr. karabinjera, od čega je ranjen lako jedan karabinjer.[4]

---

[2], [3] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 214.
[3] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 215.
[4] Vidi »Zbornik«, tom V, knj. 1, dok. br. 217.

Iste večeri i slijedećih dana izvršena su od strane organa policije intenzivna čišćenja, koja su dovela do hapšenja pedesetak osoba, od kojih se 25 još nalaze u zatvoru.

Slijedeći dan, 28 oktobra, protekao je bez događaja. Primijenjene su mjere policijskog časa od 17 do 7 čas. izjutra.

Od onda pa do danas politička situacija se poboljšava i nije se desilo ništa što bi remetilo javni red.

Primjećuje se, baš ovih posljednjih dana, među raznim slojevima građanstva jedno veće stišavanje, shvaćanje i znaci popuštanja napetosti javnog mnjenja. Tome je mnogo doprinio izvještaj 3 tek. od Eksel. prefekta prefektima, komesarima i pretsjednicima seoskih općina u srezu Šibenik.

Kao dokaz takvom poboljšanju smirivanja duhova služi činjenica da su 13 tek. otvorene osnovne škole radi upisivanja učenika u niže razrede i navala je bila znatna.

Drugi dokaz je oduševljenje koje je vladalo 14 tek. prilikom izvještaja održanog u mjesnom pozorištu Mazzoleni od Eksel. Prefekta Provincije upućen staležu trgovaca.

BR. 131

NAREĐENJE VOJSKOVOĐE OD 22 STUDENOG 1941 GOD. ZA POSTUPAK NA TERENU PRILIKOM IZVOĐENJA AKCIJA PROTIV PARTIZANA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
3. PJEŠAČKA PUKOVNIJA
Br. 2451/taj.
30. studenog 1941. god.
KARLOVAC

Postupak prilikom
akcija na terenu.

ZAPOVJEDNIKU III BOJNE

Zapovjednik 2. divizije sa spisom br. 742/tajno od 27. studenog tekuće godine dostavio je slijedeće:

»Zapovjedničtvo I. domobranskog Sbora sa br. 678/tajno od 25. studenog tek. god. dostavilo je:

»Ministarstvo Hrvatskog Domobranstva Glavni Stožer sa Op. Br. 1080/tajno od 22. studenog 1941 godine dostavilo je:

»Vojskovođa je zapovjedio da se u buduće prilikom akcija na terenu postupa ovako —:

1. — Svatko tko bude na terenu nađen sa oružjem, a ne pripada domobranstvu, ustašama, oružništvu i drugim priznatim postrojbama, IMA SE ODMAH SMAKNUTI.

2. — Naoružana građanska lica koja se zateknu bez POSEBNE DOZVOLE na zemljištu van svojih sela a osobito u šumama i planinama, imadu se smatrati kao jataci, te ih kao takove uhititi i uputiti u koncentracione logore.

3. — Sela iz kojih bi se pucalo na nas, ZAPALITI.

Osim toga putem Velikih Župana objaviti će se i ova Vojskovođina zapovied.

»Ako se u blizini nekog sela dogodi napad na domobrane i ustaše poštanske suhoputne ili željezničke komunikacije ili državne ustanove... dotično selo pretražiti, pa iz svih domova u kojima se ne nađu muškarci (odbjegli) sve osobe ženske i muške, starce i djecu odvesti kao taoce u koncentracione logore.

Kuće, blago, žito i ostalo postaje državna svojina.«

Što prije ovo objaviti svima područnim zapovjednicima i u buduće se po ovome i upravljati«.

Prednje se dostavlja radi znanja i upravljanja.

»Prednje se dostavlja s molbom na znanje i točan postupak.«

Po nalogu zapovjednika
pukovnije,
pobočnik, satnik:
Potpis nečitak

(M. P.)

Dostavljeno:

Z-ku I do V Bojne
Z-cima satnija pred, bojni
Z-ku 13, 14, 15, 25 Slunjske
i Udarne satnije ove puk.
koncept

BR. 132

IZVJEŠTAJ KOMANDE GRANIČNE STRAŽE OD 24 STUDENOG 1941 GOD. O AKCIJI ČIŠĆENJA TERENA OD PARTIZANA U OKOLICI SUŠAKA

Povjerljivo

KOMANDA GRANIČNE STRAŽE
V ARMIJSKOG KORPUSA

N 02/7080 prot. pov. Kastav, 24 nov. 1941 XX

Predmet: Akcija čišćenja zone sjeverozapadno od Mrzle Vodice.

Komandi V armijskog korpusa — V. P. 41
i radi znanja

Kr. prefekturi Kvarnera **Rijeka**

Kr. kvesturi **Rijeka**

Podnosim radi znanja izvadak iz izvještaja pukovnika Fioretti, komandanta trupa koje operišu u akciji[1] o kojoj je riječ:

»U 7.30 časova, kad mi je potvrđeno da je izvršeno zatvaranje zone, dao sam naređenje preko radija da započne akcija. Kolone su odmah započele pokret pretražujući pažljivo kuće u zoni, predvođene od vodiča iz čete granične milicije u Mrzloj Vodici. Oko 8.30 časova centralna kolona, stigavši u zonu Jelenac, pretraživala je kuće u njoj hapseći lica iz čijih je preslušavanja bilo očito da su to pomagači koji su dali stan i hranu ustanicima. Komandant bataljona, primijetivši da je u ponekim kućama bilo vojne odjeće bivše jugoslovenske vojske, a ljudi tih kuća bili jako sumnjivi, dao je naređenje da se kuće zapale.

Nastavivši pokret, povezivanjem sa bočnim kolonama, dostignuti su jedan za drugim određeni ciljevi, a da se nije naišlo na ustanike. U 10.30 časova nije postignuta veza sa desnom kolonom zbog kvara radio-aparata, baš kad je flankirajući odred, upućen na Travnik, bio je u blizini kote. Kad su dostignuti prvi ciljevi, dao sam naređenje kolonama da pretraže na široko i duboko dostignute položaje, pa da zatim nastave put padinama kote 1043—1029, zapadno od Tisovca, radi povezivanja sa lijevom kolonom.

[1] Na ovom terenu djelovala je Sušačka četa, koja je brojila oko 120 boraca.

U tom momentu, smatrajući da su svi ciljevi dostignuti, dao sam naređenje da se povrate trupe za opkoljavanje.

Major Roma, vrativši se iz Mrzle Vodice, izvijestio me je da je pri pretraživanju kuća u okolini Jelenca dobio utisak da su one doista skloništa ustanika i stanovi njihovih pomagača.

Uistinu, pretraživanjem kuća nađeno je veliko mnoštvo živežnih namirnica, poneko vojničko odijelo i fitilji za mine. Dok su gorjele kuće, čule su se eksplozije što dokazuje da je tu bilo eksploziva. Od uhapšenih lica (ukupno 10), dvojica, braća Malnar, bila su jače sumnjiva i samo pod prijetnjom strijeljanja dadoše poneki podatak i pristadoše da budu vodiči pri traganju za ustanicima u zoni Tisovac.

Uhapšena lica bila su predata komandantu XXII grupe kr. karab. radi preslušavanja i postupka po zakonu. —

Razmatranja:

a) Uopšte, čišćenje nije dalo one rezultate koje je, prema uloženim sredstvima, bilo logično očekivati da su informacije o ustanicima bile date pravovremeno. Doista, primljena obavještenja sa prvog kratkog preslušavanja zarobljenih potvrđuju da su u zoni bile male skupine ustanika do 17 ov. mj., kad su posljednji put snabdjeveni živež. namirnicama.

Potvrđuje se također ranija prisutnost ustanika u zoni po tragovima na koje se naišlo na jugozapadnim padinama Tisovca. Ti su tragovi inače bili slabo vidljivi ukoliko su većim dijelom bili pokriveni snijegom koji je pao dan prije čišćenja.

b) Mehanizirana sredstva pokazala su se korisna za patroliranja na putevima pristupačnim za svako sredstvo, dok su naprotiv bila slabo upotrebljiva izvan puteva, zbog snijega i prirode tla pokrivenog šumom i grmljem.

c) Vrlo korisne i dobre rezultate dali su radio-aparati koji su bili toliko upotrebljeni, da je bilo moguće dobro uskladiti razne pokrete raznih kolona i onda kad se radilo o njihovom skretanju i upućivanju u pravcu novih ciljeva.

d) Razne službe dobro su funkcionirale, tako da je odmah poslije akcije bilo moguće dati trupama dnevni obrok i okrepljujuća sredstva

e) Odličan je prinos trupa koje su u akciju unijele toliko zalaganja i oduševljenja da su u zoni svladale teškoće tla i snijega. Osobito ističem energiju i organizatorsku sposobnost Komandanta III/73 pješ. puka (Majora Roma) koji je znao da dade kolonama potstrek potreban da se svladaju i prebrode uspješno sve teškoće koje pruža težak teren i najgore atmosferske prilike. Grupe Granične milicije i Finansijske straže u zoni istakle su se preko svakog očekivanja dajući sposobne i dobro orijentisane vodiče i vrlo aktivne odrede.

Kr. karabinijeri koji su mi dati na raspoloženje također su sadejstvovali i učestvovali u akciji sa zanosom ne manjim od zanosa upotrebljenih trupa.

(M. P.)[2]

Pukovnik, vršilac dužnosti
komandanta
Ruzić Mono

BR. 133

IZVJEŠTAJ KRALJEVSKE PREFEKTURE U SPLITU ZA MJESEC STUDENI 1941 GOD. O POLITIČKOJ SITUACIJI I ATENTATIMA NA TALIJANSKE VOJNIKE U SPLITU I OKOLICI

KR. PREFEKTURA U SPLITU

IZVJEŠTAJ

za mjesec novembar

1941 — XX

Politička situacija. Politička situacija u mjesecu novembru karakteriše se pojačanom terorističkom aktivnošću, koja dostiže vrhunac smjelosti i kriminalnosti u pokolju koji je izvršen 9 novembra uveče na korzu Italija gdje su bačene tri bombe na odred vojnika, koji je pratila vojna muzika divizije »Caccatori delle Alpi«, kad su išli na »spuštanje zastave«. Tu, na korzu Italije, bilo je dva mrtva i više od pedeset ranjenih.[1]

Sedmog novembra bačene su bombe na druga dva mjesta: ubijeno je jedno dijete, deset drugih lica je ranjeno.

Stanovništvo, ma da terorizirano, nije dalo nikakov znak saradnje. Veći dio grada nije dao ni znaka života. Stoga sam pozvao u palatu upravnih vlasti biskupa, glavnog pravoslavnog svećenika, bivše banove, bivše političare iz Beograda i šefove profesionalnih organizacija, industrijalce, zemljoradnike i trgovce. Svi su me uvjeravali u njihovu dobru volju za saradnju da bi se otstranila sramotna situacija njihovog grada.

Biskup Bonifačić je uputio vjernicima poslanicu koja se prilaže (prilog br. 1); pripadnici slobodnih zvanja i pretstavnici Trgovačke komore sastavili su jedan bledunjav »apel« bez potpisa, apel koji

[2] Okrugli pečat: Komanda granične straže armijskog korpusa.

[1] Vidi dok. br. 6.

sam ja promijenio stavivši, na svoju inicijativu, potpise odgovornih šefova (vidi prilog br. 2). Razdao sam na hiljadu primjeraka poslanice i manifesta.

Poduzeo sam slijedeće mjere:

I.) Policijski čas od 18 sati prebačen na 17 sati.

II.) Svi stranci došli u Split poslije 6 aprila, a koji nisu rodom iz Splita, da ostanu u svojim kućama na raspoloženju Javnoj bezbjednosti uz obveznu prijavu.

III.) Izvršio stotinjak hapšenja, odvodeći lica svih kategorija.

Na pojačanu terorističku aktivnost mi smo odgovorili jačom protuakcijom koja se sastoji u primjenjivanju spomenutih mjera i u rigoroznom sprovođenju odredbi za održavanje javnog reda koje su izdane ranije prilikom atentata na Gospodskom trgu.[2]

Primijenjene mjere represivnog karaktera uvijek su bile popraćene preventivnim i predviđanim mjerama.

Tako sam, poreg ostalog, da bi se onemogućio eventualan prekid rada u električnoj centrali koja nas snabdijeva noćnim osvjetljenjem, naredio da se postavi grupa reflektora na brdo Marjan, koja s vremena na vrijeme vrši vježbe i tako je spremna za bilo kakvu eventualnost.

Sve izdate odredbe bile su točno izvršene, što je bez sumnje doprinijelo da se postignu odlični rezultati u primjeni mjera koje smo mi upotrebili pokušavajući normalizirati situaciju.

Od 10 novembra politička situacija u Splitu izgleda stvarno izmijenjena. Skoro potpuno prestaju znaci slabije komunističke aktivnosti. Javno mnjenje svih staleža ovog centra duboko je pogođeno novim policijskim časom, zatvaranjem škola, hapšenjima, pretresima, uzimanjem talaca i interniranjima. Ovo posljednje preduzeto u velikom obimu, zabrinjuje Splićane, naročito zbog tajnosti i brzine odvođenja i jer je to vršeno među takozvanim ljudima na visokom položaju.

* * *

— Strana 8 —

Prevratnička aktivnost. 6. novembra. U toku jutra i poslije — podneva na raznim mjestima grada dijeljeni su letci prevratničke propagande. Unaprijed pripremljena policijska služba uhvatila je na djelu maloljetnog Kulić Ljubu od 19 godina.

7 novembra. 1) U zoru agenti političkog odjeljenja Kvesture uhapsili su 23 lica odgovorna za prevratničku propagandu, dijeleći letke, među kojima braću Tursić Ivana i Franca i ženu prvog, vlasnike jedne trgovine boja za pokućstvo u Ćiril-Metodovoj ulici br. 3, gdje je pronađen i oduzet jedan ciklostil, jedna pisaća mašina i jedna

[2] Vidi »Zbornik«, tom V, knjiga 1, dok. br. 74.

3952

R. PREFETTURA DI SPALATO

R E L A Z I O N E

per il mese di novembre

1941 - XX.

Situazione politica.

Nel mese di novembre la situazione politica è caratterizzata da intensa attività terroristica, che raggiunge l'acme dell'audacia e della criminalità nel tentativo di strage effettuato la sera del 9 novembre in Corso Italia, ove sono state lanciate tre bombe contro un reparto di soldati accompagnato dalla banda musicale della Divisione "Cacciatori delle Alpi" mentre si recava all' "ammina bandiera". Anche in Corso Italia due morti e più di cinquanta feriti.

Il sette di novembre altre bombe erano state lanciate in due località distinte : un bambino ucciso e altre dieci persone ferite.

La popolazione, se pure terrorizzata, non ci ha dato alcuna collaborazione. I maggiorenti della

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 133

limena posuda sa kistom, koju su nedavno upotrebili za pisanje i crtanje prevratničkih parola po zidovima grada.

2) U 6.45 sati, u Dubrovačkoj ulici, neki su nepoznati prekinuli tri žice vojne telefonske linije koja je povezivala komandu divizije »Cacciatori delle Alpi« sa kasarnom »Roma«. Veza je bila odmah popravljena.

3) U 15 sati, jedan nepoznati, koji je uspio da pobjegne, bacio je u Vranuškoj ulici bombu tipa »Sipe«, ranivši lakše jednog karabinjera XVI-og bataljona, jednu crnu košulju i pet civila.

Poslije dva sata, druga dva nepoznata bacili su u Brankovom prilazu jednu bombu ranivši dva djeteta, od kojih je jedno umrlo malo kasnije u gradskoj bolnici od zadobivenih rana.

9 novembra. Oko 17.30 sati, dok je jedan odred pješadije, praćen vojnom muzikom, prolazio korzom Italija na putu za komandu »Cacciatori delle Alpi« radi »spuštanja zastave«, bačene su od nepoznatih 3 bombe sa jednog zidića pored ulice. Ranjeno je 24 vojnika, od kojih je jedan umro, 2 su teže ranjena. Ranjena su još 2 civila, od kojih se dvojica nalaze u teškom stanju.

Među civilima teže ranjenim nalazi se i Neškovčin Veljko[3] pok. Demetra i pok. Marije Penković, mehaničar, pogođen u donji dio trbuha metcima iz pištolja koje je ispalio jedan karabinjer, pošto je spomenuti dolazio sa mjesta atentata, bio sumljiv i počeo da bježi.

Za vrijeme čišćenja u okolini mjesta gdje je atentat izvršen, uhapšeno je 143 osumnjičena lica.

2) U 20 sati, na putu Solin—Klis, na hrvatskom teritoriju, tačnije u mjestu Žižic, nepoznati su prepilili jedan stup telefonske linije, bacili jednu bombu i ispalili nekoliko metaka iz puške na autokolonu Komande inžinjerije VI armijskog korpusa, koja se sastojala od 6 kamiona. Dva su vojnika ranjena.

3) U 22 sata, dva stražara II grupe »Cacciatori delle Alpi«, na stražarskoj službi kod barutane koja se nalazi u blizini stanice Solin ispalili su 4 puščana metka na jedno lice koje je, uprkos poziva da stane, htjelo da se približi barutani.

Spomenuti je ranjen, uhapšen i odveden u civilnu bolnicu u Split gdje je identifikovan kao neki Podrug Stipe[4] pok. Ivana, rođen u Splitu i tamo nastanjen. Za vrijeme ličnog pretresa nađena je kod njega 1 bomba talijanskog porijekla koju je držao u džepu kaputa.

21 novembra. Oko 10 sati izvan Solina, hrvatski teritorij, neki je nepoznati ispalio 4 metka iz pištolja na automobilski odred specijalista. Druga grupa artiljeraca, kojom je komandovao jedan stariji kaplar, odgovorila je vatrom sa 4 metka, ali bez uspjeha. Isti su vojnici izvršili izviđanje okolnog predjela ne naišavši na nikoga.

---

[3] Umro u bolnici od zadobivenih rana.
[4] Radnik iz Splita, strijeljan 1942 godine.

Nije bilo moguće utvrditi lica koja su pucala.

22 novembra. Takozvani Reić Ivan[5], radnik, uhapšen nekoliko dana ranije u Splitu, osumnjičen za antinacionalnu političku aktivnost, koji leži u bolnici br. 48, prevarivši vojnika-bolničara na straži, bacio se sa prozora drugog kata, zadobivši teške povrede. Sada se nalazi izvan opasnosti. Pošto prema sadašnjem stanju istrage proizilazi da se radi o aktivnosti koja interesira vojnu policiju, sporazumno sa Vojnom pomorskom komandom Dalmacije, istragu će nastaviti centar kontrašpijunaže radi potrebnog jedinstvenog postupka u istrazi.

24 novembra. Oko 20 sati, izvan mjesta Solina (hrvatsko naselje) čula se je eksplozija jedne bombe za kojom su slijedili pucnji iz puške. Jedno i drugo je dolazilo iz pravca Klisa.

24. novembra. U 21 sat, u mjestu Komiža (otok Vis), jedan nepoznati, koristeći se tamom, opalio je metak iz pištolja na općinskog službenika Bogdanović Mihajla Lukinog iz Komiže, koji je ostao nepovrijeđen. Istraga oko identifikovanja krivca nije dala pozitivnog rezultata.

27 novembra. Noću, u neodređeni sat, došlo je do požara u prostorijama općine u Starom Gradu (otok Hvar), koji je ugrožavao obližnje kuće. Odmah je ugašen intervencijom vatrogasaca.

27 novmbra. Oko 11 sati, jedna patrola 6-te kemijske čete našla je u blizini željezničke pruge 15 dinamitskih cijevi skrivenih u jednom grmu. Istog dana, na vrhu brda Kozjak (druga zona), hrvatski teritorij, odredi iste kemijske čete našli su — skriveno u jednoj rupi — jedan mitraljez, jedan puškomitraljez, tri puške i mnogobrojnu municiju bivše jugoslavenske vojske.

Stav Hrvatske Države. Poznati dr. Franćeski ponovo mi je rekao da Omiški župan očekuje razgovor sa Guvernerom poslije posjete Ekselencije Bastianinia Zagrebu. Odgovorio sam da je vrlo jednostavno to zatražiti.

O atentatima kaže da su autori sigurno Srbi i Jevreji, ali da bi po njemu bilo bolje kad bi bili Hrvati iz Zagreba, jer bi na taj način hrvatska vlada došla u nezgodan položaj prema Rimu.

Odgovorio sam da me se sve to ne tiče i da je naš zadatak da pohvatamo krivce bez obzira ko su oni.

Prenašam ovdje prepisku ekspresnog telegrama, upućenog Ekselenciji Guverneru, koji sadrži naimenovanje Hrvata Stipe Matijevića doglavnikom.

— K meni je došao Franšeski i rekao mi slijedeće: dr. Pavelić je nedavno naimenovao doglavnikom (član uprave ustaškog nacionalnog pokreta) jednog seljaka iz Omiša, nekog Stipu Matijevića.

Izgleda da je ovaj pozvan ovih dana u Zagreb na sastanak doglavnika radi podnašanja izvještaja o svojoj zoni.

---

[5] Narodni heroj Rade Končar

U slučaju da bi Pavelić tražio vijesti, Luetić bi želio preko mene da obavijesti novog hijerarhu.

Odgovorio sam:

Da doglavnik Stipe Matijević ne može da daje izvještaj o situaciji u Splitu, pošto jednostavno Split ne potpada ni pod Poglavnika ni pod doglavnika.

Ali kad bi se htjelo obavijestiti Poglavnika, iz razloga da on ne bi dao pogrešne obavijesti o krugovima bliskim Omiškoj Županiji, Matijeviću se može reći slijedeće:

1) Dalmatinski Guvernatorat ima u rukama Splitsku pokrajinu kao i sve ostale i jasno i odlučno vrši svoje djelo.

2) Mjere do sada preduzete dale su odlične rezultate.

3) Postepeno će otići Jevreji, Srbi, pravoslavni i ostali koji budu nepoželjni za Upravu, podrazumijevajući tu i Hrvate koji bi pokušali da se suprotstave našem koraku.

Franćeski je uzeo k znanju moj odgovor, koji se nije mogao formulisati na jedan precizniji i više fašistički način.

Franćeski isto tako kaže da je neprijateljski elemenat u Splitu vidno zabrinut zbog borbe koja je u toku u sjevernoj Africi i da žele da je mi izgubimo.

Postigao sam sporazum sa Omiškom županijom u pogledu kompenzacije cementa sa živežnim namirnicama, tražeći većim dijelom svinjsko meso.

Federaciji borbenog Fašija u Splitu stiglo je pismo od Ante Grubića, načelnika Kotara starigradskog, koje dostavljam.[6]

»Juče je napokon otputovao famozni šef ustaških žandara Mate Kandić.

Uveče, prije njegovog odlaska, javljeno mi je da bi on htio učiniti jednu gozbu sa svojim istomišljenicima u jednom lokalu. Obavijestio sam komandu da pošalje jednu patrolu. U 8.50 sati patrola je naišla na tri osobe od kojih je jedna prenoćila u komandi a jedna je kažnjena sa globom od 100 dinara.

Pri polasku šefa žandara, veći dio stanovništva, da bi pokazao mržnju prema ustašama, došao je na obalu i otpratio šefa ustaša zvižducima, povicima i duvanjem u rog, dok mu je jedna grupa mladića otpjevala posmrtni marš. S tim se je završilo tek kad je parobrod izašao iz luke. Vjerujem da je komentar ovome djelu suvišan da bi se pokazalo koliko stanovništvo mrzi ustaše.

* * *

Split, novembra 1941 XX
Prefekt
(Dr Paolo Zerbino)
Zerbino

---

[6] Redakcija nije mogla pronaći ovo pismo.

BR. 134

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 2 PROSINCA 1941 GOD. O PREPADU PARTIZANA NA OPĆINSKU ZGRADU PODRAVSKI NOVI GRAD

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
I. PJEŠADIJSKE DIVIZIJE
Br. 727/taj.

U Bjelovaru dne 2. XII. 1941.

ZAPOVJEDNIČTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA

Noću 27/28. studenoga 1941 godine oko 24.00 sata upalo je u općini Podravski Novi Grad kod Virja oko 10 naoružanih komunista u vojničkim i građanskim odorama (bivše jugoslavenske vojske) sa crvenom zvijezdom na kapi i izvršili prepad na općinu te su iz iste odnijeli 16 pušaka, jedan sanduk strelj va, dva pisaća stroja, jedan šapirograf, jednu rotacionu mašinu i pokvarili brzoglas.[1] Ovi komunisti nisu bili obučeni u ruske odore kako je to javio bojnik Kostial Živanović iz Novi Grada prema pričanju općinskih stražara.

Za hvatanje ovih komunista još u toku noću upućeno je:

— iz Koprivnice 38 domobrana koturaša[2] sa jednom strojnicom sa zapovjednikom bojnikom Kostijalom Živanovićem.

— iz Bjelovara je upućen udarni vod od 60 domobrana sa 1 strojnicom.

Vođenim izvidima od strane kotarskog predstojnika i oružn ka te brzim radom domobranstva povraćeno je 6 otetih pušaka (od 16 koje su komunisti uzeli), pisaće mašine, jedan sanduk strelj va i stroj za umnožavanje sa potrebnim priborom. Uhvaćen je i glavni kolovođa Kasim Čehajić[3] za kojim je raspisana tjeralica uz nagradu od 50.000 kuna. Osim ovoga uhvaćen je još jedan učestnik u napadu na Selo Novi Grad, a pored njih još 20 jataka. Domobrani koturaši iz Koprivnice vraćeni su istog dana u posadu, a tako isto i udarni vod iz Bjelovara.

---

[1] Napad su izvršili partizani Bjelovarskog odreda, pod komandom Đuke Prilike.

[2] Biciklisti

[3] Tada organizacioni sekretar Okružnog komiteta KPH Bjelovar. Poslije akcije nastala su hapšenja i došlo do provale u kojoj je otkriven i Čehajić, koji je kao bolestan bio smješten u Plavšincu. Nakon mučenja strijeljan je u Bjelovaru 24 prosinca 1941 god., sa oko još 90 ljudi.

V. 727
Bjelovar 2-XII

1196/4

ZAPOVJEDNIŠTVO I.DOMOBRANSKOG SBORA.

Doču 27/28.studenoga 1941 godine oko 24,00 sata upalo je u općinu Podravski Novi Grad kod Virja oko 10 naoružanih komunista u vojničkim i građanskim odoramo(bivše jugoslavenske vojske) sa crvenom svijećom na kapi i izvršili prepad na općinu te su iz iste odnijeli 16 pušaka,jedan sanduk streljiva,dva pištolja streljiva,jedan šapirograf,jednu rotacionu mašinu i pokvarili brzojav.Ovi komunisti nisu bili obučeni u ruske čizme kako je to javio bojnik Kostiol Ivanović iz Novi Grada prema priđanju općinskih strażara.

Za hvatanje crih komunista još u toku noći upućena

jest

-iz Koprivnice 38 domobrana koturaša sa jednom strojnicom sa zapovjednikom bojnikom Kostijalom Ivanovićem.

-iz Bjelovara je upućen udarni vod od 60 domobruna sa 1 strojnicom.

Voljenim izvidima od strane kotarskog predstojnika i oružnika te brzim radom domobranstva potvrđeno je 6 pištolja pušaka(od 16 koje su komunisti uzeli),pisaće mašine,jedan sanduk streljiva i stroj za umnožavanje sa potrebnim priborom.Uhvaćen je i glavni kolovođa Kasim Čehajić za kojim je raspisana tjeralica uz nagradu od 50.000 kuna.Osim ovoga uhvaćen je još jedan ubrtnik u napadu na Selo Novi Grad,a pored njih još i 28 jataka.Domobrani koturaši iz Koprivnice vraćeni su istog dana u poradu,a tako isto i udarni vod iz Bjelovara.

Po ovome pitanju vode se izvidi od strane kotarskog pretstojnika u Koprivnici i Bjelovaru,pošto je cijela stvar čisto građanska t.j.potpada pod Redarstveno ravnateljstvo.

O rezultatu istrage izvjestit će se.

ZAPOVJEDNIK,

195
6.XII.

TAČNO!

[illegible]

[illegible]

Po ovome pitanju vode se izvidi od strane kotarskog pretstojnika u Koprivnici i Bjelovaru, pošto je cijela stvar čisto građanska t. j. potpada pod Redarstveno ravnateljstvo.

O rezultatu istrage izvjestit će se.

ZAPOVJEDNIK,
Balley

Tajno!

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA. — Glavni stožer. — Predlažem prednje s molbom na uvid savezno s dopisom ovoga stožera Br. 825/taj. od 2. XII. 41. i brzoglasnog izvješća od 30. XI. 1941.

Zapovjednik, general,
Rumler

BR. 135

IZVJEŠTAJ GLAVNOG STOŽERA MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 5 PROSINCA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA DOMOBRANSKU STRAŽU U BAČUGI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER

STANJE 5. PROSINCA U 8. SATI:

a) I. DOMOBRANSKI ZBOR:

Jučer oko 8 sati ušla je u želj. postaju Bačuga (oko 10 km. južno od Petrinje) grupa četnika.[1] Pošto su četnici bili dijelom u ustaškoj a dijelom u domobranskoj navodno čak i u častničkoj odori, nesmetano su ušli u stražarnicu i domobranskoj straži nazvali »dobro jutro«. Odmah poslije toga otvorili su iz samokresa vatru na iznenađene domobrane, petoricu od njih ranili (dvojicu teško), sve razoružali, a potom se sa oružjem udaljili u pravcu sela. Na straži bilo je 11 domobrana. Od četnika je navodno jedan poginuo, a jedan ranjen. Potjere ustaša i domobrana iz Petrinje bile su odmah upućene.

Grupa četnika napala s. Medani (istočno Senja) zapalili 5 kuća, pokupili dosta stoke i sve životne namirnice i navodno se u istom selu utaborili.

[1] Napad su izvršili borci NOP odreda Korduna i Banije. Vidi dok. br. 48.

Na željezničkoj pruzi Karlovac—Vrgin Most četnici porušili velik broj brzoglasnih stubova. U pošti Tušilović demolirali brzojavno-brzoglasni uređaj.[2]

Prema izvještaju zapovjednika željezničkog osiguranja cijela pruga Bos. Novi—Krupa napadnuta od pobunjenika.[3] Veze sa Bihaćem nema. Blizu Bos. Novog uslijed izvršenog kvara na pruzi iskočio je iz tračnica oklopni vlak kojom je prilikom jedan običan vagon sa pragovima pao u Unu.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
Laxa

BR. 136

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE PISAROVINA OD 8 PROSINCA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ŽELJEZNIČKU STANICU PISAROVINA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO
J. S. Broj 5930

Primljeno 8. XII. 1941.
Napad četnika na oružničku postaju Pisarovina.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni stožer)

ZAGREB

U Zagrebu, dne 8. prosinca 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Pisarovina, od danas brzojavno javlja:

»Danas oko 2 h. grupa od 30 do 40 odmetnika izvršila je napad na ovu postaju, i premetačinu stana zapovjednika postaje.[1]

---

[2] Ove diverzije izvršili su partizani iz Prvog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

[3] Napad na prugu Bosanski Novi—Krupa izvršili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

[1] Napad su izvršili partizani Bilogorskog odreda, pod rukovodstvom komandira Pavla Vukomanovića, poručnika španske republikanske vojske.

Ovom prilikom je dat otpor i jedan odmetnik ubijen, koga su pri povlačenju odnijeli.

Od strane oružnika, žrtava niti povreda nema. Jedan oružnik do sada se nije povratio. Brzoglasna veza prekinuta.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje. — Gonjenje napadača preduzeto.

Zapovjednik, general:
(M. P.) Mizler

Poslato:

1. M. H. D. (Glavni stožer)
2. M. H. D. »Predsjedničtvo O
3. R. za J. R. i S.

10. XII. Očv.

BR. 137

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKOG KRILA U OGULINU OD 9 PROSINCA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U KOTARU SLUNJ

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
2 PJEŠAČKE DIVIZIJE
Broj 647

U Bihaću, dne 13. XII. 1941
Izvještaj o situaciji
dostavlja.

ZAPOVJEDNIČTVU I. DOMOBRANSKOG SBORA. —

Zapovjedničtvo oružničkog krila Ogulin sa broj 7886 od 9. prosinca tek. god. dostavilo je:

»Dne 29. studenog tek. god. oko 1 sat u noći u selu Begovcu udaljeno 2. km od Cetingrada ispaljeno je oko 50 puščanih naboja od strane komunista.[1] Na lice mjesta je bilo upućeno odjeljenje od 20 oružnika, koje je pretresalo teren, te oko 7 sati istog dana naišlo u šumi Nosilačka Kosa kotar Slunj, na komunističku bandu koja je na oružnike otvorila puščanu vatru, na koju su oružnici uzvratili.

U ovim borbama poginuo je na licu mjesta oružnik Mijo Sirovina i oružnik Rukavina Ivan bio je teško ranjen, te je 2. prosinca tek. god. od zadobijenih rana u talijanskoj ambulanti u Slunju umro.

[1] Borbe su vođene sa dijelovima Drugog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

Oružnicima je uspjelo uhvatiti živog komunistu Grahovića Mimina, koji je predan kotarskom sudu u Slunju, radi predaje prekom sudu u Karlovcu.«

S molbom na znanje.

ZAPOVJEDNIK U. Z.
pukovnik
(Walzl)
Walzl v r.

15. dec. 1941

BR. 138

IZVJEŠTAJ POMORSKO-REDARSTVENOG ODJELA HRVATSKE MORNARICE OD 10 PROSINCA 1941 GOD. O POSTUPCIMA TALIJANA PREMA NARODU I USTAŠAMA U HRVATSKOM PRIMORJU

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO HRVATSKE MORNARICE
POMORSKO-REDARSTVENI ODJEL
R. Broj 445 — Str. Taj.

Zagreb, dne 10. prosinca 1941
Predmet: Vanredno izvještajno izvješće.

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Predsjedničkí Ured Vojskovođe).

Od Zapovjednika Lučkog zapovjedničtva Crikvenica primljeno je slijedeće izvješće o prilikama na odnosnom području:

1) Raspoloženje naroda:

Raspoloženje naroda je slabo. Pučanstvo je potišteno radi sve više agresivnog postupka talijanskih vlasti, a s druge strane radi sve težih životnih prilika. Ruke naših vlasti su potpuno vezane, tako da je narod potpunoma prepušten talijanskoj vojnoj upravi koja nema ni malo razumijevanja niti volje da pomogne narodu, i tako je došlo do stanja koje svakim danom postaje sve teže.

Narod je ostao bez nekoga tko će ga voditi, jer naše vlasti nemaju baš nikakovu vlast, a talijanske vlasti gledaju kako bi što više hrane i potreba za život odvukli iz ovih krajeva u Italiju.

Zadnjim proglasom talijanske vojne vlasti zabranjen je ribolov našim ribarima preko polovine kanala koji nas dijele od talijan-

skih otoka, dok talijanski ribari mogu loviti gdje god žele. Nepravda i šteta za naš ribolov jasna je. Istim tim proglasom zabranjeno je našim lučkim vlastima da uopće ureduju na brodovima talijanske zastave u našim lukama, što pretstavlja kršenje našeg suvereniteta, i omogućuje, odnosno legalizuje, kriumčarenje naših proizvoda u Italiju.

Ovih dana izdan je proglas o zaračenju[1] od 19,00 do 06,00 sati, i zabrana kretanja od 20,00 do 06,00 sati. Svako može vidjeti da talijanske menaže, stanovi i prostorije gdje se bave Talijani nisu gotovo ništa zasjenjene, ali se protiv svakog građanina Hrvata preduzimaju oštre mjere ako nije potpuno zamračio (do 500 kn globe i do 10 dana zatvora).

Simptomatično je za postupak talijanskih vlasti da se sve te mjere, koje teško pogađaju našu upravu, privredu i narod, poduzimaju korak po korak, prvo malo i onda sve više i više. Sve se to prema našim vlastima prikazuje sa nasmijanim licem, kao da je učinjeno u najboljoj namjeri. Ovakav izakulisni i potajni rad našem je narodu tuđ, i zbog toga se sve to gleda sa prijezirom, jer sa druge strane talijanski častnici i vojnici kod pojedinih akcija protiv četnika pokazuju takav kukavičluk da im se skoro svaki smije. Primjere naveo sam pod 2.

U zadnje vrijeme počele su talijanske vojne vlasti tražiti od svakog lica koje prođe pored njihove zastave i stražara, da ih pozdravi podizanjem desne ruke. Ljudi koji to ne učine ili zaborave učiniti, bivaju od talijanskih vojnika vraćeni nazad da još jednom prođu i pozdrave. I ovaj neosnovani postupak izaziva opravdano ogorčenje kod naroda.

Izdavanje propusnica za kretanje iz mjesta u mjesto je pravo mučenje naroda. Premda je jednim proglasom određeno točno vrijeme izdavanja, ljudi čekaju uvijek gotovo cijeli sat, onda ih postroje sa druge strane ulice, i jednog po jednog pozivaju, i taj mora prvo pozdraviti zastavu i onda mu izdaju propustnicu, koju je isti već prije morao učiniti kod općine i odnijeti na pregled u zapovjedničtvo karabiniera. Cijela ta procedura traje tri dana, i skopčana je sa dugim čekanjem, ponižavanjem i prisilnim pozdravljanjem talijanske zastave.

Sa otoka Paga primio sam izvještaj, da su oko 5 listopada u Pagu osvanule talijanske zastave, natpisi »Viva il Duce« i »Siamo oui siamo«[2] i da je jedna delegacija mještana i otočana sa jednim dokumentom sa 700 potpisa krenula u Zadar, da moli talijanske vlasti da se Pag pripoji Italiji. Osim toga u zadnje vrijeme talijan-

---

[1] Zamračenju

[2] Pogrešno napisana talijanska parola, koja kao takva nema nikakvog značenja.

ski karabinieri i vojnici u Pagu često govore kako će se brzo na Pagu vijati samo talijanske zastave.

U Crikvenici ima sada oko 600 židova. Ima ih dvije vrsti. Jedni su nakon stvaranja Nezavisne Države Hrvatske pobjegli iz Zagreba u Sušak, i sada su od talijanskih vlasti prebačeni ovamo da ih mi hranimo. Druga skupina dolazi iz Zagreba sa redovnim propustnicama naših vlasti, koje su im valjda izdane da ih se riješi. U slučaju ovih židova u Crikvenici može se govoriti već o »najezdi« židova. U prvom redu oni stoje pod zaštitom Talijana, koji sa njima sklapaju poznanstva, duboko se klanjaju jedni drugima na ulici, priređuju se čajanke i večere na koje su pozvani talijanski častnici, i talijanski častnici drže veliko prijateljstvo sa lijepim židovkama.

Po nalogu talijanske vlasti općina je morala izdati doznačnice za hranu i ovim židovima, tako da je količina svakog artikla po osobi osjetno smanjena, drugim riječima, štedi se od usta naših ljudi, da se mogu židovi hraniti. Oni su i glavni krivci velikom skoku cijena. Jedan židov je na ulici neki dan zaustavo jedna kola drva, koja su bila naručena od nekog mještana. »Pošto su ti ta drva? 1500 kn voz. Evo ja ti dajem 1600 i još tebi 100 kn kao nagradu«. Ovakav postupak se vidi u svemu sa strane židova. Na ovaj način jedno jaje ovdje staje 10 kn, a litra mlijeka se plaća do 12 kn, hvat drva po 2000 kn. Naše vlasti nemaju moći da to suzbiju.

Životne prilike su došle već do toga, da državni činovnici uz najveću štednju ne mogu živjeti sa svojom plaćom. Izgledi na budućnost pod ovakovim prilikama, koje stoje pod diktatom talijanske izakulisne politike, očajni su.

2) Četničke akcije.

Četničke akcije su prema ranijim velikim prepadima, malo popustile u ovim krajevima. Ovo je valjda posljedica zime. U okolici Senja i to oko Brinja, Vratnika, Žute Lokve, Brloga i Kompolja, još se dešavaju prepadi, ubistva i otimačine sa strane četnika. Talijanske vlasti nikakovom energijom ne sprečavaju ove zločinačke bande, a naše vlasti nesmiju ništa poduzimati, tako da je pljačka i otimačina, skoro legalizovana time što Talijani imaju vlast.

Oko 14 studenoga o. g. javila je jedna žena iz Triblja talijanskim vojnim vlastima da se u planini iznad toga mjesta u jednoj osamljenoj kućici nalazi oko 40 četnika. Krenula je nakon sprovedene organizacije cijela ekspedicija od oko 200 talijanskih vojnika, pod vodstvom zapovjednika mjesta Crikvenica sa stožerom. Vojnici podijeljeni su u tri skupine, svaki skup pod vodstvom jednog častnika, koji su u jutarnjem sumraku na dani znak trebali sa tri strane napasti onu kućicu. Dvije skupine dobro su došle na određeno mjesto, ali treća, pod vodstvom jednog satnika, zalutala je, i došla mjesto iza

kućice, baš u sredinu prvih dviju skupina. Time je i dani znak dat sa krive pozicije (dao ga je baš taj satnik) i time je nastalo puškaranje i zabuna među samim Talijanima. Nakon što je zabuna ustanovljena, pošli su prema četnicima, koji su ali tim puškaranjem bili upozoreni, i povukli se na jednu kosu, odakle su otvorili dobro nišanjenu vatru na Talijane. Na ovo nastala je panika među Talijanima. Većina ih je pobjegla, među njima i navedeni satnik, neki su se bacili na zemlju i vikali »mama mia«, a jedini hrabri poručnik koji je htio jurišati, nije mogao nato nagovoriti ni jednog vojnika. Rezultat te »bitke« bio je 6 mrtvih i oko 15 ranjenih Talijana.[3] Od poginulih pokopana su dvojica u Crikvenici. Na pogrebu, kada je potpisati izjavio saučešće talijanskom zapovjedniku mjesta, rekao mi je ovaj sa patosom: »opet smo žrtvovali dvojicu za vaše i naše dobro«. Napominjem da je jedinica koja je učestvovala u tom pohodu jedinica »Guastadora«, tj. jedna navalna jedinica.

Ovi su podaci dobiveni od jednog talijanskog častnika, kada je bio pri vinu, a koji je učestvovao u ovom pohodu. On je psovao na »famoso bando« kojima su Talijani ovdje preuzeli vlast, jer da su prije živjeli kao gospoda, a sada se moraju mučiti. Rekao je pored ostaloga da već jedva čeka da se ovaj rat svrši, i da će se onda napiti da bude 5 dana pijan.

25 studenoga o. g. jedna okolnica od dva karabiniera i jednog našeg policajca, tražila je iskaznicu od nekog nepoznatog lica u ovdašnjoj krčmi »Šanghaj«. Pomenuti nije imao nikakove papire, i zato je pozvan od okolnice da ide s njima na mjesni presidij. On je polako pošao, ali kad je došao do vrata, naglo je istrgnuo iz džepa kaputa jedan parabelum od 12 mm i ispalio dva metka prema policajcu, ali tako da nije nikako pogodio. Svi su se bacili na zemlju a neznanac je za to vrijeme umakao u obližnji vinograd. Odmah je alarmiran cio garnizon, na lice mjesta došlo je više stotina vojnika, sa častnicima, kojima su drhtale ruke u kojima su držali samokrese. Pretražena je cijela okolica, na svaku sijenu ili šušanj opaljen je metak, tako da je ispaljeno više stotina metaka iz pušaka, ali nepoznati je pobjegao.

3) O komunistima.

Pod ovdašnjim prilikama ne može se više jasno lučiti koga se zapravo treba smatrati komunistom odnosno četnikom. Ima dosta ljudi koji su pobjegli u planine radi pritiska talijanskih vlasti, i koji to inače nebi učinili i nemaju ništa protiv naše države. Sa druge strane kako sam saznao stiglo je prije izvjesnog vremena u Rijeku oko 650 ovakovih Splićana, isto pod naslovom komunista. Isti su bili uhapšeni kada su Talijani razbili kip Grgura Ninskog, pa je tom

[3] Borbu protiv Talijana vodili su partizani Bribirske čete, bataljona »Matija Gubec«.

prilikom baćeno oko 10 bomba na talijanske vojnike. Među uhapšenima ima lica, koja su samo zato zatvorena što su Hrvati koji neće da priznaju talijansku vlast u Splitu. Može se reći da je tako zatvorena cijela splitska inteligencija. Kako sam saznao nalazi se među njima bivši ban g. Tartaglia, biv. poslanik H. S. S. Paško Kaliterna, Dr. Račić i mnogi drugi.

4) O prilikama prehrane i prometa.

Prisustvo talijanske vojske i njihovo privredno iskorišćivanje ovoga kraja, da se ne upotrebi izraz devastiranje, prisustvo velikog broja židova, koji imaju mnogo novaca i za koje cijena ne igra ulogu, i opće teške prilike prehrane u Evropi uopće radi raznih prilika, doveli su pitanje prehrane u ovim krajevima u jedno jako teško stanje. Donekle je kriva neracionalnoj podjeli hrane i nesposobnost činovnika u aprovizacijonim odborima, ali i njima su ruke vezane svugdje prisutnim talijanskim okom, koje svaki masniji zalogaj znade vođiti i dovesti u njihove ruke. Tako sam saznao da je od ljeta o. g. do sada u Crikvenici dobila 500 tovljenih svinja; svinjsko meso se nikada ne može dobiti u nijednoj mesnici, a građanstvu je dijeljena mast do sada uopće samo jedanput i to 50 gr. na osobu, i to nije stiglo za sve imaoce doznaka. Ta ogromna količina masti i mesa jednostavno je nestala, čijom krivicom ne može se direktno reći.

Uslijed ovakovih prilika i opet gotovo najteže stradaju državni činovnici i njihove obitelji. Oni su onaj elemenat u državi koji mora biti svaki čas spreman na premještaj, dok domaće pučanstvo ima masti (hrane svinje) i kod seljaka za mast dobijaju i druge artikle, dok se za novac skoro ništa ne može dobiti. Na pr. za mast se nuđa tajno do 300 kn za kg. ali ju nitko neće da proda tko ju ima, jer je čuva za kasnije kada će biti dvostruko toliko skupa, ili ju pak čuva za trampu za druge artikle.

Zbog ovakovih prilika novac svakim danom gubi sve više od svoje vrijednosti, jer svi, osim većine državnih činovnika, imaju svoja dobra u naturi, dok su samo činovnici upućeni jedino na svoju plaću na milost raznih općinskih aprovizacija, kod kojih bi se isto tako mnogo toga još moglo željeti. Time je opet život činovnika pao na onaj niski nivo, na kojem je bio oko raspada biv. Jugoslavije.

5) Odnosi sa savezničkim vojskama.

Odnosi sa talijanskim vojnim vlastima na oko su dobri, ali pod ovom varavo glatkom površinom krije se veliko nezadovoljstvo svega što se osjeća hrvatskim, radi sve težih njihovih istupa protiv naše narodne posebnosti i suvereniteta.

Kako sam već izvijestio uspostavljeni su u lukama: Kraljevica, Crikvenica, Senj, Karlobag i Pag, talijanski lučki uredi, koji u sa-

radnji sa našim lučkim uredima vrše kontrolu pomorskog prometa. Ta se »saradnja« sastoji u tome da njihova vlast zapovjeda a naša izvršuje sve što im se naredi.

Inače je moral talijanskih trupa slab, kako kod častnika tako i kod vojnika. Neke primjere naveo sam pod 2).

Broj talijanskih trupa na području ovog zapovjedničtva sada iznosi u pojedinim mjestima oko:

Bakarac 70; Kraljevica 800; Sv. Jakov[4] 70; Crikvenica 1500; Selce 2000; Novi 1500; Senj 2500; Sv. Juraj 150; Jablanac 90; Karlobag 100; Pag 100 i Novalja 50.

Dakle na području ovog zapovjedničtva, i to samo u mjestima gdje postoje lučki uredi, razmješteno je oko 9.000 talijanskih vojnika.

Opći zaključak:

U zadnjih mjesec dana prilike su se i dalje pogoršale na svim poljima. Agresivnost talijanskih vlasti prema našem narodu svakim danom biva veća. Sa druge strane njihovo labavo gonjenje razbojničkih bandi i njihovo kukavično držanje u pojedinim akcijama koje ipak poduzimaju, potpuno ubijaju u svakome njihov ugled u koliko su ga još uopće imali. Opaža se njihova potajna propaganda u nekim krajevima (naročito Pag), da se ti krajevi pripoje Italiji. Postupak njihovih vlasti prema našem narodu je postupak jednog osvajača prema kolonijalnim narodima.

Cijena artikala potrebnih za život i dalje skače, i sve više se pojavljuje trampa među ljudima. Ovo opet najteže pogađa državne činovnike, koji za svoj novac ne mogu gotovo ništa ni dobiti, tako da im beriva jedva stižu za održavanje golog života.

Naravno da navedene prilike ne mogu izazivati nikakovo oduševljenje među našim narodom.

Četničke akcije donekle su se smanjile, što je valjda posljedica zime.

Jednom riječju, prilike u ovom kraju gore su od ostalih krajeva naše države, jer su ovdje potencirane prisutnošću talijanske vojske, koja s jedne strane oduzima svaku vlast našim organima, a s druge strane gotovo podupire nered, šverc, otimaćinu itd. jer se u mutnom najbolje lovi, i takovo stanje sada momentalno njima ide u prilog ali je na neizmjernu štetu našeg naroda. —

ZAMJENJUJE ZAPOVJEDNIKA.
komodor:
Edgar Angeli

Otposlato:
Minist. dom. Pred. ured Vojsk.
Minist. vanj. posl. Polit. odjel.

(M. P.)

---

[4] Sv. Jakob

BR. 139

IZVJEŠTAJ PRVOG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 12 PROSINCA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U LICI, BANIJI I KORDUNU

STANJE 12. PROSINCA U 8 SATI

A) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Prema izvješću mjestnog zapovjedničtva Karlovac pravoslavno stanovništvo iz Vrgin Mosta sa hranom i stokom napušta mjesto i odlazi u šumu pobunjenicima.

Selo Lasinja (južno od Pisarovine) navodno sa tri strane obkoljeno.[1]

Putevi:

— Karlovac—Krnjak—Veljun—Slunj,
— Barilović—Krnjak,
— Vojnić—Tušilović,
— Vojnić—Krnjak, i
— Vojnić—Kladuša na više mjesta prekopani,[2] tako da je obskrba hranom, streljivom i ostalim potrebama posade Krnjak—Veljun i Hrvatski Blagaj došlo u pitanje.

U toku noći od 10/11 ovog mjeseca odmetnici su na 4 mjesta razorili želj. prugu Petrinja—Glina i veći dio brzojavno-brzoglasne linije.[3] Opravka je u toku.

11. ovog mjeseca u 5 sati četnici napali Plitvička Jezera.[4] Jedna talijanska satnija poslata u pomoć iz Ličkog Petrovog sela imala je tri ranjena i vratila se bez uspjeha. Naša oružnička postaja jačine 25 ljudi prema posljednjem izvještaju od jučer u 19.30 sati još je u borbi. Talijani pripremaju navodno veću akciju na Plitvička Jezera.

Selo Tržaćka Raštela (sjev. od Bihaća) jučer ozbiljno napadnuto.

Iz s. Čekrilje[5] (istoč. od Bihaća) i okolnih zaseoka četnici odveli nešto stoke, a stanovnicima s. Založje (4 km sjev. od Bihaća) zaprietili pismeno da će ih napadnuti.

---

[1] Selo Lasinju opkolili su partizani Četvrtog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

[2] Ove ceste onesposobili su za promet partizani Prvog i Četvrtog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

[3] Diverzije na željezničkoj pruzi Petrinja—Glina izvršili su partizani Prvog banijskog odreda.

[4] Napad na Plitvička Jezera izvršili su partizani iz bataljona »Marko Orešković« i »Ognjen Price«. Vidi dok. br. 76. akcija pod datumom 10. XII.

[5] Čekrlije

Noću od 10. 11 ovog mjeseca napadnuta je i opljačkana općinska zgrada i pošta u s. Tušilović.[6]

Četnici i komunisti u kotaru Vojnić navodno proglasiti obću mobilizaciju kojoj se je sav narod odazvao.

Talijanska posada iz Cetinjgrada povukla se 10. ovog mjeseca u Vel. Kladušu. Četnici iz okolnih sela[7] obkoljavaju Cetinjgrad te kvare mostove i ceste. Narod i uredi spremaju se na evakuiranje.

Iz s. Ruševica (obćine Cetinjgrad) četnici odveli opljačkali i postreljali 15 osoba.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
Laxa

BR. 140

IZVJEŠTAJ GLAVNOG STOŽERA MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 12 PROSINCA 1941 GOD. O TEŠKOM MORALNO-POLITIČKOM STANJU U DOMOBRANSKIM PUKOVNIJAMA

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER
Oper. Br. 7.700/tajno
U Zagrebu, dne 12. prosinca 1941.

Predmet: mjere za obnovu i usposobljavanje domobranskih četa za borbu protiv pobunjenika.

1. — Vojnom Uredu Poglavnika
2. — Vojskovođi i Ministru H. D.
3. — Vrhovnom nadzorniku H. D.
4. — Državnom Tajniku MHD.
5. — NA STUDIJE: I, II i III Dom. Sboru, I i III D. S. P., Zapovjed. Zračnih snaga, Mornarici, Vrhovnom Oruž. Zapovjedništvu i svima odjelima Glst.

Događaji u pobunjeničkim krajevima, kako oni u toku posljednjih mjeseci, tako i najnoviji, pokazuju očito, da je akcija pobunjenika svakoga slijedećeg dana šira i snažnija, a postiže sve značaj-

[6] Napad su izvršili partizani iz Prvog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

[7] Odnosi se na partizane iz Drugog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

nije uspjehe. Danas, gledajući na situaciju otvorenim očima, moramo biti veoma ozbiljno zabrinuti za sudbinu ovih krajeva, sudbinu našeg ondašnjeg mirnog i lojalnog stanovništva, a i mogućnost obstanka same akcije naših domobrana, oružnika i ustaša.

Iznieto samo u najkraćim crtama, stanje kod naša tri domobranska sbora, ovakovo je:

Kod I. domobranskog sbora:

— Pobunjenička grupa Grmeč pl. ugrožava neprekidno sigurnost željezničkih pruga: Bihać—Bos. Novi—Prijedor. Grupa »Šamarica« i »Perjasica« ugrožavaju svoju bližu i dalju okolinu, uslied čega se moraju držati posade i u: Petrinji, Glini, Topuskom, Vojniću, a s vriemena na vrieme privremeno i po pojedinim manjim selima. Za sve ovo upotriebljen je veliki dio četa I. domobranskog sbora, dok je sav ostatak snaga, radi toga što je kod ovoga sbora ipak relativno najmirnije, upotriebljen za pojačanje drugih sborova (II. i III. domobranskog sbora).

Na području ovog sbora najveća i najprostranija je zona u kojoj se nalaze talijanske čete.

Kod II. domobranskog sbora:

— Pobunjeničke grupe: Kozara sjeverno od Ključa, na Borji pl., Ozrenu, Majevici i kod Drinjače južno od Zvornika, vezuju sve raspoložive snage ovoga sbora, radi čega smo bili primorani uputiti pojačanja od I. domobranskog sbora.

Na području ovoga sbora najmanja je zona u kojoj se nalaze talijanske čete.

Kod III. domobranskog sbora:

— Pobunjeničke grupe: Romanijska, kod Vareša — sjeverno od Sarajeva, kod Visokog, Kalinovika i Svjetline[1], vezuju sve raspoložive snage ovoga sbora i izvjesne dielove upućene kao pojačanje sa I. domobranskog sbora.

Na području ovoga sbora zona u kojoj se nalaze talijanske čete, dosta je prostrana.

Iz ovoga se vidi, da su **sve snage domobranstva** podpuno angažirane za akcije protiv pobunjenika, a da se **za pričuvu nema više nijedne pukovnije, pa čak za pričuvu nema više niti jedne bojne na raspolaganju**, osim doknadnih, posadnih, pomoćnih i onih jedinica koje se i ne mogu uopće upotrebljavati za akciju protiv pobunjenika, bilo radi svega ustrojbenog sastava i namjene, bilo radi službe koju vrše.

---

[1] Sjetlina

U područjima gdje se nalaze savezničke talijanske čete, suradnja koju oni praktično primenjuju, kao i pomoć i sigurnost, koju tim krajevima i našim tamošnjim posadama pružaju je minimalna. U **zvaničnim izvještajima**, koja Glavni stožer prima od podređenih zapovjednika, predstavnika vlasti (Velikih župana, kotarskih Predstojnika, općinskih Načelnika, ustaških stožernika), pa i usmene od delegacija pojedinih mjesta i krajeva, svuda se kategorički i sa konkretnim podatcima tvrdi, da je karakteristika rada talijanskih četa **potpuna neaktivnost prema pobunjenicima, mirno i ravnodušno gledaju na sav teror koji oni vrše nad našim životom (katolicima i muslimanima), pa u pojedinim slučajevima otvoreno i neprikriveno pomaganje, dovođenje i zaštita pobunjenika.** Veoma su česti slučajevi da talijanski zapovjednik izda nalog našim posadama ili jedinicama u akciji da se povuku; da naše jedinice vrijeđa; da zabrani svaku brzojavnu i brzoglasnu vezu domobranstva i oružništvu, pa i slobodu kretanja. Kotarske i ostale vlasti moraju pod pritiskom otvorenih prietnja izvršavati samovoljne naloge pojedinih talijanskih zapovjednika, pa čak i obiesnih i bahatnih pojedinaca. Ima se podataka o tome, da su talijanski častnici spriečili uhićenje dvojice Židova, koji su javno psovali Poglavnika.

I pored toga što talijanske vlasti na sve naše intervencije daju uviek jednako odgovore, da iznieti slučajevi nisu istiniti, odnosno nisu točno već tendenciozno prikazani, ali ako se i prizna, daju izvinjenja po kojima je krivica do pojedinaca, koji postupaju samovoljno i protivno izdatim zapovjedima, ipak je očito da se ovako nepravilni postupci primenjuju od strane Talijana sustavno i planski, i da su oni diktirani konkretnim ciljevima njihove politike prema nama.

Svakako konačni je zaključak taj, da neku iskrenu suradnju i ozbiljnu pomoć u našoj vojničkoj akciji, ne možemo od talijanskih četa nikako očekivati. Za opravdanost ovakove tvrdnje, najbolje jamstvo i dokaze imamo u svima dosadašnjim slučajevima nekorektnih i nelojalnih postupaka Talijana, i našem iskustvu i razočaranju, koje smo od njih doživjeli.

Radi svega ovoga Operativni odjel. Gl. st. nije više u mogućnosti, da aktivnim djelovanjem spriječi rad pobunjenika, a postavljanjem posada na ugroženim mjestima zaštiti i trajno osigura život, imetak i ostala građanska prava našeg pučanstva, već se njegova uloga u stvarnosti svodi na to, **da samo prima izvješća i registrira događaje**, a nemajući na raspolaganju više nijedne jedinice, samo izdaje zapovjedi zapovjedništvima odgovarajućih domobranskih sborova na preduzimanje akcija njihovim raspoloživim snagama. Međutim i to se može jedva izvesti, ili se pak uopće ne može izvesti jer ni zapovjednici domobranskih sborova nemaju pričuva, već izvlače pojedine četne jedinice, angažirane na drugom mjestu, pa radi toga trpi akcija na mjestu, odakle su rečene četne jedinice uzete.

Još jednu činjenicu treba imati u vidu, a to je, da je i onaj broj četnih jedinica i snaga kojima raspolažemo, — **u veoma lošem stanju.**

Sve pukovnije, izuzimajući možda jedino **1. pješačku** pukovniju koja je uvedena u akciju tek prije kratkog vremena, **podpuno su iznurene.** One se nalaze na položajima u neprekidnoj borbi sa pobunjenicima, napadajući ih ili braneći se od njihovih prepada, već po nekoliko mjeseci i to **bez odmora**, jer pričuva nema ni unutar jedinica, već su sve bojne u pukovniji, sve satnije u bojni i tako redom dalje, neprekidno u akciji. Ovo stanje iznurava i ljude i stoku u znatno većoj mjeri, te će uskoro biti borbena sposobnost pojedinih bojni, koje su već i preko tri mjeseca u borbi, svedena na nulu, pa će te jedinice biti automatski izbačene iz borbe.

Kada se tomu dodaju još i daljnje činjenice, koje na sposobnost ovih bojni utiču, mora se navesti još i sliedeće:

— Slabo moralno stanje i borbeni duh kod naših domobrana, a sve brojniji slučajevi kukavičluka i panike cielih jedinica. U posljednje vrieme čak i slučajevi pobune i bjegunstva pojedinaca i cielih jedinica (pobune u 15. p. p. i 1. p. p.). Razloga za ovo ima mnogo, pa ih ne treba sve nabrajati. Dovoljno je naznačiti: neprijateljsku neobično snažnu promičbu, ograničenost trajanja vježbe pričuvnika i njihov revolt i protesti, ako su zadržani nešto preko roka trajanja vježbe, neraspoloženje pričuvnika iz mirnih krajeva za borbu izvan svoga najužeg kraja, i ostalo. Zato je i borbena sposobnost naših jedinica, i pored tradicionalne i dobro poznate dosadašnje hrabrosti Hrvata, ipak danas veoma slaba.

Veoma česti slučajevi gubljenja: topova, strojnica, strojopušaka, pušaka, strieljiva i ostalog, ne trebaju posebnog komentara.

I ako bi se ovakovo stanje u izvjesnoj mjeri dalo popraviti našom protupromičbom, ipak ona nije ni do danas razvijena kako treba. Dati potrebna materijalna sredstva i forsirati svrsishodniju organizaciju naše promičbe, danas je pitanje prvorazredne važnosti, koje treba odmah riješiti.

— Snabdievanje opremom i tvorivom, radi ugroženosti komunikacija željezničkih i ostalih nedostatka odnosno nemanja dobrog i dovoljnog samovoznog parka, veoma je otežano. Pojedine jedinice nisu čak ni prilikom njihovog upućivanja mogle biti podpuno opremljene. Naročito se osjeća nedostatak gunjeva i uopće opreme za zimu (tople čarape, toplo rublje, rukavice i ostalo) sada, kada su hladni dani i noći već u veliko nastupili.

— Radi istih razloga otežanog komuniciranja i **ishrana nije na visini.** Samo to može biti razlog da ponekad i jedinice visokog morala i borbenog duha popuste. A na samom zemljištu sada je teško nabaviti namirnice za ishranu, dok će u buduće svakog sliedećeg dana ovo biti sve teže, a konačno i nemoguće. Ne smije se zaboraviti

da se i pobunjenici gotovo isključivo snabdievaju na zemljištu, dielomično možda kupovinom preko jataka, a inače pljačkom i otimačinom.

— Higijenske prilike i okolnosti pod kojima domobranstvo u pobunjenim krajevima izvodi akcije, neobično su teške i nepovoljne. Kupanja nema mjesecima, pranje i umivanje izostaje po nekoliko dana, jer u borbi — bez zamjene — nije ovo moguće. Stanovanje rietko pod krovom, pa i tada pod veoma težkim okolnostima, bez i najneophodnije udobnosti. Vojnici nemaju rublja za promjenu, pa su puni ušiju. Kad se tome doda slabija ishrana, jaka zima i fizička iscrpljenost radi teške službe, onda veliki broj razbolievanja ne izostaje. Ima slučajeva pjegavog tifusa. Veoma su česti zabrinjavajući izvještaji pojedinih zapovjednika o nerazmjernom procentu razbolievanja ljudstva.

— Nedostatci u organizaciji unutar jedinica:

a) Služba održavanja veze nedovoljna, jer se ne raspolaže ni najneophodnijim tehničkim sredstvima za vezu, kao: brzoglasima, krugovalima, aparatima i sredstvima za signalizaciju, i ostalim. Održavanje veze: izdavanje zapovjedi, slanje obavještenja i izvješća često mora ići putem postojećih državnih brzojavnih i brzoglasnih linija: **pobunjenici prisluškuju** putem svojim uhoda — uključivanjem za linije, a eventualno i putem njima naklonjenih činovnika. Na vrijeme odkrivaju naše namjere, pariraju ih, a naprotiv oni nama često pripreme težka iznenađenja.

b) Služba i sprovođenje utvrđivanja, i ondje gdje su najpotrebniji, izostaju. I ako je tu krivica dielom i do samih domobrana i njihovih starješina, veći dio krivice je na tome, da jedinice nemaju: stručnih jedinica (pionirskih satnija detaširanih tamo gdje se pojavi potreba), alata i potrebnog tvoriva.

c) Zdravstvena služba nije svuda na visini. Ako na vrieme ne prihvatimo i evakuiramo ranjenike, ako im se ne pruži pomoć odmah, pa zbog toga ranjenici stradaju, ako se ovakovi slučajevi ponove, onda to ima težkih posljedica na moral jedinica. Prvi ranjenički zavoj mora imati svaki domobran, **a to sada svuda nema.**

d) Ostale nepodpunosti: **treba organizirati vojnu poštu.** Mi u stvari vodimo rat i vojniku treba omogućiti, da se iz borbe može javiti svojoj kući. Ovako su česti slučajevi da rodbina traži podatke o domobranima čak i od organa ovoga Glavnog stožera, a samo zato jer domobran radi prekida redovnih poštanskih veza, ne može dostaviti svoje viesti kući. Oznaka za razpoznavanje kod poginulih nema, pa se broj nestalih i neidentificiranih mrtvaca povećava, što slabi moral kod pučanstva.

— Pokušaj sa milicionerima, organiziranim od mještana dotičnog kraja, a čijim je organiziranjem i postrojavanjem trebalo stvoriti izcrpenim i onesposobljenim jedinicama mogućnost za retabliranje, **nije uspio.** Možda je tome uzrok i taj, što su grupe milicionera

nedovoljno disciplinirane i bez one unutrašnje veze, koja svaku jedinicu čini sličnom jednom domu, — jednoj zadruzi: u građanskim odijelima, bez uočljive razlike od pobunjenika; što se među njima nalazi veliki broj onih, koji su tu došli samo radi nagrade, i imaju pravo otići kada ih je volja; izvjestan dio primi oružje i pređe na stranu pobunjenika; tek rezultati se od njihovog djelovanja nisu pokazali nikakovi, radi čega bi ovo trebalo sasvim napustiti, a primieniti jedino možda za osiguranje željezničkih pruga, puteva i slično, dok se za akciju ne mogu upotrebljavati.

Glavni stožer smatra svojom dužnošću, da iznoseći sve ove činjenice i pružajući podpuno realan prikaz situacije i stanja naših snaga i naše akcije, ukaže: **da više nije moguće produžavati stanje kakovo je danas, jer se inače ide vrlo krupnim koracima u susret neuspjehu.** Potrebna je reorganizacija i odmor jedinica, sa usporednom, oportunom akcijom podpuno političkog karaktera.

U tu svrhu Glavni stožer čini sliedeće priedloge:

1. — Akcija pobunjenika uzela je drugi izgled i ima drugi karakter, nego u svojim početcima. Dok smo u početku vodili akciju manjih lokalnih grupa, imamo danas pred sobom organiziran pokret, snažan, dobro vođen, sa konačnim ciljem, koji se danas već pouzdano nazire.

Što više imamo podatak, da su pobunjenici pripremili već i pomoćna letilišta za zrakoplove sa potrebitim oznakama na njima (znak za spuštanje, jedna petokraka zviezda i granica letilišta), što nas upućuje na zaključak, da pripremaju akciju iz zraka, odnosno možda očekuju dolazak krilaša iz Engleske ili Rusije.

Ne uzimajući u obzir one, koji samo podpomažu pobunjenički pokret, služeći za snabdievanje, obavještavanje i druge pomoćne službe, broj naoružanih i organiziranih pobunjenika iznosi danas već oko 20—25.000 ljudi, koji se broj daljim odmetanjem stalno povećava. Brojčano pak stanje naših boračkih snaga iznosi danas oko 30—35.000 ljudi.

Još ima nekoliko momenata, koje nesumnjivo treba uzeti za procjenu. U toku posljednjih mjeseci, naročito u toku mjeseca studenog i prvih dana mjeseca prosinca, akcija pobunjenika objelodanjuje njihovu upornu želju, **da iz Srbije dopru do mora**, zauzimajući potreban pojas zemljišta kroz južnu Bosnu i Hercegovinu, osiguravajući preko ovoga pojasa sebi komunikaciju za snabdievanje cjelokupnim tvorivom — **napose** oružjem — vođama, organizatorima, agentima, promidžbenim tvorivom i ostalim, što bi im sve u tom slučaju odašiljala jugoslovenska vlada u emigraciji, putem engleskih podmornica i postojećim kriumčarskim putevima. Nedavni napad na

Višegrad i Rogaticu, sadašnje borbe i događaji oko Goražda, Foče, Kalinovika u vezi sa najnovijim vijestima o događajima oko Trebinja, Bileća, Nevesinja i ostalih mjesta, daju sigurne osnove za zaključak, koji bi to pojas imao biti, po kome bi pobunjenici imali namjeru doprieti do mora. Činjenica da u Višegradu Talijani drže formalno vlast u svojim rukama, nije za pobunjenike smetnja, kada se ima u vidu da pobunjenici u tim i ostalim krajevima gdje su Talijani, imaju gotovo podpuno slobodno kretanje.

Emigrantska vlada bivše Jugoslavije izdala je proglas u kome je pobunjenike oglasila za svoju redovnu vojsku. Bivši glavnostožerni pukovnik, Mihailović Draža, promaknut je za generala, imenovan je zapovjednikom ove vojske.

Samim tim ova akcija izlazi iz okvira lokalne pobune i nije više samo naše unutrašnje pitanje. Pobunjenička akcija postala je sada gerilski rat protiv naših saveznika — Nijemaca i Talijana, i ma koliko da je po svome izgledu neznatna u odnosu na upravo gigantske operacije, koje vode saveznici, mogla bi nanieti ipak izvjesne udare, koji bi dosta naškodili saveznicima, a naročito ako se dozvoli pobunjeničkom pokretu da se širi, organizira i postiže uspjehe (moralne i materijalne) onim tempom, u kome ih postizava u posljednje vrieme.

Sve ove momente moramo **predočiti** Nijemcima i Talijanima pa tom prilikom naglasiti da se ne smiju smatrati dosadašnji neuspjesi kao znak slabosti naše vojske, već su tome uzrok samo: brojna slabost jedinica, jer su nam broj i vrsta jedinica ograničene bile već od početka organizacije naše Hrvatske vojske baš od strane saveznika, a nedostatak u naoružanju i opremi, **spriječio je**, da se postrojene jedinice opreme kako treba. Radi toga je neophodno potrebno učiniti sliedeće:

— Da Nijemci stave na raspolaganje potrebne dovoljno jake snage za čišćenje i uništavanje pobunjeničkih snaga.

— Da Talijani isto tako stave na raspolaganje potrebne snage. Bile bi dovoljne sadašnje snage (II. talijanska armata), ali je uslov bez koga se nebi moglo uspjeti taj, da dosadašnji negativni način rada bezuslovno prestane.

— Da naše oružništvo i ustaše ostanu na zemljištu u cilju suradnje.

Ako saveznici ovo prihvate, naše bi se jedinice postepeno povukle iz pobunjeničkih krajeva i zatim retabliranje u krajevima gdje nema pobunjenika, a gdje bi se ujedno i odklonili svi organizaciski i tehnički nedostatci, o kojima je ranije bilo riječi, a pričuvnici također odpustili svojim kućama. I ljudstvo ovih jedinica treba iz osnove izmjeniti. Djelatne častnike i dočastnike rasporediti podjednako u sve jedinice; za zapovjednike bojni postaviti obavezno jedino djelatne stožerne častnike, kojih imamo za ovo dovoljno (uzeti ih po potrebi iz ureda, škola i sličnih zapovjedništva). Ostatak dopuniti pri-

čuvnim častnicima i dočastnicima, koje pozvati na vježbu pod 15. siječnjem 1942. godine s tim, da bi trajanje njihove vježbe bilo šest mjeseci. U svim pukovnijama sa svima ovim ljudima održati tečaj od mjesec dana — od 16. siječnja do 15. veljače 1942. godine — u kome starješine usposobiti za njihove buduće uloge, imajući pri radu na umu to, da će od uspjeha ovoga tečaja zavisiti uspjeh i napredak naše Države. Poslije ovoga tečaja, od 16. veljače do 1. ožujka izvršiti popunu ovih jedinica ljudstvom, naoružanjem i kompletnom opremom. Do toga vriemena usposobljeni su već i novaci, pa bi za popunu satnija poslužili isključivo novaci, kojih ćemo za ovu svrhu imati dovoljno. Jedino u slučaju da novaka nebi imali dovoljno, popunio bi se postojeći nedostatak pričuvnicima. Ovi pričuvnici bili bi odabrani najpažljivije (od onih koji su najmlađi, a najmanje su bili na vježbi), i javili bi se na vježbu 16. veljače, a zatim bi sa njima bila izvedena obuka i usposobljavanje, što bi trajalo do 1. ožujka 1942. godine. Novaci bi bili raspoređeni i upućeni u jedinice do 16. veljače.

Ovako organizirane, popunjene i obučene jedinice, sa punim povjerenjem u uspjeh, mogli bi uputiti 1. ožujka 1942. godine da zauzmu svoje posade, i povedu po utvrđenom planu akcije tamo, gdje to situacija bude zahtjevala. Plan za ovu akciju sastavio bi Glavni stožer uz suradnju i saglasnost domobranskih sborova.

U koliko je ovaj prijedlog neizvedljiv, jer ga saveznici nebi prihvatili, **neophodno je potrebito**, da se stvori mogućnost za postrojavanje još bar devet novih bojni. Ovo je nužna i neodloživa potreba, jer — kako je naprijed objašnjeno — pojedine bojne su već izcrpene i onesposobljene, da ih se mora izvući iz borbe, inače prijeti opasnost rasula. Ljudstvo za ove nove jedinice uzeti će se od pričuvnika i stoka će se pozvati na vježbu, no oprema koja nam nedostaje, i što je najopasnije — **naoružanje**, moramo dobiti od naših saveznika.

Naravno da će u ovome poslu biti potrebna suradnja i krajnji napori svih odjela Ministarstva Hrvatskog Domobranstva, a naročito tvarnih odjela — specijalno VI. i VII. odjela.

Konačno bez obzira na to, da li će se naše domobranske jedinice povlačiti, ili će se samo postrojiti nove jedinice za njihovu izmjenu i retabliranje, neophodno je potrebito, da se u pobunjene krajeve uputi veći broj »povjerenstava za uspostavljenje javnog reda i poredka« jer se ima izvještaja, da rad ovakovih povjerenstava vraća povjerenje naroda u pravednost predstavnika naših vlasti i uspostavlja njezin već pokolebani autoritet. Time ujedno smanjuje broj pristalica pobunjenika i oduzima im podršku, koju imaju među pučanstvom, što sve u mnogome smanjuje njihove izglede za uspjeh.

Jednovremeno sa ovom akcijom smirivanja, moralo bi se sprovoditi našu promidžbu, svestranu, plansku i sa dovoljno materijalnih sredstava.

Na kraju ovoga referata ponovo naglašavam da je iznošenje ovakovog stanja uslijedilo radi toga, što Glavni stožer Domobranstva smatra da su svi predznaci kako predstoje uskoro jake i široke akcije pobunjenika a da Glavni stožer — bez ikakove pričuve — sa brojčano slabijim i već krajnje iscrpljenim snagama, — **neće moći ove akcije ni parirati, a još manje savladati i uništiti.**

Riešenje ovoga pitanja mora uslieditі u najkraćem roku, jer ne trpi odlaganja nijednog trenutka.

GLAVAR GLAVNOG STOŽERA
General-poručnik
(Laxa)
(M. P.) **Laxa**

BR. 141

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI U PODRAVSKOJ SLATINI OD 13 PROSINCA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA SLAT. DRENOVAC

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST U PODR. SLATINI

Predmet: Četničko komunistički napad na občinu poštu i oružničku postaju u Sl. Drenovcu — rezultati saslušanja uhičenika.

Podr. Slatina dne 13. prosinca 1941.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB.

Veza ovd. br. 551 Pr. 1941.

Ustašama iz Podr. Slatine uz suradnju organa oružničke postaję iz Sl. Drenovca uspjelo je pronaći 15-toricu iz Sl. Drenovca, koji su bili saučesnici predmetnog napada.

Prigodom saslušanja dobivena je ovakova slika pripremanja i izvršenja:

Još 27. rujna o. g. došao je iz Srbije u Sl. Drenovac Grubač Panteliji, seljaku iz Sl. Drenovca bivši tamošnji učitelj Tihomirović

Lazar[1] i pripovjedao o događajima u Srbiji navodeći da je Srbija sva komunistička, te se ljudi prebacuju u Bosnu, a odatle će prieći u Hrvatsku.

Sakupio je 5 ljudi i od njih tražio da organiziraju ustanak kod pouzdanih osoba, te bi isti imali u njemu aktivno sudjelovati.

Prisutni tome sastanku sve sami Srbi i to većinom mladići nešto iznad 20 godina tvrde, da se tome opirali i malo iza toga Tihomirović je otišao u šumu. Desetak dana prije samog napadaja t. j. prije 20. pr. mj. došao je Batinić Simo,[2] šumski radnik koji je zaposlen kod S. H. Gutman k Grubač Dragiću i njegovom bratiću Grubač Panteliji, te im rekao, da u večer u noći dođu u šumu iznad Drenovca, gdje će ih pričekati Tihomirović Lazar da im nešto kaže. Tom je — prilikom Tihomirović ovu obojicu nagovarao da organiziraju ustanak i u to, vrieme je imao kod sebe vojničku pušku i 1 revolver i dalekozor i bio obučen u civilno odielo sa kratkim zimskim kaputom i na glavi šeširom.

Tom prilikom im je rekao da se ne trebaju ništa bojati, jer će u isto vrieme biti ustanak i kod Pakraca i kod N. Gradiške. Viesti će isti dobivati od njega preko spomenutog Sime Batinića, kod koga je isti često puta spavao i zadržavao se u šumi u radničkoj kućici.

Utorak 18. pr. mj. došao je opet Tihomirović u Sl. Drenovac i to Grubač Dragiću u njegovu ovčaru, koja se nalazi u dvorištu prema bašći te tom prilikom poručio to Grubač Panteliji, Ivković Krsti, Ivković Tomi, a bio je prisutan i Sime Batinić.

Taj puta je rekao, da će on doći u četvrtak na večer sa svojim drugovima a tih da će biti oko 80 do 85, te im je zapovjedio, da svi ovi, koji su se kod njega nalazili moraju snjime ići, a cilj je toj družini doći do novca i oružja izvršiti napad na obćinu i poštu, te oružničku postaju, a drenovčani su im potrebni, da budu vodići pojedinih skupina i da pomognu nositi stvari, koje će oni izvući iz pojedinih ustanova. Dao im je nadalje nalog da kažu to i ostalima povjerljivim ljudima te su ujedno urekli sastanak u neposrednoj blizini Drenovca u šumi zvanoj Stojnovački jarak, gdje bi se imali svi skupa sastati odnosno drenovčani čekati dok Tihomirović sa svojim ljudima dođe.

Posrednik između Tihomirovića i Drenovčana bio je spomenuti Batinić Simo, a u Drenovcu je bio organizator Grubač Dragić. Opetovali su sa pretnjama za svakoga onoga koji bi bilo što odao od onoga što je doznao i u koliko nebi prisustvovao urečenom sastanku, a o tome je bio obavješten.

Dvojica od drenovčana su pričekali tu skupinu došljaka u zaseljku Prekoračana, te ih odveli na spomenuto mjesto u čijoj su se blizini već nalazili drenovčani čekajući na njih.

---

[1] Učitelj, poginuo kao borac Papučko-krndijskog odreda početkom 1942 godine.

[2] Poginuo u borbi protiv ustaša kao borac 1941 godine.

Čim su se sastali odmah je počelo razvrstavanje odjelivši one koji su imali oružje od onih koji nemaju, a dvojici iz Drenovca dali također puške. Skupine su sačinjavale tri do 4 momka naoružana a ostalo su bili iz Drenovca bez pušaka.

Oko 15 do 20 išlo je prema oružničkoj postaji i to šumom te se spustili niz bašču samoj zgradi a od drenovčana bilo je prisutno 7 koji su navodno čekali u samoj bašči.

Napad je izvršen na oružničku postaju onako kako je to u izvieštaju ove oblasti Pr. br. 551-1941 od 22. XI! naznačeno.

Ista grupa koja je izvršila napad na oružničku postaju izvršila je također napad na poštu, a vođa ovoga bio je Ilić[3] učitelj iz Orahovice koji je na glavi imao šubaru i zviezdu a na sebi dugačak zimski kaput, a da li je taj kaput bio vojnički ili civilni to ovime nije bilo poznato.

Snjim je zajedno bio i Marinković Jovo[4] zvan Ivo i Marinković Marko obojica iz Donje Pištane.

Napad na občinsku zgradu izvršio je Tihomirović sa svojom skupinom[5] no nije se moglo utvrditi da li je baš koji od drenovčana sudjelovao u tome napadu tek je jedan od njih doveo stražu od tri lica do Doma bivše streljačke družine, koji je još do danas ne dovršen, to je navodno ta patrola u njemu unutra tako dugo, dok nije sve bilo gotovo, to su se samo priključili izvršiteljima napadaj. Put prema občini pokazao je Buković Jovo, občinski pisar iz Prekoračana, koji je radio u občini Drenovac, a kojega je Tihomirović Lazar dao dovesti k sebi i pitao ga za ključeve kase gdje se nalaze, te je taj pisar odgovorio, da kasa imade tri ključa od kojih se dva nalaze kod občinskog načelnika Grubišić Ante iz Humljana.

Nadalje je rekao da je kasa sistem Verthajm i to masivno građena te bi jemogli lupati slobodno dva dana i ne bi joj još ništa naudili. Taj pisar navodno je išao snjima do udaljenosti kojih 200 met. te se zatim vratio k svojoj kući.

Učitelja Ilića zvali su također i »Čiča«, a među ovima je bio i jedan čovjek niskog rasta slabunjav kojega su zvali gospodin Španjolac[6]. Po iskazima saslušanih isti je imao narječje dalmatinsko, a naročito je izgovarao slovo »ć«.

Kad je napad bio izvršen svi su se sakupili nasred Drenovca, te krenuli u pravcu šume prema Jankovcu. Na kraj sela su drenovčani izostali navađajući da su tom prilikom na rastanku bili siljeni da idu snjima dalje, a kako su ostali kod svoje tvrde odluke da ne nastave snjima put htjeli su predati oružje koje su dobili prigodom

---

[3] Slobodan Ilić
[4] Narodni heroj, poginuo 1944 godine
[5] Napad na Drenovac izvršili su borci Papučko-krndijskog odreda.
[6] Pavle Vukomanović

izvršenog napada, međutim došljaci niesu htjeli isto preuzeti, nego su im kazali, da to zadrže jer da će im već kasnije trebati.

U koliko bi ma tko od njih bilo što odao, zaprijetili su im, da će ih popaliti, a njihove obitelji poubijati.

U koliko je kome kod kuće tijesno može da dođe k njima u logor u koji se ide prema Jankovcu, zatim koso prema Orahovici, a isti se nalazi u šumi Kokočak.

U Drenovcu je uhićen »Grubač Dragić, Bukvić Jovan obćinski pisar, Grubač Pantelija, Stanković Emil, Grubač Milan, Tomić Tomo, Obradović Milan, Tomić Ljuboja, Dragić Muselin, Tomić Miloš, Tomić Dušan, Ivković Krsta, Muselin Miloš i Bukvić Jovan, koji su nakon provedenih izvida i saslušanja predani Pokretnom Priekom sudu u Osiek.

Prigodom sastanka u Stojnovici bilo je određeno Bukvić Jovanu rataru i Muselin Milošu, da imadu pokidati telefonske žice na telefonskoj pruzi SPŽ između Sl. Drenovca i željezničke postaje, te su imenovani izvršivši dobiveni nalog izvadili telefonski stup, a vojnik, koji im je bio dodjeljen je prerezao žicu. Žice pak telefonske u pravcu Sl. Drenovac—Sekulinci imao je dužnost, da prereže Bukvić Ljuboja, ratar kojemu je bio dodjeljen još jedan nepoznati civil i jedan vojnik, a kako se isti nije mogao na stup popeti, to je izvršio prekid žica taj drugi civil.

Spomenutog utorka prije samog napada Tihomirović je govorio o jednoj skupini, koja operira oko Pakraca, te je pripovjedao, da su vođe tamo jedan »pop«[7] i »sudac«[8] navodno po imenu Marijan«.

Prednje se dostavlja znanja radi.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik!
Potpis nečitak

Dostavljeno:
Ravnateljstvu za javni red i sigurnost
Župskoj redarstvenoj oblasti Osiek
Vodnom oružnom zapovjedničtvu Virovitica
Kotarskoj oblasti: Virovitica, Daruvar, Pakrac, Našice, Požega.

---

[7] Jovan Zec-Jole, pravoslavni svećenik, tada komandir voda Psunjskog odreda, poginuo u borbi protiv ustaša u selu Roguljama 23 prosinca 1941 godine.

[8] Dušan Marijan, sudac iz Pakraca, tada komandir Psunjskog odreda, poginuo u borbi protiv ustaša na Begovači (Psunj) 25 ožujka 1942 godine.

BR. 142

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG ZBORA U SISKU OD 14 PROSINCA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA NA PRUZI PETRINJA—GLINA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVIEDNIČTVO
2. PJEŠAČKE PUKOVNIJE
Br. 4129/taj.

19. prosinca 1941. godine.
U ZAGREBU

Predmet: Akcije pobunjenika na ž. prugama i pogrieške domobrana na osiguranju pruge. —

Zapoviedniku I, II, III i V. bojne ove pukovnije,
Zapoviedniku 13, 14, i 15 satnije ove pukovnije,
Zapoviedniku sklopa štrafuna,
Gospodarskom častniku,
Pomoćniku,
Zapoviedniku bojne novaka,
Koncept.

Zapoviedničtvo 1. pješačke divizije sa V. Br. 920/taj., od 16. prosinca 1941. god. dostavilo je spis Zapoviedničtva I. Domobranskog Sbora u Sisku br. 1137/taj, od 14. prosinca 1941. g. o sliedećem:

— —

1. — U noći 10/11. ovog mjeseca odmetnici su se spustili sa Šamarice na želj. prugu Petrinja—Glina i razrušili je na 4 razna mjesta i uz to razorili bb. linije.[1]

Ovo rušenje sudeći po veličini štete trajalo je dugo vremena i bilo bi sasvim ili bar djelomično zaprieđeno, da je kod stražare na želj. pruzi bila ma kakva opreza, da zmeđu straža postoji veza i patroliranje i da su straže na visini svog zadatka.

Po dobivenim podatcima straže kod želj. postaje Kraljevčani čula je rušenje pruge i obratila se zapoviedniku voda u obližnjem Čuntinću za pomoć. Zapoviednik voda odbio je pomoć, smatrajući možda

[1] Ovu diverziju izvršili su partizani Glinske čete Prvog banijskog partizanskog odreda. Tom prilikom razoružali su šest čuvara pruge, prekinuli telefonske i telegrafske linije na 3 mjesta i porušili stupove na dužini od 3600 metara.

da je njegov cilj pasivna odbrana samostalna, a ne aktivno dejstvo protiv pobunjenika, ma gdje se ovi u njegovoj okolici pojavili.

2.—4. XII. prije podne uniformirani odmetnici u oružničke domobranske i ustaške odore izvršili su prepad na želj. postaju Bačugu, i razoružali našu neopreznu stražu nanjevši joj i izvjesne gubitke.[2] Ovaj slučaj pokazuje da straže nisu na punoj oprezi, da se uzalud daju znaci za spoznavanja i da se ni po danu ne može dozvoliti prilaz osiguranim objektima ni od strane ophodnja ni pojedinih uniformiranih odjela, kad i četnici imaju naše uniforme, već je dužnost svake straže da po propisu zaustavi na većem odstojanju svako lice i odjel uzimajući odmah vatreni položaj za obranu i da tek pošto ispita vođu — zapoviednika, može ophodnju — odjel propustiti.

Tom prilikom vod u Čuntiću nije pritekao u pomoć, niti je 5. satnija Petrinjske doknadne bojne, koja se nalazi u s. Kraljevčanima, na što je preuzela, da presjeće odstupnicu odmetnika, koji su se preko njenog rajona povlačili u Šamaricu.

Zapoviednik I. domobranskog sbornog područja će po prednjem naložiti da Petrinjska doknadna bojna povede izvid i krivce za stanje i pogrieške pod 1 i 2 privesti zakonske odgovornosti. Ovo uzeti žurno u postupak i raspraviti svom strogošćom.

Ove negativne primjere treba saopćiti svima četnim jedinicama . . .

Zapoviednik, general
(Rumler) v. r.

Dostavlja se prednje naređenje na znanje svima starješinama kako i onima na terenu tako i ostalima s tim, da prednje iznijeto pomno proući i u svemu točno postupi, a tako isto i naročito poučiti svoje podređene sve do najnižeg, kako bi bili svi s prednjim poznati i u danom času mogli intervenirati, kako je to ovdje izloženo.

Na željez. prugama izvoditi opkoparske radove gdje god zato postoji potreba, a već postoje solidno opraviti i po potrebi bodljikavom žicom preprečiti njihov prilaz s opasnog pravca.

Potreban alat za pomenute radove izuzeti na propisne zahtjevnice koju dostaviti zapoviedničtvu I. domobranskog sbornog područja na nadležno uredovanje.

Domobrane svestrano poučiti o vršenju njihove dužnosti i upozoriti ih na posljedice, koje ih čekaju, kako prilikom iznenadnog napada od strane pobunjenika, tako isto i odgovornost te ostale zakonske posljedice.

Zapoviednik, Podpukovnik.
Potpis nečitak

---

[2] Vidi dok. br. 135.

BR. 143

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 15 PROSINCA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANSKU STRAŽARU U LATINU

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Ravnateljstvo za javni red i sigurnost

Zagreb, Petrinjska 7.
Zagreb, 20. prosinca 1941.

Broj: 64948. P. 1941.
Predmet: Dva talijanska vojnika po četnicima ubijena; a drugi teže ranjeni.

MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA

ZAGREB

Zapovjedničtvo I. hrvatske oružničke pukovnije broj 5350/J. S. od 15. prosinca 1941. dostavlja ovom Ravnateljstvu izvještaj oružničke postaje Plaški o slijedećem:

»Dne 4. prosinca ov. god. u 23 sata neopaženo su se privukli banditi železničkoj stražari broj 11 u Latinu, kotara Ogulin, bacili 1. bombu kroz prozor u stražaru, koja je eksplodirala. Na mjestu ubijena su 2, a teže ranila 3 talijanska vojnika i željezničkog stražara Pavlić Miju rodom iz Vojnovca, općine Josipdol, kotara Ogulin, nakon čega su banditi pobjegli.[1]

Povodom ovog napadaja došao je iz Plaškoga jedan odjel talijanskih vojnika u selo Latin; istomjesnog seljaka Kovačević Manu iz kuće odveli pred njegov sjenik, te u njegovoj prisutnosti sjenik zapalili, a jedan vojnik iz svoje puške ubio je na mjestu Kovačevića.

Sjenik je bio vrijedan oko 10.000 kuna.

Ubijeni i ranjeni talijanski vojnici nisu bili smješteni u rečenu stražaru, već su se tamo skupili, da se malo ogriju i odmore.

Poginuli talijanski vojnici su 6. prosinca ov. god. po talijanskim vojnim vlastima sahranjeni u katoličkom groblju, a ubijeni Kovačević u grčko-istočnom groblju u Plaškom, a ranjenici prevezeni su prvim vlakom u bolnicu u Ogulin.

Dosadašnja potraga za banditima ostala je bez uspjeha. Ista se nastavlja.«

Prednje se dostavlja naslovu na znanje i upotrebu.

ZA DOM SPREMNI!
(M. P.) Ravnatelj:
Eugen Kvaternik

---

[1] Akciju su izvršili borci Prvog bataljona »Marko Trbović«.

BR. 144

UPUTSTVO ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGE PJEŠAČKE PUKOVNIJE U ZAGREBU OD 16 PROSINCA 1941 GOD. ZA BORBU PROTIV PARTIZANA[1]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVIEDNIČTVO
2. PJEŠAČKE PUKOVNIJE
Broj
16. prosinca 1941. g.
U ZAGREBU.

1. — Zapoviedniku I, II, III i V. bojne,
2. — Zapoviedniku 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 23 i 24. satnije ove pukovnije,
3. — Zapoviedniku 1, 2, 3, 4, 5 i 6. satnije novaka ove pukovnije.
4. — Zapoviedniku odjela štrafuna ove pukovnije.
5. — Pomočniku.

Naputak za podhvate protivu pobunjenika.

Ministarstvo hrvatskog domobranstva — Glavni stožer sa Nast. Br. 6486/taj., od 9. prosinca 1941. godine dostaviloje:

Radi što uspješnijeg suzbijanja akcije pobunjenika propisujem niže izloženi. —

NAPUTAK:
ZA PODHVATE PROTIVU POBUNJENIKA

I.

Opći dio:

1. — Uputi — koji će se niže izložiti, čine dopunu načelima za vođenje borbe savezno s naročitim pojavama u četničkom (gerilskom) ratovanju, koje ovome i daju posebnu karakteristiku.

Ne mogu se obuhvatiti svi slučajevi, koji se dešavaju na pobunjenom području već se mogu dati samo opće smijernice, a po-

[1] Uputstvo je umnoženo na šapirografu. Primjerak koji Redakcija posjeduje slabo je očuvan.

jedini zapovjednici moraju se trsiti, da u okviru ovih **svojom odvažnošću, spremom i sposobnošću donose smione odluke i da ih dosljedno provode.**

2. — **Osobna hrabrost i odlučnost**, spojena s drskim i bezobzirno odvažnim postupcima stvara malodušnost i kod pobunjenika i donosi najviše koristi.

3. — Suviše oprezan neodlučan, malodušan ili kukavićni nastup prema pobunjenicima diže moral kod istih, te si tada dozvoljavaju akcije koje odnose najveće štete vlastitim snagama.

Međutim razumna opreznost nužna je, radi sprječavanja uzaludnih, nekorisnih gubitaka.

4. — **Samostalnost** zapovjednika i nižih vođa je neophodno potrebna osobina jer se u četničkom ratovanju veoma često upotrebljavaju male samostalne jedinice, koje često zbog udaljenosti i brzine podhvata ne mogu računati na pomoć drugih.

5. — **Duh i moral vlastitih četa** igra presudnu ulogu u borbi protiv pobunjenika. Zato koristiti svaki prekid u podhvatima i vrijeme odmora za jačanje istog i zato primjeniti sva raspoloživa sredstva.

Veliku važnost pokloniti potrebi, da se kod naših boraca probudi, razvije i ustavi visoka svijest, da je ova borba i pobjeda nad pobunjenicima, potrebna radi osiguranja budućnosti hrvatskog naroda, t. j. da sudbina sada mirnih krajeva zavisi od ishoda ove borbe.

One koji dozvoljavaju da s oružjem u ruci budu zarobljeni od četnika, pobjegnu iz borbe ili svojim kukavičkim vladanjem unose malodušnost u vlastitim redovima stavljati pod vojni sud, a osude izricati za najkraće vrijeme. —

6. — Spriječiti valja promičbu pobunjenika i širenje njihovih ljetaka, jer mnoštvo, nema moći, — sposobnosti rasuđivanja i lahko podlegne tendencioznim i varljivim vijestima.

Protivno tome poduzeti najjaču promičbu sa svoje strane i sa ciljem postizanja izloženog u točki, 5. i još naročito sa ciljem rušenja morala i samopouzdanja kod pobunjenika.

U ovom pogledu najkorisnije je bacanje promičbenih letaka iz krilaša na odgovarajuće prostorije. Veoma često je vrlo korisno pripadnicima vlastitih postrojbi zabraniti doticaj sa stanovništvom, poglavito ako je neprijateljski raspoloženo.

7. — U redovitom ratu zna se smjer, i mjesto nalaženja neprijatelja, dok u četničkom ratovanju neprijatelj je svuda i nigdje.

Ovo pokazuje, da se pobunjenici ređe nalaze sakupljeni u većim skupinama, već su podjeljeni na manje — zvani odredi, koji su vrlo pokretljivi i neprestano mjenjaju svoja mjesta.

O toj činjenici uviek voditi brigu, jer stalno utiče na vlastite postupke, poglavito na osiguranje vlastitih četa.

Obavještajna služba i izviđanje sa ciljem prikupljanja podataka o djelovanju, kretanju, mjestu nalaženja i namjerama pobunjenika

neobično je važno radi pravodobnog poduzimanja uspješnih protumjera.

Ova je služba od osobite važnosti pred početak vlastitih podhvata.

9. — Čisto vojnički načinima rada, rijetko će se moći dobiti zadovoljavajući podatci o pobunjenicima. Najbolje je za ovu službu upotrijebiti **pouzdane i povjerljive ljude i uhode** od mještana, kojima moguće vjeruju i pobunjenici i koji se slobodno mogu kretati po pobunjenom području.

Izviđanje nad pobunjeničkom prostorijom pomoću krilaša može također dati dragocjenih podataka osobito zimi, kad se po dimu vatri mogu najbolje odkriti prebivališta — logori četnika u šumama i planinama.

10. — **Tajnost** vlastitih namjera od odlučnog je utjecaja na uspjeh vlastitih mjera (podhvata).

Zato svoje odluke saopćavati u posljednjem trenutku, a ne da se danima priča po posadnim mjestima i okolini o onome što se sprema.

11. — **Brzina** izvršenja vlastitih namjera spriječiti će pobunjenicima poduzimanje protumjere.

12. — **Tajnost i brzina** s naše strane proizvesti će **iznenađenje** kod pobunjenika i kod njih stvoriti i stalno podržavati **osjećaj nesigurnosti.**

Pravac udara pri podhvatima protivu pojedinih grupa pobunjenika **upravljati na bok ili u leđa odnosno njihovu pozadinu...** podhvati sa natkriljavanjem u cilju opkoljavanja rijetko dovode do uspjeha, već samo do proširenja vlastitih snaga i gubitaka vremena.

13. — Četnici se veoma rado služe raznim lukavstvima. Ovo zahtjeva najstrožiju opreznost i primjenu protulukavstva.

Ne vjerovati nikom kad se osobno ne poznaje. Legitimirati svaku nepoznatu osobu, bez obzira na njen vanjski izgled i oznake čina.

14. — Ni jedan pokret pa ni najslabijih ophodnja ne vršiti bez osiguranja i priprava osigurajućih dijelova za trenutno ostvarenje vatre (gađanje u kretanju puškom, strojopuškom i ručnom strojnicom, po odredbama pješačkog vježbovnika).

Nastupanje tih djelova mora biti isto kao i nastupanje lovca koji vreba na pojavu divljači.

15. — Naše naoružanje je uvijek jače i bolje od pobunjeničkog. Tog mora biti svijestan svaki domobran.

Zbog toga su pobunjenici vrlo osjetljivi na našu vatru naročito topničku i vatru bacaća.

Tu slabost pobunjenika treba vješto iskoristiti starajući se **da naša vatra uviek bude točna i uspješna,** štedeći pri tome strijeljivo do granica mogučnosti.

Vatreni prepadi se primjenjuju kad god se zato pruži povoljna prigoda.

16. — **Strojnice** dodjeljivati samo jačim našim dijelovima od vodova i jaćim.

Jedan broj strojnica i teško pješačko oružje uopće samo samostalni zapovjednici zadržavaju na svom raspolaganju radi upotrebe na mjestu, gdje se potreba bude pokazala.

U obrani, strojnice držati pri središnjem položaju, osigurane od prepada, sa što širim poljem djelovanja.

17. — Strojopuška, a osobito ručna strojnica su najzahvalnija vatrena oružja — osobito za blisku borbu s četnicima. Zbog toga ih podjelivati uviek i ophodnjama sa važnim zadatkom i na opasnim pravcima.

Posluga mora biti izvježbana i u gađanju i u kretanju.

18. — **Ručne bombe** su najdragocjenije sredstvo za blisku borbu. Svaka straža i ophodnja moraju imati bombe na raspoloženju.

19. — **Vatrena stega** mora biti čvrsta. Starješine moraju apsolutno imati u svojim rukama otvaranje i obustavljanje vatre, strijelci pak gađaju samo onda, kada vide cilj.

Poglavito noću treba svim sredstvima spriječiti bezciljno otvaranje vatre.

Otvaranje vatre bez zapoviedi najstrožije je zabranjeno, osim u slučaju izuzetnim kao i onom koji je propisom predviđen.

20. — U svim podhvatima upotrijebiti dovoljno jake snage. Napadajne akcije protiv pobunjenika vršiti samo u tolikom obimu u koliko se **raspolaže** dovoljnim snagama, sposobnim za borbu.

Za obranu određivati dovoljno jake djelove (straže, skupove i t. d.) na vladajućim točkama, pa i na uštrb posjedanja međuprostora.

Podjela snaga na mnogo manjih djelova dovodi samo do razjeđivanja akcija, a veoma često i do počastnih poraza.

21. — Radi omogućenja uzvratnih mjera (represalija) s naše strane obavezno se uzimaju **taoci.**

Za taoce treba uzeti ljude ugledne i od uticaja. Prvenstveno se uzimaju iz obitelji i rodbine pobunjenika — njihovih najmilijih i najdražih.

U tom pogledu surađivati s oružništvom i poduzeti mjere, da pobunjenici, saznaju ako je uzet za taoca i šta će se protiv taoca poduzeti u pojedinim slučajevima.

22. — Prilikom pripremanja podhvata veći razmjera, sa jačim snagama u cilju čiščenja izvjesnih većih djelova pobunjeničkog područja valja pripremiti i sve potrebno za uspostavljanje i održa-

vanje naše vlasti na očišćenom području. Tu dolazi u obzir postavljanje privremenih oružničkih postaja, imenovanja pročelnika općina i seoskih starješina, ustrojba miliciskih rojeva[2] i vodova i t. sl.

Miliciske ustrojbe moraju uvijek biti pod zapovjedničtvom vojske odnosno oružništva. Koristno je odrediti im zapovjednika iz redova domobranstva ili oružništva i dati im izvjesnu vojničku jezgru vrlo pouzdanih domobrana i oružnika.

II.

Način rada pobunjenika.

23. — Način borbe pobunjenika svodi se u glavnom na postavljanje **zasjeda** radi izvršenja **vatrenih prepada** — u cilju pljačke — na manja odjeljenja i poglavito na preselice (transporte) streljiva i životnih namirnica.

Zatim izvode iznenadne napade na vlakove i pojedine usamljene straže i objekte.

24. — Zasjede redovito postavljaju duž puteva i prolaza u klancima, gudurama i na zavojima puteva, gdje je preglednost slaba a mogučnost za njihov uzmak — bijeg — povoljna.

Za postavljanje zaseda biraju prikrivene vatrene položaje često u neposrednoj blizini puta kojega obično barikadiraju i pri nailasku naših snaga otvaraju iznenadnu, snažnu i točnu vatru, koja može jako impresionirati.

Ako vatreni prepad uspije, prelaze na pljačku, u protivnom odmah bježe.

25. — Pobunjenici češće napadaju slabo ili nikako branjena naseljena mjesta u cilju pljačke.

Napadaju iznenadno obično u prvi sumrak ili u ranu zoru.

26. — Rijetko primaju otvorenu borbu s našim jačim snagama. Ako to čine onda je to redovito kada im je odsječena svaka mogučnost bijega, na pravcima u prolazima, koji vode u krajeve, koje oni iskorišćuju (eksploatiraju) i gdje se nalazi njihovo vodstvo.

U takvim slučajevima imaju utvrđene i dobro prikrivene položaje, a odpor im može biti vrlo snažan.

27. — Pri ovim njihovim načinima borbe, redovit je slučaj, da je manji njihov broj naoružan vatrenim oružjem a veći nenaoružan ili ima samo primitivna sredstva (vile, sjekire motike sa vezanim noževima i t. sl.).

Naoružani pobunjenici otvaraju vatru, a nenaoružani podižu ogromnu larmu i urliću na pr.: Drž nedaj, opkoljavaj lijevo! evo naših! Evo ih bježe! i t. d.«.

---

[2] Desetina

Larmaju sa ciljem da kod naših četa stvore malodušnost i slome volju za borbu.

28. — Pobunjenici svoj pokret nazivaju **»Oslobodilačkim«**, i ako je on u stvari, »Komunistički«. Služe se lažnim nazivom, da bi lakše pridobili mnoštvo i tako opravdali svoj obstanak.

Važno je o tome osvjedočiti mirno stanovništvo i čete koje se upućuju u borbu protiv pobunjenika, savezno izloženim u točki 6 i 7.

III.

Posadna služba na pobunjenom području.

29. — **Zadaća** je posada — stalnih i privremenih — na pobunjenom području da:

— zajamče sigurnost i održe red i mir u posadnom mjestu i njegovoj okolini,

— sačuvaju javne uređaje i građevine,

— unište pobunjeničke odrede, koji bi se pojavili u okolini posadnih mjesta.

30. — Pri izvršenju ovih zadaća ne smetnuti s uma da su izvjesna posadna mjesta sa svih strana **okružena pobunjenicima, a s pojedinih pravaca ugrožena više a s drugih manje.**

31. — **Zadaća se izvršuje:**

— postavljanjem straža,

— upućivanjem ophodnja,

— postavljanjem zasjeda,

— upućivanjem krstarskih odreda,

— držanjem što jaće pričuve.

32. — **Stalne straže**, najnužnije jačine postavljaju se na važnim ulazima u mjesto sa zadačom da sprijeće prolaz pobunjenicima i nepozvanima; kod važnih javnih uređaja i građevina sa zadačom da se iste očuvaju.

Jačinu straže odmjeriti prema važnosti pravca, koji zatvara, važnosti objekta, njihovom prostranstvu i udaljenosti straže od pričuve.

Straže postavljati na uzvisinama gdje god je moguće a ne u dolinama.

Straže moraju imati borbeni zaklon — prirodan ili izrađen.

Mjesto straže u koliko je moguće mjenjati što češće, načelno u sumrak ili zoru, tako da pobunjenici nikad neznaju gdje je.

Sa svim stražama osigurati sigurnu vezu sa više sredstava, makar i najjednostavnijim i upriličenim (improviziranim).

Kod svih straža uopće opreznost mora biti osigurana u svako doba dana i noći, tako da straža može uvjek bez ikakve pometnje i zbunjenosti stupiti u borbu.

Zapoviednici stalnih straža, na željezničkim postajama, objektima i drugim mjestima moraju imati gotove osnove za borbu svoje straže za slučaj iznenadnih pobunjeničkih napadaja razne vrste i sa raznih strana.

Ove osnove ne moraju biti pisane, ali moraju biti u glavi zapoviednika straže **i preko dana uvježbane sa cijelom stražom tako, da svaki stražnik zna šta mu je dužnost na slučaj protivničkog napadaja.**

Da bi zapoviednik straže mogao stvoriti ove osnove, mora prije proučiti okolinu i okolno zemljište, procjeniti mogučnosti napada i obrane i potom odgovarajući, postupak svakodnevno vježbati sa svojom stražom. **Najzad svaki zapoviednik straže treba da predvidi postupak, na slučaj iznenadnog dobijanja vatre i bombi u samu stražaru.**

Na izloženim mjestima (pravcima) postavljati udvojene stražnike — osobito noću, po magli, sniježnoj vijavici i u sličnim prilikama.

Predpostavljene starješine, koje vrše obilaske straža moraju ove provjeravati.

30. — **Ophodnje** se upućuju sa zadačom pregleda straža i nadzora nad međuprostorima.

Jačina ophodnje je manja, kada se upučuje unutar osiguranog prostora, a jaća kada se kreče i izvan istog, te je odmjeriti prema potrebama, koje nalažu prilike na licu mjesta.

Kretanje ophodnja mora biti oprezna i u razsutom postroju tako, da podpuno bude isključena mogučnost, da cijela ophodnja istodobno padne u protivničku vatru.

Pobunjenici kada vide, da svu momčad ne mogu pod jedanput staviti pod vatru, obično je neće ni otvarati.

Ophodnje... pravilnim vremenskim razmacima — nikada u isto doba i uvjek raznim putevima, jer će samo tako izbjeći protivničkim zasjedama.

...prikaz jedne ophodnje u kretanju vidi se iz slijedeće slike:

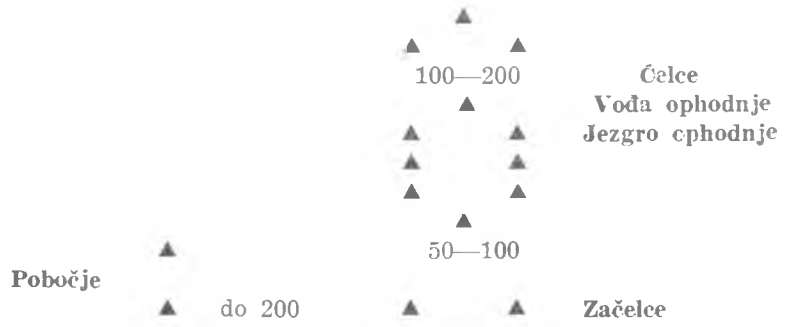

34. — **Zasjede** se postavljaju u okolici posadnih mjesta i položaja na mjestima prolaza pobunjenika, na putevima kojima se snabdjevaju i saobračaju sa svojim jatacima i sumišljenicima.

Zadaća je zasjeda, da pobunjenicima stvaraju iznenađenja, da u vezi sa radom ophodnja (toč. 33.) stvore nesigurnost kretanja pobunjenika na zemljištu, da ih vatrenim prepadima uništavaju, a kada je moguće i žive hvataju i da im onemoguće snabdjevanje pomoću jataka.

Postavljanje zasjeda je tajna zapoviednika posade ili odgovarajućeg četnog zapoviednika.

Podatke o mjestima na kojima treba postaviti zasjede prikuplja zapoviednik posade odnosno četni zapoviednik savjesnim ustrojavanjem službe po odredbama točke 8 i 9.

Mjesto zasjede mora biti prikriveno, no mora omogučiti dobru i sigurnu upotrebu vatre.

Jačinu i mjesto zasjede određuje zapoviednik posade odnosno četni zapoviednik prema prilikama na licu mjesta. Jačina zasjeda mogu biti između 10—20. ljudi sa strojopuškama (ručnim strojnicama).

Mjesta zasjeda nisu stalna već ih uvjek mjenjati.

Za vrieme čekanja u zasjedi zabranjen je svaki razgovor, pušenje, udaljavanje i slično.

Vatra se otvara iznenadno i istodobno cjelokupnim oružjem zasjede, na znak, prvi hitac ili zapoviedku zapoviednika zasjede.

U pogledu postavljanja i rada zasjeda korisna je suradnja s oružništvom, jer isto poznaje mjesne prilike i običaje.

35. — Za borbu protiv pobunjenika, zapoviednik posade može u sporazumu s oružničkim zapoviednikom upućivati u okolinu posadnog mjesta **krstarske vodove.**

U tome se pridržavati načela izloženih u toč. 39—56.

36. — Za stalnu službu osiguranja upotrebljavati najmanje snage. Veći dio ostaviti **u pričuvi**, i upotrebljavati za ophodnje, zasjede i krstarske vodove. Momčad određivati u službu racionalno i štedljivo, tako da ostane dovoljno vremena, za odmor i nastavu.

IV.

Pothvati protivu pobunjenika.

37. — **Zadače i konačni cilj svih pothvata protiv pobunjenika je njihovo uništenje.**

Smišljenim podhvatima manjih i većih vlastitih jedinica, primjenom načina i sredstava kojima se služe i pobunjenici, mora se na zemljištu **stvoriti nesigurnost kretanja i rada, pobunjenika**, raspršiti ih u manje skupine i konačno uništiti.

38. — **Kao ishodišta i uporišta svih pothvatima** služe stalne i privremene posade u važnijim mjestima i duž saobračajnih pravaca, koje posade u određenom djelokrugu razvijaju svoju djelatnost u duhu odredaba točke 29—36.

39. — Za pothvate protiv pobunjenika upotrebljavaju **krstarski vodovi (satnije, bojne) ili postrojbe domobranstva.**

40. — **Zadaća krstarskih vodova je** da krstarenjem po zemljištu uništavaju i hvataju pobunjenike i njihove logore, da ih ugrožavaju svagdje i na svakom mjestu i onemoguće im opstanak.

Krstarski vodovi, kao i pobunjenici, moraju biti svagdje i nigdje.

41. — Radom krstarskih vodova rukovode područni oružnički zapoviednici u sporazumu sa zapoviednicima posada na njihovom području.

42. — Krstarski vodovi postrojavaju se od **oružništva i domobrana.** Na jednog oružnika određuje se načelno 2—3. domobrana.

Ukupna **jačina** krstarskog voda iznosi 30—40 momaka.

Unutarnja podjela voda vrši se po vježbovniku za domobransko pješačtvo.

43. — Krstarskim vodovima **zapoviedaju oružnički častnici i dočastnici.**

Ličnost zapoviednika krstarskog voda od presudne je važnosti za uspjeh voda.

Zapoviednik mora biti čvrstog značaja, odlučan, odvažan i smion.

44. — **Oprema krstarskih vodova:** svaki momak naoružan puškom ili ručnom strojnicom a ako je moguće i samokresom i sa 2—3 bombe. Sa sobom još nosi torbicu za kruh čuturu i pribor za umivanje. Vod ima 3—4 strojopuške (na svaki roj po jednu).

Vod se još oprema dalekozorima raketama, znakovnim samokresima, s nabojima i dimnim bombama.

45. — Temelj za uspjeh krstarskih vodova čini dobro provedena obavještajna služba, izviđanje i postupci u duhu točke 8.—12.

46. — Prema prikupljenim podatcima i stanju na licu mjesta određuju se posebni zadatci i pravci kretanja krstarskim vodovima.

47. — **Krstarski vodovi kreću se bez većih zadržavanja** tako da se na svakom mjestu pojave iznenada.

Izbjegavati kretanje u običajenim putevima i pravcima, već se kretati uporedno s istima preko izvisina. Na taj način izbjeći će se da krstarski vodovi padnu u zasjedu pobunjenika.

Kretanje se vrši u razvitim (rastresitim) postrojima (malim razređenim skupinama) sa ciljem da cijeli vod istodobno ne dođe u nenadanu vatru.

Za vrieme kretanja vod se osigurava ophodnjama sa sviju strana.

Ove ophodnje imaju i zadatak izviđanja.

48. — U slučaju nailaska na pobunjenike, vod u potrebnom stupnju **razvija za borbu.**

Izbjegavati napadaj na pobunjenike sa čelne strane već uvijek koristiti obuhvatne i obilazne pokrete, te će se tako smanjiti i vlastiti gubitci.

49. — **Uzvratne mjere** (represalije) protivu okolnog stanovništva, krstarski vodovi mogu vršiti samo po zapoviedi svojih predpostavljenih.

50. — **Na prenočištu,** krstarski vodovi se osiguravaju po poznat'm načelima.

Korisno je noću postaviti vlastite zasjede.

Za prenočišta treba izabrati mjesta na uzvisinama i uopće mjesta, koja se lahko brane i gdje nisu mogući prepadi pobunjenika.

Kad je pri slabom vrijemenu potrebno potražiti zaklona u kućama birati samo odvojene zaseoke, u koje upasti u prvi mrak, nedozvoljavajući mještanima da napuste svoja ognjišta.

51. — **Prehrana** krstarskih vodova vrši se načelno na zemljištu iz mjestnih sredstava — **kupovinom,** zbog čega se momčadi iz sastava voda izdaju novčani obroci.

Ako mjesne prilike nalažu može se iznimno izdati suha hrana.

52. — Ako prilike na dotičnom području zahtijevaju mogu se za veće podhvate postrojiti: **Krstarske satnije ili krstarske bojne.**

Krstarske satnije ili bojne djeluju u duhu načela izloženih za krstarske vodove.

53. — **Krstarske satnije** sastava u 2—4 krstarska voda.

Satnijama se mogu pridati bacački, pješački i brdski topovi.

54. — **Krstarske bojne** sastava: 2—3 krstarske satnije.

Bojni se pridaju bacaći a eventualno i topn'čtvo.

55. — **Za veće podhvate** upotreb[lja]vaju se postrojbe domobranstva, kojima se daje zadaća da slome jaće odpore pobunjenika i unište njihove logore.

Na podpun uspjeh pojedinih pothvata može se računati samo onda, ako se pobunjenici podpuno opkole.

Osigurati treba jednovremen napadaj sa više strana, da bi se izbjeglo poče... potraživanje pojedinih djelova oružane sile ili spriječilo pobunjenicima da umaknu kroz praznine našeg borbenog položaja.

56. — Istodobno s domobranstvom upotrebljavaju se i krstarski vodovi (satnije, bojne).

Pojedinim podhvatima zapovieda najstariji domobranski zapoviednik, čijem se stožeru pridaju oružnički častnici.

57. — Svakom podhvatu Domobranstva mora predhoditi savjestno ustrojeno **izviđanje.**

Za ovo koriste se načini i sredstva napred pomenuti a naročito uhode i posebno u tu svrhu izaslate ophodnje.

Naročita je zadaća ovih ophodnja, da ustanove slaba mjesta pobunjenika, preko kojih će se najlakše prodrijeti do glavnih točaka odpora i logora.

58. — Postrojbe **u pokretu** na pobunjenoj prostoriji moraju se **osigurati sa sviju strana.**

Osiguranje izvesti slabim no brojnim ophodnjama, koje se međusobno mogu pomagati.

Za osiguranje mogu se koristiti i krstarski vodovi.

59. — Postrojba se kreće u takovom **poredku**, iz kojeg se svakog trenutka može **razviti za borbu u svakom pravcu.**

Izbjegavati skupljene i kretati se u razvitim postrojima (vidi toč. 47.).

Kad je moguće kretati se izvan uobičajenih puteva, a uzvisine duž puta predstavljaju obavezan pravac kretanja za osiguravajuće djelove.

Poredak u kretanju mora biti takav, da se protivnik uvijek mora dvoumiti na koji njegov dio da otvori vatru.

60. — Kad se naiđe na ozbiljan otpor, zadaća je osiguravajućih djelova (Ophodnja), da uspostave **podpun dodir s** protivnikom, da ustanove njegov položaj, jačinu i slaba mjesta u rasporedu.

Po tom se postrojba **razvija za borbu** i prelazi u **napadaj.**

61. — **Načelo, protivnika** napadati s najnužnijim snagama, a jaće snage upotrebiti za bočno i obilazno djelovanje.

62. — **Teško pješačko oružje i topništvo** štiti razvoj za borbu i potpomaže napadaj.

63. — **Najstariji zapoviednik ne smije** ni jednog trenutka **ostati bez pričuve,** sa kojom će spriječiti svako iznenađenje a koja su u četničkom ratovanju vrlo česta.

64. — **Kad se protivnik razbije upućuju se krstarski vodovi** (satnije, bojne), napred sa zadaćom **progona** i daljeg uništavanja pobunjenika.

Zbog toga će često krstarski vodovi (satnije, bojne) u prvom trenutku biti u pričuvi.

65. — Ako na raspolaganju stoje **veće snage,** onda se njihovim temeljnim rasporedom zaokružuje pobunjeno područje i potom poduzimaju koncentrični pokreti, kojima se obruč sve više steže, dok se pobunjenici podpuno ne opkole i ne unište.

66. — Borna kola upotrebljavaju se u borbi po poznatim načelima. Ona rade uviek u uskoj suradnji s pješačtvom, koje je dužno da ih zaštićuje vatrom od bliskih prepada četnika.

Koristno se mogu upotriebiti za osiguranje i izviđanje u suradnji s djelovima po toč. 58 i za pratnju transporta.

V.

Upotreba topništva:

67. — **Strijeljačkim satnijama** sa samostalnim zadatkom može se pridati **po jedan brdski top**, iznimno dva.

Bojnama i većim postrojbama pridaje se topničtvo srazmjerne jačine (brdski topovi i haubice).

Jačina pridatog topničtva ne smije suviše smanjiti pokretljivost postrojbe, a jačina postrojbe ne smije dovesti u pitanje sigurnost topničtva. —

68. — **Za vrijeme kretanja** mjesto topničtva biti će redovito u sredini postrojbe.

69. — **Topničtvo otvara vatru** po zapoviedi četnog zapoviednika. Isto mora biti brzo i nenadno, te zato ne gubiti mnogo vriemena na izbor položaja i pripremu gađanja.

70. — **Najuspješnije je izravno gađanje sa malih daljina.**

71. — Četni zapoviednik dužan je starati se **za osiguranje topničtva. —**

Osiguranje načelno postići zgodnim rasporedom vlastitog pješačtva, a kada to nije moguće obavezno je pridavanje topništvu pješačkih djelova sa zadatkom osiguranja.

Za osiguranje pridaju se uviek cijele jedinice, (u svom postrojbenom sastavu) i sa svojim zapoviednikom (voda, satnije).

Osim prednjeg topnici moraju biti uviek spremni da se bliskom borbom karabinom i bombom brani od četničkih nasrtaja.

72. — Ako nastupi slučaj, da se topničtvo ne može pravodobno izvući iz borbe, dužnost je topničkih zapoviednika, da topove unište ili barem onesposobe, a strijeljivo da unište.

U takvim prilikama dužnost je pješačtva, da istraje na svome mjestu, dok uništenje topničke tvorine ne bude završeno.

VI.

Osiguranje — preselica — prenosa (transporta):

73. — Osiguranje preselica (prevoz četa, dovoz hrane, strijeljiva i inih potreba) postiže se:

— postavljanjem stalnih posada duž saobračajnih pravaca.

— krstarenjem manjih jedinica duž saobraćajnih pravaca i postavljanjem zasjeda,

— pratnjom.

Za svaku preselicu vriedi načelo, da mora stići u mjesto odredišta.

74. — Postavljanje **stalnih posada** određuje zapoviednik, koji rukovodi podhvatima na dotičnom području.

Svaka posada dobija zadatak, kojim se određuje područje dio saobračajnog pravca — za čiju sigurnost je odgovorna.

Osiguranje se ne mora postaviti na samom putu, već je važno, da se drže okolni visovi, sa kojih se pruža dobra preglednost, sa kojih se može otvoriti snažna vatra i koji nisu izloženi prepadima.

Posade se utvrđuju.

Posade održavaju međusobnu vezu brzoglasom i znak... nim sredstvima.

75. — Iz sastava posada određuju se manje jedinice (jačina zavisi od jačine posade i prilika na licu mjesta) **radi krstarenja duž puta.**

Zadatak je ovih jedinica da iz međuprostora (između stalnih posada) protjeraju manje skupine pobunjenika, da im sprieče približavanje putu, oštečivanje puta, brzoglasnih brzojavnih pruga.

Naročito je važno, da se krstarenje vrši u vremenu prolaska naših preselica.

Vrlo je korisno postavljati po danu i po noći zasjede duž puta poglavito na mjestima, na kojima pobunjenici prelaze put.

76. — Za svaku preselicu kojom se prevozi hrana, streljivo i sl. određuje se **pratnja.**

77. — Preselica treba biti što jaća. Jedan, dva ili tri samovoza lako mogu postati žrtve prepada. Zato je bolje određivati jaće preselice, kojima se zbog većeg broja vozila može pridati jaća pratnja.

78. — **Za pratnju određivati uviek cijele jedinice,** (vod, polusatniju, satniju) sa svim njihovim naoružanjem, starješinskim osobljem i pod zapoviedničtvom njihovih stalnih zapoviednika. Isti je istodobno zapoviednik preselice.

79. — Postrojba određena za pratnju mora se vježbati i mora biti izvježbati za ovaj zadatak.

Svakom djelu postrojbe... roju, vodu unapried prije odlaska), određuje se zadatak na pr. Obranu čela, lijevog boka... i t. d. pa se prema tome pratnja i prev... roj, koji ima zadatak odbrane čela preselice, prevozi se na prvim... i vod sa ovakovim zadatkom prevozi se na prva 2—3 samovoza; ...odbranu boka prevoze sa srednjim kolima i t. d.

Zapoviednik preselice nalazi se iza djela, koji ...čelo preselice.

80. — U sastav pratnje mogu se odrediti i pioniri zadatkom popravljanja puta i skidanja zapreka pioniri nose sa sobom svoje oruđe, tvorivo, za popravljanje puta, mostova i t. d.

81. — Borna kola povoljna su za pračenje preselica. Određuje se 3—4 borna kola.

U tom slučaju borna kola kreću na čelu preselice. Najmanji odmak i među kola odgovara dvostrukoj veličini mrtvog kuta, a najveći toliki, da se kola međusobno vide. Jedna kola su u sredini, a jedna na začelju.

82. — Prije odlaska preselice obavještavaju se ... njenog prolaska stalne posade na putu, koje pojačavaju... određuju krstarenje duž puta (vidi toč. 75).

Obavještavanje mora se izvršiti na takav način i takvim sredstvom, da bude isključena svaka mogućnost da to doznaju pobunjenici.

83. — **Vrijeme odlaska preselice mora ostati u najvećoj tajnosti.**

Odlazak ne određivati u isti sat već to mijenjati.

Pripreme za odlazak početi tajno iznenadno samo sa onoliko vrijemena prije odlaska, koliko je potrebno da se uredno svrše.

Ni jedna preselica (transport) ne smije krenuti na put, dok njena pratnja po zapoviednu preselice nije uvježbana u postupku na slučaj pobunjeničkog prepada.

84. — **Brzina vožnje** samovozne preselice ravna se prema stupnju, vidljivosti i stanju puta i može iznositi 20—40 klm. na sat. Brzinu određuju prva kola, koja će prema potrebi i smanjiti brzinu ako neka kola zastanu. Vozare upozoravaju spojnici.

Noću načelno ne upućivati samovoze nesigurnim pravcima.

85. — Za održavanje veze između vozila za vrijeme kretanja određuju se po 4. spojnika na svakom vozilu. Dvojica za vezu s prednjim vozilom a dvojica s pozadnjim.

Ovo je potrebno da bi se održala uskupnost preselice ako je sastavljena iz teretnih samovoza.

86. — Na otvorenom zemljištu preselica vozi određenom brzinom. Važno je da se održe razmaci između vozila, zašto su odgovorni spojnici.

Načelno odmah između vozila: najmanji da ne mogu dva vozila pasti pod isti vatreni snop; najveći da postoji veza okom, sluhom ili bar osječajem između vozara vozila.

87. — Pošumljene krajeve, mjesta gdje je preglednost slaba, tjesnaca ili sl. preselica prelazi najvećom brzinom koja dozvoljava sigurnost vožnje i izvježbanost vozara.

88. — Pred mjestima, koja pobunjenicima pružaju mogučnost prepada, preselica se zaustavlja, pratnja je okružuje te se ophodnja brzo prokrstari zemljište uzduž puta i okolni visovi. Za vrieme ovog rada preselica se brzinom od 4—5 kilometara pod zaštitom pratnje polako kre[će] napried.

Osobito treba biti oprezan pri nailasku na okuku ko[ja] su pogodna i mjesta pobunjenicima za izvršenje prepada.

Kada se ova mjesta prođu, nastavlja se vožnja redovitom brzinom.

89. — Kada se preselica iz bilo kojih razloga mora : s[tat]i na putu zauzima **unaprijed izvježbani način** automatski položaj za odbra[nu]. Okolni visovi posjedaju se ophodnjama i vrebalicama.

U slučaju kvara na jednom od vozila u prvom redu dati da se vozilo popravi, pa ako ne može onda ga uzeti u teglenje. Napuštanje

vozila jeste krajnje sredstvo. Vozila uzeta u teglenje treba osloboditi tereta bar glavnim djelom. Na vozilo koje tegli ne smije se stavljati nikakav dodatak tovara iz ispražnjenog vozila.

90. — Za slučaj prepada na preselicu, ne mogu se propisati stalna pravila, no mogu se dodati ove smjernice:

a. — ako preselica bude prepadnuta slabijom vatrom, a sva su vozila sposobna za pokret vožnja se nastavlja povečanom brzinom.

Ako ma i jedno vozilo bude onesposobljeno, preselica se zaustavlja i pratnja postupa po toč. 89.

Daljni postupak određuje zapoviednik preselice prema stanju na licu mjesta.

b. — Ako preselica naiđe na barikadu, razrušen put ili upadne u snažnu vatru pobunjeničkih zasjeda zaustavlja se. Vozila ostaju na propisanim odmacima ili se po mogučnosti dovode u najbliži zaklon (netučen prostor).

Pratnja najvećom brzinom iskaće iz kola zauzima položaj uz put a pojedinci mogu ostati u kolima koristeći ista kao zaklon — sve prema ranije ustanovljenom planu.

Prima se borba i vatra se uzvraća tek po zapoviedi zapoviednika preselice, pa onda snažno i usredotočeno.

Za pratnju vriedi načelo, da pobunjenike razbije i nastavi put.

Ako u toku borbe neko vozilo bude oštečeno i može se spasiti, tada se tovar djeli na ostala vozila, a nesposobljeno uništava.

Ako je onesposobljen veći broj vozila, uništava se i teret koji se ne može dalje prenositi.

Uopće pobunjenicima ništa ne smije pasti u ruke, već se sve što se ne može spasiti mora uništiti.

Odluke po ovom donosi i postupak određuje zapoviednik preselice.

91. — Preselica sastavljena od konjskih kola osigurava se pratnjom sa sviju strana. Pratnja se kreće uporedo s kolima.

Uostalom važe načela u napried izloženo.

92. — Četa koja se prevozi samovozima, osigurava se sama po načelima, koja vriede za motorizirane čete.

VII.

ZAKLJUČAK:

Prednje smjernice imaju da služe kao putokaz svim zapoviednicima u izvršenju povjerenih im zadaća.

Uspjeh primjene izloženih smjernica zavisiti će od pobuda samih zapoviednika, koji moraju imati pred očima, da s neizvježbanim vlastitim četama neće postići, pozitivne rezultate, već će sebe i

svoje čete izložiti nepotrebnim gubitcima. **Zbog toga svi zapoviednici počev od zapoviednika samostalnih straža, pa do zapoviednika pukovnije moraju iskoristiti svako slobodno vrieme za vježbanje i disciplinirnnje svojih straža odnosno četa.**

Domobrane treba uvjeriti da samo odlučnost, hladnokrvnost i dobrociljanje dovode do pobjede, a zabijanje glave u zemlju, pucanj u zrak i bježanje do gubitaka i žrtava.

Sa ovim naputkom upoznati podpuno sve starješine, izdati potrebne upute za njegovu upotrebu i najnižim starješinama i ove češće kontrolirati.

General-poručnik
Laxa v. r.

Dostavljam prednje na znanje i upotrebu. —

Zapoviednik, p. pukovnik
Šolc

BR. 145

IZVJEŠTAJ VRHOVNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U ZAGREBU OD 18 PROSINCA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U OKOLICI BJELOVARA I VELJUNA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO
J. S. Broj 6372
U Zagrebu, dne 18. prosinca 1941.

Predmet: četničko-komunistička akcija, izvješće

1. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA »PREDSJEDNIČTVO O«
2. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA (GLAVNI STOŽER)
3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Na 17. prosinca 1941. u 15 h. 30 u selu Prnjavoru, obćine Predavec, kotara Bjelovar, u šumi »Jelevine« od strane 5—6 komunista otvorena je puščana vatra na oružničku ophodnju od 5 ljudi sa oružničke postaje Kapela.

1. domobran teško ranjen i dovezen u bolnicu Bjelovar, a jedan lakše u ruku. Iz Bjelovara upućen odred od 35 domobrana i ustaša sa jednim poručnikom radi daljnje akcije.[1]

Dne 16. ovog mjeseca u selu Lapovcu, obćine Veljun, poručnik Miroslav Reljić sa 30 domobrana napadnut od četnika[2] puščanom vatrom. Napad odbijen. Selo Lapovac spaljeno. Oružnik Lazar Skoko nestao.

Dne 16. ov. mjeseca na području postaje M e č e n č a n i, na mjestu zvanom Trešnja, u sukobu sa četnicima, nestala su 3 pokusna oružnika i jedan domobran.[3]

Dne 16. ovog mjeseca u 19 h. komunistička banda sastojeća se iz Marijana Vitanovića, iz Vojakovca, kotara Koprivnica, Dević Milovana iz Branike, kotara Koprivnica, i još jedno nepoznato lice, pod vidom oružnika došli su kod kuće lugara Josipa Katalinića, iz Lepavine, i odnieli mu jednu vojničku pušku sa 11 naboja, a zatim otišli prema Velikoj Branskoj, kotara Koprivnica.

Dne 16. prosinca ove godine, oko 10 h. odvedene su od svojih kuća po četničko-komunističkoj bandi sliedeće osobe: Nikola Marašić, Ivan Kraljić, Josip Brožičević, Ivan Antonić, Vicko Brožičević, Petar Antonić, Josip Car, Antonić Josip, svi iz obćine Bribir, Juračić Josip, iz sela Vajske, obćine Ledenica. Svi odvedeni su u dobi od 20—27 godina.

Podnašam gornje izvješće. Potrebne mjere za hvatanje bandita poduzete.

Zapovjednik, general:
(Mizler)
Mizler

19. XII. Očev.

---

[1] Napad su izvršili borci Kalničkog odreda.

[2] Napad su izvršili borci iz Kordunaškog NOP odreda.

[3] Napad su izvršili borci Prvog bataljona Kordunaškog NOP odreda.

DMB
32

900
Tajnica

Predmet: izvještaj o događajima dostavlja.-

ZAPOVJEDNIŠTVU 1.KONJIČKOG ZBORA.-

Zapovjedništvo zrakoplovnog krila Gpulia ex br.8370 i 8137 od 10.prosinca 1941 godine, dostavilo je sljedeći izvještaj:

„Dne 4.prosinca 1941 godine, četnici-komunisti u 21 satu, bacili su 1 bombu kroz prozor na željezničku stražnju u Imotu br. 11,spojne vlaku, koterm Gpulia.Nakon eksplozije, ubijeni su 2 talijanska vojnika.Iste noćnjem, u željezničkoj stražnjoj su navedene strukture Pavlović Mije,radnik iz Vojnovca,spojne Jozinđel,koterm Gpulia,teško je ranjen.

Četnici-komunisti ubili su upućili su Talijanska vojnika u vlaku drugu bombu nego kad su bacili bombu u prostorije stražnjoj,već su na.izvršenom djelu pobjegli.

Nakon navedene eksplozije došlo je iz Plakoga vlak Talijanskih vojnika u pomoć, koji su je selu Imotu vrili istragu. Tom prilikom, Talijanski vojnici, ubili su seljaka Tovrđevića Mnu iz Imotine i spalili mu seljak.Izgoreli seljak vrijedi oko 20.000 kuna.

Talijani Talijanski vojnici kao i Tovrđević, dne 5.prosinca 1941 godine, po Talijanskim vlastima u Plakoga uhićeni su, u ranjenici stanovnici u bolnici u Gpulia.

Dne 5.prosinca 1941 godine u 20 satu na željezničkoj pruzi između Pulisa i Imotu na km.501 nad teretnim vlakom koji je vozio od Imotu,nastala je eksplozija od podmetnutog pokliseg stroja.

Tom prilikom izbačila je jedna tračnica, a druga tračnica bila je oreknuta. Nakon toga izbačila su i vagone i pretovarili dio stroja i tračnica.

Uzrokovi je time pričinjeno štete od oko 3000 kuna.Ljudskih žrtava nije bilo.

100 metara od ujeste eksplozije,Talijanski vojnici, pronašli su drugi nakleni stroj koji nije eksplodirao jer su iznenada prije odstranili.Navedeni pokleni stroj, Talijanski vojnici predali su ovom zapovjedništvu.

Kao počinitelji ovog djela su komunisti koji se svaki dan sve više ističu na području postaje Pulisa."

Pretnji se izvještaj dostavlja radi znanja.

Zapovjednik u.v.
pukovnik / Mikl /

1593
28.XII.- 1

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA / GLAVNI STOŽER /.- Dostavljam prednje s molbom na uvid.

Zapovjednik,general
/ Kuzler /

31.XII.Otk.

Fotokopija dokumenta br. 146

BR. 146

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA U OGULINU OD 19 PROSINCA 1941 GOD. O DIVERZIJI PARTIZANA NA PRUZI FUŽINE—LOKVE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
2. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Broj 900

U Bihaću, dne 24. prosinca 1941.

Predmet: izvještaj o događajima dostavlja. —

ZAPOVJEDNIČTVU I. DOMOBRANSKOG ZBORA. —

Zapovjedničtvo oružničkog krila Ogulin sa br. 8370 i 8137 od 19. prosinca 1941 godine, dostavilo je sliedeći izvještaj:

»Dne 4. prosinca 1941 godine, četnici-komunisti u 23 sata, bacili su jednu bombu kroz prozor na željezničku stražaru u Latinu br. 11, općine Plaški, kotara Ogulin. Uslied eksplozije, ubijeni su 2 talijanska vojnika, 3 teže ranjena, a željeznički stražar sa navedene stražare Pavljić Mijo, rodom iz Vojnovca, općine Josip Dol, kotara Ogulin, teško je ranjen.[1]

Četnici-komunisti nisu se upustili sa Talijanskim vojnicima u nikakvu drugu borbu nego što su bacili bombu u prostorije stražare, već su po, izvršenom djelu pobjegli.

Nakon navedene eksplozije došlo je iz Plaškoga više Talijanskih vojnika u pomoć, koji su po selu Latin vršili istragu. Tom prilikom, Talijanski vojnici, ubili su seljaka Kovačevića Manu iz Latina i zapalili mu senjak. Izgoreli senjak vriedi oko 10.000 kuna.

Ubijeni Talijanski vojnici kao i Kovačević, dne 6. prosinca 1941 godine, po Talijanskim vlastima u Plaškom sahranjeni su, a ranjenici otpremljeni u bolnicu u Ogulin.

Dne 5. prosinca 1941 godine u 20 sati na željezničkoj pruzi između Fužina i Lokava na km. 601 pod teretnim vlakom koji je vozio od Sušaka, nastala je eksplozija od podmetnutog paklenog stroja.

Tom prilikom iskočila je jedna tračnica, a druga tračnica je bila prekinuta. Uslied toga iskočila su 3 vagona i prednji dio stroja iz tračnica.

Državi je time pričinjena šteta od oko 3000 kuna. Ljudskih žrtava nije bilo.

100 metara od mjesta eksplozije talijanski vojnici, pronašli su drugi pakleni stroj koji nije eksplodirao jer su istoga prije otstranili.

[1] Bombu su ubacili partizani iz Plaščanskog odreda.

Navedeni pakleni stroj, Talijanski vojnici predali su svom zapovjedničtvu.

Kao počinitelji ovog djela su komunisti koji se svaki dan sve više ističu na području postaje Fužine.«[2]

Prednji se izvještaj dostavlja radi znanja.

Zapovjednik u. z.
Pukovnik (Walzl)
Walzl

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(GLAVNI STOŽER). —

Dostavljam prednje s molbom na uvid.

Zapovjednik, general
(Rumler)
Rumler

BR. 147

IZVJEŠTAJ KOTARSKE OBLASTI NOVI OD 19 PROSINCA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANSKI VOJNI ODRED U BREZAMA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
OBĆE UPRAVNO POVJERENIČTVO
KOD DRUGE ARMATE TALIJANSKE VOJSKE

Sušak, dne 23. prosinca 1941.

Broj: Pov. 4693 1941.

Predmet: Napad četnika komunista
na talijanski vojni odred
u Brezama.

MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA, ZAGREB
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA, ZAGREB
URED POGLAVNIKA, ZAGREB
URED VOJSKOVOĐE, ZAGREB
POSLANSTVO NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE, RIM

Kotarska oblast Novi nam šalje ovo izvješće od 19. XII. 1941., broj 455-1941.,

»Dana 17. o. mj. prije podne napali su četnici-komunisti na talijanski vojni odred, koji je smješten u par zgrada pokraj pilane u

[2] Diverziju su izvršili partizani iz bataljona »Matija Gubec«. Vidi dok. br. 69, gdje je ova akcija navedena pod datumom 6. XII.

Brezama, čiji je vlasnik talijanski državljanin Bertoletti. Četnici-komunisti zauzeli su položaj na obroncima okolnih brda i otvorili vatru iz strojnih pušaka na zgradu, u kojoj su bili smješteni talijanski časnici. Nakon oduže paljbe iz strojnih pušaka prestali su sa vatrom i počeli zvati vojnike nek se predaju i bace oružje, pa da im se ne će ništa dogoditi. Dakako da vojnici nijesu se odazvali tome pozivu, nego su iz pušaka, koli strojnih toli običnih, uzvraćali i dalje vatru. Povodom tog okršaja ubijen je jedan talijanski narednik a jedan častnik teško je ranjen kuglom u trbuh, taj je častnik odvežen u talijansku vojnu bolnicu u Crikvenici i tamo operiran, no stanje istog je teško. Ranjenih je tom zgodom bilo petorica talijanskih vojnika, ali posve lako. Sa strane bandita za jednog se znade pozitivno, da je ubijen, a vjerojatno, da je još jedan ubijen ili barem vrlo teško ranjen; banditi su svog mrtvaca kao i ranjenika odstranili.[1] Ovo sam saznao od zapovjedničtva ovomjesene talijanske vojne posade. Nadodajem, da je dana 19. o. mj. bio sprovod palog talijanskog narednika i to u Novom, kome su sprovodu prisustvovali predstavnici državnih i samoupravnih ureda sa osobljem, te priličan broj mještana. Istog dana 17. o. mj. nakon što je svršio okršaj u Brezama četiri nepoznata četnika komunista došli su u kuću Butković Antona, lugara državne šumarije, koja je udaljena od pilane Breze od po prilici 1 km, te istoga svezali u lance, a s njime i Ivana Piškulića lugara z. z. Novi koji je tamo bio za vrijeme navedenog okršaja. Obojica su sprovedeni i za njihovu se sudbinu ništa dalje nezna.«

Dostavlja se znanja radi. —

Za dom — Spreman!
Opće Upravni Povjerenik:
Potpis nečitak

(M. P.)

---

[1] Napad je izvršila jedna četa Prvog bataljona »Marko Trbović« potpomognuta borcima Bribirske i Sušačke čete. Prema podacima sa kojima je raspolagao štab Primorsko-goranskog NOP odreda poginula su dva talijanska oficira, jedan narednik i tri vojnika.

BR. 148

TELEFONSKI IZVJEŠTAJ OD 22 PROSINCA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U OKOLICI VOJNIĆA

KARLOVAC
18.20 sati

Pukovnik Paić iz Karlovca javio je slijedeće:

1. — Vojnić nema veze sa Karlovcem od 10/XII, jer su b. b. linije prekinute, isto tako i cesta i željeznički promet.[1]

2. — Već 4 dana nemaju drugu hranu osim grisa.

3. — 20/XII zauzeta je od četnika želj. postaja Vojnić, a 21/XII želj. postaja Utinja. Postajne straže u ovim stanicama savladane su poslie kratkog odpora, razoružane i zarobljene.[2]

4. — Škola u Vojišnici u kojoj se nalazi oko 50 domobrana obkoljena je. Do sada, ova je posada vjerojatno već i zarobljena.[3]

5. — Samo mjesto Vojnić isto je obkoljeno.[4] Napad četnika se očekuje svakog trenutka (Pri odlazku teklića, čula se već pucnjava).

Osim iznijetoga, teklić (jedan oružnik u građanskom odielu) izjavio je još i sliedeće:

— da je pri probijanju za Karlovac, među četnicima, video jednog višeg častnika čina divizijskog generala.[5]

— da je uzput bio zaustavljen na 7—8 mjesta, pregledan, izgrđen, udaren kundakom, ali da su ga ipak propustili.

— da je na dužini od 12 km prekinuta b. b. linija, da su mostovi na putu razrušeni, a sama cesta na mnogo mjesta prekopana u širini od 4—5 m. Svaki promet cestom je izključen! Niti kolima, kamo li motornim sredstvima.

— da posada Vojnića broji 1 satniju sa 4 strojnice.

— da su odmetnici došli iz Petrove Gore.

---

[1] Ove diverzije izvršili su partizani odreda Loskunja.

[2] Željezničke stanice Vojnić i Utinja zauzeli su partizani Četvrtog bataljona NOP odreda Korduna i Banije. Vidi dok. br. 91.

[3], [4] Ove domobranske posade opsjedali su partizani Prvog bataljona NOP odreda Korduna i Banije. Vidi dok. br. 91 i 152.

[5] Na ovom terenu nije se nalazio nikakav oficir čina divizijskog generala.

Pukovnik Paić izvjestio je pored toga da on ne razpolaže više nikakvim snagama. Štrafunski vod[6] uputio je u pravcu želj. postaje Utinja, radi razviđanja, no isti je stigao samo do želj. postaje Skakavci, gdje je ostao kao pričuva, jer je tu već saznao o padu Utinje.

Prie pola sata pukovnik Paić je bio kod zapovjednika Talijanske vojske u Karlovcu i zamolio ga da preduzme ma kakvu akciju radi oslobođenja posade Vojnića i Vojišnice. Odgovoreno mu je da bi se možda uputila u pomoć talijanska posada iz Vrgin Mosta, međutim da to nije sigurno i da će ga se obaviestiti tek sutra.

Pukovnik Paić prima svakog trenutka molbe od raznih oružničkih postaja (Vukmanić, Generalski Stol) za pojačanje u ljudstvu i oružju, zbog opasne situacije. Svim ovim molbama ne može više izaći u susret, jer nema ništa.

Moli snabdievanje Vojnića, Krnjaka, Hrv. Blagaja i Veljuna zrakoplovom.

Primio bojnik **Bestall**

BR. 149

TELEFONSKI IZVJEŠTAJ VELIKOG ŽUPANA U OMIŠU OD 22 PROSINCA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ŽANDARMERIJSKU STANICU PANJ

Zagreb
15.35

Ministarstvo unutarnjih poslova dostavlja slijedeće brzojavke:

Omiš 22. XII. — Dne 21. o. mj. u 3 sata poslije podne, oko 200 pobunjenika[1] napalo je novo uspostavljenu oružničku postaju Panj, 9 km udaljeno od Sinja u pravcu Vrlike.

U borbi poginula su 2 oružnika a 4 domobrana su ranjena, koji su došli u Sinj.

Za 11 domobrana nezna se ništa a sigurno su odvedeni po pobunjenicima.

---

[6] Kazneni vod

[1] Napad su izvršili partizani Sinjskog odreda u jačini do 70 boraca.

Pobunjenici su odnjeli mašinsku pušku i više običnih pušaka iz oružničke postaje sa svom spremom.

Jedan pobunjenik poginuo je a jedan ranjen.

Iz Sinja su upučeni oružnici i talijanska vojska u pomoć.

Potanji izvještaj dostavit će se nakon istrage.

Vel. župan **Luetić**
br. pov. 904/41

BR. 150

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGE PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD 23 PROSINCA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA KOD JASENKA

GORSKI KOTAR
NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
2. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Broj 1337/taj.

11—13. XII. 1941 godine

U Bihaću, dne 23 prosinca 1941

TAJNO

Predmet: izvještaj o događajima u Jasenku. —

ZAPOVJEDNIKU DOMOBRANSKOG ZBORA

Dne 11. prosinca ove godine u 15 sati, izvješten sam brzoglasno od oružničke postaje Mrkopalj, da je došao u civilnom odjelu jedan domobran da izvijesti: da je u toku prošle noći 10/11 došlo u Jasenku do pucnjave, a potom da je zapovjednik Radej, dobio pismo u kojem mu četnici komunisti[1] zahtjevaju da, ili, pređe sa posadom na njihovu stranu, ili da polože oružje, pošto su od strane četnika-komunista opkoljeni. Ova je pretnja vjerojatno usliedila, pošto su komunisti saznali, da je posada oslabljena, pošto je dio od 23 momka došao u Ogulin da primi živežne potrebe i plaču za domobrane i oružnike.

Odmah je u ovome obavještena Talijanska komanda, ali je zamoljena da odmah stavi na raspoloženje samovoze radi žurnog vra-

[1] Oko Jasenka nalazili su se partizani Prvog bataljona »Marko Trbović«.

čanja momaka iz Jasenka u svoju posadu, a i upučivanja pojačanja. Razgovori su trajali do 18 i 30 sati kada mi je konačno saopćeno, da se samovozi uslied lošeg puta, a i noći ne mogu uputiti.

Obzirom da je bila potrebna žurna pomoć, formiran je u 5. satniji vod od 42 momka pod zapovjedničtvom pričuvnog poručnika Martina Cara i vod oružnika od 40 momaka pod zapovjedničtvom oružničkog poručnika Stipca Ivana. Vodovi su krenuli istoga dana u 19 sati putem Ogulin—Jasenak.

Oko 24 sata, vodovi su napadnuti iz zasjede od strane komunista kod Tisovca (k. 677) iz pušaka i jedne strojnice tako, da je teško ranjen 1 domobran koji je bio na vježbi kod oružništva, od čega je kašnije i umro. Poslije ovoga priepada, razvila se borba koja je trajala oko 3 sata. U ovoj borbi na našoj strani nije bilo više ranjenih ni poginulih, a izgleda po tragu krvi, da je jedan komunista ranjen.[2] Noć, snijeg i šuma otežali su rad da su se komunisti izgubili u šumi poslije 3 sata borbe, kada su vodovi produžili za Jasenak gdje nije bilo nikakvih novosti.

Prema ocjeni u ovoj borbi, moglo je učestvovati između 15—20 četnika-komunista sa puškama i 1 strojnicom koji su bili ukopani.

Dne 13. prosinca, vod oružnika i dio domobrana iz 5. satnije vratili su se u Ogulin, ostavivši u Jasenku njegovu posadu, ali u putu za Ogulin kod križanja puteva »Znjidovac«[3] bili su ponovo napadnuti puščanom paljbom iz šume, ali bez da je bilo poginulih i ranjenih, a četnici-komunisti poslije nekoliko opaljenih hitaca izgubili su se u šumi.

Žrtve kod četnika-komunista: po tragu krvi izgleda da je bio 1 ranjen.

Žrtve na našoj strani: 1 domobran koji je kod oružnika na vježbi teško ranjen i umro dne 13. prosinca ove godine.

Domobrani su utrošili u borbi 3.080 naboja u sva tri prepada pored toga jedan domobran koji je učestvovao u ovoj borbi, survavši se u jarugu u toku noći, izgubio je pušku 7/9 mm 0.24".

U prilogu dostavljaju se 3 pisma[4] koje je zapovjednik posade u Jasenku primio od četnika-komunista preko jedne žene iz čije su kuće komunisti odvjeli jednog stanara stolarskog radnika (Slovenca) noću 10/11 prosinca ove godine. —

27. Dec. 1941

U. Z. ZAPOVJEDNIKA,
pukovnik **Walzl**

---

[2] Domobrane su napali partizani iz Prvog bataljona »Marko Trbović«.

[3] Žnidovac

[4] Ova pisma Redakcija nije mogla pronaći.

BR. 151

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE LASINJA OD 24 PROSINCA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U OKOLICI LASINJE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO
J. S. Broj 6642

U Zagrebu, dne 24. prosinca 1941.

Predmet: Matasić Josip i
drugi oružnici u borbi
nestali.

1. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni stožer)

2. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»Predsjedničtvo O«

3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Zapovjednik oružničke postaje Lasinja, od danas brzoglasno javlja:

»Dne 22. prosinca ove godine, u operacijama[1] protiv četnika koje vodi Poglavnikova tjelesna bojna u području ove postaje, nestali su u borbi oružnik Josip Matasić i pričuvni oružnik domobran Andrija Vinaković.

Pokusni oružnik Busina Mato, vratio se lakše povrieđen i izjavljuje, da su bili napadnuti sa strojnom puškom od strane četnika i vidio kako su nestali oružnici pali, ali uslied malobrojnosti, a nadmoćnosti četnika, preostali zdravi članovi ophodnje, morali su se povući do naše jače postrojbe.«

Podnašam gornje izvješće. Potrebne mjere za hvatanje bandita poduzete. —

Zapovjednik, general:
(M. P.) **Mizler**

29. XII. Očev.

---

[1] Odnosi se na prvu ofanzivu ustaša u Kordunu protiv Četvrtog bataljona NOP odreda Korduna i Banije, koji je pojačan dijelovima Prvog bataljona. Za vrijeme ofanzive Pavelić je lično dolazio da iz tenka promatra borbe. Partizani su se u borbama povlačili, sa oko 5000 izbjeglih ljudi, u Petrovu Goru, a ustaše su popalili sela.

BR. 152

IZVJEŠTAJ STOŽERA TREĆE PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD 26 PROSINCA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U OKOLICI VOJNIĆA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
III. BOJNE 3. STOŽER PJEŠAČKE PUKOVNIJE
Br. 888/tajno

26. XII — 1941
Vojnić

ŽURNO

Izvještaj o stanju u Vojniću.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(operativni odsjek)

Molim da se izda nalog za evakuaciju građanskih vlasti, i njihovih porodica kao i posada Vojnić iz slijedećih razloga:

— što je posada u Vojniću slaba.

— U Petrovoj gori po svim znacima zadnjih 14 dana vrši se koncentracija komunista i blokiran je Vojnić.[1] —

— Akcija komunista zadnjih dana postala je vrlo aktivna i imala je uspjeha: Jer je srušena željeznička pruga Karlovac—Caprag u velikoj dužini kao i brzoglasne veze oko Vojnića prekinute su. Putevi-ceste prokopani su tako da je kolski saobraćaj obustavljen.[2]

— Napadi na usamljene posade Vojnić kolodvor i Vojišnicu (škola) uspjeli su im.[3]

— Stanovništvo kotara Vojnića pravoslavno je i odbjeglo skoro sve u šume i radi za račun komunista. — Kuće su im napuštene. — Pokretna imovina također je odneta u šumu.

Prema tome naše građanske vlasti u kotaru Vojniću ne vrše nikakovu funkciju a skoro će ostati i bez živežnih namirnica njihove porodice jer se nema gde nabaviti.

— sadanja posada u Vojniću zbog svoje slabosti nije u stanju vršiti akcije čišćenja, već je prinuđena na odbranu mjesta Vojnić, gde također izdržava blokadu.

---

[1] Tu se nalazio samo Prvi bataljon NOP odreda Korduna i Banije, i nikakve druge koncentracije nisu vršene.

[2] Diverzije na ovim komunikacijama izvršili su partizani Prvog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

[3] Ove napade izvršili su partizani Prvog bataljona NOP odreda Korduna i Banije.

Akcija za uspostavljanje veze sa posadom u školi u selu Vojišnici na dan 23 ov. mjes. propala je uz velike gubitke (i ako je u ovoj akciji učestvovalo polovina snage posade Vojnić).

Talijanske trupe koje su došle 23. XII. oko 23 sata u Vojnić iz Karlovca, po mojoj molbi, da pomognu oslobađanje posade u školi u Vojišnici nisu ništa uradile, navodeći, da nemaju benzina i da se moraju vratiti natrag.

Bojna podpukovnika Corna, koja je po saznanju od Talijanskih trupa trebala 23. ov. mjes. proći preko Vojišnice i osloboditi blokiranu posadu, nije ovo učinila iz nepoznatih mi razloga, već se je odmah po dolasku u Vojnić vratila u Karlovac zajedno sa talijanskim trupama ostavivši u Vojniću pojačanje za posadu Vojnić.

Zbog svega navedenog **moral** kod domobrana **slab je**, jer se osjećaju usamljeni, blokirani a donekle i poznato im je kako su propale posade u Vojnić kolodvoru i Vojišnici zbog svoje usamljenosti i slabosti. — Osim toga hrana im ne stiže uredno a pošta u opće. — Streljivo se troši i ako pažljivo, a popuna sa strane ne dolazi.

Pitanje streljiva bit će sudbonosno, ako se isto blagovremeno ne dopremi.

Predlažem, da se izvrši evakuacija što prije pod zaštitom posade Vojnić i pojačanja kojeg treba uputiti u ovu svrhu. — Mišljenja sam, da se po evakuaciji spali Vojnić i okolina a naše posade povuku na liniju: Vukmanić—Tušilović, Barilović, gdje počinje kompaktniji Hrvatski elemenat.

Ako bi iz jačih razloga trebalo Vojnić držati u našim rukama onda je najnužnije i što žurnije pojačati posadu do jačine od 2 bojne sa nešto topništva.

Za evakuaciju potrebno bi bilo uputiti u Vojnić snagu oko 2 bojne sa nešto topništva i 10 kamiona i pionirsku satniju sa alatom za popravak ceste.

Od 25. ov. mjes. snabdijevanje hranom vrši se putem aeroplana, što će biti moguće samo dok je liepo vrijeme.

Zapovjednik, satnik,
potpis nečitak

BR. 153

ZAPISNIK O SASLUŠANJU KARLA MARTINA OD 29 PROSINCA 1941 GOD. O BORBAMA USTAŠA PROTIV PARTIZANA NA PLANINI PSUNJ

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA

Glavni stožer
Očev. Br. 7096/taj.

TAJNO

U Zagrebu dne, 22-XII 1941

Predmet: Zapisnik saslušanja Martin Karla.

ZAPOVJEDNIČTVU II. DOMOBRANSKOG SBORA

U prilogu dostavlja se zapisnik saslušanja nadlovca baruna Pestersa, Martin Karla iz Okučana, s molbom na znanje i dalji rad. —

P. n. Glavara,
pročelnik, gl. st. pukovnik:
(Verić)
Verić

ZAPISNIK

Od 29. studenoga 1941.
sastavljen u uredu Odsjeka za lov i lovno gospodarstvo ministarstva šumarstva i rudarstva u Zagrebu.

Predmet iz zapisnika jest saslušanje
Martin Karla nadlovca baruna Pestersa
iz Okučana (šuma Psunj).

P. p.

Dolazi nepozvan u predmetu navedeni Martin Karlo, te daje u zapisnik slijedeću izjavu:

U noći od 15 na 16 studenoga 1941. u 11 sati pokucao je neko na moja vrata od mog stana, koji se nalazi u šumi Psunj 20 km. od Okučana a vlasništvo je barona Pestersa. Na moje pitanje ko lupa odgovorio mi je glas iz vana »Otvori ja sam Keveš, neboj se«. Pošto sam ja prepoznao glas lugara Keveša, nesluteći ništa zloga ja sam otvorio vrata i u tom času su se predamnom stvorila oko 20 uperena

revolvera. Među njima je bio Keveš, ali u momentu kad sam ja vrata otvorio oboružani ljudi odgurnuli su Keveša i stali pred mene. Zapovjedili su mi da dignem ruke u vis što sam ja učinio i zapitali me, gdje imadem oružje. Odmah su mi rekli »da znadeš s kim imadeš posla. Mi smo narodni partizani, komunisti«[1] i imali su na kapama crvene zvijezde. Obućeni su bili dijelom u građanska odjela a dijelom su imali i vojničke uniforme. Jedan među njima bio je obućen u propisnu ustašku uniformu, samo je na kapi imao crvenu zvijezdu. Na to su mi zapovjedili, da se okrenem i da pođem u stan. Ja sam pošao, a oni su išli zamnom. Na sredini sobe su me zaustavili i neki od njih su me opkolili, a ostali su počeli pljačkati. Tako su odnjeli sve stvari od vrijednosti kao: 2 puške, 2 dalekozora, 1 lovački nož, zimski kaput, cipele, svu posteljinu. Zatim su mi zapovjedili da odem u stan g. Barona, gdje su pokupili sve stvari, a ostavili samo prazne ormare i pokućstvo. Pošto u toj sobi nisu našli oružja g. barona, zapitali su me gdje se to oružje nalazi. Ja sam odgovorio da g. baron ne drži oružje u ovom dvorcu nego da imade svoje oružje u Zagrebu. Pošto mi to nisu vjerovali, počeli su pretraživati, te su u jednoj stalaži među knjigama našli jednu škatulju u kojoj se nalazila količina od oko 5 kg streljiva za pušku (lovačku) Mauser. Nato su izjavili da imade negdje i oružja, a ja da im to tajim. Jedan od njih, kojega su svi zvali »vodnik« zapovjedio im je da me izvedu van i ukoliko nađu oružja da će me strijeljati. Trojica su me nato izveli van na snjeg i pod stražom me držali kod jednog stabla. Tamo sam stajao jedno pol sata. Nakon toga je došao van »vodnik« i zapovjedio mojim stražarima da me puste, rekavši usto »budemo ga još trebali«.

Stražari su me nato pustili a »vodnik« mi je zapovjedio da se obučem i da ih vodim k lugaru Leskovaru, koji stanuje odprilike sto metara od mene. Ja sam mu na to rekao: »Zašto da Vas ja vodim, kad Vas je do mene doveo lugar Keveš, neka Vas on vodi i dalje«. Nato je »vodnik« odgovorio »dobro«, s obzirom nato što imaš malu djecu i što si Slovenac uđi u kuću i zaključaj se, ali ako te nađemo nakon 4 dana još ovđe, peći ćemo te živa.«

Nato su se počeli dogovarati, kamo će ići, pa je jedan od njih rekao: »Vodniče, idemo k Stilinoviću«. (To je državni lugar.) Nato mu je »vodnik« odgovorio: »Zašto da idemo tamo, to nema smisla«. Ja sam se nato povukao u kuću, a oni su pokupivši stvari otišli k Leskovaru.

Što se tamo dogodilo pričao mi je sin lugara Leskovara kako slijedi:

Tamo je Keveš odigrao ulogu kao i kod mene. Nakon što su im oduzeli puške i municiju odveli su Leskovara,[2] oca i sina starijega a mlađega su ostavili. Staromu Leskovaru rekli su: »Ti si onaj koji

---

[1] Odnosi se na borce Psunjskog partizanskog odreda.

[2] Strijeljan zajedno sa svojim sinom, jer su bili ustaški špijuni.

ubijaš ljude, dosta si pojeo masnih zalogaja, nećeš više,« a sinu starijemu rekli su: Ti si onaj koji si oduzeo službeni srez Častićev i oduzimao maline seljacima, zato ćeš i ti zaglaviti ajde napolje, zato će te dobiti kugle u glavu«, i nato su ih odveli. Starom Leskovaru su to rekli zato, što je on u samoobrani ubio jednog krivolovca, a mladom Leskovaru zato, što je on preuzeo na čuvanje šumu nakon što je jedan grko-istočnjak imenom Častić odpušten iz službe. Keveš im je rekao, da nije on Častićev srez nasljedio, nego ga je nasljedio on Keveš, a mladi Leskovar je dobio Kevešov srez.

Nato je »vodnik« rekao starijem sinu Leskovaru da vodi petoricu njegovih ljudi državnom lugaru Stilinoviću i da imade postupati onako kako će mu oni zapovjedati.

Mladom Leskovaru su rekli: »Tebe ostavljamo, jer imaš malo dijete pa ga hrani dalje.« i nato su izašli te rekli vani Kevešu da imade ući u kuću i u nutri biti do noći, a onda da može ići kući.

Po pričanju državnih manipulanata i lugara Stilinovića odigralo se u državnoj lugarnici u Psunju kod lugara Stilinovića kako slijedi:

Stariji sin Leskovara pozvao je Stilinovića van. Kad je Stilinović otvorio ušli su unutra, razbili puškama Poglavnikovu sliku i odzeli pušku (lovačku). Zatim su pitali za građevnog inžinira koji tamo zida državnu kuću, ali ovaj tu noć nije bio tamo. Stilinović je bez ičijeg poziva otišao u drugu sobu, gdje su se nalazila 2 državna škribana, te je iz te sobe iznio flašu od 5 litara rakije, te je njima častio komuniste.

Škribane su samo pitali tko su oni, a kad su odgovorili da su oni radnici pustili su ih na miru. Stilinović je sa komunistima oko pola sata u drugoj sobi pio rakiju, nakon čega su se onda komunisti odstranili.

Nakon što su mene zatvorili u moju kuću, ostavili su oko moje kuće stražu. Ja sam cijelo vrieme prisluškivao da li straža još pred kućom stoji i oko pol četri u jutro nisam više nikoga čuo vani. Naglo sam pustio psa iz kuće koji je obletio oko kuće i pošto se nije oglasio zaključio sam da su se komunisti razišli. Ja sam onda izašao iz kuće i uputio sam se u stan lugara Leskovara. Tamo sam našao Keveša i mlađeg sina Leskovara, koji su mi ispripovjedali ono što sam napred napomenuo. Tamo je još bio i zet Leskovarov, koji je šumski radnik. Njega sam nagovorio da ode u selo Rogolje i o sve izvjesti tamošnji Ustaški Stan. Istoga dana oko 4 sata poslije podne stigli su oružnici iz Čaglića i ustaše iz Okučana i Čaglića. Pošto se već približavao mrak nisu oni ništa poduzimali nego su sačekali slijedeći dan. Slijedeći dan smo svi zajedno otišli u Kevešov stan gdje nam je Keveš ispripovjedao, da su komunisti sinoć došli k njima od njega zatražili kruha, masti, pekmeza i njegov kožnati ruksak, to im je Keveš i dao a četnici su njemu zato dali 280.— kn.

Zatim ih je morao odvesti u planinarski dom, gdje su pokupili sav inventar. Jedna druga grupa nalazila se kod planinarskog doma, koja je opljačkane stvari nekamo odnjela. Prva grupa je zapovjedila Kevešu da ih vodi k meni.

Kad su oružnici sa ustašama stigli do moga stana vodio nas je trag komunista prema Kevešovom stanu. Tamo smo našli ostatke papira od čokolade, koju su čokoladu opljačkali kod mene. U dvorištu razasuli su komunisti sijeno u raznim pravcima, kako bi nam otešćali iznalaženje njihovog traga. U kući se nalazila Kevešova žena i njegov sin pa su oni izjavili, da nisu čuli ništa sumnjivog u dvorištu. Mi smo međutim po papirnatim omotima od čokolade ustanovili pravi trag i po njemu smo išli i naišli na logor komunista. Iduć tim tragom naišli smo na jedno mjesto gdje se trag razdvajao, što se točno vidilo u snjegu. Tu smo se i mi razdvojili, ljevim tragom otišao je jedan oružnik sa oko 30 vojnika i ustaša. Desnim tragom otišlo je 7 žandara jedan ustaša 2 vojnika i Keveš i ja. Kad smo došli blizu jedne livade opazili smo kroz šumu na livadi 2 civilista sa puškama. Ovi su išli pred nama van na livadu pa nam je odmah bilo jasno da nas tim oni hoće privući na otvoreno polje. Stoga smo mi trčali za njima do ruba šume i povikali im da stanu.

Oni su međutim se sakrili za grmlje i otvorili na nas vatru. Nato su i oružnici otvorili vatru na njih. Jedan od njih je ostao ležati a drugi je pobjegao. Kad je počela pucnjava vidjeli smo jednu veliku skupinu komunista,[3] bilo ih je oko 30, koji su bili raspoređeni u strijelce pa smo čuli poklike: »Naprijed crvena armija: Desno krilo otvaraj vatru, lijevo krilo obilazi« i još drugih poklika, pa je odmah na nas otvorena vatra iz tri mitraljeza. Mi smo se odmah bacili na zemlju a oružnici su na njih otvorili vatru. Približavajući se nama vidio sam da ih je nekoliko palo i nisu se više podigli a ostali su došli na udaljenost od prilike 150 m. i tamo legli neprestano pucajući prema nama. Videći naš teški položaj ja sam nagovarao oružničkog narednika, da se povučemo, ali mi je on odgovorio, da nemožemo i nesmije pa makar poginuo. Ja sam nato povlačeći se iza grmlja otišao potražiti ostale vojnike i ustaše. Našao sam ih po prilici 1 km. od ovoga mjesta gdje sjedi i puše. To mjesto je bilo zaklonjeno iza brijega i nije moglo biti ugroženo od pucnjave komunista. Ja sam nato njima rekao da ih može sram biti, gdje vide da će ovi ljudi sigurno poginuti od komunista. Nato su se oni ipak digli i otišli na vrh odakle su onda otvorili vatru na komuniste koji su bili udaljeni oko 700—800 m. Narednik je neprestano vikao da pođu naprijed, ali se od njih niko nije odazvao. Svojom pucnjavom međutim svratili su pozornost komunista na sebe, koji su onda otvorili vatru na njih,

[3] Borba je vođena protiv partizana Psunjskog odreda; u borbi nije poginuo nijedan partizan.

za koje vrieme su se onda oružnici povukli iz livade u šumu. Kad su se povukli natrag ustanovili smo da nam manjka 2 oružnika i to zapovjednik postaje iz Čaglića i razvodnik oružnik mitraljezac iz Okučana. Pošto smo smatrali da su oni od komunista zarobljeni ili ubijeni, to je oružnički narednik sve prisutne rasporedio u strojnu liniju i dao zapovijed da se krene napred. Zaista se krenulo ali su pred komuniste došli samo oružnici dok se vojska i ustaše posakrivali po šikari. Po takovim okolnostima nije se borba mogla nastaviti nego smo pokupili jednog ranjenog ustašu i jednog oružnika i s njima se zajedno povukli. Drugi dan smo saznali da je onaj oružnik mitraljezac već u 5 sati poslije podne stigao u Španovicu, pa je dakle napustio borbu, bez da se ikome javio. Drugi žandar koji nam je manjkao bio je zapovjednik postaje iz Čaglića. On je bio preblizu komunistima pa se nije mogao s nama zajedno povući, nego je ostao ležati u jednom jarku dok nije nastupila noć i onda se šuljao i došao oko 11 sati u selo Rogolje.

Nakon što smo se konačno povukli otišli smo svi zajedno u moj stan, gdje sam im ja skuhao večeru. Odavde je zapovjednik oružničke postaje iz Pakraca pismeno zatražio pomoć i to od vojske iz Požege, Broda, Pakraca, te oružanu pomoć ustaša od kotarske oblasti u Pakracu. Ovu poruku odnio je jedan žandar u Pakrac kamo je stigao u 12 sati u noći. Na taj poziv došlo je iz Požege drugi dan oko 3 sata poslije podne oko 300 vojnika. Komunista međutim nismo našli. Od Pakračke strane došao je kotarski poglavar sa jedno 20 ustaša.

Prvog dana, prije borbe, pošli su također ustaše iz Španovice u pomoć oružnicima, te su poslali jednog ustašu da to javi kotarskom poglavaru u Pakrac. Ovaj im je međutim poručio preko toga ustaše, da ne idu gore, nego neka zaposjednu sela, Šumetlicu[4] i Lipovac što su oni i učinili. Mislim, da bi sigurno potukli komuniste, da su nam ovi ustaše kojih je bilo oko 200 došlo u pomoć.

Časnici, koji su vodili vojsku iz Požege, došavši na mjesto borbe nisu se dali u potragu za komunistima nego su izjavili da to nema smisla i odmah se vratili.

Prekjučer, t. j. 27. ov. mj. selio sam šumskom željeznicom moje pokućstvo u Okučane. Kod sela Bogićevac[5] otvorena je iz šume oštra paljba na naš vlak i žandarmeriju, koja je prolazila kroz selo. Vlak je međutim nesmetano produžio. U Okučanima mi je ustaški zapovjednik imenom Mirko, a prezime mu neznam samo znam da je trgovac pripovjedao, da su oružnici prihvatili borbu sa komunistima. Oružnika je bilo 12 svi iz Okučana. Oružnicima je uspjelo da komuniste potisnu, te su u potjeri naišli na tragove krvi. U šumi u jednoj špilji naišli su na uređaj koji se sastojao od jednog krugovalnog pri-

[4] Šumetlica
[5] Bogićevci

jemnika i pisaćeg stroja, te nekih spisa koje su oružnici zaplijenili. Među inim čuo sam da je nađeno i jedno pismo, koje je pisala na stroju Nada Radosavljević[6], kćerka bivšeg općinskog načelnika iz Okučana. U tom pismu pisala je svojoj materi, da joj pošalje zimski veš i haljine, da je već sva zamazana i da nema već šta za obući, da se nalazi u Psunju u logoru i da su imali već prije par dana bitku sa oružnicima i vojskom. U toj borbi da su izgubili 3 mrtva i 2 teško ranjena, da je to dijelom već osvećeno, jer da su već pale 2 žrtve iz Psunja koje je osudio selski sud a druge da će još za par dana pohvatati

Zaključeno i potpisano.

Predamnom Zapisničar
Ing. **Gustav Stiglmayer** v. r. **Nada Tolić** v. r. **Martin Karlo** v. r.

BR. 154

IZVJEŠTAJ KRALJEVSKE PREFEKTURE U SPLITU ZA MJESEC PROSINAC 1941 GOD. O POLITIČKOJ SITUACIJI I AKCIJAMA KOMUNISTA

KRALJEVSKA PREFEKTURA U SPLITU

Izvještaj za mjesec decembar 1941—XX.

Politička situacija

Politička situacija za mjesec decembar može se podijeliti u dva perioda: u prvome (koji odgovara po prilici prvoj dekadi vlada potpun mir i nema pokušaja remećenja javnog poretka; u drugom periodu, naprotiv, primjećuje se ponovno subversivna djelatnost koja, iako ne dostiže onu prošlog novembra, daje ipak naslutiti ponovnu, čak jaču ofanzivu.) Vidi u tom pogledu u nastavku izvještaja o akciji policije dana 13. dec. koja je uspjela hapšenjem opasnog komunističkog vođe i otkrivanjem jedne »ćelije« u kojoj su sudjelovali članovi komunističkog sindikata, obalski radnici.)

Mjere predostrožnosti koje smo preduzeli u prošlim mjesecima i koje su postale drakonske nakon poznatih događaja 9 novembra, omogućile su znatno poboljšanje situacije.

[6] Partizanka Psunjskog odreda, studentica rodom iz Okučana, poginula kao borac 2 travnja 1942 god. na Gradini u borbi protiv ustaša.

Zatišje, koje je nastalo nakon internacije, hapšenja i deportiranja u Italiju nekoliko stotina Jevreja, potrajalo je oko mjesec dana. Ipak ne treba sumnjati da za tog perioda zatišja elementi nama protivni nisu za čas prestali da se reorganizuju kako bi čim prije nastavili svojom aktivnošću.

Posljednjih petnaest dana mjeseca moglo se zaista zapaziti nastavljanje subversivne aktivnosti po kojim manjim djelom sabotaže na željez. pruzi na dionici Split—Kaštela i, češće, na telefonskim i telegrafskim prugama, novim subversivnim natpisima na zidovima kuća, širenjem letaka komunističkog sadržaja, napadom na patrole i pojedine vojnike u službi nadziranja željezničke pruge.

Ako je neuspjeh Engleza u Marmarici da izvojuju pobjedu koja bi donijela preokret u situaciji i ulazak Japana na stranu sila Osovine razočarao i demobilisao naše neprijatelje i povećao naš prestiž, ruska zima sa posljedicom zastoja njemačkih snaga stvara kod naših neprijatelja ružičaste nade.

Živa tajna propaganda i strane radio-emisije, situacija u Hrvatskoj koja je sve to zamršenija i djelimično gotovo u prilog ustaničkim snagama, sve to mnogo upotpunjuje sliku situacije. Međutim je očito da je najsigurniji elemenat za rasuđivanje raspoloženja stanovništva u potpunom povezivanju tog raspoloženja sa ratnim zbivanjima. Dovoljan je i vrlo mali neuspjeh našeg oružja na jednom ratnom frontu da potstakne mase protiv nas sa namjerama revanša. Realnost je dakle jedna: antipatija ovog naroda prema Italiji, a nadasve protiv fašizma. Ovoj realnosti moraćemo doskočiti u prvom času snagom, dok će kasnije trebati pomno proučiti da li se ne mora, tumačeći govor Dučea i zadržavajući granice, iseliti narod, iseliti ga gotovo posvema.

Tako i na ostrvima, koja su dosada bila vrlo mirna, ima znakova o ponovnom započinjanju subverzivne propagande. U Komiži se pred opštinom sakupilo nekoliko žena da protestuju protiv nedovoljnog snabdijevanja brašnom. Treba naglasiti ovo je ostrvo bilo redovno snabdijevano hranom. U Komiži je dapače dan prije toga bila izvršena vanredna podjela brašna u dvostrukim obrocima, što sam ja lično naredio. Još je značajnije, da je pri pretraživanju u stanovima onih žena koje su najviše bučile u demonstraciji nađeno dosta bijelog brašna, bijele tjestenine, ulja i drugih živežnih namirnica koje su racionirane.

Svećenstvo u mjestu ima prema nama svoje nepromijenjeno oprezno držanje interesujući se samo za religiozna pitanja. U razgovoru koji sam imao sa Vel. oficijalom Dr Domenikom Franze iz reda Male braće, kojem je Vatikan dao zadatak da proući držanje pripadnika reda u Dalmaciji prema nama, taj mi je kazao da ne bi bilo politički uputno poslati u Hrvatsku ili drugdje svih 150 fratara koji žive na anektiranom teritoriju. Narod bi se mogao uznemiriti i

optužiti nas da smo ga izolovali od onih koji su mu mogli dati duhovnu zaštitu. Kaže mi, ipak, da se fratri u anektiranom teritoriju osjećaju katolicima, jer su Hrvati, a da im nije jasan pojam romanstva. Takođe i Don. Merlo, jedini talijanski svećenik u Splitu još prije okupacije, potvrđuje mi da je kler nastrojen protiv romanstva pored toga što je protivtalijanski da ni sam svećenički duh toga klera nije anđeoski. Zbog takovih dubokih razloga Don. Merlo zagovara dublje proučavanje situacije klera u Dalmaciji od strane jednog crkvenog velikodostojnika iz Vatikana. On je mišljenja da bi biskup mogao da prenese svoju stolicu u Hrvatsku, a da bi u Splitu mogao vršiti dužnost biskupski delegat za vrijeme koje je potrebno da se raščisti situacija. Istoga je mišljenja i zadarski nadbiskup, koji je bio u Splitu dva dana, za kojih je konferisao sa mnom o otvaranju sjemeništa.

Pobunjenička aktivnost.

1. decembar. — U noći uoči 1-og ov. mj., prema izvještaju mjesnih karabinijera, u neodređen sat su nepoznata lica u Kaštel Sućurcu razvila jugoslavensku zastavu i još jednu na telegraf. stubu autoputa Split—Trogir. Zastave su bile zaplijenjene. Vršena je istraga da se pronađu lica koja su zastavu izvjesila.

2. decembar. — Popović Vojislav pok. Filipa i Šimice Mladinić, rođen u Splitu 25. XII. 1922, ovdje nastanjen na Poljičkoj cesti br. 7, koji je bio uhapšen prošlog oktobra prigodom sukoba u Stobreču i bio već tražen od mjesnih karabinijera, jer osumnjičen radi pokušanog ubijstva fašiste Petraello Zvonimira, koji se desio 4 septembra u Splitu, priznao je kad je bio podvrgnut preslušanju 2 ov. mj. da je kriv.

4. decembra. — Noću uoči 4 ov. mj. kr. karab., vršeći zasjede i patrolirajući na putevima u zoni Klisa, uhapsili su komunističkog vođu Bobana Stipu[1], 42 god. stara, koji se već dugo vremena krio i bio stalno tražen.

7. decembar. — U neodređen sat u noći uoči 7. ov. mj., u gradskom rajonu Veli Varoš u Splitu, bile su zalijepljene na oglasima o policiskom času dvije vrpce od hartije sa ovim riječima napisanim na hrvatskom jeziku: »Smrt fašizmu, živjela sloboda naroda!«

13. decembar. — Javna sigurnost, nastavljajući svoju istraživačku djelatnost, uspjela je da otkrije jednu komunističku ćeliju kojoj su pripadali obalski radnici. Njihov vođa, Ružić Jožo[2], bio je uhapšen

---

[1] Radnik iz sela Prugova, simpatizer NOF-a.

[2] Sekretar ćelije obalskih radnika; nakon zlostavljanja i mučenja u zatvoru, strijeljan od Talijana početkom 1942 godine.

u noći uoči 13. ov. mj. u svom stanu, dok se krio u jednoj rupi naročito izgrađenoj ispod sobe za spavanje, do koje se prilazilo kroz otvor napravljen na drvenom podu ispod noćnog ormarića. Izvršenom pažljivom pretragom nađen je ciklostil koji je skoro upotrebljavan i veliki broj okružnica komunističkog sadržaja, od kojih jedna sa uputama za izvršenje napada dinamitom. Istraživanja se nastavljaju.

14. decembar. — U prvim jutarnjim satovima 14. ov. mj. u Splitu. na crkvenom zidu Antunove ulice, nepoznata lica napisala crvenom bojom su na hrvatskom jeziku, oponašanjem tiskanih slova: »Živjela Crvena armija!« i na prednjem dijelu česme u istoj ulici nacrtala su znakove srpa i čekića.

15 decembar. — u prvim jutarnjim časovima 15 ov. mj. u Splitu, u Plinarskoj ulici, nepoznata lica, kredom, u bojama, nacrtala su komunistički znak (amblem) na pročelju zgrade fašističke trpeze

15 decembar. — U 20.45 časova 15-og ov. mj., u polju između vile Tomaseo i puta »Ispod Meja« u Splitu, artiljerci na službi ustanovili su da je prekinuta telefonska linija koja povezuje komandu 54-te artiljeriske grupe sa njenom barutanom. Istragom na licu mjesta utvrđeno je da je telefonska žica presečena malim klještima na četiri mjesta nedaleko jedno od drugog.

15 decembar. — U neodređen čas 15-og ov. mj. poslije podne, u Splitu, u polju na putu Milorada Draškovića (Marjan), nepoznata lica prekinula su, prerezavši na dva mjesta, žicu vojnog telefona između komande 5-e artiljerijske grupacije i fotoelektrične stanice odnijela oko 15 metara žice. Linija je odmah uspostavljena.

15. decembar. — U 21 čas, na željez. pruzi, na dijelu pruge Kaštel Lukšić—Kaštel Stari, lokomotiva pri manevrisanju potresla se bez posljedica. Neposrednim provjeravanjem konstatovano je da su nepoznata lica u međuprostoru između pragova tračnica postavili dvije željezne ploče.

16 decembar. — U neodređen čas u noći nepoznata lica odrezala su i odnijela 100 metara žice vojnog telefona u blizini Kaštel Sućurca.
17 decembar. — U neodređen čas, u Lovretskoj ulici br. 10- na pročelju Radničkog doma, nepoznata lica nacrtala su kredom u bojama komunistički znak i napisala na hrvatskom jeziku »Živjela Rusija«.

18 decembar. — 18-og ov. mj. poslije podne, u Draškovićevoj ulici u Splitu, jedan građanin, upisan u »Fascio«, našao je i predao mjesnoj Fašis. organizaciji propagandni komunistički letak umnožen na ciklostilu na hrvatskom jeziku.

20 decembar. — Oko 12 časova jedan službenik i agenti Jav. sigurnosti uhapsili su u »Javnom Perivoju« tri lica za koja je javljeno da su komunisti. Četvrto lice uspjelo je pobjeći, a kad su pristigli agenti, peti od njih bio je u stopu slijeđen i zatim uhapšen u svom stanu, gdje mu je nađeno 5 komunističkih letaka (vidi prilog).[3]

Istoga dana poslije podne jedan od agenata, u službi na trgu Vittorio Emanuele III, prepoznao je nekog Bonačić Antona pok. Marina koji je bio uspio prije podne da pobjegne. Agent je odmah Bonačića pozvao da stane, ali on se dao u bijeg, slijeđen od istog agenta koji je opalio dva hica u zrak a treći na bjegunca, koji je pokušao da izbjegne hapšenju. Intervencijom starijeg vodnika Kr. mornarice, on je uhapšen. Pri tom bio je lako ranjen metkom u nogu neki Ratković Jure Matin. Nastavlja se istraživanje.

Za vrijeme patroliranja u gradu izvršeno je 50 pretresa stanova sa negativnim rezultatom.

U noći uoči 21 ov. mj. nepoznata lica napisala su crvenim mazom na nekoliko zgrada u Podhumlju, odlomak Komiže (Vis), slova Z. X. koja imaju subverzivno značenje .

U noći uoči 22 ov. mj. nepoznata lica odrezala su i odnijela oko 120 metara žice vojnog telefona na dionici Kaštel Lukšić—Kambelovac. Ta je žica bila položena na niskom zidiću uzduž autoputa Split—Trogir.

U 10.30 časova dana 24 ov. mj. na Firulama, unutar ograde stovarišta slame, vlasništva vojne administracije, nađena je kutijica sa zapaljivim materijalom. Bila je odmah uklonjena i učinjena neškodljivom. Oko dva časa dana 25 ov. mj. bio je prenesen u vojnu bolnicu potporučnik Ballarini Umberto iz 25-og pješ. puka, dodijeljen 24-oj posadnoj četi koja je ovdje na službi, radi ozljeda iz pištolja na desnom ramenu. Oficir tvrdi da je bio napadnut od nepoznatog lica u Slavićevoj ulici dok se vraćao kući i da je na napadača opalio hitac iz pištolja koji je promašio. U toku je istraga.

U neodređen čas u noći između 24-og i 25-og ov. mj., u Smodlakinoj ulici, nepoznata lica odrezala su malim klještima telefonsku žicu koja povezuje centralu sa Odjeljenjem Kr. mornarice. Vojna inženjerija odmah je uspostavila telefonsku liniju.

U neodređen čas u noći između 26-og i 27-og ov. mj. nepoznata lica, kredom u bojama, nacrtala su na više mjesta u ulici Radunici znak srpa i čekića i napisala na hrvatskom jeziku »Živeo Staljin — Dole fašizam«.

---

[3] Redakcija nije mogla pronaći ove letke.

U noći uoči 29 ov. mj. nepoznata lica prilijepila su na jednom proglasu udruženja G I L[4], koji je bio afiširan na zidu kuće br. 3 u Šibenskoj ulici, dva letka veličine 15/25 sm, na kojima su štampane ove riječi na hrvatskom jeziku: »Smrt fašizmu — Živjela sloboda!«

U noći uoči 31 ov. mj. nepoznata lica premazala su mastilom pločicu sa natpisom »Trg Vittorio Emanuele III,« koja je postavljena na desnoj strani bivšeg »Gospodskog trga«.

Kr. karabinieri koji drže postaju u Komiži, nastavljajući istraživanja u vezi sa poznatim okupljanjem žena dana 10 ov. mj. u znak protesta na podjelu brašna, optužili su još 15 žena (13 uhapšenih, 2 koje se kriju) koje se smatraju da su se najviše istakle u buntovnoj demonstraciji. — Vojnici na graničnim prilazima zaplijenili su 2478 kg duvana, koji su njeni proizvođaći pokušali da odnesu u Hrvatsku. Duvan je predan Duvanskoj stanici u Trogiru, koja je isplatila iznos pojedinim vlasnicima.

Stav Hrvatske države.

Došao je k meni Luetić, župan u Omišu, i izjavio mi je želju da s nama sarađuje u atmosferi uzajamnog povjerenja.

Ugovoren je s njim način za kompenzaciju između stoke za klanje i cementa. Podnio je molbu, koju sam uputio tom guvernatoratu, za povratak nekih lica sa Lipara. Franćeski, ustaški povjerenik za Pokrajinu Split, izvještava da službenici bivšeg režima još uvijek primaju plate iz Zagreba. On traži za se, za svoju i za Luetićevu porodicu slobodan prolaz preko blokadnog mjesta u Stobreču. To sam mu zasada dozvolio, upozorujući karabiniere koji su tu na straži da bilježe lica koja se prevoze Franćeskijevim automobilom.

U Zagrebu uporno nastoje da zadrže sekciju »Pogoda«[5]. Što se mene tiče, otvoreno sam izjavio da ovdje nećemo »Pogod«, tim više otkad je osnovan »S. A. C. A.«.[6]

Ovdje je boravio generalni pretstavnik milicije, Montagna, koji je u službi za vezu pri 2-oj armiji. On je bio u Zagrebu i došao je u dodir sa vladinim pretstavnicima i sa samim Poglavnikom. Kaže mi da svi jednoglasno tvrde da su talijanski oficiri odveć prijatelji Jevreja i Srba a da bi mogli da imaju punu simpatiju za našu Hrvatsku. Dodaje da su crne košulje primane s velikom simpatijom od hrvatskih vladinih krugova. U Zagrebu kažu da se u Italiji vode dvije politike: jednu Musolini sa fašistima, drugu vojska i 2-a armija (Sic!).

---

[4] Skraćenica za organizaciju talijanske fašističke omladine.
[5] Privredna trgovačka organizacija za vrijeme »NDH«.
[6] Talijanska trgovačka firma.

Dana 29 ov. mj. uputio sam guverneru hitan telegram (vidi prilog)[7] o izvještaju Dr Franceskia u pogledu situacije u Hrvatskoj. Činjenica je da su komunisti uvjereni u poraz Osovine i sada rade kod Srba—Hrvata da uklone unutarnje razmirice i da naprave jedan front protiv nas.

Advokat Ljubić, jedno od uglednih lica u Splitu, koje želi da s nama sarađuje, još uvijek zagovara željeznički projekt Split—Livno —Tomislavgrad i moguće povezivanje sa srpskohrvatskom željez. mrežom. Predao mi je i odnosne nacrte. Traži od mene s kim treba raspraviti o rudokopu u Kljacima.

Odgovorio sam mu da neodlučnost talijanskih grupa treba pripisati malom kapacitetu samog rudokopa, slaboj koristi koji taj rudokop pretstavlja, upućujući ga ipak na grupu »Fiat« kao na najzainteresovaniju za ugljen, kad je već u posjedu cementa.

Taj isti Ljubić primjećuje da naredba br. 47 od 15. X. 1941 o »Postupku sa dozvolama za istraživanje i o koncesijama za korišćenje ruda« ne sadrži prelazna naređenja u smislu Kr. zak. odredbe od 7 okt. 1926 br. 1809, koja prepisuje »odredbe o istraživanju i korišćenju rudnog blaga«. Naredba guvernatorata jako bi oštetila njegove interese i interese nekog Gerbina sa rudokopima u Drveniku. Gerbin, koji je izgleda vojni drug Kvaternika i Geringa, zajedno sa Dr Wertricem, šefom grupe u Zagrebu udruženja »Vereiniche alluminium Werke«, bio bi zatražio od ministra Ribentropa, ličnog prijatelja Werticeva, da interveniše u Rimu u namjeri da sačuva rudna prava pomenute grupe, čiji bi zastupnik bio Gerbin.

. . .

Split 31 decembra 1942[8] XX
Prefekt
Dr **Paolo Zerbino**

---

[7] Redakcija ne posjeduje ovaj prilog.
[8] U originalu je omaškom napisano 1942 umjesto 1941 godine.

BR. 155

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE LIVAC-ZAPOLJE—NOVA GRADIŠKA O AKCIJAMA PARTIZANA U SLAVONIJI U VREMENU OD 6 KOLOVOZA DO 31 PROSINCA 1941 GODINE[1]

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA LIVAC ZAPOLJE
NOVA GRADIŠKA
- - - - - -

Broj: Taj. 715—1942. Nova Gradiška, dne 17. III. 1942.

Predmet: Četničko-komunističke akcije u slavonskim kotarevima velike župe Livac Zapolje.

Čast mi je u gornjem predmetu podnesti izvješće kronološkim redom kako slijedi:

1. 6. VIII. 1941. izvršen je napad dvojice komunista na trojicu vincilira u daruvarskim vinogradima kraj Daruvara. Tom prigodom ubijen je komunista Cvitković Antun, dok je drugi pobjegao. Od vincilira bio je jedan teže a drugi lakše ranjen.[2]

2. 6. VIII. 1941. bilo je napadnuto od pobunjenika selo Bukovčani kotara Pakrac i obkoljeno. Po zatraženoj pomoći napadači su se razbježali prema Psunju.[3]

3. Dne 4. IX. 1941. Izvijestila je kotarska oblast u Pakracu da neki grčkoistočnjaci tog kotara imaju kod sebe oružje i da su skloni za dizanje ustanka protiv Hrvata. Provedenom istragom ustanovljeno je da su podatci točni te je kod Vuletić Bože[4] i Kovačić Mitra[5] seljaka iz Šeovice zatim kod Šurkalović Ilije[6] iz Skenderovaca, kod Todorić Jovana[7] i Petrović Nikole[8] oba iz Skenderovaca pronađeno vojničko i civilno oružje. Isto tako utvrđeno je da su Stanko Milaković[9] i Sudar Božo[10] oba iz Kraguja bili skloni za dizanje ustanka. Svi navedeni osim Petrović Nikole, kojemu je uspjelo po-

---

[1] Redakcija objavljuje dio izvještaja koji se odnosi na događaje u 1941 godini.

[2] Napadnuti od članova KP iz kotara Daruvar zbog suradnje sa okupatorom i zbog oružja koje su posjedovali.

[3] Jedan dio stanovništva sela Kraguj nastojao je da održi dobre odnose sa ustašama, pa su prolaz partijskih radnika (ilegalaca) kroz sela ili pored njih oglašavali kao napad.

[4, 5, 6, 7] Pušteni iz zatvora 1942 god. i odmah se priključili NOP odredima.

[8] Pušten iz logora 1942 god. i kasnije poginuo u NOB.

[9] Pušten iz logora 1942 god. a umro 1943 godine.

[10] Pušten iz logora 1942 god. i kasnije poginuo u NOB.

bjeći iz zatvora kotarske oblasti sprovedeni su pokretnom priekom sudu u Požegu na dalnje uredovanje.

4. Dana 4. rujna 1941. pokušan je atentat na željezničku prugu između postaje Lipovljani i Banova Jaruga kotara Novska. Atentat je pokušan na taj način što je pod tračnice stavljen eksploziv. Atentat nije uspio, jer je prigodom obilaska kontrolnih organa eksploziv otkriven i odstranjen prije dolaska vlakova. Utvrđeno je da su atentat namjeravali izvesti četničko-komunistički banditi koji se kriju po okolnim šumama.

5. Dana 28. IX. održan je u selu Sailama kotara Pakrac jedan četničko-komunistički sastanak. Na tom sastanku govorilo se je o osnivanju petorki po kotarevima te rušenju mostova i važnih objekata. Na tom sastanku bilo je prisutno oko 30 pobunjenika među njima i seljaci iz bliže okoline, te okolnih kotareva, kao na pr. Kosanović Jovo[11] iz Velike Krivaje kotar Virovitica koji je pobjegao iz logora u Koprivnici te Bogatić Marko iz Lisičine kotar Podrav. Slatina koji je također pobjegao iz tog logora. Kosanović je imao kod sebe puško-strojnicu. Osim navedenih bio je prisutan i lugar z. z. Zaile Marić Stanko te Pavić iz Boraka općine Bijela, kotara Daruvarskog.

Marić i Pavić bili su kasnije po vlastima uhapšeni i predani priekom sudu.

6. Dana 3. X. 1941. napali su četnici komunisti ustašku vojnicu na liniji Stara Krivaja—Voćin, tromeđa kotara virovitičko-slatinskog i daruvarskog. Vojnica se je morala obzirom na jačinu napadača povući pa je iste tek slijedećih dana uspjelo raspršiti. S obje strane bilo je mrtvih i ranjenih.[12]

7. Dana 17. X. 1941. u 0.20 sati uslijedio je napad četničko-komunističke bande od 6 lica na općinsku zgradu općine Rajić kotar Novska. Isti su bili obučeni u vojničko odijelo i dobro oboružani. Provalivši u zgradu odnijeli su tri vojničke puške, 2 revolvera i 140 metaka te pisaći stroj. Tom prilikom su prerezali brzoglas i pokušali zapaliti zgradu, što međutim nije uspjelo, jer je vatra bila po odlasku napadača ugašena. Štete međutim imade mnogo jer je djelomično uništena arhiva[13].

8. U noći od 23 na 24. X. 1941. nepoznati počinitelj je nalijepio u selu Vočarici, kotara Novska, dva komunistička letka na kuće seljaka Androševića i Vukotića. Letci su odmah ujutro opaženi pa su i skinuti no počinitelj se nije mogao pronaći.

---

[11] Četnik, strijeljan kao narodni neprijatelj za vrijeme NOB.

[12] Napad je izvršila grupa partizana (kasnije pripadali Papučkom odredu) pod rukovodstvom narodnog heroja Nikole Miljanovića-Karaule.

[13] Napad su izvršili borci Psunjskog odreda.

9. Dne 26. X. 1941. oko 19 sati bio je napadnut od nepoznatih bandita kraj sela Krivaje kotara Novska pružni stražar Nikola Certić kada je htio da pođe na osiguranje pruge. Isti je bio po napadačima razoružan i pušten pod pretnjom da to nikome ne javi. Povedena je istraga, no napadači se nisu mogli pronaći.

10. U noći od 29 na 30. X. 1941. izvršen je napad četničko-komunističke bande od oko 150 ljudi na selo Kozarice kotara Novska. Selo je bilo obkoljeno te od svih onih koji su vršili stražu oduzeto je oružje i municija. Od napadača su trojica obučena u ustaške odore sa slovom U na kapi. Seljacima inače nisu ništa načinili, jedino su ispalili dva metka iz samokresa za ustašom Markom Rukavinom koji je tom prilikom uspio pobjeći. Seljaci od napadača nisu nikoga prepoznali. Kasnije nadošla potjera za napadačima ostala je bez uspjeha.[14]

11. Dne 3. XI. 1941. u selu Skenderovcima kotara Pakrac došlo je do okršaja između oružnika koji su vršili patrolnu službu i 18 komunista koji su bili zatečeni u tom selu. Nakon kratke međusobne paljbe komunisti su pobjegli prema Psunju. Napadači su ostavili iza sebe tri puške sa nešto naboja te par uprtnjača sa komunističkim knjigama i nešto hrane. Povedena akcija da se napadači uhvate ostala je bezuspješna.[15]

12. U noći od 5 na 6. XI. 1941. u samom Daruvaru dva na zid pribijena komunistička letka su osvanula, koja su u jutro bila odmah po vlastima skinuta. Pisac se nije mogao pronaći.

13. Dne 5. studenog 1941. ustanovljeno je u mjestu Subockoj obćine Čaglić kotara Pakrac, nalaze se sakrivenih 16 komunista. Organizirana je bila odmah potjera koja je to selo opkolila, no komunista nije više bilo tamo jer su isti toga dana rano u jutro napustili selo. Ustanovljeno je da je zaista ta banda u tom selu zadržavala se u kućama pojedinih seljaka koji su im davali hranu i konačište. Po izvršenoj istrazi bili su odmah uhapšeni jataci seljaci Mirko Gaić, Tešo Popović, Pavao Gaić te Ane Bogojević. Dalja potjera za komunistima ostala je bezuspješna utoliko što se isti nisu mogli pohvatati no došlo je kasnije do okršaja sa istima u selu Skenderovcima, odakle im je međutim uspjelo pobjeći u Psunj.

14. Noću 10. XI. 1941. oko 24 sata došlo je pred obćinsku zgradu u Bučju oko 50 naoružanih komunista dijelom uniformiranih u vojničku odoru. Isti su provalili u zgradu, iznijeli svu općinsku arhivu te je zapalili. Nakon toga su prisilili općinskog načelnika da ih vodi do blagajnika, a onda obojicu prisilili da im otvore blagajnu što su ovi morali i učiniti te su odnijeli sav novac u iznosu od Kuna 265.000. Iza toga su razbili sav uredski namještaj. Na izlazu iz zgrade sreli

---

[14] Napad su izvršili borci odreda »Matija Gubec«.

[15] Odnosi se na borce Psunjskog odreda.

su se sa općinskim pisarom Macanom na kojeg su pripucali i ranili ga u nogu. Naknadna potjera za napadačima ostala je bezuspješna.[16]

15. Dne 11. XI. 1941. došlo je oko 20 komunista do lugarnice predjela Ivanovac u Psunju i tom prilikom oduzeli lovačke puške od lugara Leskovara ml. i st., Stilinović Anti i nadlovca Karle Martina. Tim povodom oba Leskovara su poveli sa sobom i nakon masakriranja ubili ih. Potjera za tom bandom također je ostala bezuspješna.[17]

16. Dne 13. studenog 1941. nađeni su u blizini mjesta Ljeskovica i Čaglin kotara Požega dvije komunističke zastave sa emblemima. Prva je bila pričvršćena na stup koji služi za najavljivanje vlaka kod stražare broj 10 između pomenutih mjesta, a druga je bila pričvršćena na jednoj vrbi kraj kuće Crnković Josipa iz Čaglina. Usprkos svestrano provedenih izvida počinitelj se nije mogao pronaći.

17. Dana 16. na 17. XI. oko 11.30 sati upalo je u obćinu Gaj kotara Pakrac oko 50 naoružanih ljudi koji su porobili obćinsku blagajnu odnesavši iz iste 37.880 Kuna, nadalje brzoglasni aparat, pisaći stroj, 5 pušaka, sa 80 naboja, 2 pištolje, te 4 kompletna vojnička odijela uz ostale neke sitnice. Tom prilikom spaljena je slika Poglavnika, razni spisi blagajnički dnevnik. Nakon tog čina održao je jedan prisutnim obćinskim službenicima komunistički promičbeni govor. Povedenom istragom nije se mogao utvrditi identitet napadača, pa postoji temeljita sumnja da su to učinili članovi bande, koji su izvršili i opljačkali obćinu Rajić i Bučje.[18]

18. U noći 27. XI. 1941. upalo je u mjesto Kamensko obćina Bučje kotara Pakrac oko 40 naoružanih članova komunističke bande gdje su najprije napali oružničku postaju a zatim orobili šumsku upravu brodske imovne obćine odnijevši iz blagajne 8.500 Kuna. Straža koja se sastojala od 2 oružnika, 5 domobrana i 6 građana pružila je otpor napadačima te je u toj borbi ubijen oružnik Lubina Jure a dvojica domobrana i jedan građanin lakše su ranjeni. Od napadača jedan je ubijen i jedan je ranjen nu oba su napadači odveli sobom. Nakon puškaranja otišli su napadači u pravcu kotara Slatina odakle su prema primljenim podatcima i došli.[19]

19. Noću 28. X. 1941. izvršen je napadaj od strane naoružane komunističke bande na kamenolom državnih željeznica u Siraču. U skladištu bilo je oko dva vagona kamenitita i jedan vagon korde koje su napadači opljačkali, stanovitu količinu odnijeli su sobom a jedan dio podmetnuli pod barake i zgrade pozvavši prije radničtvo da napusti stanove. Zatim su eksploziv zapalili te je došlo do strahovite eksplozije uslijed koje je uništeno odnosno oštećeno oko 18 kuća

---

[16], [17] Odnosi se na borce Psunjskog odreda.
[18] Akciju su izvršili borci odreda »Matija Gubec«.
[19] Akciju su izvršili borci Psunjskog odreda.

radničkih obitelji. Tom prigodom ranjeno je 6 lica i ubijeno dvije osobe i to nadzornik kamenoloma Zaharović Mihajlo sa ženom. Po primljenoj obavjesti poduzeta potraga ostala je bezuspješna. Jedino su preduzete mjere sigurnosti za buduće pošto je ostao u skladištu još jedan vagon eksploziva kojeg napadači srećom nisu pronašli.[20]

20. Dana 30. XI. 1941. ubijen je noću Janjić Trifun, seljak iz Benkovca, obćine Okučani kotar Nova Gradiška, grčkoistočne vjere. Ubijstvo je izvršeno u dvorištu gdje se je pekla rakija a izvršile su ga dvije nepoznate osobe od kojih je jedna bila obučena u vojničko odijelo te naoružana karabinom, dok druga u građanskom odijelu sa revolverom. Istragom nije se mogao utvrditi identitet ubojica no ustanovljeno je da isti pripadaju članovima komunističke bande, te da je ubojstvo izvršeno iz osvete odnosno iz straha izdaje, budući je konstatirano da je pokojnik pred ubojstvo bio odsutan nekoliko dana u šumi kod komunista od kuda je pobjegao iz straha pred oblašću.

21. U noći od 1. na 2. prosinca 1941. izvršen je napad od oko 60 oboružanih komunističkih bandita na obćinsko poglavarstvo u Bektežu. Tom prilikom oduzeto je bilo iz obćine 5 komada pušaka sa 200 naboja te popaljena sva arhiva na improviziranoj lomači. Novac nije odnešen jer napadači nisu mogli doći do ključeva blagajne budući je povjerenik Lukačević Milo uočivši napadaj pravodobno pobjegao. Poduzete potjere za napadačima ostale su bezuspješne.[21]

22. Dana 8. XII. 1941. došlo je u selo Čaprginci obćine Okučani do borbe između oružnika i četničko komunističke bande u kojoj su ubijeni trojica napadača i to Delibašić Pantelija, Delibašić Mile i Delibašić Dušan. U kući potonjeg održan je sastanak komunista na koji su naišli oružnici i tim povodom došlo je do borbe čiji rezultat je bio trojica mrtvih kako je već spomenuto, dok je ostalima njih 9 uspjelo pobjeći u šumu te se više nisu mogli pronaći.

23. Noću 13. XII. 1941. došlo je u Brezine obćina Kukunjevac kotara Pakrac banda od oko 60 komunista i razoružala u selu građansku stražu. Nakon toga banditi su pošli željezničkom prugom prema postaji Poljana te stigli do željezničkog mosta preko Bijele 2 klm. pred Poljanom i tu razoružali također 3 stražara koji su čuvali most. Nakon toga su pod mostnu konstrukciju stavili eksploziv i isti zapalili. Tim povodom bila je djelomično, oštećena pruga dok je mostna konstrukcija ostala čitava. Promet se nije mogao međutim vršiti kroz 12 sati nakon čega je bio po izvršenim popravcima uspostavljen. Akcija za napadačima ostala je bezuspješna.[22]

---

[20] Napad su izvršili borci odreda »Matija Gubec«.

[21] Napad su izvršili borci Papučko-krndijskog odreda.

[22] Razoružavanje straža i rušenje mosta izvršili su borci odreda »Matija Gubec«.

24. Noću 14. XII. 1941. naišla je jedna grupa od 30 naoružanih bandita i razoružala 4 stražara koji su čuvali most, kraj sela Orljavca, banditi su oduzeli oružje i municiju, dok stražarima nisu ništa učinili. Utvrđeno je da su banditi došli iz područja kotara Pakrac i nakon čina ponovno se u istom pravcu vratili. Ustanovljeno je nadalje da su pri povratku banditi u šumi kod sela Stražemana naišli na seljake koji su vozili drva te iste prisilili da drva istovare i u kola natovare njihovu hranu, nakon čega su morali seljaci pratiti bandite sa kolima prema šumi Papuku. Nakon nekog vremena seljake su vratili. Povedenim potjernicama napadačima se nije moglo ući u trag.[23]

25. Noću 13. XI 1941. izvršen je atentat na glavnu željezničku prugu na taj način što je između postaje Okučani i Rajić u blizini mosta potonje, povađeni šarafi željezničke traverze. Tim povodom je naišavši teretni vlak iz Novske skliznuo sa pruge te je lokomotiva sa 16 vagona srušila se niz nasip. Stradao je životom jedan kočničar a mašinovođa i ložač srećom su bili samo lakše ranjeni premda je lokomotiva bila padom posve okrenuta. Vođena je svestrana istraga atentatorima se nije moglo ući u trag, no postoji temeljita sumnja da je djelo izvedeno po članovima komunističke bande čije je sjedište u šumama Psunja.[24]

26. Dne 15. XII. 1941. primljena je obavjest da je u Pakračkoj Klisi primjećen komunista Kmecik Andrija iz Banove Jaruge koji se već dulje vremena sakriva po okolnim šumama sa ostalim banditima. Organizirana je odmah potjera za navedenom osobom i precizno istražen kraj gdje je isti primjećen. U traganju naišla je oružnička ophodnja u vinograd Mijić Marije iz Tornja namjeravajući pretražiti kuću u vinogradu. Čim se ophodnja približila kući opažena su neka sumnjiva lica kako se vrzu oko kuće oboružana vojničkim puškama. Uslijed toga je ophodnja smjesta otvorila vatru te je iz kuće vatrom odgovoreno. Nakon kratkog puškaranja počeli su iz kuće bježati naoružana lica u pravcu obližnje šume. Kod tog bijega ubijen je jedan komunista te je ustanovljeno da se radi o seljaku Kurjak Boži[25] iz Branežaca. Banditi su kojih je bilo oko 12 neposredno prije bijega kuću zapalili. Pokraj kuće pronađeno je oko 30 kg. dinamita kojeg banditi prigodom bijega nisu mogli sobom ponijeti. Potjera je nastavljena ali je dalji rezultat ostao uslijed nastale noći negativan. Mijić Marija[26] Kolić Draginja[27] uhapšene su i predane na dalji postupak

---

[23] Razoružavanje su izvršili borci Papučko-krndijskog odreda.

[24] Diverziju su izvršili skojevci i članovi KP uz pomoć psunjskih partizana pod rukovodstvom Dušana Čalića.

[25] Borac iz odreda »Matija Gubec«, poginuo prosinca 1941 god. u borbi protiv ustaša i žandara kod Tornja.

[26] Nazvana »Partizanska tetka« jer je svoj dom stavila na raspoloženje borcima odreda »Matija Gubec«. Ubijena od ustaša 1942 godine.

[27] Kućna pomoćnica Marije Mijić, ubijena od ustaša 1942 godine.

vlastima a isto tako i seljak Pružinac Rudolf[28] iz Banove Jaruge kod kojeg je nađena pismena poruka upravljena na Mariju Mijić.

27. Noću 18. prosinca 1941. došla je u selo Poljansku kotara Požega jedna komunistička banda od 12 ljudi koja je pokušala razoružati straže radi otimanja oružja i municije. Napad međutim nije uspio ali je tom prigodom poginuo ustaški rojnik Gluić Antun.

28. Dana 23. XII. 1941. vođene su ogorčene borbe sa pobunjenicima u predjelu šumskog masiva kraj sela Kamenske kotar Pakrac. Toga dana postojala je opasnost da domobrani kao i ustaške postrojbe budu na jednom mjestu opkoljeni. Po pruženoj žurnoj pomoći iz Požege uspjelo je pobunjenike potisnuti. Tom prigodom bilo je gubitaka u ranjenima[29].

29. Dana 27. XII. 1941 vodile su se također borbe na području obćine Stražeman kraj sela Vrhovci kotara Požega. To selo napalo je oko 50 četničko komunističkih bandita. Tom prigodom napadači su odveli bilježnika iz Stražemana Karla Benića kog su kasnije ubili. U borbi bili su ranjeni oružnički poručnik Bašić Martin i narednik Iličić Ivan. Komunisti su imali 3 mrtva i nekoliko ranjenih.[30]

30. Dne 27. XII. 1941. autobus koji saobraća između Pakraca i Požege bio je pred mjestom kamenskom zaustavljen po jednom vojnički uniformiranom i naoružanom čovjeku. U autobusu se slučajno nalazio zapovjednik oružničke postaje u Kamenskoj sa još jednim poručnikom koji su u zaustavljaču prepoznali komunistu te su na njega pripucali i na mjestu ga ubili. Ubijeni komunist zove se Švajcar Zvonimir,[31] iz Kobaša kod Broda na Savi. Kod njega je bio pronađen dnevnik u kojem su se nalazili važniji podatci. Na temelju toga provedena je istraga i izvršeno je više uhićenja.

31. Dne 28. XII. 1941. bio je napadnut u svojoj kući Andrija Brus odpušteni domobran iz Bučja od 4 naoružana bandita koji su mu oduzeli domobransko odijelo i vojnički karabin kog je dobio od obćine. Banditi su otišli u nepoznatom pravcu. Slijedećeg dana javljeno je iz Vučjaka obćine Bučje da su 3 nepoznata naoružana bandita ubili u selu Podobnik Slavka iz Slatinskog Drenovca koji se je uputio prema Bučju. Ustanovljeno je, da je imenovanog ubio četnik Dušan Blagojević iz Vrhovca iz pištolja nakon što ga je legitimirao i ustanovio da je sin logornika.

32. Dana 29. XII. 1941. primila je vlast obavjest da se poznati komunista Kosanović Jovo[32] sa svojom komunističkom družinom

---

[28] Za cijelo vrijeme rata bio zatvoren u Mitrovici.

[29] Borbu protiv ustaša i domobrana vodili su borci Psunjskog i Papučko-krndijskog odreda kod sela Rogulja i Bučja, a ne Kamenske.

[30] Napad je izvršila jedna četa Papučko-krndijskog odreda, a bila je pojačana sa vodom iz Psunjske čete Prvog bataljona.

[31] Borac iz 3 voda 1 čete Prvog bataljona.

[32] Četnik, strijeljan kao narodni neprijatelj za vrijeme NOB.

nalazi u selu Koreničanima općina Veliki Bastaji kotar Daruvar. Odmah su bile preduzete mjere da se ta banda opkoli i pohvata što međutim nije uspjelo jer su banditi prije dolaska oružane sile pobjegli u nepoznatom pravcu. Tom prilikom bili su uhapšeni samo seljaci njih 11 iz Koreničana koji su banditima pružili utočište i hranu.

33. Dana 29. XII. 1941. primjećeno je kretanje komunističkih bandita u okolici Rajića kotar Novska. Odmah je bila za istima organizirana potera te je prema tragovima ustanovljeno da se banditi nalaze u šumi Bukovci negdje u blizini državne lugarnice kada su oružnici sa ustašama opkolili tu lugarnicu bili su odmah napadnuti vatrom iz kuće. Počela je borba koja je trajala sve do mraka kada su banditi izkoristili tamu pobjegli dalje u šumu tako da ih se više nije moglo pratiti. Drugi dan bila je potjera nastavljena te je pregledan cijeli teren i susjedna šuma Šaranpovo gdje se nalazi također jedna državna lugarnica. Pretresom lugarnice nađena su dva pisaća stroja, jedna manliher puška jedna komunistička knjiga i nešto hrane koje su banditi u brzini tu ostavili. Banditi se inače više nisu mogli pronaći. Tom prigodom ranjen je ustaša Ivan Blažeković dok sa strane napadača bilo je također ranjenih koje su ovi odveli sa sobom.[33]

34. Dana 31. XII. upali su u kuću Miljković Moje u Skenderovcima kotar Pakrac tri naoružana komunista izveli ga nasilno iz kuće i u neposrednoj blizini hitcima iz puške ga ubili. Istragom ustanovljeno je da je ubojstvo počinjeno iz osvete radi toga što je Miljković predao prvi molbu za prekrštenje na rkt. vjeru. Ubojicama se nije moglo ući u trag.

---

[33] Odnosi se na borce odreda »Matija Gubec«.

BR. 156

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG ZBORA U SISKU O BORBAMA I AKCIJAMA IZVRŠENIM OD 6 DO 31 PROSINCA 1941 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA
Br. 54/Taj.
U Sisku, dne 5. I. 1942

Predmet: obavještajni izvještaj za drugu polovinu mjeseca prosinca 1941.

1. — MINDOM GLST. OČEVIDNI ODJEL
2. — ZAPOVJED. II. i III. DOM. SBORA

Na temelju zapovjedi Ministarstva Hrvatskog domobranstva — Glavni stožer — Očevidni odjel — Očev. Broj 4163/I. taj. od 17. studenog 1941. dostavljam izvješće obavještajne službe za drugu polovinu mjeseca prosinca 1941. u slijedećem:

* * *

U kotaru Otočac:

6. XII. oko 22 sata napadnuta je obhodnja od 10 pričuvnih oružnika u s. Brloška Dubrava, kada je htjela izvršiti pregled jedne sumnjive kuće. Nakon kraće borbe napadači su se povukli, a kuća je sutradan nakon pretresa zapaljena.[1]

12. XII. skrenuli su pobunjenici željezničke tračnice kod želj. postaje Sinac na 79.3 km niz nasip, te je oko 0.45 sati na tom mjestu pala lokomotiva sa tenderom osobnog vlaka br. 1011 niz nasip. Ljudskih žrtava nije bilo.[2]

14. XII. napadnuta je od pobunjenika oružnička obhodnja od 13 oružnika u selu Škarama prilikom podizanja pošte. Pošto su pobunjenici bili u nadmoćnosti oružnici su se povukli pod zaštitom magle u obližnja polja. Iz Otočca upućeno je bilo za pojačanje 8 samovoza talijanskih vojnika.[3]

---

[1] Napad su izvršili borci iz sela Brloška Dubrava, koji su bili u sastavu odreda Škare.

[2] Borci odreda Škare minirali su 9 prosinca prugu između Sinca i Ličkog Lešća. Na razrušenu prugu naišao je voz od kojeg su se lokomotiva i poštanska kola survali u provaliju. Radi oštećenja pruga nije radila 3 do 4 dana.

[3] Žandarmerijsku patrolu napali su borci odreda Škare, koja se je, zahvaljujući magli, uspjela izvući.

16. XII u 11 sati zapaljen je od talijanske vojske zaseljak Šume jer se je sumnjalo da se u njima četnici zadržavaju.

U kotaru Bos. Novi:

18. XII oko 2.30 sati jedna jaća pobunjenička banda izvršila je napadaj puščanom vatrom na pučku školu u selu Gor. Vodičevo, u kojoj su se nalazili naši domobrani, njih 63 na broju se je raspršilo, a škola je zapaljena.

Noću između 20. i 21. XII. od strane pobunjenika porušeni su mostovi na putu Dobrljin—Lješljani, u cilju sprečavanja dolaska naše vojske u Lješljane.

14. XII. u zoru pobunjenici su upali u selo Velika Žuljevica i zapalili tamošnju pučku školu kako se ne bi u istoj naša vojska mogla smjestiti.

16. XII. 2½ km. sjev. istoč. od Bos. Novog zapaženo skupljanje odmetnika — domobranstvo je bilo upućeno u potjeru.

17. XII. u 7 sati zapaljena je škola blizu željezničke pruge između Blagaja i Svodne.

22. XII. u 17 sati izvršen je napad na željezničku postaju Rudice — napad je odbijen. Od naših 1 teško i 1 lako ranjen.

31. XII. napadnuto je kod Agića pojačanje od 60 dobrovoljaca koje je bilo upućeno u Budimlić Japru.

Osim toga izvršen je veći broj pljački i napada na pučanstvo.

U kotaru Glina:

10/11. XII oštećena je željeznička pruga i most, podrezani telefonski stubovi i pokidane žice između Gline i Maje. Četnici su tom prilikom oduzeli 5 željezničkih stražara puške sa nabojima.

11. XII. napadnuto je odjeljenje oružnika koje je vršilo pretres terena iznad sela Bačuge. Oružnici su primili borbu, i u borbi ranili i uhvatili 4 osobe od kojih 2 žene.

12/13. XII. između Obljaja i Gline porušili su četnici 13 kamenitih i drvenih mostova i na 3 mjesta prekopali cestu.

26. XII. od 0.30 do 6.30 sati četnici jačine navodno od oko 300 napali su željezničku postaju Grabovac — napad je odbijen, 1 domobran ranjen, 2 četnika zarobljena.

Noću 25/26. XII. istodobno sa napadom na željez. postaju Grabovac napadnuta je i postaja Vlaović — napad je odbijen.[4]

Noću 28/29. XII napadnuta je straža na željezničkoj postaji u Topuskom — napad je odbijen.[5]

Osim toga izvršen i izvjestan broj napada na pučanstvo i pljački.

---

[4] Sve ove napade i akcije u kotaru Glina izvršili su borci Banijskog NOP odreda.

[5] Napad su izvršili borci odreda Perna, koji je bio u sastavu Kordunaškog NOP odreda.

U kotaru Dvor na Uni:

22. prosinca popodne napala je jedna grupa od 80 naoružanih pobunjenika u s. Vanićima odred od 12 ustaša, koji se je kolima vraćao iz Bos. Novog za Bešlinac. Ustaše su primili borbu, ali su se zbog velikog gubitka morali povući (6 ustaša poginulo, 2 ranjena). Pobunjenicima palo je u ruke 6 pušaka i 1 strojna puška sa nešto streljiva.[6]

23. XII. napadnut je 24. ustaški sat u s. Grmušani kuda se je uputio da iz praznih kuća pokupi hranu i doveze u Bos. Novi. Zbog jake vatre sat se je morao povući i tom prilikom izgubio 2 kola i 2 para konja (i 5 ranjenih).[7]

22. XII. napadnuta je kod Dvora obhodnja 16. sata. — naši gubitci: 6 mrtvih, 3 ranjena, 1 strojopuška i 6 pušaka.[8]

27. XII. na putevima prema Gvozdanskom—Bešlincu i Zrinju porušena su dva mosta.[9]

Ustaški vod u Gvozdanskom imao je u borbi 26/27. 4 mrtva, i 2 ranjena i povukao se sa djelom pučanstva u Bešlinac.[10]

30. XII. napadnuta su i zaustavljena zapadno od Dvora 2 ustaška sata koji su iz Dvora pošli u akciju ka Bešlincu i povukli se za odbranu Dvora.[11]

U kotaru Bos. Kostajnica:

15. XII. napadnuta je u s. Mrakodolu ustaški sat sa 6 oružnika, sat je primio borbu, ali se je uslijed nadmoćnosti pobunjenika morao povući. Ranjeno je 5 ustaša.

25. XII. prije podne bačene su 2 bombe na Hrvat. Kostajnicu, od kojih je jedna pala na crkvu, a jedna na električnu centralu. Kod toga je ranjeno jedno dijete. Istodobno izvršen je napad od strane četnika, odbijen je od strane ustaša i građana.

16. XII. izvršen je napad na most Volinje.

17. XII. u 11 sati napadnut je vatrom iz pušaka i 2 strojnica putnički vlak kod Volinja. Gubitaka nema.

U kotaru Vrgin Most:

16. XII. napadnut je vojnički transport koji je išao iz Vojnića na željez. postaju Vojnić po hranu a bio osiguran sa 15 domobrana i 1 dočastnik. Sa transportom išao je i 1 satnik sa novcem. Transport je razoružan i zarobljen a potom pušten, nakon što mu je oduzeta cijela oprema. Satnik sa novcem uspio da se spasi. U borbi poginuo 1 konj.[12]

---

[6], [7], [8] Napade su izvršili borci Banijskog NOP odreda.
[9] Mostove su porušili borci Banijskog NOP odreda.
[10] Borci Banijskog odreda prisilili su ustaški vod na povlačenje.
[11] Napad su izvršili borci Banijskog NOP odreda.
[12] Napad su izvršili borci odreda Perna Kordunaškog NOP odreda.

16. XII. poduzeli su Talijani akciju u okolini južno od Lasinje, kod prelaza preko r. Kupe za s. Lasinju prerezali su našu b. b. liniju.

18. XII. razorena je željeznička pruga između postaje Utinja i Vojnića u dužini 700 metara, a isto tako i b. b. linija.[13]

20. XII. razorena je željeznička pruga Karlovac—Topusko na 5 mjesta u dužini po 3400 m.[14]

U 7 sati napadnuta je straža na željezničkoj postaji Vojnić. 1 Zastavnik poginuo, a domobrani povedeni u šumu.[15]

22. XII. napadnuta je želj. postaja Utinja, straža razoružana, b. b. linije pokidane i putevi pokvareni. Obkoljene posade u Vojniću snabdjevene su zrakoplovom.[16]

Osim ovih napada, izvršena su i dva napada na pučanstvo.

U kotaru Petrinja:

20. XII. razoružani su i odvedeni od komunista kod Dubice 1 vodnik i 1 domobran, koji su kao teklići bili upućeni u Petrinju.[17]

Noću 18/19. XII. porušena je željeznička pruga između Hrastovice i Kraljevčana.[18]

U kotaru Bos. Krupa:

15. XII. obrazovana je od ustaša, oružnika i talijanskih vojnika zasjeda u selima Perna, Podgomili i Pištalini u cilju hvatanja poznatih četnika toga kraja. U selu Podgomili naišao je na zasjedu četnik Božo Mijić, te je uhićen, a kada je pokušao bježati je ubijen.

U kotaru su osim toga izvršene 2 pljačke i napadaja na pučanstvo.

U kotaru Bihać:

Noću 15/16. XII. izvršen je napad od strane četnika na s. Lipovaću i Kršlje (sjev. ist. od Drežnik-grada). Četnici su izvjesili komunističku i jugoslavensku zastavu. 16. XII. popodne ponovio se je napad na ista mjesta.

25. XII. napadnuti su od strane četnika oružnici, koji su se uputili radi izviđanja u pravcu Plitvičkih jezera. Oružnici su primili borbu i uspjeli ubiti 4 četnika, a 4 zarobili.

Osim toga izvršene su u tom kotaru od strane četnika i komunista 2 pljačke i 2 napadaja na pučanstvo.

---

[13], [14] Prugu su razorili borci Kordunaškog NOP odreda.

[15] Napad na stražu izvršili su borci Prvog bataljona Kordunaškog NOP odreda.

[16] Napad na željezničku stanicu izvršili su borci Prvog bataljona Kordunaškog NOP odreda.

[17] Razoružavanje su izvršili borci Banijskog NOP odreda.

[18] Prugu su razorili borci Banijskog NOP odreda.

U kotaru Cazin:

12. XII. upalo je oko 12 sati u selo Grabovac jedno 10 naoružanih pobunjenika obučenih u ženska seljačka odijela i napali pučanstvo u mjestu u kojem je baš bio sajmeni dan. Prisutni oružnici i domobrani primili su borbu i u toj borbi poginula su 3 pobunjenika, 6 građana, a 2 domobrana su ranjena.

U ovom kotaru akcija pobunjenika naročito je uperena na pljačke i napade na pučanstvo, tako je bilo 8 pljački, 3 napadaja na pučanstvo.

U kotaru Gračac:

15. XII. u 24 sata provalili su kod same željezničke postaje u privatnu kuću Ane Končar naoružani ljudi i odveli 4 osobe.

23. XII. u 17 sati izvršen je napad na stražu kod željezničkog mosta Ličko Lešće — 2 domobrana ranjena i razoružana.[19]

Osim toga izvršene su 3 pljačke i 2 napadaja na pučanstvo.

U kotaru Gospić:

16. prosinca jedna grupa pobunjenika izvršila je oružani napad na selo Široka Kula u kojem je naše oružničtvo sa domobranima primilo borbu i napad odbilo.[20]

17. XII. izvršen je napad od strane četnika na željezničko stajalište Bilaj—Ribnik sa vatrom iz pušaka i strojnih pušaka. Kada je naišla Talijanska vojska koja osigurava prugu pobunjenici su odbijeni i raspršeni.[21]

Osim toga izvršene su 3 pljačke i napada na pučanstvo.

U kotaru Udbina:

15. XII. izvršen je oružani napad od strane pobunjenika na mjesto Podlapac. Oružnici i naoružani mještani primili su borbu i odbili napad.[22]

Osim toga izvršena je jedna pljačka.

U kotaru Ogulin:

26. XI. oko 7.30 sati napadalo je kod Novog Sela potjerno odjeljenje od 53 oružnika skupinu od 30—40 ljudi neki u vojničkom neki u građanskom odjelu. Odmetnici su prihvatili borbu u kojoj je ubijeno 11 odmetnika, a 1 zarobljen.

---

[19] Napad su izvršila četiri borca čete »Marko Orešković« pod rukovodstvom Adama Ostovića. Tom prilikom razoružana su dva domobrana, a jedan ranjen.

[20], [21] Napad su izvršili borci Prvog ličkog odreda »Velebit«.

[22] Napad su izvršili borci iz Udbinskog kotara potpomognuti borcima Koreničkog kotara iz odreda Ljubovo.

U kotaru Korenica:

11. XII. napala je jedna skupina od oko 300 pobunjenika na oružničku postaju Plitvička Jezera. Borba je trajala od 8 sati ujutro do 14 po podne, kada je napad konačno odbijen. Vlastiti gubitci 1 domobran poginuo, 2 lakše ranjena. Od pobunjenika 11 ubijeno i 11 zarobljeno.[23]

U kotaru Brinje:

U tom kotaru izvršene su 4 pljačke.

U kotaru Knin:

U tom kotaru izvršene su 4 pljačke i 2 napadaja na pučanstvo.

U kotaru Drniš:

19. XII. uveče napalo je oko 1000 četnika novu uzpostavljenu oružničku postaju Štikovo i razbili je. U borbi je nestao 1 oružnik, a 1 je ranjen. U mjestu su četnici ubili 13 i ranili 2 građana i izvršili pljačku.

23. XII. napali su četnici u Vukovićima — zaseok sela Štikovo, odjel oružnika postaje Siverić. Borba je primljena, ubijeno 5 četnika i zapaljeno 15 kuća iz kojih je pucano na oružnike. Vlastiti gubitci: 1 oružnik poginuo.

U kotaru Delnice—Vrbovsko:

5. prosinca oko 20 sati napala je skupina od 3 četnika željezničku postaju Meja. U borbi koju su Talijanski vojnici primili nije bilo žrtava — napad je odbijen.[24]

11. prosinca sukobila se obhodnja postaje Fužine pojačana sa Talijanskom vojskom u šumi Bitoraj sa četničko-komunističkom bandom i razbili je. Oružnici su prodrli u pobunjenički logor i tamo našli eksploziva, 2 pisaća stola, krugovalnik, brzoglasni aparat, šapirografa i mnogo drugog materijala.[25]

Osim toga izvršeno je u tom kotaru 6 pljački i napadaja na pučanstvo.

U kotaru Kutina:

18. XII. sukobila se oružnička obhodnja sa naoružanim ljudima njih oko 5 u šumi Gajevica kod Kutinice. Nakon kraće borbe, u kojoj nije bilo žrtava, povukli su se napadači pod zaštitom mraka u šumu, gdje im se izgubio trag.[26]

---

[23] Napad su izvršili borci iz odreda Ljubovo i Kik.

[24] Napad su izvršili borci Drugog bataljona »Matija Gubec«.

[25] U šumi se nalazio Lički logor (Lička četa). Tu je bila i tehnika štaba Primorsko-goranskog NOP odreda.

[26] Sa žandarima su se sukobili borci Moslavačkog odreda.

3. KOMUNISTI.

Komunisti iako se idejno ne slažu sa četnicima ipak sa istima sarađuju, jer je jednima i drugima za postignuće njihovih konačnih ciljeva sada prva i najveća smetnja Nezavisna Država Hrvatska. U svojim redovima imaju intelektualno jake ljude koji se služe veoma vješto raznim promidžbenim sredstvima kojima neuki svijet lako nasjeda i pada pod njihov utjecaj, tim više što naša promidžba nije toliko razvijena da bi mogla njihovoj promidžbi u zabačenim krajevima u dovoljnoj mjeri parirati.

U svome poslu služe se naravski putem letaka koje rasturaju među narodom. Iz sadržaja letaka naslovljenih domobranima, dočastnicima i častnicima vidi se očita težnja da se slomi kod istih borbeni duh, moral i disciplina, dok se iz letaka naslovljenih Muslimanima vidi da im je svrha zavaditi katolike i muslimane služeći se pri tom svim mogućim podmetanjima i lažima.

Od akcije komunista izlaže se u glavnom slijedeće:

17. XII. oko 10 komunista sukobili su se sa oružnicima u šumi »Konjska« obćine Predavac kotara Bjelovar. U Borbi ranjen je 1 oružnik koji je poslije dobivene rane umro. Komunisti iskoristili su guštu šumu i pobjegli.[27]

23. XII. izvršen je oko 22 sata napad od grupe oko 30 komunista na vojničku stražu na Lonjskom mostu, isti razoružali i oduzeli 6 pušaka i 1 strojnu pušku. Ovom prilikom ubijen je zapovjednik straže.[28]

16. XII. odveli su komunisti sa državnog električnog preduzeća u Triblju, kotara Crikvenica, 22 radnika.

15. XII. napali su 3 komunista u domobranskoj odori naoružani vojničkim puškama i samokresima seljaka Lahajnera u Koprivničkoj Rijeki tražeći od njega oružje.

16. XII. napala su 2 naoružana čovjeka-komunista u s. Velika Vranska — kotara Koprivničkog — manastirskog lugara Katalinić Josipa, oduzevši mu pušku i naboje.

. . .

III. VANJSKA SITUACIJA:

1) Prilike u pograničnim oblastima susjednih država:

Preko državne granice u Bijeloj krajini koja je okupirana od Talijana pojavljuju se djela sabotaže i komunistički podhvati. Tako je 11. XII. u Semiću kotar Črnomelj došlo do eksplozije triju baraka u kojima su Talijani vjerovatno držali eksploziv i streljivo.

---

[27] Žandare su napali borci Kalničkog odreda.
[28] Stražu su napali borci Moslavačkog odreda.

U Trstu su navodno 6. XII. streljani komunisti (Fabijanić, Slijepčević i Šubat — svi iz Hreljina) jer su svojedobno odveli 2 Talijanska karabinjera i 1 domobrana.

Raspoloženje naroda u Međumurju prema Mađarskim vlastima i nadalje je nepovoljno i nepovjerljivo zbog političkog pritiska od Mađarskih vlasti.

2) **Strani vojni bjegunci:**

Nisu se pojavili niti su uhvaćeni na teritoriji ovog Sbora.

3) **Nedozvoljeni prelazi na granicama; šverc i slično:**

Krijumčarenje životnih namirnica na svim granicama vrši se i pored najstrožijih kontrola vlasti.

Nedozvoljeni prelazi granica sprečavaju se svim sredstvima.

4) **Odnosi sa pograničnim vlastima susjednih država:**

Odnosi sa pograničnim vlastima susjednih država dobri su.

19. XII. otpočeo je željeznički saobraćaj sa Mađarskom preko završenog željezničkog mosta na Dravi kod Đekeneša.

IV. — OBĆI ZAKLJUČAK

Obće prilike u sjevernom djelu područja ovog Sbora povoljne su i bilo je svega nekoliko komunističkih akcija, bez ozbiljnih razmjera.

Prilike u južnom djelu područja ovog Sbora su nepovoljne a pogotovo u pogledu javne sigurnosti. Za potpuno likvidiranje pobunjeničke djelatnosti potrebne su jače snage koje bi mogle istodobno operirati u svim pravcima protiv pobunjenika.

Ekonomsko stanje u pasivnim krajevima kao i u onim u kojima su haračile pobunjeničke bande već je i sada veoma teško, a postat će daljim ulaskom u zimu još teže.

Pitanje pojačanja pojedinih posada i oružničkih postaja i pitanje njihovog jačeg naoružanja potrebno je žurno riješiti, kako bi se otklonilo i spriječilo njihovo uništavanje i upropašćivanje državnog materijala.

Mjere protiv sumnjivih i nepoćudnih osoba od strane svih naših vlasti energično se preduzimaju kako bi se javni red i mir, te osobna i imovna sigurnost građana što bolje i čim prije učvrstila, te opće prilike u državi normalizirale. —

Zapovjednik, general
(Rumler)
Rumler

REGISTAR

A

Agići — 442;
Alan — 310;
Albahari Moša — 300, 346, 348;
Amerika — 13, 122, 185, 236;
Amulić Ivan-Bayer — 47, 57, 221, 222;
Andlar Franjo-Franić — 190, 316;
Angeli Edgar — 375;
Antić — 348;
Antić Vicko-Pepe — 168;
Antić Vladimir — 346;
Antonić Ivan — 408;
Antonić Josip — 408;
Antonić Petar — 408;

B

Babarović Nikola — 13;
Babić Ljubo — 287;
Babino Polje — 335, 336;
Bačuga — 138, 149, 367, 390, 442;
Baće Maks-Milić — 25, 221, 286;
Bajić Dušan — 327;
Bakarac — 375;
Bakarić Vladimir-Katić Vlado — 24, 84, 166, 167, 251, 252, 262, 265, 268, 272, 284, 303, 317, 319, 320;
Bakić Savo — 327;
Balen Šime — 59, 159, 211, 212, 248;
Ballarmi Umberto — 430;
Balley — 367;
Baltić Milutin — 250;
Baljkas Ivo — 216, 224;
Bandino Selo — 141;
Banija — 27, 31, 52, 53, 91, 117, 138, 139, 146, 160, 273, 276, 280, 290, 314, 329, 376;
Banina Ante — 219;
Banja Luka — 306;
Banova Jaruga — 434;
Barać Mićo — 95, 96;
Barcelona — 125;
Barić Franc — 14, 214;
Barilović — 141, 376, 420;
Bartoleti — 310;
Bastijanini — 213;
Bašić Martin — 439;
bataljon Prvi drežnički — 85;
bataljon Prvi Korduna i Banije — 39, 41, 52, 60, 62, 67, 72, 80, 94, 95, 117, 135, 256, 266, 267, 290, 296, 314, 327, 330, 333, 368, 376, 377, 414, 418, 419, 444;
bataljon Drugi Korduna i Banije — 10, 17, 37, 38, 52, 53, 60, 62, 76, 80, 94, 97, 117, 128, 135, 136, 141, 150, 178, 179, 256, 258, 266, 314, 327, 328, 330, 369, 377;
bataljon Treći Korduna i Banije — 27, 28, 31, 53, 61, 62, 77, 94, 117, 130, 132, 137, 180, 182, 197, 245, 246, 256, 267, 295, 327, 328;
bataljon Četvrti Korduna i Banije — 53, 54, 61, 67, 78, 94, 160, 161, 256, 257, 267, 273, 290, 296, 297, 314, 327, 328, 329, 330, 376, 414, 418;
bataljon Peti Korduna i Banije — 53, 61;
bataljon Šesti Korduna i Banije — 53, 61, 78, 95, 137, 367;
bataljon Lapački — 289;
bataljon »Marko Orešković« — 208, 209, 210, 211, 248, 289, 293, 294;
bataljon »Ognjen Prica« — 58, 207, 208, 209, 210, 211, 219, 289, 293, 294, 376;
bataljon Otočački — 289;
bataljon Prvi Primorsko-goranskog NOP odreda »Marko Trbović« — 104, 118, 123, 127, 150, 162, 187, 191, 226, 230,303, 304, 308, 315, 333, 391, 413, 416, 417;

bataljon Drugi Primorsko-goranskog NOP odreda »Matija Gubec« — 108, 125, 162, 189, 226, 253, 254, 304, 306, 308, 315, 333, 412, 446;
Batinić Simo — 386;
Batnoga — 129;
Begovac — 369;
Begteže — 437;
Belinić Marko — 148;
Bender — 50, 159;
Benić Karlo — 439;
Beograd — 23, 63, 86, 169, 170, 176, 252, 351, 357;
Bertić Sara — 183;
Bertoletti — 413;
Bestall — 415;
Bešlinac — 443;
Biber Antun-Tehek — 284;
Bićanić Josip — 181;
Bićanić Stipan — 245;
Bihać — 328, 368, 369, 378, 411;
Bijela (r.) — 437;
Bijela Krajina — 447;
Bijeli Klanac — 128, 135;
Bilaj — 210;
Bilaj-Ribnik (želj. stanica) — 445;
Bileća — 383;
Birčanin Ilija — 214;
Biskup Petar-Veno — 148;
Bitelić — 47, 219;
Bjelo Polje — 300;
Bjelovar — 140, 364, 367, 408;
Blaca — 56;
Blagaj — 442;
Blagojević Dušan — 439;
Blagojević Milan — 87;
Blata — 50;
Blažeković Ivan — 440;
Blažević Jakov — 206;
Blinjski Kut — 168;
Boban Stipe — 428;
Bobić Florijan — 148;
Bogatić Marko — 434;
Bogdanić Drago — 277;
Bogdanović Mihajlo — 362;
Bogičevci — 425;
Bogojević Ane — 435;
Bogunović Brane — 215, 287;
Bonifačić Klement-Kvirin — 15, 47, 219, 357;
Bonačić Anton — 430;
Boričevac — 50;
Borja Pl. — 378;
Bos. Krupa — 344, 368;
Bos. Novi — 368, 378, 442, 443;
Bosna — 75, 88, 113, 131, 180, 199, 215, 242, 252, 276, 382, 386;
Bović — 78, 153;
Božanić Andrija — 25, 47, 221, 222;
Brač — 16, 213, 219;
Breze (karta Ogulin) — 188, 226, 309, 310, 315, 412, 413;
Brežine — 437;
Brezovo Polje — 79;
Bribir — 85, 125, 188, 305, 306, 334;
brigada Drvarska — 220, 287;
Brinje — 85, 123, 159, 174, 175, 177, 188, 208, 211, 253, 278, 306, 310, 315, 335, 337, 372;
Brković Živko — 287;
Brlog — 59, 335, 337, 372;
Brloška Dubrava — 441;
Brnjavac — 153;
Brod na Kupi — 335, 336, 339;
Broz Josip-Tito — 23, 218;
Brozičević Josip — 408;
Brozičević Stipe — 173;
Brozičević Vicko — 408;
Brujić Dragić — 131, 181, 245, 246;
Brujić Srdjan — 58, 158, 207;
Brus Andrija — 439;
Bubanj Viktor — 173;
Bučje — 435;
Budačka Rijeka — 128;
Budak Gvozden — 170;
Budimlić Japra — 442;
Bukovčani — 433;
Bukvić Jovo — 387, 388;
Bulat Živojin — 340;
Bunčić Dragić — 8;
Bunić — 211;
Burić Selo — 135;
Busina Mato — 418;
Butković Antun — 413;
Butorac Jozo — 13;

C

Caprag — 168, 273, 419;
Car Josip — 408;
Car Martin — 417;
Car Pero — 101;
Cecić Marija — 45;
Cazin — 77, 273, 329;
Cerina Vlado — 206;
Cerovac — 39, 41;
Certić Nikola — 435;
Cetin Grad — 129, 130, 131, 137, 141, 267, 273, 329, 369, 377, 444;
Churchill (Čerčil) — 147;
Cimeša Nikola-Čubra — 77;

Cincar (pl.) — 220;
Corn — 420:
Cremušnica — 153;
Crikvenica — 85, 173, 189, 310, 334, 335, 336, 339, 372, 373, 374, 375, 413;
Crna Gora — 88;
Crna Lokva — 39;
Crnković Dušan — 328:
Crnković Josip — 436;
Curević Grnjica — 124:
Cvetan Franjo — 300;
Cvitković Antun — 433;
Cvjetičanin Stevo-Čekljun — 274;

Č

Čačak — 86:
Čaglić — 423, 425:
Čaglin — 436;
Čakovec — 169:
Čaldarević Mladen — 242;
Čalić Dušan-Cule — 342, 438:
Čaprginci — 437;
Častić — 423;
Čavić Marijan-Grga — 38, 39, 40, 41, 199, 275, 328:
Čehajić Kasim-Turčin — 140, 364:
Čekrlije — 376;
Černomerec — 170;
četa Bribirska — 373, 413:
četa Debela Kosa — 52, 72, 75, 128;
četa Delnička — 333;
četa Drežnička — 145:
četa Glinska — 389;
četa Kastavska — 300:
četa Prva Drugog bataljona Korduna i Banije — 10, 129, 135, 136, 149:
četa Druga Drugog bataljona Korduna i Banije — 10, 128, 138, 149;
četa Treća Drugog bataljona Korduna i Banije — 10;
četa Četvrta Drugog bataljona Korduna i Banije — 10, 38, 97:
četa Lička — 446;
četa jurišna »Marko Orešković; — 157, 158, 159, 445:
četa Psunjska — 439;
četa Sušačka — 85, 300, 355, 413;
Čičin Most — 181;
Čorci — 211:
Čuić Mira — 276;
Čuić Žarko — 27, 78;
Čukur Božića — 135;
Čuljat Jože — 171;
Čuntić — 389, 390;

Ć

Ćetković Vlado-Mali Španac — 28, 59, 104, 138, 157, 206, 212, 248, 289, 294, 301;
Ćuk Milojko — 208, 247;
Ćupurdija Milanko — 304;

D

Dabar (kod Otočca) — 148, 335, 337;
Dalmacija — 24, 25, 42, 46, 47, 114, 147, 148, 159, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 285, 286, 340, 350, 351, 427;
Daruvar — 433, 435;
Debela Kosa — 39, 40, 53, 128, 333;
Debelo Brdo — 211, 212;
Delibašić Dušan — 437;
Delibašić Mile — 437;
Delibašić Pantelija — 437;
Delić Drina — 223;
Delnice — 52, 125, 126, 172, 190, 193, 306, 308, 316, 334, 335, 338;
Denić Milovan — 408;
Dilj (pl.) — 169:
Dimić Nada-Milka — 139, 199, 275, 328;
Divoselo — 210;
Dmitrović Dušan — 11, 152, 179, 180;
Dobrljin — 442;
Dodoši — 79;
Dolac — 211:
Doležal Rudolf — 14;
Domani Robert — Vladimir Ivanović — 11, 49, 179, 259;
Domenik dr Franze — 427;
Domjanić Drago — vidi Steinberger Adolf;
Dragić Marijan — 124;
Dragotina — 79;
Dragović Man. — 219;
Drakulić Cica — 347;
Drava (r.) — 448;
Drenovac (karta Petrinja) — 79;
Drenovac — vidi Slat. Drenovac
Drenovica — 181;
Drežnica (G. i D.) — 85, 104, 117, 118, 121, 122, 123, 125, 162, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 187, 188, 191, 193, 227, 228, 229, 230, 231, 278, 304, 307, 309, 315, 321, 325, 333, 334;
Drežnik Grad — 131, 180, 444;
Drivenik — 190, 316, 336, 339;

Drniš — 213, 224;
Drinjača — 378;
Dropulić Čiro-Joža — 168;
Drvar — 13, 215, 220, 285, 287, 288;
Dubica — 444;
Duboka — 170;
Dubrave (G. i D.) — 33, 76, 141, 177, 252, 259, 267;
Dubrovnik — 47, 221, 222, 223, 351;
Duga Resa — 267;
Dugi Otok — 219;
Dugo Polje (kod Splita) — 55;
Dugo Selo — 153;
Dugobabe — 55;
Dukić Vjekoslav — 348;
Dvor (na Uni) — 273, 443;
Dvorščak Dragica — 170;
Dvorščak Milan — 170;

Dj

Djakovo — 170;
Djekeneš — 448;
Djeletovci — 139;
Djujić Momčilo — 158, 215, 287;

E

Elinaš Miladin — 124;
Engleska — 9, 13, 185, 236;

F

Fabijanić — 448;
Fabijanić Ivica-Lukančević — 347;
Fatty — 172;
Fijan Jakov-Družica — 101, 103;
Fioretti — 355;
Florenzoli Benedetto — 334;
Foča — 383;
Franceski dr — 362, 363, 431, 432;
Frković Božo — 346, 347;
Fužine — 190, 304, 305, 310, 316, 335, 338, 411, 412, 446;

G

Gaćeša Vasilj — 160, 169;
Gaić Mirko — 435;
Gaić Pavao — 435;
Gaj — 101, 102;
Galjer Vilim — 171, 283;
Gazin Ferdo — 286;
Gecan Josip — 347;
Gemberovski Mirko — 98;
Generalski Stol — 141, 415;
Georgijević dr (vladika) — 341;
Gerbin — 432;
Glavni štab NOP odreda Hrvatske — 21, 28, 31, 32, 33, 34, 58, 60, 64, 65, 69, 72, 80, 83, 86, 89, 90, 91, 92, 93, 104, 116, 117, 127, 138, 145, 146, 147, 148, 157, 162, 166, 167, 168, 178, 186, 187, 191, 192, 193, 198, 211, 212, 225, 247, 249, 250, 252, 253, 256, 259, 263, 267, 271, 272, 274, 277, 278, 279, 283, 293, 295, 299, 301, 303, 307, 309, 314, 317, 319, 320, 322, 324, 327, 330;
Glina — 62, 78, 169, 273, 330, 376, 378, 389, 442;
Gluić Antun — 439;
Gojak Ivica — 40, 41, 96;
Gojak Stevan — 276;
Goldner dr Milan — 275;
Golik Ilčika — 172;
Golinja — 153;
Gomirje — 85, 118, 124, 172, 175, 177, 303, 347;
Goražde — 383;
Gornji Klasnić — 169;
Gorski Kotar — 32, 51, 64, 82, 116, 117, 138, 162, 171, 172, 173, 177, 188, 228, 257, 267, 279, 309, 323, 333, 334, 416;
Gospić — 9, 50, 158, 335, 336, 338;
Grabovac (Krnjak) — 52, 131, 135, 245, 445;
Gračac — 158, 159, 335, 336, 338, 445;
Gradac (V. i M.) — 79, 169;
Gradac (karta Zagreb) — 329;
Gradina (Psunj) — 98;
Grahović Mimin — 370;
Greda — 168;
Gregorić Pavle-Paja — 168;
Grižani — 85, 339;
Grmeč — 378;
Grmušani — 443;
Grobnik — 129, 347;
Gromačnik — 170;
Grubač Dragić — 386, 388;
Grubač Milan — 388;
Grubač Pantelija — 385, 386, 388;
Grubić Ante — 363;
Grubišić Ante — 387;
Grubor Pero-Buzdovan — 158, 177, 207;
Grudić Božo — 130;
Grupa NOP odreda za Liku — 58, 80, 89, 90, 147, 148, 206, 247, 248, 261, 266, 277, 289, 290, 293, 301, 314;
Gvozdansko — 443;

H

Hajdarović — 169;
Harlš Ivan-Gromovnik Ilija — 176, 252, 276, 279, 283;
Hemetek Franjo-Lovac — 103;
Hercegovina — 382;
Hynkova-Vejvoda Vjera-Mara — 51, 125;
Hitler Adolf — 18, 63;
Hodjera Svetislav — 46;
Hofman Milan — 346;
Holjevac Nada — 171;
Holjevac Vjećeslav-Veco (Franjo Kovač) — 12, 17, 39, 40, 41, 42, 49, 62, 66, 80, 97, 138, 142, 202, 203, 205;
Homoljac — 212;
Horvat Ante-Toni — 124;
Horvat Arnold-Moša — 171;
Horvat Vika — 199;
Hrastovica — 444;
Hreljin — 189, 192, 315, 336, 339, 346, 348;
Hrvatski Blagaj — 141, 280, 376, 415;
Hrvatsko Primorje — 32, 64, 116, 126, 162, 171, 173, 174, 191, 193, 194, 228, 229, 231, 252, 253, 254, 257, 307, 308, 309, 310, 322, 323, 325, 334, 370;
Hrvatsko Zagorje — 147, 148, 168, 169;
Hvar — 213;

I

Iličić Ivan — 439;
Ilić Slobodan — 387;
Ivanovac (selo) — 436;
Ivanović Vladimir — vidi Domani Robert
Ivanović Bruno — 286;
Italija — 46, 113, 213, 218, 341, 351, 370, 371, 375, 427, 431;
Ivanjica — 87;
Ivković Krsta — 386, 388;
Ivković Toma — 386;
Iž (ostrvo) — 219;

J

Jablanac — 375;
Jakovčić Ivan — 347;
Janjić Trifun — 437;
Jankez Grga — 168;
Jankovac — 387, 388;
Jankovci — 139;
Janjanin Stevo — 72;
Jasenak — 104, 118, 122, 123, 126, 174, 176, 187, 188, 304, 310, 315, 333, 335, 339, 416, 417;
Jasenovac — 328;
Javornik — 50, 51, 59;
Jedjut Vinko — 249;
Jelaska Vicko — 216, 217;
Jelenac — 355;
Jelevina (šuma) — 407;
Jesenice — vidi Lič. Jesenica
Jevdjević Dobrosav — 214;
Jezerane — 188, 304, 315;
Jezerce — 212;
Johovica — 37, 76, 131, 137, 149, 328;
Josipdol — 335, 339;
Jovanić Djoko — 209;
Jurga — 39, 41;
Jurec Vilko — 148;
Jurić Dobrila — 214, 218;
Jurjević Franjo — 346;

K

Kalc Juraj-Španac — 242, 252;
Kalinovik — 378, 383;
Kaliterna Paško — 374;
Kambelovac (Kaštel) — 430;
Kamensko — 41, 42, 209;
Kamensko (Pakrac) — 436, 439;
Kandić Mate — 363;
Kapela (V. i M.) — 320, 374;
Kapela (Bjelovar) — 407;
Kapojtić Stjepan — 303;
Kardelj Edvard — 63;
Karlobag — 335, 338, 374, 375;
Karlovac — 14, 32, 33, 38, 39, 41, 42, 53, 60, 64, 65, 72, 76, 92, 95, 135, 136, 137, 148, 149, 198, 257, 273, 323, 329, 343, 368, 376, 414, 419, 420, 444;
Kastav — 355;
Katalinić Josip — 408, 447;
Katić V. — vidi Bakarić Vladimir
Katunarić Josip — 46;
Kesić Petar-Bićo — 208, 247;
Kestenova Gora — 129;
Keveš — 421, 422, 423, 424;
Kirin — 153;
Kladarin Djuro — 160;
Kladuša (V. i M.) — 17, 53, 72, 76, 130, 137, 149, 328, 376, 377;
Klajn Mihailo — 183;
Kljajić Dušan-Vuk — 98;
Kljajić Mirko-Stari — 98;
Kleut Petar — 206;
Klipa Rode — 320;
Klipe (selo) — 320;

Klis — 46, 54, 55, 56, 361, 362;
Klis Greben — 46;
Klobučar Slavko-Čort — 245, 246;
Ključište — 78;
Kmecik Andrija — 101, 438;
Knežević Lazo — 77;
Kneja (šuma) — 181;
Knin — 47, 58, 214, 221, 222, 223, 286, 287;
Kokočak (šuma) — 388;
Kolić Draginja — 438;
Komadina Dušan — 141;
Komar Slavko — 171;
Komiža — 223, 362, 427, 431;
Kompolje — 372;
Končar Ana — 445;
Končar Rade-Brko — 16, 42, 45, 47, 48, 56, 57, 171, 214, 216, 217, 223, 224, 284, 288, 362;
Konjsko — 55;
Koprivnica — 364, 367;
Korana (r.) — 32, 34, 39;
Korčula — 47, 223;
Kordun — 27, 33, 52, 53, 54, 93, 113, 116, 117, 138, 139, 157, 160, 161, 162, 176, 198, 236, 252, 256, 262, 272, 273, 277, 280, 290, 306, 376, 418;
Korenica — 158, 159, 211, 212, 247, 293, 294, 319;
Koreničani (Daruvar) — 440;
Kosa (Klis) — 55, 56;
Kosanović Jovo — 434, 439;
Kosanović Marko — 121, 123;
Kosanović Milan-Veljko — 122, 165, 175;
Kosanović Nezir — 124, 175;
Kosanović Pero — 181;
Kosanović Rade — 124;
Kosinj (G. i D.) — 50, 58;
Kosjerići — 87;
Kosjer Djuro — 129;
Kostajnica — 168, 443;
Kovač F. — vidi Holjevac Vjeće-slav
Kovačević Mane — 391, 411;
Kovačević Mirko-Lala — 25, 216;
Kovačević Veljko — 86, 104, 127, 144, 172, 173, 175, 176, 179, 191, 193, 255, 301, 306, 308;
Kovačević Vojo — 171;
Kovačić Mitar — 433;
Kozara — 378;
Kozarac — 153;
Kozarice — 98, 435;
Kozjača (šuma) — 41;
Kozjak — 362;
Kožanić Drago — 170;
Kraguj — 433;
Kragujevac — 23, 88;
Krajiški Grabovac — 33, 111, 207, 421, 442;
Kraljevčani — 389, 390, 444;
Kraljevica — 173, 335, 346, 374, 375;
Kraljevo — 23, 87, 88;
Kraljić Ivan — 408;
Krapanj — 352;
Krapina — 169;
Krbavica — 212, 219, 294, 301;
Krivaja — 435;
Krivi Put — 310;
Križan Milica — 183;
Križpolje — 335, 337;
Krndija (pl.) — 148, 169, 170;
Krnjak — 52, 128, 130, 135, 136, 137, 141, 151, 266, 272, 328, 329, 376, 415;
Krnjačka Rijeka — 135;
Kroflin Rudolf — 171;
Krstinja — 97, 130, 137, 149;
Krstulović Vicko-Jović — 47 215, 216, 221, 224;
Kruščica — 335, 338;
Kruševac — 88;
Kružić Zora — 346, 347;
Kućan Dušan — 347;
Kućan Ivan — 347;
Kućan Josip — 347;
Kukić Miloš — 90, 145, 191;
Kukić Nikola — 280;
Kukolj Vladislav — 348;
Kukuljan Ante — 277;
Kukunjevac — 101;
Kulić Ljubo — 358;
Kunić — 320;
Kupa — 149, 329, 444;
Kupčina — 329;
Kuplensko — 12, 77;
Kupres — 218, 222, 223;
Kuprešanin Milan — 206;
Kurjak Božo-Kec — 103, 438;
Kursara Franjo — 219;
Kutinica — 446;
Kvaternik Eugen — 391;

L

Labin — 213;
Lahajner — 447;
Lapac (G. i D.) — 50, 158, 159, 161, 211, 247, 273;
Lapovac — 408;
Las — 153;
Lasinja — 257, 315, 376, 418, 444;
Latin (želj. stanica) — 131, 137, 149, 391, 411;

Laxa — 368, 377, 385, 407;
Ledenice — 107, 118. 142, 144. 173, 188, 304, 309, 310, 335, 338;
Leontić dr Ljubo — 46;
Leskovac — vidi Plitvički Leskovac
Leskovar — 422, 423, 436;
Lič — 125, 126, 172, 173, 178, 188, 190, 192. 193, 305, 310, 316, 324;
Lič. Jesenica — 50, 336, 339;
Lič. Petrovo Selo — 273, 294. 376;
Ličko Lešće — 294, 335, 337, 441, 445;
Lika — 14, 33, 49, 51, 54, 58, 90, 93, 113, 114, 116, 117, 157, 161, 162, 177, 206, 215, 219, 228, 236. 242, 247, 248, 257, 263. 267. 272. 273, 285, 326. 376;
Liljak Rade-Brico — 103;
Lipovac — 425;
Lipovača — 131, 245, 444;
Lipovljani — 434;
Livada Dane — 34;
Livada Simo — 34;
Livadjani — 101;
Livno — 58. 214, 218. 220, 222, 223. 285, 288, 432;
Lokve — 190, 304, 305, 316. 333. 335, 338, 411;
Lončar Vlado — 174;
Lonjski most — 447;
Loskunja — 39;
Lovinac — 210. 335, 338;
Lovinčić Ivo-Rodjo — 170;
Loznica — 22;
Lubina Jure — 436;
Lučić-Lavčević Ivo (Borić) — 47, 48, 224, 288;
Luetić — 363;
Luetić (župan) — 431;
Lukačević Milo — 437;
Lukić Mihajlo — 334;
Lukinići — 149;
Lukšić (Kaštel) — 429, 430;

LJ

Ljeskovica — 436;
Lješljani — 442;
Ljubić — 432;

M

Macan — 436;
Macešić Rade — 124;
Mačva — 22;
Madjarev most — 97;
Magarac (selo) — 52;
Maja — 79, 276, 442;
Majdan (tvornica cementa) 55, 56, 223;
Majerhold Ivan — 171;
Majevica Pl. — 378;
Majske Poljane — 79;
Majski Trtnik — 79;
Majstorović Mile — 151;
Makarska — 58, 218, 221, 223;
Maksimir — 170;
Malek Stjepan-Lata — 171;
Malešević Milan — 199;
Mamula Jovo — 177;
Mance Dragan — 193;
Manola Srećko-Ivan — 8, 12, 17, 28, 37, 38, 49, 66, 71, 80, 92, 142, 146, 160, 202. 203, 205, 240. 241, 267, 290, 298, 329, 330;
Marašić Nikola — 408;
Maravić Dušan — 123;
Maravić Nikola — 123;
Marić — 216;
Marijan — 358;
Marijan Dušan — 388;
Marinić Dane — 245;
Marinković Ivo-Slavko — 92, 145. 177, 178, 193, 275, 276, 278, 306. 320, 323;
Marinković Jovo-Ivo — 387;
Marinković Marko — 387;
Markon Slavko — 171;
Martić Ostoja — 95;
Martin Pepi — 222;
Martin Karlo — 421, 426, 436;
Martinović Mate — 169;
Martinovići — 135;
Matasić Josip — 418;
Matić Stojan — 208;
Matijević Stipe — 362, 363;
Mavrović — 77;
Mazin — 208;
Mečenčani — 408;
Medak — 50, 335, 336, 338;
Medani — 367;
Medjumurje — 169, 448;
Meja Gaj — 346, 348;
Meja — 446;
Mekinjari — 50;
Mekušje — 41, 42;
Mesarić Blaž — 171;
Metković — 221;
Mihailović Draža — 22. 86. 87. 88. 89, 161, 197, 218, 222, 224. 287, 383;
Miholjsko — 97;
Mijić Božo — 444;
Mijić Marija — 438; 439;
Milaković Stanko — 433;

Milašinčić Grga — 39, 40, 41, 96;
Milašinčić Stjepan-Šiljo — 27, 32, 54, 61, 78;
Milčević Stevan — 124;
Mileta dr (biskup) — 341;
Milković Ante — 170, 171;
Miljanović Nikola-Karaula — 434;
Miljanović Nikola-Ratar — 101;
Miljković Moja — 440;
Mišetić Roko — 223;
Mizler Milan — 369, 408, 418;
Močila — 78;
Modruš — 117, 131, 137, 149;
Mojmir Martin — 171;
Mokro Polje — 287;
Molat — 219;
Montagna — 431;
Moravci — 153;
Moravice — vidi Srpske Moravice
Moslavina — 148;
Mračaj — 129;
Mrakodol — 443;
Mrazović Karlo-Gašpar-Ortega — 148, 168, 169;
Mrežnica (r.) — 181;
Mrkopalj — 193, 310, 416;
Mrša Fabo — 42;
Mrzla Vodica — 355; 356;
Muć — 221;
Muselin Dragić — 388;
Muslin Miloš — 388;
Musolini Benito — 123, 431;
Musulinski Potok — 187, 315;
Mutak Vlado-Mrki — 241, 242;

N

Nebljusi — 50;
Nedić Milan — 23;
Nešković Veljko — 361;
Nevesinje — 383;
Nonveiller Gvido — 286;
Nosilačka Kosa — 369;
Nova Gradiška — 98, 101, 386, 433;
Nova Kršlja — 181, 444;
Novaković dr Niko-Longo — 287;
Novaković Vlado — 287;
Novalja — 335, 337, 375;
Novi (Novi Vinodol) — 85, 118, 126, 189, 190, 255, 310, 316, 323, 335, 338, 375, 413;
Novi Grabovac — 98;
Novigrad (selo) — 140;
Novo Selo (Ogulin) — 445;
Novska — 438;

Nj

Njemačka — 113, 139, 168, 232;

O

Obljaj — 442;
Obradović Branko — 222;
Očko-Ćetković dr Slava — 211.;
odred Banijski — 148, 167, 252, 261, 272, 314, 329, 330, 442, 443, 444;
odred Bijeli Klanac — 72;
odred Bilogorski — 368;
odred Bjelovarski — 364;
odred Bribirski — 85;
odred Brinjski — 85;
odred Bugar — 132, 245;
odred Bukovac — 180;
odred Cetina — 215;
odred Crni Potok — 76, 94;
odred »Vojin Zirojević« — 220;
odred D. Dubrave — 79, 94;
odred Debela Kosa — 75, 76, 94, 95;
odred Delnički — 51, 85;
odred Dinarsko-dalmatinski — 220, 221;
odred G. Dubrave — 76;
odred Garešnica — 140;
odred Jurga — 328;
odred Kalnički — 148, 408, 447;
odred »Kik« — 446;
odred Ključar — 328;
odred Koranski Brijeg — 135, 136;
odred Koranski Lug — 132, 245;
odredi NOP Korduna i Banije — 7, 11, 17, 27, 28, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 48, 60, 62, 64, 65, 66, 69, 72, 80, 91, 93, 97, 117, 128, 130, 135, 138, 141, 147, 148, 167, 180, 195, 199, 202, 204, 238, 241, 245, 252, 256, 258, 261, 266, 272, 290, 296, 301, 314, 315, 318, 327, 344, 408, 444;
odredi gerilski za kotar Korenicu i okolinu — 9;
odred Prvi NOP krajiški — 69;
odred Drugi NOP krajiški — 69, 368;
odred Kršlja — 132, 245;
odred Kuzma-Poloj — 76;
odred Ledenički — 85;
odred Lički (Lič) — 85;
odredi za Liku — 28, 31, 272, 289;
odred Livanjski — 220, 285;
odred Ljeskovac — 132;
odred Loskunja — 328, 414;
odred Ljubovo — 9, 445, 446;
odred Malička — 72, 75, 94;
odred »Matija Gubec« (Trokutski) — 98, 435, 436, 437, 438, 440;

odred Močila — 131, 132, 137, 181, 245;
odred Moslavački — 446, 447;
odred Mosorski — 45, 286;
odred Novska (Kričko Brdo) — 140;
odred Pakrac (Papuk) — 140;
odred Papučko-krndijski — 387, 434, 437, 438, 439;
odred Pecka — 72;
odred Perjasica — 76, 77, 378;
odred Perna — 72, 94, 442, 443;
odred Plaščanski — 131, 132, 137, 181, 245, 411;
odred Poloj — 76;
odred Primišlje — 132;
odred Primorsko-goranski (Hrvatsko Primorje i Gorski Kotar) — 28, 31, 33, 51, 80, 84, 104, 105, 117, 118, 126, 142, 145, 146, 147, 150, 162, 178, 186, 187, 225, 230, 253, 261, 274, 278, 299, 301, 303, 307, 309, 315, 316, 319, 320, 413, 446;
odred Psunjski — 140, 343, 388, 422, 424, 426, 434, 436, 439;
odred Romaniski — 378;
odred Sinjski — 285, 415;
odred Sisački — 168, 169;
odred Skrad — 8;
odred »Sloga« — 249;
odred Solinski — 46, 215;
odred »Starac Vujadin« — 219, 220;
odred Šamarica — 378;
odred Šibenski — 222, 285;
odred Široka Rijeka — 12, 130;
odred Škare — 441;
odred Šlivnjak — 76, 77;
odred Tobolić — 131, 132, 137, 181;
odred »Velebit« — 210, 445;
odred Vera — 182;
odred Zbješki — 78, 130, 132, 137;
Ogrizović Milan — 7;
Ogulin — 123, 124, 150, 174, 176, 187, 188, 192, 231, 245, 255, 257, 267, 276, 284, 304, 310, 315, 323, 336, 339, 369, 391, 411, 416, 417;
Ogulinac Franjo-Seljo — 28, 31, 32, 33, 34, 65, 89, 93, 104, 139, 150, 166, 268, 274, 320;
Okučani — 343, 421, 423, 425, 438;
Omčikus Pajica — 158, 208, 293;
Omiš — 415;
Opačić Stanko-Ćane — 28, 38, 92, 104, 161, 196, 197, 252, 283, 301, 303;
Opačić Uroš — 96;
Opsenica Stevan — 9;
Orahovica — 387, 388;
Oreščanin Bogdan — 37, 275;
Oreščanin dr Bogdanka — 275;
Orešković Marko-Krntija — 54, 263;
Orlovac — 170;
Orljavci — 437;
Ornice — 210;
Osijek — 139, 170, 183;
Ostović Adam — 445;
Ostrožin — 152, 153;
Oštarije — 335, 339;
Otočac — 158, 159, 208, 211, 335, 337, 441;
Ozren (pl. kod Doboja) — 378;

P

Padjen Petar — 245;
Pag — 336, 338, 371, 372, 374, 375;
Paić — 414, 415;
Pakrac — 386, 388, 425, 433, 439;
Pakračka Klisa — 438;
Palanjek — 169;
Panj — 285, 415;
Pap Pavle-Šiljo — 25, 171, 216, 351;
Papuk — 148;
Pariz — 125;
Paškvan Franjo — 347;
Pataki Marija — 328;
Pavelić dr Ante — 21, 22, 39, 63, 72, 185, 196, 253, 362, 363, 418;
Pavičić Franjo — 267;
Pavić — 434;
Pavletić — dr Ivica — 275;
Pavlić Mijo — 391, 411;
Pavlović Milan — 101;
Pavlović Rade-Stric — 98, 102;
Pećanac Kosta — 23;
Peljcl Silvije — 171;
Pelješac — 47, 219, 220;
Peračić Roko — 45, 48;
Peraković Janko — 329;
Perjasica — 33, 77, 141, 256, 266, 272, 314, 328, 329, 333;
Perković Nikola — 171;
Perna — 444;
Perušić — 9, 158, 294, 335, 337;
Perviš — 181;
Petković — 349;
Petkovići (Petkovica-šuma) — 72, 76, 135;
Petraello Zvonimir — 428;
Petrešević dr Berislav — 275;
Petrinja — 31, 168, 273, 330, 376, 378, 389, 444;

Petrova Gora — 33, 41, 92, 97, 146, 149, 198, 276, 414, 418, 419;
Petrović Bartol — 275, 276;
Petrović Miloš-Pek — 96, 136;
Petrović Nikola — 433;
Pisarovina — 149, 161, 284, 328, 368;
Piškulić Ivan — 413;
Pištalina — 444;
Pješčanica — 78, 153;
Plaški — 146, 181, 256, 336, 339, 391, 411;
Plavča Draga — 78;
Plavšinac — 364;
Plitvice — 210, 211, 245;
Plitvička Jezera — 161, 211, 212, 273, 294, 376, 444, 446;
Plitvički Leskovac — 212;
Počuča Mile — 208;
Podgomila — 444;
Podhumlje (Komiža) — 430;
Podklek — 77;
Podlapac (predeo) — 9, 445;
Podr. Slatina — 385;
Podobnik Slavko — 439;
Podravski Novi Grad — 364;
Podrug Stipe — 361;
Podsused — 171;
Podvinje — 170;
Poljana (Pakrac) — 437;
Poljanska — 439;
Polovina Gojko — 208;
Ponor — 129;
Popović Pajo — 215;
Popović Tešo — 435;
Popović Vlado — 13, 15, 54, 146, 170;
Popović Vojislav — 428;
Povile — 107, 190, 316;
Požega (Užice) — 22, 87;
Prečec — 249;
Prekoračani — 386;
Pribić Milan — 77;
Prijeboj — 273, 294;
Prijedor — 378;
Prilika Djuka — 364;
Primišlje — 130, 137, 149, 181, 197, 245, 329;
Primorac Rudolf — 222;
Primošten — 352;
Prkosi — 153;
Prnjavor — 407;
Pružinac Rudolf — 439;
Psunj (pl.) — 148, 421, 423, 426, 433, 435, 436, 438;
Puharić Ivan — 58;
Puškarić — 124;
Puškarić Selo — 124, 150;

R

Račić dr — 374;
Rački Nikola — 172;
Radej — 416;
Radonja — 37, 39, 40;
Radosavljević Nada — 426;
Radovanović Stanko-Udarnik — 148;
Radulović Savo — 123;
Radulović Vojo — 123;
Radulovići — 52;
Radjenović Stevo — 158, 208;
Rakovica — 131, 180, 245;
Rajić — 438, 440;
Ramljani — 335, 337;
Rašeta Boško — 158, 208;
Raštela — 181;
Ratković Jure — 430;
Ravna Gora (Srbija) — 22, 88;
Ravna Gora (karta Ogulin) — 193;
Reić Ivan — vidi Končar Rade
Reljić Miroslav — 408;
Ričice — 335, 338;
Rijeka — 355;
Rim — 342;
Rogatica — 383;
Rogolje — 423, 425;
Roma (oficir) — 356;
Rončević Jovo — 98;
Roosevelt (Ruzvelt) — 105, 147;
Roviška — 79;
Rudice — 442;
Rudopolje — 51;
Rujnica — 245;
Rukavina Ivo-Vladić Ivo — 28, 31, 32, 33, 34, 65, 84, 89, 93, 104, 139, 150, 167, 251, 252, 262, 265, 272, 274, 283;
Rukavina Ivan — 369;
Rukavina (Roke) Ivica — 181;
Rukavina Marko — 435;
Rumler — 367, 390, 412, 448;
Rupotina — 46, 55;
Ruševica — 377;
Ruzio Mono — 357;
Ružić Jožo — 428;

S

Sabljak Ivo — 170;
Saile — 434;
Saili Dragutin-Konspirator — 275;
Sandžak — 88;
Santini Edo — 220, 222;
Santo Gabrijel — 148;
Sarajevo — 86, 88, 378;
Sava — 169;

Savić Mihajlo — 62. 131. 132. 182;
Savić Milan — 124;
Scalchi Ivan — 342;
Scotton Antonio-Josipov — 352;
Sedam Kaštela — 213. 427;
Sekulić — 224;
Sekulinci — 388;
Selce — 85. 189. 190. 316. 335. 336. 339. 375;
Semić — 447;
Senj — 123. 192. 334. 346. 374. 375;
Senjanović Djermano — 14;
Senjuk Ivan-Ujak — 170;
Severin — 335, 339;
Sibinj — 169, 170;
Sinac — 210. 441;
Sinj — 47, 55, 56. 213. 215. 218. 219, 220, 415;
Sirač — 436;
Sirovina Mijo — 369;
Sisak — 31, 168. 169, 441;
Siverić — 446;
Sjeničak — 53, 149, 153. 197. 321;
Sjenička Udbina — 153;
Sjetlina — 378;
Skakavac — 75, 149, 329. 415;
Skenderovci — 435;
Skoko Lazar — 408;
Skrad — 34;
Skrádska Gora — 128;
Skrendeovci — vidi Skenderovci
Slat. Drenovac — 385. 386. 387, 388;
Slav. Brod — 169, 170, 425;
Slav. Požega — 328, 425, 439;
Slavonija — 140, 147, 148. 168. 175. 433;
Slavsko Polje — 153;
Slijepčević — 448;
Slovenija — 54;
Slunj — 17, 52, 72, 76, 129, 130. 131. 135, 136, 137, 141. 149. 180. 245. 256, 273, 328, 376;
Smiljan — 50, 210;
Snagić Milan (Seljo) — vidi Ogulinac Franjo-Seljo
Sobola Ivo — 310;
Solin — 14, 16, 46. 47, 55, 56. 213. 219, 223, 285, 361, 362;
Sovjetski Savez — 18,24, 45, 84, 112, 122, 168, 184, 185, 213, 214, 286. 325, 351;
Split — 13, 14, 15, 16, 42, 45. 46, 47, 54. 55, 56, 57, 148, 213, 214. 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 286. 342, 351. 363, 374. 427. 428. 429. 430, 432;
Srb (G. i D.) — 157, 159;
Srbija — 21, 22. 23, 65, 86, 87, 88. 113, 197, 228, 382, 385, 386;
Srednja Gora — 50;
Srpske Moravice — 52, 171, 172. 177, 193, 303, 306, 319, 322. 335. 339;
Srpski Blagaj — 328;
Srzentić Vaso — 224;
Staljin — 13, 18, 23, 54. 185;
Stanković Emil — 388;
Stara Krivaja — 434;
Stari Grabovac — 98;
Stari Grad — 335, 338;
Stari Grad (Hvar) — 362;
Stari Kaštel — 429;
Steinberger Adolf — 28. 283;
Stiglmayer Gustav — 426;
Stilinović Ante — 423, 436;
Stipac Ivan — 417;
Stobreč — 428, 431;
Stolice (kod Krupnja) — 22;
Stragarevo — 348;
Stražeman — 438;
Strižić Tomo — 173. 192. 308;
Studenci — 209;
Stupnik — 170;
Subocka (r.) — 101;
Subocka (selo) — 435;
Sućurac (Sedam Kaštela) — 428. 429;
Sudar Božo — 433;
Sudra Slavko — 101;
Sunjevčeva Hrusta — 348;
Supetar — 223;
Sušak — 85, 125, 126, 162, 178, 188, 189. 253, 303, 305. 308. 315, 347, 372, 411, 412;
Sutivan — 218. 223;
Sv. Jakob — 375;
Sv. Juraj — 336. 337, 375;
Svilaja — 55;
Svodna — 442;

Š

Šabac — 22;
Šakić Mićun — 158, 160, 208, 247;
Šamarica — 80, 160, 169, 398, 390;
Šarac Marko — 103;
Šarampov (G. i D.) — 440;
Šegvić Zdenka — 25;
Šegvić Zlata — 14. 214, 284;
Šestak Ivica — 183;
Šibenik — 14, 42, 47, 57, 213. 214, 219, 223, 340, 350. 352;
Šibl Ivan — 171;
Šid — 139;

Šijan Milan — 209;
Šiljo — vidi Milašinčić Stjepan-Šiljo
Šimec Stipe — 172;
Šimunić Zvonimir — 46;
Šipek Nikola — 51, 125;
Široka Kula — 9, 211, 445;
Široka Rijeka — 38, 161, 273;
Šišljavić — 329;
Škare — 59;
Šljivovac — 153;
Šolc — 407;
Šoljan Marija — 277;
Španić Šilja — vidi Milašinčić Stjepan
Španovica — 425;
Špoljarić Ante — 181;
Štikovo — 446;
Štirić Mate — 169;
Šubat — 448;
Šubat Josip — 347;
Šubat Luka — 347;
Šumetljica — 425;
Šurkalović Ilija — 433;
Šušnjar — 79;
Šušnjar Djuro — 245;
Švajcar Zvonimir — 439;

T

Tabor Rafael-Rafko — 250;
Tartaglia dr Ivo — 46, 374;
Tartaglia Mihovil — 222;
Tartaglia dr Oskar — 46;
Tatalović Branko — 121;
Tatalović Jovan — 122;
Tatalović Laza — 122;
Tatalović Milan — 123;
Tihomirović Lazar — 386, 387, 388;
Tiljak Ljudevit — 170;
Tisovac — 355, 417;
Tišma Stevo — 208;
Tobolić — 320;
Todorović Jovan — 433;
Tolić Nada — 426;
Tomić Ale — 123, 174;
Tomić Dejan — 122;
Tomić Dušan — 388;
Tomić Ljuboje — 388;
Tomić Milan — 123;
Tomić Miloš — 388;
Tomić Nikola — 123;
Tomić Savo — 123;
Tomić Tomo — 388;
Tomići — 122, 176;
Tomislavgrad (Duvno) — 432;
Tomljenović Djuro — 245;
Topić Dane — 181;
Topolovac — 169;
Topusko — 52, 72, 76, 378, 442, 444;
Toth Dragutin — 235;
Travnik (Gorski Kotar) — 355;
Trbović Marko — 122, 123, 174;
Trebinje — 383;
Trepča — 153;
Tresiglavić — 294;
Trešnjevka — 170, 171;
Tribalj — 190, 316, 335, 339, 372, 447;
Trkulja Stanko — 124;
Trlaja Paško — 351;
Trnavac — 212;
Trogir — 428, 430, 431;
Trošmarija — 335, 339;
Trsat — 189, 316;
Trst — 448;
Trupinjak — 52;
Tržačka Raštela — 376;
Tuhobić (pl.) — 300, 346, 348;
Turanj — 40;
Turjanski — 212, 335, 337;
Turšić Franc — 358;
Turšić Ivan — 358;
Tušilović — 39, 41, 135, 136, 148, 368, 376, 377, 420;

U

Udbina — 149, 158, 294;
Ugarković Stipe-Palenta — 158, 171, 207;
Una — 69, 70, 273, 368;
Utinja — 153, 256, 273, 314, 329, 414, 415, 444;
Uvalica — 212;
Uzelac Mile — 211;
Uzelac Miloš — 159;
Uzelac Srdjan — 207;
Užice — 22, 64, 87;

V

Vaganac (žand. st.) — 131;
Valjevo — 22, 87;
Varaždin — 140, 169;
Vareš — 378;
Vejvoda Ivo-Vuletić Mijo — 86, 127, 144, 171, 176, 179, 192, 194, 232, 307, 308, 309, 313, 326;
Veli Dolac (dolina) — 346, 348;
Velika Žuljevica — 442;
Velimirović Mihajlo — 9;
Veljun — 72, 128, 129, 130, 149, 151, 197, 256, 266, 272, 280, 314, 328, 329, 376, 415;

Vera (selo) — 320;
Vergaš Ilija — 124, 278, 306, 307;
Verić — 421;
Vidas Rajko — 347;
Vidović Gabrijel-Buco — 102, 103;
Vinaković Andrija — 418;
Vinkovci — 139, 140, 170;
Vir Stjepan — 101;
Virje — 364;
Virovitica — 101;
Vis — 213;
Visoko — 378;
Višegrad — 383;
Vitanović Marijan — 408;
Vitlov Gaj — 346;
Vladić Ivo — vidi Rukavina Ivo
Vladimir — vidi Domani Robert
Vlaović — 78, 79, 442;
Voćarica — 434;
Voćin — 434;
Vodice — 213;
Vodičevo (G. i D.) — 442;
Vohalski Matija — 199;
Vojaček Josip-Bumbar — 98, 101, 102;
Vojinovac — 78, 335, 339;
Vojišnica — 256, 266, 272, 273, 314, 327, 414, 415, 419, 420;
Vojnić — 53, 75, 77, 97, 128, 135, 136, 137, 148, 149, 256, 266, 273, 314, 327, 328, 329, 376, 378, 414, 415, 419, 420, 443, 444;
Vojnić Kolodvor — 256, 272, 273, 274, 314, 327, 329, 420, 443;
Vojnići (Dvor) — 443;
Vojnović Ilija — 327;
Volinja — 443;
Vrata — 335, 338;
Vratnik — 75, 372;
Vrbovsko — 172, 335, 339;
Vrgin Most — 136, 149, 197, 328, 329, 368, 376, 415;
Vrhovci — 439;
Vrhovine — 211, 273, 335, 336, 337;
Vrhovni štab NOP odreda Jugoslavije — 7, 13, 21, 27, 28, 31, 64, 86, 88, 89, 91, 92, 93, 104, 116, 117, 118, 141, 157, 166, 178, 229, 272, 294;
Vrlika — 47, 213, 221, 415;
Vrnograč — 75, 327;
Vučić Antiša — 46;
Vučković Djuro — 77;
Vučković Javor — 224;
Vujin most — 97;
Vukelić Branko — 176;
Vukelić (selo) — 319;
Vukelić Dragan — 122;
Vukelić Milan — 347;
Vukelić Vitomir (Jagatić) — 123;
Vukić Drago — 96;
Vukmanić — 415, 420;
Vukomanović Pavle — 368, 387;
Vukovar — 139;
Vuksan Petar — 206;
Vukšić Milan — 172;
Vuletić Božo — 433;
Vuletić Mijo — vidi Vejvoda Ivo

W

Walzl — 370, 412, 417;

Z

Zadar — 57, 340, 342, 349, 352, 371;
Zagreb — 14, 32, 45, 63, 64, 85, 90, 98, 116, 126, 139, 140, 146, 148, 168, 169, 170, 171, 178, 191, 196, 232, 235, 237, 252, 253, 254, 257, 275, 277, 285, 299, 308, 309, 315, 328, 329, 343, 347, 368, 370, 372, 377, 385, 391, 415, 418, 431;
Zagorje (selo) — 141;
Zaharović Mihajlo — 437;
Zaile Marić Stanko — 434;
Založje — 376;
Zalužnica — 210;
Zasiok — 219;
Zatezalo Djuro — 77;
Zaton — 42, 45, 213;
Zbjeg — 33, 80;
Zdjelar Milan — 129, 137;
Zec Jovan-Jole — 388;
Zemun — 139;
Zerbino dr Paolo — 57, 363, 432;
Zirojević Vojin — 220, 221, 286;
Zlatić dr Savo — 279;
Zlobin — 346, 348;
Zorman — 169;
Zrilić Tomo — 245;
Zrin — 443;
Zrmanja — 158;

Ž

Žabno — 168;
Žalčeva Kosa — 129, 130, 137, 149;
Žirovac — 137, 149, 273;
Živanović Kostiał — 364;
Žižici — 361;
Žnidovac — 417;
Žrnovica — 338;
Žunac — 12, 197;
Žuta Lokva — 50, 123, 148, 372;

SADRŽAJ

BORBE U HRVATSKOJ 1941 GODINE

Studeni — prosinac

I

Dokumenti partizanskih jedinica i partijskih organizacija

Strana

Naredba br. 5 Komande NOP odreda Korduna i Banije od 2 studenog 1941 god. o mobilizaciji sposobnog ljudstva za vojsku 7

Izvještaj sekretara Kotarskog komiteta KPH Veljun od 2 studenog 1941 god. o radu partijske organizacije i stanju u odredu Skrad 8

Izvještaj Ljubovskog odreda od 3 studenog 1941 god. Štabu partizanskih odreda za kotar Korenicu o dolasku grupe Talijana i ustaša u Podlapac — — — — — — — — — — 9

Naredba br. 2 komande Drugog bataljona NOP odreda Korduna i Banije od 4 studenog 1941 god. o radu i redu u bataljonu 10

Naredba br. 6 Komande NOP odreda Korduna i Banije od 5 studenog 1941 god. o zabrani pregovaranja s neprijateljskim predstavnicima — — — — — — — — — — — 11

Pismo sekretara Centralnog komiteta KPH od 10 studenog 1941 god. sekretaru Operativnog partijskog rukovodstva CK KPH o akcijama i situaciji u Splitu i okolici — — — — — 13

Naređenje Komande NOP odreda Korduna i Banije od studenoga 1941 god. komandi Drugog bataljona za izvršenje akcija na putevima i produženje oktobarskog takmičenja — — — 17

Uputstvo Okružnog komiteta KPH Karlovac od 12 studenog 1941 god. za rad partijskih organizacija i njihovih sekretara — — 17

Direktiva Vrhovnog štaba NOP odreda Jugoslavije od 16 studenog 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske za šire uključivanje hrvatskih masa u Narodnooslobodilačku borbu i korišćenje iskustava iz Srbije — — — — — — — — — 21

Otvoreno pismo Centralnog komiteta KPH od 16 studenog 1941 god. članovima Partije u Dalmaciji povodom neuspjeha partizanskih odreda i nezdravih pojava u partijskim redovima — 24

Naredba br. 7 Komande NOP odreda Korduna i Banije od 16 studenog 1941 godine — — — — — — — — — — 27

Naredba br. 1 Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 17 studenog 1941 god. o imenovanju Glavnog štaba i održavanju veza s potčinjenim jedinicama — — — — — — — — — 28

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 17 studenog 1941. god. Komandi NOP odreda Korduna i Banije za bolje organiziranja veza sa Glavnim štabom i dostavljanje kancelarijskog materijala — — — — — — — — — — — 32

Strana

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 17 studenog 1941 god. komandi Primorsko-goranskog NOP odreda za organizaciju veza — — — — — — — — — — — — — 33

Prijedlog Glavnog štaba Hrvatske od 17 studenog 1941 god. Komandi NOP odreda Korduna i Banije za organizaciju međusobnih veza — — — — — — — — — — 34

Uputstvo Komande NOP odreda Korduna i Banije od 17 studenog 1941 god. potčinjenim komandantima i komandirima za rad i organizaciono učvršćenje jedinica — — — — — 35

Naređenje Komande NOP odreda Korduna i Banije od 18 studenog 1941 god. komandantu Drugog bataljona za strogu pripravnost jedinica — — — — — — — — — — — 37

Izvještaj Komande NOP odreda Korduna i Banije od 19 studenog 1941 god. o akciji partizana u Karlovcu — — — — — 38

Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 22 studenog 1941 god. Centralnom komitetu KPH o hapšenju Rade Končara i vojno-političkoj situaciji u Dalmaciji — — — — 42

Naređenje Komande NOP odreda Korduna i Banije od 23 studenog 1941 god. komandantima bataljona za čuvanje službenih dokumenata i postupak sa zarobljenim i uhapšenim licima 48

Izvještaj sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH od 25 studenog 1941 god. Centralnom komitetu KPJ o borbama i akcijama partizana Hrvatske u listopadu i studenom 1941 godine — — — — — — — 49

Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 26 studenog 1941 god. Centralnom komitetu KPH o izvršenim akcijama u Solinskom bazenu od 1 do 15 studenog i akcijama u Splitu — — — — — — — — — — — — — — 54

Izvještaj Štaba grupe NOP odreda za Liku Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o akcijama ličkih partizana u drugoj polovici studenog 1941 godine — — — — — — — — — 58

Izvještaj političkog komesara Komande NOP odreda Korduna i Banije od studenog 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o stanju u jedinicama prema izvještajima na konferenciji štabova bataljona — — — — — — — — — 60

Članak Edvarda Kardelja od konca studenog 1941 god. o opredjeljivanju hrvatskih masa za NOP — — — — — — — 63

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 28 studenog 1941 god. Komandi NOP odreda Korduna i Banije za hitno prebacivanje pošte i dostavljanje kopija važnijih dokumenata 64

Pohvala Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske za izvršenu akciju u Karlovcu i naredba Komande NOP odreda Korduna i Banije od 28 studenog 1941 god. o organizaciji vojno-stručnih kurseva i izradi operativnih planova — — — — — — 65

Pismo političkog komesara NOP odreda Korduna i Banije od 28 studenog 1941 god. o zaključcima druge konferencije štabova bataljona i zadaćama političkih komesara — — — 66

Izvještaj Komande NOP odreda Korduna i Banije od 28 studenog 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o brojnom stanju i radu odreda — — — — — — — — — — 69

Strana

Naređenje Komande NOP odreda Korduna i Banije od 28 studenog 1941 god. za provođenje zaključaka druge konferencije štabova bataljona — — — — — — — — — — 70

Izvještaj Komande NOP odreda Korduna i Banije koncem studenog 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o izvršenim akcijama u toku mjeseca studenog — — — — — 72

Uputstvo Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH koncem studenog 1941 god. partijskim i vojnim rukovodstvima za vođenje i razvijanje Narodnooslobodilačke borbe — — — — — — — — — — — — — 80

Izvještaj štaba Primorsko-goranskog NOP odreda o stanju bataljona i izvršenim akcijama tokom studenog 1941 godine — 84

Obavještenje Vrhovnog štaba NOP odreda Jugoslavije Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o izdaji Draže Mihailovića i potrebi pojačanja budnosti — — — — — — — — — — 86

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda za Hrvatsku od 1 prosinca 1941 god. komandantu ličke grupe NOP odreda za bolje organizovanje veza i ispravljanje grešaka u pitanju narodnooslobođilačkih odbora — — — — — — — — — — 89

Pismo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 2 prosinca 1941 god. Komandi NOP odreda Korduna i Banije — — — — 91

Pohvala Komande NOP odreda Korduna i Banije od 2 prosinca 1941 god. pojedinim borcima i jedinicama za isticanje i uspjeh u borbi tokom oktobarskog natjecanja — — — — — — 93

Naređenje Komande NOP odreda Korduna i Banije od 3 prosinca 1941 god. komandi Drugog bataljona za rušenje puta Vojnić—Krstinja — — — — — — — — — — — — — 97

Odlomci iz dnevnika političkog delegata partizanskog odreda »Matija Gubec«, o akcijama i borbama odreda u listopadu, studenom i prosincu 1941 godine — — — — — — — 98

Uputstvo štaba Primorsko-goranskog NOP odreda od 5 prosinca 1941 god. štabu Prvog bataljona za rad boraca i rukovodilaca 104

Pismo Okružnog komiteta KPH za Hrvatsko Primorje od 5 prosinca 1941 god. o zadacima partizanske čete u Ledenicama 107

Okružnica br. 4 Centralnog komiteta KPH od 6 prosinca 1941 godine — — — — — — — — — — — — — — 109

Izvještaj Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 6 prosinca 1941 god. Vrhovnom štabu NOP odreda Jugoslavije o vojnopolitičkoj situaciji u Hrvatskoj — — — — — — — 116

Izvještaj br. 1 Štaba NOP odreda za Hrvatsko Primorje i Gorski Kotar od 6 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda za Hrvatsku o stanju i akcijama bataljona — — — — — 117

Izvještaj komande Drugog bataljona komandantu NOP odreda Korduna i Banije o izvršenim akcijama od 1 do 7 prosinca 1941 godine — — — — — — — — — — — — — 128

Izvještaj komande Trećeg bataljona od 7 prosinca 1941 god. Komandi NOP odreda Korduna i Banije o izvršenim akcijama krajem studenog i početkom prosinca — — — — — — 130

Brojno stanje jedinica Trećeg bataljona NOP odreda Korduna i Banije od 7 prosinca 1941 godine — — — — — — — 132

Izvještaj Komande NOP odreda Korduna i Banije o borbama od 30 studenog do 8 prosinca 1941 godine — — — — — — 135

Strana

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 9 prosinca 1941 god. za dolazak na konferenciju vojnih predstavnika Like i Korduna — — — — — — — — — — — — 138

Izvještaj sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH prvom polovicom prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPJ o akcijama u sjevernoj Hrvatskoj — 139

Naređenje Komande NOP odreda Korduna i Banije od 10 prosinca 1941 god. komandi Drugog bataljona za organiziranje jurišnih desetina i plan akcija za Drugi bataljon — — — 141

Pismo štaba Primorsko-goranskog NOP odreda od 11 prosinca 1941 god. Okružnom komitetu KPH za Hrvatsko Primorje 142

Saopćenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 12 prosinca 1941 god. komandi Drežničke čete o ovlašćenju delegata Glavnog štaba za rješavanje pitanja ishrane i organizacije veza — — — — — — — — — — — — — — 145

Saopćenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 13 prosinca 1941 god. Operativnom partijskom rukovodstvu CK KPH o savjetovanju vojnih predstavnika Like i Korduna, formiranju partizanskog odreda i Okružnog komiteta KPH za Baniju 146

Brojno stanje NOP odreda Hrvatske od 13 prosinca 1941 godine 147

Izvještaj Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske o akcijama ličkih, kordunaških i banijskih partizana od 1 do 8 prosinca 1941 godine — — — — — — — — — — — — — — 148

Pismo političkog komesara Drugog bataljona NOP odreda Korduna i Banije od 14 prosinca 1941 god. političkim komesarima četa i vodova u vezi sa zaključcima prve konferencije političkih rukovodilaca u bataljonu — — — — — — — — 150

Pravilnik o organizaciji i radu narodnooslobodilačkih odbora u kotaru Kirinsko-sjeničarskom od 14 prosinca 1941 godine — 152

Izvještaj Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 15 prosinca 1941 god. Vrhovnom štabu NOP odreda Jugoslavije o vojno-političkoj situaciji iznijetoj na savjetovanju sa predstavnicima štabova odreda — — — — — — — — — — 157

Naredba br. 2 Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 15 prosinca 1941 god. o imenovanju novog političkog komesara Glavnog štaba i dostavljanju izvještaja — — — — — 166

Izvještaj sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH od 15 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o stanju partizanskih odreda i partijskih organizacija u sjevernoj Hrvatskoj — — — — — 168

Izvještaj delegata Centralnog komiteta KPH od 15 prosinca 1941 god. o vojno-političkoj situaciji u Gorskom Kotaru, Hrvatskom Primorju i kotaru Brinje — — — — — — — — — 171

Izvještaj štaba Primorsko-goranskog NOP odreda od 15 prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPH o vojno-političkoj situaciji i problemima odreda — — — — — — — — — — 178

Pismo komande Drugog bataljona NOP odreda Korduna i Banije od 15 prosinca 1941 god. o zadacima političkih komesara u vezi jesenje sjetve i razmatranja borbenog raspoloženja po odredima i selima — — — — — — — — — — — 179

Strana

Izvještaj štaba Trećeg bataljona NOP odreda Korduna i Banije od 15 prosinca 1941 god. komandantu odreda o izvedenim akcijama u prvoj polovici prosinca — — — — — — 180

Brojno stanje jedinica Trećeg bataljona NOP odreda Korduna i Banije polovicom prosinca 1941 godine — — — — — 182

Proglas Mjesnog komiteta KPH Osijek sredinom prosinca 1941 godine — — — — — — — — — — — — — — 183

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 17 prosinca 1941 god. komandantu Primorsko-goranskog odreda za bolju organizaciju štabova — — — — — — — — — — — 186

Izvještaj br. 2 štaba Primorsko-goranskog NOP odreda od 18 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o izvršenim akcijama i stanju jedinica — — — — — — 187

Izvještaj političkog komesara Primorsko-goranskog NOP odreda od 18 prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPH o vojno-političkoj situaciji na području odreda — — — — — 192

Pismo političkog komesara Komande NOP odreda Korduna i Banije od 18 prosinca 1941 god. političkim komesarima bataljona o provođenju sabirne akcije za partizanske jedinice i bolnice — — — — — — — — — — — — — 195

Izvještaj Okružnog komiteta KPH Karlovac od 19 prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPH o situaciji u okrugu i radu partijske organizacije — — — — — — — — — — 196

Uputstvo Komande NOP odreda Korduna i Banije od 19 prosinca 1941 god. o saradnji i dužnostima političkih komesara, komandanata i komandira — — — — — — — — — — 199

Uputstvo Komande NOP odreda Korduna i Banije od 19 prosinca 1941 god. za rad operativnih oficira bataljona — — — — 202

Uputstvo Komande NOP odreda Korduna i Banije od 19 prosinca 1941 god. o nastupnom maršu i osiguranju — — — — 204

Izvještaj Štaba grupe NOP odreda za Liku koncem prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPH o stanju partizanskih jedinica po kotarevima i izvedenim akcijama od 11 studenog do 17 prosinca — — — — — — — — — — — — 206

Pismo Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 20 prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPH o rezultatima rada u prvim mjesecima borbe i uzrocima neuspjeha prvih partizanskih odreda — — — — — — — — — — — — 212

Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 20 prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPH o stanju partizanskih odreda i političkoj situaciji u Dalmaciji — — — — — 218

Izvještaj br. 1 političkog komesara Primorsko-goranskog NOP odreda od 20 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o stanju i radu odreda — — — — — — — 225

Proglas Mjesnog komiteta KPH Zagreb od 20 prosinca 1941 god. stanovništvu Zagreba — — — — — — — — — — 232

Naređenje Komande NOP odreda Korduna i Banije od 20 prosinca 1941 god. za izvođenje vojne obuke četa i pojačanje aktivnosti uoči nove godine — — — — — — — — — — 238

Izvještaj Okružnog komiteta KPH za Baniju od 20 prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPH o situaciji na terenu i radu partijske organizacije — — — — — — — — — — 241

Strana

Izvještaj komande Trećeg bataljona od 21 prosinca 1941 god. Komandi NOP odreda Korduna i Banije o izvedenim akcijama 245

Brojno stanje Trećeg bataljona NOP odreda Korduna i Banije od 21 prosinca 1941 godine — — — — — — — — 246

Izvještaj Štaba grupe NOP odreda za Liku od 23 prosinca 1941 god. komandantu Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske o reorganizaciji jedinica i pripremama za čišćenje terena od okupatora i izdajnika — — — — — — — — — — 247

Izvještaj komandira odreda »Sloga« koncem prosinca 1941 god. o akciji u Prečcu — — — — — — — — — — — 249

Pismo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 24 prosinca 1941 god. Okružnom komitetu KPH za Baniju o potrebi mladih i sposobnih rukovodilaca za oficire štaba — — — — — 249

Naredba br. 3 Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 24 prosinca 1941 god. o potrebi stalnosti rukovodećeg kadra, uvođenju službenog pozdrava i organizaciji prebacivanja pošte 250

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 24 prosinca 1941 god. Komandi NOP odreda Korduna i Banije za redovno dostavljanje izvještaja i organiziranje diverzantskih grupa 252

Izvještaj štaba Primorsko-goranskog NOP odreda od 24 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o uslovima za borbu i potrebama odreda — — — — — — — — 253

Izvještaj Komande NOP odreda Korduna i Banije od 24 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o akcijama i borbama kod Vojnića, Veljuna i Perjasice — — — — — 255

Izvještaj komande Drugog bataljona od 24 prosinca 1941 god. Komandi NOP odreda Korduna i Banije o brojnom stanju ljudstva, naoružanju i opremi — — — — — — — — 258

Pismo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 25 prosinca 1941 god. o slabostima u radu političkih komesara — — — — 259

Uputstvo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 25 prosinca 1941 god. za organizaciju obavještajne službe — — — — 263

Poziv Komande NOP odreda Korduna i Banije od 25 prosinca 1941 god. Štabu grupe NOP odreda za Liku na jednomjesečno borbeno takmičenje — — — — — — — — — — 266

Naređenje Komande NOP odreda Korduna i Banije od 25 prosinca 1941 god. komandi Drugog bataljona za opsjedanje Veljuna i Perjasice — — — — — — — — — — — 266

Uputstvo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 26 prosinca 1941 god. o radu i zadacima operativnih oficira — — — 267

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 26 prosinca 1941 god. štabovima partizanskih odreda za prilagođavanje akcija i rada zimskom vremenu i uslovima — — — — 271

Izvještaj Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 26 prosinca 1941 god. Vrhovnom štabu NOP odreda Jugoslavije o operativnom planu i zadacima partizanskih odreda Korduna, Banije i Like — — — — — — — — — — — — — — 272

Pismo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 26 prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPH — — — — — — — — 274

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 27 prosinca 1941 god. Štabu grupe NOP odreda za Liku za raspored upućenih drugova i dostavljanje izvještaja — — — — — 277

Strana

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 27 prosinca 1941 god. štabu Primorsko-goranskog odreda za bolje održavanje veza i dostavljanje izvještaja — — — — — — 278

Izvještaj političkog komesara Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 27 prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPH — 279

Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 27 prosinca 1941 god. Centralnom komitetu KPH o stanju dalmatinskih odreda, izvršenim akcijama i vojno-političkoj situaciji u Kninskom i Drniškom kraju — — — — — — — — 285

Pregled brojnog stanja ljudstva i naoružanja jedinica grupe NOP odreda za Liku od 27 prosinca 1941 godine — — — — 289

Naredba br. 11 Komande NOP odreda Korduna i Banije koncem prosinca 1941 god. o pohvali boraca i rukovodilaca Prvog i Četvrtog bataljona — — — — — — — — — — 290

Izvještaj Štaba grupe NOP odreda za Liku od 28 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o pripremama za čišćenje terena i akcijama bataljona »Ognjen Prica« — — 293

Naređenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 28 prosinca 1941 god. komandi Trećeg bataljona NOP odreda Korduna i Banije za upućivanje dva stražara i političkog komesara u Glavni štab — — — — — — — — — — — — 295

Uputstvo Komande NOP odreda Korduna i Banije od 28 prosinca 1941 god. o popuni jedinica novim ljudstvom, načinu vođenja borbe i održavanju veza — — — — — — — — — 296

Primjedbe Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 29 prosinca 1941 god. na izvještaj štaba Primorsko-goranskog NOP odreda od 24 prosinca — — — — — — — — — — — — 299

Saopćenje partizanske izvještajne službe kotara Korenica od 29 prosinca 1941 god. o borbi protiv Talijana u Bjelom Polju 300

Saopćenje Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 30 prosinca 1941 god. štabovima odreda o pripremanju potrebnih podataka za referiranje na savjetovanju u Glavnom štabu — — — 301

Operativni izvještaj br. 3 Primorsko-goranskog NOP odreda od 30 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o akcijama bataljona — — — — — — — — — — 303

Izvještaj štaba Primorsko-goranskog NOP odreda od 30 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o stanju u Hrvatskom Primorju — — — — — — — — — — 307

Informativni izvještaj br. 3 Primorsko-goranskog NOP odreda od 30 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o stanju i aktivnosti neprijateljskih posada u Gorskom Kotaru i Primorju — — — — — — — — — — — 309

Saopćenje partizanske izvještajne službe kotara Korenica od 30 prosinca 1941 god. o opkoljavanju neprijatelja u Korenici 313

Izvještaj Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 31 prosinca 1941 god. o akcijama odreda — — — — — — — — 314

Pismo političkog komesara Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 31 prosinca 1941 god. o političkom komesaru Kordunaškog odreda — — — — — — — — — — — — 317

Izvještaj operativnog oficira Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske od 31 prosinca 1941 god. političkom komesaru Glavnog štaba o pitanjima koja treba riješiti u Primorsko-goranskom NOP odredu — — — — — — — — — — — — 319

Strana

Uputstvo Centralnog komiteta KPH od 31 prosinca 1941 god. Okružnom komitetu KPH Karlovac za rad komiteta i partijskih organizacija — — — — — — — — — — — 321

Izvještaj političkog komesara Primorsko-goranskog NOP odreda od 31 prosinca 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o političkom radu u vojsci i na terenu — — — — 324

Izvještaj Komande NOP odreda Korduna i Banije od 1 siječnja 1942 god. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o akcijama u drugoj polovici prosinca i namjerama komande — — 327

II

Talijanski i ustaško-domobranski dokumenti

Izvještaj operacijskog odjeljenja Petog armijskog korpusa od 4 studenog 1941 god. o akcijama protiv partizana u Gorskom Kotaru — — — — — — — — — — — — — 333

Raspored i brojno stanje talijanskih jedinica u Lici, Gorskom Kotaru i Hrvatskom Primorju koncem 1941 godine — — 334

Izvještaj komesarijata javne sigurnosti u Šibeniku o političkoj situaciji i atentatima na talijanska vojna lica u vremenu od 27 listopada do 5 studenog 1941 godine — — — — — 340

Izvještaj političkog istražnog odjeljenja 107 legije od 12 studenog 1941 god. o sukobu talijanske patrole sa naoružanim licima u Splitu — — — — — — — — — — — — — 343

Izvještaj krilnog oružničkog zapovjedništva Slavonski Brod od 13 studenog 1941 god. o diverziji partizana na željezničkoj pruzi kod Okučana — — — — — — — — — — 342

Uputstvo zapovjedništva Treće pješačke pukovnije od 15 studenog 1941 god. za preduzimanje mjera predostrožnosti kod seoskih straža i posada zbog iznenadnih napada partizana — — — 344

Izvještaj kotarske oblasti Kraljevica od 18 studenog 1941 god. o borbi Talijana protiv partizana kod Hreljina — — — — 346

Izvještaj o političkoj situaciji i akcijama komunista u Zadarskom i Šibenskom kotaru u vremenu od 1 srpnja do 20 studenog 1941 godine — — — — — — — — — — — — 349

Naređenje vojskovođe od 22 studenog 1941 god. za postupak na terenu prilikom izvođenja akcija protiv partizana — — — 353

Izvještaj komande granične straže od 24 studenog 1941 god. o akciji čišćenja terena od partizana u okolici Sušaka — — 355

Izvještaj kraljevske prefekture u Splitu za mjesec studeni 1941 god. o političkoj situaciji i atentatima na talijanske vojnike u Splitu i okolici — — — — — — — — — — — — 357

Izvještaj zapovjedništva Prve pješačke divizije od 2 prosinca 1941 god. o prepadu partizana na općinsku zgradu Podravski Novi Grad — — — — — — — — — — — — 364

Izvještaj glavnog stožera Ministarstva hrvatskog domobranstva od 5 prosinca 1941 god. o napadu partizana na domobransku stražu u Bačugi — — — — — — — — — — — — 367

Strana

Izvještaj oružničke postaje Pisarovina od 8 prosinca 1941 god. o napadu partizana na željezničku stanicu Pisarovina — — 363

Izvještaj oružničkog krila u Ogulinu od 9 prosinca 1941 god. o borbama protiv partizana u kotaru Slunj — — — — — 369

Izvještaj Pomorsko-redarstvenog odjela hrvatske mornarice od 10 prosinca 1941 god. o postupcima Talijana prema narodu i ustašama u Hrvatskom Primorju — — — — — — — 370

Izvještaj Prvog domobranskog zbora od 12 prosinca 1941 god. o akcijama partizana u Lici, Baniji i Kordunu — — — — 376

Izvještaj glavnog stožera Ministarstva hrvatskog domobranstva od 12 prosinca 1941 god. o teškom moralno-političkom stanju u domobranskim pukovnijama — — — — — — — 377

Izvještaj kotarske oblasti u Podravskoj Slatini od 13 prosinca 1941 god. o napadu partizana na Slat. Drenovac — — — 385

Izvještaj zapovjedništva Prvog domobranskog zbora u Sisku od 14 prosinca 1941 god. o akcijama partizana na pruzi Petrinja—Glina — — — — — — — — — — — — — 389

Izvještaj zapovjedništva Prve hrvatske oružničke pukovnije od 15 prosinca 1941 god. o napadu partizana na talijansku stražaru u Latinu — — — — — — — — — — — 391

Uputstvo zapovjedništva Druge pješačke pukovnije u Zagrebu od 16 prosinca 1941 god. za borbu protiv partizana — — 392

Izvještaj Vrhovnog oružničkog zapovjedništva u Zagrebu od 18 prosinca 1941 god. o borbama protiv partizana u okolici Bjelovara i Veljuna — — — — — — — — — — — 407

Izvještaj zapovjedništva oružničkog krila u Ogulinu od 19 prosinca 1941 god. o diverziji partizana na pruzi Fužine—Lokve 409

Izvještaj kotarske oblasti Novi od 19 prosinca 1941 god. o napadu partizana na talijanski vojni odred u Brezama — — — — 410

Telefonski izvještaj od 22 prosinca 1941 god. o borbama protiv partizana u okolici Vojnića — — — — — — — — 414

Telefonski izvještaj velikog župana u Omišu od 22 prosinca 1941 god. o napadu partizana na žandarmerijsku stanicu Panj — 415

Izvještaj zapovjedništva Druge pješačke pukovnije od 23 prosinca 1941 god. o borbama protiv partizana kod Jasenka — — — 416

Izvještaj zapovjednika oružničke postaje Lasinja od 24 prosinca 1941 god. o borbama protiv partizana u okolici Lasinje — 418

Izvještaj stožera Treće pješačke pukovnije od 26 prosinca 1941 god. o akcijama partizana u okolici Vojnića — — — — — 419

Zapisnik o saslušanju Karla Martina od 29 studenog 1941 god. o borbama ustaša protiv partizana na planini Psunj — — 421

Izvještaj kraljevske prefekture u Splitu za mjesec prosinac 1941 god. o političkoj situaciji i akcijama komunista — — — 426

Izvještaj velike župe Livac—Zapolje — Nova Gradiška o akcijama partizana u Slavoniji u vremenu od 6 kolovoza do 31 prosinca 1941 godine — — — — — — — — — — — — — 433

Izvještaj zapovjedništva Prvog domobranskog zbora u Sisku o borbama i akcijama izvršenim od 6 do 31 prosinca 1941 godine 441

Registar — — — — — — — — — — — — — — 449

Lektor
Miloš Gajić
Tehnički urednik
Milan Berdon, poručnik
Odgovorni korektor
Milenko Tomić

Rukopis predat u štampu prosinca 1951 god
Štampanje završeno travnja 1952 god
Tiraž 5000 primjeraka.

Štamparija »Ognjen Price« Zagreb

ISPRAVKA

Strana	Red	Stoji	Treba
365	1 odozdo	—	Fotokopija dokumenta br. 134
416	10 odozgo	pješačke pukovnije	pješačke divizije
421	2 odozgo	29 prosinca	29 studenog
463	2 odozdo	organiziranja	organiziranje

Pri štampanju knjige na mnogim mjestima slovo »i« je slabo otisnuto, a na nekim mjestima se uopće ne vidi, pa molimo čitaoce da ga umetnu gdje god nedostaje.